Muretus emi Romae
Mense Nouembri 1583.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ol. Rom. Soc. IESV Cat. inscr. ex bibl. ...

1B

ARISTOTELIS
De Generatione, & Interitu
LIBER PRIMVS,

A Flaminio Nobilio in Latinam
LINGVAM CONVERSVS,

ET SIMPLICI PRIMVM VERBORVM Explanatione, deinde Quæſtionibus copioſiſsimis ad finem cuiuſq; Capitis appoſitis illuſtratus.

Ad Coſmum Medicem Floren.
SENENSIVMQVE DVCEM

ET FRANCISCVM EIVS FILIVM
Principem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAVTVM EST PRIVILEGIO AMPLISSIMI FLORENTINORVM ac Senenſium Ducis, ne quis hunc Librum iniuſſu Autoris intra decennium impunè imprimat, aut alibi impreſſum vendat.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVCÆ APVD VINCENTIVM BVSDRACVM
M D LXVII.

INTER cæteros Phyſiologiæ Ariſtotelicæ libros hi, qui de ortu, & interitu inſcribuntur, rerum copia, & vtilitatẽ maximè inſignes ſunt. Explicatur enim in his ratio omnis oriendi, intereundi, noua accipiendi accidentia, quæ altẽratio dicitur, creſcendi, & decreſcendi, efficiendi, patiendi, ad miſtionem veniendi; vis, & poteſtas primarum qualitatum, id eſt caloris, frigoris, humoris, ſiccitatis, ortuſq; ſecundarum, vt duriciei, mollitudinis, aliarumq; huiuſmodi, in conſpectu ponitur; cauſæq; huius perennis, & continuatæ ſingularium rerum ſucceſsionis, qua ſpecies ipſæ conſeruantur incolumes, patefiunt. Quibus quidem rebus non modò totam contineri phyſiologiam, ſed medicinam etiam maximè egere, quis, niſi in ſcientiis ſit plumbeus, planè non videat? Quamobrem Galenus, qui Medicus? qui Philoſophus? cùm de temperamentis, de medicamentorum facultatibus, ac de valetudine ipſa, & morbo agit, pleraq; his ferè libris refert accæpta. Verum magnæ, pergrataq; vtilitati ſumma orationis breuitas, & obſcuritas eſt adiuncta: illoſq; ex Græcis vnus tantùm Philoponus eſt interprætatus: ex Latinis, dum omnia barbaries occuparat, ſanè multi; his autem ſatis eruditis temporibus, cùm ex Medicea Familia, quaſi lux quædam bonis artibus effulſit, præter Sueſſanum, cuius video ſcripta à Doctis non valdè carè æſtimari, quod ſciam, nullus. Quocirca operæprætium nos facturos putauimus, ſi in iis interprætandis omnem curam atq; ſtudium adhiberemus; ac ſi minus ingenium, & ſcientiæ copiam, diligentiam certè, & facilitatem noſtris hominibus probaremus. Cui quidem facilitati dum ſeruio, omneſq; illius parandæ vias (neglecta perſæpè Latini ſermonis caſtitate, ne noſtris hominibus nouæ quaſi linguæ addiſcendæ laborem imponerem) ſedulo indago; noua interprætationis forma neſcio quo pacto deprompta mihi eſt; quæ tamen à ſummorum virorum imitatione non longè abeſt. Verba primùm cuiuſq; capitis, quàm diligentiſsimè potuimus, ac penè ſigillatim explanauimus; & dicendi genera ex ſimilium locorum obſeruatione notauimus; illudq; egimus, vt Ariſtotelis ſententiam nudam, atq; ſimplicem ante oculos omnium poneremus; nec vlla rerum, quas aliunde importaremus, varietate eam quaſi confundi, & perturbari voluimus. Percæptis autem ſententiis, verbiſq; enodatis, ad finem cuiuſq; capitis propoſitionum, ac ſententiarum, quæ in illo capite pronunciatæ eſſent, veritatem per ſe ipſam contemplati ſumus; exorientes quæſtiones explicauimus; ſi quid ad eaſdem res pertinens ab aliis bonis autoribus allatum eſſet, in eundem locum

conduximus. Similis pœne in aliquibus libris explicandis Boetii ratio eſt. In prima enim editione verba tantum, & ſententiam Ariſtotelis exponit; in ſecunda fuſius & copioſius agit; multaq; reuocata primò in dubium poſtea conſtituit, ac ſtabilit. Hoc inter nos atq; illum intereſt, quod apud illum prima, & ſecunda editio ſeparatis voluminibus continentur, atq; in ſecunda ad verba & ſententiam Ariſtotelis explicandam rurſus etiam ſe confert. Nos, quæ ad ſententiam percipiendam pertinent, ſemel abſoluimus, continuoq; rerum traditarum contemplationem ſubiicimus, quod multò expeditius, atq; etiam iucundius putauimus. Auerroes ſæpè hanc ferè rationem ſequutus eſt. Primò enim verba diligenter expendit, elicitq; ſententiam; deinde digreſsionibus appoſitis multa ſpeculatur; quod ſæpè etiam Simplicius obſeruauit. Nos, niſi fallimur, Auerroe multò pleniores, Simplicio diſtinctiores erimus. Ex Latinis multi in eundem librum à ſe primùm ſimpliciter explanatum Quæſtionum volumen poſteà dederunt. Nos non tantùm Quæſtiones proponemus (quàmuis inſcripſerim quæſtiones ex maiore ſcilicet parte, atq; Alexandrũ imitatus) Sed etiam multarum Ariſtotelis propoſitionum, quas primum ſimpliciter interpretati erimus, vim, & veritatem conſiderabimus, idq; ad cuiuſq; capitis finem re quodammodo recente, ne longius expectatione penderetis. Poſſem etiam de ea conuertendi ratione, quam ſequutus ſum, multa dicere; ſed eam malo exiſtimatione veſtrá, quàm oratione mea comprobari. Omnino Petri Victorii ſummi & ſingularis viri ratio illa, quam in libro Ariſtotelis de Poëtica, & Demetrii de Interpretatione adhibuit, mihi ſemper ſummopere placuit, neq; ab ea nunc mihi putaui diſcedendum. Hos autem labores noſtros cum tribus ferè ab hinc annis Coſmo Medici Florentinorum, & Senenſium Duci, & Franciſco eius filio Principi dono dediſſem, nunc poteſtate ab iiſdem facta, cum diutius id multis poſtulantibus deberi poſſe minimè videretur, primum vobis humaniſſimi Lectores librum damus, daturi etiam ſecundum, cum mihi rurſus per anniuerſarias ferias Impreſſori operam nauare licuerit. Veſtrum autem iudicium erit, putetis ne hunc librum libenter accipiendo, incitandam diligentiam noſtram, an aſpernando retardandam.

Coſmo Medici Florentinorum

SENENSIVMQVE DVCI,

ET FRANCISCO EIVS FILIO PRINCIPI,

FLAMINIVS NOBILIVS

S. D.

QVÆSTIONES Logicas in tuo Coſme Dux clariſſimo nomine diuulgatas, Libros de vera & falſa voluptate, ac de honore, ad eam ferè Philoſophiæ partem, quæ vitam moresq́ hominum format, referendos, tibi Franciſce Princeps inſcriptos, ſequentur hi in Libros Ariſtotelis de ortu, & interitu Commentarij, ad illam alteram Philoſophiæ partem, quæ in naturæ obſcuritate verſatur, pertinentes; qui vtriuſque veſtrum communes erunt. Libet enim gaudium illud; quod de veſtra iſta nuper inita adminiſtrandi Imperij ſocietate cogitando quotidie capio, vos etiam vnà alloquendo, non tantum vobis teſtari, ſed etiam commemorando augere. Habet enim hoc voluptas, quæ magna ſit, vt ſi vniuerſa intus contineatur, & comprimatur, mole ſua ita quaſi occupet, & grauet animum, vt illius ſenſum hebetem reddat: Sin aliquam ſui partem vocibus, & literis commendatam erumpat, ac promat; multò iam quàm antea explicatior dulcius perfundere, & oblectare nos queat; ac ſimul, quòd ſui imaginem foras expreſſerit, ſeq́ quodammodo propagarit, conduplicetur. Ac ſanè cùm reliqua tua Coſme facta ad laudem inſignia, atq́ ſingularia, ad popularū tuorum vtilitatem ſalutaria ſemper fuerunt ſtiam nullum hoc poſtremo præclarius, aut melius, nullum, ex quo nos, quibus tua gloria omnium humanarum rerum antiquiſſima eſt, maiorem haurire voluptatem deberemus, fieri potuiſſe intelligo. Illud enim præſtitiſti, vt optimum, id eſt tui ſimilem relinqueres ſucceſſorem. Neq́ ego id propterea dico, quòd tuo, Franciſce, incredibili ingenio, egregia ad virtutem indoli, optimæ à primis ætatis tuæ temporibus in te inſtituendo adhibitæ diſciplinæ, multarum, maximarumq́ rerum vſui non plurimùm confidendum eſſet: Sed illud contendo; antea nos omnia ſumma de te ſperare debuiſſe, nunc pro certo, quaſi ea, quæ oculis cernimus, putare poſſe. Magna enim vis conſuetudinis in omnem partem eſt: quinimo, vt verius dixerim, omnia in ea ſunt, parumq́ vel ſapientiſſima præcepta proſunt, niſi ad rem conferantur. Nam quemadmodum ſi quis ab optimo gubernatore præceptis nauigandi inſtructus ad nauis clauum regendum continuò accedat, non mediocre naufragij faciendi periculum adeatiquòd aut iactatus procellà præceptoris ſui monita obliuiſcatur, aut ante fluctibus obruatur, quàm, quid faciundum ſit, deliberare potuit; ita in administrando regno crediderim varijs negociorum quaſi vndis circumſtrepentibus, rebusq́ multis præter opinionem euenientibus non feliciſſimè ab eo poſſe curſum teneri, qui vel præceptorum pleniſſimus, vſu, & experientia ſe non corroborarit

borarit. At graue eſt in gubernando imperio periculum facere; vbi ſi quid modò ſe fugerit, magnæ interdum conſequantur calamitates. Huic, meo quidem iudicio, maximæ difficultati pulcherrimè à te Coſme obuiam itum eſt, cum filio Reipublicæ gubernacula tradidiſti, nunquam tamen deſpiciens, nunquam ab illo oculos dimouens tuos. Ita enim ille gubernandi vſum nullo periculo ſibi comparabit; cum tu præſtò adſis omnium ventorum, atq; tempeſtatum moderator egregius. Aſſuetus autem optimè adminiſtrandæ Reip. expertusq;, quantum in virtutis actionibus obeundis, quantum in hominibus iuuandis, quantum in populis ſuæ fidei creditis tuendis, & ornandis, ſolidi, germaniq; gaudij inſit, cum te tua diuina virtus diſſolutis iam naturæ lege compagibus corporis in cœlum vocauerit, verendum credo erit, ne nouam aliquam viuendi rationem ineat, illa repudiata, quam optimam, iucundiſſimam, ſecuritatis pleniſſimam nouerit? Ego verò ne fieri quidem poſſe cenſeo. Rectè.n.à veteribus dictum eſt, conſuetudinem eſſe quaſi alteram naturam; quòd æquè ac natura ſtabile, ac diuturnum quiddam ſit; ac vix, aut ne vix quidem commutari queat. Ergo, ſi boni Principis illa ſunt præclariſſima opera cenſenda, quæ Reip. ſunt vtiliſſima (nam ut Medico valetudo, Imperatori victoria, ità Principi ciuium ſuorum ſalus, & incolumitas propoſita eſſe debet) nullum, ut antea dixi, hoc tuo poſtremo facto cogitari præclarius poteſt; cum pro te Coſmum alterum ſubſtituiſti populis tuis; quo munere ne ipſi quidem à Dijs immortalib. quicquàm maius auſi eſſent optare. Quamobrem cum ego ita ſim affectus animo, ut ex nulla alia re maior ad illum affluat, atq; illabatur voluptas, quàm ex acceſſione laudum dignitatisq; veſtræ; nihil mihi profectò antiquius fuit, quàm, ut vobis ambobus hos libros quaſi conſecrando, ſimul vtranque quàm primum venerarer, & colerem. Vobis autem, qui pro vetere iam veſtra conſuetudine non tàm proceſſui, quàm induſtriæ in optimis artibus adhibitæ fauetis, nec tàm muneris pondus, quàm voluntatis propenſionem ſpectatis; quin hic meus cultus; qualis, qualis ſit, ab optimo certè animo, ſummaq; erga vos pietate profectus, iucundus accidat, planè non dubito. Quòd ſi mihi vita ſuppetet, pauloq; firmiore valetudine me uti Deo meo placuerit; vi deſiderij, quo vobis non inutilem operam nauandi totus ardeo, fretus audeo polliceri, fore aliquando; cum inter cæteras inſignes laudes veſtras, atq; inter cætera in ſtudioſos collata beneficia, quòd clariſſimos Doctores maximis propoſitis præmijs undiq; ſemper Coſme acciueris, quòd Lelium Taurellium ſapientiſſimum hominem, ac planè diuinum, & Philippum Meliorium, quo nemo probior, prudentior, omnibus artibus, quibus humanitatis ratio continetur, eruditior nunquàm fuit; Academiæ præfeceris, quòd Philippo ex hac in meliorem vitam profecto Antonium filium effigiem oris eius, imaginem virtutis, ingenij, humanitatis in eius locum ſuffeceris; quòdq; nullam omnino de ſcholaſticis benè merendi remiſeris occaſionem; neq; tu à Patris veſtigijs tibi Franciſce diſcedendum duxeris; benignitatem quoq; in me, & liberalitatem homines commendabunt; quòdq; veſtro quaſi numine adiutus locos obſcuriſſimos in Philoſophia illuſtrarim, vobis agendas eſſe gratias exiſtimabunt.

INDEX QVÆSTIONVM.

In Præfatione tria Capita explicantur. Pag. 5.

1 PRimum eſt de argumento, ſiue, vt noſtri loquuntur, ſubiecto librorum de generatione, & interitu.

2 Secundum, cur hæc tractatio in duos libros ſit diſtributa.

3 Tertium de inſcriptione.

Quæſtiones in primum Caput. 13.

1 An, quæ generantur, & intereunt, ſcientia comprehendi queant, ex primo textu ſecundum diuiſionem Auerrois, quam in hoc Indice ſequemur.

2 An interitus ſecundum naturam ſit ex eodem tex.

3 Quomodo apud Ariſt. vnicum ſubiectu ſtatuente generatio non ſit alteratio ex 4. com. Phil.

4 Quomodo veteres plura principia introducentes generationem ab alteratione poſſent diſtinguere ex Latinis.

5 De atomis ex com. xij. Philoponi.

6 Quomodo apud Anaxagoram ignis, aër, aqua, & terra non eſſent homogenea, & vniformia.

7 Animaduerſio opinionis Anaxagoræ ex com. Philoponi vi.

8 Alia eiuſdem animaduerſio, & præterea Democriti.

9 Quænam ſpecies quæſtionis ſit quæſtio, quomodo ſe res habeat.

Quæſtiones in ſecundum Caput. 23.

1 Cur Mathematica vocentur ab Ariſtotele rationes ex com. Philop. xxxi.

2 Quomodo continuum ſit diuiduum in infinitum ex com. Philop. xxxix.

3 An concedenda ſint minima magnitudines.

4 De nomine ſubiecti, & quomodo forma inſit per ſe materiæ ex tex. x.

Quæſtiones in tertium Caput. 33.

1 Vtrum ens ſit analogum, vel ſynonymum ex tex. xi.

2 Quomodo finis ſit cauſa, vtrum cum eſt, an cum non eſt ex com. Philop. lvij.

3 An Philoſophus naturalis de actu, & poteſtate loqui poſſit.

4 An de primo mouente agat Philoſophus naturalis ex tex. xiij.

5 An materia ſit actu, ac de eſſentia materiæ.

6 Vtrum materia recipiat, quà formata eſt, an quà non formata.

7 An materia ſit cauſa æterna generationis, & interitus ex tex. xv.

8 An generatio vnius ſit alterius interitus ex tex. xvii.

9 Vtrum ſit prior natura generatio, an interitus.

10 Quomodo in ſubſtantia ſit magis, & minus ex tex. xviij.

11 An primæ qualitates ſint formæ elementorum ex eodem tex.

Quæſtiones in quartum Caput. 43.

1 Quæſtio de formarum multitudine ex definitione generationis tex. xxiij. allata.

2 Vtrum in interitu fiat diſſolutio vſque ad materiam primam ex com. Philop. lxxij.

Quæſtiones in quintum Caput. 62.

1 Quomodo artes differant ex com. Philoponi lxxvij.

2 An in omni motu requiratur latio ex tex. xxv.

3 Vtrum materia ſit in loco ex tex. xxvii.

4 An conuerſio aquæ in aërem ſit accretio ex tex. xxxiij.

5 An aqua conuerti queat in vinum ex tex. xxxiiii.

6 Patiens interdum vocari efficiens ex com. Philop. xvij.

7 Cur idem ſeipſum augeat, & loco moueat, minimè autem generet, aut alteret ex eod. com.

8 An materia ſit pars eſſentiæ, & quomodo ex tex. xxxv.

9 Quomodo alimentum initio ſit diſſimile, ac tandem ſimile ex tex. xxxviij.

10 Tota per ſe de accretione, & nutritione quæſtio explicata.

Quæſtiones in ſextum Caput. 70.

1 Cur de tactu neceſſariò agatur ex tex. xliij.

2 Vtrũ oĩa, quæ efficiunt, tangendo efficiant ex eodem, & de calore Solis ex pri. mete. digreſſio

3 Vtrum incorporea tangant; vtrumque Deus poſſit vocari effector ex eodem.

4 Vtrum punctum habeat ſitum, & locum ex tex. xliiij.

5 Vtrum

5 *Vtrum Mathematica ſint in loco ex com. Auerr. xliiii.*
6 *De multiplici notione iſtius vocis tactus.*
7 *Vtrum omnia ſe viciſſim tangentia habeant grauitatem, & leuitatem ex com. Phil. cvi.*
8 *Vtrum mouere latius ſe fundat, quàm efficere ex tex. xlv.*
9 *Vtrum cælum contineatur in eodem genere, atque cætera corpora ex com. Philop. cviii.*

Quæſtiones in ſeptimum Caput. 77.

1 *Argumentorum, quibus Ariſt. probat ſimile non pati à ſimili, conſideratio ex tex. xlviii.*
2 *Quomodo cauſa receptionis ſit genus, actionis autem ſpecies ex com. Auer. l.*
3 *An demonſtratio in orbem ducta fidem faciat ex eodem.*
4 *Quomodo contraria conſtent eadem materia ex com. Philop. cxii.*
5 *De cauſis glaciei ex eodem.*
6 *Quo pacto ſubiectum, vt homo, calefaciat ex tex. lii.*
7 *Ad quod cauſæ genus inſtrumentum referatur ex tex. liii.*
8 *Non omni ex parte ſimilia eſſe mouentia efficientibus ex com. Philop. cxii.*
6 *De ſimilitudine, ac diſſimilitudine materiæ, & generis ex tex. liiii.*
10 *An forma, & finis ſint idem ex tex. lv.*
11 *Quæſtio de mutua effectione, & perpeſſione, ſiue, vt noſtri dicunt, de reactione ex Latinis.*
12 *Vtrum idem à ſe ipſo pati queat ex iiſdem.*
13 *An ſimile patiatur à ſimili ex iiſdem.*

Quæſtiones in octauum Caput. 87.

1 *Quomodo indiuidua Platonica finitis eſſent prædita figuris ex tex. lxiii.*
2 *De grauitate, & leuitate ſint ne ſubſtantia, an accidentia; ac de duricie, & mollitudine; conueniant ne ſimplicibus corporibus, & vtrum primæ vel ſecundæ qualitates ſint ex commentario Auerrois lxv.*
3 *An indiuiduum patiatur ex tex. lxviii.*

Quæſtiones in nonum Caput. 90

1 *An ſint meatus in corporibus latentes ſenſum ex com. Philop. cxxvi.*
2 *An efficiens queat eſſe continuatum patienti ex tex. lxxviii.*

Quæſtiones in decimum Caput. 95.

1 *An aqua cum vino miſceatur ex com. Philip. cxxxii.*
2 *Quomodo diuiſio rerum in minutas partes ad miſtionem conferat ex com. Philop. cxxxvi.*
3 *Tota de miſtione quæſtio integrè explicata.*

Occaſione autem ita ferente multas alias magni ponderis quæſtiones explicauimus; quarum Indices marginibus appoſuimus. Errata autem æquus Lector facilè per ſe & cognoſcet, & ignoſcet. Multa enim tùm ob inexpugnabilem quandam neceſsitatem, tùm ob characterum, præcipuè in Græcis dictionibus, inopiam commiſſa eſſe non ignoramus.

De Argumento, ſiue, ut noſtri LOQVVNTVR, SVBIECTO LIBRORVM De Generatione, & Interitu. Cap. I.

DE Capitibus his, quæ à Græcis Interpretibus proponi ſolent, nos tria tantum hoc tempore tractanda duximus: Vnum de Ariſtotelis conſilio, quod tantundem eſt, ac ſi quæras, quodnam ſit horum librorum argumentum, & ſubiectum, ità enim noſtri loquuntur: Alterum de diſtributione huius tractationis in duos libros: Tertium, de inſcriptione. Ad primum autem primo loco aggredientes, facturi operæpretium videmur, ſi principiò totius philoſophiæ naturalis ſubiectum conſtituerimus. Eo enim conſtituto, facilius ſingulorum librorum, qui ad illam pertinent, ſubiectum conſtiuemus. Subiectum in omnibus ſcientiis poni tanquàm notum, vulgò putatur; Vocari enim ſubiectũ, quòd tanquàm conceſſum ſubiiciatur. Quamobrem cœlum, elementa, miſta ex elementis, corpora, quæ philoſophiæ naturali ſubiiciuntur, quin ſint atque in hac rerum vniuerſitate, contineantur, nemo dubitauerit. Quod ſi multæ inter grauiſſimos viros de ſcientiarum ſubiectis exiſtere ſæpenumero controuerſiæ ſolent, illud propterea euenire inquiunt, quòd aliud eſt dubitare, An corpus naturale ſit, aliud, An habeat omnes veri ſubiecti conditiones. Illud nullus naturalis philoſophus in quæſtionem vocauerit, hoc fortaſſe multi; ac tamen de eo diſputantes potius Logici, quàm naturalis philoſophi fungi officio videbuntur.

Quæ ſit Etymologia iſtius vocis Subiectum.
Opinio communis

Ego vt non pertinaciter negarim veram eſſe iſtam etymologiam, & reliqua, quæ à noſtris afferuntur, ità crediderim verius aliquid poſſe afferri. Puto enim dici ſubiectum quaſi obiectum, & propoſitum nobis ad contemplandum; quo modo etiam ea, quæ ſub ſenſum cadunt, eique obiiciuntur, & offeruntur ad ſentiendum, vt calor viſui, ſonus auditui, ſubiecta perſæpè vocantur ab Ariſtotele, vt ſecundo libro de anima cxxxvi. & clxi ii. & ii. horum librorum vii. Ita etiam in artibus appellatur ſubiectum non quod quaſi conceſſum ponitur, ſed, quod artifici offertur, & proponitur ad elaborandum, ac perpoliendum, quod initio primi Rhet. innuit Ariſt. In eodem autem extremo libro illud vocatur ſubiectum, quod cuique maximè propoſitum eſt, vt auaro queſtus, ambitioſo honos; obſeruauit id eruditiſs. Victorius.

Opinio propria.

Subiectum ità definiri primo poſt. xliii. omnes ferè noſtri exiſtimarunt, quod habet principia, partes, & affectiones, atque ità nunc vulgò in Gymnaſiis dicitur; ſed perſpicuè falluntur, nihil enim eiuſmodi ſonant verba Ariſtotelis. Omnino qui Græcè intelligunt, hoc pacto eſſe locum illum explanandum facilè cognoſcunt. Dixerat Ariſtoteles vnam ſcientiam eſſe, quæ habet vnum genus ſubiectum. Poterat autem quæri, qua ratione diiudicari poſſet, an eſſet vnum genus ſubiectum. Propterea, vt huic exorienti quæſtioni occurreret, addit illa omnia eſſe eiuſdem generis ſubiecti, quæcunque ex primis componuntur, & quæcunque ſunt partes, aut per ſe affectiones harum, ſcilicet partium; ità enim ego verto vocem illam αὐτῶν, tùm quòd aptior ſit ſententia, tùm quòd videam Ariſtotelem ità dicere primo Meteor. cap primo. *Adhuc autem quæcunque ſpecies terræ, & partes, & affectiones partium*, Attento autem Lectori ex verbis eo loco proximè ſequentibus perſpicuum erit, nomine primorum ſignificari primas ipſas propoſitiones, aut, vt noſtri inquiunt, principia complexa, quæ tamen in aliam ſcientiam non conueniunt, quales ſunt propriæ definitiones, & hypotheſes, vt in Geometria, lineam eſſe longitudinẽ ſine latitudine; à puncto ad punctum licere lineam ducere. Componuntur ex iſtis primis omnia theoremata; Ex illis enim demonſtrantur. Demonſtrationem autem eſſe compoſitionem quandam, ſatis conſtat. Ergò omnia theoremata ex iiſdem ducta principiis in eodem ſubiecto genere verſantur, nec ſolum quæ proximè ex illis primis demonſtrantur, ſed etiam, *partes*, id eſt magis ſpecialia theoremata, quorum ſubiectum eſt pars ſubiecti ſuperioris theorematis, *& affectiones harum partiũ*, id eſt propriæ conditiones iſtorum ſubiectorum magis ſpecialium. Ità in philoſophia naturali, exempli cauſa, principia iſta ponuntur, ex nihilo nihil fieri; Et ex quolibet non fieri quodlibet, ſed contrarium ex contrario. Ex his principiis demonſtratur illud Theorema Omne corpus naturale generari interuentu materiæ, formæ, priuationis. Iſtius generalis theorematis hæ partes, & ſpecies ſunt, eodẽ modo generari animalia, eodẽ plantas. Nam animalia, & plãtæ ſunt partes corporis naturalis, quibus deinde partib. propriæ tribuuntur affectiones. Ergo, & partes, & affectiones partium, licet non proximè demonſtrentur ex illis primis,

Quib. verbis ab Ariſt. exponatur natura ſubiecti. pri. poſt. tex 43.

Adver. Latinos.

dumodo ad illa tandem tanquàm ad capita, & fontes omnis demonſtratio referatur, in eodem genere continentur, atque ad eandem ſcientiam pertinent; omninoq; ſubiectum genus ſtatui huiuſmodi debet, quod omnia comprehendat, quæcunque in illa ſcientia, cui ſubiicitur, pertractantur. Ex proprietate igitur principiorum, quæ in aliam ſcientiam non conueniant, pendet ſubiecti generis vnitas; ex vnitate generis ſubiecti pendet vnitas ſcientiæ: Vnde autem diiudicetur principiorum proprietas, alia queſtio, atque alio tempore explicanda.

De ſubiecto totius philoſophiæ naturalis.

Phyſiologia igitur ſi vna ſcientia cenſenda ſit, vnicum genus habeat oportet, in quo omnia illius theoremata verſentur. Vnum autem erit genus ſubiectum, ſi omnia, quæ ad illud pertinent, ex iiſdem propriis principiis deducentur. Videmus autem nos ex huiuſmodi hypotheſibus, motum eſſe, ex nihilo nihil fieri, principia eſſe contraria, ex definitione materiæ, ex definitione naturæ, atque aliis ſimilibus principiis omnia theoremata, quæ naturalia dicimus vel proximè, vel aliquo interiecto intermedio demonſtrari; quamobrem omnia etiã in eodem genere verſari intelligentur, atque vnam ſcientiam conſtituent. Hoc genus his vocibus commode putò exprimi poſſe, quod naturà aliquo modo conſtat. Naturà autem conſtans non ità anguſtè accipio vt Ariſtoteles in illa propoſitione, Omnium naturà conſtantium eſt certa ratio magnitudinis, de qua propoſitione ſuo loco multà dicentur, ſed amplè, ac fuſè, vt ſignificat quicquid aliquo pacto rationem motus includit, ſiue cauſa ſit, ſiue ſubiectum motus, ſiue motus ipſe, aut ſimilis motui, atque ex eadem naturà exoriens affectio. Hoc modo ipſemet Ariſtoteles accepit initio librorum de cœlo. Nam cum dixiſſet, ſcientiam de natura maximam ferè partem verſari in corporibus, addebat illa verba. *Natura enim conſtantium hæc quidem ſunt corpora, & magnitudines, hæc autem corpus habent, & magnitudinem, hæc verò principia eorum, quæ habent; ſunt*: Ex quibus verbis accuratus lector facilè colliget id, quod naturà conſtat, ſtatui tanquàm commune genus ſubiectum; cuius ſpecies ſint corpora, & principia corporum. Adiungere autem licet, & ipſas affectiones corporum, tanquàm ſpecies eiuſdem communis ſubiecti, quod tùm ex eo loco, tùm ex initio tertii libri de cœlo ſatis patet, vbi eodem ferè vſus loquendi modo diſtribuit id, quod naturà conſtat, in ſubſtantias, atque actiones, & affectiones ipſas. Non eſt autem abſurdum principia incomplexa, qualia nunc intelligimus, eſſe tùm ſpecies ſubiecti communis, tùm etiam cauſas aliarum ſpecierum; quotieſcunque illud ſubiectum eſt analogum. Ità cùm alias de ſubiecto primæ philoſophiæ diſputaremus, oſtendimus Deum optimum maximum, & ſpeciem entis, & cauſam eſſe, vt in animali cor, & pars, & principium ab Ariſtotele ponitur. Omnino cum in ſcientiis ſubiectum genus, quantum ego poſſum iudicare, illud dicatur, quod comprehendit omnia, quæ proponuntur ad contemplandum; in ſcientia autem naturali, & principia, & orta ex principiis, & affectiones proponantur ad contemplandum, omnia iſta vnum genus conſtituent, nempè, quicquid naturà aliquo pacto conſtat; quamuis non negarim, quoniam maiorem partem in corporibus hæc ſcientia verſatur, vt iiſdem locis ab Ariſtotele dicitur, idcirco non tota erraſſe via qui corpus naturale eſſe ſubiectũ voluerũt.

Quomodo differt ſubiectum totius naturalis philoſophiæ à ſubiectis partium.

Sit igitur ſubiectum quicquid naturà conſtat, in vniuerſa quidem phyſiologia tùm generatim, tùm ſpeciatim; in partibus autem phyſiologiæ (qua in re doctus homo mirabiliter eſt lapſus) non vtroque modo, ſed alterutro, id eſt aut generatim aut ſpeciatim. Nam in aliqua quidem generatim tantum, in aliqua autem ſpeciatim. In viii. igitur libris de naturali auſcultatione agitur de comunibus principiis, & communibus affectionibus corporum naturalium; in cæteris verò libris de corporibus ſpeciatim, atque habentibus corpora, ac de propriis principiis & affectionibus illorum.

An corpus naturale in vniuerſum debuerit definiri.

Verum quoniam corpora omnia naturalia in hoc communi genere conueniunt, nimirum corpore; ac de genere prius, quàm de ſpeciebus agendum eſſe nemo dubitat; quæres fortaſſe vbi nam de corpore naturali generatim, atque vniuerſè actum ſit. Latini putauerunt preſtari id in viii. primis libris. Sed mirum videtur, cur nunquàm in iis corpus definiatur. Græci ſanè vbique vna voce affirmant in illis libris de principiis tantum agi, & conſequentibus principia; quod etiam nunc à Philopono in præfatione habetis. Auerr. autem ſecundo phy. com. tertio, & in eadem ſententia videtur fuiſſe, & illud præterea addidiſſe, de corpore

Opinio Auerrois.

primum agi in libris de cœlo; idcircoque ad initiũ illorum corpus definiri: eſſe enim magnitudinem trifariam diuiduam. Quod tamen, vt mea fert opinio, non veriſsimè dicitur.

Aduerſus Auer.

Primum alieno loco videbitur illa definitio poſita. Nam cum in viii. libris de principiis corporis ſit diſputatum, ibidem quoque per eadem principia definiendum corpus erat, quando quidem corpus nihil aliud eſt, quàm res concreta ex materia, & forma; minimè autem ad libros de cœlo iſthæc trahi definitio debebat, vbi nihil aliud de corpore vniuerſè affertur, ſed ſtatim ad cœlum deuenitur.

Deinde in iii. phy. probatur corpus naturale eſſe finitum, in vi. eſſe diuiduum, multæq; item aliæ affectiones in illis viii. libris paſsim de corpore oſtenduntur. Subiecti autem cognitio neceſſariò præit affectionum cognitionem. Quæſtio enim quid res ſit prior eſt quæſtione, quale quid ſit. Ergò definitum multò ante oportuit corpus, quàm ad libros de cœlo peruentum ſit. Poſtremò allata ad initium librorum de cœlo definitio ad corpus ſine dubio pertine:, quod in quantitatis, non quod in ſubſtantiæ genere continetur. Nulla enim in ea definitione exprimitur ſubſtantia, ſed tantum magnitudo, & quantitas. At corpus naturale ſubſtantia eſt, & quidem ex ſubſtantiis conſtans ex materia inquam, & forma. Omnes ferè hic ſcrupulus malè habuit. Multa legi, multos audiui: Neminem reperii in hoc luto non hærentem, neminem ſibi, nedum aliis ſatiſfacientem. Ego meam opinionem in medium proferre non verebor, quæ mihi animum implet; eos autem, qui hæc legent, excitabit ſaltem ad rem diligentius conſiderandam.

Opinio propria.

Summum præcipuè ſtudium adhibuit Ariſtoteles in definitionibus formarum afferendis, ſiue de ſubſtantiis, ſiue de accidentibus eſſet illi ſermo inſtitutus; quoniam compoſita ipſa, quòd ſint hoc aliquid, quòdque certam ſpeciem habeant, formæ potiſsimum referunt acceptum, & percæpta formæ vi, continuò illorum eſſentia intelligitur. Hinc non animalis, ſed animæ vides afferri definitionem; non miſti corporis, ſed miſtionis; non colorati, ſapidi, odorati, putris; ſed coloris, ſaporis, odoris, putredinis. Eadem igitur ratione definitionem naturæ accuratè tractauit Ariſtoteles. Ea enim conſtituta, qui neſcire ſe dicat, quid corpus naturale ſit, is plumbeus planè ſit exiſtimandus; præſertim cum materiæ eſſentia in primo libro iam eſſet definitione explicata, & quantum in Phyſicis erat expectandum, quid eſſet forma, eſſet oſtenſum. Cognita enim materia & formà, & naturæ vi, neceſſariò cognoſcitur corpus naturale, quod nihil aliud eſt quàm forma in materia, idcircoque naturam habet. Quare eſſentia corporis naturalis vniuerſis duobus Prioribus libris explicatur, vnde quis illius definitionem facilè concinnare poterit, ſignificante tamen eam nobis Ariſtotele. Nam dum ſecundo libro tex. ſexto, & vndecimo oſtendit, quid ſit illud quod habet naturam, ſatis etiam declarauit, quomodo definiendum corpus naturale eſſet. Ac ſanè diligentem Lectorem poſtulat Ariſtoteles, perſæpeque ſatis illi eſt res innuiſſe. Sic tertio Ethicorum cap. nono integram fortitudinis definitionem non afferebat, ſed ita dicebat; *Ex his conſtare poteſt quid ſit fortitudo*: Galenus etiam quarto de pulſuum differentiis cap. ſecundo admonebat non ſemper eſſe expectandas iſtas expreſſas definitiones, ſed ſatis eſſe, ſi rerum natura copioſe tractetur, diligenterque euoluatur. Ariſtoteles autem primo poſt. xxv. illud etiam admonuit deſpici interdum ſubiectum in ſcientiis, id eſt ad illud ſtabiliendum, aut definiendum nullam operam ſumi. Quod tum de ſubiecto primæ philoſophiæ. i. de ente, tùm de illo communi ſubiecto, quod nos in philoſophia naturali poſuimus, ac vocauimus natura conſtans, euenit. Ergo in primis libris vbi de principiis agitur, agitur etiam de corpore, quod ex illis principiis conſtat, neque id negarunt Græci, licet de principiis potius, quàm de corpore agi dixerint; quoniam cum cognitis principiis componentibus continuò, vt diximus, compoſitum ex illis cognoſcatur, longior ſermo de principiis ſit, quàm de corpore. Initio autem librorum de cœlo definitur corpus mathematicum, quà tamen eſt affectio corporis naturalis, atque ideo definitur, vt definitio illa nobis vſui ſit ad mundi perfectionem affirmandam. Longius fortaſſe, quàm par erat in hac dubitatione tollenda digreſsi ſumus, ſed lectores oratos volumus vt longitudinem cum vtilitate compenſent; nunc ad inſtitutum reuertamur.

De duplici Analogo.

Aduerſus Latinos.

Subiectum illud genus, quod nos in vniuerſa phyſiologia ſtatuimus, Synonymum profecto non eſt, ſed analogum. Non defuerunt autem grauiſsimi viri, qui latinos reprehenderunt duplex analogum ſtatuentes; alterum, quod vocant attributionis, vt ſalubre, alterum, quod proportionis, vt materia, quæ proportione quadam inferiorem hanc, & ſuperiorem illam ſignificat: Ita enim iſti diſputant omne analogum habere ſemper aliquam ſpeciem, cui primò attribuatur, & ex ea fundatur in alias. Semper enim proportio, & ſimilitudo ex aliqua una re ad alias ducitur, vt pedem lecti, pedem montis nominamus ob proportionem, & ſimilitudinem, quam cum pede animalis habet. Ita globus cœleſtis vocatur materia ob ſimilitudinem, quam cum hac inferiore materia gerit, & cœlum corpus naturale vocamus ob eandem ſimilitudinem. Nam tametſi cœlum potius tanquàm principium ſtatuendum eſſet, vnde reliqua vocarentur naturalia, tamen quoniam (vt animaduertebat Auer. ii. Met. com. vltimo quam ſententiam explicat Zimara in Tabulis) hæc inferiora nobis ſunt notiora, idcirco illis primum naturæ nomen accommodamus, deinde proportione quadam ad cœleſtia transferimus, Ità in prima Philoſophia beatas mentes ſubſtantias nominamus ob ſi-

militudinẽ quæ illis cum inferiorib. intercedit; cum tamen contra ſe res habeat, vt idcirco
hæ ſubſtantiæ ſint, qodd illas imitentur. Cæterum ſiue rem ipſam, ſiue noſtram cognitionem
ſpectes, ſemper in quocunqoe analogo contendunt aliqoid primo appellari tale, vnde poſtea
cætera talia nominentur; Itaque omne analogum eſſe attributionis. Ego autem (mitto vo-

Defenſio Latinorum.

ces; ſcio enim non aptiſsime dici analogum proportionis) ſed ſententiam ipſam minimè ar-
bitror repudiandam. Nam & Ariſt. primo Ethic. cap. vi. & Græci eius interpretes in Ca-
thegoriis duplex æquiuocum à conſilio, quod noſtris analogum eſt, agnoſcunt, alterum
attributionis, i. vt Ariſtoteles loquitur, ab vno, & ad vnum, alterum verò ex proportione du-
ctum. Ac licet quod ad nomen pertinet, ſemper vni ſpeciei primò ſit attributum, deinde cæ-
teris accommodatum, tamen in analogo attributionis res ita ſe habet, vt prima ſpecie ſub-
lata, cæteræ non ſolum nomen, ſed etiam illud quod ſignificatur nomine, amittant. Sub-
lata enim ſanitate animalis pharmaca, & ſudores, neq; vocarentur, neq; amplius eſſent ſana.
In analogo autem proportionis minimè iſtud perpetuum eſt. Nam pes montis licet ita di-
ctus ſit ob proportionẽ, quam habet cum pede animalis, non tñ ſi animal è medio auferatur,
deſinet eſſe illud, quod eo nomine ſignificatur, ideſt infima pars montis; Ac nihil etiam
impediret, quominus nomen ſemel vſurpatum retinere poſſet; ſcimus.n. nomina interdum
magis vſurpari in illa re, ad qoam ſunt tranſlata, qoàm in ea, in quam propriè conuenirent;
vt idem ſanitatis nomen apud Latinos Autores potius in animi robore, quàm in bono cor-
poris habitu vſurpatur.

Quale analogum ſit ſubiectũ phyſiologiæ.

Illud igitur, quod naturâ conſtans dicimus, erit analogum proportionis. Adeſt enim
quædam naturæ ſimilitudo inter corpora æterna, & caduca, vnde commune quoddam
ſubiectum genus conflare potuerunt; atque vtraque tamen ſuam peculiarem naturam, &
conditionem obtinent, ita vt minimè eodem modo ſe habeant quo illa, quæ ab vno, &
ad vnum dicimos.

Ergo in viii. libris de naturali auſcultatione agitur de principiis rerum naturalium, ac de
conſequentibus iſta principia vniuerſe, ibidemque ſimul etiam de corpore naturali agitur,
in cæteris autem libris de principiis propriis, & propriis affectionibus ſpecialium corporum
inter quæ primum locum obtinet corpus cœleſte, ſequuntur elementa, mox miſta inanima,
demum animata.

Cur prius actum ſit de principiis rerum inferiorũ, quàm ſuperiorũ, contra aũt prius de corporibus ſuperiorib. quàm de inferioribus.

Quod ſi quæras cur in tractandis principiis antea de inferioribus, qoàm de ſuperioribus
ſit actum (quod patet primo phy. lxviii. vbi ſcribitur actum eſſe de principiis rerum, quæ
generantur, & intereunt) in tractandis autem ſpecialibus corporibus prius de ſuperiore,
quàm de inferioribus; animadoertas, monebo, ſuperiora illa principia cognoſci, vt an-
teà diximus, à nobis non potuiſſe, niſi per proportionem quandam cum his inferioribus. Id-
circo viii. phy. iſtam proportionem eſſe oſtenſam, quod etiam copioſius præſtitit Auer. in
libro de ſubſtantia orbis. Intellectis autem iam, & perceptis vtriſque principiis, poſſumus
poſtea rerũ ordinem ſeruantes ab eius corporis tractatione initiũ facere, quod ſuapte natura
primum eſt, quodque cæterorum eſt cauſa, & quaſi forma. Hoc autem cœlum eſſe nemo eſt,
qui dubitet. Cætera.n. continet, & gubernat. Omnino ſæpe mutare ordinem neceſſarium eſt.
In Mathematicis, quæ certiſsimæ ſcientiæ ſunt, vulgoque ex nobis, & ſimpliciter no-
tis componi perhibentur, videmus prius definiri circulum, quàm figuras angulis præ-
ditas, & tamen antea tractantur theoremata ad triangulas, & quadrangulas figuras
pertinentia, quàm ad circulum. Illud enim fit in tribus primis libris Euclidis, hoc in
quarto.

De ſubiecto librorum de generatione.

Sed iam accedendum eſt ad explicandum peculiare Ariſtotelis conſilium in his libris, qui
nunc nobis ad interpretandum ſunt propoſiti. Vocari hos ab Ariſt. libros de elementis fa-
tis perſpicuum eſt ii. de anima cxvii. & in lib. de ſenſu cap. de ſapore. Cæterum cum de iiſdẽ
elementis agatur etiam in duobus poſtremis libris de cœlo, diligenter, quo pacto iſtæ ratio-
nes tractandi diſtinguantur, eſt attendendũ. Ariſt. ii. phy. lxxi. quantum ad res quæ mouent,
aut mouentur pertinet, tres tractationes ponebat. Primã de rebus, quæ mouẽt, ſed nullo pacto
mouentur; alterã de rebus mobilibus æternis; tertiã de rebus mobilib. caducis. Prima tracta-
tio primi phioſophi eſt, reliquæ doæ ad Phyſiologiã pertinent. Ergo cũ percepta principiorũ
& principia cõmuniter conſequentium natura, & vi, ad ipſa corpora naturalia ſpeciatim con
tẽplanda deueniendum ſit, eandem diſtinctionẽ tenebimus, vt prima quidem tractatio ſit de
rebus mobilibus æternis, id eſt de cœlo, eaq; ab Ariſt. duobus primis libris abſoluitur. Secun-
da aũt de mobilib. caducis, eaq; iii. lib. de cœlo inſtituta cæteros omnes philoſophiæ naturalis
libros comprehendit. Hæc eadem diſtinctio aliis quibuſdam verbis exponi poteſt, vt primã
quidem tractationem dicamus pertinere ad corpora, quæ ſecundum locum duntaxat mo-
uentur

uentur, ſecundam aũt ad corpora, quæ cæteris etiam motibus agitantur, quo etiam pacto ſubſtantiæ naturales ab Ariſt. diſtribuuntur viii. Met. xii. De cœlo igitur, quin in duobus primis libris, qui de cœlo inſcribuntur agatur, nemo dubitat. Cum aũt cæteri omnes Phyſici libri ad corpora caduca pertinere debeant, primo quidem loco de elementis agendum ratio ſuadet, quãdo hæc prima ſunt corpora caduca, & initia, cauſæq; reliquorũ: quare non immerito in duobus poſtremis libris de cœlo, & in his, qui de generatione in ſcribuntur, de elementis iſtis eſt diſputatum, quod omnium Græcorum eſt. Alexander quidem initio Meteor. dicebat, quæ in libris de cœlo inchoata erant, abſolui in libris de generatione; idq́ue hoc loco Auer. confirmat. Olympiodorus nedum in his, ſed in meteorologicis etiam agi de elementis cenſuit quatenus immutantur, & alterantur, ità vt non verè vnam miſtionis formã extundãt, ſed varias tantũ quaſdam imagines, & qualitates accipiant. Sed vt hoc nunc omittamus, illud ſanè conſtat idem ferè ſubiici his libris, atque duobus poſtremis de cœlo, quare ab Ariſt. initio Meteororũ coniunctè ponũtur, quæ in vtroq; tractantur loco. *Præterea autem de rectè diſpoſitis, ſecundum ſuperiorem lationem aſtris, ac de elementis corporeis, quot, & qua, & de ea, qua inuicem ſit generatione, & interitu communi dictum eſt antea.* In iii. igitur libro de cœlo, cum illas opiniones, quæ generationem ſtatuebant compoſitionem quandam ex magnitudinibus indiuiduis, quòd mirabiliter nobis viam veritatis inueſtigandæ obſtruerent, confutaſſet, ad elementorum tractationem aggrediens tex. xxx. inquit, *Conſiderandum eſſe, qua nam ſint talium corporum elementa, & quam ob cauſam ſunt, deinde his conſtitutis, & quot, & qualia.* Addebat autem Auerroes quaſdam ex iſtis propoſitis quæſtionibus in iis de cœlo libris pertractari, quaſdam autem in his de generatione, & interitu; cum in ſuo codice illa etiam particula adeſſet, *& quorum ſunt*, quæ à noſtro abeſt. Ita autem allata verba explanentur, alieni enim exhibere negotium poſſent. Agendum eſt, *qua nam ſint taliũ corporum elementa*, id eſt quæ nam inter huiuſmodi corpora, quæ generantur, & intereunt, elementa cenſeri debeant *& propter quid ſint*, cauſam ſcilicet aperientes, cur iſta debeant cenſeri elementa, *Deinde quot, & qualia*, quæſtio quot ſint, ad quæſtionem generis, niſi fallor, referri debet: idem enim ſignificat, quot elementa ſint, ac ſi diceremus, quot rebus elementi nomen tanquàm genus attribuatur; quæſtio autem qualia ſint ad quæſtionem definitionis ſine dubio refertur. Idem enim dictu eſt qualia ſint, & quid ſint, vt Alexan. initio Meteor. ex Ariſt. aliiq́ue ſæpè interpretes, & Galenus ipſe notauit. Scimus enim differentiam, à qua rei tota vis, & eſſentia pendet, qualitatem ſolere nominari. Quod autem pollicitus eſt Ariſt. etiam præſtat. Nam primo quidem ex elementi definitione oſtendit ignem, aërem, aquam, & terram inter corpora elementi nomine digna eſſe; quod eſt ſequentium quæſtionum quaſi fundamentum; deinde ad numerum, & qualitatem inueſtigandam pergit. Quod igitur ad numerum pertinet, primum excludit extrema, probat enim neque infinita, neque vnum duntaxat eſſe elementum. Deinde cum iam ſequeretur plura eſſe, atq; finita, conſiderandum tex. lii. proponebat; vtrum ſempiterna eſſent, an caduca: hoc.n. oſtenſo manifeſtum fore aiebat, & quot, & qualia ſint. Similem quandam rationem ſequutus eſt in primo phy. Nam cum quæreret de principiorum numero, primum aduerſus Parmenidem diſputauit non eſſe vnum, deinde aduerſus Anaxagoram non eſſe infinita. Deinde cum excluſis extremis certus illorum numerus ſtatuendus eſſet, poſuit principia eſſe contraria; qua quidem re probè explicata, & numerus, & qualitas ſimul eſt conſtituta. Eodem igitur pacto, ſi nunc elementa oſtenderit caduca eſſe, putat vtranque quæſtionem, de numero inquam, & qualitate elementorum facilius explicatum iri. Oſtendit igitur generari elementa, & ex ſe vicisſim generari; non autem per ſecretionem, aut congregationem; neque omnino figuræ mutatione, neque diſſolutione in ſuperficies, demumq́ue differentias elementorum à figuris non eſſe ducendas demonſtrat; Quamobrem dicebat Auerr. com. lvi. librum tertium de cœlo anteire libros de generatione, quoniam in illo falſæ veterum opiniones refelluntur; In his autem vera oriendi, & intereundi ratio affertur. Idem autem innuerat com. xlii. Ad finem autem illius tertii addit Ariſtoteles differentias elementorum eſſe ducendas ab affectionibus, ab operibus, à facultatibus, hæc enim ea eſſe quæ in omnibus rebus naturalibus cognoſcere cupiamus, Interpretabatur Auerroes *ab affectionibus*, à primis qualitatibus, calore, frigore, humore, ſiccitate, *à facultatibus*, à formis, quas ipſe virtutes vocat, quod ſanè notandum eſt ob quoſdam, qui virtutes in rebus naturalibus à formis diſtinxerunt, & putarunt eſſe accidentia, *Opera*. autem putat adiecta, tanquàm illa, quæ differentias veras & formas conſequuntur nobiſq́ue declarant. Alexander autem referente *Simplicio* multas illorum verborum attulit explanationes, quarum quæ mihi magis probatur, illa eſt, vt affectionum nomine primas qualitates intelligamus, quæ in tertia ſpecie qualita-

Ordo ab Ariſtot. in elementorum tractatione adhibitus.

Explanatio xxx. tex. iii. de cœlo.

Explanatio vii. tex. iii. de cœlo.

tis continentur, id eſt calorem, frigus, humorem ſiccitatem; opera autem illa ſint, quæ ab iſtis qualitatibus proficiſcuntur; facultates poſtremò leuitas, & grauitas, quarum poſtremo loco mentio facta eſt, quod ab illis continuò ſibi ordiendum putat Ariſtoteles. Solet enim quæ poſtremo loco proponit, ea primo loco ad explicandum aggredi. Ergo vniuerſus quartus liber in his maximè proprijs elementorum differentiis tractandis poſitus eſt, quæ ad ſecundum qualitatis genus referri debent; atque oſtenditur vnum ex iſtis primis corporibus eſſe ſummè, & ſimpliciter leue, aliud ſummè, & ſimpliciter graue, duo verò inter ſecta intermedia, partim grauia, partim leuia; quamobrem ſimul qualitas, & numerus ipſorum eſt conſtitutus. In his autem libris de Generatione, cum aliam iſtorum corporum differentiam, quæ ab affectionibus ducitur, tractare vellet, declarandum antea ſibi putauit (quod tertio Libro de cœlo leuiter attigerat) quæ nam eſſet vera generationis natura, & alterationis, quoniam per primas qualitates elementa generantur, & alterantur; ita vt primus horum librorum iaciat quaſi fundamenta, quibus in ſecundo ad elementorum differentias ſtatuendas vti poſsimus. Admirabilis eſt igitur ordo, qui ab Ariſtotele ſeruatur: tertio libro de cœlo ea explicantur, quibus nõ explicatis ad elementorum differentias inueniendas aſpirare non poſſumus. Deinde cum duplices ſeſe offerrent differentiæ, aliæ, quæ à facultatibus, aliæ, quæ ab affectionibus ducerentur; facultates antea tractandas ſibi exiſtimauit, quòd iſthæc tractatio multo coniunctior eſſet iis, quæ de cœlo dicta erant; cuius coniunctionis habendam eſſe rationem docuit nos Ariſtoteles, ſecundo de partibus animalium cap. nono. Nam per grauitatem, & leuitatem ad propria feruntur loca, ſuaſque conſtituunt vniuerſitates, ex quibus vnà cum cœlo tanquàm primariis partibus mundus componitur; ita vt iſtæ qualitates ſint etiã priores natura cæteris qualitatibus, quæ elementis inſunt. In his autem libris cæteras ab affectionibus ductas differentias perſequi in animo habens, putauit antea illa eſſe declaranda, quæ ad eam rem mirificè faciebant, naturam ſcilicet generationis, alterationis, efficiendi, patiendi, tangendi, miſtionis. Quare ſi finem ſpectes, quo iſthæc omnia referuntur, dices conſilium Ariſtotelis in his libris eſſe de elementis agere, quatenus primis qualitatibus patibilibus prædita ſunt.

Dubitationes de ordine, & ſubiecto horum Librorum ſublatæ.

Verum dubitabis. Facultates illæ, de quibus iiii. de cœlo actum eſt, motum pariunt, qui eſt ad locum, generatio autem de qua hic agitur, eſt prior motu, qui ad locum; nam hic ad accidens, illa ad ſubſtantiam ducit, ergo hi libri ante quartum de cœlo collocandi erant. Præterea cur hic de accretione agitur, ſi elementa ſunt nobis propoſita ad contemplandum? quando quidem accretio ad elementa non pertinet, ſed animatorum propria eſt. Diſſoluuntur hi nodi non difficulter. Primus quidem ea ratione, quòd prius eſſentiam rerum quærimus, quàm modum oriendi, & occidendi; ex quo tractãs Ariſtoteles animalia, anteà de ſenſu, & memoria, atque huiuſmodi rebus ad illorum eſſentiam pertinentibus egit, quàm de eorundem generatione. Cum igitur elementorum eſſentia illis facultatibus ſignificetur, & contineatur; idcirco de illis optimè agere potuit, antequàm veram oriendi, & occidendi rationem explicaret. Quòd ſi in tertio libro nonnulla de generatione ſunt dicta, eò ſpectabant omnia illa, vt falſæ opiniones exploderentur, numerusq; & motus etiam rectos elementorum conſtitueretur, quod in quarto eſt actum.

Cur antea de graui, & leui, quàm de generatione ſit actum.

Verum ſedanda eſt controuerſia quædam inter Philoponum, & Auerroem. Philoponus inquit ex iis, quæ dicentur in ſecundo horum librorum, qui nobis in præſenti propoſiti ſunt, cognoſci quot, & quæ elementa ſint. Auerroes autem inquit, numerum eſſe conſtitutum in libris de cœlo, quod Ariſtoteli maximè congruere videtur, qui initio meteor ita dicebat. *Adhuc autem de rectè diſpoſitis ſecundum ſuperiorem lationem aſtris, & de elementis corporeis quot, & qualia, ac de ea, qua inuicem, Generatione, & Interitu communi, dictum eſt antea*; quaſi ante quàm de generatione ſit actum, quot & qualia elementa ſint, conſtituerit. Non eſt dubitandum quin Auerroes rectè dixerit. Nam Ariſtoteles ex iis, quæ attulit ſecundo libro de cœlo xviii. & xix. & iiii. lib. xxxvii & xxxviii. ſine dubio numerum elementorum ſtabiliuit, declarandoque facultates illorum, etiam qualia eſſent, oſtendit. Nec tamen idcirco reprehendendus Philoponus. Nam in his libris tractatur qualitas, & natura elementorum, cum de illorum qualitatibus patibilibus diſſeratur; ex iſta autem tractatione magis elucet, & confirmatur ipſorum numerus. Sic dicebat Ariſt. iii. libro Ethic. cum oſtenſum fuiſſet, quæ nam virtutes eſſent, fore etiam, vt quot eſſent, intelligeretur. Patet igitur inter libros de cœlo, & hos maximam eſſe coniunctionem. Nam in illorum poſtremis duobus de elementis agitur conſtituendo numerum, & qualitates, ac facultates illas per quas feruntur ad locum, ita vt hanc vniuerſitatem compleant. In his eadem elementa tractantur declarando patibiles ipſorum qualitates, & rationem, qua ad miſtionem veniunt; Itaque verè elementa, & cauſæ ſunt, vt docebat Auerr. iii. de cœlo com. primo. Procreantur enim ab illis miſta corpora.

Controuerſia inter Philoponũ, & Auerroem ſedata.

Iſtis autem qualitatibus conſtitutis fit etiam vt numerus ipſorum certior, & firmior ſit. Ideo Ariſtoteles coniunxit epilogum illorum librorum cum proœmio horum. Epilogus quidem ita ſe habet. *De graui igitur, & leui, & ijs, quæ in his eueniunt, conſtitutum ſit nobis hoc modo* Proœmium autem ita: *De generatione autem, & interitu eorum, quæ naturâ generantur, & intereunt, ſimiliter in omnibus*, quaſi hoc ſibi velit. Ex quo iam de qualitatibus elementorum, per quas ad propria loca feruntur, ſatis egimus; reliquum eſt vt agamus de eorundem patibilibus qualitatibus, per quas generantur, & intereunt, efficiunt, patiuntur, miſcentur. Et quoniam hæc rectè intelligi nequeunt, niſi antea generationis, alterationis, effectionis, perpeſsionis, miſtionis naturam probè cognitam habeamus, idcirco de generatione ſtatim, atque alteratione, & aliis huiuſmodi rebus agendum eſt.

Quod autem ad accretionem pertinet, illa quidem elementis non conuenit, ſed tamen ob ſeriem ipſam, & connexionem rerum, cuius antea diximus magnam eſſe vim, factum eſt, vt cum de aliis mutationibus actum eſſet, de accretione etiam agi deberet. Ita ſexto Ethic. cum ob virtutes morales neceſſariò de prudentia diſſerendum eſſet, ob coniunctionem factū eſt, vt de cæteris quoque virtutibus ad intelligentiam non ad mores pertinentibus diſputaret. Simili ferè pacto cum primo magnorum moral. cap xxxiii. dubitaſſet cùm rectè de ſapientia egiſſet, reſpondebat Ariſtoteles id fuiſſe in cauſa, quòd cum de his loquimur, quæ in anima ſunt, de omnibus dicamus oportet. Ex iis quæ diximus, ſatis niſi fallor patefactum eſt conſilium Ariſtotelis in his libris. Agendum enim illi eſt de elementis, quà patilibus qualitatibus affecta oriuntur, occidunt, alterant, alterantur, miſcentur.

Cur de accretione in hoc libro agatur.

Summa Conſilii Ariſt. in his lib.

Cur hæc tractatio in duos libros ſit diſtributa. Cap. 2.

DVobus autem libris hæc tractatio (quod erat ſecundum caput de iis, quæ initio propoſuimus) continetur. Nam in primo quaſi fundamenta iaciuntur; explicaturque generationis, interitus, alterationis, tangendi, efficiendi, patiendi, miſtionis natura, & vis omnis; in ſecundo autem iſthæc accommodantur elementis, & propriæ ipſorum qualitates oſtenduntur. Nec eſt, quod dubites, cur ſi de omnibus mutationum generibus iii. & quinto phy. actum eſt, nunc de iiſdem agatur. Nam ibi actum de illis eſt tenuiter, atque vt ſpecies motus erant; nunc integrè, & ad præſens inſtitutum accommodatè agetur.

Cur ſæpius de iiſdem motibus.

De inſcriptione. Cap. 3.

REſtat tertium caput de inſcriptione. Multiplex eſt Ariſtotelica inſcribendi ratio. Interdum inſcriptionem apponit indicantem omnia quæcunque in illo volumine continentur, vt in libris de Anima, de Rhetorica, de Poëtica. Interdum præcipuam, aut maiorem partem indicare ſatis habet, vt fortè in libris de cœlo, in meteorologicis: interdū locum demonſtrat, in quo collocari tractatio illa debet, vt in iis, quæ poſt naturalia inſcripſit. Nonnunquàm excitat auditoris attentionem; qualis inſcriptio illa, de naturali auditione. Præſenti inſcriptione præcipua pars horum librorum ſignificatur. Nam cum de elementis agendum ſit, quà ſubiiciuntur reliquis præter lationem mutationibus, præcipua autem mutatio ſit generatio, & interitus, de hac voluit libros inſcribere; quod notauit etiam Auerrues in paraphraſi. Libet referre Galeni verba, quæ magnus ille vir primo de elementis ſcripſit, cum rationem redderet, quamobrem ſuum librum Hippocrates de elementis, vt Aſclepiades, non inſcripſiſſet, *Nihil, inquit, refert. Videmus enim veteres ferè omnes libros ſuos de natura inſcripſiſſe, vt Meliſſum, Parmenidem, Empedoclem, Alcmeonem, Gorgiam, Prodicum, cæteroſq; omnes. Quin etiam Ariſtoteles in libris de cælo, & in libris de generatione, & interitu, agit de elementis, item Chryſippus in libro de ſubſtantia: nec tamen ſuos libros de elementis inſcripſit. Non eſt ſanè vocabulis ipſis omnino inſiſtendum, ſed vis potius ſermonis perpendenda eſt*, nonnullaq; in hanc ſententiam adiungit, quæ attendere operepretium erit. Habetis conſilium Ariſtotelis in his libris, ſcitis quid agatur in primo, quid in ſecundo; Rationem inſcriptionis tenetis; quare ipſum iam Ariſtotelem poteſtis audire.

Ariſt. de Generatione & interitu

LIBER PRIMVS.

Cap. primum.
Tex. com. pri.

D*E Generatione autem, & interitu eorum, quæ naturâ generantur, & intereunt, ſimiliter in omnibus, cauſæq; diſtinguendæ ſunt, & rationes ipſarum.*

SImplex Proœmium eſt, in quo ſeruatur vnica illa conditio omnium Proœmiorum tertio Rhet. Cap. xiiii. expoſita, vt Autoris explicetur conſilium, atque inſtitutum. Cohæret autem epilogo, vt in præfatione diximus, librorum de cœlo, quod ſignificat dictio illa, *autem*, quaſi ita coniunctè ſit legendum. *De graui quidem igitur, & leui, & iis, quæ ipſis accidunt, hoc modo ſtatutum nobis ſit*. Hic fuit epilogus librorum de cœlo. *De generatione autem, & interitu eorum, quæ naturâ generantur, & intereunt, ſimiliter in omnibus* Nunc ſcilicet ſtatuendum nobis eſt: quare ita poſſumus argumentari. Ei qui egit de graui, & leui, & ipſorum accidentibus, ſi ordinem ſeruare velit, protinus de generatione, & interitu, ac de accretione, & alteratione agendum eſt: nos iam de graui, & leui ipſorumque accidentibus egimus, ergo protinus, ſi ordinem ſeruare velimus, vt certè volumus, de generatione, & interitu, de accretione, & alteratione nobis agendum eſt. Maioris autem propoſitionis, in qua huius argumentationis tota vis conſiſtit, neceſsitatem ſatis in præfatione demonſtrauimus. Cautè autem proponit, *quæ naturâ generantur*. Multa enim geruntur conſilio, vt amicitiæ, & inimicitiæ, multa arte, vt Domus, & nauis, quæ nobis hoc tempore non ſunt propoſita ad contemplandum, ſed ea tantum, quæ naturâ oriuntur, & intereunt. Cautè etiam illud addit, *ſimiliter in omnibus*, id eſt vniuersè, & generatim, quæ côueniunt omnia in vno quodam communi modo oriendi, & intereundi. De ſpecialibus enim, & propriis cuiuſq; ſpeciei modis in ſequentibus libris eſt agendum; in meteorologicis quidem de generatione pluuiæ, cometarum, iridis, huiuſmodique rerum, quæ in ſublimi loco fiunt, in reliquis autem de generatione, & interitu plantarum, & animalium. *Cauſæque diſtinguendæ ſunt, & rationes ipſarum*. Ei, qui non hiſtoriam ſed ſcientiam profitetur, de cauſis rerum, quas pertractat, agendum eſt, nos non hiſtoriam, ſed ſcientiam profitemur, ergo de cauſis iſtarum rerum, quas pertractamus, agendum nobis eſt. Quas autem horum verborum, *cauſa, & rationes*, interpretationes affert Philoponus, mihi non probantur. Si enim illius modo interpretaremur, pertinerent ad explicandum conſilium Ariſtotelis in ſequentibus poſt hunc libris. Id autem abſurdum eſſet, & ineptè hoc loco poſitum, cum nondum plenè eius in præſenti libro expoſitum conſilium eſt; quare alia verba addit, vt audietis, ad illud patefaciendum. Sic igitur nos interpretemur, *cauſæque diſtinguendæ*, id eſt, oſtendendum quatuor cauſas ad rerum naturalium generationem, & interitum concurrere, materiam, formam, efficiens, finem, *& rationes ipſarum*, diſtinguendæ atque explicandæ diligenter ſunt rationes, & modi ipſarum cauſarum, quibus rationibus, & modis ad procreandum accedunt. Alia enim materiæ ratio eſt, alia efficientis, alia reliquarum cauſarum. Notat Philoponus non poſſe hoc loco iſthæc duo nomina, *cauſa, & rationes*, idem ſignificare, quòd coniunctio illa τε ſit addita; dictum enim eſt τάς τε αἰτίας διαιρετέον καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν; quaſi illæ duæ particulæ τὲ & καὶ vim quandam diſtinguendi habeant, quemadmodum in latina lingua ſi diceremus, diuidendæ ſunt, & cauſæ, & rationes ipſarum, diuerſum quiddam eſſe cauſas à rationibus ſtatim intelligeremus; quamquàm fortaſſe illud, τὲ, ſignificare poteſt coniunctionem eorum, quæ nunc dicuntur cum ſuperioribus quomodo, & nos conuertimus; ſicque argumentum Philoponi non ſatis firmum eſſet. Satius tamen omnino videtur vocibus illis diuerſum ſenſum tribuere. Occurrit etiam alia interpretatio, ſi legamus *Rationes ipſorum*, id eſt eorum, quæ naturâ generantur, & intereunt, non autem, *Ipſarum*, vt antea dicebamus, quod facilè vox Græca αὐτῶν patitur. Nam voce illa, *cauſa*, efficientem, & materiam intelligere poterimus, quas infrà proprias generationis cauſas ſtatui audietis, voce autem illa *Rationes* formam, & finem in quibus præcipuè ra-

tam

eam factæ eſſentia, & ratio conſiſtit, Quare primo phy. lxix. forma vocatur abſolutè ratio, finem autem à forma vix differre notauit ſæpè Ariſt.

Notandum eſt in his verbis eſſe atticiſmum. *De generatione autem, & interitu eorum, quæ naturâ generantur, & intereunt ſimiliter in omnibus*. Addeoda enim ſunt ſimilia quædam verba, *Statuendum poſthac eſt*. Eſt autem hic atticiſmus Ariſt. familiaris, quod notauit Alex. in libro de Senſu, & Senſili ad initium tertii capitis, & quinto Metaph. com xii.

Præterea autem de Accretione, & alteratione, quid vtrunque.

Pergit explicare, vt dicebamus, ſcopum, & argumentum hnius tractationis. Non enim tantum de generatione & interitu agendum eſt, illorumque cauſis, verum etiam de reliquis mutationibus, quæ rebus naturalibus infrà Lunam poſitis conueniunt; tales ſine dubio ſunt accretio, & alteratio; & quamuis accretio non omnibus illis conueniat; tamen quando diuerſum à generatione, & alteratione genus mutationis eſt, multiſq́; omnino, ſi minus omnibus rerum inferiorum ſpeciebus ineſt, iiſdem profectò libris tractari debuit, quibus reliqua mntationis genera tractabantur.

Adde, vt notat Philoponus, & alterationis, & accretionis cognitionem ad generationem propriè dictam cognoſcendam facere, præcipuè autem cognitionem alterationis; quod perſpicuè indicant verba proxime ſequentia.

Et vtrum exiſtimandum ſit eandem eſſe naturam alterationis, & generationis, an diuerſam, quemadmodum & nominibus diſtincta ſunt.

Quaſi dicat eam etiam ob cauſam diligenter de alteratione agendum eſſe, vt generationis natura benè intelligatur. Nam ſiue idem reapſe ſint, nominibus tantum diuerſa, ſiue differentia nominum indicet diuerſas etiam eſſe res; certè alterum alterius cognitione eget. Idcircò primo Top. quæſtio de eodem ac diuerſo ad quæſtionem definitionis refertur. Ergo de alteratione duplici de cauſa eſt agendum, tum per ſe, quòd eſt naturalis mutationis genus, tum gratiâ generationis, quæ benè intelligi nequit, non percepta alterationis natura.

Notat breuiter Philoponus generationem eſſe mutationem, quæ ad ſubſtantiam pertineat ex non ente in ens, alterationem verò mutationem ad id, quod iam formam ac ſpeciem habet, pertinentem, in aliquo accidentium illi; quare generatio aliud facit; alteratio autem ἀλλοῖον, id eſt quodammudo immutatum. Sic Telemachus apud Homerum vocat patrem ſuum à Minerua in accidentibus mutatum non ἄλλον, id eſt alium, ſed ἀλλοῖον, quaſi leuiter immutatnm, & alteratum. Verſus autem, qui & nunc à Philo. & ab Amno. in quinque voces Porphyrii cap. de differentia affertur, ità habet ἀλλοῖός μοι ξεῖνε φάνης νέον ἠὲ πάροιθεν.

Antiquorum igitur hi quidem eam, quæ ſimplex generatio vocatur, alterationem etiam dicunt: illi verò diuerſum quiddam alterationem et generationem.

Ad quæſtionem poſtremò loco poſitam primum aggrediens (eius enim explicatio gradus quidam erit ad reliquas explicandas, ac ſanè ſolet Ariſtoteles ad id, quod vltimo loco proponit, primum aggredi) Veterum philoſophorum ſententias narrat, antiquum ſcilicet ſuum inſtitutum tenens, falſas aliorum opiniones ex animis hominum prius euellendi, quàm ſuam veritatis plenam inſerat. Sic diligentes Agricolæ prius agrum noxiis ſtirpibus perpurgant, quàm illi bona ſemina cómendent. Qnamuis autem cum generationem dicimus, eam, quæ ſimplex, id eſt propriè, & abſolutè generatio eſt, intelligi æquum ſit (quemadmodum Simplicius ſecundo phy. com. xxxvi. cum cauſæ profertur nomen cauſam propriam debere intelligi contendit) tamen vt rem clarius exprimat, initio propoſitæ diſputationis voluit accuratè notare, de qua generatione intelligat; idcircoque addit, *Eam, quæ ſimplex generatio vocatur*, id eſt propriè, & abſolutè. Nam & alteratio eſt generatio quædam, verum non ſimpliciter, ſed cum adiunctione quadam. Cum enim corpus aliquod ex nigredine in candorem alteratur, non dicimus abſolutè corpus fieri, ſed adiungimus corpus fieri candidum cæterum hæc infrà copioſius. Nunc qui ſint vtriuſque recitatæ ſententiæ autores, operæpretium eſt audire.

Quicunque enim omne quicquid eſt, vnum quiddam eſſe dicunt, & omnia ex vno generant, hi quidem generationem eſſe alterationem dicant neceſſe eſt, & quod propriè generatur, alterari.

Pauci fortè ex veteribus hæc verba pronuntiarant, generationem eſſe alterationem. Verè Ariſtoteles non tam quid dicant, quàm quid ſuis principiis congruenter dicere debeant, attendit. Cum igitur multi ex veteribus vnicum omnium rerum principium ponerent, vt Tales, qui aquam, vt Anaximenes, & Diogenes, qui aërem, his neceſſariò confitendum fuiſſe docet, generationem ſimpliciter dictam, de qua iam notauimus intelligi, non differre ab alteratione. Id autem ab illis hoc argumento extorquemus: generatio, in qua non fit mutatio ſubſtantiæ, ſed tantum accidentium, eſt idem atque alteratio; omnis rerum naturalium generatio apud eos, qui vnicum principium ponunt, eſt huiuſmodi vt nulla fiat mutatio ſubſtantiæ, ſed tantum accidentiũ; ergo omnis rerum naturalium generatio apud iſtos erit idem atq; alteratio. Maior propoſitio ex iam allata alterationis definitione patet; mutatio enim in accidentibus eſt alteratio: videtur autem nunc ſub alteratione, & eam, quæ in quantitate, & eam, quæ in loco mutationem comprehendere, quatenus & iſtæ ſunt mutationes in accidentib. Minoris autem veritas inde patet, quòd ipſi, qui vnicum principium, id eſt vnicum ſubiectũ omnium rerum ponebant; hoc vnum eſſe etiam rerum ſubſtantiam cenſebant; formas autem accidentia. Ex quo dictum eſt primo phy. vii. eandem eſſe quæſtionem de numero principiorum, atque de numero entium. Nam qui plura principia ſtatuunt, plura etiam putant eſſe entia ſecundum ſubſtantiam, id eſt tot eſſe diuerſas rerum ſubſtantias, quot principia ſunt. Qui autem vnicum principium ponunt, vnicam etiam ponunt omnium rerum eſſe ſubſtantiam, Idcircoque omnia eſſe vnum ſecundum ſubſtantiam. Idem repetitur ii phy. vii. vbi materiam eſſe naturam probatur. Inquit enim Ariſtoteles eo loco, quod quiſque putauit eſſe principium ſiue vnum, ſiue plura id, & tot putaſſe eſſe vniuerſam ſubſtantiam, cætera verò affectiones, atque habitus. Idem nunc euidenter ſignificatur. Nam cum dixiſſet, *quicunq; omne quicquid eſt, vnum eſſe dicunt*, id explanans, ait, *& omnia ex vno generant*, quaſi omnia vnum ſint de illorum ſententia, eò quod ſubiectum vnum ſit; hocque ſubiectum ſit vniuerſa rerum ſubſtantia. Ergo; ſi vnicum principium eſt, idque eſt vniuerſa rerum ſubſtantia, nec poteſt ipſum in ſua ſubſtantia mutari, certè mutatio in accidentibus tantum exiſtet. Non poteſt autem iſtud principium in ſua ſubſtantia mutari, quoniam ſi mutaretur, non eſſet primum principium; ſed poſterius illo, circa quod immutabile perſiſtens facta mutatio eſſet, omninoque & nos materiam primam eadem de cauſa mutari ſecundum ſubſtantiam nolumus. Poſſumus igitur ita argumentari ad minoris confirmationem. Si fieret mutatio in ſubſtantia, fieret mutatio in principio, nam illi non aliam eſſe rerum ſubſtantiam, quàm principium volunt; ſed in principio mutatio fieri nequit, quoniam principium immutabile ſit oportet (non enim aut ex ſe, aut ex alio fit, ne aut ſeipſo, aut illo alio ſit poſterius) ergo in ſubſtantia mutatio non fit. Sequitur igitur fieri in accidentibus, quæ iam alteratio eſt. Quæ ad huius loci interpretationem affert Philoponus, à noſtris non diſcrepant, ſed niſi fallor, longè obſcurius ſunt tradita; *Et quod propriè generatur alterari*. Significantius exprimit, quod ſibi languidius dixiſſe videbatur. Neceſſe, inquit, eſt qui vnicum principium ſtatuunt, generationem cum alteratione confundant, generationem, inquam, propriè dictam, ita vt propriè aliquid generari nihil aliud ſit, quàm alterari. Ità dum iſtam ſententiam recenſet, vnà quoque illius patefacit abſurditatem.

Quicunque verò materiam plura vna ponunt vt Empedocles, & Anaxagoras, & Leucippus, hi alterum.

Secundæ ſententiæ, quæ generationem ab alteratione diſtinguebat, autores nunc affert eoſdem ſcilicet, qui non vnum ſed plura ſubiecta ponebant; Inquit autem non qui plura principia, ſed qui plura ſubiecta, & materias, quoniam tota ratio diſtinguendi generationem ab alteratione apud veteres in ipſa materia conſiſtit. Audiſtis enim iam qui vnicum ſubiectum ponerent, vnicam etiam rerum vniuerſarum ſubſtantiam poſuiſſe, quare generationem ab alteratione non potuiſſe diſtinguere. Qui autem plura ſubiecta inducunt, plures etiam rerum ſubſtantias ſtatuent; quare ſi ſapienter hanc rem tractare velint, generationem ab alteratione diſtinguere debebunt, vt generationem, atque interitum vocent princi-

piorum

piorum congregationem, ac diremptum; alterationem verò mutatione ordinis, & ſitus in iiſdem principiis tueantur. Exemplo res illuſtretur, Empedocles quatuor principia poſuit, illa ſcilicet quæ vocantur elementa ignem, aërem, aquam, terram. Anaxagoras, vt audietis, infinita homogenea, & vniuſmodi; Leucippus, ac Democritus infinita corpora indiuidua figuris inter ſe differentia; Accipiamus nunc iſtam Democriti opinionem. Concurrant, & congregenter plura corpora indiuidua, orietur aliquid; dirimantur, & diſſoluantur; idem interibit; manentibus iiſdem corpoſcolis eorum tamen ordo, ac ſitus varietur, & quæ erant poſteriora, colloceotur in fronte, quæ inferiora, ſuperiorem locum teneant; iam noo orietur, aot interibit, ſed alterabitur. Quod in Leucippi, & Democriti ſenteotia oſtendimus, non difficile eſt in Empedoclis etiã atque Anaxagoræ ſenteotia oſteodere. Poſſent igitur omnes iſti alterationem à generatione diſtinguere, atque omnino neceſſariò deberent; non tamen omoes diſtinguunt, ob negligentiam ſcilicet errantes.

Anaxagoras ſanè propriam vocem ignorauit, dicens, generari, atq; interire idem eſſe, atq; alterari; multa autem elementa ponens, ſicut & alij.

Miratur quodammodo de Aoaxagora Ariſtoteles, qui plura elementa cum poneret, ſicut, & alii iam memorati, id eſt infinita homogenea, idcircoque horum congregationẽ vocare generationem deberet, diſſolotionem ioteritum, ipſe tamen congregationem, & diſſolutionem, alterationem vocarit. ***Sic propriam vocem ignorauit***, id eſt, vt Latini interpretãtur, non ſe audiuit, nec cognouit, quid ſibi congruenter ſuis principiis dicendum eſſet, aut ignorauit propriam vocem generationis, & alteratioois, dum illas temerè confuodit, ac quod dicere deberet propriè oriri, ioquit alterari, cuius ſecundæ interpretationis meminit ex Alexandro Simplicius i. phy. com. xxx. Hanc verò interpretationem, qui græcè iotelligunt, ac tenent, quæ ſit vis illius vocis οἰκεῖον, magis probabuot. Ac forte erant hæc ipſiusmet Anaxagoræ verba, geoerari eſſe idem, atque alterari; quod videtur colligi ex pri. phy. xxxiii. Illud oon obliuiſcamor alterationis vocabulum amplè ſumi, vt omoem in accidentib. mutationẽ ſignificat; Nam vt præclarè oſtendebat Auerr. xii. Met. xviii. generatio ab Anaxagora quaſi motus quidam localis inducebatur. Erat eoim rerum latentium eductio.

Empedocles enim corporea quidem quatuor, omnia autem cum mouentibus ſex numero.

Quaſi dicat melius intelligetur, quod poſuimus, ſi quomodo iam memorati viri plura principia inducerent, oſtenderimus. Empedocles igitur principia corporea quatuor eſſe ſtatuit, oempè illa, quæ vocantur elementa. Vox autem illa ***corporea*** ſignificat materialia, ac patibilia; pati enim proprium corporum eſt, & hæc Empedocles pro ſubiecto ponebat, efficientes autem cauſas faciebat iocorporeas, ***Omnia autem cum mouentibus***: adnumeratis ſcilicet mouentibus, & efficientibus cauſis, lite & amicitia reſultant ſex numero. Vocem illam γὰρ ita interpretati ſumus, vt idem valeat atque οὖν quod apud Ariſtotelem eſſe vſitatum notat Alex. in vii. metaph. com. x.

Anaxagoras autem infinita, & Leucippus, & Democritus: hic ea quæ ſunt homogenea, elementa ponit, vt os, & carnem, & medullam, & aliorum omnium, quorum pars ſynonyma eſt.

Vox illa, ***hic***, noo refertur ad proximè memoratum Democritum, ſed ad Anaxagoram more Ariſtoteli vſitato. Sic ſecundo phy. xlix. ***Eorum quæ fiunt, alia fiunt gratia huius, alia non fiunt, & horum alia fiunt conſilio, alia ſine conſilio***, Vbi vox illa, ***horum***, non ad ſecundum ac proximum, ſed ad primum, ac remotius diuiſionis membrum refertur. Anaxagoras igitur, cum ex qualibet re quamlibet ferè gigni animaduerteret, putauit res omnes eſſe conflatas ex innumerabilibus partibos cuiuſqoe rei homogeneæ. Homogenea autem illa dicitur, cuius pars eſt ſynonyma toti, id eſt idem nomen, eandemque definitionem habet, atque totum, vt caro eſt homogenea, qooniam pars carnis, caro eſt, item neruus, quia pars nerui neruus eſt. Heterogenea autem, & multiformis illa, cuius pars noo eſt ſynonyma toti, vt

brachium, Ita igitur rem ſe habere putabat Anaxagoras, vt in oſſe exempli cauſa, quod vulgo ſcilicet dicitur os, ſint innumerabiles partes non ſolum ſinceri oſsis, ſed etiam carnis, oſsis, nerui, medullæ, & in ea quæ vulgo dicitur medulla, innumerabiles partes carnis, oſsis nerui: differre autem vnam rem ab altera, eòquòd in vna eſſent plures partes carnis, vnde tota res caro vocaretur, in altera plures partes oſsis, vnde totum corpus os diceretur. Hanc opinionem præclarè Lucretius primo libro his verbis expreſsit.

Nunc & Anaxagoræ ſcrutemur ὁμοιομέρειαν,
Quam Græci memorant, nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrij ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facilè eſt exponere verbis.
Principio rerum, quam dicit ὁμοιομέρειαν,
Oſſa videlicet è pauxillis, atq; minutis
Viſceribus viſcus gigni, ſanguenq; creari
Sanguinis inter ſe multis coeuntibu' guttis. Deinde.
Cætera conſimili fingit ratione, putatq;. Paulopoſt.
Id quod Anaxagoras ſibi ſumit, vt omnibus omnes
Res putet immiſtas rebus latitare: ſed illud
Apparere vnum, cuius ſint plurima miſta,
Et magis in promptu, primaq; in fronte locata. Reliqua apud ipſum legātur.

Democritus autem, & Leucippus ex corporibus indiuiduis reliqua componi dicunt; hæc autem infinita, & multitudine eſſe, & formis: ipſa autem inter ſeipſa differre his, ex quibus ſunt, & ſitu & ordine horum.

Democritus, & Leucippus indiuidua quædam corpuſcula ſtatuunt elementa omnium rerum; quæ quidem numero ſint infinita, & infinitis etiam formis, & figuris prædita; *Ipſa autem inter ſe ipſa*, Rurſus iſta vox, *Ipſa*, referri debet non ad corpuſcula, de quibus proximè loquutus erat, ſed ad illud remotius verbum *Reliqua*. id eſt effecta, & corpora compoſita. Ipſa igitur corpora compoſita differre inquiunt tribus modis figurà, ordine, ſitu; figurà; vt ignem à terra, quòd ille ex rotundis, hæc ex cubicis atomis fortaſſe conſtet; Ordine ſi duo ex eaſdem figuras habentibus atomis ſint conſtituta, verùm in vno, exempli cauſa, ſphæricæ atomi teneant priores partes, cubicæ occupent poſteriores, contra in altero cubicæ priores, ſphericæ poſteriores: ſic dictio *Roma* differt à dictione *Amor* ſolo ſcilicet ordine literarum. Situ autem, ſi earundem atomorum diuerſa collocatio (ita vt in vna re collocentur rectæ, in altera obliquæ, vel ſupinæ) varietatem in effectis pariat, quomodo litera N differt à litera Z. Differentia autem, inquit Philoponus, quæ ducitur à figura, in cauſa eſt, vt effecta ſint omnino altera, ac ſpecie diſcrepantia, Quare primam illam à figura ductam differentiam his verbis deſcripſit Ariſtoteles *His ex quibus ſunt* quaſi dicat ſubſtantia ipſa.

Contraria autem omnino videntur dicere Anaxagoræ ſectatores, & Empedoclis. Hic enim ignem, & aquam, & aërem, & terram dicit elementa quatuor, ac ſimpliciora eſſe, quàm carnem, & os, & reliqua huiuſmodi ex homogeneis: Illi verò hæc quidem ſimplicia, & elementa; Terram autem, & ignem, & aërem compoſita. Nam omniſemiuarium eſſe horum,

Notat tota penè diametro Anaxagoræ ſectatores ab Empedoclis diſſenſiſſe; qua diſſenſione percæpta, vtriuſque ſententia plenius intelligetur: hanc autem diſſenſionem tertio. etiã libro de cœlo tex. xxxii. expoſuit. Empedocles igitur, & qui eius ſententiam adamarunt, quatuor vocata elementa, verè etiam elementa eſſe cenſuerunt, ac longè. ſimpliciora, quàm carnem, & os, & reliqua huiuſmodi; natura enim principii atque elementi ſimplicitatem maximè deſiderat, Compoſitum.n. a componentibus tanquàm ab elementis pendet. Anaxagoræ autem ſectatores homogenea, vt carnem, os, neruum; eſſe cenſuerunt *Simplitia, & elementa*: vides rurſus ſimplex cum elemento coniungi ab Ariſtotele. quoniam á natura etiam coniunguntur *Terram autem, & ignem, & aërem compoſita*, quaſi dicerent falſo vocari elementa, verè eòlm eſſe compoſita ex homogeneis, tanquàm ex veris elementis: ommittit autem in iſtis corporibus recenſendis aquam negligentia quàdã Ariſtoteli vſitata, & grauitatem præſeferente, de qua Phaleteus in libro de interpretatione *Nam omni ſeminarium eſſe horum*. Vera inquit elementa ponebant iſta homogenea, atque ad iſtorum vim, ac naturam pertinere dicebant, vt ſint ſemina, & elementa omnium rerum. Poſſumus autem iſtas voces *Omni ſeminarium eſſe horum* ità etiam interpretari, iſtorum homogeneorum eſſe infinitam quandam copiam; quare, ſupple tu, principia, & elementa eſſe commodè queant. Sic enim de atomis Democriticis primo de anima vigeſimo ſcriptum eſt, atomorum omni ſeminarium eſſe apud Democritum totius naturæ elementa: huic autem voci πανσπερμία ſimilis erat illa, qua Empedoclem vſum conſtat ſecundo phy. lxxxiii. οὐλοφυὴς.

Qui igitur ex vno omnia conſtituunt, ij generationem, & interitum eſſe alterationem dicant neceſſe eſt: ſemper enim manere ſubiectum idem, & vnum; tale vero alterari dicimus.

Expoſitis diligenter opinionibus veterum colligit illud, quod principio poſuerat; & probat apud eos, qui omnia conſtrui volunt ex vno ſubiecto, quod ſcilicet ſit integra omnium rerum ſubſtantia, neceſſariò generationem, & interitum eſſe alterationem. Probatio eſt huiuſmodi: omnis mutatio in qua ſubiectum manet *Idem & vnum* (vnum numero, idem ſubſtantia) ita prorſus, vt nulla fiat mutatio in ſubſtantia, alteratio eſt; generatio; & interitus apud veteres vnicum ſubiectum ſtatuentes erat mutatio, in qua ſubiectum manebat idem, & vnum, idcircoque tota rei ſubſtantia ſtabilis permanebat; ergo generatio, & interitus apud illos erat alteratio. Ariſtoteles autem primo loco concluſionem affert, deinde minorem propoſitionem, qui mos illi familiaris eſt.

Qui autem plura genera faciunt, ij differre alterationem à generatione.

Supple ex ſuperiore periodo *Dicant neceſſe eſt*, vocat autem elementa genera, quoniam & genera videntur eſſe elementa ſpecierum; aut potius cum inquit *Genera* intelligit ſubiecta & materias. Diſtinguuntur enim, qui vnicum ſubiectum ponunt ab iis, qui plura. Subiectum autem, & materiam vocari genus ob quandam naturæ ſimilitudinem patet ſecundo de anima lv. ac multo clarius v. Metaph. xxxiii. & x. Metaph. xxiiii. quàmuis Alexander ſecundo quæſtionum naturalium cap. vltimo, & ex Alexandro Auerr. iii. Metaph. xliii. & alibi ſæpe inter materiam, & genus propriè ſumptum multum intereſſe oſtendant: qua de re infrà.

Coeuntibus enim ac diſſolutis generatio exiſtit, & interitus. Quamobrem, & Empedocles ita inquit, naturam nullius, ſed ſolum miſtionem, & fædus miſtorum. Quod igitur ſermo eſt aptus illorum hypotheſi ità dicere, manifeſtum, & quod ità dicunt.

Omnino, inquit, ſi iſti ſua principia tueri velint, congregationem illorum eſſe generationem, ac diſſolutionem interitum ſtatuant oportet: alterationem verò quamlibet aliam mutationem, vel in ordine, vel in ſitu coeuntium. Id ſanè Empedocles ſignificauit, cum inquit, *naturam nullius eſſe*, id eſt rem nullam compoſitam habere naturam, & eſſentiam aliquam propriam, aut veram vnitatem accepiſſe. *Sed ſolum miſtionem, & fædus miſtorum*.

Id eſt

id eſt, ſed naturam cuiuſque rei eſſe ipſam miſtionem, & fœdus elementorum, quæ miſcentur, miſtio autem, & fœdus fit per congregationem; ergo congregatio eſt generatio. Id. n. quod ducit ad ipſum eſſe, eſt generatio, congregatio ducit ad ipſum eſſe, ergo congregatio eſt generatio. Maior propoſitio clara; minor probatur. *Quod* ducit ad miſtionem, & fœdus, ducit ad ipſum eſſe, congregatio ducit ad miſtionem, & fœdus, ergo congregatio ducit ad ipſum eſſe. Maior inde patet; quod apud Empedoclem ipſum eſſe rerum, nihil aliud erat, quàm miſtio, & fœdus miſtorum: Minor autem clara. Miſceri enim, & fœdus icere non poſſunt, niſi congregeotur, & coeant. Notant autem Alexander, & Auerroes hæc eadem verba explanantes qointo Metaphy. v. ignoraſſe Empedoclem veram miſtionis naturã nihil enim aliud miſtonis nomine ſignificaſſe, quàm compoſitionem, & coagmentationem quandam, idcircòque dixiſſe natoram nullius eſſe, quòd eorum, quæ ſimul componebantur, vera oon fieret vnio, *Quod igitur ſermo eſt aptus*, Conſtat igitur veteres iſtos, & ità dicere debuiſſe ſi congruenter ſuis principiis loqui debebant (generatiooem ſcilicet eſſe congregationem elementorum, interitum verò diſſolutionem) & verò etiam dixiſſe; quod Empedoclis teſtimonio oſtendimus.

Iidem autem alterationem eſſe aliquid præter generationem dicant oportet; at nefas tamen per ea, quæ ab illis dicuntur.

Iam conſtituit, quid apud veteres plura principia facientes, generatio eſſe deberet, nonc oſtendit neceſſariò iiſdem alterationem fuiſſe ponendam; ac diuerſam quidem à generatione. Hoc enim oſtenſo ſatis conſtabit rectè à nobis antea dictum eſſe, cogi iſtos generationem ab alteratione diſtinguere. Quamuis autem ad hæc diſtinguenda cogantur, tamen (vt perſæpè homines inſcitià labuntur, neque ſatis ipſi ſibi conſtant) ea verba proferunt, quæ tollere omnino alterationem videantur.

Id autem rectè à nobis dici, non difficile videre. Nam quemadmodum cernimus quieſcente ſubſtantia mutationem in ipſa penes magnitudinem, quæ accretio, ac dimunitio vocatur, ità, & alterationem.

Iam ex ſuperioribus patere potuit, illis neceſſariò alterationem à generatione diſtinguendam fuiſſe, & generationem quidem in congregatione elementorum, alterationem verò in mutatiooe ordinis, & ſitus eorundem pooendam; rectè tamen à oobis dictum eſſe ex illorum verbis tolli alteratiooem, ex iis, quæ afferemus patebit. Quod antequàm fiat, verbis illis *Nam quemadmodum cernimus &c.* breuiter in memoriam reuocat, quod ſit alteratio, ſimulq; eam alterius mutationis, quæ accretio, & diminutio dicitur, exemplo confirmat, Eſt enim iſthæc in quantitate motatio, vt inquit Philoponus, quodammodo ootior, & à nullo vnquàm oegata, cum alterationem quidem Protagoras negare non erubuerit; qua de re aliàs dicemus. Satis nonc eſt accretionem, ac diminutionem eſſe mutationem quantitatis ſubſtantia ipſa *quieſcente*, id eſt nollo pacto mutata, alterationem verò mutationem, & conuerſionem in qualitate ſubſtantia quieſcente, iſtaſque mutationes vel oculis ipſis percipi. Sic dictio illa γὰρ idem valebit, ac ſi dixiſſet δὲ, quod non eſſe inuſitatum notat Euſtratius in ii. Poſter. com: 328. & ita vertemus, *Quemadmodum aũt cernimus &c.* Ad ſignificaodam verò mutationem oppoſitam accretioni vtitur Ariſt. voce φθίσις, id eſt tabis quæ propriè viuentiũ eſt; quemadmodum etiam in libro de ſenſu, & ſenſili cap. iiii. & alibi ſæpè, vt ſignificet de ea tantum quantitatis mutatione agi, quæ ad viuentia pertinet.

Ac nihilominus ex his, quæ dicunt plura vno inducentes principia, nefas alterari.

Cum ea ſit alterationis natura, quam diximus, atque ita euidens, vt ab illis quoque neceſſario poneoda eſſet; tamen ea dicunt, quæ ſi ſint, nihil alterari queat.

Affectiones enim penes quas dicimus hoc accidere, differentiæ elementorum ſunt, vt exempli cauſa calidum, frigidum, album, nigrum, ſiccum, humidũ, molle, durum, & aliarum vnaquæq; ſicuti etiam inquit Empedocles,

Solem

Solem, quidem album videri, & calidum omnino;
Imbrem verò in omnibus caliginoſum, rigidumq;.

Eodem autem modo de reliquis etiam ſtatuit. Quare ſi ex igne generari aquam fas non eſt, nec ex aqua terram, neque ex albo nigrum erit vllum, neque ex molli durum. Eadem autem, & de cæteris ratio. Hoc autem erat alteratio.

Quamuis omnes veteres plura principia inducentes alterationem imprudenter tollant, imprudentiſsimè tamen Empedocles: ex quo ipſum præter alios refellendum ſuſcipimus. Exiſtimabat enim ipſe affectiones (in quibus ſanè conſiſtat oportet alteratio, ſi quidem alicubi conſiſtit) eſſe formas proprias elementorum; ex quo dicebat, *Solem* eſſe album, & calidum, *omnino*, tota natura atque ſubſtantia: intellige autem tu nomine ſolis ignem, nam cœleſtia Emp. ſtatuebat ignea: ac poſita eſt poëtice pars pro toto, nimirum Sol pro vniuerſo igne, *Imbrem verò in omnibus caliginoſum rigidumque*, id eſt aquam vniuerſè eſſe nigram, & frigidam; poëticis enim figuris vtitur: cenſebat igitur iſtas qualitates, & formas elementorũ eſſe: exiſtimabat præterea, atque aſſerebat, elementa non mutari, neque fieri ex ſe mutuò, ſed alia ex his. Quibus poſitis tolli alterationem ità probamus. Si ex calido non fit frigidum neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, neque ex alia huiuſmodi affectione fit alia affectio, certè non eſt alteratio. Sed apud Empedoclem ex calido non fit frigidum, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, neque ex alia hujuſmodi affectione alia affectio; ergo apud Empedoclem non eſt alteratio. Connexum clarum. Nihil enim aliud alteratio eſt, quam in talibus quibuſdam affectionib. mutatio. Aſſumptũ ex illius dogmatis ità colligimus. Propriæ elementorum formæ non mutantur; calidum, frigidum, album, nigrum, molle, durum, huiuſmodique aliæ affectiones ſunt apud Empedoclem propriæ elementorum formæ; ergo nullum ex iſtis mutari poteſt. Minor Empedoclis eſt; atque etiam maior. Nam ſi elementa non mutantur, vt ipſe aſſerit, neque illorum formæ mutari poſſunt. Mutatis enim formis ipſa quoque elementa eſſent mutata. Hæc igitur manifeſto Empedoclem condemnat.

Tx. com. 8.

An, & manifeſtum vnam ſemper contrarijs eſſe ſubijciendam materiam, ſiue mutetur ſecundum locum, ſiue ſecundum accretionem, & diminutionem, ſiue ſecundum alterationem?

Illa dictio apud Ariſtotelem, quam vertimus, *An*, ferè ſemper nota eſt conſtitutionis, & quaſi decreti interpoſiti. Inquit igitur mirandum non eſſe, ſi Empedocles, Anaxagoras, Democritus plura principia inducentes alterationem tueri non poterant, quando omnis mutatio ex contrario in contrarium, ſiue verſetur in loco, quæ dicitur latio, ſiue in quantitate, quæ dicitur accretio, & diminutio, ſiue in qualitate, quæ propriè dicitur alteratio, omnis inquam mutatio vnum ſubiectum poſtulat, vnaque tantum materies contrariis ſemper eſt ſubiicienda, non plures. Nihil enim eſſet, quòd contraria inter ſe pugnarent, ſi ſingulum cõtrarium ſingulum haberet ſubiectum, & proprium, in quo conſiſteret. Cur enim calor igneus conetur corrumpere frigus aquæ, ſi ipſe in materia illa, quæ ſubiecta eſt frigori, conſiſtere nõ poteſt? Certè ipſe ſibi ſtrueret interitum. Nunc autem, quoniam ambo in eodem ſubiecto verſantur, idcirco de illius poſſeſsione inter ſe pugnant. Verum hæc in phyſicis copioſius ſunt explicata. firmius autem de vnico ſubiecto ſanciens Ariſtot. & alterationem præcipuè ſpectãs de qua nunc illi ſermo, hæc addit.

Præterea autem ſimul neceſſarium hoc eſſe, & alterationem. Nam ſi alteratio eſt, & ſubiectum vnum elementum, & vna omnium materies habentium in ſe mutuam mutationem; & ſi ſubiectum vnum, eſt alteratio.

Quemadmodum initio primi libri de anima duæ illæ regulæ ſunt propoſitæ, ſi anima habet opus proprium, eſſe immortalem, ſin caret opere proprio non eſſe immortalem; ita nũc iſtæ duæ ponuntur, ſi ſit vnum ſubiectum, eſſe alterationem, ſi non ſit vnum ſubiectum, non eſſe alterationem. Significantur autem illis verbis; *Simul neceſſarium eſt hoc eſſe,*

id eſt

id eſt hoc vnum ſubiectum, *& alterationem*. Atque cum his verbis eſſent ſignificatæ, explicantur poſtea copioſius, ac ſtatuitur iſta inter ſe reciprocari, vt ſi alteratio eſt, vnum eſſe ſubiectum debeat, & ſi vnum ſit ſubiectum, alteratio habitura locum in rerum natura ſit. Prima propoſitio inde patet, quòd vt diximus, alteratio exiſtit ex pugna inter contraria; contraria autem non pugnarent, niſi vnicum tantum ſubiectum eſſet. Secunda autem propoſitio, quæ eſt conuerſa è priore, ex eadem re confirmatur. Nam ſi vnicum ſubiectum eſt, de eius poſſeſſione pugnabunt contraria, pugna autem iſta nihil iam aliud eſt, quàm alteratio. Notanda autem ſunt illa verba, *& vna omnium materies habentium in ſe mutuam mutationem*. Alteratio enim propriè dicta in his tantum locum habet, quæ ſub Luna ſunt, atque in ſe mutuo mutantur, vt ignis in aquam, aqua in ignem. atq; hæc omnia eadem materia conſtant. Cœleſtia verò duntaxat ſecundum locum mutantur, & aliam ab hac inferiore, longeque diuerſam materiem habent; alterationi autem non ſunt expoſita, niſi cuidam impropriè dictæ, vt illuminationi; de qua re in quæſtionibus. Perpetua igitur regula erit, quæcunque in ſe mutuo conuertuntur, qualia ſunt omnia infra Lunam, omnia vt eadem materia conſtant, ita etiam à ſe vicisſim alterari.

Tex. com. 3. *Ac videtur ſanè Empedocles contraria dicere, & ijs, quæ apparent, & ipſe ſibi. Simul enim alterum elementum ex altero fieri negat, ſed ex his alia omnia fieri affirmat, ſimulq; cum omnem naturã præter litem in vnum conduxerit, ex vno fieri rurſus vnumquodq;: ita vt ex vno aliquo, ſegregatis ſcilicet per differentias aliquas, & affectiones, hoc quidem euaſerit aqua, illud autem ignis: quemadmodum aſſerit Solem quidem album, & calidum, terram verò grauem & duram. Ablatis igitur his ipſis differentijs (ſunt enim inductæ tales, quæ auferri poſſint) manifeſtum, quod neceſſe fieri & terram ex aqua, & aquam ex terra; ſimiliter autem, & aliorum vnumquodq; non tunc ſolum, ſed etiam nunc mutata in affectionibus.*

Oſtendimus eos, qui vnum tantum omnium rerum elementum ſtatuebant, generationem ab alteratione diſtinguere non potuiſſe, eos autem qui plura ponerent, potuiſſe quidem, ac debuiſſe, verumtamen. & ipſos mirum in modum fluctuaſſe, repugnante ſcilicet naturæ alterationis multitudine principiorum; diximuſque Anaxagoram propriam vocem ignoraſſe, Empedoclem autem euidenter ea dixiſſe, quibus planè alteratio tolleretur. Nunc eundem impugnantes addimus, non modo illum à veritate planè diſſenſiſſe, verum etiam ſibi non ſatis conſtitiſſe. Id intelligetur eius ſententia integrè expoſita. Exiſtimabat igitur Empedocles principia in generatione dominantia eſſe litem, & amicitiam, habereque diſpertita imperandi tempora; vt interdum vna, interdum altera principatum obtineret; Cum verò ſors dominandi amicitiæ obueniſſet, quatuor hæc elementa, quæ cernimus, coniungi, & confundi, ità, vt ex illis vnum quoddam vniforme, nulliſque differentiis præditum corpus conſtitueretur. In hac autem coitione, & confuſione vnumquodque elementum ſuas differentias abijceret neceſſe erat, cæteroqui conflatum ex illis corpus, quod σφαῖρον vocabat, multiforme omnino fuiſſet. Gignebantur autem rurſus ex iſto corpore elementa, cum lite imperante huic quidem parti iſtius corporis adueniſſent, exempli cauſa, candor, & calor, vnde ignis exiſtebat, illi autem parti grauitas, & duricies, vnde terra, a iiſque partibus aliæ differentiæ, vnde cætera elementa. Hæc ſi ita ſe habent, differentiæque elementorum remoueri ab ipſis elementis queunt, cum illa ſcilicet in vniforme illud corpus coeunt, ſequitur profectò, ex vno elemento alterum generari, quod ille negabat. Probatur iſtud neceſſariò ſequi. Nam vel cuilibet ipſius Sphæri particulæ poſſunt quæuis elementorum differentiæ aduenire, aut non poſſunt; ſi poſſunt, nihil certè obſtat, quominus particulæ illi, quæ antequàm coiret in Sphærum, ſubiecta erat differentiis aquæ, nunc adueniant differentiæ ignis, & illi, quæ prius differentias aëris ferebat, nunc inhæreant qualitates terræ. Quod ſi eſt, iam elementa in ſe mutuo conuertuntur. Nihil enim aliud eſt in ſe mutuò conuerti, quàm in eodem ſubiecto, in quo prius erant differentiæ ignis, nunc eſſe differentias aquæ. Quod ſi neges poſſe cuilibet Sphæri particulæ quaslibet elementorum differentias aduenire, ſed certæ particulæ certas aſſeras differentias, iam Sphærum iſtum non vniformem, ſed differentiis præditum

conſtitueris

conſtitueris. Nam ſi vniformis eſſet, in quauis parte quælibet differentia æquè reciperetur. In ſe igitur mutuò conuerti elementa fateatur Empedocles oportet; neque ſemel etiam factã eſſe hanc conuerſionem, ſed, & initio procreationis rerum, & nunc, & in poſterum, pugnantibus adhuc de Empedoclis ſententia lite, & amicitia; atque interdum lite ex sphæro elementa faciente, interdum amicitia ex elementis sphærum; quamobrem addit Ariſt. verba illa *non tunc ſolum* initio ſcilicet cum conſtituta hæc vniuerſitas eſt, *ſed etiam nunc mutata in affectionibus*, id eſt eodem pacto nunc mutata in affectionibus, & differentiis (idem. n. his duabus vocibus ſignificatur, vt infrà oſtendemus) quo pacto initio mutabantur.

Poſſunt autem ex iis, quæ dixit, aduenire, & ſeparari rurſus, præſertim pugnantibus adhuc inter ſe apud ipſum lite, & amicitia.

Vbi adſunt cauſæ, adſunt etiam effecta. Eædem cauſæ, quæ initio fecerunt, vt differentiæ elementorum poſſent aduenire, cum ſcilicet ex sphæro elementa fiebant, & rurſus poſſent ſeparari, cum remotis differentiis elementa in sphærum confundebantur, nunc etiam adſunt, nimirum lis & Amicitia, inter ſe pugnantes; ergo aderunt etiam effecta, id eſt mutationes, & conuerſiones mutuæ sphæri in elementa, elementorum in sphærum: vnde mutuam etiam elementorum in ſe conuerſionem neceſſariò ſequi diximus.

Quamobrem et tunc ex vno fuerant genita, non enim cum adhuc eſſent ignis, & aqua, & terra, vnum erat ipſum omne,

Quæ inquit cauſa fuit, cur ab initio elementa ex vno gignerentur, quod vnum eſſet planè vniforme, nulliſque diſcretum differentiis, eadem nunc etiam manet, id eſt pugna amicitiæ, & litis, *non enim cum adhuc eſſent ignis, & aqua, & terra, vnum erat ipſum omne,* ipſe sphærus, quẽ vocat omne, minime vnũ quiddam eſſe potuiſſet, cuiuſmodi ponebat Empedocles, ſi elementa adhuc ſeruarent proprias differentias, ac terra remaneret terra, & ignis remaneret ignis. Ergo vniforme corpus erat; quare cum ex eo gignerentur elementa, accidebat neceſſariò, vt ſæpe in portione illa, quæ prius fuiſſet inſignita differentiis aquæ, reciperentur differentiæ ignis, & contra; idemq; nunc accidere neceſſarium eſt. Quare cum negat Empedocles mutuam elementorum conuerſionem, & ea negat, quæ ſenſus affirmat (oculis. n. ipſis iſtam mutuã conuerſionem deprehendimus) & ſibi ipſe nõ conſtat, neq; ſua dogmata tuetur.

Obſcurum verò, & illud, vtrum ipſorum ſit ſtatuendum principium, an ipſum vnum, an ipſa multa, dico autem ignem, & terram, & his cognata. Tex. Com. iij.

Alia ratione Empedoclẽ erraſſe oſtendit. Non. n. ex illius verbis ſatis apparet, vtrũ ſit ſtatuẽdũ principiũ, *an ipſum vnum*, id eſt sphærus, *an ipſa multa*, id eſt quatuor elementa: cognata aũt vocat aquam, & aërem, quæ eodem ordine apud Empedoclem cenſentur atq; ignis, & terra.

Quà enim vt materia ſubiicitur, ex quo mutata per motum fiunt terra, & ignis, ipſum vnum elementum.

Ipſum, inquam, vnum. ſ. sphærus, videbitur ſtatuendum elementum, quà apud Empedoclem vt materia ſubiicitur; cũ ex ipſo aſſerat fieri terrã, & ignem, & aërem, & aquã *mutata per motũ* ſupple tu litis. Elementi. n. & primi principii maximè propria conditio videtur qualitatibus carere, & ex eo cætera fieri, cuiuſmodi ille sphærũ fingit; quare ita poſſumus argumentari. Id ex quo tanquàm ex materia aliquid fit, eſt illius elementũ; ex sphæro tanquàm ex materia ignis, aër, aqua, & terra fiunt; ergo sphærus eſt iſtorum elementum.

Quà autem hic quidem ex compoſitione fit coeuntium illorum, illa autem ex diſſolutione, magis elementa illa, & priora naturà.

Contra, inquam, illa quatuor videbuntur eſſe magis elementa, & priora naturà, ſi ſpectes ex iſtis coeuntibus componi sphærum, illa autem exiſtere ex diſſolutione sphæri. Principii enim, & elementi maximè peculiaris conditio eſt ſimplicitas. Quod ſi ex illis componitur sphærus, & in illa diſſoluitur, certè ſunt ſimpliciora, & principia. Simili ferè ratione tertio de cœlo xlii. reprehendebantur, qui elemento aliquid ſubtilius ſtatuebant. Nihil enim elemento ſimplicius, aut ſubtilius eſſe debet.

Omnino autem de generatione, & interitu eo, qui ſimplex eſt, dicendum, Vtrum eſt, an non eſt, & quomodo eſt, ac de alijs ſimplicibus motibus, vt de accretione, & alteratione.

Breuiter enumeratis veterum de rerum generatione opinionibus, quæ omnes ſuam imbecillitatem, atque infirmitatem continuò præſeferunt, omnino, inquit Ariſtoteles, agendum nobis eſt de generatione, & interitu eo *qui ſimplex eſt*, id eſt propriè, & abſolutè dicitur vel *ſimplex*, id eſt qui corporibus ſimplicibus conuenit, nimirum illis quatuor, quæ vocantur elementa, vel *ſimplex*, id eſt communis, in quo omnes res caducæ conueniunt; quæ interpretatio longè cæteris melior, ne in ſequentibus verbis aliam notionem iſti voci tribuere cogamur, *ac de reliquis ſimplicibus motibus*, de reliquis motibus vniuerſè, & generatim; ita enim, vt anteà admonui, intelligo ſimplices motus, eos ſcilicet, qui pluribus aut omnibus rebus naturalibus conueniunt: ſemper enim communiora ſunt etiam ſimpliciora.

Notat Ammonius in categoriis capite de iis, quæ ſunt, vocem iſtam ἁπλῶς, & ἁπλοῦν tribus modis vſurpari ſolere, quemadmodum etiam in Latina ferè lingua ſimpliciter, & ſimplex. Interdum enim ſignificat vniuerſè, & generatim, quomodo nunc vſurpari diximus interdum, quod vniforme, & minimè varium eſt, quo pacto ſimplicia à compoſitis, & coagmentatis corporibus diſtinguuntur; ac per tralationem dicimus hominem ſimplicem, id eſt non varium; minimèque aliud in ore, aliud in animo habentem. Interdum verò, quod propriè tale eſt, & abſolutè; nam quod propriè eſt talè, eſt etiam abſolutè talè, quod docuit nos Simplicius in ſecundum phy. comm. xxxvi. Hac notione dicimus generationem ſimplicem, vt ignis, diſtingui à generatione cum adiunctione, vt cum homo fit albus: non enim abſolutè dicimus hominem fieri, ſed adiungimus fieri album; quæ, vt audietis, ab Ariſtotele vocatur generatio quædam. Ergo cum Porphyrius cap. de differentia inquit differentias, quæ aliud efficiunt, eſſe differentias ſpeciei conſtituentes, quæ autem tantum immutant, eſſe ſimpliciter differentias; interpretari debemus ſimpliciter, id eſt generatim, & vniuerſè; At cum Ariſtoteles demonſtrationis ſimpliciter mentionem facit, debemus interpretari propriè, & ſubtiliter Auerroes ſanè cum ad initium ſecundi poſter. demonſtrationum alias eſſe inquit demonſtrationes tantum, alias demonſtrationes perfectas, Porphyrium potius, quam Ariſtotelem videtur imitatus. Nam apud Ariſtotelem demonſtratio tantum, id eſt abſolutè, ac ſine vlla adiunctione, eſt veriſſima demonſtratio; quæ autem ab effectis demonſtrat, eſt demonſtratio cum adiunctione, id eſt demonſtratio coniecturalis; quomodo eam omnes ferè Græci nominare conſueuerunt.

QVAESTIONES IN PRIMVM CAPVT.

1 Quæſtio ex primo textu. An quæ generantur, & intereunt, ſcientiâ comprehendi queant.

2 Quæſtio ex eodem. An interitus ſecundum naturam ſit.

3 Quæſtio ex quarto com. Philoponi, quomodo apud Ariſtotelem vnicum ſubiectum ſtatuentem generatio non ſit alteratio.

4 Quæſtio ex Latinis. Qui veteres plura principia introducentes generationem ab alteratione diſtinguere poſſent.

5 De atomis ex comm. xii. Philoponi.

6 Quomodo apud Anaxagoram ignis, aër, aqua, & terra non eſſent vniformia.

7 Animaduerſio opinionis Anaxagoræ ex com. xvi. Philop.

8 Alia eiuſdem animaduerſio, & præterea Democriti.

9 Ex textu quarto, quæ nam ſpecies quæſtionis ſit quæſtio quomodo ſe res habeat.

Quæſtio ex primo textu. An quæ generantur, & intereunt, ſcientiâ cõprehendi queant.

QVod proponit Ariſtoteles de cauſis rerum, quæ generantur, & intereunt ſibi differendum eſſe, ſatis ſigni eſt ſub ſcientiam illas cadere; quod tamen multas magnaſque difficultates habet. Nam quæcunque materiam habent, ea ſciri non poſſunt vii. Metaph. liii. Omnia quæ generantur & intereunt, materiam habent, ergo quæ generantur, & intereunt, ſciri non poſſunt. Atque omnino ab Ariſtotele in poſterioribus analyticis ſæpe dictum eſt, rerum duntaxat æternarum, & neceſſariarum, cuiuſmodi certè non ſunt, quæ generantur, & intereunt, ſcientiam eſſe. Ariſtoteles iiii. Metaph. xxii. expendens ſententiam Heracliti & Cratyli, qui putabant de his rebus, quòd continenter mutarentur, nihil verè affirmari poſſe, ſtatuebat non idem eſſe penes quantitatem mutari, ac penes qualitatem. Vbi nomine qualitatis ipſemet oſtendit à ſe formam intelligi. Sicque nomine quantitatis materiem ſignificare putandus eſt; quod Alexander notauit. Cenſebat igitur res cognoſci à nobis per formam quaſi forma minimè mutaretur, ſed materies duntaxat; & quantitas. Verum & iſtud ſuas habet dubitationes. Nam aut formam vniuerſalem, aut ſingularem intelligit. Si ſingularem, illa quidem, fluente materia in cuius viſceribus hæret, fluat, & ipſa, dilabaturque oportet; ſin vniuerſalem, de materia etiam vniuerſali idem iudicium erit. Nam, vt Alexander ex Ariſtotele declarabat vii. Metaph. xxxiiii. ſuo commentario, Homo vniuerſalis conſtat ex forma vniuerſali, & corpore, materiaque vniuerſali; materia autem vniuerſalis æquè permanet, ac forma vniuerſalis; nihil igitur cauſæ erat, cur Ariſtoteles formam potius manere diceret, quàm materiam. Hæc igitur nobis in præſenti ſunt diſſoluenda. Nonnulli exiſtimarunt, harum rerum, quæ generantur, & intereunt, haberi ſcientiam non propriè ſed impropriè dictam, id eſt paulò incertiorem, atque inconſtantiorem, qui quidem ſcientiam omnem planè è medio tollunt. Nam ſi vllius rei ſcientia eſt, harum certè rerum, quæ generantur, & intereunt maximè eſt. Nam vt omittam illam Ariſtotelis ſententiam vii. Metaph. lv. æterna definiri non poſſe, quam alibi examinabimus, clara profectò voce primo de partibus animal cap. v. pronunciatur, quamuis res ſuperiores leuiter attingere poſſimus, illarũ tamen nobilitate ad contemplandum nos allici: Contrà autem inferiora, quia & plura ſunt quæ de illis cognoſcimus, ac plenius illa cognoſcimus (ità legenda ſunt verba illa, non quomodo Gaza vertit) id circo ſcientiæ ſibi præſtantiam vendicare. Quamobrem cum de rebus ſuperioribus agit Ariſtoteles, ſemper accuratè ſe excuſat, ſi leues quodam modo probationes afferat; quòd illa plurimum à nobis diſtantia non ità planè percipi à nobis queant, vt ii. cœli xxxiiii. & lxi. Ergo qui harum rerum inferiorum certam ſcientiam haberi poſſe negant, multo magis ſuperiorum negare debebunt. Plato aliam quandam ingreſſus viam ad Ideas confugit, quibus, & perennem rerum generationem, & certitudinem ſcientiæ tueretur. Ariſtoteles autem primo poſter. xxxv. clamabat etiam ſi Ideæ illæ eſſent, quas tamen ipſe multis locis euertit, nihil tamen ad rem facere. Omnes .n. ſcientiæ, vt Geometria, vt Arithmetica, vt reliquæ, non de aliquo vniuerſali à ſingularibus longè abſtracto, ſed de numero, qui in ſingularibus numeris conſiſtit, ac de magnitudine, quæ in ſingularibus magnitudinibus, loquuntur. Idem de artibus inquit primo Eth. cap. vi.

Nos igitur ex Alexandro primo quæſt naturalium cap. iii. & xi. & ii. libro cap. xiiii. iſtam rem explicantes, hoc initium ſumſimus. In his rebus ſingularibus, quæ continuata quadam ſucceſsione generantur, & intereunt, facilè à nobis animaduerti poſſunt conditiones quædam ità propriæ, vt quæ in vna inſunt, in reliquis minimè reperiantur; contra etiam nonnullæ, quæ in pluribus per quandam naturæ ſimilitudinem inſunt, vt in Pompeio eſt certa quædam accidentium coniunctio, quæ Platoni, aut Cæſari conuenire nullo pacto poteſt atque in eodem Pompeio eſt anima. & intelligentia, cui ſimilem omnino naturam habet anima illa, & intelligentia, quæ in Platone, & quæ in Cæſare. Hæc igitur, quæ cum inſunt in vno, habent in aliis ſibi ſimiles naturas, vocantur vniuerſalia poteſtate, quod ſcilicet, ſi opera mentis accedat illa à ſingularibus conditionib. ſegregantis, vniuerſalia actu euadunt; accedat igitur iſta mentis opera, ac per ſe ipſa ſpectentur, iam erunt vniuerſalia actu primæ intentionis quemadmodum noſtri dicunt; quod ſi rurſus illa intellectus conferat cũ ſuperiorib. æqualibus, inferioribus, ſicque illis affingat notionem generis, aut ſpeciei, aut huiuſmodi aliam, iam erunt vniuerſalia actu ſecundæ intentionis. Vniuerſalia poteſtate non habent vnitatem quandam, vt noſtri dicunt, poſitiuam. Non .n. eſt eadem natura humana in Pompeio, ſed etiã in Platone, & Cæſare, & quoniam non habent iſtam vnitatem, id circo neq; etiam æternitatem permanentem habent, ſed habent tantum continuatam quandam ſucceſsionem ſibi ſimilium. Naturæ enim, quæ fuit in Sophroniſco, ſuccedit continenter natura, quæ in Socrate, aut in alio eſt. Vniuerſalia autem actu in mente, & intellectu acquirunt iſtam vnitatem poſitiuam: ita dicitur ab Auerroe transferri ab intellectu res de ordine in ordinem.

Argumẽtũ, quòd rerum caducarũ non ſit ſcientia.

Examinatio text. xxii. iiii Meta.

An materia tantũ fluat, an etiã for...

An ſcientia rerũ caducarum ſit impropria ſcientia.

Autoris ſententia.

Omnes enim homines conſiderantur, vt vnus homo; Itemque in eodem intellectu ſtabilem æternitatem acquirunt. Iſti igitur vnitati, quæ in intellectu eſt, reſpondet in rebus ſimilitudo naturarum; & æternitati ſtabili, quæ in intellectu, reſpondet in rebus continuata, & perennis ſingularium ſucceſsio. Quamobrem Alex. viii. Metaph. com. xxxv. affirmabat eſſentiá rerum non eſſe eo modo, quo intelligitur. Nec tamen fallitur intellectus. Nam quàmuis ipſe ſuo more concipiat (quicquid enim in aliquo recipitur, pro modo recipientis recipitur) ſcit tamen, quid ſuæ notioni in rebus reſpondeat. Sic quamuis ſenſus noſter non res ipſas ſenſiles, ſed rerum ſpecies recipiat, tamen res ipſas percipit, neque in percipiendo fallitur. Scientiæ igitur ſunt vel de vniuerſalibus poteſtate, quæ tamen in intellectu, tanquàm vnum quiddam elucentia euadunt vniuerſalia actu, vel de iſtis vniuerſalibus actu, quatenus tanquàm imagines quædam nobis referunt vniuerſalia poteſtate. Sic partim ſcientiæ ſunt de entibus, quæ ſunt in anima vt Ariſtot. inquit ſecundo de anima lx. quoniam vniuerſalia ipſa actu ſunt in anima, & non in rebus; partim de rebus, vnde illud, ſcire eſt rem per cauſam cognoſcere; quoniam illis vniuerſalibus actu vtimur tanquàm imaginibus ad cognoſcendas res ipſas; ac magis omnino dicendum eſt de rebus ipſis eſſe, cum ad eas tanquàm ad finem noſtra cognitio referatur, & vniuerſale quà vniuerſale actu, non ſit vllius rei ſubſtantia, quod habetis ab Ariſtotele vii. Metaphy. xlvi. & xiii. Metaphy. cap. vltimo. Cuius capitis quando in mentionem incidimus, libet explicare verba quædam obſcuriſsima, quæ ibi ſcribuntur. Dicit enim quemadmodum oculus per accidens colorem vniuerſalem videt, eòquòd hunc ſcilicet colorem videt, ità Grammaticum per accidens cognoſcere alpha in vniuerſum, eoquòd hoc alpha conſiderat; additurque ſcientiam poteſtate, & indefinitam eſſe vniuerſalium, actu autem minimè vniuerſalium eſſe; quod ità interpretandum eſt (cæteroqui, vt Syrianus dicebat, Ariſt. ſtudio contra Platonem pugnandi ductus ſecum ipſe pugnaret) vt ſcientiam catenus actu diſtinctam eſſe intelligamus, quatenus vniuerſalia illa referuntur ad ipſa ſingularia, & ad res ipſas, alioqui eſſent exile quiddam, & tenue, quod ſcientiam potius poteſtate, quàm actu pareret, aut fortaſſe artes eo loco præcipuè ſpectabat Ariſtoteles. Nam artifices, ſi res vniuerſè tantum ſciant, neque ex illis ſingularia opera poſsint elicere, poteſtate tantum, & confuſè, non autem actu, & diſtinctè ſuam poſsidere artem, atque ſcientiá dicuntur. Ars enim eſt habitus efficiens; effectiones autem ſunt ſingularium. eodem videtur ſpectaſſe Ariſtot. primo Ethi. ad finem vi. capitis.

Quomodo ſcientiæ ſint entium in anima & rerum.

Explicatio verborum Ariſto. xiii. Meth. cap. vlt.

Reſpon. Arg. initio quæſtionis propoſitis.

His ità conſtitutis reſtat, vt ea argumenta, quæ nobis initio negotiū faceſſebāt, refellamus. Dicebamus ex Ariſtot. quæcunq; materiam habent, ea ſciri non poſſe, quoniam à materia res habet, vt eſſe, & non eſſe queat; nunc reſpondemus loqui eo loco Ariſtotelem de materia propriis illis, & ſingularibus conditionibus inſignita, quæ quidem fluit omnino, ac dilabitur, nec aliam ſibi omnino ſimilem habet. At vniuerſalia poteſtate, quatenus ſemper in ſimilibus conſeruantur, & ab intellectu, tanquàm vnum quiddam, & æternum concipi poſſunt eatenus optimè ſub ſcientiam cadunt, & ſunt neceſſaria. Nam cum dico hominem eſſe animal rationis compos mortale, intelligo omnem naturam humanam ſigillatim interituram, cumque per continuatam ſucceſsionem natura humana perduret æterna, fit etiam, vt æterno tempore illa ſit vera propoſitio, aut ſaltem æterna ex conditione, quatenus ſcilicet illa natura perduret, qua de re aliàs. Sic homo, in intellectu eſt vnum, & æternum, in re eſt plura quorum perennis ſucceſsio eſt. & vnumquodque ſigillatim interit. Itemque mortale illud, quod homini attribuimus, quamuis in intellectu, æterno quodam modo concipiatur æquè ac homo, ſignificat tamen veram in rebus ipſis mortalitatem. Idem dicitur à Themiſtio primo de anima cap. xxi. de ipſius motus intellectione. At enim dices; ſi ſciamus hominem eſſe animal mortale hoc ſenſu; id eſt omnem naturam humanam ſigillatim interituram, ſequitur ſcientiam eſſe de vniuerſalibus ſecundum numerum, non autem ſecundum ſpeciem, quod tamen ab Ariſtotele primo poſt. xiii. negatur. Reſpondeo non eſſe de vniuerſali ſecundum numerum, ſed ſecundum ſpeciem: quoniam illud, quod ſcio de omnibus hominibus non pendet ex propriis cuiuſque conditionibus, ſed ex natura ipſius vniuerſalis poteſtate. Quod autem ex quarto Methaphy. xxii. afferebatur, ità interpretandum eſt, vt nomine formæ, & qualitatis ipſum vniuerſale intelligamus, nomine autem quantitatis, & materiei ſingularia ipſa, quà propriis conditionibus ſunt diſpertita, totum enim ab Ariſtotele forma appellatur & partes materia, vt ii. phy. xxxi. & v. Metaph. iii. vniuerſale autem totum quoddam eſt, ſingularia autem partes; quo fortaſſe ſenſu dixit Auerroes primo cœli xcii. formam eſſe ſubiectum vniuerſalitatis; hac autem de re infra nobis dabitur commodior diſputandi locus. Cum igitur inquit Ariſtoteles per formam cognoſci, eòquod illa non fluet, hoc ſibi vult, res cognoſci per communes conditiones, non autem per proprias. Nam illæ manent, hæ dilabuntur, & intereunt.

Quomodo ſcientia non ſit vniuerſalium ſecundum numerum.

Explanatio tex. xxii quarti Methaph.

2 *Quæſtio ex eodem. An interitus ſecundum naturam ſit.*

QVoniam Ariſtoteles inquit agendum ſibi de cauſis eſſe non tantum earum rerum, quæ generantur, verum etiam earum, quæ intereunt natura; in quæſtionem cadere ſolet, an interitus ſecundum naturam ſit. Ariſtoteles enim ſecundo libro de cœlo tex. xxxvii. inquit ſenectutem, omneſque imbecillitates, quæ ſcilicet ad interitum ducunt, eſſe præter naturam; omninoque res omnes naturales appetunt eſſe; interitus autem eſt mutatio ad non eſſe; quare repugnat appetitui omnium rerum naturalium. Reſpondeo, aliquid conſtare ſecundum naturam, duobus modis intelligi; aut quà diſtinguitur ab artificioſo, atque eo, quod hominis opera conſiſtit, aut quà diſtinguitur à violento. In præſenti igitur inueſtigandas ſuſcipit Ariſtoteles cauſas earum rerum, quæ non arte, atque vlla hominis operâ gignuntur, & intereunt, ſed tantum ob perpeſsionem atque efficientiam rerum naturalium. An poſtea violentus, & præter naturam ſit vocandus interitus? Dico quodam modo eſſe ſecundum naturam, quatenus ducit ad priuationem, quæ & ipſa ſecundo phy. xv. vocatur natura & forma. Eam autem ob cauſam crediderim appellari naturam, quoniam dat impetum materiæ ad appetendam veram formam (nam niſi priuata eſſet non appeteret) & eſt quaſi affectio quædam neceſſaria ipſius materiæ, vt formam poſsit ſuſcipere. Præterea materies omnes formas appetit, neque tamen ſimul omnes ferre poteſt, ſed vnam tantum, quare per ſucceſsionem illas admittat oportet. Non poteſt autem nouam admittere, niſi veterem eiiciat, quare non primò, ſed nouæ formæ cauſà interitum veteris appetit; Itaque naturaliter quodammodo fertur ad interitum, non tñ tanquàm ad finem, ſed tanquàm ad id ſine quo, finem conſequi non poſſet. Dicebat aũt Alex. iiii. quæſtionũ naturalium, cum finis eſt à natura, ea etiã, quæ ad finem conducũt, à natura eſſe. Ergo ſi materiam conſideres, videbitur ſecundum illius quodãmodo naturam accidere interitus. Sin autem res non ex materia, ſed ex forma ſpectes, quæ potiſsima omnium natura eſt, rurſus eſt quatenus omnis interitus poſsit appellari præter naturam ipſius formæ, eſt etiam, quatenus quidam interitus præter naturam, & violentus, quidam aũt ſecundum naturam dici queat. Omnis quidem interitus, & omnis imbecillitas, vt ii. cœli pronunciatur, ea rõe poteſt ſtatui præter naturam formæ, quòd illa appetit eſſe; atq; ab interitu maximè abhorret. Quoniam autem quælibet forma, vt conſiſtere queat, certam quandam materiæ temperationem requirit, & ea temperatio certam quandam periodum habet, vltra quam non poteſt amplius ſe tueri, idcirco interitus ille, qui expectat huius periodi finem, dicitur quodam modo ſecundum naturam formæ euenire: quatenus illa ſine materia ita temperata conſiſtere nequit, neque temperatio illa amplius ſe tueri, & conſeruare poteſt. Hæc autem certa periodus eſt illa, quæ vocatur ſæpe fatum; vnde huiuſmodi interitus dicitur fatalis. v. phy. lvii. ac poeta valdè bonus. *Nam quia, nec fato, debita nec morte peribat.* Ariſt. vocat etiam numerum; & ordinem ſecundo horum librorum lvii. Contra autem ille interitus appellabitur violentus, qui non expectat finem iſtius periodi; neque ex eo prouenit, quod temperatio illa ſe amplius conſeruare nequeat, ſed ab aliqua externa cauſa vim afferente. Hoc ſenſu in libro de ſpiratione, in libro de longitudine, & breuitate vitæ iiii. meteor. & alibi ſæpe generatio naturalis à violenta diſtinguitur. Autoritati igitur Ariſtotelis ii. de cœlo, xxxvii. facilè poſſumus ſatisfacere. Concedimus enim interitum aliquo modo, quem iam explicauimus, itemque ſenectutem, & imbecillitatem, quæ ad illum ducit, eſſe præter naturam. In cœlo autem nihil eſt præter naturam vllo modo, neque ratione materiæ, neque ratione formæ; quod ſibi tunc volebat Ariſtoteles. Repugnat autem rebus naturalibus interire non ex parte materiæ, vt diximus, ſed ex parte formæ; quamuis etiam formæ non abſolutè ſumptæ, ſed quà talem materiam requiſiuit, non omnino repugnat interire: qua de re infra etiam dabitur dicendi locus. Simplicius tamen ſecundo phy. com. iiii. diſtinguens id, quod eſt ſecundum naturam ab eo, quod à natura eſt, voluit primum dicendi modum in iis rebus duntaxat locum habere, quæ bona ſunt, & naturæ tanquàm finis proponuntur, ſecundo autem imbecillitatem omnem ac defectum contineri; ſed hæc vocum proprietas rarò ſeruatur. Quæ autem eueniant ob finem, quæ ex neceſsitate materiæ videre Ariſt. in lib. de ſomno. & Auer. primo de partibus animal. cap. primo non inutile fuerit.

Cur priuatio vocetur natura.

Quid ſit fatalis interitus.

Explicatio tex. 37 ſecundi de cœlo.

3 *Quæſtio ex quarto com. Philoponi quomodo apud Ariſtotelem vnicum ſubiectum ſtatuentem generatio non ſit alteratio.*

DVbitatur, quomodo apud Ariſtotelem ponentem vnicum ſubiectum, vnicamque materiam in rebus inferioribus non ſequitur generationem eſſe alterationem; ſi apud Thaletem,

&

& cæteros, qui item vnum ſubiectum ponebant, ſequitur. Facilis reſponſio eſt. Mitto illud quod à Philopono, & aliis dicitur, illos ſubiectum actu exiſtens poſuiſſe, Ariſtotelem autē facultate; atque id teneo, in quo tota res conſiſtit, illos vnicum ſubiectum induxiſſe, idque vnicam eſſe omnium rerum ſubſtantiam exiſtimaſſe, cum Ariſtoteles vnicum quidem, & ipſe ſubiectum ponat, verum non vnicam ſubſtantiam: nam formam etiam ſubſtantiam eſſe, eāq; in rerum naturalium conſtitutione maiorem dignitatem obtinere. Ergo ſi vnica ſubſtantia eſſet, eaque immutabilis, vt veteres ponebant, generatio eſſet alteratio. At cum materia, & forma ſint ſubſtantiæ, & materia quidem maneat, forma autem mutari queat, certè mutatio, quæ erit in forma, erit in ſubſtantia, neque vocanda erit alteratio.

4 *Quæſtio ex Latinis. Qui veteres plura principia introducentes generationem ab alteratione diſtinguere poſſent.*

Dubitatur à Latinis, quomodo veteres ponentes plura principia in genere materiæ, poſſent alterationem à generatione diſtinguere; ſi quidem ex duobus actu non fit vnū vii. Metaph. 49. Veteres autem plura illa actu exiſtentia congregari, atque coire cenſebant; ſic vnum quiddam generari non poterat, cum tamen in generatione propriè dicta aliquid vnum generari debeat, & quod aduenit enti in actu ſit accidens, ex libro de ſubſtantia orbis cap primo. Rurſus reſponſio facilis eſt. Verè enim illi neque naturam alterationis (nam ea euertitur niſi vnicum ſubiectum ponatur) neque naturam generationis aſſequi poterant, quoniam ponebant materiam actu ens; veruntamen poterant afferre plures mutationum modos, vt congregationem, & ſecretionem, mutationem in ordine, & ſitu, quorum modorum vnus cum altero collatus poſſet vocari ſimpliciter generatio; alter autem alteratio. Omnino n. congregatio, & ſecretio videtur intimius quiddam rebus, quàm mutatio ordinis, & ſitus.

5 *De atomis ex Commentario xij. Philoponi.*

Notat Philoponus ex Alexandro Epicurum Democriti multis in rebus ſectatorem, non nihil tamen ab eo in hoc de atomis dogmate diſſenſiſſe: Democritus enim, vt audiuiſtis, corpuſcula illa, & multitudine, & figuris infinita ſtatuit; Epicurus autem tantum multitudine: quare infinito maius aliquid facit: vnicuiq; n. figuræ putat plures atomos eſſe ſubiectas: Quamobrem ſi figuræ ſunt infinitæ, & ipſarum vnaquæque plures adhuc atomos occupat, iam infinitum magnam ſuſcipit acceſſionem. Epicurus autem multitudine tantum cenſet atomos eſſe infinitas, non figuris: figurarum enim incomprehenſibilem quidem eſſe numerum, ſed non infinitum: verum non idcirco vitare poteſt vitium, quo Democritus corruit; nam ipſe etiam multiplicet infinitum neceſſe eſt, aut multitudinem atomorum eſſe infinitam neget. Quærimus enim de illo, reperiantur ne ſingulæ figurarum ſpecies in atomis finitis, an potius in infinitis. Si in infinitis; quot figuræ ſunt, tot etiā erunt actu infinita. Sin autem ſingulæ figuræ non quidem in infinitis reperiantur, ſed vnaquæque certum numerum atomorum fortiatur; profectò tota ex illis certis numeris collecta multitudo finita erit. Ex finitis enim numeris finitus componitur numerus. An dicet ſingulas figuras inueniri in atomis finitis; verum præter atomos figuratas, eſſe alias infinitas atomos, quæ figura careant? Hoc certè neque ab illo aſſerebatur; quinetiam omnes figuratas ſtatuebat, neque concipi aliter poteſt; qui enim cogitare queas eſſe aliquod corpus figura omni deſtitutum? An potius figuram aliquam formare finitas atomos, aliquam autem infinitas? nihilo tutius: multitudo enim collecta ex finitis, & infinitis atomis erit maior, quàm ſola multitudo infinitarū.

6 *Quomodo apud Anaxagoram ignis, aër, aqua, & terra non eſſent vniformia.*

Inquit Ariſtoteles Anaxagoram noluiſſe ignem, aërem, aquam, & terram eſſe verè elementa, ſed homogenea eſſe verè elementa: At enim dices. Ignis, aër, aqua, & terra ſunt homogenea: Ecquid igitur cauſæ eſt, cur & ſimplicia, & verè elementa nequeant cenſeri? Crediderim ego putatum quidem ab Anaxagora eſſe ignis etiam, & aëris, & aquæ, & terræ eſſe corpuſcula quædam homogenea, quemadmodum cæterarum rerum; quæ verè elementa ſint; verum ignem hunc, quem cernimus, terram iſtam, quam premimus, aërem, quem inſpiramus, aquam qua refrigeramur, non eſſe verè homogenea, ſed eſſe compoſita ex partibus homogeneis omnium rerum; eoquod ex his, quæ vocantur elementa, cæteræ omnes res procreantur; non procrearentur autem niſi antea in ipſis partes homogeneæ cuiuſque rei

generandæ

generandæ latuiſſent. Apparere autem nobis vel ignem, vel terram, eoquòd in re iſta, quæ apparet ignis, maior ſit copia homogenearum partium ſimplicis ignis, in hac autem, quæ apparet terra, maior copia ſimplicis terræ. Sic Empedocles hæc elementa, quæ cernimus, ſimplicia, ac reliquorum homogeneorum principia ſtatuebat. Anaxagoras autem nullo pacto ſimplicia putabat, ſed ex homogeneis cuiuſque rei partibus conflata; idcircoque heterogenea, & ex homogeneis effecta cenſebat.

7 *Animaduerſio opinionis Anaxagoræ ex comm. xvi. Philop.*

NOtat Philoponus apud Anaxagoram nihil verè oriri poſſe, ſed tantum apparere. Nulla enim exempli cauſa noua caro gignitur, nullum nouum os; ſed apparent, atque eminent, cum antea latuiſſent; eoquod multæ carnis, aut oſsis partes ita coirent, vt excellerent, & obſcurarent partes homogeneas reliquarum rerum: ſed qualis qualis generatio apud Anaxagoram eſſet, coitione certè exiſtebat. quare non iniuria Auer. xii. Met. xviii. iſtum generationis modum ad motum localem retulit.

8 *Alia eiuſdem animaduerſio & præterea Democriti.*

QVæ ab Ariſtotele aduerſus Empedoclem ſpeciatim afferuntur, in Anaxagoram quoque ſi Philopono credimus, conueniunt, Nam, & illum narrat in hac ſententia fuiſſe, vt homogeneæ illæ partes, quas elementa ſtatuebat, præditæ eſſent iſtis affectionibus calore, frigore, humore, ſiccitate, atque aliis huiuſmodi tanquàm propriis, & ſpeciem conſtituentibus formis, ex quo iſtas affectiones immutabiles poneret neceſſe erat, quod etiam à Galeno primo de elementis habemus. In Democritum autem non conueniunt. Sed tamen is alia quadam ratione alterationem tollebat. Cenſebat enim nullam rem frigidam, vel calidam, vel mollem, vel duram reuera eſſe, ſed tantum apparere pro variis atomorum, ex quibus conflata eſſet, figuris. Figura enim ſphærica in cauſa eſt, vt res calida videatur, cubica, vt frigida, quòd illa facilè mobilis ſit, hæc difficulter. Quod ſi aliquid perpetuò calidum videatur, vt ignis, aliquid per interualla; illud dicebat eſſe in cauſa, quòd licet iiſdem atomis manentibus poſsit fieri quædam eorum conuerſio in ordine, & ſitu, ſemper tñ quomodocunque conuertantur atomi ignem componentes, eandem ad nos habitudinẽ, eundem reſpectum habent, quippè cum globoſæ ſint, globus autem vbique vniformis ſit. Ita ſemper nobis eandem ſpeciem caloris repreſentabunt. Calidum autem per interualla, atomis, puta tu, triquetris conſtat, quæ dum conos ad nos conuertunt, caloris imaginem reddunt, dum baſes, non amplius caloris, ſed frigoris, aut teporis. Democritus igitur alterationem quandam imaginariam ponebat, veram, & ſolidam tollebat. Habes autem, & ab eodem Galeno primo de elmentis, & à Teophraſto vi. de cauſis plantarum cap. ſecundo eiuſdem Democriti de ſaporibus ſententiam ſingulos ſapores ad certas figuras referentis diſucide expoſitam, & confutatam.

9 *Ex textu quarto, quanam ſpecies quæſtionis ſit quæſtio quomodo ſe res habeat.*

INquit Ariſtoteles diſſerendum eſſe de Generatione, & aliis motibus quomodo ſint. Dubitari igitur poteſt, quæſtio iſta, quomodo generatio ſit, ad quam ex quatuor quæſtionibus initio ſecundi poſt. propoſitis referri queat. Ac videtur ſanè referenda ad quæſtionem illam, quid res ſit. Ad initium enim huius libri dicitur agendum eſſe de generatione, & alteratione, & accretione, quid vnumquodque ipſorum ſit; nunc autem dicitur agendũ eſſe, quomodo ſint; quaſi idem iſtis vocibus ſignificetur, quid ſint, & quomodo ſint. Non nulla tamen ſunt in aliis libris, quæ dubitationem nobis afferre poſſunt. Primo enim libro magnorum moralium cap. primo ſcribitur ſciendum neceſſario eſſe quid ſit virtus; quandoquidem, & ex quibus ſit, & quomodo, ſcitu haud facile eſt, ignoranti quid ſit; prout in ſcientiis etiam euenire dicitur. Ergo his verbis perſpicuè oſtenditur aliud longè eſſe ſcire quid ſit virtus, & quomodo ſit. Item ſecundo libro Eudemiorum cap. tertio ſcribitur vt quid res ſit cognoſcamus, antea cognoſcendum eſſe, quomodo ſit; quæ verba non minus eas quæſtiones differre oſtendunt; quàmuis ea ex parte pugnare videantur cum ſuperioribus; quòd in illis cognitio quid ſit, videtur ſtatui ante cognitionem quomodo ſit; in his autem cognitio quomodo ſit videtur conſtitui ante cognitionem quid ſit. Vt hic nodus diſſoluatur, attendas aliud eſſe cognoſcere quid res ſit definitione, ennoematica, ideſt explicante vim & notionem nominis, vt initio diximus, & cognoſcere quid ſit definitione exprimente cauſam à qua res ita pendet, vt per illam cauſam ſit, & conſeruetur. Cognoſcere autem quomodo ſit, vt

Sedatur quædam controuerſia inter primum cap. primi magnorũ moralium, & caput tertium.

ex eo

ex eo primo cap. magnorum moralium colligitur, eſt cognoſce re certas & proprias rei cauſas, certamque exiſtendi rationem. Ergo verba illa ex primo magnorum moralium hoc ſibi volunt, cognoſcendum, *quid virtus ſit*. i. quæ ſit iſtius vocis vis, & notio, antequàm cognoſcatur *ex quibus, & quomodo ſit*, antequã accedamus ad contemplandum cauſas ipſius rei, totamq; illius atque abſolutam eſſentiam. Sic primo Nicomachiorum antea traditur definitio felicitatis ennoematica, quàm ad definitionem, in qua inſit cauſa, inueſtigandam accedatur. Itaque etiam hoc libro antea leuiter, & ex communi hominum intelligentia ponimus quid ſit generatio, & alteratio & accretio, deinde illarum integram naturam ex certis cauſis venamur. Verba autem ex ii. Eudemiorum allata loquuntur de cognitione quid res ſit per integram, & cum cauſa definitionem; quæ cognitio haberi non poteſt, niſi cognoſcamus quomodo ſit; id eſt quæ nam ſit illius rei certa exiſtendi ratio, propriæq; cauſæ. Integra enim definitio exprimere illas debet: quare habeamus illas oportet, antequàm integram, & abſolutam definitionem conflare poſsimus; prout ſciendum eſt quomodo ſit felicitas, id eſt quam certam exiſtendi rationem habeat, nempè in perfecta actione perfectioris facultatis, antequã integram illius definitionem concinnare valeamus.

Cap. ſecundũ
Tex. com. 5.

PLato quidem igitur de generatione duntaxat, atq; interitu conſiderauit, quomodo rebus inest: ac de generatione non omni, ſed ea quæ elementorum eſt: quomodo autem carnes, vel oſſa, vel aliarum huiuſmodi rerum aliqua, nihil. Præterea nec de alteratione, nec de accretione, quo pacto inſunt rebus. Omnino autem præter vmbram quandam nemo vllam rem, Democrito excepto, ſciuit. Hic autem omnia videtur curaſſe, & principia ſtatuiſſe, quæ in omnia quadrare poſſunt, & ad alios motus: iam verò differt in eo, quod eſt quomodo. Neque enim de accretione quiſquàm aliquid ſtabiliuit, quemadmodum dicimus, niſi, quod cuiuis facilè in mentem veniret, quòd accedente augentur ſimili, quomodo autem id, non amplius: neque de miſtione, nec vt ità dixerim de quoque alio vt de facere & pati, quo pacto hoc quidem facit, illud autem patitur naturales effectiones.

Diximus agendum nobis eſſe de naturalibus mutationibus, de quibus etiam veteres nonnulla dixerunt. Verum eò diligentius à nobis agendum eſt, quò illi negligentius egerunt: iis enim, quæ ab aliis dicta ſunt, nullo pacto contenti eſſe poſſumus. Ad eas Platonem principem eo tempore Philoſophorum habitum; eum in Timæo de generatione & interitu diſſerentem reperies, verum mutilatè. Tradit enim rationem, qua ex planis oriantur quatuor elementa, *Quomodo autem carnes, vel oſſa, vel aliarum huiuſmodi rerum aliqua, nihil*. Non quod iſtarum etiam rerum generationem non attingat, ſed quod ea, quæ affert, nullam firmitatem, nullã veriſimilitudinem habeant; oblituſque omnino videatur ſuorum principiorum: non enim iſta ex planis, aut ex elementis generat, ſed alio quodam modo, de quo alibi dicemus. Præterea nec de alteratione; nec de accretione quicquã attulit. Ac ne ſingulos excutiamus, illud verè affirmare poſſumus, neminem paulo ſubtilius iſtas res eſſe contemplatum, pauloque interius penetraſſe, ſed tenuem tantum illarum vmbram vidiſſe, vno tantum excepto Democrito, qui intentiore cura de omnibus rebus naturalibus videtur cogitaſſe, & principia ſtatuiſſe *Quæ in omnia quadrare poſſunt*, ex quibus ſcilicet non modo elementorum, ſed etiam carnis, oſsis, ac reliquarum rerum naſcendi ratio afferri queat: *& ad alios motus* apta etiam ſunt alterationi, atque accretioni. Mutatione enim ordinis & ſitus ſuorum atomorum tueri alterationem poterat, ac noua illorum acceſsione accretionem. Aliter interpretatur Philoponus iſta verba, *& ad alios motus*, ſed aſperior & durior interpretatio eſt, quàm eam ſequi libeat: *iam verò differt in eo, quod eſt quomodo*. Quanquàm Democritus paulò accuratior reliquis fuerit, atque de omnibus motibus non tantum de generatione cogitaſſe videatur, tamen plurimum refert hue, an illo modo afferas generationem, alterationem, accretionem. Non enim ſatis eſt modum aliquem afferre, quo iſta inter ſe diſtingui queant, ſed attendere oportet, ſit ne modus iſte veritati, & rerum naturæ omni ex parte reſpondens, an vacillet, & claudicet. Ac ſanè de accretione præcipuè nihil quiſquã viro philoſopho dignũ videtur proloquutus. Quæ enim ab Democrito, & ab aliis dicuntur, facilè cuius Idiotæ,

& imperito

& imperito homini in mentem venirent, augeri ſcilicet res acceſsione ſimilis. Vtrum autem quæ accedunt, meatus vacuos inueniant, an corpus per corpus permeet; quod vt ad iſtam tractationem maximè neceſſarium eſt; ita difficillimum ad explicandum; mirum apud illos ſilentium: *Neque de miſtione, nec vt ita dixerim, de quoque alio, vt de facere vel pati, quo pacto hoc quidem facit, illud autem patitur naturales effectiones*. In oſsis, carnis, auri, argenti generatione miſtio quædam requiritur, vt infra abundè intelligetis: nunc varias iſtius vocis *miſtio* notiones afferre, quod Philoponus facit, neceſſarium non iudico: item in omni generatione, alteratione, accretione requiritur effectio quædam, & perpeſsio; ita, vt hoc quidem efficiat, illud autem patiatur naturales effectiones: nam de artificioſis motibus, & effectionibus non eſt nobis in præſenti ſermo inſtitutus: quare miſtionis, efficiendi, & patiendi naturà, & conditione non tractata (quemadmodum veteres non tractant) nihil magni momenti ab illis tractatum eſſe verè poſſumus dicere. Verum agè Democriti, cuius diligentiam, & curam commendauimus, ſententiam copioſius explicemus, vt quantum ab illa nobis recedendum ſit, intelligatur.

Democritus autem, & Leucippus inducentes figuras, ex his alterationem, & generationem tuentur; diremptione quidem, & congregatione generationem, & interitum, ordine autem, & collocatione alterationem; quoniam autem exiſtimabant ipſum verum in eo, quod apparere dicimus: contraria autem, & infinita, quæ apparent; figuras infinitas inducebant, ita vt mutationibus eius quod componebatur, idem alteri, atq; alteri contrarium videretur, & conuerteretur paruo admiſto, atq; omnino alterum appareret vno conuerſo. Ex iiſdem enim, & Tragædia, & Comædia literis fit.

Quomodo Democritus, & Leucippus inducentes figuras, id eſt corpora indiuidua variis figuris prædita, ipſorum quidem coitionem ac diremptionem generationem, & interitum aſſererent, eorundem verò manentium, in ordine tantum, & ſitu mutationem alterationem iam dictum eſt. Nunc autem rationem apponemus, cur illi infinitas eſſe iſtorum corporum figuras putarint. Eò vſque ſenſibus fidem habuerunt, vt crederent, quicquid illis apparet, verè eſſe. Idem autem ſenſibus noſtris infinitis propemodum modis, ac ſæpe contrariis apparet; vt idem collum Columbæ ad ſolem expoſitum eidem oculo interdum ceruleum, interdum aureum, interdum nigricans videtur, interdum alius coloris ſpeciem præſefert. Quì igitur iſta, quæ infinitis, & contrariis modis apparent, verè etiam ſunt? hoc nimirum pacto *mutationibus eius, quod componebatur* translatione ſcilicet alicuius atomi, quæ ſimul cum aliis componebatur, & cõmittebatur; non enim interpreteris *eius quod componebatur* eius, quod reſultat ex compoſitione atomorũ; ſed eius atomi, & corpuſculi indiuidui, quod cum aliis atomis componitur ad quoddam aliud procreandũ; Illi, qui è Scoto, ſolent vocare compoſitum cum his; atq; ita diſtinguunt ab eo, quod vocànt compoſitũ ex his: Ergò cũ infinitæ eſſent figuræ iſtarũ atomorũ componentium collum columbæ, & alia corpora; infinitas etiam quaſdam habitudines, infinitos reſpectus ad ipſos ſenſus habere poterant: ex quo, vt character iſte Z, pro diuerſa ad oculum habitudine interdum quidem Z, interdum autem N, apparet: ita res ipſæ naturales pro diuerſo reſpectu ad ſenſus, interdum albæ, interdum nigræ, aliquando dulces, aliquando amaræ, & videntur, & ſunt. Diuerſi iſti reſpectus, diuerſæ habitudines ob figurarum infinitam multitudinem exiſtebant. Vt enim vnum corpuſculum cum altero, vel per conum, vel per baſim, vel per plures, aut pauciores angulos componebatur: ità diuerſæ habitudines exoriebantur, & ex diuerſis habitudinibus varia, & ſemper tamen verax ſenſuum perceptio. Vt autem res innumerabilibus, & infinitis quibuſdam modis ſe habere viderentur, ſufficiebat etiam vnius alicuius corpuſculi, id eſt atomi admiſtio; ſtatim.n. tota rei ſpecies, & imago conuertebatur; ità vt altera omnino ab ea, quæ prius erat appareret: duplex igitur cauſa erat, cur res alteratæ inſpicerentur; prima erat acceſſio alicuius corpuſculi; ſic ſi iſti voci *credibile* addas iſtam particulam *in* continuò totum ſenſum variaueris; quæ tamen acceſsio non tanti ponderis erat, vt nouam rem eſſe procreatam poſſemus dicere; nam ad procreationem nouæ rei, non vnius, aut alterius atomi aduentus ſed multarum noua coitio requiritur. Altera verò cauſa erat eorundem manentium conuerſio quædam in ordine & ſitu; quarum duarum cauſarum vna illis verbis ſignificatur, *&*

conuerteretur paruo admiſto, id eſt rei apparens imago conuerteretur, nouaque effigies ſeſe offerret ſeoſibus ob exigoi alicuius corpuſculi de integro aduenientis admiſtionem, quã primã caoſam ſtatuimus: ſecunda aũt cauſa iſtis verbis exponitur, *atq; omnino alterum appareret vno conuerſo*, id eſt ooua ſe oſtenderet facies ob conuerſionem vel vnius tantum atomi in ordine ſcilicet & ſitu. Attendendum aotem alterationem ex prima cauſa non eſſe tantum apparentem; exiſtebat eoim ob nooæ rei acceſsionem; Fortè autem iſtiuſmodi alteratio apud Democritũ propriè accretio erat; ità vt accretio definiri poſſet alteratio rea'is. Aut ita alteratio hæc ab accretione diſtinguebatur, q̃ in accretione fit acceſsio rei ſimilis, nec variatur habitudo, & reſpectus rei ad ſenſum; in alteratione aũt variatur. Alexan. aũt proximè allata verba ita interpretatur, vt iis velit ſignificari, non tantum mutationem ordinis, & ſitus eſſe cauſam, cur res alteratæ videantur, ſed etiam varios effluxus à rebus quæ ſentiuntur. Cenſebat enim Democritus è rebus, quæ ſentiuntur, effluere corpuſcula quædam, & ſenſibus noſtris occurrere, quæ ſacultatem ſentientem ad actũ traducerent. Quælibet igitur parua differentia in miſtione, id eſt coitione iſtorum corpuſculorum effluentium cum ſenſibus noſtris magnam in percipiendo varietatem parere poterat. Sed prior interpretatio longè verbis aptior, atque expeditior. Fortè etiam vt meam coniecturam patefaciam, cum inquit Ariſtoteles, *figuras infinitas inducebant*, intellexit non figuras atomorum, ſed figuras corporum, quæ ex illis conſtituebantur; quæ quidem figuræ infinitæ euadebant pro diuerſa atomorum, quæ ſimul componebantur, collocatione, & ordine; & cum inquit *paruo admiſto* intellexit leuiſsima mutatione in iis, quæ miſcẽtur facta; ita vt ſequentia verba, *atque omnino alterum appareret vno conuerſo*, non quiddam aliod ſibi velint, ſed priora verba explicent; nec ulla nouæ acceſsionis, & incrementi mentio fiat; ſed tantum exponatur cur res infioitis modis appareant, & pro cauſa afferatur infinita multitudo figurarum, quæ io rebus compoſitis inſunt. Exiſtere autem in his infinitas figuras ob mutationem ordinis, & collocationis in atomis componentibus; leuiſsima eoim mutatione in miſtione atomorum facta, totam figuram rei compoſitæ ex illis conuerti, longeque aliam imaginem, & effigiem reddi. Hoc optimè conuenient verba illa, *Ex iiſdem & Tragœdia & Comœdia literis fit*. Nam quemadmodum ex iiſdem literis vtraque componitor, maximè tamen vna ab altera diſfert ob diuerſam literarum cõſtitutionem; ita res naturales ex iiſdem atomis conſtitutæ, diuerſæ tamen apparent ob variam atomorum collocationem, & ordinem.

Tex. Com. 6. *Quoniam autem omnibus ferè videtur aliud eſſe generatio atq; alteratio, & generari quidem, & corrumpi dum congregantur, & ſegregantur, alterari autem mutatis affectionibus, in hæc incumbendum, & conſiderandum eſt. Habent enim hæc dubitationes, & multas, & iuſtas. Nam ſi generatio ſit congregatio, multa ſequuntur, quæ fieri nequeunt. Contra autem ſunt aliæ rationes vim nobis afferentes, neq; faciles ad refellendum, quod aliter res ſe habere non poßit; & niſi generatio ſit congregatio, vel omnino non ſit generatio, vel alteratio. An quamuis hoc ſit difficile ad explicandum, aggrediendum tamen*

Recitatis veterum de rerum geoeratione opinionibus, facilè potuimus intelligere multos generationem in coitione & coogregatione poſuiſſe, interitum in diſſolutione & diremptu vt Anaxagoram, Empedoclem, Leucippum, Democritum, ſummæ Philoſophos auctoritatis: Democritum præterea ſat commodè alterationem à generatione diſtinxiſſe, eamque locaſſe in mutatione quadam affectionum, id eſt habitudinum, quæ quidem habitudines variabantur variato ordine aut ſitu componentium. Hæc autem de generatione rerum ſententia multis eſt obſtructa difficultatibus: ſi enim ponamus generationem eſſe iſtam congregationem, multa ſequuntor abſurda, vt intelligetis. Contra multæ nec infirmæ rationes oos ad iſtud ponendum cogunt, ita vt niſi iſto res ſe habeat modo, aut omnino è rerum natura auferatur generatio; *vel alteratio*, id eſt vel ſtatuatur idem eſſe, atque alteratio. Sed hæc diſficultas & Ariſtotelis, & noſtram, ſi tanto præceptore dignos ſpiritus gerimus, incitare, non retardare diligentiam, ac ſtudium debet.

Initium

Initium autem horum omnium, vtrum, quæ ſunt, gignantur, & alterentur, & augeantur, & patiantur his contraria ſic, vt primæ magnitudines ſint indiuiduæ, vel nulla potius ſit indiuidua magnitudo. Intereſt enim plurimum ac rurſus ſi magnitudines indiuiduæ, vtrum iſtæ, quemadmodum Democritus, & Leucippus, ſint corpora, vel quemadmodum in Timæo, ſuperficies. Tex.com.vij.

Suſcepta nobis contemplatio eſt, an generatio ſit congregatio. Quod ſi indiuiduæ, & impatibiles ſint magnitudines, ex quibus omnia componuntur, neceſſariò illarum coitio eſt generatio: Sin nulla eſt indiuidua magnitudo; non neceſſariò generatio erit congregatio; ſed aliquo fortè alio ſeſe habebit modo. Principio igitur ſententiam inducentem magnitudines indiuiduas examinemus oportet, Nam ſi ea vera ſit, iam tota quæſtio ad exitum perducta fuerit, cogemurque affirmare generationem eſſe coitionem iſtarum indiuiduarum magnitudinum; quando alia ratione cum ſint impatibiles, ad procreandum accedere non poſſunt. Inquit autem Ariſtoteles intereſſe plurimum, vtrum res aſſeras ex indiuiduis magnitudinibus conſtitui, an nullam eſſe magnitudinem indiuiduam, non tantum ad generationis naturam conſtituendam, ſed etiam alterationis, & accretionis. Nam ſi ſint illæ, alteratio erit apparens quiddam, vt aiebat Democritus, & accretio fiet acceſsione, decrementum amotione alicuius indiuiduæ magnitudinis. Quod ſi non ſint, alia fortè alterationis, & accretionis natura erit, *& patiantur his contraria*, id eſt interitum, & decrementum. Plurimum etiam intereſt, cum indiuiduas magnitudines ſtatueris, vtrum iſtas ponas corpuſcula, vt Democritus, & Leucippus, an ſuperficies, vt Plato in Timæo.

Hoc igitur ipſum, vt & in alijs diximus, abſurdum vſque ad ſuperficies diſſoluere. Quamobrem magis rationi conſentaneum eſt, corpora eſſe indiuiduas: ſed, & hæc in multis rationi aduerſantur. Verumtamen his pote eſt alterationem, & generationem tueri, pro vt dictum eſt, verſione, & tactu idem mutando, & figurarum differentijs: quod quidem facit Democritus: quamobrem vel colorem negat eſſe, verſione enim colorari: ijs autem, qui in ſuperficies diuidunt, non amplius: nihil enim fit præter ſolida compoſitis ſecundum latitudinem: Affectionem quidem ex ipſis vllam generare ne aggrediuntur quidem. Cauſa autem, cur neque ea, quæ omnibus patent, ſatis videre queant eſt paruus vſus. Quamobrem, quicunque in Phyſicis verſati ſunt magis, magis etiam poſſunt eiuſmodi principia ſtatuere, quæ plerunq; queant conuenire: quicunque autem ex multis rationibus ea, quæ conſiſtunt, non ſunt contemplati, ad pauca ſpectantes facilius enunciant. Ex quo etiam facilè quiuis intelligat Tex.Com,viij. *quantum interſit inter phyſicè, & Logicè conſiderantes.*

Quod non bene alterationis, & generationis natura percipi queat, niſi antea ſtatuerimus, ſint ne elementa, ex quibus res conſtituuntur, indiuiduæ magnitudines; idcircò de his non nulla omnino ſunt dicenda. Verum cum de iiſdem, & alibi ſæpè, & præcipuè tertio libro de cœlo accuratè ſit diſputatum, hac nunc vtemur moderatione dicendi, vt eam tantum opinionem, quæ longè probabilior eſt (eſt autem probabilior Democriti opinio) expendamus; alteram autem multo abſurdiorem prætermittamus. Abſurdum ſanè eſt *vſque ad ſuperficies diſſoluere*, id eſt ſtatuere rerum principia ſuperficies: diſſoluere.n. eſt referre effecta ad ſuas cauſas: quare ſecundo phy. xxvii. Ariſtoteles idcirco ſibi tractationem de principijs eſſe ſuſceptam inquit, vt ipſis cognitis, poſsimus ad ea referre vnamquamque quæſtionem, id eſt omnia effecta, quæ in quæſtionem cadunt. Ergo, inquit Ariſtoteles, aut non erat progrediendum vſque ad ſuperficies, Nam ex planis, quæ indiuidua ſecundum profunditatem ſunt, non poteſt exoriri corpus, quod vndequaque eſt diuiduum; ex indi-

nidiuis enim non ſit diuiduum aliquod ; aut ſi eò progredi volebant , debebant ad lineas etiã & puncta peruenire . Nihil enim cauſæ afferri poteſt , cur ſi ſuperfici es ſunt elementa corporum, lineæ etiam non ſint ſuperficierum, & puncta linearum. Probabiliorem autem, & rationi magis congruentem eſſe Democriti ſententiam vel inde conſtare poteſt , quòd ille generationem ab alteratione poteſt diſtinguere ; nam congregatione , & diremptiune conſtituit generationem, alterationem verò *verſione* , id eſt , vt ego puto , quàmuis aliter Philoponus mutatione ordinis , & *tactu* , varia collocatione , & *figurarum differentijs* , nam ſi figuræ vniuſmodi fuiſſent , vt omnes rotundæ ; mutatio ordinis , aut ſitus non magnam alterationem induxiſſet . Nunc autem , cum figuræ infinitæ ſint , pro diuerſa collocatione , diuerſoque ordine res longè differentes cõſpiciuntur, & multis, ac miris modis alteratæ. Oſtenſum autem iam antea eſt , quòd colorem , & reliquas affectiones Democritus *negat eſſe* , negat eſſe ſolidum , & conſiſtens quiddam , ſed tantum res colorari, & alijs qualitatibus affici *verſione* , quatenus ex vario ordine & collocatione atomorum , nobis hac , vel illa qualitate præditæ appareant . Ii autem qui ſuperficies elementa ponunt , qoid ſit generatio , fortè poſſunt explicare , compoſitis ſcilicet , & coniunctis planis reſultare corpus aſſerentes ; at quomodo ex illorum coniunctione emergant affectiones , & qualitates , ne ipſi quidem aggrediuntur dicere . Eſt autem quatenus excuſari debeant , ſi de his , *quæ omnibus patent* , id eſt affectionibus , & qualitatibus nihil cogitauerunt , & quaſi clauſis oculis illas præterierunt ; in diſciplinis enim mathematicis diu multumque verſati , non tantum temporis , aut ſtudij quantum neceſſe erat , ad rerum naturalium contemplationem adhibere potuerunt . Res autem ità ſe habet , vt , qui diutius in phyſica incubuerunt , magis omnia potuerint attendere , & principia ſtatuere , quæ apta eſſent multorum effecturum cauſis aſſerendis , *quicunque autem ex multis rationibus* , quicunque à Mathematicis diſciplinis profecti quæ quidem diſciplinæ rationibus potius , quàm rebus conſtant , *ea* , *quæ conſiſtunt* , res naturales , quæ ſuapte vi , non mentis noſtræ operâ conſiſtunt , *non ſunt contemplati* , *ad pauca ſpectantes facilius enunciant* , non multa effecta obſeruantes , cum tamen hæc rerum naturalium infinita propemodum multitudo infinitam etiam in obſeruando diligentiam poſtulet , quicquid illis primo quaſi obtutu elementi ſpeciem , atque imaginem habere videbatur , ſtatim elementum cenſerunt , nec quod cenſebant , proferre & enunciare dubitarunt . Poteſt autem vel ex iſtarum opinionum collatione ſatis intelligi , quanto meliore conditione illi ſint , qui res naturales *Phyſicè* , id eſt ex naturalium effectorum obſeruatione conſiderant , quàm qui *Logicè* , id eſt ex rationibus quibuſdam Mathematicis , communibus , & non à re ipſa ductis , vt Simplicius tertio Phyſi . Com . xviii . & xliii . & Alex. atque Auuer . xii . Meth. iiii. vbi Ariſt. eandem ſententiam pronunciabat .

3 *Quod enim attinet ad indiuiduas magnitudines ponendas, hi quidem aiunt, quòd τὰ αὐτατρίγωνον , id eſt ipſum per ſe triangulum multa erit . Democritus autem videtur proprijs , & naturalibus rationibus ſibi ſuiſſe perſuaderi : conſtabit autem , quod dicimus , progrediendo .*

Intelliges quàm logicè Platonici egerunt , ſi vel hoc illorum argumentum perpendes : Dicebant enim , ſi τὸ αὐτοτρίγωνον , id eſt Idea trianguli (Idea enim trianguli apud illos erat ipſum verũ triangulum, vt idea hominis verus homo, Idea equi verus equus) ergo ſi idea trianguli diuidi poſſet , iam eſſet *multa* , id eſt in multas figuras diſſolui poſſet ; ſed non poteſt diſſolui : reliquæ enim figuræ rectilineæ in triangula diſſoluuntur , triangula autem in alias figuras non amplius ; ergo ipſum per ſe triangulum non eſt diuiduum . Vides profecto totam rationem eſſe mathematicam , & facilem ad refellendum. Nam quàmuis triangulum in alias figuras diuidi nequeat, diuiditur tamen in lineas, ex quibus componitur. Rationes autem quibus in eam , quam expoſuimus , ſententiam Democritus eſt inductus , phyſicas , & validas eſſe procedente diſputatione conſtabit .

Non

Non enim dubitatione res caret, ſi quis corpus aliquod, & magnitudinem poſuerit omniquaq; diuiduam, & hoc poſsibile. Ecquid enim erit, quod diuiſionem effugiat? Si enim vſquequaque diuidua, & hoc poſsibile, & ſi ſimul hæc vſquequaque fuerit diuiſa, & ſi non ſimul hæc diuiſa fuerit, & ſi hoc fiat, nihil vtiq; acciderit, quod nefas ſit: quare & ſecundum medium ſimiliter. Atq; omnino ſi omniquaque apta eſt diuidi, iam ſi diuiſa fuerit, nihil accidet, quod nefas ſit, quoniam neque ſi in infinita infinities diuiſa fuerit, vllum nefas, quamuis fortaſſe nemo diuiſerit: quando igitur corpus omniquaque tale eſt, diuiſum detur.

His verbis continetur Democriti argumentatio, quæ probabat neceſſariò ſtatuenda eſſe corpora aliqua, & magnitudines indiuiduas: hoc autem loco idem nomine corporis, & magnitudinis ſignificatur: Democritus enim, vt iam diximus, non ſtatuit aliam magnitudinem indiuiduam, quàm corpus. Ac ſanè Alexander referente Simplicio ad initium primi de cœlo voces iſtas *corpora*, *& magnitudines* idem ſignificare contendit. Verè enim nulla eſt magnitudo naturalis per ſe conſtans præter corpus. Democritus igitur ita argumentabatur: Si falſa eſt iſta vniuerſè affirmans propoſitio, omnem magnitudinem eſſe omniquaque diuiduam, vera certè erit illa contradicens, aliquam magnitudinem non eſſe diuiduam omniquaque; quod connexum ſatis ex natura contradicentium patet: ſed illa vniuerſè affirmans falſa eſt, vt oſtendemus: ergo altera, quæ ex parte negat, erit vera. Oſtendemus autem quod polliciti ſumus hoc modo. Si magnitudo eſſet omniquaq; diuidua, poſſet etiam ſimul aliquando tota eſſe diuiſa; ſed hoc nefas; ergo & illud ex quo ſequitur. Connexum patet ex iis, quæ primo libro prior. Analy. cap. decimoquintò ſunt declarata, ſi, quod poſsibile eſt, ponatur traduci ad actum, nullum fore abſurdum; quare ſi magnitudo eſſet diuidua omniquaque, *& hoc poſsibile*, id eſt obtineret naturam ipſius poſsibilis (ſunt enim hæc verba addita ad rem ſignificantius exprimendam) *& ſi ſimul hæc fuerit diuiſa, & ſi non ſimul diuiſa fuerit*, ſiue actu ſimul omniquaque fuerit diuiſa, ſiue non fuerit; ſatis eſt, *quod & ſi hoc fiat*, ſi à nobis ponatur actu diuidi, nullum erit nefas, *quare, & ſecundum medium ſimiliter*, hæc etiam verba addita ſunt, vt res ſignificantius exponatur; idem enim dictu eſt diuidi omniquaque, & ſecundum medium, quoniam ſi omniquaque res diuidi debet, ſemper factis ex diuiſione partibus, rurſus partes iſtæ in medio diuiſionem admittere debebunt: in extremis enim, quæ ſunt puncta, non habet locum diuiſio. Quoniam autem res iſta mira videri poteſt, ſi magnitudo omniquaque ſit diuidua, poni etiam poſſe omniquaque actu eſſe diuiſam, multus eſt in iſta propoſitione ſtatuenda Ariſtoteles, atque adiungit, *atque omnino ſi omniquaq; eſt apta diuidi, iam ſi diuiſa fuerit, nihil accidet, quod nefas ſit; quoniam neque ſi in infinita infinities diuiſa fuerit, vllum nefas*. Ita, inquit, aſſero, ſi magnitudinem diuidi poſſe omniquaq;, ſignificaret poſſe diuidi in infinita infinities, quotieſcunq; illud poneretur, poni etiam licere actu eſſe diuiſam in infinita infinities, *quamuis fortaſſe nemo diuiſerit*, quàmuis nemo euſque poſsit diuidere ob imbecillitatem ſuam; tamen hæc erit natura magnitudinis, vt quantum in ſe eſt, poſsit eſſe actu diuiſa in infinita infinities, poſsimuſque nos tutò ponere quando corpus *omniquaque tale eſt*, id eſt diuiduum omniquaque, actu etiam eſſe diuiſum omniquaque. Declarauimus connexi veritatem, ſi magnitudo omniquaque diuidua eſſet, poſſe etiam poni totam ſimul aliquando eſſe actu diuiſam. Nunc iſtud eſſe nefas, quod erat aſſumptum, declarabimus, quod etiam in illis verbis innueramus, *ecquid enim erit, quod diuiſionem effugiat?* ſed nunc in ſequentibus explicabimus.

Quid

Quid igitur erit reliquum? magnitudo? ſed minimè licet: eſſet enim aliquid non diuiſum: Erat autem omniquaque diuidua. Quòd ſi nullum erit corpus, neque magnitudo, & diuiſio tamen erit: vel ex punctis conſtabit, & carebunt magnitudine ea, ex quibus componitur, vel nihilum omnino: quamobrem ſi ex nihilo fiat, & compoſita ſit: & vniuerſum ſanè nihilum, ſed quà apparet.

Vis argumentationis hæc eſt. Si magnitudo eſſet aliquando omniquaque diuiſa, *quid erit reliquum*? id eſt partes, quæ poſt iſtam diuiſionem remanerent, aut eſſent magnitudines, aut puncta, aut nihilum. At neque magnitudines, neque puncta, neque nihilum eſſe poſſunt; ergo magnitudo non poteſt eſſe tota ſimul aliquando diuiſa: Connexum ſatis patet: non enim facilè dictu eſt, quid aliud reliquum eſſe queat, aut quæ aliæ partes remanere, quàm ea, quæ commemorauimus. Aſſumptum ita cofirmamus. Non remanent magnitudines, quoniam magnitudo prima non eſſet omniquaque diuiſa, quod ponebamus factũ eſſe. Nam, & iſtæ magnitudines in quas eſt diuiſa, adhuc per aduerſarium, qui omnem magnitudinem eſſe diuiduã affirmat, diuidi poterunt; Non poſſunt etiam puncta eſſe, quæ remanent. Nam ſi magnitudo diuideretur in puncta: carerent magnitudine ea, ex quibus ipſa magnitudo conſtat, & componitur: quod idem dictu eſt, ac quantum componi ex non quantis, Multo minus, quod ex diuiſione remanet, poteſt eſſe nihilum; nam ſi in nihilum diuideretur, ex nihilo etiam conſtaret: quòd ſi ex nihilo fiat, & componatur, iam totum ipſum quod componitur, nihil erit verè, ſed tantum *quà apparet*, id eſt habebit vmbram quandam, & imaginem duntaxat eſſentiæ.

Similiter autem, & ſi ex punctis, non erit quantum: quando enim in vna ſeſe tangebant magnitudine, & vna erat magnitudo, & omnia ſimul erant, nihilo maius reddebant ipſum vniuerſum: diuiſo enim in duo vel plura, nihilo minus, aut maius ipſum vniuerſum eo, quod ante: quare etſi omnia compoſita fuerint, nullam facient magnitudinem.

Sumpſimus in oratione ſuperiore non poſſe magnitudinem diuidi in puncta, ne cogamur concedere quantum componi ex non quantis. Nunc idem repetitur, & verò etiam ratione oſtenditur nullo pacto id eſſe concedendum. Ergo ſi vlla magnitudo, & quantum componeretur ex punctis, & non quantis, puncta eſſent huius conditionis, vt coniuncta poſſent reddere ampliorem magnitudinem: ſed hoc non præſtant; ergo neque illud. Cõnexum ſatis per ſe patet. Aſſumptum verò ita explicatur. Accipiatur totum aliquod continuum, quod in duo vel in plura diſſecetur: totum hoc, quod componetur ex iſtis partibus diſcreta iam puncta habeotibus (iſtarum enim partium extrema ſunt puncta actu) nihilo maius, aut minus erit, quàm eſſet totum illud continuum, antequàm diuideretur, cum puncta non eſſent diſcreta, ſed ſe *tangerent*, id eſt vnita planè eſſent in vna magnitudine, ita vt vna tantũ magnitudo reſultaret, *& omnia ſimul eſſent* omnia puncta ſimul eſſent nullo pacto locis diſcrepantia. Dixit autem in continuo puncta ſe tangere, non quòd ipſe ita ſentiat (nam partes continui non ſe tangunt, ſed copulantur ad communem terminom) ſed quòd ita illis dicendum eſt, qui ponunt ex punctis componi magnitudinem: Qooniam autem cognoſcebat non propriè hic locom habere tangendi vocabulum, propterea addidit illa verba, *& vna erat magnitudo, & omnia ſimul erant*. Ergo ſi metientes nos partes diſcreta puncta habentes, & totum ipſum antequàm diuidatur, eandem omnino partium diſcretarom, ac totius, antquàm diuidatur, quantitatem eſſe inuenimus, certè hoc ſatis argumenti eſt, ex punctorum coniunctione nihil reddi maios, aut minus.

Quod

Quod ſi diuiſo corpore quiddam quaſi ramentum fit, & ſic ex magnitudine corpus aliquod abit: eadem ratio: illud quo modo diuiduum? ſin autem non corpus; ſed ſpecies aliqua ſeparabilis, vel affectio, quod abijt, & eſt ipſa magnitudo puncta, vel tactus hoc modo ſe habentes: abſurdum ex non magnitudinibus magnitudinem eſſe.

Quaſi dicat, euadere fortaſſe aliquis conabitur vim allatæ argumentationis, dicens cum corpus diuiditur, abire in ramenta quædam, qualia in ligni, & marmoris diſſectione apparent: verum *eadem ratio*, non tamen euadit, ſed eadem premitur argumentatione; ramenta enim iſta, vel ſunt corpuſcula, vel puncta, vel fortè ſpecies aliquæ ſeparabiles. Si ramentum eſt corpuſculum, *illud quomodo diuiduum?* an non vides aut ponendum eſſe indiuiduũ, quomodo ponebat Democritus, aut certè non omniquaque eſſe diuiſam priorem magnitudinem? Sin autem afferas ramenta illa eſſe non corpora, ſed ſpecies aliquas ſeparabiles, & affectiones aut puncta, ita vt magnitudo ipſa ex iſtis compoſita nihil aliud ſit quàm puncta, *aut tactus hoc modo ſe habentes*, aut quæuis alia, quæ cum indiuidua ſint, fingas ſe tangere, quales fortaſſe dixeris tu eſſe aliquas ſpecies *ſeparabiles*, indiuiduas, & per ſe conſiſtentes, aut affectiones aliquas; eodem tamen laqueo irretieris; ſequetur enim ex non magnitudinibus magnitudines eſſe.

Praterea autem vbi erunt? & immobilia, an mobilia puncta?

His verbis duplex ratio continetur ad idem oſtendendum, non ſcilicet remanere puncta ex magnitudine omniquaque diuiſa. Prima ratio eſt huiuſmodi. Si remanerent puncta, aut occuparent locum, aut non occuparent; ſed nec occupare, nec non occupare poſſunt; ergo non remanent. Non poſſunt ſanè occupare locum, quoniam cum nullam dimenſionem habeant; ne fingi quidem poteſt, qui locus amplecti illa queat, aut qui illis magis inferus, quàm ſuperus conueniat; contrà non poſſunt non occupare: Poſitum enim eſt magnitudinem nil aliud eſſe quàm puncta; quare ſi tota magnitudo occupat locum, & ipſæ quoque partes illam componentes locum occupent oportet. Secunda ratio eſt huiuſmodi. Si remanerent puncta, vel immobilia eſſent, vel mobilia; ſed neutrum eſſe poteſt; ergo non remanent. Non ſunt immobilia, alioqui non potuiſſent ferri, & coire ad magnitudinem componendam; neque mobilia, quoniam omne mobile corporeum eſt, vt ſexto phy. eſt demonſtratum; & cum loco careant, latione etiam neceſſario carent; de quo motu nunc intelligimus.

Tactusq; ſemper vnus duorum quorundam: quaſi aliquid ſit præter tactum, & diuiſionem, & punctum; ac ſanè ſi quis poſuerit quodcunque, vel quantuncunque corpus eſſe omniquaque diuiduum, omnia hæc ſequuntur.

Alia ratio additur ad oſtendendum magnitudines non componi ex punctis. *Tactus*, id eſt mutua illa adhæſio punctorum, penes quam fit tactus, *Semper vnus duorum quorundam*, ſemper intelligitur eſſe inter aliqua duo præter ipſa puncta; quaſi omnino, & ſi tactus fiat per puncta, vt cum duæ lineæ ſe tangunt, itemque diuiſio (tunc enim intelligitur linea diuiſa, quando ibi ſunt facta actu puncta, vbi erant facultate) tamen quæ ſe tangunt, aut quæ diuiduntur, aliud quiddam ſint quàm puncta. Ergo ſi quæ ſe tangunt, aut quæ diuiduntur, ſunt aliud quiddam præter puncta, ſine dubio remanentia ex diuiſione magnitudinis non ſunt puncta. Sed quæ ſe tangunt, & quæ diuiduntur ſunt aliud quiddam præter puncta: ergo remanentia ex diuiſione magnitudinis non ſunt puncta. Connexum clariſſimum. Aſſumptũ ab Ariſtotele ponitur quaſi ex communi quadam intelligentia ſumptum. Omnes enim ita intelligunt, quæ tangunt ſe, quæque diuiduntur, eſſe aliud quiddam præter puncta, penes quæ fit tactus, & diuiſio.

Poteſt

Poteſt autem à nobis breuiter hac ratione confirmari. Si puncta eſſent, quæ ſe tangerent; aut tota ſe tota tangerent, aut per partes; non tota ſe tangunt tota; quoniam ſi tota ſe occuparent; iam ex illorum coniunctione nulla magnitudo orirtur, ſed omnia eodem loco continerentur, quo vnum punctum; ſi enim totum tangit totum, non excedit locum illius; neque etiam ſe tangunt per partes, quando puncta partibus carent. Ergo nullo pacto puncta ſunt, quæ ſe tangunt, ſed magnitudines; quamuis fortè aliquando penes puncta fiat tactus. Hæc igitur ſunt abſurda, quæ ſequuntur, Si quis poſuerit *corpus quodcunque*, cuiuſuis generis tam ſcilicet corpora componentia, quàm compoſita *vel quantuncunque*, tam exiguæ quàm vaſtæ magnitudinis, eſſe diuiduum omniquaque.

Præterea ſi cum diuiſero, compoſuero lignum vel aliud quiduis, rurſus & æquale, & vnum. Ergo hoc ſanè ſe habet modo, & ſi diuiſero lignum penes quodcunq; ſignum. Omniquaq; igitur diuiſum eſt facultate: ecquid igitur eſt ex diuiſione? Nam ſi aliqua affectio eſt, at quomodo in has diſſoluitur, & gignitur ex his, aut quomodo hæ ſeparantur? quamobrem quando nefas eſt ex tactibus vel punctis eſſe magnitudines, corpora indiuidua, & magnitudines ſint oportet.

Vult nobis in memoria hærere argumentum illud ſupra allatum In verbis illis *ſimiliter autem, & ſi ex punctis, non erit quantum*, & propterea repetit. Quæ igitur ibi diximus, huc transferri poſſunt. Non eſt autem inuſitatum voce illa ἔτι ſignificari quandam repetitionem; quod aliàs notauimus ex ſecundo de anima xxiii. vbi euidenter repetitur id, quòd in ſuperioribus textibus dixerat. Eandem rationem ſequuntur oratores, vbi nolunt rem ex animo auditoris effluere, vt M. Tullius in poſtremis verbis Ligarianæ. Ergo inquit Ariſt. cum diuiſo ligno, aut alia quauis magnitudine, rurſus partes diuiſas compono, vnum, & æquale lignum illi redditur, quod ante diuiſionem erat. Hoc igitur ſatis argumenti eſt puncta non reddere maiorem, aut breuiorem magnitudinem; ita neque componere. Quare etſi diuiſero lignum penes quodcunque ſignum, *hoc ſanè ſe habet modo*, quòd ſcilicet nullam magnitudinem ipſa puncta efficient. Tuto igitur poſſumus redire ad caput argumentationis, qua Democritus vtebatur, atque ita dicere, Democriti aduerſarios cogi ad illud confitendum, corpus omniquaque eſſe diuiſum facultate. Quare ſi diuiſio ad actum traducatur. *Equid igitur eſt ex diuiſione?* ſequentur ſcilicet abſurda allata, vt nullo pacto ſtatuere poſsimus quæ ſint illa, quæ remanent ex diuiſione *nam ſi aliqua affectio eſt*, ſi tu propoſito argumento occurrens illud attuleris, de quo ſupra etiam mentionem fecimus, nempè illa, in quæ diuiditur magnitudo, eſſe affectiones quaſdam ſeparabiles, ac quantitate carentes; oſtendendum tibi erit, quomodo iſtæ affectiones componant corpus, & in eas corpus diſſoluatur, cum ipſæ incorporeæ, & non quantæ ſint; quomodo item quantitate carentes poſsint ſeparatæ conſiſtere; in qua re oſtendenda fruſtra laborabis, neque te explicare poteris. Ergo vt ad initium, atque ad illud, cuius cauſa omnis hæc oratio ſuſcepta eſt, reuertamur, ſi nefas eſt ex tactibus vel punctis conſtitui magnitudines, conſentaneum eſt, vt ſint aliquæ magnitudines, & aliqua corpuſcula indiuidua, ex quib. reliquæ magnitudines, & reliqua corpora componantur; iſtis autem vocibus *ex tactibus vel punctis*, aut idem ſignificatur, & dictio illa *vel* eſt nota explicationis, quomodo ſæpe ab Ariſtotele vſurpari notarunt Græci interpretes, aut vox tactus communius quiddam ſonat, vt ſcilicet comprehendat etiam affectiones, ſi quis fortè ex illarum tactu aſſereret componi corpus; addere autem minus communem vocem poſt communiorem Ariſtotelicum eſt, vt initio phy. *quoniam cognoſcere, & ſcire*, & in libro de ſenſu, & ſenſili, *piſces & oſtreacea*. Hæc igitur valida nulloque pacto platonicis ſimilia argumenta ſunt, quibus Democritus in iſtam de indiuiduis corporibus ſententiam eſt inductus.

Verum enimuero & has ponentibus multa accidunt, quæ fieri nequeunt:
Tex. Com. 9. *conſideratum autem de his eſt in aliijs. Sed hæc conandum ſoluere: quare iterum ab initio repetenda dubitatio eſt.*

Quamuis validis rationibus fulciantur iſta corpuſcula, ac magnitudines indiuiduæ, tñ illis poſitis multa acciduut, quæ fieri nequeunt; cæterum de his *conſideratum eſt in aliis*, in iii. de cœlo, vi. phy. in lib. de lineis indiuiduis, quem tñ nonnulli Theophraſto aſcribunt. Non.n. iſtud hoc tempore agitur, vt iſta opinio refutetur: ſatis erit, ſi argumentum diſſuluamus, quo Democritus iſthæc corpuſcula induxit, idcircoq; generationem, & interitũ nihil aliud quam congregationem, & diremptionẽ eſſe voluit. Hoc.n. omnis noſtra ſpectat oratio. Repetemus aũt breuiter copioſè iam expoſitũ Democriti argumentum, vt quid à nobis reſpondendũ ſit, melius intelligatur. Cæterũ ſuo artificio vſus Ariſtot. ſimul dubitationem repetit, aditumq; ſibi ad illam tollendam munit. Oſtendit autem iſtius propoſitionis, Omne corpus eſt omniquaq; diuiduum, duas longè differentes eſſe ſententias, atque ex altera tantum illarum ſequi abſurda, quæ à Democrito colligebantur.

Omne igitur corpus, quod ſub ſenſum cadit, eſſe diuiduũ ſecundum vnũquodq; ſignũ, & indiuiduum, nullum abſurdũ: alterum.n. poteſtate; alterum verò actu inerit. Eſſe aũt ſimul omniquaq; diuiduum poteſtate, nefas vtiq; videatur.

Quemadmodum illius propoſitionis, Homo eſt cõpos omnium diſciplinarũ, duplex eſſe ſententia poteſt, vna quidem, hominem ſimul omnes ſcientias poſſe cõprehendere, altera aũt hominem poſſe non omnes ſimul, ſed ex omnibus quancunq; primò libuerit, deinde alias ſucceſsione quadam; & prima quidem ſententia falſa eſt, ſecunda aũt vera; ita iſtius nobis nunc propoſitæ, corpus eſt diuiduum omniquaq;, duplex ſententia eſt, altera vera, altera non vera: vera eſt, corpus non in vna quidem parte diuidi poſſe, in alia autem minimè, ſed æqualiter in quacunq;; ita vt quamuis diuiſione facta in hac parte, in aliis omnibus ſimul diuiſio fieri nequeat; antequam tamen in hac fieret, in aliarum aliqua nihilo difficilius fieri poterat, ac deinde per ſucceſsionem poterit; quemadmodũ dicebamus hominem eſſe omniũ diſciplinarũ cõpotem: quoniam, quamuis dum vnam ſcientiam apprehendit, alias apprehendere nequeat, tamen ante iſtam apprehenſam nihilo difficilius aliam apprehendere ei licuiſſet, & deinceps etiã alias poterit apprehendere. Adde illud, quod ab Auerroe ex verbis Ariſtot. excerpitur, non eſſe immediatã iſtam ſucceſsionem in diuiſione; vt.ſ. in vno puncto facta diuiſione, deinceps in puncto illi hærente fieri diuiſio poſsit; quamuis antequam vlla eſſet facta diuiſio, æquè in vno, atq; altero fieri diuiſio poſſet. Nam cũ diuiſio, inquit Auerroes, cecidit ſuper primum punctũ, ſtatim fuit deſtructa poteſtas diuiſionis in ſecundo; prout etiã ſæpe ex vnius ſcientiæ adeptione ad reliquas reddimur inæpti, quamuis antea æque ad iſtas, atq; ad illã eſſemus affecti. Sic igitur intelligemus verè omnem magnitudinem eſſe omniquaq; diuiduã .i. æquè vna in parte, atq; in alia cadere poſſe diuiſionem, hancq; in infinitũ perdurare poſſe per ſucceſsionem, non tamen immediatam vt declarauimus: hæcque prior iſtius propoſitionis ſententia, quæ vera eſt, his verbis ſignificatur, *Omne igitur corpus, quod ſub ſenſum cadit, eſſe diuiduum ſecundum vnumquodque ſignum*, quacunq; parte, atque in quocunq; puncto, *& indiuiduum*, indiuiſum tñ, quoniam .ſ. ſi in vna parte diuiſum eſt, in altera neceſſario remanet indiuiſum; *nullum abſurdum, alterum .n. poteſtate, alterum verò actu inerit*. Ambo iſta inquit cõuenient corpori, & eſſe diuiduum in omni puncto, & eſſe indiuiduũ, ſed eſſe diuiduum conueniet poteſtate, eſſe autem indiuiduum conueniet actu. Non enim iſta repugnant, poſſe diuidi in quauis parte, & non eſſe tamen in quauis actu diuiſum; quemadmodũ & iſta non repugnant, hominem eſſe compotem omnium ſcientiarum, & actu tñ non omnes ſimul apprehendiſſe. Addidit autem Ariſtoteles *ſub ſenſum cadens*, non quòd alterum etiam corpus cogitatione comprehenſum, id eſt Mathematicũ, non eodem pacto diuiduum ſit (eſt enim omnino) ſed qm̃ de naturali nunc nobis diſputatio eſt ſuſcepta; ao autem ità dictum ſit ad excludendam materiam, quod putauit Philoponus, in quæſtionibus ſtatuemus; illud autem, *& indiuiduum* interpretati ſumus indiuiſum, ita poſtulante ſententia, huiuſmodi autem voces ἀδιαίρετον, ἄφθαρτον, interdum ſignificare quod diuidi, quod interire non poteſt, interdum autem quod adhuc non eſt diuiſum, quod non interiit, ex primo de cœlo, & ſecundo Eudemiorum didicimus. Secunda autem allatæ propoſitionis Sententia, & quidem falſa eſt huiuſmodi, Poſſe corpus ſimul omniquaq; diuidi, illi reſpondens, poſſe hominem vniuerſas ſimul ſcientias apprehendere, & his verbis ſignificatur. *Eſſe autem ſimul omniquaq; diuiduum poteſtate, nefas vtiq; videatur*, & qm̃ hanc ſententiam ſpectans Democ. eo modo, quo diximus, argumentabatur, idcirco illius nunc argumentationem breuiter repetit Ariſt. vt pollicitus erat.

Si.n. poßibile fiat vtiq;, nõ vt ambo ſimul ſint actu indiuiduũ, & diuiſum, ſed diuiſum ſecundũ vnumquodq; ſignũ: nihil igitur erit reliquum, & in incorporeũ corruptũ corpus, & ſi rurſus fiat, vel ex punctis, vel ex nihilo: & hoc quõ poßibile?

Si inquit poſsibile eſſet corpus diuidi ſimul omniquaque, *fiat vtique*, diuidatur etiam aliquando ſimul omniquaque; nam quod poſsibile eſt, pooi poteſt eſſe traductum ad actum, *non vt ambo ſimul ſint actu indiuiduum, & diuiſum, ſed diuiſum ſecundum vnumquodq; ſignum*, id eſt nolo ponere idem eſſe diuiſum in omni ſig no, & remanere actu indiuiſum; hoc enim nimis euidentem abſurditatem habet, nec ſequitur ex propoſitione illa, ſed id quidem ſequitur, ponereque per illam licet corpus eſſe diuiſum *ſecundum vnumquodque ſignum*, omniquaque in puncta, *nihil igitur erit reliquum*, igitur allatis iam incommodis vrgebimur, vt nihil ex diuiſione præter puncta remanere aſſeramus, & corpus diſſolui in incorporea, nimirum puncta, aut affectiones ſeparabiles, aut fortè in nihilum; quare cum ex iiſdem res componantur in quæ diſſoluuntur, ſi rurſus fiat corpus, fiet ex punctis, vel ex nihilo.

Verum enimuero diuidi in ſeparabilia, & ſemper in minores magnitudines & in diſtantes, ac ſeparatas manifeſtum eſt.

Vt inquit, illud, quod ex ſententia ponente corpus omniquaque diuiduum, ſequebatur omnino abſurdum erat; ita pro Democrito indiuidua corpuſcula ponente, videtur ipſe ſenſus quodammodo teſtimonium dicere: Videmus enim corpus diuidi *in ſeparabilia*; id eſt in ea quæ per ſe conſiſtere queant, *& ſemper in minores magnitudines, & diſtantes, & ſeparatas*; ita vt diuidatur corpus in minores magnitudines, quæ tamen diſtantes à ſeſe, & ſeparatæ queant conſiſtere *ſemper*, id eſt quouſque exiguis illis corpuſculis occurras, quæ amplius ſecari nequeant.

Nec ſanè per partes diuidenti erit infinita ſectio, nec ſimul concedetur diuiſum eſſe ſecundum vnumquodq; ſignum (nefas enim) ſed quadantenus. Neceſſe igitur ineſſe indiuiduas magnitudines non aſpectabiles.

Conſtituto Democriti dogmate omnia videntur vitari abſurda: non enim diſſoluetur corpus in puncta, & incorporea, neque per ſucceſsionem infinitam diuiſionis, neque ſimul, hoc enim diximus eſſe nefas, *ſed quadantenus*, id eſt tam diu poterit durare diuiſio, quoad indiuiduis iſtis magnitudinibus occurramus: neceſſariò igitur iſtæ ponendæ ſunt, quàmuis ob exiguitatem ſuam oculorum ſenſum lateant; ſed rationis lumine comprehendendæ ſunt quemadmodum rameota per aërem volitantia non cernuntur, niſi radius Solis ea illuſtrauerit.

Præterea autem ſi eſt generatio & interitus; hic quidem ſecretione, illa autem congregatione. Ratio igitur, quæ cogere videtur ad ponendas indiuiduas magnitudines, eſt huiuſmodi.

Vi eiuſdem argumentationis illud præterea ſequitur, vt ſi generatio, & interitus eſt, quemadmodum certè eſt, nullo alio exiſtere videatur pacto, quàm per congregationem, & ſecretionem. Magnitudines enim, & corpuſcula indiuidua, atque impatibilia non aliter ad procreandum accedere poterunt, quàm vnà coeundo, neque ad interitum deducentur niſi dirempta, ac diſſoluta. Fortè etiam Democritus cum clarum, & exploratum putaret, generationem nil aliud eſſe poſſe quàm congregationem, & interitum diſſolutionem, hinc argumentabatur, Si generatio & interitus ſunt congregatio, & diremptio, neceſſariò inducenda corpuſcula indiuidua; ita enim aptiſsimam fore congregationem, & ſecretionem; & verba ità melius reddentur: *Præſertim autem ſi generatio & interitus, hic quidem ſecretione, illa autem congregatione*. Ratio igitur inducens indiuiduas magnitudines ideircoque generationem in congregatione, interitum in diremptione ponens, eſt huiuſmodi: nunc ad eam refellendam aggrediamur.

Quòd

Quòd autem in ea ratiocinatione error latet, & vbi latet, dicamus. Nam quoniam non eſt punctum puncto hærens, hoc quod dicimus, omniquaq́ eſſe diuiduum; eſt, quatenus magnitudinibus conueniat, eſt etiam quatenus minimè. videtur autem, cum hoc poſitum fuerit, & vbiq́ & omniquaq́ punctum eſſe: ita vt neceſſarium ſit diuiſam eſſe magnitudinem in nihilum: omniquaq́ enim eſſe punctum; quare vel ex tactibus, vel ex punctis eſſe.

Latet error in Democriti argumentatione; quem nos pateſaciemus, fontem etiam ipſius erroris oſtendentes. Fons autem erroris eſt, vnam tantum iſtius propoſitionis, Magnitudinem eſſe omniquaque diuiduam, ſententiam, eamque falſam vidiſſe; cum altera etiam multo veriſsima illius ſententia eſſet. *Nam quoniam non eſt punctum puncto hærens*, quoniam ſe mutuò tangere puncta nequeunt, quemadmodum Democritus verè putabat, ideirco concedimus eſſe quatenus, omniquaque eſſe diuiduum, non conueniat magnitudinibus, videlicet ſi intelligamus omniquaque ſimul eſſe diuiduum. Nam hanc tantum ſententiam animaduertens Democritus verè poſtea argumentabatur, ſi fuiſſet omniquaque diuidua magnitudo, fore vt vbique, & omniquaque actu punctum ſumi poſſet, ita vt magnitudo, aut in puncta, aut in tactus quoſdam, vt ſupra expoſuimus, aut certè in nihilum diuiſa eſſet; quamobrem conſectarium eſſe, vt ex iiſdem etiam componeretur. Altero autem ſenſu ſi accipiatur omniquaque diuiduum, magnitudinibus conueniet: qui alter ſenſus his verbis exponitur.

Eſt autem, quatenus illud, omniquaq́, conueniat; quòd vnum vbiq́ eſt, & omnia, vt vnumquodq́: plura autem vno non ſunt: non enim habent continuatam ſeriem: quare non omniquaq́; ſi enim diuidua eſſet ſecundum medium, & ſecundum hærens punctum diuidua erit. Non enim eſt hærens ſignum ſigno, vel punctum puncto. Hoc autem eſt diuiſio & compoſitio.

Poterimus, inquit, tutò affirmare magnitudini conuenire *illud omniquaque*, id eſt omniquaq; eſſe diuiduam, ſi hoc ſenſu accipiamus, *quod vnum vbique eſt*, quòd in quauis magnitudinis parte eſt vnum punctum facultate, in quo poteſt fieri diuiſio, *& omnia vnumquodque*, & omnia puncta æqualis conditionis ſunt, neque vnum ab altero differt; ſed in quauis parte æqualiter accipi punctum poteſt, atque in eo fieri diuiſio; quo etiam ſenſu dicebamus, hominem eſſe compotem omnium ſcientiarum, quòd ſcilicet tam huius quàm illius, *plura autē vno non ſunt*, at ſcilicet illi puncto, in quo diuiſionem feceris, alterum punctum hærens, & deinde alterum accipere, in quo rurſus diuiſio fiat, id quidem non licet; *non enim habent continuatam ſeriem*, ita vt vnum punctum tangat alterum, atque inter ea cadere diuiſio queat, *quare non omniquaque*, quare iſto quidem ſenſu ſumendo iſtam vocem *omniquaque* vt ſcilicet facta diuiſione in vno puncto, in altero illi hærente rurſus diuiſio fieri queat, ita vt ſimul tandem tota magnitudo in puncta ſit diſſoluta; nefas planè eſt magnitudinem eſſe omniquaque diuiduam. *Si enim diuidua eſſet ſecundum medium*, ſi facta magnitudinis diuiſione, rurſus partes in medio puncto diuidi poſſent, quouſque tandem in puncta diſſolueremus, iam *& ſecundum hærens punctum diuidua eſſet*, id eſt hoc nihil iam aliud eſſet, quàm affirmare, hærere ſibi mutuo puncta, & in ea diuidi, atque ex iis componi magnitudinem. Hoc autem iam exploſimus, *non enim eſt hærens ſignum ſigno vel punctum puncto*, quaſi dicat voces ſignum an punctum nihil refert; ſatis eſt, quod alterum alteri hærere non poteſt. Eodem etiam pacto initio phyſicorum dictum puto principia, vel cauſæ, vel elementa; quod aliàs oſtendemus. *Hoc autem eſt diuiſio, & compoſitio*, ponere punctum hærere puncto, nil aliud eſt, quam aſſerere magnitudinem diuidi in puncta, vel componi ex punctis. Ergo diuidua eſt magnitudo omniquaque illa notione, quòd tam hoc in puncto, quàm in alio; minimè autem diuidua omniquaque hac altera notione, quòd in omnibus punctis ſimul; quam rem in quæſtionibus copioſius explicabimus.

Quàmobrem eſt, & congregatio, & ſecretio, ſed non in indiuidua, neque ex indiuiduis (multa enim abſurda) neque ſic, vt omniquaque diuiſio fiat (nam ſi hæreret punctum puncto, plane iſtud eueniret) ſed in parua, & minora eſt & congregatio ex minoribus.

Reſpondet appendici argumentationis Democriticæ. Cum enim ille putaret exploratum habere congregationem eſſe generatiooem, & interitum diſſolutionem, aut id aliquo fortè argumento probaſſet; hinc addebat inducendas eſſe indiuiduas magnitudines; quoniam ità aptiſsimè congregatio, & diſſolutio fieri poterat. Reſpondet igitur Ariſtot. poſſe congregationem, & ſecretionem cõſiſtere, quàmuis res non in indiuidua ſeparentur, neque ex iodiuiduis congregentur: multa enim abſurda vrgent illa inducentes, vt vi. phy. & iii. de cœlo eſt oſtenſum; *Neque ſic, vt omniquaque diuiſio fiat*, neque etiam cogemur aſſerere ita congregationem, & ſegregationem adminiſtrari, vt omniquaque diuiſio ſimul fiat. *Nam ſi hæreret punctum puncto, planè iſtud eueniret*, id eſt diuiſio fieret omniquaque ſimul; nunc autem non hæret punctum puncto, *sed in parua, & minora* ſed ita ſecretio locum in natura habere poteſt, quòd magnum corpus in parua, atque omnino maius io minora diſſoluitur, congregatio autem, quòd ex minoribus maius aliquid componitur.

Tex. Com. x. *Cæterum non congregatione, & ſecretione ſimplex, & perfecta generatio definita eſt, vt quidam aſſerunt, eam autem, quæ eſt in continuo mutationem, alterationem. Sed hoc ipſum eſt, in quo errant vſquequaque. Eſt enim ſimplex generatio, & interitus non congregatione, & ſecretione, ſed cum mutatum fuerit ex hoc in hoc: ij verò opinantur omnem talem mutationem eſſe alterationem. Hoc autem differt. In ſubiecto enim hoc quidem eſt ſecundum rationem, hoc autem ſecundum materiam. Cum igitur in his mutatio fuerit, generatio erit, vel interitus: quando autem in affectionibus, & ſecundum accidens, alteratio.*

Quàmuis, inquit, concedamus habere locum in rerum natura congregationem, & ſecretionem, illud tamen cunctanter negamus ſimplicem, & perfectam generationem, ideſt in qua res omnino, & integrè fit alia, eſſe congregationem, aut illi generationi oppoſitũ interitum eſſe ſecretionem, quod à Democrito profecti aſſerebant, addentes iidem *mutationem eam qua in continuo*, id eſt mutationem ordinis, & ſitus iiſdem corpuſculis manentibus eſſe alterationem. Hoc autem eſt totius erroris caput. Illi enim putant cum mutatio fuerit facta ex hoc in hoc, ſine vlla ſcilicet congregatione aut ſecretione, eſſe alterationem; Generationem autem, & interitum, vbi congregatio, & ſecretio adfuerit. Contra autem res ſe habet, vt ſimplex generatio, & interitus tunc ſit, cum ſine vlla perſæpe coogregatione, & ſecretione fit mutatio ex hoc in hoc, quemadmudum cum ex aqua fit aër; congregationem autem, & ſecretionem perſæpè nec generatio, nec interitus ſequatur; vt ſi plumbũ in minutas partes diſſeces, & ſecernas, turſuſque in vnam maſſam partes iſtas confles, & congreges; nec generatio, nec interitus extiterit. Ac ſi iam ad veram generationis, & interitus naturam eſt accedendum, ita ſtatuere debemus *in ſubiecto* in ſubſtantia compoſita, *hoc quidem eſſe ſecundum rationem* partem vnam eſſe, à qua rei eſſentia, atque definitio pendet, nempè formam, *hoc autem ſecundum materiam*, partem autem adeſſe alteram, quæ materia eſt, cumque *in his mutatio fuerit* videlicet cum materia vnam formam abiecerit, exceperit alteram, eſſe ſimplicem generationem, atque interitum, interitum reſpectu habito ad formam abiectam, generationem reſpectu habito ad exceptam. Quod ſi materia, & forma eadem manente, in affectionibus tantum & accidentibus mutatio fuerit, eſſe alterationem. Cum inquit, *eam autem qua in continuo*, videtur continui nomine contiguum ſignificare. Verè enim Democritus ex atomis ſuis non continuum, ſed contiguum tantum corpus conflare poterat. Accipi autem interdum continuum pro contiguo conſtat ex v. Metaph. cap. de vno, & cap. de quanto.

Segregata

Segregata autem, & congregata faciliora vel difficilora ad intereundum redduntur. Nam, ſi quidem in minoras aquulas diuiſa fuerit, citius aër oritur ſin autem congregata, tardius. Magis autem patebit id in his, quæ infra. Nunc iſtud vnum conſtitutum ſit, non poſſe generationem eſſe congregationem, qualem quidam aſſerunt.

Iugenuus eſt Ariſtoteles, eaque libenter concedit, quæ veritati non tepugnant. Quoniam igitur verum eſt, aquam diuulſam, ac diſtractam in plures aquulas facilius interire, atque in aërem conuerti; congregatam autem minus eſſe interitui, & putredini obnoxiam, quod in aliis etiam multis rebus euenit, quemadmodum iiii. Meteorologicorum xii. oſtenſum eſt, & infra etiam cumulatius dicetur; idcircò iſtud non grauatè dat ſecretionem, & congregationem nonnihil ad generationem & interitum facere. Verum aliud eſt. ſecretionem facere aliquid ad interitum, congregationem ad generationem, aliud ſecretionem eſſe idem, quod interitum, congregationem idem quod generationem. præcipuè congregationem & ſecretionem talem, atomorum ſcilicet, aut partium homogenearum, qualem Democritus, & Anaxagoras ponebant. Illud enim veriſsimum eſt, hoc autem planè nefas; idque nobis ſit planè fixum, ac ſtabilitum, tùm ex iis quæ in phyſicis, & in libris de cœlo contra eos dicta ſunt, tùm etiam ex hoc loco, quo Democriti argumentationem confutauimus. Duobus enim modis aliqua opinio ex animis hominum euellitur, tùm abſurda, quæ illam ſequuntur, explicando, tùm argumenta, quæ ad illius confirmationem afferebantur, confutando: Ariſtoteles primum illud in aliis libris præſtitit, ſecundum verò in huius libri iam expoſito Capite.

QVÆSTIONES IN SECVNDVM CAPVT.

1 Cur Mathematicæ vocentur ab Ariſtotele rationes ex Comment. Philoponi xxxi.
2 Quomodo continuum ſit diuiduum in infinitum ex Commen. Philoponi xxxix.
3 An concedendæ ſint minimæ magnitudines.
4 De nomine ſubiecti ex textu decimo, & quomodo forma inſit per ſe materiæ.

1 *Cur Mathematicæ vocentur ab Ariſtotele rationes ex Com. Philoponi xxxi.*

MAthematicas diſciplinas vocat Ariſtoteles rationes, quia, vt inquit hoc loco Philoponus, in mente duntaxat habent ſuum eſſe, quod eſt Auerrois pri. poſt. Com. magno lxxx. Conſideratur.n. in illis diſciplinis quantitas tanquàm quiddam per ſe conſiſtens, cum tamen reuera ſit affectio, & accidens quoddam materiæ. Atque idcirco veris cauſis vti non poteſt Mathematicus, quoniam ſubſtantiam non conſiderat; pro vt pulchrè dixit Simplicius in primum de anima tex. primo, & in iii. tex. xxxvi. noſque in logicis quæſtionibus oſtendimus rationes Mathematicas plerunque non continere veram cauſam, cur res ſit; vt in primo problemate probatur ſuper datam rectam lineam licere triangolum æquilaterum conſtituere per duorom circulorum deſcriptionem; ſine qua tamen deſcriptione adhuc optimè poſſet conſtitui. Probationes igitur Mathematicæ ſont rationes, id eſt inuenta quædam noſtræ mentis potius, quàm veræ rerum cauſæ, atque, vt dicebat Auerr. iii phy. lx. Fundamenta Geometriæ ſunt opinabiles propoſitiones: vocat autem Ariſtoteles logica argumenta, quæ, vt inquit Simplicius iii. phy. com. xviii. & xliii. communia ſunt, & non à rebus ipſis ducuntur, ſed à mente ipſa noſtra excogitantur; & ſolet ea à naturalibus, & propriis, veramque rei cauſam continentibus diſtinguere; vt idem Simplicius notauit eo com. xiii. & in primum de anima tex. xi. ſed hanc rem cumulatè habes in quæſtionibus logicis.

Quomodo

2 *Quomodo continuum ſit diuiduum in infinitum ex Com. Philoponi xxxix.*

DE continuo ſunt multæ propoſitiones idem ferè ſignificantes, vt cōtinuum eſſe diuiduū in infinitum iii. phy. pri. continuum eſſe diuiduum in ſemper diuidua, & eſſe diuiduum omniquaque; de qua nunc propoſitione multus ſermo habitus eſt. Exponamus igitur quomodo continuum ſit diuiduum in infinitum; quo expoſito, reliqua facilè intelligentur: omittemus tamen multa, quæ à latinis afferri ſolent; quòd pleniorem tractationem tertio phyſi. magis conuenire arbitremur. Tertio igitur phy. lvi. oſtendit Ariſtoteles eſſe in continuo hanc poteſtatem ad infinitam diuiſionem, nō quòd tota ſimul expleri, & perfici queat; quomodo quod poteſt eſſe ſtatua, ſtatua fit; ſed quòd per ſucceſsionem quandam ad actum traducatur; quomodo diem, & ludum adeſſe, actuque inſtare dicimus; non quod totus dies ſimul adſit, ſed quod aliqua tantum illius pars, & cæteræ deinceps ſuccedant. Ergo quoniam facta diuiſione continui, diuiſarum partium quælibet rurſus diuidi poteſt, ſicque deinceps; idcirco dicitur in continuo ineſſe poteſtas infinita ad diuidendum, & actu abſolui, quoniam per ſucceſsionem quandam traducitur ad actum. Non habet autem hanc poteſtatem, vt ſimul abſoluatur; idcirco nunquàm etiam ſimul tota ad actum perducetur.

Quod ſi occurratur quantitati, cui ob talis formæ ſocietatem repugnet amplius diuidi, tamen paulo poſt illa quātitas alteri formæ, aut alteri quantitati coniuncta nouos terminos acquiret; ita diuidi rurſus in iis punctis poterit, in quibus antea cū ſub priore forma erat, diuidi non potuiſſet. Credo tamen vlterius diſtinguendum eſſe de poteſtate naturali, & Logica, de qua Zimara Theor. cxvii. Scotus illam abſolutè potentiam, hanc aptitudinem videtur appellaſſe. Naturalem autem voco, quæ in actum tanquàm in finem, & perfectionem fertur, vt materia in formas, mentes in Deum; Logicam autem per quam non repugnat aliquid actu fieri; ſed nulla tamen intima propenſio in eum actum eſt; vt omne animal habet poteſtatem Logicam videndi, id eſt animali quà animal non repugnat videre, non tamen in omnibus animalibus adeſt naturalis facultas, id eſt intima propenſio ad viſum; nam in Talpa exempli cauſa non adeſt. Hinc naturalis facultas finem conſequi debet, ne fruſtra tributa ſit interna illa propenſio ad eum finem; Logicam autem non eſt neceſſe expleri; quoniam nulla ineſt intima propenſio, ſed tantum non repugnat. Sic dicebat Simplicius ſecundo de anima tertio materiam ſuaptè naturà infinitam, non tamen repugnare termino, ſed potius illum appetere; vt etiam nos dicere queamus quantitatem continuam licet ipſi non repugnet diuidi in infinitum (quoniam inter duo puncta ſemper cadit magnitudo media, cuius partes copulantur ad vnum communem terminum, in quo fieri diuiſio poſſet) tamen

Cur cœleſtis quātitas non diuidatur. non appetere illam diuiſionem; ſed potius ab illa abhorrere; diuiſio enim eſt via quædam ad non eſſe; vnio autem ad eſſe. Id mihi fit veriſimile quod video cœleſtem quantitatem non modo in infinitum, ſed ne vnquàm quidem vlla in parte diuiſum iri. Pulcherrime id ſignificant verba Ariſtotelis quæ nono Metaph. xi. leguntur, vbi inquit eſſe infinitum in potentia magnitudinis, non vt actu aliquando conſiſtens, & ſeparatum futurum ſit, ſed cognitione & deſignatione quadam, reuera autem nunquàm diuiſionem poſſe deficere.

Quare puto quantitatis proprium eſſe, non vt actu diſſecetur, ſed vt illi nunquam repugnet ſectio; quod cœleſti etiam quantitati apprimè conueniet: quod præclarè Simplicius docuit in vltima digreſsione viii. phy. Oſtendit autem Ariſtoteles in libro de ſenſu, & ſenſili cap. tertio continuum ſi diuidatur in partes æquales, vt in decem digitos, conſumi; nō enim poteſt continuum infinitis digitis (idem de quacunque alia menſura dicendum) conſtare; ſin in partes inæquales, vt in dimidiam dimidiæ, nunquam conſumi; cum quibus ne videantur pugnare, quæ dicuntur tertio phy. lix. memoria teneas oportet duplicem eſſe æqualitatem (qua de re quinto Ethic. multa habentur) vnam proportionis, alteram quantitatis. Si dematur ex continuo æqualis quantitas inæquali proportione, vt ex decem digitis vnus, deinde rurſus ex nouem vnus, tertiò vnus item ex octo (Ita enim ſemper demitur æqualis quantitas, vnus ſcilicet digitus, ſed continenter augetur proportio; quandoquidem maior eſt proportio partis nouennionis ad totum nouennionem, quàm partis decadis ad totam

Quomodo omne finitum conſumatur ablatione finiti. decadem) deficiet atque abolebitur magnitudinis ſectio. Sic ablatione finiti conſumitur vnumquodq; quod finitum ſit primo phy. xxxviii. Sin autem dematur minor ſemper quantitas, ſed æquali proportione, vt primom totius magnitudinis dimidium; deinde dimidii dimidium (ita.n. ſemper dupla proportio ſeruatur, non autem æqualis demitur quantitas, quoniam dimidium dimidii non eſt æquale dimidio totius) ſicq; deinceps; ſic ſectio perdurat in infinitum; magnitudini enim, quantulacunque ſit, nunquàm repugnat diuidi in medio; quoniam illius partes copulatæ ſunt in vno communi termino. Hinc facilè explicabitur alia pro-

poſitio

poſitio, Continuum eſſe diuiduum in ſemper diuidua; quæ ex iis, quæ nunc ab Ariſtotele dicuntur, facilè colligitur. Nam ſi ſectio nunquam poteſt deficere, profectò neceſſe eſt, vt quæcunque pars reſtet ex diuiſa magnitudine, ipſa rurſus diuidi queat. Multa aduerſus iſtas propoſitiones dici ſolent; quæ tertio phyſi. magis conueniunt: nos vnum tantum eligemus quod alicuius ponderis eſt; in ordinatis eſſentialiter non eſt proceſſus in infinitum ſecundo Metaph. quinto; totum eſſentialiter ordinatur in ſuas partes, & ab illis pendet; ergo continuum hoc pendebit ex ſuis medietatibus, & medietates illæ ex ſuis rurſus medietatibus; quare ſi eſt diuiduum in ſemper diuidua, & in infinitum; profectò ex infinitis partibus conſtabit, & in eſſentialiter ordinatis erit abitio in infinitum. Huic dubitationi ita occurrimus: partes quantæ non figuratæ, eſſentialiter ordinatæ nõ ſunt; non .n. neceſſe eſt, vt cum totum aliquid fit, prius partes ſeriatim fiant. Quinimo ſingulare à ſingulari accidentaliter tñ pendet; quàmuis inter ea certus nonnunquam requiratur ordo: Quare cũ totum continuum ſit quodámodo ex partibus quantis, quaſi ex pluribus ſingularibus coagmentatum, vt infra oſtendemus; nihil mirum, ſi ab illis pendeat duntaxat ordine quodam accidentali. Eſſentialiter autem pendet à materia; & forma. Poſtrema propoſitio à nobis conſideranda eſt iſta; Continuum eſt omniquaque diuiduum; quæ à Philopono duobus exemplis explicatur, vno hominis, qui omnes ſcientias diſcere poteſt; altero materiæ primæ, quæ omnes formas admittere; primo in hoc Commentario vtitur, ſecundo in tertio phy. Vt igitur materia non ſimul omnes formas admittere, ſed ſucceſsione quadã poteſt, atque homo non ſimul omnes ſcientias, ſed ſucceſsione quadam; ita quantitas non ſimul omniquaque diuidi poteſt, ſed per ſucceſsionem, quòd ſcilicet nulla vnquàm remanet pars, quæ adhuc diuidi nequeat. Pugnarent autem iſta inter ſe, eſſe omniquaque diuiduum, & actu aliquando omniquaque eſſe diuiſam. Nam ſi actu eſſet omniquaque diuiſa, iam partes non amplius diuidi poſſent; ſic non verè omniquaque diuidua fuiſſet. Auerroes, vt diximus, alio pacto iſtam propoſitionem, eodem tamen exemplo ſcientiarum capacitatis vtens, interpretatur. Nam quemadmodum, antequàm vllam ſcientiam adipiſcamur, ad omnes æquè videmur apti; cum primũ autem aliquam ſumus adepti, ad alias reddimur multò ineptiores; ſic magnitudo quamuis antequàm diuidatur, omniquaque diuidua ſit, id eſt non magis in hoc ſigno, quàm in illo; tamen facta diuiſione in vno, non poteſt amplius in ſigno illi hærente fieri diuiſio. Quod tamen non ita intelligi velim, vt magnitudinem ex punctis ſibi hærentibus, ac ſeſe contangentibus conſtare velit Auerroes (id enim iam exploſimus) ſed quòd facta diuiſione magnitudinis, & erumpentibus in actum duobus punctis, non poteſt rurſus diuiſio fieri in partibus propinquiſsimis, & per intellectum quaſi punctis acceptis, licet anteà in illis æquè, atque in iſtis diuiſio fieri potuiſſet. Quare neque ſecundum extrema continuum diuidi poteſt; neque idcirco tamen non omniquaque diuiduum. Eſt enim diuiduum omniquaque, vbi non ſit actu diuiſum. At ſecundum extrema iam eſt actu diuiſum; ideò amplius ſecundum illa diuidi non poteſt.

3 *An concedenda ſint minima magnitudines.*

QVòd Ariſtoteles reprehendit Democritum ponentem corpuſcula quædam ità parua, vt amplius diuidi non poſſent; videtur ſignificare non eſſe minimam magnitudinem in rebus naturalibus: nam ſi eſſet minima magnitudo, profectò eſſet indiuidua; ne inducendum eſſet minus minimo; quamobrem quæſtio exoritur, vtrum concedendæ ſint minimæ magnitudines, itemque maximæ; nam oppoſitorum eadem ratio eſt, & contrariorum ſi vnum reperitur in natura, reperitur & alterum ſecundo cœli xviii. idcircoque nos etiam eam explicabimus, de accidentibus tamen nihil loquendo, ſed tantum de ſubſtantiis, & corporib. quoniam de his tantum Democritus etiam loquebatur. De accidentibus autem infra dabitur commodior dicendi locus.

Ariſtoteles igitur primo phyſico .xxxvi. inquit dari minimum ſanguinem, minimam carnem, maximum ſanguinem, maximam carnem: ergo euidenter ab ipſo ponitur in rebus naturalibus minimum, & maximum. Præterea quarto de animalium generatione capite quarto inquit perficiendi cuiuſque animalis certam eſſe magnitudinem, tùm ad maius, tùm verò etiam ad minus; quem terminum non ſupergrediuntur, vt vel maiora vel minora euadant; ſed in medio iſtorum terminorum ſpacio exceſſum, & defectum inter ſe capere, atque ita hominem alium alio auctiorem eſſe, & cæterorum quoduis animalium. Præterea ſecundo de anima xli. ſcribitur aurea illa propoſitio; omnium natura conſtantium eſſe definitum terminum magnitudinis. Quod et iam rationi conſentaneum videtur. Nam

Argumenta probantia dari minimum & maximũ.

corpora

corpora naturalia conſtant forma. Forma autem eſt inſtituta ad agendum; ad agendum verò certa requiritur quantitas; id quod exemplo artis patefit à Philopono; quæ ars inſtrumenta requirit certæ cuiuſdam magnitudinis; cæteroqui nihil agat. Patefit etiam obſeruatione mutationum naturalium. Nam cum ex aqua generatur aër; quantitas fit maior; cum ex aëre aqua, minor; quod aliunde prouenire non poteſt, quàm quòd formæ certam poſtulant quantitatem. Non accipimus tamen iſtam certam quantitatem, neque iſtos terminos in puncto; ita vt vel vno puncto non poſsit inueniri maior quantitas hominis, exempli cauſa, aut minor. Eſſet iſtud Mathematicè agere. Nobis autem phyſicè hanc rem tractantibus ſatis ſit ità conſtituere, eſſe certos quoſdam terminos, quàmuis in puncto non conſiſtentes, intra quos deinde variè natura ludere queat.

Argumenta probantia nõ dari minimum.

1 Contra multa dici poſſunt, non datur maximum, ergo neque minimum; nam ſi vnum contrariorum eſſet in natura, eſſet & alterum, ſecundo de cœlo, xviii. Aſſumptum autem patet ex verbis quæ ſcribuntur ſecundo de anima xli. ignis poteſt creſcere in infinitum; ergo non datur certus terminus magnitudinis eius. Reſpondet Gregorius diſtinctione vii. & Iandunus. xvi. quæſtione pri. phy. atq; illam, vocem in infinitum, interpretatur non abſolutè, ſed reſpectu habito ad animata; quòd ſcilicet ignis in multo maiorem molem creſcere queat, quàm animata. Sed propriè eſſe iſtam vocem accipiendam, ratione conuinci poteſt.

2 Nam ſtatuatur hoc loco ignis ille; quem maximum ponunt, & apponatur lignum; quæram de illis, aut comburet, aut non comburet: Si non; ergo habebit formam ocioſam; quod eſt abſurdiſsimum: qui enim tollit actionem, tollit eſſentiam: ex quo ſi anima habet opus proprium, ſeparabitur à corpore; ſi non habet, non ſeparabitur primo de anima xi. Ac ſi vlla forma agit, vt omnes profectò agunt, iſta maximè deberet agere, quæ maximam habet quantitatem; maximaſque idcirco vires ad agendum. Sin autem comburet; certè creſcet; ità non erat maximus; nunc enim cum creuit, eſſet maior maximo. Reſpondent aliqui non comburere, quia non appetit ſui interitum, ſed falſò reſpondent. Appetit enim appetitu naturali inſequente formam; quare vbi forma caloris eſt, ibi, ne ſit ocioſa, eſt etiam appetitus agendi, ſeque ipſam propagandi. Vulgata reſponſio eſt, & à Buccaferrea homine mea ſententia doctiſsimo tamquàm vera admiſſa, fore, ſi apponatur illi maximo igni lignum vt ea ex parte, qua appoſitum eſt, ignis creſcat; verum in altera parte decreſcet corruptus à vicino elemento vi naturæ illius communis, & vniuerſalis, quæ proportionem tuetur in rebus. Sed hoc nihil eſt; nam quærimus nos non de natura vniuerſali (ſcimus enim, cum omnia intrà cœlum contineantur, nihil infinitum eſſe poſſe) ſed an naturæ propriæ cuiuſq; rei ſit attributa ità certa quantitas, vt, ſi maiorem aut minorem, quam poſtulet, habeat, agere nequeat, non tantum ob vim naturæ vniuerſalis, ſed etiam ob propriam naturam, & conditionem ſuam; quod in homine, equo, huiuſmodique aliis rebus patet. Nam ſi homo eſſet ea magnitudine, qua mons; iam non eſſet homo; ita vaſta illa magnitudo non tantum naturæ vniuerſali, ſed etiam naturæ propriæ ipſius hominis repugnat. Adde oſtendendum fuiſſe, quo inſtrumento corrumpat natura vniuerſalis ignem in altera parte, vt inquiunt, & quomodo ſemper paratum habeat iſtud inſtrumentum. Neque iniuria Philoponus in hoc eodem libro Com. lxxxix. ſimilem quandam opinionem irridebat. Ridiculum enim videtur, ſi nobis libuerit apponere lignum, & ignem augere, ſtatim naturam vniuerſalem nobis cedentem alia in parte ignem corrumpere. Rurſus ex contrario argumentor. Non datur minimum; ergo neque maximum. Aſſumptum probatur. Illud quod tu ponis minimũ eſt continuum; continuum eſt diuiduum in infinitum, vt diximus; ergo per diuiſionem minus reddi poterit; quàmobrem non erat minimum. Confirmatur ex definitione quanti v. Metaph. xviii. Quantum eſt diuiduum in partes per ſe exiſtentes; ergo cum iſtud, quod tu ponis minimum, ſit quantum, diuidi poterit in partes per ſe exiſtentes; quamobrem ſi partes ſunt minores toto, profectò totum illud non erat minimum. Id autem præcipue in homogeneis verum videtur. Illa enim habent partes eiuſdem naturæ atque ipſum totum eſt; quamobrem quicquid conuenit toti, conueniet etiam partibus. At toti conuenit per ſe conſiſtere poſſe; ergo partibus etiam conueniet; quare in homogeneis ſaltem non inuenietur minimum. Confirmatur iſthæc ratio, quoniam partes ſunt priores naturà toto v. Metaphy. xvi. ergo multo magis poterunt per ſe conſiſtere, quàm totum. Confirmatur rurſus auctoritate Ariſtotelis à nemine animaduerſa in libro de ſenſu & ſenſili cap. iii. vbi in heterogeneis concedebat inueniri minimum, vt minimum hominem, minimum equum, in homogeneis negabat, quoniam homogenea omnia rurſus in homogenea diuidi queunt.

Argumenta, ꝙ non detur maximum.

Explicatio quæſtionis.

Ad huius quæſtionis explicationem accedentes plures Concluſiones afferemus. Prima eſt; ex parte quantitatis nec minimum nec maximum inuenitur præcipuè ſi de rectis corporibus

Prima concluſio

ribus

ribus, & quantitatib. minimè aút de globoſis loquamur. Rõem huius cõcluſionis reddere facile poſſumus. Non inuenitur minimú; qm̃ inter extrema cuiuslibet cõtinui puncta, ſemper intercedit cõe punctú, ad quod partes cõtinui copulãtur, & vbi diuiſio fieri poſſet; Nõ inuenitur maximú, qm̃ nihil ex parte quãtitatis vetat, quo minus priori magnitudini alia magnitudo adhærere, & cõtinuari poſſit. Secũda cõcluſio. Ex parte itẽ materiæ nec minimú, nec maximú inuenitur. Ratio cõcluſionis; qm̃ materia eſt ſimplex facultas nullú actú hñs, p quẽ coarctetur ad hãc potius, quã ad illã quãtitatẽ iii. phy. 65. Tertia cõcluſio. Ex parte formæ inuenitur quãtitas certa, in minore qua nõ cõſiſteret illa forma. Ratio colligitur ex dictis. Nã oĩs forma eſt inſtituta ad agendú; ad agendú aút certa exigitur quãtitas, quod habes ab Auer. in lib. de ſubſtãtia orbis c. 6. Verú duo ſunt, quib. hõgenea ab heterogeneis differãt. Vnú quod ĩ heterogeneis diſtincta ſunt minimú, & maximú; at in hõgeneis (nouú hoc erit ſed, niſi fallor, multò veriſsimú) illud idẽ, quod eſt minimú, eſt ẽt maximú. Alterú, quod minimú heterogeneú nõ mõ actu, ſed etiã facultate minimú eſt, hõgeneú aút actu tm̃, nõ facultate. Quod ad primã differẽtiã ptinet, ĩ heterogeneis eſſe diſtincta minimú, & maximú, nihil eſt cur dubitemus. Minimus.n. homo nõ eſt max. homo, nec cõtra maximus homo eſt minimus. Quod aút diximus in homogeneis idẽ eſſe minimú, & maximú, nõ mediocrẽ afferet admirationẽ: qr̃ diligenter à nobis explicari poſtulat. Dico igitur id ob eã cauſam verú eſſe; qcũ hõgenea ad eã magnitudinẽ peruenerút, in qua ſe cõſeruare queant, ſtatim pfecta ſunt, & ſuã eſſentiã hñt; quod præclarè nos Gal. admonuit pri. lib. de locis affectis; additamentú aút, quod ſuſcipiút, vt verè ii. de aĩa dicebat Simplicius, & nos in q̃ſtione de accretione oſtẽdemus, nõ in ſe ſuſcipiunt, ſed extra: & fit quaſi cõiunctio vnius indiuidui cú altero; quod patet ex diuiſione: faciliimè.n. diuidi põt vna pars ab altera, & vtraq; incolumis remanere. Colligitur id ex Ariſt pri. Top. c. 6. vbi dicebat partes aquæ ex eodẽ fonte manãtis eſſe eiuſdẽ ſpeciei; quod quin de reliquis ẽt hõgeneis ĩtelligatur, nulla cauſa eſt. Vidit id aliqua ex parte acutiſsimus Caietanus in ii. de anima tex. xli. Ex quo Zimara in tabulis in illis verbis *materia prima eſt vno n°.* dicebat cú totú hõgeneú diuiditur, duplicẽ ibi adeſſe diuiſionẽ, vnã in partes integrales, alterã in partes ſubiectiuas .i. in res n°. differentes; idemq; de quãtitate ex Heruei ſententia theor. v. cenſebat. Id aút ab Ariſt. & in plantis, & in quibuſdã etiã imperfectis animalib. cuiuſmodi ſunt inſecta, cõceditur ĩ lib. de iuuẽtute ad initiú: dicebat.n. cõſtare quaſi ex plurib. animalib. ideircoq; diuiſa viuere; quæ aút ſunt optimè cõſtituta, eſſe naturaliter quàm cõiunctiſsima. Itẽ iiii. de generatione aĩaliú c. iiii. vnú ne an plura aĩalia ſint p coagmẽtationẽ, iudicandú ducebat principii rõe: quod .n. duplex cor haberet, duplex verè, quãuis eſſet coagmẽtatú, cenſendú eſſe. Ergo prima illa magnitudo in qua homogeneú ſe cõſeruarẽ põt, eſt nõ ſolú minima, ſed etiã max. magnitudo; qm̃ nouæ acceſsiones, ſunt acceſsiones nouorú quodãmodo indiuiduorú, & nõ propriè eiuſdẽ indiuidui. Quare hõgenea ſunt quidẽ vnú cõtinuatione, minimè aút forma; quod ex v. met. cap. de vno conſtare põt. Hinc eodem libi. cap. de toto, in cõtinuis & homogeneis poſſumus vſurpare iſtã vocẽ *omne*; quaſi in illis multitudo quædam rerú cõprehendatur; neque adſit terminus, vt eo loco inquit Alex. Simplicius aút in vltima digreſsione viii. phy. dicebat partes cõtinui eſſe actu diſiũctas; qua de re ĩfra dicetur. Ergo ſi inſectú animal Ariſt. voluit eſſe multa num°. animalia, qm̃ p exiguú tp̃is ſpaciú illius partes diuiſæ viuunt; quãto magis cõtinuú dicetur cõſtare ex plurib. numero rebus; quãdo illius partes diuiſæ diu pmanere incolumes queunt? Quã ergo potẽtia valde propinqua cõtinuú, & homogeneú eſt plura, eatenus dicetur vnú ſpecie potius quã numero. Itaq; prima illa magnitudo quæ cõſiſtere p ſe põt, & actu ĩdiuidua eſt .i. in minorẽ quãtitatem ſi diuidatur, cõſeruari amplius nõ poterit; põt paulò verius appellari vnú numero; acceſsiones aút nouæ, erút quaſi acceſsiones nouorú indiuiduorú: ex quo ſi in cõtinuo & hõgeneo ſpectemus id, quod verius eſt vnú numero, quàm reliqua; dicemus illud eſſe ſimul minimú, & maximú; minimú qm̃ ĩ minori quãtitate nõ cõſiſteret; maximú aút, qm̃, quicquid aduenit, nõ eſt pars illius; ſed potius eſt nouú indiuiduum accedens: Quàmuis aút totú ex illis reſultans, quã eſt vnú continuatione, vocari queat quodãmodo indiuiduum. tñ imperfectú eſt; idcircoq; nullú ex ſe terminú habet iii. phy. lx. Quòd ſi interdú audis cõtinua vocari pri. vnum intellige reſpectu habito ad cõtigua, & alia quæcunq; ſunt vnú alterius cuiuſdã vinculi rõe.

Quod aút ad ii. differentiã ptinet, idcirco dixi minimú heterogeneú eſſe minimú nõ modo actu, ſed etiã facultate; qm̃ nõ ſolú reuera diuidi nõ põt, verú neq; cogitatione: minimus.n. hõ neque actu diuidetur in alios hoĩes, neq; etiã facultate; non.n. cõponitur ex partibus eiuſdem rõnis atq; ipſe eſt; quare neq; diuidi põt. Minimú aút homogeneú, quàmuis actu ſi diuidatur, non poſsit cõſiſtere, tñ facultate videtur diuiduú, quatenus conſtat ex partibus eiuſde rõis; vt egregie Iãd. dicebat quæſtione xvi. pri. phy. Quare apud Græcos ſpecies illa thuris, quæ globoſã figurã habet, dicitur indiuidua, qm̃ in huiuſmodi ſimiles figuras diuidi non poteſt; reliquæ aút ſpecies, quæ inordinatam figurã habent, nõ dicuntur indiuiduæ, qm̃ in ſimiles inordinatas figuras diuidi facilè poſſunt. Dubitari poſſet de minimis plantarú & animalium inſectorú: qm̃ illa videntur facultate diuidua eſſe in ſibi ſimilia. Verum hæc ob imperfectionem ſuam proximè

Secunda Concluſio.

Tertia Concluſio

Quomodo in homogeneis detur minimum actu non poteſtate, in heterogeneis autem vtroque modo.

accedunt ad homogenea; nos autem de perfectis heterogeneis loquimur. Præterea non diu partes inſectorũ viuunt ſeparatæ; quinimo neq; plantarũ, niſi aut inſerantur, aut cõſerantur.

Quarta Cõcluſio

His explicatis iiij. cõcluſio ponitur. Ex parte formæ in heterogeneis inuenitur maxima moles, in maiore qua eſſent inepta ad agendũ, atq; aboleretur; in homogeneis aũt, quatenus vnũ cõtinuatione ſunt, & nõ verè vnũ numero p vnã indiuiduã formã; nõ datur maxima moles; ſed poſſunt, quãtũ in ſe eſt, creſcere in infinitũ. Prima pars cõcluſionis difficultatẽ nõ habet: ſecũda patet ex dictis. Nã queadmodũ ſpeciei humanæ, quà ſpecies eſt, nõ repugnat nouorũ ſemper indiuiduorũ acceſsio: ità cõtinua & hõgenea, qm̃ euadũt vnũ quiddã ferè ſpecie, idcirco ſemp nouã acceſsionẽ ſuſcipere poſſunt, & termino carẽt, vt dicebat Alex. ꝙ ſi eſſent verè vnũ nº. p vnã indiuiduã formã; terminata pfecto eſſent. Adde vltimã cõcluſionẽ, homogenea, quãuis

Vltima Cõcluſio

nõ habeãt ex ſe terminũ, habẽt tñ vel à forma heterogeneorũ, in quorũ cõpoſitionẽ ingrediuntur, vel à continẽte, ac tandẽ à cœlo ipſo, quod cũ ſit ſupremũ corpus, quod nullo pacto prípà põt, oẽm inferiorũ corporũ ĩfinitatẽ coërcet. Quãombrẽ iii. phy. 60. cõceditur ĩfinita additio pọtate eodẽ pacto, quo infinita diuiſio, niſi cœlo occurreremus. Omnino forma eſt terminus, vt Ariſt. iii. phy. 65. & alibi millies, & Auer. iii. phy. 6. & 59. qr, vt res bẽt formã, ita & terminũ vbi pfecta forma, ibi pfectus terminus; vbi ĩperfecta, ĩperfectus qm̃ ĩ cõtinuis, & homogeneis nõ eſt pfectè vna, atq; ĩdiuidua forma, idcirco ẽt nõ ineſt pfectus ex ſe terminus, ſed aliũde pẽdet.

Hinc dubitationes, quæ nobis negotiũ faceſſebant, tollere facilè poterimus. Pro parte affir-

Refelluntur argumenta propoſita Explicatio tex. 36. pri phy.

mante afferebamus autoritatem Ariſt pri. phy. 36. vbi ſcribitur, dari minimum & maximũ ſanguinem, minimã & maximã carnem. Reſpondeo probari eo loco, homogenea non eſſe infinitæ magnitudinis, qm̃ ex his heterogenea cõſtituuntur, quæ finita ſint oportet; nõ eſſent aũt finita, ſi ex infinitis cõponerẽtur. Fauet igitur ille locus ſententiæ noſtræ. Oſtendit. n. non ex ſeſe habere terminũ, ſed ab heterogeneis; quod nos iam conceſsimus. Secunda auctoritas afferebatur ex quarto de animalium generatione; quæ etiã pro nobis facit; perſpicuè. n. ibi loquitur de heterogeneis, & animalib. in quibus nos quoq; volumus dari minimã & maximã molem. Tertia auctoritas ex ii. de anima facilè etiã ſubſtinetur. Omniũ. n. naturà cõſtantium eſt certus terminus, vel ex propria natura, vt in heterogeneis, vel aliũde pẽdens, vt in homogeneis. Quãquã ſi quis locũ illũ accuratè perpendat, intelliget illa vocari naturà cõſtantia, quæ viuunt, quæq; ꝓpriè naſci dicimus. Hac. n. notione interdũ accipi φύσις nomẽ notat ipſemet Ariſt. v. Met. ad initiũ capitis de natura. Ita ii. de anima 37. cũ dixiſſet oĩa naturalia corpora eſſe inſtrumenta animæ, hæc verba addebat *ſicut animaliũ ita & plantarũ*: quaſi noĩe corporũ naturaliũ nihil aliud intelligeret, quàm corpora aĩalium, & plantarũ. Hinc igitur in illo tex. xli. diſtinguit naturà cõſtãtia ab igne, quod nõ faceret, cũ ignis etiã ſit corpus naturale niſi de cõſtantib. integrà ac perfecta natura, atq; indiuidua formà qualis eſt aĩa, loqueretur. Stoici etiã vt refert Gal. ꝓpriè naturã vocabãt animã vegetabilẽ; ex quo ipſe libros, vbi de facultatib. animæ vegetabilis agitur, de naturalib. facultatib. ĩſcripſit. Rõni aũt allatæ facilè etiã reſpõdemus; ad agendũ certa requiritur quãtitas; id nos libẽter cõcedimus; idcircoq; diximus dari ẽt in homogeneis quãtitatẽ quandã, in minore qua nõ poſſent cõſiſtere, Verũ hanc eãdẽ eſſe maximã, ſi illud ſpectetur, nouas acceſſiones eſſe quaſi nouorũ indiuiduorũ acceſsiones, & non eiuſdem indiuidui. Ergo in eodẽ indiuiduo requiritur ad agendũ certa quantitas: in coniunctione aũt pluriũ indiuiduorũ, quò plora cõiungentur, magis agent; vt quo plures hoĩes ad impellendã nauim accurrent, magis impellent. Sic, quæ pro parte affirmante afferebãtur, ſatis ſunt diſſoluta.

Confutatio argumentorum pro parte negante.

Diſſoluamus nunc, quæ pro parte negante. Dicebatur ex eodẽ loco ii. de aĩa. ignẽ poſſe creſcere in infinitũ. Hoc ꝓ nobis facit, qui iſtud in ii. parte iiii. cõcluſionis tanquã veriſsimũ poſuimus. Eſt. n. ignis continuũ, & homogeneũ quoddã; quare, quantũ in ſe eſt, per nouam quaſi alterius ignis cõiunctionẽ creſcere põt in infinitũ. Ita nihil opus eſt verba Ariſt. peruertere. Quã-

Explicatio propoſitionis Auer. 3. phy. lxi

obrẽ cautè eſt accipienda propoſitio Auer. iii. phy. lx. apud philoſophum naturalẽ non dari accretionem in infinitum, quoniam accretio ſignificat profectionem ad formã, quæ terminus eſt. Nam ſi de accretione propriè dicta intelligamus, verè iſtud dicitur; propriè. n. accretio eſt animatorũ quæ pfectã formã habent: ſin de qualibet accretione intelligeretur, falsò diceretur, & verè eò loco Auer. à Vicomercato reprehenderetur. Ad aliud de cõtinuo dicimus, nõ eſſe propriam affectionem continui, quemadmodũ antea explicauimus, vt actu diuidatur, ſed vt illi non repugnet diuiſio. Ergo naturali minimo quà continuum eſt, non repugnat diuiſio; ſed repugnat ex parte formæ; idcircoq; nunquàm actu diuidetur, aut ſi diuidatur, interibit. Addebas minimũ iſtud, ſi ſit homogeneũ, diuidi poſſe in partes eiuſdẽ rõis; ergo vt totũ p ſe cõſiſtit, ita partes poterũt per ſe cõſiſtere. Dico per ſe cõſtare eſſe cõditionẽ, quæ nõ conuenit igni, exẽpli cauſa, vt ignis tm̃ eſt, ſed igni cũ certa quãtitate; quare licet partes ignis ſint eiuſdẽ rationis cũ igne abſolutè ſumpto, nõ tñ capaces ſunt eius cõditionis, quæ cõuenit igni cũ tãta quãtitate, & nõ cũ minore: ita portiones ignis corrũpentur, vniuerſum aũt ignis elementũ nõ corrrumpetur, quàmuis ſit eiuſdẽ rationis cum ſuis partibus; qm̃ interire conueuit igni ſub tanta quantitate, & non ſub quantitate totius Sphæræ; quæ eſt quaſi ſpecies. Non eſt autem

verum

terum; partes quantas eſſe priores naturà toto; immò quædam ſimul ſunt; quædam autem poſteriores; vt præclarè ab Ariſtotele vii. Meta. xxxv. docemur, & à nobis ad aliud inſtitutum oſtendetur. Vltimæ autoritati ex libro de ſenſu, & ſenſili à nobis iam, dum tertiam concluſionem explicaremus ſatisfactum eſt. Oſtendimus enim in heterogeneis eſſe minimum, non tantum actu, ſed poteſtate; in homogeneis autem, quàmuis ſit minimum actu, non tamen eſt poteſtate; ſemper enim conſtat ex ſimilibus partibus. Ergo hoc ſibi volebat Ariſtoteles non inueniri minimum in homogeneis actu, & poteſtate, ſed actu tantum; poteſtate autem diuidi in minora poſſe; quatenus ex ſimilibus conſtant. Atque hæc, quod ad iſtam quæſtionem pertinet, ſint ſatis. Nam quæ ab aliis de modo, ac tempore, quo iſta minima gignuntur, inculcantur; infrà commodius tractabuntur.

4 *De nomine ſubiecti ex textu decimo, & quomodo forma inſit per ſe materiæ.*

SVbiecti nomine vocari diximus ſubſtantiam compoſitam; quod innuit Philoponus dicens *ἐν ἑκάστῳ* ineſſe materiam & formam, id eſt in vnaquaque re compoſita. Ariſtot. autem v. phy. vii. ſubiectum definit, quod affirmatione declaratur. Ex quo vere Alex. pri. quæſtionũ naturalium cap. viii. & xvii. & ii. lib de anima cap xxvii. dicebat, illud propriè vocari ſubiectũ quod actu eſt. & hoc aliquid. Hinc facilè intelligi põt, quõ forma non ſubeat accidẽtis definitionẽ, licet poſsit adeſſe, & abeſſe præter materiæ interitũ. Nam accidens eſt, quod poteſt abeſſe, & adeſſe ſine interitu ſubiecti i. rei actu exiſtentis qualis non eſt materia, cui aduenit forma. Hinc etiam intelligitur formas non comprehendi in diuiſione entium facta in categoriis cap. iii. quod notauit ex Alex. Simplicius ii. phy. com. iiii. Non ſunt. n. in ſubiecto, quemadmodum nonnullis videri poſſet; quàmuis ſint in materia, & non tanquàm partes materiæ, ac ſine materia nequeant conſiſtere. Illa. n. Ariſtotelis loquutio, *quod cum in aliquo ſit*, eodem pacto intelligi debet, ac ſi diceret, quod cum in aliquo actu exiſtente ſit; id aũt formæ non conuenit. Quod ſi dubites, quoniam Ariſtotelis ii. phy. v. Naturam inquit eſſe, vel ſubiectum, vel in ſubiecto; itaque materiam vocat ſubiectum; formam autem aſſerit eſſe in ſubiecto; monet Simplicius vocem ſubiecti aliquando communius ſumi, vt ſignificet quicquid alteri rei ſubſternitur. Atque omnino in Logica facultate, vbi res pingui quadam Minerua pertractantur, aliud ſubiectum non cognoſcitur, quàm compoſitum: In philoſophia autem ſcimus etiam materiam primam ſubiici formis. Quamobrem ipſemet Ariſtotelis vii. Met. 44. notat ſubiectum dupliciter dici, vel tanquàm animal affectionibus, ideſt tanquàm cõpoſitum accidentibus, vel tanquàm materiam actui: clarius etiam vii. Met. vii. ſubiectum diuiditur in materiam, formam, compoſitum. Itemque Auerroes hoc loco vocem ſubiecti communius accipiens, diſtinguit ſubiectum generationis è ſubiecto alterationis, atque illud faculrate, hoc actu eſſe inquit. Sic igitur formam eſſe in ſubiecto concedemus.

Quomodo forma non ſubeat accidentis definitionem.

Quomodo forma ſit i ſubiecto.

Idem autem Alexander eodem pri. lib. quæſtionum naturalium cap. xxvi. quæſtionem nõ contemnendam proponit, quomodo forma inſit per ſe materiæ, an pri. an ii. modo. Non enim videtur ineſſe per ſe primo modo, quñ eſſet in ſubſtantia materiæ primæ: ſic deſtructa forma deſtrueretur materies, vt deſtructo animali, aut rõis compote, deſtruitur homo: quod tñ perſpicue eſt falſum; materia. n. æterna manet. Et quàmuis videatur corrumpi quodãmodo materies corrupta forma, quñ corrumpitur relatio, & potentia propinqua ad illam formam; tamen id in ſubiecto etiam accidentium euenit; ac nihilominus dicitur ſubiectum remanere incolume intereuntibus accidentib. Dices fortè ineſſe formam materiæ, tanquàm accidens, quod videtur ſenſiſſe Philoponus in tex. lix. iii. phy. inquiens, quàmuis materia ſuſcipiat formas, attamen non per ſe, & in ſubſtantia eius ineſſe, ſed vt accidit illius ſubſtantiæ. Sic ex Ammonio in categoriis cap. de ſubſtantia veteres Philoſophi formas vocabant accidentia materiæ ſubſtantiam autem compoſiti. Verum ita ſentiens errabis. Nam ſi forma eſſet accidens materiæ, ſubſtantia componeretur ex materia & accidente. Subſtantia autem ex ſubſtantiis cõponitur. Cenſet igitur Alexan. formam ineſſe per ſe materiæ ſecundo modo: quñ forma materialis per materiã definitur; & quemadmodũ in numeris, inquit, non omnis numerus eſt par, aut omnis impar, ſed vel par, vel impar; ita non omnis materia eſt cũ hac forma, aut omnis cũ illa, ſed omnis tñ, vel cum hac, vel cum illa: vtq; numerus mutatione paris in impar non aboletur; aboletur aũt par, ſi ex illo fit mutatio, itemq; impar, ſi ex illo mutatio fiat; ità cum materia ex vna forma in aliã mutatur, ipſa remanet ĩcolumis, forma aũt illa ex qua fit mutatio, aboletur. Verũ aduerſus Alex. multa dici poſſũt: materia & forma ſunt ad aliquid ii. phy. xxvi. quæ sũt ad aliquid, ſunt ſimul naturà, vt ipſemet Alex. cap. viii. dixerat ſatiſq; patet, omninoq; ſe viciſſim definiunt vi. Top. cap. 3. ergo tã in pri. quàm in ii. modo forma ineſſe materiæ videbitur.

Quomodo forma inſit per ſe materiæ.

Opinio Alexan.

Argumenta aduerſus Alexand.

Præterea materia per ſe ipſa eſt ignota vii. Metaphy. xxxv. Ergo potius materia definiri per formam, quàm forma per materiam debebit.

Explicatio quæſtionis.

Duplex definitio relatiuorum.

Vt hic nodus diſſoluatur, notetur primum, quæ ſunt ad aliquid, dupliciter eſſe definita in categoriis cap. proprio: Prima enim definitione illa dicuntur ad aliquid, quæ hoc ipſum quod ſunt, aliorũ ſunt; id eſt quæ habent eſſentiam ſuam aliquam ſpectantem tamen aliquid aliud: & à noſtris vocantur relatiua ſecundum dici: ſecundà autem definitione, illa ſunt ad aliquid quorum ipſamet eſſentia, & natura in hoc conſiſtit, vt ad alterum referantur, & à noſtris vocantur relatiua ſecundum eſſe. Materia, & forma, vt paulo poſt copioſè oſtendemus, potius in priore, quàm in poſteriore definitione continentur. Habent enim eſſentiam ſuam aliquam propriam; quàmuis, quòd vtriuſque eſſentia imperfecta quodammodo ſit, vna ſpectet alteram, mutuoque auxilio egeant, vt poſsint conſiſtere. Deinde notetur & illud, dubitatum eſſe ab Auerroe primo poſt. Com. magno xxxii. ad quem per ſe inhærendi modum referantur ea, quæ dicuntur ad aliquid, itaque ſtatui ad neutrum referri; quòd ab Ariſtotelè quaſi nimis exilia, ac tenuia entia ſint deſpecta. Crediderim tamen ego ad vtrumq; poſſe referri, quatenus vnum per alterum definitur; ita vt ſimul ſint in primo, & in ii. Idcirco enim à M. Tullio vocata ſunt ſub eandem rationem cadentia. Adde, quæ dicuntur ad aliquid, non eſſe ſemper inter ſe paris conditionis, ſed vnum obtinere primas partes. Sic dicebat Ariſtoteles primo pol. cap iii. Seruum non modò eſſe alterius ſeruum, ſed etiam abſolutè eſſe alterius; Dominum autem eſſe ſerui dominum, non tamen abſolutè eſſe ſerui; ſic particulam non ſolum eſſe totius particulam, ſed eſſe abſolutè totius; totum autem eſſe quidem particulæ totum, ſed non eſſe abſolutè particulæ. Id à Contareno in compendio primæ philoſophiæ oſtenditur In Rege & comite, in Deo, & effectis à Deo. Idem in genere, & ſpecie, patre, & filio, multiſque aliis huiuſmodi ab Ammonio in Porphyrii voces cap. de genere euenire, longa oratione oſtenditur. Sic Achillinus primo de elementis ad finem octaui dubii docebat, duplex eſſe relatiuorum genus; quædam enim cognoſci cum altero, quædam non tantum cum altero, ſed etiam per alterum; quo pacto cauſa & effectum ſe habent. Nam ſimul vnum cum altero cognoſcitur; effectum autem non modo cognoſcitur ſimul cum cauſa, ſed etiam cognoſcitur per ipſam cauſam; quod ipſe ad materiam & formam transfert.

Quo modo dicendi per ſe contineantur relatiua.

Forma enim cognoſcitur ſimul cum materia, non tamen per materiam; materia autem non ſolum cognoſcitur ſimul cum forma, verum etiam per formam. Quare cum primus modus inhærendi per ſe ſit, cum prædicatum eſt cauſa ſubiecti, ſecundus autem cum ſubiectum eſt cauſa prædicati ex Auerroe ii. de anima lxvii. profectò vbi perfectius relatiuum, ac quod magis inſtar cauſæ obtineat, ſit prædicatum; inerit primo modo; vbi præſtantius relatiuum ſit ſubiectum; huic alterum inerit ſecundò modo. His ita conſtitutis dico materiam primam, quà tota eſt vna numero, vt inquiunt priuatiuè, referri ad formam vniuerſè, non autem ad hanc vel illam: omnes enim æquè poteſt ſuſcipere; & per formam vniuerſè acceptam cognoſcitur, vt alibi fuſius exponemus; materia autem propria cuiuſque formæ, vt humanæ, ad propriam formam, humanam ſcilicet refertur, & per eam cognoſcitur. Ita forma eſt ſimpliciter prior materia, quàmuis aliquo etiam modo poſterior, vt docet Achillinus primo de elementis ad finem dubii xiii. cauſæ. n. ſunt ſibi viciſsim cauſæ. Cæterũ materiæ ipſi primæ nõ reſpondet vna tñ forma, quæ illius appetitum expleat; infinita. n. eſt facultas materiæ, cui infinita forma conuenire non poteſt: actus. n. proprium eſt definire vii. Met. 49. vt pulchrè idem Achil. dubio vi. Quare non vnica forma, ſed multæ per ſucceſsionem illius infinitati quodãmodo ſatisfaciunt. Hac igitur rõe dicemus ſubſtantiã materiæ eſſe priorem non formã abſolutè, ſed formis ſingularibus, & proprias formas ineſſe ſubſtantiæ ipſius materiæ primæ, per ſe ſecundo modo; quoniam, licet materia prima non poſsit ſine forma aut eſſe, aut cognoſci, poteſt tamen ſine hac, vel illa eſſe & cognoſci; hæc autem, vel illa forma non poteſt cognoſci, neque eſſe ſine materia prima. Quare verè dicebat Alex. formas ineſſe materiæ primæ ſecundo modo. Quòd ſi inueniretur forma vna ſatisfaciens ſubſtantiæ ipſius materiæ primæ; profectò potius ineſſet illi primo, quàm ſecundo modo; ſicuti ſpeciali materiæ ſpecialem formam volumus ineſſe potius primo, quàm ſecundo modo. Ergo contrariis argumentis facilè reſpondebimus. Materia & forma ſunt ad aliquid, ergo ſimul naturà; ergo ſeſe viciſſim definiunt. Dico materiam primam referri ad formam vniuerſè, & per illam definiri: non autem inuenitur hæc forma vna numero, ſed plures ſunt reuera; quarum quælibet ſeorſum, ſi cum materia prima comparetur, eſt poſterior illà vt diximus. Quòd ſi ſpecialis materia cum ſpeciali forma conferatur, dico ex ſe ſe viciſsim cognoſci, & magis materiam per formam, quàm contrà, idcircoque formam ineſſe iſti materiæ potius primo, quàm ſecũdo modo. Non negamus etiam materiam eſſe per ſe ignotam, & cognoſci per formam. Sed

Defenſio Alex.

Refutatio argumentorũ aduerſus Alexan.

illud

illud tenemus per ſpecialem formam non cognoſci materiam primam, ſed per formam vniuerſè ſumptam; Ideircoque conſtanter affirmamus formam vniuerſè ſumptam eſſe priorem materia prima; Hanc autem, vel illam formam, quæ ineſt materiæ per ſucceſsionem continuatam, eſſe poſteriorem ſubſtantia ipſius materiæ. Cæterum rurſus dubitabis: ſecundus enim modus ad accidentia tantum pertinet, vt patet ex Auerr. primo poſt. com. magno xxxi. ergo ſi forma ineſt per ſe ſecundo modo materiæ primæ; profectò erit accidens; ita ſubſtantia componetur ex materia & accidente. Dico, vt antea ex Philopono monuimus, poſſe quodammodo formam vocari accidens materiæ, quoniam in illius eſſentia non ineſt; quomodo in Categoriis cap. de iis, quæ ad aliquid, homo, & bipes, & docile dicuntur eſſe accidentia domini; & ſecundo phy. xxxiii. animal, & homo dicuntur accidentia ſtatuaris. Quemadmodum autem homo eſt verè ſubſtantia, licet accidat domino, ita forma eſt ſubſtantia, licet accidat materiæ. Quare ſubſtantia nihilhominus ex ſubſtantiis componetur. Hæc magis intelligentur ex iis, quæ paulò poſt de natura materiæ primæ differemus.

An ſecundus modus dicendi per ſe tantum ad accidentia ptineat.

An forma vocari queat accidens materiæ.

His ità conſtitutis, principiò conſiderandum, Vtrum aliquid ſit, quod ſimpliciter generetur, & intereat: an propriè quidem nihil, ſemper autem ex aliquo, & aliquid: dico autem vt ex laborante valens, & laborans ex valente, vel paruum, ex magno, & magnum ex paruo, & reliqua omnia hoc eodem modo.

Cap. tertium. Tex. Com. xx.

Antequàm generationis, & interitus naturam ad viuum reſecare poſſemus, & in profundum, vbi veritas demerſa eſt, penetrare; tollendum impedimentum erat, quod nobis aditũ quodammodo obſtruebat. Democriti inquàm ſententia, quæ ſi manſiſſet, nihil aliud eſſe generationem, & interitum cogitare poteramus, quàm congregationem, & ſecretionem; ea autem cogitatio nos à veritate planè auerſos egiſſet. Nunc autem illa confutata faciliores nos præbebimus ad veritatis vocem audiendam; idcircoque ad rem ipſam iam aggrediens Ariſtoteles dubitationes primum proponit ad generationis, & interitus naturam verè intelligendam maximè pertinentes, & illas deinde diſſoluit. In rebus enim tractandis à dubitationibus incipiendum eſſe, pulchrè ad initium iii Metaph. Ariſtoteles monebat; quòd, niſi quibus vinculis conſtringamur, ſciamus; vt ab illis nos vindicemus operam daturi non ſimus. Prima autem dubitatio ad primã ſuapte natura quæſtionem pertinet, vtrum ſcilicet ſit generatio & interitus ſimplex, nec ne; idem enim hoc dictu eſt, ac ſi dicas quemadmodum Ariſtoteles, *Vtrum aliquid ſit quod ſimpliciter generetur; & intereat*, quemadmodum etiam non refert ſiue quæras, an ſit Eclypſis, ſiue an Luna eclypſim patiatur; qua de re in quæſtionibus. Simpliciter autem & propriè aliquid generari vel interire dicimus, cum abſolutè proferimus, hoc oritur, hoc interit. Dicimus autem hoc fieri aliquid, cum ſubiectum manens admittit aliquod accidens; vt cum dicimus hominem fieri ſanum. Notandum tamen eſt, iſtã vocem τι, id eſt aliquid, interdum pro ſubiecto accipi, interdum pro prædicato. Cum accipitur pro ſubiecto, commune quiddam eſt, & intelligi poteſt etiam de ſubſtantia. Sic proponitur quæſtio, *vtrum aliquid ſit, quod ſimpliciter fiat*. Cum autẽ accipitur pro prædicato, tunc accidentibus tantum conuenit; ita dicimus, *fieri aliquid ex aliquo* hominem ſcilicet fieri ex laborante validum, ex valido laborantem, paruum ex magno, magnum ex paruo. Ita etiam ſecundo poſt. analy. dicitur quæſtionem an ſit ſimpliciter, eſſe huiuſmodi, An terra, an Luna ſit; quæri autem an ſit aliquid, cum additur prædicatum, an terra ſit in medio, an Luna ſit obſcurata, *& reliqua omnia hoc eodem modo*, id eſt omnium cæterarum rerum nulla ſimpliciter fiat, ſed tantum fiat aliquid ex aliquo, id eſt exuens vnum accidens, induat alterum. Proponitur igitur quæſtio, vtrum ſit generatio propria; an omnis mutatio ſit alteratio quædam; omninoque in accidentibus verſetur, non in ſubſtantia; cur autem de iſto dubitemus, hoc in cauſa eſt.

Nam ſi ſimpliciter generatio erit, ſimpliciter vtiq. factum fuerit ex non ente: quamobrem verum eſſet dicere, ineſſe quibuſdam ipſum non ens: aliqua enim generatio ex non ente aliquo, vt ex non candido, vel non pulchro: ſimplex verò, ex non ente ſimpliciter.

Nam

Hæc, inquam, ratio eſt, ex qua non nemo probabiliter aſſerat, non eſſe generationem ſimpliciter; nã ſi eſſet generatio ſimpliciter; eſſet ex non ente ſimpliciter; ſed hoc nefas eſt; ergo & illud, ex quo ſeqoitur. Connexum explicatur; nam quemadmodum cum res fit aliquid, fit ex non ente aliquo, vt homo cum fit candidus, fit ex non candido, & cum pulcher, fit ex non pulchro; ità cum fit ens ſimpliciter, fiet ex non ente ſimpliciter; ita enim vnum quodque ex propria negatione fiet, candidum ex non candido, honeſtum ex non honeſto, ſimpliciter ens ex ſimpliciter noo ente: hoc autem nefas eſt: verè enim dici poſſet *ineſſe quibuſdam ipſum non ens*, id eſt reperiri in aliquibus rebus ipſum non ens ſimpliciter: idem autem dictu eſt, ac non ens ſimpliciter conſiſtere, atque eſſe in rerum natura; quod abſurdius eſt, quàm vt in eo exponendo longior ponatur oratio; verumtamen id quod dicimus, magis patebit procedẽte diſputatiooe: idcirco adiunget Ariſtoteles verba quæ audietis: eloqutioni iſti ὑπάρχει τινὶ τὸ μὴ ὄν eſt ſimilis illa, qua vtitur pri. phy. xxvii. οὐδὲ συμβέβηκεν αὐτῷ οὐδέν τι τὸ ὄν, id eſt noo poteſt in ipſo reperiri natura entis. Illud etiam animaduertã à vobis velim, licet in hac tota tractatione voces iſtas γένεσίς τις, φθορά τις, id eſt generatio quædã, interitus quidam, ità interpretati ſimus, ac verè ſine dubio, vt non ſimplex, & abſoluta generatio, ſed cum quadam adiunctione generatio, itemque interitus ſignificetur; tamen interdum apud Ariſtotelem iſtam vocem τὶ & τὶς ſignificare attributionem eſſentialem, vt cũ genus attribuitur ſpeciei; quod obſeruauit Ammonius in librũ de interpretatione; vbi agit de notis iſtis, omnis, nullus, quidam, & Euſtratius in vi. Ethic. cap. pri. Solet. n. ita dicere Ariſtoteles, prudentiam eſſe virtutem quandam id eſt eſſe ſpeciem virtutis. At iiii. phy. cviii. de numero loquens iſtas voces ἁπλῶς & τὶς eadem notione vſurpat, qua nunc, atque alibi ſæpe.

Ipſum autem, ſimpliciter, vel primum ſignificat ſecundum vnamquamq; categoriam entis, vel ipſummet vniuerſale, & omnia continens; ſi quidem igitur primum; generatio ſubſtantiæ erit ex non ſubſtantia; cui autem non ineſt ſubſtantia, neque hoc; manifeſtum, quòd neque aliarum categoriarum vlla; puta tu neque quale, neque quantum, neque illud, quod vbi dicimus; ſeparabiles enim eſſent affectiones à ſubſtantijs; ſin autem non ens omnino; negatio erit omnium vniuersè; quamobrem ex nihilo neceſſe fieri quod fit.

Accepit hucuſqoe iſtam dictionem *ſimpliciter*, vt ſignificat idem quod abſolutè; nunc aũt pauld communius, & fuſius ſumit, vt dubitatio melius explicetur. Accipiamus igitur vocem iſtam *ſimpliciter*, vt ſignificat vniuerſè & generatim: ſunt aotem decem ſumma genera; quorum tũ poteſt quodammodo dici genus, aut certè communius quiddam, ipſum Ens; quamobrem iſta etiam vox *ſimpliciter*, aliquando ſignificabit primum & ſummum genus in vnaquaque categoria; aliquando autem illud communius atque omnia ambiens, ipſum ſcilicet ens; ſic ſimpliciter non ens, vel ſignificabit id, quod excludit illud ipſum ens vniuerſè ſumptum, vel ſignificabit id, quod excludit vnum aliquod ex illis decem ſummis generib. Hoc ſecundo ſenſu ſi candidum fiat ex non candido, non diceretur fieri ex non ente ſimpliciter, quoniam cum dico non candidum, dictione illa *non* minimè excludo ipſum ſummum genus, qualitatem ſcilicet ipſam, ſed certam tantum illius ſpeciem, nempè candorem; quòd ſi dicerem candidum fieri ex non quali, tonc dici poſſet iſto ſecundo ſenſu fieri ex oon ente ſimpliciter. Traosferamus id ad ſubſtantiam, in qua magis propriè iſta vox *ſimpliciter* vſurpatur. Cum dicimus ſubſtantiam aliquam, puta tu hominem vel equum fieri ex non ente ſimpliciter, intelligi id duobus modis poteſt, vel eſſe factam ex non ſubſtantia (ſic excludo ſummum ipſum genus) vel ex non ente omnino, & ſic excludimus illud ipſum commonius ens, & omnia continens. *Si quidem igitur primum*, id eſt ſi primo modo intelligatur, ita vt generatio ſubſtantiæ ſit ex non ſubſtantia; ſequetur, aut ſubſtantiam fieri ex nihilo, aut affectiones, & accidentia ſeparari poſſe à ſubſtantia. Quòd alterutrum ſequatur, probo. Nam ſi ponas, quomodo verè ponendum eſt, *cui non ineſt ſubſtantia*, de quo ſubſtantia prædicari non poteſt, qoodq; ſubſtantia non eſt *neq; hoc*, quodq; non eſt hoc aliquid *non ineſſe etiã aliarum categoriarum vllam*, id eſt neque etiam quantum, neque quale, neque ad aliquid, neque vbi eſſe; quoniam ſcilicet accideotia ſine ſubiecto, & ſubſtantia conſiſtere nequeunt; certè idem dictu erit fieri ex non ſubſtantia, atque fieri ex nihilo. Quod enim non eſt ſubſtantia, non poteſt vllum aliod accidens habere: quod autem neque ſubſtantia eſt, neque ac-

videns; certè nihil eſt. Sin autem aſſeras illud, quod dicimus eſſe non ſubſtantiam, poſſe contineri in aliqua alia categoria, certè *affectiones ſeparabiles eſſent à ſubiectis*, accidentia per ſe conſiſtere poſſent, & ſine ſubſtantia; quod naturæ accidentis maximè repugnat, *Sin autem non ens omnino*. Quod ſi ſimpliciter non ens illud intelligas, quod excludit ens illud omnia continens, & ſubſtantiam & accidentia, & eſt negatio omnium vniuerſè: profectò non eſt dubitandum; quin neceſſe ſit, quod fit, fieri ex nihilo; quod quidem omnes Philoſophi refugerunt; ex quo Lucretius in primo libro.

Nam ſi de nihilo fierent, ex omnibu' rebus
Omne genus naſci poſſet, nil ſemine egeret.
E mare primum homines, è terra poſſet oriri
Squãmigerum genus, & volucres, erumpere cælo
Armenta, atque aliæ pecudes, genus omne ferarum
Incerto partu culta, ac deſerta tenerent,
Nec fructus ijdem arboribus conſtare ſolerent,
Sed mutarentur; ferre omnes omnia poſſent.
Quippe vbi non eſſent genitalia corpora cuique
Qui poſſet mater rebus conſiſtere certa?
At nunc ſeminibus quia certis quæque creantur,
Inde enaſcitur, atque oras in luminis exit,
Materies vbi ineſt cuiuſque, & corpora prima.

De his quidem igitur in alijs ſermonibus dubitatum eſt, & copioſius conſtitutum. Breuiter autem nunc etiam dicendum, modo quodam ex non ente ſimpliciter fieri, alio autem modo ex ente ſemper. Neceſſe enim eſt, cum ens dicatur vtroq; modo, præexiſtere illud, quod eſt poteſtate quidem ens, actu autem nõ ens.

In ſuum locum reſtitutis græcæ ſcripturæ interpunctionibus poſtrema hæc verba, quæ antea valde erant obſcura, nunc planiſsima meo quidem iudicio ſunt. Non eſt igitur, inquit Ariſtoteles, cur in propoſita dubitatione tollenda diutius immoremur: acta enim ageremus quandoquidem primo phy tota res abunde eſt explicata, & conſtitutum, quid ſentiendum nobis ſit. Docuimus enim eo loco dupliciter ex aliquo res fieri; vno quidem modo per ſe, altero autem per accidens: per ſe enim fiunt ex materia prima, quæ eſt ens poteſtate imperfectum & inchoatum, minimè autem integrè & abſolute ens. Per accidens verò fiunt ex ente ſimpliciter, & abſolutè; quatenus materia ſemper habet aliquam formam adiunctam; atque ita fit ignis ex aëre, aër ex aqua. Quando igitur hæc, vnde omnis iſta quæſtio profligatur. copioſe ſunt explicata; ſatis in præſenti erit breuiter explicationis ſummam colligere, atque ita ſtatuere ſubſtantias ***modo quodam ex non ente ſimpliciter fieri***, id eſt per ſe fieri ex materia prima, quæ non eſt ens ſimpliciter, & actu, ***alio autem modo ex ente ſemper*** alio autem modo, id eſt per accidens fieri ſemper ex ente, quatenus materia, ex qua res fiũt ſemper actu habet aliquam formam; per quam actu conſiſtit. Verum iſtud clarius nõn exponitur, vt relinquatur aditus ſequenti dubitationi; ac tantum illud ſtatuitur res fieri ex ente poteſtate, & non actu; quod quidem neceſſariò præexiſtat ante generationem.

Verum, quod conſtitutis etiam his admirabilem dubitationem habet, rurſus retractandum eſt: quomodo ſit ſimplex generatio, ſiue ex ente poteſtate ſit, ſiue aliter quomodocunque. Dubitauerit enim quiſpiam, vtrum ſit generatio ſubſtantiæ, & huiuſce, ſed non talis, & tanti, & illius, quod vbi appellamus. Tex. Com. 12.
Eodem autem modo, & de interitu: nam ſi quidpiam fit, manifeſtum, quòd erit ſubſtantia quædam poteſtate, actu autem minimè, ex qua generatio exiſtet, & in quam neceſſe eſt mutari, quod interit. Vtrum igitur huic inerit aliquod ex alijs actu? dico autem hoc modo: vtrum quod poteſtate tantum eſt hoc, & ens, ſimpliciter autem neque hoc neque ens, erit quantum, vel quale vel vbi? Nam ſi nihil, ſed omnia poteſtate: ſequetur, & hoc pacto non ens eſſe ſeparabile,

le, illudq́, præterea, quod ij qui primi philoſophiam tractarunt, maximè horrue runt, ex nulla re præexiſtente fieri: ſin autem hoc aliquid quidem eſſe & ſubſtantiam non conueniet, ſed tamen aliquid ex ijs, quæ diximus; erunt, vt diximus, affectiones ſeparabiles à ſubſtantijs.

Poſuimus ad priorem dubitationem tollendam, ſubſtantias fieri ex ente poteſtate; cæterum hoc poſito non ſatis adhuc videtur conſtitutum, vtrum poſsit eſſe generatio ſubſtantiæ *& huiuſce*, id eſt quæ ſubſtantia verè eſt hoc aliquid, & per ſe conſiſtit, ità vt propriè generatio ſit ſubſtantiæ, *ſed non talis & tanti, & illius quod vbi appellamus*, non autem accidentium, quæ in qualitate, & quantitate, & vbi, & aliis categoriis continentur: itemque verum interitus propriè ſit ſubſtantiæ, aliorum autem minimè. Cur autem non ſatis videatur iſtud conſtitutum, exoriens dubitatio facit, grauiſsima illa quidem, & admirabilis. Sũma argumentationis, qua dubitatio proponitur, eſt hæc. Si generatio exiſtit ex ſubſtantia non actu, ſed poteſtate, id eſt ex materia prima, quemadmodum antea poſuimus; hæc ſubſtantia poteſtate aut habet actu aliquid ex aliis categoriis, ita vt ſit actu quantum, vel quale, vel in loco; vel nihil omnino actu habet; ſi nihil omnino habet actu, & tamen ex ea exiſtit generatio; ergo poterit hoc, quod nihil actu eſt, conſiſtere, & in rerum natura locum habere; fientque res ex eo, quod antea nihil erat; id quod maximè vitauerunt tanquàm ſcopulum veteres philoſophi; ſin eſt quidem poteſtate ſubſtantia, actu autem habet aliquod accidens, iam accidentia ſine ſubſtantia poterunt conſiſtere; illa enim nondum actu eſt; hæc autem iam actu: ſed ſumamus in manus verba Ariſtotelis; *Nam ſi quidpiam fit*, ſi quidpiam verè & propriè generatur; *manifeſtum, quòd fit, vt diximus, ex huiuſmodi quadam natura*; quæ eſt *ſubſtantia quadam poteſtate*: poteſtate tantum, idcircoque planè imperfecta (illa enim voce *quadam* defectionem, & inopiam quandam ſignificari ſupra notauimus) ex qua, inquam, ſubſtantia imperfecta *exiſtit generatio*, gignitur vera & integra ſubſtantia, & in quam abire neceſſe eſt, quæcunque intereunt. Verum igitur huic naturæ, quæ poteſtate eſt *hoc*, id eſt ſubſtantia, & ens, *ſimpliciter autem*, actu autem, & propriè, neque hoc, neque ens *inerit aliquid actu ex alijs*? poterit attribui aliquid ex iis, quæ continẽtur in categoriis accidentiũ: ita ut iſta natura, quæ actu eſt non ſubſtantia, & non ens, ſit actu quantum vel quale vel in loco? an potius (hoc enim ſecundum membrum facilè expletur ex vi dictionis illius *vtrum*) nihil etiam ex aliis categoriis illi actu inerit? Si nihil actu, ſed omnia poteſtate; ſequetur, *& hoc pacto non ens*, id eſt nihil actu habens *eſſe ſeparabile*, poſſe per ſe ipſum conſiſtere; illudque præterea ſequetur, quod omnes veteres philoſophi maximè horruerunt, *ex re præexiſtente nulla fieri*, res generari ex eo, quod nihil actu erat. Ita ex nihilo res fient: longe ſecus interpretatur Philoponus, ſed aut errat, aut alia ſcriptura vſus eſt. *Sin autem neque hoc aliquid, neque ſubſtantia, ſed inerit tamen aliquid ex ijs, quæ diximus*; Sin autem verius putes illi, quod neque actu eſt ſubſtantia, neque hoc aliquid (atque hæc iſtorum verborum repetitio habet vim, & pondus quoddam) ineſſe aliquid ex aliis categoriis, ità vt ſit, vel quantum, vel quale, vel faciens, vel perpetiens; ſequetur illud abſurdum, de quo ante admonuimus; vt accidentia ſine ſubſtantia conſiſtere queant: erunt enim accidentia actu; cum nondum ſubſtantia actu ſit, ſed tantum poteſtate.

Tex. Com. 13. *De his igitur, quantum licet explicandum, & qua nam cauſa, cur generatio ſemper ſit, tum ſimplex, tum quæ ſecundum partem.*

Afferemus, inquit, quæ ad hanc difficultatem explicandam neceſſaria ſunt, ſuperuacua, aut quæ aliis locis ſunt pertractata, omittentes. Tenet autem inſtitutum ſuum Ariſtoteles vt propoſitæ dubitationi aliam annectat, & ex iſtius diſſolutione priorem etiam explicet: quare nunc iſtam alteram quæſtionem proponit, ecquid cauſæ ſit, *cur generatio ſemper ſit*, cur aſsiduè aliquid oriatur, & item intereat, *& ſimplex*, id eſt in ſubſtantiis; & perpetua item ſit generatio, *quæ ſecundum partem*, quæ in accidentibus verſatur. quæ enim mutantur in accidentibus, non fiunt ſimpliciter, ſed fiunt ſecundum partem. Cum enim homo ex candore in nigredinem mutatur, non dicimus homo fit, ſed homo fit candidus. Ita ii. poſt. cap. ii. iſtiuſmodi quæſtiones dicuntur ſecundum partem, An Luna ſit obſcurata, an Terra ſit in medio; illæ autem ſimpliciter, an Luna ſit, an terra ſit. Habent iſta verba, *ſimplex, & quæ ſecundum partem* aliam forte interpretationem, de qua infra commodius dicemus.

Cum autem vna quidem cauſa ſit, vnde dicimus eſſe principium motus, vna autem materies; de hac ipſa cauſa agendum eſt. De illa enim dictum eſt antea in ſermonibus de motu: quòd hoc quidem eſt immobile in omne tempus; illud autem ſemper motum. Horum verò, de immobili quidem principio proſequi tractationem, primæ philoſophiæ eſt: de altero vero, quod reliqua mouet, propterea quòd ipſum continenter mouetur, poſterius ſtatuendum: quæ nam huiuſmodi eorum, quæ ſingulatim dicuntur, cauſa ſit. Nunc autem eam, quæ in ſpecie materiæ ponitur, cauſam proſequamur: ob quam generatio, & interitus nunquàm deſerunt naturam. Fortè enim ſi hoc perſpicuum fiat, illud quoque ſimul explicabitur, de quo modò dubitabamus: quid de ſimplici generatione, & interitu ſit aſſerendum. Tex.Com.14. Tex.Com.15.

Propoſitæ poſtremo loco quæſtionis, ecquid cauſæ ſit, cur generatio nunquàm deficiat, duplex explicatio afferri poteſt; vna ducta à cauſa effectrice; altera autem à materia. Nos hoc tempore ſecunda tantum vtemur. Nam de illa altera alibi aut eſt actum, aut agendum. Cum enim effectrix cauſa, quam ſolemus definire principium vnde motus, rurſus duplex ſit; altera quidem omnis motionis ipſa quidem expers, verum cæteris rebus omnibus motum, & vitam præbens, mens ſcilicet ab omni concretione materiæ liberata; altera verò, quæ perpetuò mota mouet reliqua, nimirũ cœlum; duplex hæc cauſa *in ſermonibus de motu*, id eſt in viii. libro phy. (ex illis enim octo, tres poſtremi ſpeciatim motui ſunt deſtinati) aut tacta, aut expoſita eſt. Prima quidem tacta, ſecunda autem ſatis cumulatè expoſita. Agetur autem plenè, & fusè de illa perfectiſsima in prima philoſophia, quæ nihil aliud, quàm Theologia; eſt atque hoc ſanè nomine nunc Philoponus vtitur. Quod autem in alterius cauſæ expoſitione deſiderari poterat, ad finem horum librorum reponetur, explicando ſcilicet, quomodo cœlum ſit cauſa *eorum quæ ſingulatim dicuntur*, id eſt continuatæ ſucceſsionis ſingularium per ſe caducorum; qua ſucceſsione ſpecies rerum inuiolatæ conſeruantur. Nunc igitur quemadmodum dicebamus, ſatis ſit eam afferre cauſam, *quæ in ſpecie materiæ ponitur*, id eſt in genere materiæ, nomen enim ſpeciei loco generis vult poſitum Philoponus; quo etiam pacto voluit Alexan. poſitum eſſe in libro de ſenſu & ſenſili cap. de odore. Continet.n. materia tanquàm genus ſub ſe tùm eã, quæ ſubiicitur ſubſtantiæ, tùm quodcũq; illud eſt, quod accidentibus ſubſternitur: hanc quidem eſſe cauſam videbimus, cur interitus, & generatio *nunquàm deſerat naturam*, id eſt aſsiduè locum habeat in rerum natura. Hac igitur quæſtione explicata ad generationis perpetuitatem attinente, explicabitur etiã prius propoſita quæſtio; quo pacto ſimplex interitus, & generatio exiſtat ex eo, quod eſt ens poteſtate.

Non caret autem iuſta dubitatione, Ecquid cauſæ ſit, cur continuetur generatio: ſi quidem, quod interit, abit in non ens: non ens autem nihil eſt; neque enim quid, neque quale, neque quantum, neque vbi ipſum non ens: ergo ſi ſemper aliquod entium recedit: cur non iampridem conſumptum eſt, & inane ipſum vniuerſum? Si quidem finitum eſt id, ex quo fit vnumquodq; eorum, quæ fiunt; non enim, quòd infinitum ſit id, ex quo fit, non deficit: hoc enim nefas; actu enim nullum eſt infinitum; poteſtate autem ad ipſam diuiſionem: quamobrem oportebat hanc ſolam eſſe, quæ minimè deficeret: eò quòd ſemper aliquid fieret minus: nunc autem iſtud non cernimus. Tex.Com.16.

Propoſuit quæſtionem, deindè oſtendit, qua rõe eſſet explicãda, vt reliquarũ etiã quæſtionũ explicationi inſeruiret, afferendo nimirũ cauſam ex gñe materiæ ſumptã de rẽ differere incipiẽs, quæſtio inquit à nobis poſtremo loco ꝓpoſita nõ leuis eſt, ſed planè digna, q̃ à nobis pertractetur.

pertractetur: adeſt enim validum argumentum, quo quis probare poſſet debuiſſe iam deficere ipſam generationem, tantum abeſſe vt perpetua eſſe queat: eſt autem argumentum huiuſmodi. Si totum ipſum ens corruptum eſſe debet, certè generatio defecerit oportet; ſed vniuerſum ipſum ens iam pridem corruptum eſſe debet; ergo iã generatio defecerit oportet: connexum ſatis patet ex illo communi omnium philoſophorum dogmate; ex nihilo nihil fieri, ſed ſemper ex aliquo ente; quare ſi iàm vniuerſum ens eſt conſumptum, certè non remanet aliquid, ex quo generatio poſsit exiſtere. Aſſumptum explicatur. Si ex vniuerſo ente quotidie aliquid deceſsit; certe iam conſumptum, & inane redditum ſit oportet; ſed quotidie ex vniuerſo ente aliquid deceſsit; ergo iam conſumptum, & inane redditum ſit oportet. Connexum poſtea declarabitur; aſſumptum autem ex eo verum eſſe intelligitur, quòd alıquid quotidie interit; quod autem interit, abit in non ens (interitus enim nihil aliud eſt, quàm mutatio ex ente ad non ens) non ens autem eſt nihil; quare cum loco entis ſuccedat nihil; certè quotidie de ipſo ente aliquid detractum eſt, & redditum minus; quòd autem non ens ſit nihilum, ità probamus; quod non eſt quid, id eſt ſubſtantia (ita enim ſolere ab Ariſtotele vocari ſubſtantiam clariſsimum eſt) neque quale, neque quantum, neque vbi, neque, ſupple tu, vllius alterius categoriæ accidens; illud certè eſt nihil; quod non eſt ens, certè neque eſt ſubſtantia, neque quale, neque quantum, neque aliud accidens; ergo nihil eſt. Connexum autem, quod hucuſque explicandum diſtulimus, videlicet, ſi ex vniuerſo ente quotidie aliquid deceſsit, iam conſumptum eſſe debere, & inane redditum, indè verú eſſe intelligitur; quòd vniuerſum eſt actu finitum: omne autem actu finitum conſumitur, ſi de illo quotidie aliquid detrahas pri. phy. xxxvii. Non enim ita reſpondeas, eòquòd infinitum ſit illud ens, ex quo reliqua fiant, generationem non deficere, ſed perpetuam eſſe; ſiquidem iam à nobis & iii. phy. & primo de cœlo abundè oſtenſum eſt, nullum eſſe actu infinitú, ſed tantum *poteſtate ad diuiſionem*, id eſt continuum quod in infinitum diuidi queat: quãobrem *hanc ſolam*, id eſt poteſtatem ad diuiſionem fortaſſe nunquàm deficere mirandum non erat; cum ſemper ipſum continuum fieret minus, *nunc autem hoc non cernimus* non videmus interire res eòquòd diuidantur in minores, omninoque vniuerſum decreſcere. Ergo vix apparet, qui propoſitæ dubitationi occurri poſsit: huic autem argumentationi ſimilis illa fuit, qua Plato in Phædone confici putauit animantes ex mortuis rurſus ad vitam reuocari. Petrus Gherardus, quem ego iuuènem ob excellens ingenium, ſummam eruditioné, modeſtiſsimos mores vnicè diligo; putat legendum ταυτὸν τῷ μένειν, atquè ex hac lectione pulcherrimam ſententiam elicit, quam ipſe alibi explicabit.

Tex. Com. 17. *Nunquid igitur, eò quòd vnius interitus, ſit alterius generatio, & generatio vnius, interitus alterius, nunquàm deficere mutationem neceſſe eſt? quòd igitur generatio & interitus ſimiliter ſit in entium vnoquoque, hanc putandum eſt omnibus eſſe veram cauſam.*

Quamuis inquit allata argumentatio valde nos dubitare, atque hæſitare cogat; tamen nó difficulter fortaſſe illam refellemus, ſi ità ſtatuamus, vnius generationem eſſe alterius interitum, & vnius interitum alterius generationem; quod veriſsimum eſſe cernimus. Cum.n. aqua interit, fit aër; cum interit aër, fit aqua, aut ignis. Ita non quæ corrumpuntur, abeunt in non ens, & nihilum; quæ totius dubitationis origo erat, ſed abeunt in aliud ens; Forma ſcilicet aëris ſuccedit aquæ, & forma aquæ rurſus aëri. Ex quo prior etiam dubitatio ſedatur, quomodo, inquam, res ex ente poteſtate fieri poſſent; quod enim erat poteſtate ens, nullo pacto conſiſtere poſſe videbatur; Sedatur autem iſto iam probè fixo, ac ſtabilito; ꝙ materia ſemper aliquam formam gerit, & per illam actu eſt; gerit autem ſemper aliquam, quoniam vnius interitus eſt generatio alterius. Ita enim quod fit, fit quidem per ſe ex ente poteſtate, ſcilicet materia prima, in qua inerat poteſtate; ſed per accidens fit ex ente actu; quatenus materies ſemper habet adiunctam formam. Prior autem forma non quidem cauſa eſt, cur oriatur ſuccedens forma; ſed tantum fulcit, atque continet materiam; ita vt illa in rerum vniuerſitate conſiſtere queat. *Quod igitur generatio & interitus ſimiliter ſit in entium vnoquoq;*, ꝙ generatio, & interitus eodem pacto perpetua ſint, ac nunquam deficiant in ſingulis rerum inferiorum, caducarumque ſpeciebus, *hanc putandum eſt eſſe omnibus veram cauſam* hanc perennem ſucceſsionem generationis, & interitus, vt generatio vnius ſit interitus alterius, & contrà vnius interitus generatio alterius, exiſtimare debemus eſſe verã cauſam omnibus rerum caducarum ſpeciebus, tam earum, quæ ſimpliciter, quàm earum, quæ ſecundum partem gignuntur, & intereunt; ad quam differentiam exponendam iam accedimus.

Ecquid autem cauſæ ſit, cur hæc quidem ſimpliciter fieri dicantur, & interire, illa autem non ſimpliciter, rurſus conſiderandum: ſi quidem pariter eſt generatio quidem huius, interitus autem illius, & interitus quidem huius, generatio autem illius. Explicari autem hoc aliqua ratione poſtulat: dicimus enim quòd interit nunc ſimpliciter, & non ſolum hoc: & hæc quidem generatio ſimpliciter, hic autem interitus: hoc autem fit quidem aliquid, minimè autem ſimpliciter fit. Dicimus enim addiſcentem fieri quidem ſcientem, fieri autem ſimpliciter minimè. Tex.Com.18.

Explicanda, inquit, iſthæc varietas eſt, cur aliqua dicantur fieri, & interire ſimpliciter; aliqua autem non ſimpliciter. Nam ex præcedentis quæſtionis diſſolutione facilè nobis in mentem venire poſſet, iſti varietati locum non eſſe: nam ſi omnium rerum parem eſſe conditionem ſtatuimus, vt generatio vnius ſit interitus alterius, & contrà; certè aut omnia ſimpliciter fieri, & interire, aut omnia non ſimpliciter ſtatuendum etiam fuit. *Nam ſi pariter eſt generatio quidem huius, interitus verò illius, & interitus quidem huius, generatio autem illius*, ſi eodem pacto ignis, exempli cauſa, generatio, eſt interitus aquæ, & generatio aquæ, eſt interitus ignis; eodem etiam pacto vtraque mutatio ſimplex generatio, & interitus, aut vtraque non ſimplex dicenda eſt. Explicari igitur hoc *aliqua ratione poſtulat*, id eſt diſtinctione, & animaduerſione quadam: communi enim loquendi conſuetudini plurimũ tribuendum eſt: communis autem loquendi conſuetudo hanc differentiam induxit: quædam enim dicimus interire ſimpliciter, *& non ſolum hoc*, non ſolum hoc deſinere eſſe hoc, & corrumpi aliqua ex parte, vt cum dicimus, hominem deſinere eſſe muſicum, (tunc enim corrumpitur non ſimpliciter, ſed tantum *hoc*, id eſt ex parte muſicæ) ſed etiam ſimpliciter deſinere eſſe, & corrumpi, *& hæc quidem generatio ſimpliciter*; *hic autem interitus* in iis rebus quæ iſto modo ſimpliciter, & non tantum hoc fiunt, generationis ſimpliciter nomine vtimur, & in iis, quæ abſolutè intereunt, nomine interitus ſimpliciter, *hoc autem fit quidem aliquid, ſed minimè ſimpliciter fit*, contra autem dicimus, *hoc*, id eſt ſubſtantiam aliquam fieri non ſimpliciter, *ſed aliquid*, id eſt per mutationem adipiſci aliquid; atque omnino addimus prædicatum, dicentes hoc fit hoc; quod in accidentibus perſpicue patet; dicimus enim eum qui diſcit, id eſt hominem fieri ſcientem, non autem dicimus, hominem cum diſcit, ſimpliciter fieri; verum & in ſubſtantiis locum habet. Nam cum aqua abit in aërem; dicere ſolemus aquam interire, nulla ſæpe geniti aëris mentione facta; aut ſi eius mentionem facimus, non dicimus abſolutè aërem gigni, ſed hoc fieri hoc, id eſt aquam fieri aërem. Contra autem, cum aër vertitur in aquam, & pluit; dicimus abſolutè oriri aquam, nulla intereuntis aëris mentione facta: aut ſi facimus; non dicimus abſolutè aërem interire, ſed hoc abire in hoc, id eſt aërem conuerti in aquam; ergo iſtius in loquendo varietatis quæ omnino ratione carere non poteſt, aliqua ratio eſt afferenda; ad quod in ſequentibus verbis aggredietur. Animaduertendum illud eſt, quemadmodum ſupra notauimus vocem illam τί interdum pro ſubiecto accipi, & tunc ſubſtantiis præcipuè conuenire, interdum loco prædicati ſumi, & ſignificare accidentia; ita vocem iſtam τοδί nonnunquàm tanquam ſubiectũ proferri, & ſignificare ſubſtantiam; quo ſenſu, & antea accepta eſt, & nunc in illis verbis accipitur, *hoc autem quidem aliquid*; nonnunquam verò loco prædicati accipi, vt in iſtis verbis à nobis proximè explanatis, *quòd interit nunc ſimpliciter, & non ſolum hoc*.

Quemadmodum igitur ſæpe diſtinguimus, dicimusq́, hæc quidem ſignificare hoc aliquid, illa autem minimè: hinc euenit id, de quo quæritur. Intereſt enim in quæ mutetur, quod mutatur: quemadmodum fortè ipſa quidem ad ignem via generatio ſimplex, interitus autem alicuius, vt terræ: generatio autem terræ, generatio quædam, minimè autem ſimpliciter generatio, interitus autem ſimpliciter, vt ignis: quemadmodum Parmenides ait, duo eſſe affirmans, vnum ens, alterum non ens, ignem & terram.

Triplicem iſtius propoſitæ in loquendo varietatis rationem eſt allaturus Ariſtoteles; atq; omnes tres in iis rebus locum habent, quæ viciſsim in ſe conuertuntur, & quarum vnius generatio eſt interitus alterius; hæ enim nobis dobitandi occaſionem præbuerunt; omnesque iſtius varietatis rationes pendent ab vno principio, non tamen ab omnibus bene intellecto. Principium eſt illud; Nonnulla ſignificare hoc aliquid, & abſolutè eſſe entia; Nonnulla autem minimè ſignificare hoc aliquid, neque eſſe ſimpliciter entia; quomodo ſubſtantias ab accidentibus differre in Metaphyſicis docuimus. Quare ſi in iis etiam rebus, quæ in ſe viciſſim mutantur, iſthæc differentia locum habebit; vt aliquæ quidem ſint verè hoc aliquid, aliquæ autem, ſi cum illis conferantur, propter ſuam vilitatem vix videantur eſſe hoc aliquid, aut ne vix quidem; profectò nobiliores illæ, vt verè, & ſimpliciter ſunt entia; ità cum orientur, ſimplex generatio erit; cum interibunt, ſimplex interitus; viliores autem hæ, & ignobiliores, vt vix entia ſunt; ità in ipſis erit generatio & interitus non ſimplex, & abſolutus, ſed alicuius. Parmenides igitur putans ignem eſſe ens, terram non ens, facilè generationem ſimplicem, & interitum à non ſimplici diſtinguebat. Nam cum ignis, Id eſt ens ex terra, id eſt ex non ente oriebatur; erat generatio ſimplex, interitus autem alicuius. i. terræ. Contrà, ſi ex igne terra oriretur; erat interitus ſimplex, generatio autem alicuius, id eſt terræ: atque hic primus modus diſtingoendi, eſt penes ens, & non ens, non tamen verus, quoniam nulla ſubſtantia eſt non ens, terraque perſpicuè eſt ſubſtantia. Secundus modus Ariſtotelis eſt, qui collatione quadam putat perfectiorem ſubſtantiam poſſe vocari magis ſpeciem, & ens; at minus perfectam poſſe vocari priuationem quodammodo, & non ens: atque ità verè & commodiſsime diſtinguit generationem & interitum ſimplicem à nõſimplici. vulgus autem, qui tertius modus eſt, putat, quod ſentitur, eſſe ens; quod non ſentitur, non ens; & ex eodem principio diſtinguit; *quemadmodum igitur ſæpè diſtinguimus dicimusque*, & vii. metaphy. & alibi ſæpe oſtenſum eſt, *hæc quidem ſignificare hoc aliquid* per ſe conſiſtere, ſuapteque vi contineri, eſſeque ſimpliciter entia; *illa autem minimè*, illa autem minimè ſignificare, hoc aliquid; ac minimè per ſe conſiſtere; *hinc euenit id de quo quæritur*, ex iſta diſtinctione rationem reddere poterimus; cur aliqua dicantur oriri, & interire ſimpliciter, aliqua autem minimè; *intereſt enim in qua mutetur, quod mutatur*, Mutatio omnis intra duo extrema continetur; quorum vnum vocatur terminus à quo: alterum autem terminus ad quem; vt cum dicimus ex aëre fieri aquam, illa vox *ex aëre* ſignificat nobis terminum à quo fit diſceſsio; illa autem *aquam* ſignificat nobis terminum ad quem mutatio deſinit: nominatur autem mutatio à termino ad quem ii. phy. xiiii. vt mutatio ex frigore in calorem appellatur calefactio; non autem frigefactio. Ergo *intereſt in qua mutetur, quod mutatur*, plurimum refert, hunc ne, an illum terminũ ad quem, accipiamus. Nam ſi terminus ad quẽ fuerit aliquid per ſe, & ſimpliciter ens: erit ſimplex generatio; cum autem terminus ad quẽ erit aliquid non ſimpliciter ens: erit generatio non ſimplex, & abſoluta, ſed alicuius. Hoc ità conſtituto ponit primom modum; qui apud Parmenidem locum habere potuiſſet; nam cum ille duo rerum initia in iis libris, quos accommodatè ad hominum opinionem ſcripſit ſtatueret; quorum vnum ens, & ignem; alterum non ens, & terram appellabat; ſequebatur; vt cum fiebat ignis ex terra, generatio quidem ſimplex eſſet; quoniam gignebatur ens, *interitus autem alicuius*, id eſt non ſimplex, & abſolutus, ſed talis rei, vt terræ. Contrà autem, cum ex igne fiebat terra, minimè generatio ſimplex eſſet, quoniam gignebatur non ens, ſed *generatio quædam*, id eſt talis rei, terræ ſcilicet: interitus autem ſimpliciter, quoniam interibat ens; id eſt ignis. Res ipſa minimè vera eſt; idcirco Ariſtoteles & initio dixit, *fortè*, id eſt ſi Parmenidis ſententiam ſequamur, & nunc iſthæc verba addit.

Nihil autem refert ſiue hoc, ſiue alia huiuſmodi ſubijciamus: modum enim quærimus, non ſubiectum. via igitur ad non ens ſimpliciter, interitus ſimplex: quæ autem ad ens ſimpliciter, generatio ſimplex. Quibus igitur conſtitutum ſit ſiue igni, & terræ, ſiue alijs quibuſdam, horum erit alterum quidem ens, alterum autem non ens. Hic igitur vnus modus eſt, quo aliquid ſimpliciter fieri, & interire differt ab eo, quod non ſimpliciter.

Ne me, inquit, reprehendas, ſi exemplum minus verum fuit: nam nullo pacto terra debet appellari non ens: quinimò eſt ſolida, & conſiſtens ſubſtantia; ſed nunc quæritur modus, quo differat ſimpliciter fieri, & interire ab eo, quod eſt non ſimpliciter; modus autem

uum eſt differentia entis, & non entis. Nam ſimpliciter ens ſimpliciter oriri, & interire debet; quod autem non eſt ens ſimpliciter, non debet ſimpliciter aut oriri vel interire, ſed tantùm ſecundum quid: ſiue modo tu terram, & ignem ponas ens & non ens, quemadmodum Parmenides poſuit: ſiue alia quædam; parum ad iſtum modum intelligendum intererit. Nam quodcunque ſimpliciter ens ſtatueris, viam, quæ ad illud ducit, generationem ſimplicem ſtatues; quæ autem ducit ad non ens ſimpliciter, interitum ſimplicem: ſupple autem tu; quod omittit Ariſtoteles, viam, quæ ducit ad non ens ex ente; vt eſt interitus ſimplex: ita eſſe generationem alicuius, id eſt non entis, & viam, quæ ducit ex non ente ad ens, vt eſt generatio ſimplex; ita eſſe interitum alicuius, id eſt non entis. Illa igitur verba *modum enim quærimus non ſubiectum*, ita ſunt intelligenda; percipere volumus diſtinctionem iſtam entis à non ente: quæcunque autem iſti diſtinctioni ſubiecta ponantur, id eſt ſiue ignem dicas eſſe ens, & terram non ens; ſiue aërem, & aquam; ſiue aliud quippiam; nihil nunc ad noſtrum inſtitutum facit: quare ad idem clarius exprimendum, addit illa etiam verba, *quibus igitur conſtitutum eſt, ſiue igni, & terra, ſiue alijs quibuſdam; horum erit hoc quidem ens, illud autẽ non ens*, quaſi dicat in noſtra poteſtate ſitum eſt, conſtituere, quid nam vocari velimus ens, & non ens. Nam vt primo prior. in. ſecto cap. pri. ſcribitur, in exemplis non requiritur veritas, ſed rei propoſitæ explicatio.

Alius autem ex materia ipſa, qualis illa fuerit; cuius enim differentiæ magis hoc aliquid ſignificant; magis ſubſtantia: cuius autem priuationem: non ens: quemadmodum ipſum quidem calidum prædicamentum quoddam, & ſpecies: frigus autem priuatio; differunt autem terra, & ignis talibus etiam differentijs.

Secundus hic modus eſt, in quo non aliquid ſimpliciter ens, & aliquid ſimpliciter non ens accipitur; ſed magis ens, & minus ens, magis ſubſtantia, & minus ſubſtantia: magis autem ens eſt id, quod nobilioribus differentiis eſt præditum, minus autẽ ens, quod differentiis ignobilioribus & priuationis naturam quodammodo reddentibus eſt præditum. Ergo *cuius differentiæ magis hoc aliquid ſignificant* nobiliorẽ, conſtantioremq́; naturã obtinet, illa materia eſt magis ſubſtantia; *cuius autem priuationem*, illa autem materia, ac res cuius differentiæ magis ſignificant priuationem *non ens*, id eſt magis, ac potius quodammodo vocari debet non ens, quàm ens, ſi cum perfectiore ſcilicet, ac præſtantiore conferatur. Addenda autem vbique eſt particula illa *magis* ex ſuperiore membro. Quamobrem cum ex perfectiore forma fiet minus perfecta; erit interitus ſimpliciter, & generatio ſecundum quid; cum autem ex minus perfecta perfectior, erit interitus ſecundum quid, & generatio ſimplex. Ita 4. phyſi. 49. aqua dicitur materia aëris; aër potius ſpecies, & forma. Eſt igitur ductus hic diſtinguendi modus *ex materia ipſa, qualis illa fuerit*. i. ex diuerſis differentiis, & formis, quibus afficitur materies; nomine enim qualitatis intelligi formam ſatis patet. Affert autem in exemplum Ariſt. calorem & frigus; quas inquit eſſe differentias conſtituentes ignẽ, & terram, quarum differentiarũ calor longè perfectior, & efficacior forma ſit; & idcirco *prædicamentum quoddam & ſpecies*, id eſt habitum ſignificet, & poſitiuum quoddam, frigus autem longè ignauior forma; idcircoque quaſi priuatio. *Differunt autem terra, & ignis talibus etiã differentijs*; quaſi dicat in eo nobiſcum cum Parmenide facilè conueniret; quòd generatio ignis ſit planè abſoluta; generatio autem terræ ſit potius generatio quædam, & cum adiunctione. Diſcrepamus autem ab illo in cauſa afferenda. Nam ille ignem ens, terram non ens ſtatuit. Nos autem ignem viuidiore, & perfectiore forma præditum dicimus, terram ignauiore, ac deteriore.

Multitudini autem magis videtur differre ſenſili, & non ſenſili. Nam cũ in ſenſilem materiam mutatum fuerit, oriri aiunt; cum autem in eam, quæ non appareat, interire. Ipſum enim ens, ipſumq́ non ens, eò quòd ſentiatur, & non ſentiatur, definiunt; quemadmodum ipſum quidem ſcibile ens; ipſum autem incomprehenſibile non ens: ſenſus enim ſcientiæ facultatem habet. Quemadmodum igitur ipſi ſeſe viuere, & eſſe idcirco putant, quòd ſentiunt, vel poſſunt, ita & res, veritatem quodammodo diſpicientes; quatenus autem idem ſtatuunt, aberrantes. Tex. Com. 19

Duo expoſiti modi ſatis philoſophici ſunt: primus locum habebat in Parmenidis ſententia aſſerentis ignem eſſe ens, terram verò non ens. Nam certè ſi res iſto ſe haberet modo; facile cùm alterum ex altero gignitur, quæ eſſet generatio, & interitus ſimplex, & quæ non ſimplex, ſtatuere poſſemus. Secundus autem veritati ipſi maximè reſpondet, ac de Ariſtotelis ſententia prolatus eſt. Reſtat tertius, qui multitudinis, & vulgi eſt (κατὰ τοὺς πολλοὺς multitudinem apud Ariſtotelem ſignificare, quemadmodum nos vertimus, primo Ethic. & alibi patet) aut eorum Philoſophorũ, qui haud multo plus peruident, quàm vulgus faciat. Iſti igitur putant id eſſe ens, quod eſt ſenſile, illud non ens, quod non ſenſile: quamobrem cum aliquid in *ſenſilem materiam mutatum fuerit*, eum mutatum fuerit in rem, ac naturam ſenſilem aut eum materia ipſa ſenſilem formam acceperit, ſimpliciter oriri aiunt *cum autem in eam, quæ non appareat*, at cum facta erit ſubſtantia non ſenſilis ex ſenſili, ſimpliciter dicunt interire. Hæc ſententia ex eo fundamento pendet, quòd quemadmodum nos verè dicimus, omne ens eſſe ſcibile, quod autem eſt incomprehenſibile, eſſe etiam non ens; ità iſti *ens, & non ens eò quòd ſentiatur, & non ſentiatur, definiunt*, illud eſſe ens, quod ſentitur, illud non ens, quod non ſentitur, exiſtimant; ſenſus enim apud ipſos *ſcientiæ facultatem habet*, id eſt alium ipſi modum ſciendi, quàm per ſenſum non cognoſcunt; & putant, ſi omne ens ſciri debet, debere etiam ſentiri; quando nihil aliud ſit ſcire, quàm ſentire. Quamobrem, vt ipſi ſe idcirco viuere, & eſſe putant, quòd ſenſu vel vtuntur vel ſaltem vti poſſunt, *ita & res*, id eſt ita in eo putant conſiſtere rerum naturam, vt ſentiri queant *diſpicientes quodammodo veritatem* quatenus ſcilicet putant, quod eſt ens, comprehenſibile eſſe debere, *quatenus autem idem dicunt*, at quatenus putant idem eſſe ſenſu, & mente comprehendi, longè errantes. Nomine materiæ interdum ſignificare ſolet Ariſt. rem ipſam, vt in ſuperioribus verbis, *ex materia ipſa, qualis illa fuerit*, & nunc in iſtis *cum in ſenſilem materiam mutatum fuerit*, & v. Met. cap. de vno, vbi ea dicuntur eſſe vnum numero, quorum vna eſt materia, id eſt vt ego ex Alexan. videor mihi commodiſsimè interpretari, vtque ipſemet Ariſt. pri. Top. cap. vi. exponit, quæ re ſunt eadem, nomine diuerſa: huiuſque interpretationis vmbram vidit fortaſſe Zimara Theor. 99 vbi explanat text. 92. pri. de cœlo: veteres certè, ac deinde etiam Medici omnem ſubſtantiam nomine materiæ videntur intelligere. Aut nomine materiæ poteſt ſignificari elementum; vt idem dictu ſit *in ſenſilem materiam*, atque in elementum ſenſile. Nam, & apud Emped. & interdum apud Parmenidem elementa ſtatuebantur ſubiecta materies omnium rerũ, & à nobis conceduntur rerum miſtarum.

Ac fit, vt aliter ad opinionem, aliter ad veritatem oriatur aliquid ſimpliciter, & intereat: ſpiritus enim, & aër ad ſenſum quidem minus eſt: quamobrem, quæ intereunt, quòd in hæc ipſa mutentur: interire ſimpliciter dicunt; oriri autem cum in tangibile, atq; in terram fuerint mutata: ad veritatem autem hæc magis hoc aliquid, & ſpecies, quàm terra. Cur igitur generatio quidem ſimplex ſit interitus alicuius, interitus autem ſimplex, alicuius generatio, cauſa eſt expoſita: quòd materies differt, vel quòd ſubſtantia eſt, vel quòd non eſt: vel quòd illa quidem magis, hæc autem minus; vel quòd materies ex qua, & in quam, hæc quidem magis ſenſilis, illa autem minus.

Tex. Com. 20.

Pugnant, inquit, nonnunquam inter ſe ſecundus, & tertius modus. Nam cum ex terra fit aër, ſi ſecundum modum ſequamur qui veritatem ipſam ſpectat; dicemus generationem eſſe ſimplicem; quoniam aër eſt magis *hoc aliquid, atque ſpecies*, nobilior, ac perfectior ſubſtantia, quàm terra, interitum autem dicemus non ſimplicem, ſed alicuius; quoniam ſcilicet terra interit, quæ deterior, & ignobilior ſubſtantia eſt. Sin autem ad vulgi opinionem abeamus; dicemus eſſe interitum ſimplicem, quoniam terra interiit, quæ magis ſenſilis ſubſtantia eſt, & tactu percipitur; generationem autem non ſimplicem, ſed alicuius, quoniam genitus eſt aër & ſpiritus, qui longè minus ſenſilis: ſpiritus, & aër ſæpè ab Ariſto. coniunguntur, & M. Tullius aërem vocare ſolet flabilem, ſpirabilemq; naturam. Vulgus igitur tunc aliquid ſimpliciter interiiſſe dicit, cũ *in hæc ipſa*, id eſt in aërem & flatum mutatum aliquid eſt. Nam cum aqua abiit in vaporem, tunc abſolutè dicunt corrumpi, & euaneſcere aquam, nulla geniti aëris mentione facta; tũ autem fit mutatio aëris *in tangibile*, id eſt in ſolidum quiddam, vt aquam, & terram; ſimpliciter oriri dicunt; quare cum pluit,

non dicimus aërem interire, ſed tantum genitæ aquæ mentionem facimus. Nihil mirum autem, ſi docti homines à vulgo ſæpè diſſentiant. Anaxagoram refert Ariſt. pri. Eud. cap. ii. cũ à plebeio quodam homine interrogatus eſſet, quem beatiſsimum hominem iudicaret, illum reſpondiſſe, qui tibi à felicitate remotiſsimus videatur. Expoſita igitur cauſa eſt tùm ad veritatem, tùm ad opinionem hominum, cur aliquo ſimpliciter genito, ſequatur interitus cuiuſdam, & contra aliquo ſimpliciter intereunte ſequatur generatio cuiuſdam, *quòd .n. materia differt*, ꝙ non eadem res generetur, & intereat; hinc ſequitur, ſupple tu, iſta in generatione, & interitu differentia. Differt autem res à re, vel quòd vna ſit ſubſtantia, altera non ſit, qui Parmenidis modus fuit; vel quòd illa quidem *magis*, id eſt perfectior ſubſtantia, illa autem minus, qui ſecundus, & veritati conſentaneus modus fuit; vel quod *materia ex qua, & in quam*, quòd natura illa, quæ interit, & quæ gignitur; *hæc quidem ſit magis ſenſilis, illa autem minus*, qui tertius erat modus; ita breui quodam epilogo omnes tres cauſas iam copioſè expoſitas complexi ſumus.

Cur autem hæc quidem ſimpliciter oriri dicantur, illa autem quiddam duntaxat; non ea generatione, quæ vicißim fit, quo nunc diximus modo: Nam nunc eatenus quidem conſtitutum eſt, cur, cum omnis generatio ſit interitus alterius, & omnis interitus ſit generatio alterius cuiuſdam, non ſimiliter tamen in ijs, quæ in ſe vicißim mutantur, vtamur iſtis nominibus, gigni, & interire. Quod autem poſterius dictum eſt, non hoc anquirit: ſed cur diſcens quidem non dicitur ſimpliciter fieri, ſed fieri ſciens: quod verò ſatum eſt, fieri? hæc autem definita categorijs ſunt: alia enim hoc aliquid ſignificant, alia tale, alia quantum. Quæcunque igitur ſubſtantiam non ſignificant, non dicuntur ſimpliciter fieri, ſed quiddam: ac nihilominus tamen in omnibus ſimiliter generatio dicitur ſecundum ea, quæ in altera coniugatione: vt in ſubſtantia quidem ſi ignis, ſed non ſi terra, in quali autem ſi ſciens, ſed non quando inſciens.

Expoſuimus cur, ſi omnis generatio eſt interitus alterius, & omnis interitus, alterius generatio; non tamen eodem modo vtamur iſtis nominibus gigni, & interire; ſed cum ortum, exempli cauſa, aquæ ex aëre, generationem ſimpliciter aſſeramus, interitum autem cuiuſdam: at cum aër ex aqua, dicamus eſſe generationem cuiuſdam, interitum autem ſimpliciter. Cæterum quoniam principium iſtud, entium nonnulla ſignificare hoc aliquid, nonnulla minimè, iis tantum rebus accommodauimus, quæ in ſeſe viciſsim mutantur (eæ enim nobis erant propoſitæ ad contemplandum) & tamen primo locum habet in ſubſtantiis, & accidentibus; Agè iam, quamuis illa in ſe viciſsim non mutentur (non enim ex accidente fit ſubſtantia, neque ex ſubſtantia accidens) iſtò tamen tanquàm ad fontem, & caput orationem noſtram redigentes explicemus, cur aliquid dicatur oriri ſimpliciter nulla mutatione in alterum conſiderata, aliquid autem non ſimpliciter. Nam qui diſcit, non dicitur ſimpliciter oriri, ſed fieri talis, id eſt ſciens, *quod autem ſatum eſt*, vt ordeum, & triticum fieri ſimpliciter, & abſolutè oriri dicitur; dicimus enim ortum eſſe triticum, ortũ eſſe ordeum; notandum autem eſt, poſt illa verba *cur autem alia quidem ſimpliciter oriri dicantur, alia autem quiddam duntaxat, non ea generatione, quæ vicißim fit, quo nunc diximus modo* ſupplenda eſſe iſta *cauſa afferenda eſt*, perſpicuè enim deſiderantur: Eſtquè, vt aliàs diximus iſthæc negligentia Ariſtoteli familiaris, & grauitatem præſeferens; breuiter autem, quòd poſtremò propoſuit, explicat Ariſtoteles, inquit enim pro diſtinctione categoriarum diſtingui etiam generationem ſimplicem à non ſimplici. Nam quæcunque hoc aliquid ſignificant (ſignificant autem, quæcunque in categoria ſubſtantiæ continentur) hæc cum fient, ſimpliciter oriri dicentur; quæcunque autem non hoc aliquid, ſed aut quale, aut quantum ſignificãt, aut ad aliam accidentium categoriam referuntur; non ſimpliciter dicentur oriri, ſed fieri quiddam. Cæterum in ſingulis categoriis, ſunt diuerſæ coniugationes rerum, & quaſi gradus. Nam vt Pythagorici duas rerum coniugationes, & ordines ſtatuebant, in quarum altera collocabant nobiliora, & perfectiora, in altera autem viliora, & minus perfecta; ita nos etiam dicimus in ſingulis categoriis eſſe naturas perfectiores, quæ verè ſpecies, & habitus ſint; eſſe item minus perfectas, quæ priuationis inſtar obtineant, & talium quarundam Tex. Com. 2.

coniugationum

coniugationum fecit etiam mentionem Ariſtoteles xii. Metaphy. xxxvi. Quamobrem cum in ſingulis quibuſque categoriis ſint diuerſæ rerum coniugationes, erit quatenus in omnibus categoriis interdum generatio potius, quam interitus, interdum verò interitus potius, quàm generatio ſpectari queat: generatio enim erit *ſecundum ea, quæ in altera coniugatione* generationis nomen tunc præcipuè vſurpabimus, cum orietur aliquid locatum in coniugatione rerum nobiliorum, vt in ſubſtantia, ſi genitus fuerit ignis, & non terra; in qualitate, ſi ſciens, & non ſi fiat inſciens. Nam in ſubſtantia ex perfectiore coniugatione eſt ignis, quã terra; in qualitate ſciens, quàm inſciens; contrà autem tunc dicemus conſequutum eſſe interitum, cum interibunt ea, quæ in iſta eadem coniugatione locantur; & orientur, quæ in coniugatione rerum deteriorum. Generationem igitur, atque interitum ſimplicem, & non ſimplicem tripliciter ſpectauimus: Primo in iis rebus, quæ in ſe viciſsim mutantur conſerendo nobiliorem eſſentiam cum ignobiliore; huiuſmodi autem ſunt potiſsimum ſubſtãtiæ, deinde vniuerſè in genere entium cõferendo ſubſtantiam cum accidentibus; poſtremò quaſi appendiculam quandam addidimus oſtendentes, quomodo etiam in categoriis accidentium habere locum iſta diuerſitas queat: rurſus conſerendo nobilius accidens cum viliore.

Cur igitur alia quidem ſimpliciter oriantur, alia autem minimè, & vniuersè & in ſubſtantijs ipſis, dictum eſt: & cur, quòd generatio aſsiduè perduret, cauſa ſit, tanquàm materies, ipſum ſubiectum, quoniam mutari poteſt in contraria: et in ſubſtantijs generatio huius eſt ſemper illius interitus, & huius interitus illius generatio.

Epilogum eorum, quæ dicta ſunt, ſuo more apponit Ariſtoteles & inquit, abundè eſſe expoſitam cauſam; cur alia dicantur oriri ſimpliciter, alia minimè; eſtque expoſitum, *& vniuersè* quatenus diſtinctionem ipſius entis in ſubſtantiam, & accidens conſiderauimus, *& in ſubſtantijs ipſis*, & præcipuè in ſubſtantiis, quoniam de iis præcipuè ſermo erat (nam quod de categoriis accidentium dictum eſt, fuit appendix quædam) quatenus oſtendimus perfectiores ſubſtantias ſimpliciter interire; deteriores autem minus ſimpliciter; additque ſatis etiam allatam cauſam perpetuitatis ipſius generationis, *tanquàm materiam* acceptam ex illo cauſæ genere, quod ad materiam refertur; poterat enim eiuſdem rei afferri ratio ex cauſa efficiente, verum id aliò diſtulimus; nunc ſatis ſit intelligere aſsiduè perdurare generationem in rerum natura quoniam *ſubiectum* illud potentia ens, ex quo diximus res generari, *mutari poteſt in contraria*, viciſsim poteſt contraria excipere; ita vt huius generatio, ſit interitus illius, & huius interitus, illius generatio; id autem præcipuè in ſubſtantiis locum habet; de qua re in quæſtionibus; ex quo patet verbum illud *in contraria* intelligi debere de illis omnibus, quæ opponuntur tanquàm perfectiora, & minus perfecta.

Tex. Com. 21. *At verò nec dubitandum eſt, quam ob cauſam oriatur ſemper aliquid destructis. Nam quemadmodum interire ſimpliciter vſurpant, cum venerit ad inſenſile, & non ens: ita & oriri ex non ente aiunt, cum ex inſenſili. Siue igitur ſubiectum adſit aliquod, ſiue minimè: ex non ente fit. Quamobrem ſimiliter fit ex non ente, & corrumpitur in non ens. Iure igitur non deficit: generatio enim ipſa interitus non entis, interitus autem ipſe generatio non entis.*

Explicata cauſa perpetuitatis generationis & interitus, oſtendit nunc Ariſtoteles facilè dubitationi occurri poſſe, quæ nos torquebat. Veriſimile enim videbatur, ſi interitus ducebat ad non eſſe, & quotidie perdurat interitus, fore, vt aliquando vniuerſum ipſum conſumeretur. Reſpondet igitur in præſenti, dubitationem iſtam nullam eſſe, quoniam, quàmuis interitus ducat ad non eſſe, tamen eodem tempore oritur etiam aliquid aliud: ſic per iſtam reparationem non conſumitur vniuerſum. Inquit autem dubitandum non eſſe, *quam ob cauſam oritur ſemper aliquid deſtructis*, id eſt cur intereuntibus aliquibus rebus ſemper aliqua alia generentur; Id autem mirandum non eſſe, vel ex iis, quæ vulgò creduntur, oſtendit: ſolet autem libenter Ariſt. cum poteſt, reliquorum etiam ſententias ad ſuam quodammodo aggregare. Sic primo Eth. cum felicitatis vim accuratè, & ſubtiliter euoluiſſet viii. cap. oſtendit, cæteras etiam opiniones à ſua non vſquequaque diſcrepare. Idem igitur in-

ſtitutum nunc ſeruans demonſtrat conuenire ſibi quodammodo etiam cū multitudine, quod ad rationem ſeruandæ perpetuitatis in generatione, & interitu pertinet, quamuis in rebus ipſis non conueniat. Nam *quemadmodum interire ſimpliciter vſurpant, cum venerit ad inſenſile, & non ens; ita & oriri ex non ente aiunt, cum ex inſenſili*; quaſi dicat, eodem ferè pacto reddemus nos rationem continuatæ generationis, & interitus, quo pacto reddere vulgares ipſi poſſent. Illi quidem interitus nomen tunc ſimpliciter vſurpant, cum ſubiectum ex ſenſili abit ad inſenſile, quod putant non ens; vt cum ex aqua fit aër; quamobrem cum ex inſenſili fit aliquod ſenſile, vt ex aëre aqua, ex non ente ens oriri aiunt, *ſiue igitur ſubiectum adſit aliquod, ſiue minimè; ex non ente fit*, id eſt ſiue in hac motatione entis in non ens, & non entis in ens, vt aquæ in aërem, & aëris in aquam, adſit intus aliud ſubiectum iſtius mutationis (ita ad ſequentem dubitationem iter patefacit, non enim hoc loco Philoponi explanationem probamus) quemadmodum nos cenſemus, qui aëri, & aquæ ponimus communẽ materiam primam; ſiue minimè adſit aliquid aliud ſubiectum; ſed ipſemet aër exempli cauſa, cum mutatur in aquam, ſit ſubiectum iſtius mutationis, quod non modo vulgus putat, ſed multi etiam præſtantiſsimi Philoſophi ſtatuerunt non peruenientes ad naturam materiæ primæ; ſed exiſtimantes vel aërem vel aquam, vel intermedium corpus, vel ignem eſſe primum ſubiectum; vtrouis, inquam, modo ſe res habeat, *ex non ente fit*, id eſt nihilominus rationem reddere poſſumus, quo pacto ſeruetur incolumis rerum vniuerſitas; nam ex non ente fit ens, quod clarius exprimit ſequentibus verbis; *quamobrem ſimiliter fit ex non ente, & corrumpitur in non ens*, id eſt quo pacto res corrumpuntur in non ens, eodem pacto fiunt ex non ente; ita quicquid ex vniuerſo conſumitur per abitionem ex ente in non ens, reparatur per motationem ex non ente in ens, *iure igitur non deficit*, igitur ſi ita res habeat, vt iſti ponunt, meritò non deficit vniuerſum, & perpetuo durat generatio & interitus, *generatio enim ipſa interitus non entis: interitus autem ipſe generatio non entis*, id eſt nunquam poteſt oriri ens, & ſenſile, quin intereat non ens, & inſenſile: ac viciſsim nunquam poteſt interire ens, & ſenſile, quin oriatur non ens, & inſenſile. Ita generatio ipſa .i. generatio entis, quæ abſolutè nunc dicitur ἁπλῶς, eſt interitus non entis, & interitus ipſe, id eſt abſolutus, qui eſt interitus entis, eſt generatio non entis; ergo quemadmodum ipſi vulgares (hæc.n. omnia ab accurato Lectore addenda ſunt) poſſunt rationem reddere, cur aliquibus rebus intereuntibus alia oriantur, quòd d.ſ. vt abeunt in non ens; ità pariter ex non ente generari poſſunt; ità nihilo difficilius à nobis ratio reddi poteſt. Nam vt res abeunt in materiam primã; ita ex eadem materia prima generantur, itemq; vt ex ignobiliore forma in præſtantiorem mutatio fit; ita ex nobiliore in ignobiliorem. Itaque generatio, & interitus aſsiduè perdurat.

Verùm hoc quidem non ens ſimpliciter, dubitauerit quiſpiam, vtrum alterũ contrarium ſit, vt terra, & graue non ens, ignis autem, & leue ipſum ens; an ſecus; verùm terra etiam ſit ens; quod autem eſt non ens, ſit materia terræ, & ignis ſimiliter. Tex. Com. 22.

Antea dubium, atque incertum reliquit, vtrum iſtud, quod vulgus vocat non ens ſimpliciter, ex quo fit mutatio in ens, eſſet ipſummet ſubiectum mutationis, ità vt aër, exempli cauſa, qui à vulgo non ens, quòd vix ſentiatur, cenſetur, ſit verè illud non ens ſimpliciter, ex quo debet fieri ens tanquàm ex materia: an iſtud non ens ſimpliciter verè ſit non aër, non terra, non aliud contrariis figuratum, ſed aliquid aliud omni forma, & qualitate per ſe carens, quod in iſta mutatione ſubiiciatur. Id enim non modo vulgus, ſed ne veteres quidem philoſophi diſtinxerunt; Statuit igitur id Ariſt. & inquit *iſtud non ens ſimpliciter* materiam ipſam, ex qua entia fieri debent, non eſſe alterum contrariorum; vt Parmenidi fortaſſe videretur, qui terram tanquàm non ens poſuit, vt ignem ens, aut Anaximeni, aut Anaximandro, aut aliis huiuſmodi philoſophis vnum ex iſtis quatuor corporibus pro ſubiecto ponentibus; ſed eſſe materiam quandam informem terræ, & igni æquè ſubiectam.

Et num quid diuerſa vtriuſque materies? An minime ex ſe viciſsim fierent, neque ex contrarijs? his enim contraria inſunt, igni, terræ, aquæ, aëri. An eſt quidem, quatenus eadem, eſt autem quatenus altera. Ipſum enim aliquando ens ſubijcitur idem, ipſum autem eſſe, non idem. Ac de his quidem hactenus ſit dictum.

I Quoniam

Quoniam proximè dixerat eandem eſſe materiam ignis, & terræ ſimiliter, idque alicui mirum videri poterat; idcirco nouam iſtam dubitationem affert, *& nunquid diuerſa vtriuſq; materies*, id eſt dubitauerit quiſpiam (quæ verba ex proximè allata quæſtione ſunt repetenda) vtrum ſit propria materies ignis, atque item propria terræ, an communis omnium; reſpondetque non eſſe diuerſam materiem, & id probat, *an minime ex ſe viciſsim fierent, neque ex contrarijs?* ſi non eſſet eadem materies, non fierent ex ſe mutuò, neque ex contrariis: ſed fiunt ex ſe mutuo, & ex contrariis (nam igni, terræ, aquæ, aëri contraria inſunt, & tamen vnum in alterum viciſsim conuertitur) ergo materia eſt eadem. Connexum, ex quo tota vis argumentationis pendet, ſatis initio huius libri eſt explicatum; cum doceremus contraria idcirco pugnare, ac ſeſe mutuo expellere; quoniam eiuſdem ſubiecti poſſeſsionem vtraque adire vellent: verùm adhuc accuratiorem reſponſionem afferens, addit, *An eſt quidem quatenus eadem, eſt autem quatenus altera?* partim eſt eadem omnium materia, partim altera, & diuerſa. Nam ipſum *aliquando ens* natura, & ſubſtantia materiæ imperfecta (nam voce illa ποτὲ, id eſt aliquando, imperfectũ quiddam ſignificari, notat Philoponus primo poſt.c.v.) eadem ſubiicitur, ac manet eadem ſub igne, atq; terra; *ipſum autem eſſe, non idem*, id eſt quatenus verè & actu conſiſtit per aliquam formam, non eadem ſubiicitur terræ & igni. Nam cũ mutatur in ignem, habet formam terræ per quam conſiſtit, & priuationem ignis; cũ verò mutatur in terrã, habet priuationem terræ, & formam ignis, per quam conſiſtit. Poſſumus aũt illas voces *ipſum autem eſſe* interpretari propriam rationem, per quam materia tùm ignis, tùm terræ formam accipit. Nam materia ſecundum ſubſtantiã quidem ſuam omnibus eadem ſubiicitur, verùm ſingulis formis per proprias quaſdam rationes; ex quo iii. phy. x. dictum eſt, poſſe valere, & poſſe ægrotare non eſſe idem. Verùm hac de re in quæſtionibus.

QVÆSTIONES IN TERTIVM CAPVT.

1 Vtrum ens ſit analogum, vel ſynonymum ex tex. xi.
2 Quomodo finis cauſa ſit, vtrum cum eſt, an cum non eſt ex com. lvii. Philoponi.
3 An Philoſophus etiam naturalis de actu, & poteſtate loqui poſsit.
4 An de primo mouente agat Philoſophus naturalis ex tex. xiiii.
5 An materia ſit actu, ac de eſſentia materiæ.
6 Vtrum materia recipiat quà formata eſt, an quà non formata.
7 An materia ſit cauſa æternæ generationis & interitus ex tex. xv.
8 An generatio vnius ſit alterius interitus ex tex. xvii.
9 Vtrum ſit prior naturà generatio, an interitus.
10 Quomodo in ſubſtantia ſit magis, & minus ex tex. xviii.
11 An primæ qualitates ſint formæ elementorum ex eodem tex.

1 *Vtrum ens ſit analogum, vel ſynonymum ex tex. xi.*

ENs vocat Ariſtoteles vniuerſale, & omnia comprehendens; Multæ autem ſemper lites fuerunt, eſſet ne eos vniuocum, an æquiuocum, an potius analogum quoddam. Alexander ex Ariſtotele vii. Metaphy. com. ix. inquit, parum intereſſe ſiue vniuocũ, ſiue æquiuocum, ſiue ad vnum, & ab vno ſtatuatur. Quod ità eſt intelligendum, vt verè ens ſit ad vnum; omnia enim ſunt entia, vel quia ſunt ſubſtantiæ, vel quòd ad ſubſtantiã referũtur; ea autem, quæ ſunt ad vnum, ſunt quodammodo interiecta intermedia inter vniuoca, & æquiuoca. Logicus enim pingui Mineruà res tractans hoc vnum ſpectat, habeant ne res, quæ in vno nomine conueniunt, eandem rationem ſecundum idem nomen, an non habeãt. Si habent eandem omnino rationem, vniuocas vocat, atque illud commune nomen vniuocum ſtatuit; ſin minus, res æquiuocas, & nomen illud æquiuocum ſancit; quod à Philopono habebitis in com. ciiii. Philoſophus autem haud paulo diligentius agens, ſpectat res, quæ in vno nomine conueniunt, appellentur ne illo nomine ſecundum eandem naturam, an ad eandem naturam, atque ab eadem natura; an neque ſecundum eandem naturam, neque ad eandem, aut ab eadem; quod ex quarto metaphyſicorum tex. ſecundo, & quarto colligitur: ſi ſecundum vnam naturam dicuntur (vt homo, atque equus vocantur animalia ſecundum eandem naturam, id eſt vim ſentientem) appellat vniuocas: Scio à Marco Tullio

vocari

vocari cognomines, ſed à conſuetudine quaſi ab æſtu me abripi ſino; ſin autem dicuntur ad eandem naturam (vt pharmacum & vrina dicuntur ſana, quoniam referuntur ad corpus ſanum) vocat ad vnum, & ab vno: quòd ſi neque ſecundum eandem naturam, neque ad eandem naturam relata, aliquo communi nomine appellantur, nomen illud vocat æquiuocum, & res illi ſubiectas æquiuocas. Ergo cum ea, quæ ad vnum, & ab vno dicuntur, & à noſtris analoga attributionis nominantur, medium quendam locum teneant inter æquiuocum, & vniuocum; media autem ſi cum vno extremo conferantur, alterius extremi inſtar obtineát: àdeò, ſi iſta conferantur cum omnino vniuocis, æquiuoca cenſeri poterunt; ſi cum omnino æquiuocis, vniuoca. Ita parum refert, hoc ne, an illo nomine appelles. Ens autem iſtud, quod ab vno, & ad vnum dicimus, prima diuiſione diuidi debet, vt aliàs fuſius oſtendam, in ens reale, & ens rationis. Nam & ens rationis habet attributionem ad verum ens; & ideo eo ſub entis affectionibus reponitur iiii. metaph. iii. & alibi: multoque melius illius naturá primus philoſophus noſcit, quàm logicus; licet logicus illud fabricetur. Sic philoſophus melius percipit naturam ſanitatis, quàm Medicus; licet medicus eam poſtea efficiat: & ita ens rationis diuerſè conſideratum ad primam Philoſophiam, & Logicam pertinet; ad illam, vt quodammodo ens; ad hanc, vt efficiendum à nobis.

Quæ ſit prima entis diuiſio.

Ens rationis conſiderari à pri. philoſopho.

Ens reale rurſus diuiditur in ens per ſe, & ens per accidens; de quo etiam ente per accidens aget primus philoſophus, quatenus ad verè, & per ſe ens refertur, idcircoque multa de illo, & etiam de ente rationis vi. Metaphy. dicuntur. Ens autem reale per ſe diuiditur in decem categorias v. Metaphy. xiiii. Verùm hac de re alibi plura. Nunc illud teneatur, ens hoc vniuerſale, & omnia continens, cuius mentionem facit Ariſtoteles, vel poſſe à nobis intelligi illud ens maximè commune, quod entia rationis, & entia per accidens etiam comprehendit, vel ens tantum reale per ſe, quod decem categorias continet. Hoc enim præcipuè à Philoſopho conſideratur; idcircoque vi. metaphy. cum nonnulla dicantur de ente per accidens, & de ente rationis, omittuntur illa poſtea, & ad ens per ſe tota ſe conuertit oratio. Notetur etiam iſtá vocem *vniuerſale* ſignificare id, quod ad vnum; vt ſignificat primo de anima viii. *animal vniuerſale*, id eſt ab vno, & ad vnum, vt aliàs ex Simplicio oſtendá.

Diuiſio entis realis.

Diuiſio entis realis per ſe.

2 *Quomodo finis cauſa ſit, vtrum cum eſt, an cum non eſt ex com. lvii. Philoponi.*

Rationem reddens Philoponus cur Ariſtoteles duarum tantùm cauſarum mentioné faciat, efficientis, & materiæ; formam autem, & finem omittat; inquit formam, & finem poſt generationem accedere; idcircoque non eſſe cauſas generationis. Id, quod de fine affert, videtur Ariſt. pleniſsimè repugnare ii. de anima xxxv. & ii de animaliú generatione cap. primo huius ipſius quæſtionis, quæ nunc proponitur, continuatæ. ſ. generationis, & æternæ cauſam eam, quæ ad finem pertinet, afferenti. Oſtendit enim præſtare eſſe, quàm non eſſe; quare, cum hæc inferiora idem numero ſemper eſſe non poſſent, prouidiſſe naturam, vt per continuatam æterno tempore generationem in ſpecie ſaltem eſſent, & continuarentur: ergo ſi alibi Ariſtoteles huius rei cauſam à fine ductam affert, poterat hic quoque afferre. Præterea finis eſt cauſa cauſarum ii. phy. xxxi & ii. metaph. viii. ergo non poſterius accedit, vt inquit Philoponus, ſed prior omnibus aliis eſt. Omnino quæſtio hæc de efficientia, ſiue, vt vocant, de cauſalitate finis, eſt apud me ſatis ardua, nec benè ab aliis tractata: Idcirco exponam ego ſententiam meam; ſi prius, quæ dubitationem, & ſcrupulum iniiciunt, propoſuero. Quòd igitur finis non ſit cauſa, ita videtur oſtendi poſſe. Si finis cauſat, aut cauſat quando eſt, aut quando non eſt; ſed neutro modo cauſare poteſt: ergo nullo. Connexum euidens. Aſſumptum probatur, & primo quo ad primam partem, quòd ſcilicet non cauſet quando eſt: habitibus præſentibus in materia ceſſat, & finitur motus hoc libro tex. 55. ergo cum adeſt finis, & ceſſatio à motu, habitusq; ſunt præſentes; efficiens etiam ocioſum manet; ita non mouetur a fine: quare finis non mouet. Præterea idem non poteſt eſſe cauſa, & effectum eiuſdem: finis eſt effectum efficientis; eſt enim idem numero atque forma ii. phy. lxx. & primo de animalium generatione cap. pri. forma autem ſine dubio eſt effectum, atq; opus efficientis: quare eiuſdem opus erit ipſe etiam finis; quàobrem illius cauſa eſſe non poterit. Poſtremò finis mouet, quà amatur, & deſideratur xii. metaphy. xxxvi. quà amatur quidem, beatas mentes; quà verò deſideratur, hæc inferiora. Deſideratur; ergo non eſt: deſiderium. n. eſt rei abſentis, & qua careamus, vt pulchrè oſtendit Plato in Sympoſio in Socratis oratione; & Ariſtoteles ad finem pri. phy. Quod autem ad ſecundam partem aſſumpti attinet, probo finem non poſſe cauſare, cum non eſt. Finis debet mouere efficiens; at quod non eſt, non mouet; ergo non poteſt cauſare, cum non eſt.

Argumenta quòd finis nõ ſit cauſa.

pertractetur: adeſt enim validum argumentum, quo quis probare poſſet debuiſſe iam deficere ipſam generationem, tantum abeſſe vt perpetua eſſe queat: eſt autem argumentum huiuſmodi. Si totum ipſum ens corruptum eſſe debet, certè generatio defecerit oportet; ſed vniuerſum ipſum ens iam pridem corruptum eſſe debet; ergo iã generatio defecerit oportet: connexum ſatis patet ex illo communi omnium philoſophorum dogmate; ex nihilo nihil fieri, ſed ſemper ex aliquo ente: quare ſi iàm vniuerſum ens eſt conſumptum, certè non remanet aliquid, ex quo generatio poſsit exiſtere. Aſſumptum explicatur. Si ex vniuerſo ente quotidie aliquid deceſsit; certe iam conſumptum, & inane redditum ſit oportet; ſed quotidie ex vniuerſo ente aliquid deceſsit; ergo iam conſumptum, & inane redditum ſit oportet. Connexum poſtea declarabitur; aſſumptum autem ex eo verum eſſe intelligitur, quòd aliquid quotidie interit; quod autem interit, abit in non ens (interitus enim nihil aliud eſt, quàm mutatio ex ente ad non ens) non ens autem eſt nihil; quare cum loco entis ſuccedat nihil; certè quotidie de ipſo ente aliquid detractum eſt, & redditum minus; quòd autem non ens ſit nihilum, ità probamus; quod non eſt quid, id eſt ſubſtantia (ita enim ſolere ab Ariſtotele vocari ſubſtantiam clariſsimum eſt) neque quale, neque quantum, neque vbi, neque, ſupple tu, vllius alterius categoriæ accidens; illud certè eſt nihil; quod non eſt ens, certè neque eſt ſubſtantia, neque quale, neque quantum, neque aliud accidens; ergo nihil eſt. Connexum autem, quod hucuſque explicandum diſtulimus, videlicet, ſi ex vniuerſo ente quotidie aliquid deceſsit, iam conſumptum eſſe debere, & inane redditum, indè verú eſſe intelligitur; quòd vniuerſum eſt actu finitum: omne autem actu finitum conſumitur, ſi de illo quotidie aliquid detrahas pri. phy. xxxvii. Non enim ita reſpondeas, eòquòd infinitum ſit illud ens, ex quo reliqua fiant, generationem non deficere, ſed perpetuam eſſe; ſiquidem iam à nobis & iii. phy. & primo de cœlo abundè oſtenſum eſt, nullum eſſe actu infinitũ, ſed tantum *poteſtate ad diuiſionem*, id eſt continuum. quod in infinitum diuidi queat: quámobrem *hanc ſolam*, id eſt poteſtatem ad diuiſionem fortaſſe nunquàm deficere mirandum non erat; cum ſemper ipſum continuum fieret minus, *nunc autem hoc non cernimus* non videmus interire res eòquòd diuidantur in minores, omninoque vniuerſum decreſcere.
Ergo vix apparet, quî propoſitæ dubitationi occurri poſsit: huic autem argumentationi ſimilis illa fuit, qua Plato in Phædone confici putauit animantes ex mortuis rurſus ad vitam reuocari. Petrus Gherardus, quem ego iuuènem ob excellens ingenium, ſummam eruditioné, modeſtiſsimos mores vnicè diligo; putat legendum ταυτὶ [illegible], atquè ex hac lectione pulcherrimam ſententiam elicit, quam ipſe alibi explicabit.

Tex. Com. 17. *Nunquid igitur, eò quòd vnius interitus, ſit alterius generatio, & generatio vnius, interitus alterius, nunquàm deficere mutationem neceſſe eſt? quòd igitur generatio & interitus ſimiliter ſit in entium vnoquoque, hanc putandum eſt omnibus eſſe veram cauſam.*

Quamuis inquit allata argumentatio valde nos dubitare, atque hæſitare cogat; tamen nõ difficulter fortaſſe illam refellemus, ſi ità ſtatuamus, vnius generationem eſſe alterius interitum, & vnius interitum alterius generationem; quod veriſsimum eſſe cernimus. Cum.n. aqua interit, fit aër; cum interit aër, fit aqua, aut ignis. Ita non quæ corrumpuntur, abeunt in non ens, & nihilum; quæ totius dubitationis origo erat, ſed abeunt in aliud ens; Forma ſcilicet aëris ſuccedit aquæ, & forma aquæ rurſus aëri: Ex quo prior etiam dubitatio ſedatur, quomodo, inquam, res ex ente poteſtate fieri poſſent; quod enim erat poteſtate ens, nullo pacto conſiſtere poſſe videbatur; Sedatur autem iſto iam probè fixo, ac ſtabilito; quod materia ſemper aliquam formam gerit, & per illam actu eſt; gerit autem ſemper aliquam, quoniam vnius interitus eſt generatio alterius. Ita enim quod fit, fit quidem per ſe ex ente poteſtate, ſcilicet materia prima, in qua inerat poteſtate; ſed per accidens fit ex ente actu; quatenus materies ſemper habet adiunctam formam. Prior autem forma non quidem cauſa eſt, cur oriatur ſuccedens forma; ſed tantum fulcit, atque continet materiam; ita vt illa in rerum vniuerſitate conſiſtere queat. *Quod igitur generatio & interitus ſimiliter ſit in entium vnoquoq;*, quod generatio, & interitus eodem pacto perpetua ſint, ac nunquam deficiant in ſingulis rerum inferiorum, caducarumque ſpeciebus, *hanc putandum eſt eſſe omnibus veram cauſam* hanc perennem ſucceſsionem generationis, & interitus, vt generatio vnius ſit interitus alterius, & contrà vnius interitus generatio alterius; exiſtimare debemus eſſe verá cauſam omnibus rerum caducarum ſpeciebus, tam earum, quæ ſimpliciter, quàm earum, quæ ſecundum partem gignuntur, & intereunt; ad quam differentiam exponendam iam accedimus.

Ecquid

Ecquid autem cauſæ ſit, cur hæc quidem ſimpliciter fieri dicantur, & interire, illa autem non ſimpliciter, rurſus conſiderandum: ſi quidem pariter eſt generatio quidem huius, interitus autem illius, & interitus quidem huius, generatio autem illius. Explicari autem hoc aliqua ratione poſtulat: dicimus enim quòd interit nunc ſimpliciter, & non ſolum hoc: & hæc quidem generatio ſimpliciter, hic autem interitus: hoc autem fit quidem aliquid, minimè autem ſimpliciter fit. Dicimus enim addiſcentem fieri quidem ſcientem, fieri autem ſimpliciter minimè. Tex.Com.18.

Explicanda, inquit, iſthæc varietas eſt, cur aliqua dicaotur fieri, & interire ſimpliciter; aliqua autem non ſimpliciter. Nam ex præcedentis quæſtionis diſſolutione facilè nobis in mentem venire poſſet, iſti varietati locum non eſſe: oam ſi omnium rerum parem eſſe cooditionem ſtatuimus, vt generatio vnius ſit ioteritus alterius, & contrà; certè aut omoia ſimpliciter fieri, & interire, aut omnia oon ſimpliciter ſtatuendum etiam fuit, *Nam ſi pariter eſt generatio quidem huius, interitus verò illius, & interitus quidem huius, generatio autem illius*, ſi eodem pacto igois, exempli cauſa, generatio, eſt interitus aquæ, & generatio aquæ, eſt interitus ignis; eodem etiam pacto vtraque mutatio ſimplex generatio, & interitus, aut vtraque oon ſimplex dicenda eſt. Explicari igitur hoc *aliqua ratione poſtulat*, id eſt diſtinctione, & aoimaduerſione quadam: commuoi enim loquendi conſuetudini plurimũ tribuendum eſt: communis autem loquendi conſuetudo hanc differentiam induxit: quædam enim dicimus interire ſimpliciter, *& non ſolum hoc*, oon ſolum hoc deſinere eſſe hoc, & corrumpi aliqua ex parte, vt cum dicimus, hominem deſinere eſſe muſicum, (tunc enim corrumpitur noo ſimpliciter, ſed tantum *hoc*, id eſt ex parte muſicæ) ſed etiam ſimpliciter deſinere eſſe, & corrumpi, *& hæc quidem generatio ſimpliciter; hic autem interitus* in iis rebus quæ iſto modo ſimpliciter, & non tantum hoc fiunt, generationis ſimpliciter nomine vtimur, & in iis, quæ abſolutè intereunt, nomine interitus ſimpliciter, *hoc autem fit quidem aliquid, ſed minimè ſimpliciter fit*, cootra autem dicimus, *hoc*, id eſt ſubſtantiam aliquam fieri oon ſimpliciter, *ſed aliquid*, id eſt per mutationem adipiſci aliquid; atque omnino addimus prædicatum, dicentes hoc fit hoc; quod in accidentibus perſpicoe patet; dicimus enim eum qui diſcit, id eſt hominem fieri ſcientem, non autem dicimus, hominem cum diſcit, ſimpliciter fieri; verum & in ſubſtantiis locom habet. Nam cum aqua abit io aërem; dicere ſolemus aquam interire, oulla ſæpe geniti aëris mentione facta; aut ſi eius mentiooem facimus, non dicimus abſolutè aërem gigni, ſed hoc fieri hoc, id eſt aquam fieri aërem. Contra autem, cum aër vertitur io aquam, & pluit; dicimus abſolutè oriri aquam, nolla intereuntis aëris mentione facta: aut ſi facimus; ooo dicimus abſolutè aërem interire, ſed hoc abire in hoc; id eſt aërem coouerti in aquam; ergo iſtius in loquendo varietatis quæ omnino ratione carere non poteſt, aliqua ratio eſt afferenda; ad quod in ſequentibus verbis aggredietur. Animaduertendum illud eſt, quemadmodum ſupra notauimus vocem illam τὶ interdum pro ſubiecto accipi, & tunc ſubſtantiis præcipuè conuenire, interdum loco prædicati ſumi, & ſignificare accidentia; ita vocem iſtam τόδε oonunquàm tanquam ſubiectũ proferri, & ſignificare ſubſtantiam; quo ſenſu, & antea accepta eſt, & nunc in illis verbis accipitur, *hoc autem quidem aliquid*; nonnunquam verò loco prædicati accipi, vt in iſtis verbis à oobis proximè explanatis, *quòd interit nunc ſimpliciter, & non ſolum hoc*.

Quemadmodum igitur ſæpe diſtinguimus, dicimusq; hæc quidem ſignificare hoc aliquid, illa autem minimè: hinc euenit id, de quo quæritur. Intereſt enim in quæ mutetur, quod mutatur: quemadmodum fortè ipſa quidem ad ignem via generatio ſimplex, interitus autem alicuius, vt terræ: generatio autem terræ, generatio quædam, minimè autem ſimpliciter generatio, interitus autem ſimpliciter, vt ignis: quemadmodum Parmenides ait, duo eſſe affirmans, vnum ens, alterum non ens, ignem & terram.

Triplicem iſtius propoſitæ in loquendo varietatis rationem eſt allaturus Ariſtoteles; atq; omnes tres in iis rebus locum habent, quæ viciſsim in ſe conuertuntur, & quarum vnius generatio eſt interitus alterius; hæ enim nobis dubitandi occaſionem præbuerunt; omneſque iſtius varietatis rationes pendent ab vno principio, non tamen ab omnibus bene intellecto. Principium eſt illud; Nonnulla ſignificare hoc aliquid, & abſolutè eſſe entia; Nonnulla autem minimè ſignificare hoc aliquid, neque eſſe ſimpliciter entia; quomodo ſubſtantias ab accidentibus differre in Metaphyſicis docuimus. Quare ſi in iis etiam rebus, quæ in ſe viciſſim mutantur, iſthæc differentia locum habebit; vt aliquæ quidem ſint verè hoc aliquid, aliquæ autem, ſi cum illis conferantur, propter ſuam vilitatem vix videantur eſſe hoc aliquid, aut ne vix quidem; profectò nobiliores illæ, vt verè, & ſimpliciter ſunt entia; ità cum oriantur, ſimplex generatio erit; cum interibunt, ſimplex interitus; viliores autem hæ, & ignobiliores, vt vix entia ſunt; ità in ipſis erit generatio & interitus non ſimplex, & abſolutus, ſed alicuius. Parmenides igitur putans ignem eſſe ens, terram non ens, facilè generationem ſimplicem, & interitum à non ſimplici diſtinguebat. Nam cum ignis, id eſt ens ex terra, id eſt ex non ente oriebatur; erat generatio ſimplex, interitus autem alicuius.i.terræ. Contrà, ſi ex igne terra oriretur; erat interitus ſimplex, generatio autem alicuius, id eſt terræ: atque hic primus modus diſtinguendi, eſt penes ens, & non ens, non tamen verus, quoniam nulla ſubſtantia eſt non ens, terraque perſpicuè eſt ſubſtantia. Secundus modus Ariſtotelis eſt, qui collatione quadam putat perfectiorem ſubſtantiam poſſe vocari magis ſpeciem, & ens; at minus perfectam poſſe vocari priuationem quodammodo, & non ens: atque ità verè & commodiſsime diſtinguit generationem & interitum ſimplicem à nõſimplici: vulgus autem, qui tertius modus eſt, putat, quod ſentitur, eſſe ens; quod non ſentitur, non ens; & ex eodem principio diſtinguit; *quemadmodum igitur ſæpè diſtinguimus dicimusque*, & vii. metaphy. & alibi ſæpe oſtenſum eſt, *hæc quidem ſignificare hoc aliquid* per ſe conſiſtere, ſuapteque vi contineri, eſſeque ſimpliciter entia; *illa autem minimè*, illa autem minimè ſignificare, hoc aliquid; ac minimè per ſe conſiſtere; *hinc euenit id de quo quæritur*, ex iſta diſtinctione rationem reddere poterimus; cur aliqua dicantur oriri, & interire ſimpliciter, aliqua autem minimè; *intereſt enim in quæ mutetur, quod mutatur*. Mutatio omnis intra duo extrema continetur; quorum vnum vocatur terminus à quo: alterum autem terminus ad quem; vt cum dicimus ex aëre fieri aquam, illa vox *ex aëre* ſignificat nobis terminum à quo fit diſceſsio; illa autem *aquam* ſignificat nobis terminum ad quem mutatio definit: nominatur autem mutatio à termino ad quem ii. phy: xiiii. vt mutatio ex frigore in calorem appellatur calefactio; non autem frigefactio. Ergo *intereſt in qua mutetur, quod mutatur*, plurimum refert, hunc ne, an illum terminũ ad quem, accipiamus. Nam ſi terminus ad quẽ fuerit aliquid per ſe, & ſimpliciter ens: erit ſimplex generatio; cum autem terminus ad quẽ erit aliquid non ſimpliciter ens: erit generatio non ſimplex, & abſoluta, ſed alicuius. Hoc ità conſtituto ponit primum modum, qui apud Parmenidem locum habere potuiſſet; nam cum ille duo rerum initia in iis libris, quos accommodatè ad hominum opinionem ſcripſit ſtatueret; quorum vnum ens, & ignem; alterum non ens, & terram appellabat; ſequebatur, vt cum fiebat ignis ex terra, generatio quidem ſimplex eſſet, quoniam gignebatur ens, *interitus autem alicuius*, id eſt non ſimplex, & abſolutus, ſed talis rei, vt terræ. Contrà autem, cum ex igne fiebat terra, minimè generatio ſimplex eſſet, quoniam gignebatur non ens, ſed *generatio quædam*, id eſt talis rei, terræ ſcilicet: interitus autem ſimpliciter, quoniam interibat ens, id eſt ignis. Res ipſa minimè vera eſt; Idcirco Ariſtoteles & initio dixit, *fortè*, id eſt ſi Parmenidis ſententiam ſequamur, & nunc iſthæc verba addit.

Nihil autem refert ſiue hoc, ſiue alia huiuſmodi ſubijciamus: modum enim quærimus, non ſubiectum. via igitur ad non ens ſimpliciter, interitus ſimplex: quæ autem ad ens ſimpliciter, generatio ſimplex. Quibus igitur conſtitutum ſit ſiue igni, & terræ, ſiue alijs quibuſdam, horum erit alterum quidem ens, alterum autem non ens. Hic igitur vnus modus eſt, quo aliquid ſimpliciter fieri, & interire differt ab eo, quod non ſimpliciter.

Ne me, inquit, reprehendas, ſi exemplum minus verum fuit: nam nullo pacto terra debet appellari non ens: quinimò eſt ſolida, & conſiſtens ſubſtantia; ſed nunc quæritur modus, quo differat ſimpliciter fieri, & interire ab eo, quod eſt non ſimpliciter; modus autem

vnus

uius eſt differentia entis, & non entis. Nam ſimpliciter ens ſimpliciter oriri, & interire debet; quod autem non eſt ens ſimpliciter, non debet ſimpliciter aut oriri vel interire, ſed tantùm ſecundum quid: ſiue modo tu terram, & ignem ponas ens & non ens, quemadmodum Parmenides poſuit: ſiue alia quædam, parùm ad iſtum modum intelligendum intererit. Nam quodcunque ſimpliciter ens ſtatueris, viam, quæ ad illud ducit, generationem ſimplicem ſtatues; quæ autem ducit ad non ens ſimpliciter, interitum ſimplicem: ſupple autem tu, quod omittit Ariſtoteles, viam, quæ ducit ad non ens ex ente; vt eſt interitus ſimplex; ita eſſe generationem alicuius, id eſt non entis, & viam, quæ ducit ex non ente ad ens, vt eſt generatio ſimplex; ita eſſe interitum alicuius, id eſt non entis. Illa igitur verba *modum enim quærimus non ſubiectum*, ita ſunt intelligenda; percipere volumus diſtinctionem iſtam entis à non ente: quæcunque autem iſti diſtinctioni ſubiecta ponantur, id eſt ſiue ignem dicas eſſe ens, & terram non ens; ſiue aërem, & aquam, ſiue aliud quippiam; nihil nunc ad noſtrum inſtitutum facit: quare ad eadem clarius exprimendum, addit illa etiam verba, *quibus igitur conſtitutum eſt, ſiue igni, & terra, ſiue alijs quibuſdam; horum erit hoc quidem ens, illud autē non ens*, quaſi dicat in noſtra poteſtate ſitum eſt, conſtituere, quid nam vocari velimus ens, & non ens. Nam vt primo prior. in. ſecto cap. pri. ſcribitur, in exemplis non requiritur veritas, ſed rei propoſitæ explicatio.

Alius autem ex materia ipſa, qualis illa fuerit: cuius enim differentiæ magis hoc aliquid ſignificant; magis ſubſtantia: cuius autem priuationem; non ens: quemadmodum ipſum quidem calidum prædicamentum quoddam, & ſpecies: frigus autem priuatio: differunt autem terra, & ignis talibus etiam differentijs.

Secundus hic modus eſt, in quo non aliquid ſimpliciter ens, & aliquid ſimpliciter non ens accipitur; ſed magis ens, & minus ens, magis ſubſtantia, & minus ſubſtantia: magis autem ens eſt id, quod nobilioribus differentiis eſt præditum; minus autē ens, quod differentiis ignobilioribus & priuationis naturam quodammodo reddentibus eſt præditum. Ergo *cuius differentiæ magis hoc aliquid ſignificant* nobiliorē, conſtantioremq; naturā obtinēt, illa materia eſt magis ſubſtantia; *cuius autem priuationem*, illa autem materia, ac res cuius differentiæ magis ſignificant priuationem *non ens*, id eſt magis, ac potius quodammodo vocari debet non ens, quàm ens, ſi cum perfectiore ſcilicet, ac præſtantiore conferatur. Addenda autem vbique eſt particula illa *magis* ex ſuperiore membro. Quamobrem cum ex perfectiore forma fiet minus perfecta; erit interitus ſimpliciter, & generatio ſecundum quid; cum autem ex minus perfecta perfectior, erit interitus ſecundum quid, & generatio ſimplex. Ita 4. phyſi. 49. aqua dicitur materia aëris; aër potius ſpecies, & forma. Eſt igitur ductus hic diſtinguendi modus *ex materia ipſa, qualis illa fuerit*. i. ex diuerſis differentiis, & formis, quibus afficitur materies: nomine enim qualitatis intelligi formam ſatis patet. Affert autem in exemplum Ariſt. calorem & frigus; quas inquit eſſe differentias conſtituentes ignē, & terram, quarum differentiarū calor longè perfectior, & efficacior forma ſit; & idcirco *prædicamentum quoddam & ſpecies*, id eſt habitum ſignificet, & poſitiuum quoddam, frigus autem longè ignauior forma; idcircoque quaſi priuatio. *Differunt autem terra, & ignis talibus etiā differentijs*; quaſi dicat in eo nobiſcum cum Parmenide facilè conueniret; quòd generatio ignis ſit planè abſoluta; generatio autem terræ ſit potius generatio quædam, & cum adiunctione. Diſcrepamus autem ab illo in cauſa afferenda. Nam ille ignem ens, terram non ens ſtatuit. Nos autem ignem viuidiore, & perfectiore forma præditum dicimus, terram ignauiore, ac deteriore.

Multitudini autem magis videtur differre ſenſili, & non ſenſili. Nam cū in ſenſilem materiam mutatum fuerit, oriri aiunt: cum autem in eam, quæ non appareat, interire. Ipſum enim ens, ipſumq; non ens, eò quòd ſentiatur, & non ſentiatur, definiunt: quemadmodum ipſum quidem ſcibile ens; ipſum autem incomprehenſibile non ens: ſenſus enim ſcientiæ facultatem habet. Quemadmodum igitur ipſi ſeſe viuere, & eſſe idcirco putant, quòd ſentiunt, vel poſſunt, ita & res, veritatem quodammodo diſpicientes; quatenus autem idem ſtatuunt, aberrantes. Tex. Com. 19

Duo

Duo expoſiti modi ſatis philoſophici ſunt: primus locum habebat in Parmenidis ſententia aſſerentis ignem eſſe ens, terram verò non ens. Nam certè ſi res iſto ſe haberet modo; facile cum alterum ex altero gignitur, quæ eſſet generatio, & interitus ſimplex, & quæ non ſimplex, ſtatuere poſſemus. Secundus autem veritati ipſi maximè reſpondet, ac de Ariſtotelis ſententia prolatus eſt. Reſtat tertius, qui multitudinis, & vulgi eſt (πρὸς τοὺς πολλοὺς multitudinem apud Ariſtotelem, ſignificare, quemadmodum nos vertimus, primo Ethic, & alibi patet) aut eorum Philoſophorũ, qui haud multo plus peruident, quàm vulgus faciat. Iſti igitur putant id eſſe ens, quod eſt ſenſile, illud non ens, quod non ſenſile: quamobrem cum aliquid in *ſenſilem materiam mutatum fuerit*, cum mutatum fuerit in rem, ac naturam ſenſilem aut cum materia ipſa ſenſilem formam acceperit, ſimpliciter oriri aiunt *cum autem in eam, quæ non appareat*, at cum facta erit ſubſtantia non ſenſilis ex ſenſili, ſimpliciter dicunt interire. Hæc ſententia ex eo fundamento pendet, quòd quemadmodum nos verè dicimus, omne ens eſſe ſcibile, quod autem eſt incomprehenſibile, eſſe etiam non ens; ità iſti *ens, & non ens eò quòd ſentiatur, & non ſentiatur, definiunt*, illud eſſe ens, quod ſentitur, illud non ens, quod non ſentitur, exiſtimant; ſenſus enim apud ipſos *ſcientiæ facultatem habet*, id eſt alium ipſi modum ſciendi, quàm per ſenſum non cognoſcunt; & putant, ſi omne ens ſciri debet, debere etiam ſentiri; quando nihil aliud ſit ſcire, quàm ſentire. Quamobrem vt ipſi ſe idcirco viuere, & eſſe putant, quòd ſenſu vel vtuntur vel ſaltem vti poſſunt, *ita & res*, id eſt ita in eo putant conſiſtere rerum naturam, vt ſentiri queant *diſpicientes quodammodo veritatem* quatenus ſcilicet putant, quod eſt ens, comprehenſibile eſſe debere, *quatenus autem idem dicunt*, at quatenus putant idem eſſe ſenſu, & mente comprehendi, longè errantes. Nomine materiæ interdum ſignificare ſolet Ariſt. rem ipſam, vt in ſuperioribus verbis, *ex materia ipſa, qualis illa fuerit*, & nunc in iſtis *cum in ſenſilem materiam mutatum fuerit*, & v. Met. cap. de vno, vbi ea dicuntur eſſe vnum numero, quorum vna eſt materia, id eſt vt ego ex Alexan. videor mihi commodiſsimè interpretari, vt que ipſemet Ariſt. pri. Top. cap. vi. exponit, quæ re ſunt eadem, nomine diuerſa: huiuſque interpretationis vmbram vidit fortaſſe Zimara Theor. 99 vbi explanat text. 92. pri. de cœlo: veteres certè, ac deinde etiam Medici omnem ſubſtantiam nomine materiæ videntur intelligere. Aut nomine materiæ poteſt ſignificari elementum; vt idem dictu ſit in *ſenſilem materiam*, atque in elementum ſenſile. Nam, & apud Emped. & interdum apud Parmenidem elementa ſtatuebantur ſubiecta materies omnium rerũ, & à nobis conceduntur rerum miſtarum.

Ac fit, vt aliter ad opinionem, aliter ad veritatem oriatur aliquid ſimpliciter, & intereat: ſpiritus enim, & aër ad ſenſum quidem minus eſt: quamobrem, quæ intereunt, quòd in hæc ipſa mutentur, interire ſimpliciter dicunt; oriri autem cum in tangibile, atq; in terram fuerint mutata: ad veritatem autem

Tex. Com. 20. *hæc magis hoc aliquid, & ſpecies, quàm terra. Cur igitur generatio quidem ſimplex ſit interitus alicuius, interitus autem ſimplex, alicuius generatio, cauſa eſt expoſita: quòd materies differt, vel quòd ſubſtantia eſt, vel quòd non eſt, vel quòd illa quidem magis, hæc autem minus; vel quòd materies ex qua, & in quam, hæc quidem magis ſenſilis, illa autem minus.*

Pugnant, inquit, nonnunquàm inter ſe ſecundus, & tertius modus. Nam cum ex terra fit aër, ſi ſecundum modum ſequamur qui veritatem ipſam ſpectat; dicemus generationem eſſe ſimplicem; quoniam aër eſt magis *hoc aliquid, atque species*, nobilior, ac perfectior ſubſtantia, quàm terra, interitum autem dicemus non ſimplicem; ſed alicuius; quoniam ſcilicet terra interit, quæ deterior, & ignobilior ſubſtantia eſt. Sin autem ad vulgi opinionem abeamus; dicemus eſſe interitum ſimplicem, quoniam terra interiit, quæ magis ſenſilis ſubſtantia eſt, & tactu percipitur; generationem autem non ſimplicem, ſed alicuius, quoniam genitus eſt aër & ſpiritus, qui longè minus ſenſilis: ſpiritus, & aër ſæpe ab Ariſto. coniunguntur, & M. Tullius aërem vocare ſolet flabilem, ſpirabilemq; naturam. Vulgus igitur tunc aliquid ſimpliciter interiiſſe dicit, cũ *in hæc ipſa*, id eſt in aërem & flatum mutatum aliquid eſt. Nam cum aqua abiit in vaporem, tunc abſolutè dicunt corrumpi, & euaneſcere aquam, nulla geniti aëris mentione facta; tũ autem fit mutatio aëris *in tangibile* id eſt in ſolidum quiddam, vt aquam, & terram; ſimpliciter oriri dicunt; quare cum pluit,

non

non dicimus aërem interire, ſed tantum genitæ aquæ mentionem facimus. Nihil mirum autem, ſi docti homines à vulgo ſæpè diſſentiant. Anaxagoram refert Ariſt. pri. Eud. cap. ii. cũ à plebeio quodam homine interrogatus eſſet, quem beatiſsimum hominem iudicaret, illum reſpondiſſe, qui tibi à felicitate remotiſsimus videatur. Expoſita igitur cauſa eſt tùm ad veritatem, tùm ad opinionem hominum, cur aliquo ſimpliciter genito, ſequatur interitus cuiuſdam, & contra aliquo ſimpliciter intereunte ſequatur generatio cuiuſdam, *quòd .n. materia differt*, ꝗ non eadem res generetur, & intereat; hinc ſequitur, ſupple tu, iſta in generatione, & interitu differentia. Differt autem res à re, vel quòd vna ſit ſubſtantia, altera non ſit, qui Parmenidis modus fuit; vel quòd illa quidem *magis*, id eſt perfectior ſubſtantia, illa autem minus, qui ſecundus, & veritati conſentaneus modus fuit; vel quod *materia ex qua, & inquam*, quòd natura illa, quæ interit, & quæ gignitur; *hæc quidem ſit magis ſenſilis, illa autem minus*, qui tertius erat modus; ita breui quodam epilogo omnes tres cauſas iam copioſè expoſitas complexi ſumus.

Cur autem hæc quidem ſimpliciter oriri dicantur, illa autem quiddam duntaxat; non ea generatione, quæ vicißim fit, quo nunc diximus modo: Nam nunc eatenus quidem conſtitutum eſt, cur, cum omnis generatio ſit interitus alterius, & omnis interitus ſit generatio alterius cuiuſdam, non ſimiliter tamen in ijs, quæ in ſe vicißim mutantur, vtamur iſtis nominibus, gigni, & interire. Quod autem poſterius dictum eſt, non hoc anquirit: ſed cur diſcens quidem non dicitur ſimpliciter fieri, ſed fieri ſciens: quod verò ſatum eſt, fieri? hæc autem definita categorijs ſunt: alia enim hoc aliquid ſignificant, alia tale, alia quantum. Quæcunque igitur ſubſtantiam non ſignificant, non dicuntur ſimpliciter fieri, ſed quiddam: ac nihilominus tamen in omnibus ſimiliter generatio dicitur ſecundum ea, quæ in altera coniugatione: vt in ſubſtantia quidem ſi ignis, ſed non ſi terra, in quali autem ſi ſciens, ſed non quando inſciens.

Expoſuimus cur, ſi omnis generatio eſt interitus alterius, & omnis interitus, alterius generatio; non tamen eodem modo vtamur iſtis nominibus gigni, & interire; ſed cum oritur, exempli cauſa, aqua ex aëre, generationem ſimpliciter afferamus, interitum autem cuiuſdam: at cum aër ex aqua, dicamus eſſe generationem cuiuſdam, interitum autem ſimpliciter. Cæterum quoniam principium iſtud, entium nonnulla ſignificare hoc aliquid, nonnulla minimè, iis tantum rebus accommodauimus, quæ in ſeſe viciſsim mutantur (eæ enim nobis erant propoſitæ ad contemplandum) & tamen primo locum habet in ſubſtantiis, & accidentibus; Agè iam, quamuis illa in ſe viciſsim non mutentur (non enim ex accidente ſit ſubſtantia, neque ex ſubſtantia accidens) iſtò tamen tanquàm ad fontem, & caput orationem noſtram redigentes explicemus, cur aliquid dicatur oriri ſimpliciter nulla mutatione in alterum conſiderata, aliquid autem non ſimpliciter. Nam qui diſcit, non dicitur ſimpliciter oriri, ſed fieri talis, id eſt ſciens, *quod autem ſatum eſt*, vt ordeum, & triticum *fieri* ſimpliciter, & abſolutè oriri dicitur; dicimus enim ortum eſſe triticum, ortũ eſſe ordeum; notandum autem eſt, poſt illa verba *cur autem alia quidem ſimpliciter oriri dicantur, alia autem quiddam duntaxat, non ea generatione, quæ vicißim fit, quo nunc diximus modo* ſupplenda eſſe iſta *cauſa afferenda eſt*, perſpicuè enim deſiderantur: Eſtquè, vt aliàs diximus iſthæc negligentia Ariſtoteli familiaris, & grauitatem præſeferens; breuiter autem, quòd poſtremò propoſuit, explicat Ariſtoteles, inquit enim pro diſtinctione categoriarum diſtingui etiam generationem ſimplicem à non ſimplici. Nam quæcunque hoc aliquid ſignificant (ſignificant autem, quæcunque in categoria ſubſtantiæ continentur) hæc cum fient, ſimpliciter oriri dicentur; quæcunque autem non hoc aliquid, ſed aut quale, aut quantum ſignificãt, aut ad aliam accidentium categoriam referuntur; non ſimpliciter dicentur oriri, ſed fieri quiddam. Cæterum in ſingulis categoriis, ſunt diuerſæ coniugationes rerum; & quaſi gradus. Nam vt Pythagorici duas rerum coniugationes, & ordines ſtatuebant, in quarum altera collocabant nobiliora, & perfectiora, in altera autem viliora, & minus perfecta; ita nos etiam dicimus in ſingulis categoriis eſſe naturas perfectiores, quæ verè ſpecies, & habitus ſint; eſſe item minus perfectas, quæ priuationis inſtar obtineant, & talium quarundam

coniugationum

coniugationum fecit etiam mentionem Ariſtoteles xii. Metaphy. xxxvi. Quamobrem cum in ſingulis quibuſque categoriis ſint diuerſæ rerum coniugationes, erit quatenus in omnibus categoriis interdum generatio potius, quàm interitus; interdum verò interitus potius, quàm generatio ſpectari queat: generatio enim erit *ſecundum ea, quæ in altera coniugatione* generationis nomen tunc præcipuè vſurpabimus, cum orietur aliquid locatum in coniugatione rerum nobiliorum, vt in ſubſtantia, ſi genitus fuerit ignis, & non terra, in qualitate, ſi ſciens, & non ſi fiat inſciens. Nam in ſubſtantia ex perfectiore coniugatione eſt ignis, quã terra; in qualitate ſciens, quàm inſciens; contrà autem tunc dicemus conſequutum eſſe interitum, cum interibunt ea, quæ in iſta eadem coniugatione locantur; & orientur, quæ in coniugatione rerum deteriorum. Generationem igitur, atque interitum ſimplicem, & non ſimplicem tripliciter ſpectauimus: Primo in iis rebus, quæ in ſe viciſsim mutantur conferendo nobiliorem eſſentiam cum ignobiliore: huiuſmodi autem ſunt potiſsimum ſubſtãtiæ, deinde vniuerſè in genere entium cõferendo ſubſtantiam cum accidentibus; poſtremò quaſi appendiculam quandam addidimus oſtendentes, quomodo etiam in categoriis accidentium habere locum iſta diuerſitas queat: rurſus conferendo nobilius accidens cum viliore.

Cur igitur alia quidem ſimpliciter oriantur, alia autem minimè, & vniuersè & in ſubſtantijs ipſis, dictum eſt: & cur, quòd generatio aſsiduè perduret, cauſa ſit, tanquàm materies, ipſum ſubiectum, quoniam mutari poteſt in contraria: et in ſubſtantijs generatio huius eſt ſemper illius interitus, & huius interitus illius generatio.

Epilogum eorum, quæ dicta ſunt, ſuo more apponit Ariſtoteles & inquit, abundè eſſe expoſitam cauſam; cur alia dicantur oriri ſimpliciter, alia minimè; eſtque expoſitum, *& vniuersè* quatenus diſtinctionem ipſius entis in ſubſtantiam, & accidens conſiderauimus, *& in ſubſtantijs ipſis*, & præcipuè in ſubſtantiis, quoniam de iis præcipuè ſermo erat (nam quod de categoriis accidentium dictum eſt, fuit appendix quædam) quatenus oſtendimus perfectiores ſubſtantias ſimpliciter interire; deteriores autem minus ſimpliciter; additque ſatis etiam allatam cauſam perpetuitatis ipſius generationis, *tanquàm materiam* acceptam ex illo cauſæ genere, quod ad materiam refertur; poterat enim eiuſdem rei afferri ratio ex cauſa efficiente, verum id aliò diſtulimus; nunc ſatis ſit intelligere aſsiduè perdurare generationem in rerum natura quoniam *ſubiectum* illud potentia ens, ex quo diximus res generari, *mutari poteſt in contraria*, viciſsim poteſt contraria excipere; ita vt huius generatio, ſit interitus illius, & huius interitus, illius generatio; id autem præcipuè in ſubſtantiis locum habet, de qua re in quæſtionibus; ex quo patet verbum illud *in contraria* intelligi debere de illis omnibus, quæ opponuntur tanquàm perfectiora, & minus perfecta.

Tex. Com. 21. *At verò nec dubitandum eſt, quam ob cauſam oriatur ſemper aliquid deſtructis. Nam quemadmodum interire ſimpliciter vſurpant, cum venerit ad inſenſile, & non ens: ita & oriri ex non ente aiunt, cum ex inſenſili. Siue igitur ſubiectum adſit aliquod, ſiue minimè: ex non ente fit. Quamobrem ſimiliter fit ex non ente, & corrumpitur in non ens. Iure igitur non deficit: generatio enim ipſa interitus non entis, interitus autem ipſe generatio non entis.*

Explicata cauſa perpetuitatis generationis & interitus, oſtendit nunc Ariſtoteles facilè dubitationi occurri poſſe, quæ nos torquebat. Veriſimile enim videbatur, ſi interitus ducebat ad non eſſe, & quotidie perdurat interitus, fore, vt aliquando vniuerſum ipſum conſumeretur. Reſpondet igitur in præſenti, dubitationem iſtam nullam eſſe, quoniam, quàuis interitus ducat ad non eſſe, tamen eodem tempore oritur etiam aliquid aliud: ſic per iſtam reparationem non conſumitur vniuerſum. Inquit autem dubitandum non eſſe, *quam ob cauſam oritur ſemper aliquid deſtructis*, id eſt cur intereuntibus aliquibus rebus ſemper aliqua alia generentur; Id autem mirandum non eſſe, vel ex iis, quæ vulgò creduntur, oſtendit: ſolet autem libenter Ariſt. cum poteſt, reliquorum etiam ſententias ad ſuam quodammodo aggregare. Sic primo Eth. cum felicitatis vim accuratè, & ſubtiliter euoluiſſet viii. cap. oſtendit, cæteras etiam opiniones à ſua non vſquequaque diſcrepare. Idem igitur in-

ſtitutum

ſtitutum nunc ſeruans demonſtrat conuenire ſibi quodammodo etiam cũ multitudine, quod ad rationem ſeruandæ perpetuitatis in generatione, & interitu pertinet; quamuis in rebus ipſis non conueniat. Nam *quemadmodum interire ſimpliciter vſurpant, cum venerit ad inſenſile, & non ens; ita & oriri ex non ente aiunt, cum ex inſenſili*; quaſi dicat, eodem ferè pacto reddemus nos rationem continuatæ generationis, & interitus, quo pacto reddere vulgares ipſi poſſent. Illi quidem interitus nomen tunc ſimpliciter vſurpant, cum ſubiectum ex ſenſili abit ad inſenſile, quod putant non ens, vt cum ex aqua fit aër; quamobrem cum ex inſenſili fit aliquod ſenſile, vt ex aëre aqua, ex non ente ens oriri aiunt, *ſiue igitur ſubiectum adſit aliquod, ſiue minimè; ex non ente fit*, id eſt ſiue in hac mutatione entis in non ens, & non entis in ens, vt aquæ in aërem, & aëris in aquam, adſit intus aliud ſubiectum iſtius mutationis (ità ad ſequentem dubitationem iter patefacit, non enim hoc loco Philoponi explanationem probamus) quemadmodum nos cenſemus, qui aëri, & aquæ ponimus communẽ materiam primam; ſiue minimè adſit aliquid aliud ſubiectum; ſed ipſemet aër exempli cauſa, cum mutatur in aquam, ſit ſubiectum iſtius mutationis, quod non modo vulgus putat, ſed multi etiam præſtantiſsimi Philoſophi ſtatuerunt non peruenientes ad naturam materiæ primæ; ſed exiſtimantes vel aërem vel aquam, vel intermedium corpus, vel ignem eſſe primum ſubiectum; vtrouis, inquam, modo ſe res habeat, *ex non ente fit*, id eſt nihilominus rationem reddere poſſumus, quo pacto ſeruetur incolumis rerum vniuerſitas; nam ex non ente fit ens, quod clarius exprimit ſequentibus verbis; *quamobrem ſimiliter fit ex non ente, & corrumpitur in non ens*, id eſt quo pacto res corrumpuntur in non ens, eodem pacto fiunt ex non ente; ita quicquid ex vniuerſo conſumitur per abitionem ex ente in non ens, reparatur per mutationem ex non ente in ens, *iure igitur non deficit*, igitur ſi ita res habeat, vt iſti ponunt, meritò non deficit vniuerſum, & perpetuo durat generatio & interitus, *generatio enim ipſa interitus non entis: interitus autem ipſe generatio non entis*, id eſt nunquam poteſt oriri ens, & ſenſile, quin intereat non ens, & inſenſile: ac viciſsim nunquam poteſt interire ens, & ſenſile, quin oriatur non ens, & inſenſile. Ita generatio ipſa i. generatio entis, quæ abſolutè nunc dicitur γένεσις, eſt interitus non entis, & interitus ipſe, id eſt abſolutus, qui eſt interitus entis, eſt generatio non entis; ergo quemadmodum ipſi vulgares (hæc. n. omnia ab accurato Lectore addenda ſunt) poſſent rationem reddere, cur aliquibus rebus intereuntibus alia oriantur, quòd. ſ. vt abeunt in non ens; ità pariter ex non ente generari poſſunt; ità nihilo difficilius à nobis ratio reddi poteſt. Nam vt res abeunt in materiam primã; ita ex eadem materia prima generantur; itemq; vt ex ignobiliore forma in præſtantiorem mutatio fit; ita ex nobiliore in ignobiliorem. Itaque generatio, & interitus aſsiduè perdurat.

Verùm hoc quidem non ens ſimpliciter, dubitauerit quiſpiam, vtrum alterũ contrarium ſit, vt terra, & graue non ens, ignis autem, & leue ipſum ens: an ſecus: verùm terra etiam ſit ens: quod autem eſt non ens, ſit materia terræ, & ignis ſimiliter. Tex. Com. 22.

Antea dubium, atque incertum reliquit, vtrum iſtud, quod vulgus vocat non ens ſimpliciter, ex quo fit mutatio in ens, eſſet ipſummet ſubiectum mutationis, ità vt aër, exempli cauſa, qui à vulgo non ens, quòd vix ſentiatur, cenſetur, ſit verè illud non ens ſimpliciter, ex quo debet fieri ens tanquàm ex materia: an iſtud non ens ſimpliciter verè ſit non aër, non terra, non aliud contrariis figuratum, ſed aliquid aliud omni forma, & qualitate per ſe carens, quod in iſta mutatione ſubiiciatur. Id enim non modo vulgus, ſed ne veteres quidem philoſophi diſtinxerunt; Statuit igitur id Ariſt. & inquit *iſtud non ens ſimpliciter* materiam ipſam, ex qua entia fieri debent, non eſſe alterum contrariorum; vt Parmenidi fortaſſe videretur, qui terram tanquàm non ens poſuit, vt ignem ens, aut Anaximeni, aut Anaximandro, aut aliis huiuſmodi philoſophis vnum ex iſtis quatuor corporibus pro ſubiecto ponentibus; ſed eſſe materiam quandam informem terræ, & igni æquè ſubiectam.

Et num quid diuerſa vtriuſque materies? An minime ex ſe viciſsim fierent, neque ex contrarijs? his enim contraria inſunt, igni, terræ, aquæ, aëri. An eſt quidem, quatenus eadem, eſt autem quatenus altera. Ipſum enim aliquando ens ſubijcitur idem, ipſum autem eſſe, non idem. Ac de his quidem hactenus ſit dictum.

Quoniam proximè dixerat eandem eſſe materiam ignis, & terræ ſimiliter, idque alicui mirum videri poterat; idcirco nouam iſtam dubitationem affert, *& nunquid diuerſa vtriuſq; materies*, id eſt dubitauerit quiſpiam (quæ verba ex proximè allata quæſtione ſunt repetenda) vtrum ſit propria materies ignis, atque item propria terræ, an communis omnium; reſpondetque non eſſe diuerſam materiem, & id probat, *an minime ex ſe viciſſim fierent, neque ex contrarijs?* ſi non eſſet eadem materies, non fierent ex ſe mutuò, neque ex contrariis: ſed fiunt ex ſe mutuo, & ex contrariis (nam igni, terræ, aquæ, aëri contraria inſunt, & tamen vnum in alterum viciſsim conuertitur) ergo materia eſt eadem. Connexum, ex quo tota vis argumentationis pendet, ſatis initio huius libri eſt explicatum; cum doceremus contraria idcirco pugnare, ac ſeſe mutuo expellere; quoniam eiuſdem ſubiecti poſſeſsionem vtraque adire vellent: verùm adhuc accuratiorem reſponſionem afferens, addit, *An eſt quidem quatenus eadem, eſt autem quatenus altera?* partim eſt eadem omnium materia, partim altera, & diuerſa. Nam ipſum *aliquando ens* natura, & ſubſtantia materiæ imperfecta (nam voce illa ποτὲ, id eſt aliquando, imperfectū quiddam ſignificari, notat Philoponus primo poſt. c. v.) eadem ſubiicitur, ac manet eadem ſub igne, atq; terra; *ipſum autem eſſe, non idem*, id eſt quatenus verè & actu conſiſtit per aliquam formam, non eadem ſubiicitur terræ & igni. Nam cū mutatur in ignem, habet formam terræ per quam conſiſtit, & priuationem ignis; cū verò mutatur in terrā, habet priuationem terræ, & formam ignis, per quam conſiſtit. Poſſumus aūt illas voces *ipſum autem eſſe* interpretari propriam rationem, per quam materia tùm ignis, tùm terræ formam accipit. Nam materia ſecundum ſubſtantiā quidem ſuam omnibus eadem ſubiicitur, verùm ſingulis formis per proprias quaſdam rationes; ex quo iii. phy. x. dictum eſt, poſſe valere, & poſſe ægrotare non eſſe idem. Verùm hac de re in quæſtionibus.

QVÆSTIONES IN TERTIVM CAPVT.

1 Vtrum ens ſit analogum, vel ſynonymum ex tex. xi.
2 Quomodo finis cauſa ſit, vtrùm cum eſt, an cum non eſt ex com. lvii. Philoponi.
3 An Philoſophus etiam naturalis de actu, & poteſtate loqui poſsit.
4 An de primo mouente agat Philoſophus naturalis ex tex. xiiii.
5 An materia ſit actu, ac de eſſentia materiæ.
6 Vtrum materia recipiat quà formata eſt, an quà non formata.
7 An materia ſit cauſa æternæ generationis & interitus ex tex. xv.
8 An generatio vnius ſit alterius interitus ex tex. xvii.
9 Vtrum ſit prior naturà generatio, an interitus.
10 Quomodo in ſubſtantia ſit magis, & minus ex tex. xviii.
11 An primæ qualitates ſint formæ elementorum ex eodem tex.

1 *Vtrum ens ſit analogum, vel ſynonymum ex tex. xi.*

Ens vocat Ariſtoteles vniuerſale, & omnia comprehendens; Multæ autem ſemper lites fuerunt, eſſet ne ens vniuocum, an æquiuocum, an potius analogum quoddam. Alexander ex Ariſtotele vii. Metaphy. com. ix. inquit, parum intereſſe ſiue vniuocū, ſiue æquiuocum, ſiue ad vnum, & ab vno ſtatuatur. Quod ità eſt intelligendum, vt verè ens ſit ad vnum; omnia enim ſunt entia, vel quia ſunt ſubſtantiæ, vel quòd ad ſubſtantiā referūtur; ea autem, quæ ſunt ad vnum, ſunt quodammodo interiecta intermedia inter vniuoca, & æquiuoca. Logicus enim pingui Minerua res tractans hoc vnum ſpectat, habeant ne res, quæ in vno nomine conueniunt, eandem rationem ſecundum idem nomen, an non habeāt. Si habent eandem omnino rationem, vniuocas vocat, atque illud commune nomen vniuocum ſtatuit; ſin minus, res æquiuocas, & nomen illud æquiuocum ſancit; quod à Philopono habebitis in com. ciiii. Philoſophus autem haud paulo diligentius agens, ſpectat res, quæ in vno nomine conueniunt, appellentur ne illo nomine ſecundum eandem naturam, an ad eandem naturam, atque ab eadem natura; an neque ſecundum eandem naturam, neque ad eandem, aut ab eadem; quod ex quarto metaphyſicorum tex. ſecundo, & quarto colligitur: ſi ſecundum vnam naturam dicuntur (vt homo, atque equus vocantur animalia ſecundum eandem naturam, id eſt vim ſentientem) appellat vniuocas: Scio à Marco Tullio

vocari

vocari cognomines, ſed à conſuetudine quaſi ab æſtu me abripi ſino; ſi autem dicuntur ad eandem naturam (vt pharmacum & vrina dicuntur ſana, quoniam referuntur ad corpus ſanum) vocat ad vnum, & ab vno: quòd ſi neque ſecundum eandem naturam, neque ad eandem naturam relata, aliquo communi nomine appellantur, nomen illud vocat æquiuocum, & res illi ſubiectas æquiuocas. Ergo cum ea, quæ ad vnum, & ab vno dicuntur, & à noſtris analoga attributionis nominantur, medium quendam locum teneant inter æquiuocum, & vniuocum; media autem ſi cum vno extremo conferantur, alterius extremi inſtar obtineāt: ideò, ſi iſta conferantur cum omnino vniuocis, æquiuoca cenſeri poterunt; ſi cum omnino æquiuocis, vniuoca. Ita parum refert, hoc ne, an illo nomine appelles. Ens autem iſtud, quod ab vno, & ad vnum dicimus, prima diuiſione diuidi debet, vt aliàs fuſius oſtendam, in ens reale, & ens rationis. Nam & ens rationis habet attributionem ad verum ens; & idcirco ſub entis affectionibus reponitur iiii. metaph. iii. & alibi: multoque melius illius naturā primus philoſophus noſcit, quàm logicus; licet logicus illud fabricetur. Sic philoſophus melius percipit naturam ſanitatis, quàm Medicus; licet medicus eam poſtea efficiat: & ita ens rationis diuersè conſideratum ad primam Philoſophiam, & Logicam pertinet; ad illam, vt quodammodo ens; ad hanc, vt efficiendum à nobis.

Quæ ſit prima entis diuiſio.

Ens rationis conſiderari à pri. philoſopho.

Ens reale rurſus diuiditur in ens per ſe, & ens per accidens; de quo etiam ente per accidens aget primus philoſophus, quatenus ad verè, & per ſe ens refertur, idcircoque multa de illo, & etiam de ente rationis vi. Metaphy. dicuntur. Ens autem reale per ſe diuiditur in decem categorias v. Metaphy. xiiii. Verùm hac de re alibi plura. Nunc illud teneatur. ens hoc vniuerſale, & omnia continens, cuius mentionem facit Ariſtoteles, vel poſſe à nobis intelligi illud ens maximè commune, quod entia rationis, & entia per accidens etiam comprehendit, vel ens tantum reale per ſe, quod decem categorias continet. Hoc enim præcipuè à Philoſopho conſideratur; idcircoque vi. metaphy. cum nonnulla dicantur de ente per accidens, & de ente rationis, omittuntur illa poſtea, & ad ens per ſe tota ſe conuertit oratio. Notetur etiam iſtā vocem *vniuerſale* ſignificare id, quod ad vnum; vt ſignificat primo de anima viii. *animal vniuerſale*, id eſt ab vno, & ad vnum, vt aliàs ex Simplicio oſtendā.

Diuiſio entis realis.

Diuiſio entis realis per ſe.

2 *Quomodo finis cauſa ſit, vtrum cum eſt, an cum non eſt ex com. lvii. Philoponi.*

Rationem reddens Philoponus cur Ariſtoteles duarum tantùm cauſarum mentionē faciat, efficientis, & materiæ; formam autem, & finem omittat; inquit formam, & finem poſt generationem accedere; idcircoque non eſſe cauſas generationis. Id, quod de fine aſſerit, videtur Ariſt. pleniſsimè repugnare ii. de anima xxxv. & ii de animaliū generatione cap. primo huius ipſius quæſtionis, quæ nunc proponitur, continuatæ .ſ. generationis, & æternæ cauſam eam, quæ ad finem pertinet, afferenti. Oſtendit enim præſtare eſſe, quàm non eſſe; quare, cum hæc inferiora idem numero ſemper eſſe non poſſent, prouidiſſe naturam, vt per continuatam æterno tempore generationem in ſpecie ſaltem eſſent, & continuarentur: ergo ſi alibi Ariſtoteles huius rei cauſam à fine ductam affert, poterat hic quoque afferre. Præterea finis eſt cauſa cauſarum ii. phy. xxxi & ii. metaph. viii. ergo non poſterius accedit, vt inquit Philoponus, ſed prior omnibus aliis eſt. Omnino quæſtio hæc de efficientia, ſiue, vt vocant, de cauſalitate finis, eſt apud me ſatis ardua, nec benè ab aliis tractata: Idcirco exponam ego ſententiam meam; ſi prius, quæ dubitationem, & ſcrupulum iniiciunt, propoſuero. Quòd igitur finis non ſit cauſa, ita videtur oſtendi poſſe. Si finis cauſat, aut cauſat quando eſt, aut quando non eſt; ſed neutro modo cauſare poteſt: ergo nullo. Connexum euidens. Aſſumptum probatur, & primo quo ad primam partem, quòd ſcilicet non cauſet quando eſt: habitibus præſentibus in materia ceſſat, & finitur motus hoc libro tex. 55. ergo cum adeſt finis, & ceſſatio à motu, habitusq; ſunt præſentes; efficiens etiam ocioſum manet; ita non mouetur a fine: quare finis non mouet. Præterea idem non poteſt eſſe cauſa, & effectum eiuſdem: finis eſt effectum efficientis; eſt enim idem numero atque forma ii. phy. lxx. & primo de animalium generatione cap. pri. forma autem ſine dubio eſt effectum, atq; opus efficientis: quare eiuſdem opus erit ipſe etiam finis; quãobrem illius cauſa eſſe non poterit. Poſtremò finis mouet, quà amatur, & deſideratur xii. metaphy. xxxvi. quà amatur quidem, beatas mentes; quà verò deſideratur, hæc inferiora. Deſideratur; ergo non eſt: deſiderium.n. eſt rei abſentis, & qua careamus, vt pulchrè oſtendit Plato in Sympoſio in Socratis oratione; & Ariſtoteles ad finem pri. phy. Quod autem ad ſecundam partem aſſumpti attinet, probo finem non poſſe cauſare, cum non eſt. Finis debet mouere efficiens; at quod non eſt, non mouet; ergo non poteſt cauſare, cum non eſt.

Argumenta quòd finis nō ſit cauſa.

Præterea finis eſt bonum, vt millies ab Ariſtotele dicitur; ac niſi eſſet bonum, non deſideraretur: at quod non eſt, non eſt bonum: ergo finis, cum non eſt, non eſt bonum; ita non deſiderabitur, neque mouebit. Res igitur, vt vides, magnis eſt obſtructa difficultatibus. Quòd autem ab aliis non integrè ſit explicata, ea, quæ ab illis afferuntur, perpendenti facilè patebit.

Quæſtionem hic hucuſq; non eſſe ſatis explicatam.

Nam cum res duobus modis ſpectari queant, vno quatenus ſunt in anima, altero, quatenus ſunt extra animam (vt puellæ poſſeſsio tùm in mente eſt, idq; ſæpè, tùm re ipſa, atque id non ſæpè) multi exiſtimarunt finem mouere, vt eſt in anima, quod perſpicuè, niſi egregie fallor, falſum eſt. Nam ſi medici finis eſſet id, quod eſt in anima; profectò illum ſemper ſine medicamentis, aut miſsione ſanguinis conſequeretur: ſanitatem enim ſemper habere poteſt in mente. Præterea, vt diximus, forma & finis ſunt idem numero: at ſanitas, quæ eſt in anima, non eſt idem numero, vt ſatis conſtat, cum forma ſanitatis in corpore procreanda. Quamobrem Auerroes xii. Metaphyſicorum xxxvi. clarè pronunciat, balneum in anima eſſe efficiens, extra animam eſſe finem.

Opinio Zimaræ.

Zimara verò inſignis ſanè philoſophus hac in re mirè ſe torquet. Inquit enim in tabulis ſuper illa propoſitione *cauſæ ſunt notiores quo ad naturam*, finem eſſe cauſam, vt habet rationem in intentione agentis cũ tendentia tantùm ad talem bonitatem, quæ bonitas habet eſſe reale, ac deſiderabile; additq; iſtud à valdè paucis eſſe intellectum. Ego autem à paucioribus etiam, quàm ipſe putarit, puto; Nam ne ab ipſo quidem bene percæptum exiſtimo; Inquit enim eſſe cauſam, vt habet rationem in intentione agentis cum tali tameu tendentia; Verùm neque intentio agentis, neque tendentia eſt fiuis ipſe, ſed potius propenſio in finem. Patet id in iis, quæ appetitu naturali ad finem feruntur. Scitis enim appetitum triplicem eſſe; vnum, qui rationem, & mẽtem inſequitur, qui voluntas appellatur; alterum, qui ſenſum, qui propriè cupiditas nominatur; tertium, qui formam ipſam naturalem, & vocatur naturalis appetitus, qui etiam pendet à cognitione mentis illius non errantis; de qua Auerr. xii Metaph. xviii.

Ergo cum ignis intendit, ac ſibi proponit tanquàm finem locum ſuperum, & ad illum tendit; iſta certè intentio, ac tendentia, vt illius verbis vtar, nihil aliud eſt, quàm propenſio ipſius formæ naturalis; locus autem ſuperus eſt finis; Ita tendentia, & intentio agentis longè abeſt à natura finis.

Opinio Iandunl.

Iandunus quidem ii. phy. & v. Metaph. in quæſtione peculiari putauit finem eſſe cauſam, vt eſt extrà animam; verum conceſsit finem ortu, & origine eſſe poſteriorem aliis cauſis, licet perfectione eſſet prior, quod maximè falſum eſt. Nam ſi finis mouet reliquas, nec mouere poteſt, niſi ſit, profectò non tantùm perfectione prior, ſed etiam origine ſit oportet; aut certè ſimul tempore; vt in beatis mentibus; omnino veram naturam finis non attingit; quod ex iis, quæ à nobis dicentur, conſtabit.

Propria opinio.

In finis efficientia ſunt conditiones quædam pugnantes, quæ niſi diligenter explicentur, nihil ſit actum. Finis enim eſt principium quà eſt cauſa cauſarum; itemque eſt terminus, quà parto fini ceſſat, ac terminatur motus. Mirum igitur, quî ab eadem natura hæc duo tam diſſentientia proficiſci queant, incipere mntum, ac terminare, cum tamen ab vno non proueniat niſi vnum xii. Metaph. com. xliiii. & colligi poteſt ex Ariſtotele ii. de generatioue & interitu lvi. Præterea in fine hæ duæ aliæ nnn minus ſecum ipſæ pugnantes conditiones concurrunt, bonitas, & abſentia: nam ſi debet appeti, vt certè debet, & bonum, & abſens ſit oportet, quando deſiderium eſt rei bonæ & abſentis, id eſt nondum exiſtentis, pugnant autem iſta inter ſe; quippe cum quod eſt bonum, neceſſariò ſit; quod autem eſt abſens, nondum exiſtat. Hæc igitur explicari poſtulant, quod nos facere iam aggredimur. Finis duplex eſt, cui, & cuius ii. phy. xxv. & ii. de anima xxxv. & xxxvii. Nos autem hoc tempore loquimur de fine, cuius acquirendi cauſa efficiens agit; quique non differt à ſcopo, vt conſtat ex Ariſtotele vii. pol. cap. xiii. Vocatur autem hic finis perſæpe cauſa finalis. Cum autem duplex efficiens ſit, quod finem propoſitum ſibi habeat, alterum conſilio vtens, alterum ſine conſilio ii. phy. 49. dico, vt primum de efficiente cum conſilio loquamur, finem vel cauſam finalem ipſius eſſe bonum actu, re partim præſens, partim abſens, ſed ipſi facultati deliberanti totum præſens. Quòd finis ſit bonum actu, vix dubitari poteſt. Nam ſi de Medico quæras, quem ſibi in curando ægroto finem proponat, ſanitatem actu in eo, qui nunc ægrotat, reſpondebit; Itemque omnes alii artifices. Omninoque finis eſt optimum quiddam ii. phy. xxxi. quod autem optimum eſt, actu eſt. Non eſt autem totum iſtud bonum actu re præſens; non enim appeteretur, neq; Medicus in eo conſequendo laboraret; ſed habet partem præſentem, partemque item abſentem. In ægrotante, exempli cauſa, adeſt facultas recipiendæ ſanitatis, quæ facultas, vt rectè dicebat Contarenus lib. iii. primæ philoſophiæ eſt inchoatio quædam actus; aut, vt ego ſoleo dicere, quaſi dimidiatus quiddam actus, ex quo ex facultate, & actu verè fit vnum viii. Metaphy. xv. & ii. de anima vii. vbi dicebatur

quod verè eſt, actũ eſſe: quaſi ſignificaret, facultatem eſſe inchoationem ipſius eſſe: iſta autem facultas recipiendæ ſanitatis habet etiam aliquid actu, vt robur naturæ in præcipuis partibus; facultas enim propinqua ſemper aliquid actu deſiderat, quò ad certam formam dirigatur. Abeſt tamen perfectio, & abſolutio huius facultatis: cuius abſentis perfectionis ratione exoritur in medico apetitus, ac deſiderium illius; ac nihilo minus pars iſta re abſens, ipſius tamen Medici intelligentiæ præſens eſt; eam enim cogitando anticipat; quoniam mens plus poteſt, quàm natura. Nec tamen dico cogitationem iſtam, & anticipationem eſſe finem, aut ſpeciem ſanitatis in cogitatione impreſſam, ſed ſanitatem actu, & re effulgentem tamen, in illa ſpecie. Sic puella mouet vos, vt finis, effulgens tamen in ſpecie in oculis, atque animis veſtris impreſſa; Ita conditiones illæ concurrere non incommodè poterunt. Finis enim eſt principium, quà nondum totus actu reapſe eſt; eſt terminus, quà iam totus actu re ipſa eſt; eſt bonum, & optimum quiddam, atque eſt ens, quatenus habet partem iam exiſtentẽ & altera ab intellectu anticipatur quaſi exiſtens. Deſideratur, & appetitur, quatenus illam partem, quæ in intellectu tantum adeſt, re ipſa autem abeſt, nitimur actu re ipſa exiſtentem reddere. At rurſus dubitabis. In animo Medici finis imprimit ſpeciem ſuam integram, & perfectam, ergo totus actu eſt; nam ſi imprimere eſt opus rei actu exiſtentis, vt certè eſt, profectò quæ ſe totam poteſt imprimere, tota etiam actu erit. Dico ob naturam ipſius mentis iſtud non eſſe neceſſarium: quæ quidem mens rem abſentem ex alia, quæ præſens fuerit, poteſt colligere, atque explere. Id cuiuis facilè fiet credibile. Videtis enim vos formoſam puellam, eiuſque poſſeſsionem, tanquàm ſummum bonum, vobis finem proponitis. Certè impreſſa eſt in animis veſtris huius ſummi boni ſpecies; & tamen non adhuc actu eſt poſſeſsio hæc iucundiſsima; quo pacto igitur ſui ſpeciem impreſsit? mirum ni per partem præſentem actu, id eſt pulchritudinem; quæ pulchritudo ſtatim vobis in memoriam reuocat, quantam ex alterius pulchritudinis poſſeſsione voluptatem cæperitis, atque ita cogitatione vobis præſens facitis iſtud ſummum bonum, poſſeſsionem ſcilicet huius formoſæ puellæ. Id in omnibus conſilio agentibus, ſi attentè animaduertatis, euenire intelligetis, vt finis eorum ſit bonum actu, partim re præſens, partim abſens: intelligentiæ tamen totum præſens. Ità non dico finem, vt habet eſſe in anima, mouere, ſed finem in re, qui tamen in mente effulgeat oportet. In iis autem, quæ ſine conſilio agunt, & inſtinctu naturæ impelluntur, præſtò eſt intelligentia non errans, cuius ſapientiſsimo numine illa reguntur; cui multò perfectius, quàm noſtræ, præſens eſt finis, & bonum, quod ſit rebus naturalibus a communi datũ. Ergo cum ignis in locum ſuperum, tanquàm in finem fertur, & bonum ſuum, poſſeſſio iſtius loci re abſens, eſt præſens tamen intelligentiæ, quæ idcircò ignem eò dirigit.

Explicatio ſententiæ ii. de anima. 9

Dubitatio ſecũda.

His ità cõſtitutis facilè dubitationes initio adductæ tollentur. Probabatur primùm; finem non cauſare cum eſt, quoniam eſt terminus motus, & effectum efficientis; dico accipi in iſta argumentatione finem non eum, qui ex parte tantum actu re ipſa exiſtat; qui reuera principium, & cauſa finalis eſt; ſed qui totus iam actu re ipſa exiſtat: hunc autem non cauſam, ſed terminum eſſe iam ſtatuimus. Ad illud de deſiderio, quod eſt rei abſentis, iam diximus non eſſe totum actu re ipſa præſentem; idcircoque deſiderio locum relinqui, Idque innuebat Alexander ix. Metaph. com. vi. Rationibus etiam probantibus finem non cauſare, cum non eſt, nihilo difficilius ſatisfiet. Mouet enim finis, & ſui ſpeciem imprimit per partem præſentem; pars autem abſens vi, & efficacitate mentis noſtræ, aut ſuperioris expletur ex alia quadam ſimili re, quæ iam actu fuerit, & ſui ſpeciem in memoria reliquerit. Itaque finis eſt bonum, & optimum quiddam, atque idcirco actu eſt, verum nondum adhuc totus in re, ſed ex parte quadam ab intelligentia anticipatus. Quod igitur eſt extra animam, mouet vt finis, non tamen ſine ſui ſpecie impreſſa in animo. Conferantur cum his, quæ à Ianduno dicuntur, & à Leone Hæbræo ad initium primi Dialogi, aut ab aliis probatis philoſophis: apparebit, niſi quid fallor, quàm noſtra ſint veriora, & explicatiora. Theologus autem, cuius mentionem Iand. facit, qui cenſuit finem mouere pro ſua, vt inquit, realitate, voluit fortaſſe ſignificare finem mouere pro eſſentia, quam habet: quæ eſſentia, vt alibi declarabimus, abſtrahit ab actu, & potentia: eſſetq́; iſta opinio longè probabilior, quàm ipſe Iand. putet, niſi nos vſu docti planè intelligeremus bonum perfectum, & actu exiſtens eſſe illud, quod à nobis tanquàm finis appetitur. Bonum igitur actu, re futurum ex parte, & ex parte præſens, cogitatione autem totum præſens; ſit finis.

Diluitur argumẽta oppoſita.

Quamobrem; vt ad initium reuertamur, quod à Philopono de fine affertur, falſum eſt; quem imitatus Zimara in prima contradictione huius libri ipſe etiam fallitur; quamquàm quæ de forma dicit, ac de conſeruatione entium ſucceſsiuorum ab efficiente ex Auerr. xii. Met. 41. vera & pulchra ſint. Omnino forma eſt cauſa rei iam factæ, efficiens rei dum fit,

materia

Quomodo efficiens, materia, forma ſint cauſæ rerum.
Cur tantum materiæ, & efficientis mentio fiat.

materia vtroque modo. Nos igitur aliam cauſam reddentes, cur materiæ tantum & efficientis mentio fiat, dicimus in efficiente includi finem, quoniam omne efficiens efficit fine ſibi propoſito (vt patet ii. phy. à lxxv. vſque ad lxxxvii.) & in fine contineri, & ſignificari efficiẽs; quoniam finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria libro de ſubſtantia orbis cap. ii. Ex quo Ariſtoteles interdum in generationis cauſa reddenda materiæ duntaxat, & finis mentionem facit, vt primo de partibus animalium cap. pri. quoniam finis, vt diximus, ſignificat quoque efficiens; interdum materiæ, tantum, & efficientis, vt pri. de generatione animalium cap. primo, & ſecundo capite ſecundo; quinimo primo libro cap. primo aſſeritur idem eſſe agere de generatione, atque de cauſa efficiente; quoniam ſcilicet in efficiente includitur notio finis; quodque proximè tangit effectum, eſt ipſa efficiens cauſa; finis enim potius tangit efficientem, quàm effectum. Attende autem ex ii. de animalium generatione cap. pri. finem huius cnotinuatæ generationis ex cœlo duci: quare cum cœlum quoque ſtatuatur cauſa efficiens, iure in eo comprehenditur etiam finis. ii. autem phy. lxxii. trium cauſarum

Explicatio textus lxxii. ii. phy.

mentio præcipuè fit, materiæ, formæ, mouentis; quoniam, vt diximus, in mouente ſemper incluſa eſt notio finis; & per has tres cauſas dicitur conſiderari ſolere cauſas de generatione, id eſt in rerum, quæ generantur, natura conſideranda tres potiſsimum illas cauſas afferri, quis ſit terminus generationis, id eſt forma, quid primum fecit, id eſt quid ſit efficiens, quid paſſum eſt, id eſt, quæ ſit materies. Quod ſi hinc colligas, formam quoque eſſe cauſam generationis, ſcito eſſe quodammodo cauſam; quoniam eſt terminus, ſine quo generatio non perficeretur. Auerroes autem in com. illius lxxii. tex. materiæ tantum, & efficientis mentionem faciebat. Quod ſi concederemus etiam formam verè eſſe cauſam generationis,

Expeditiſsima ratio, cur materiæ tantum, & efficientis, minimè autẽ formæ mẽtio fiat.

tamen non eſt vllo pacto cauſa æternæ generationis, cum ipſa æterna non ſit; quare cum hîc cauſas afferre velimus continuatæ æterno tempore generationis, meritò efficientis duntaxat æterni, & materiæ, quæ ipſa quoque æterna eſt mentionem fecimus.

3 *An Philoſophus etiam naturalis de actu, & poteſtate loqui poßit.*

IN Quæſtionem cadit, cur nam materiæ, & generationis naturam patefaciat nunc nobis Ariſt. per actum & poteſtatem; cum voces iſtæ perſpicuè ſint primi philoſophi, & ob hanc cauſam repudiatæ ab Ariſt. pri. phy. lxxviii. Ibi n. cum hanc eandem quæſtionem tractaret, fierent ne, quæ fiunt, ex ente, an ex non ente; reſpondebat fieri ex ente per accidens, & ex nõ ente per accidens; explicationẽ aũt iſtius quæſtionis ab actu, & potẽtia ductã aliò relegabat .i. ad primam philoſophiam. Dico, vt in proximè ſequente quæſtione copioſius dicam, maximã eſſe naturalis, & pri. philoſophiæ inter ſe coniunctionem; nec fieri poſſe, vt naturalia ſine aliquibus vocibus metaphyſicis tractentur, ac præſertim iſtis actu, & poteſtate. Conſtat ex definitione motus, vbi omnes voces metaphyſicæ ſunt; Motus eſt actus entis poteſtate, quà poteſtate eſt; conſtat ex definitione animæ; Anima eſt actus; & ex aliis ſexcentis locis. Cæterum hoc inter naturalem, & primum philoſophum intereſt, quòd naturalis iſthæc nomina ex communi quadam hominũ intelligentia accipit; primus autem accuratè perpendit; reſq; illis vocibus ſignificatas ad viuum reſecat. Hinc Ariſt. vi. metaphy. dicebat, ſolam primã philoſophiam cognoſcere, an res ſint, & quid ſint. Ipſa enim eſt, quæ integrè, & perfectè rerum naturam comprehendit. Reliquæ verò ſcientiæ leuiter attingunt, atque à ſenſu, & inductione accipiunt. Ita prima philoſophia confirmat principia reliquarum ſcientiarum; ac merito ab Ariſtotele in proœmio ſapientia appellatur; id eſt ſummum ſcientiæ faſtigium: & ſcientia omnino indemoſtrabilis ab Ammonio in categoria qualitatis: qua de re alibi. Ergo diligentius de iſta diſtinctione inter actum, & poteſtatem in prima philoſophia eſt agendum; idque ſibi voluit Ariſtoteles pri. phy. lxxviii. ſed tamen nonnulla etiam hîc attingere & libare poſſumus, quæ ſatis ſint ad propoſitarum quæſtionum explicationem.

Quomodo ſola pri. philoſophia cognoſcat an res ſit, & quid ſit.

4 *An de primo mouente agat Philoſophus naturalis ex textu xiiii.*

Opinio Auerrois

DVbitari ſolet, an de primo mouente agat philoſophus naturalis. Auerroes quidem non dubitat in proœmio phy. & iii. metaphy. iii. & ii. phy. lxxii. & alibi ſæpè. Sed dicitur contrà; Primum mouens eſt ſolutum, & abſtractum à materia: quæ autem à ſocietate materiæ ſunt libera, non pertinent ad philoſophiam naturalem primo de partibus animalium cap. pri. hæc enim auctoritas communiter affertur; & quàmuis nihil ad propoſitum (loquitur enim ibi Ariſt. de iis, quæ ſunt ſoluta ἐξ ἀφαιρέσεως, id eſt per remotionem materiæ, qualia ſunt mathematica) tum ex vi. metaphy. & ex aliis ſexcentis locis ſatiſ con-

Argumenta contra Auerroem.

ſtat ad naturalem philoſophum ea tantum pertinere, quæ materiæ ſunt immerſa. Reſpondet Auerr. ii. phy. xxvi. & alibi ſæpè, quòd ſint aliqua entia abſtracta, à naturali philoſopho nos doceri, quid autem ſint, à primo Philoſopho. Contrà eiuſdem mentis eſt, conſiderare an res ſit, & quid ſit vi. metaphy. primo. Reſponſio communis eſt, quæ Præceptori etiam meo probabatur, ad eandem ſcientiam pertinere, an res ſit, & quid ſit, ſi hæ quæſtiones in iiſdem terminis verſentur; vt ad philoſophum naturalem pertinet inueſtigare, an ſit primũ mouens, & quid ſit primum mouens; ad primũ philoſophum, An ſit Deus, & quid ſit Deus. Contra multa poſſunt afferri. Primum mouens, quà primum monens, mouet vt amatum, ac deſideratum xii. Metaphy. xxxvi. Hoc autem nil aliud eſt, quàm eſſe vltimum finem ex quo ſi philoſophus naturalis cognoſcit quid ſit primum mouens, cognoſcet etiam, quis ſit vltimus finis; quod tamen nemo dubitat falſum eſſe. Hinc Auerroes ii. phy. lxxiii. inquit, naturalem non agere de quiditate iſtius motoris, ſed tantùm probare ipſum eſſe. Præterea eſſe primum mouens, eſt affectio quædam Dei inſequens naturam ipſam dininam; ergo per naturam diuinã cognoſci debebit: omne enim poſterius debet cognoſci per prius, à quo pendet. Alio pacto reſpondet Zimara in iii. contrad. vi. Metaphy. veram eſſe ſententiam Ariſtotelis, cum quæſtio, an ſit, explicatur à priori, minimè antem, cum à poſteriori. A priori. n. cognoſci non poteſt rem eſſe, niſi per eſſentiam, & naturam ſuam; quæ quidem definitione pateſit; idcircoq; eiuſdem mentis eſt cognoſcere rem eſſe è priori, & quid ſit. Hæc autem accipere ſe inquit ab Ariſtotele, & Auer. ii. poſt. 8. Ergo ſi naturalis demonſtraret à priori abſtracta eſſe, certè etiam tractare deberet, quid illa eſſent; ſic nihil primo philoſopho relinqueretur. Nunc autem à poſteriori demonſtrat. Verùm quæro ego de Zimara, cur iſta quæſtio, an abſtractum ſit, appellari naturalis quæſtio debeat; non enim aut ex parte ſubiecti, aut ex parte attributi (à quo verè propoſitiones, & quæſtiones diiudicantur) quicquàm video; quod nõ potius ad primum, quàm ad naturalem philoſophum pertineat. Ariſtoteles ſanè illo pri. tex. vi. Metaphy. idcirco docebat in ſpecialib. ſcientiis non tractari, an res ſit, q̃m tractari non pōt quid ſit; eiuſdem aũt mentis eſt tractare quid ſit, & an ſit. Ergo ſi quæſtio, quid abſtracta ſint, eſt quæſtio primi philoſophi, erit etiam eiuſdem altera, an abſtracta ſint. Quamobrem tametſi cõcederemus quæſtionẽ, an abſtracta ſint, à naturali philoſopho explicari à poſteriori, illud tamen teneremus à primo philoſopho tractari à priori; idcircoque propriam huius eſſe appellandam. Conſtabit id magis, ſi illud tenueris, quod ab Euſtratio ii. poſt. com. 131. & alibi ſæpe, atque adeo ab Ariſtotele ipſo doceris, in affectionibus eandem eſſe quæſtionem, an res ſit, & quale quid ſit. Idem enim ſignificat, an ſit Eclypſis, & an Luna pati queat eclypſim. Affectiones enim non ſunt ſine ſubiecto; idcircoque non poſſumus verè ſcire illas eſſe, niſi ſubiectum quoque cognoſcamus. Quamobrem idem etiam dictu eſt, primum mouens eſt, & Deus eſt primum mouens. Quamobrem cum Deum eſſe primum mouens, ſit propoſitio diuina, pendet enim, vt dixi, ex intima eſſentia ipſius Dei; certè primum mouens eſſe, erit propoſitio diuina. Hinc Ariſtoteles ii. phy. lxxi. abſolutè dicebat, quæcunque non mota mouent, ad philoſophum naturalem non pertinere, ſed tantùm illa, quæ mouent mota. Quòd ſi Auerroes in hoc libro com. xiiii. inquit à pri. philoſopho explicari ſubſtantiam vtriuſque mouentis æterni; mouentis ſcilicet immobilis; & mouentis perpetuò moti, cuiuſmodi cœlum eſt; multo tutius videbitur colligi poſſe de mouente immobili, neque etiam, an ſit, à naturali eſſe diſputandum: ii. n. phy. lxxi. & lxxiii. quæcunque mouent non mota, excluduntur à naturali philoſophia; minimè autem quæ mota mouent. Ergo ſi magis illa, quàm hæc, ſunt aliena à naturali; & tamen de his quoque diſputare tantum poteſt, An ſint (nam ſubſtantiam inquit nunc Auerroes à diuino conſiderari) profecto de illis, quæ tantò magis ſunt aliena: ne iſtud quidem, An ſint, tractare poterit. Hac tamen Auerrois auctoritate non multum nitimur; quoniam fortè ſignificare voluit animam, & mentem cœli, quæ ſubſtantia cœli quodammodo eſt, quæ à diuino conſideratur, non autem ſubſtantiam ipſius Globi, quæ à naturali. Non admittimus autem, vt videtis reſponſum, quod affertur à Zimara in ii. contradictione huius libri. Inquit enim ille; conſiderari cœlum à pri. philoſopho quatenus ſubſtantia eſt, & ex principiis ſubſtantiæ compoſitum: verum hoc pacto etiã res caducæ à diuino conſiderantur; ſed hoc aliàs. Amauit enim ſe Zimara in his rebus ad rationem conſiderandi naturalem, ac theologicam pertinentibus, vt patet quarta contr. pri. phy. & xxxii. eiuſdem, & xiii. contrad. iii. mihi tamen nunquàm expleuit animum; atque alio tempore illius errores patefaciam.

Reſponſio Zimaræ refutata.

Explicatio xiiii. com. Auer. vbi ſcribit ſubſtantiã vtriuſque mouentis, id eſt Dei, & cœli à pri. Philoſopho explicari.

Aduerſus Zimaræ explicationem

Statuerim igitur ego illud primum, naturalem, & primam philoſophiam arctiſsimo inter ſe vinculo contineri ex Simplicio in prologo viii. phy. vnde ducta eſt ratio inſcriptionis librorum primæ philoſophiæ; ſunt enim vocati τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ. Deinde illud quoque

Propria opinio.

veriſsimum

veriſsimum crediderim, eodem pacto in omnibus ſcientiis explicari vtranque quæſtionem, an res ſit, & quid ſit. Nam ſi vna integrè explicatur in aliqua ſcientia; & altera etiam integrè explicatur; ſin vna non integrè, neque etiam altera. Quamobrem cum prima tantùm philoſophia perfectè atque integrè, quantum homini fas eſt, eſſentiam rerum abſtractarum, & ipſius primi mouentis cognoſcat, ſola etiam illas eſſe perfectè cognoſcet: quod, vt diximus, ex initio vi. Metaphy. clariſsimè colligitur; quemadmodum etiam demonſtratio afferens cauſam, demonſtrat ſimul rem eſſe. Atqui, cum eſſe primum mouens ſit, vt diximus, affectio quædam diuinæ naturæ, aut certè à nobis concipiatur, quaſi poſterius quiddam, profectò nunquàm integrè ſcietur eſſe, niſi quod prius, & ſuperius eſt, id eſt diuinam ipſam naturam cognoſcamus. Imperfectè autem atque inchoatè vtraque quæſtio à philoſopho naturali tractatur ob coniunctionem, quam habet cum primo philoſopho. Cognoſcit enim naturalis per motum dari aliquid primum mouens; verùm non cognoſcit integrè; quoniam non cognoſcit, cui naturæ inſit iſta affectio: Cognoſcit etiam imperfectè quid ſit. Explicabit enim illud tenui, & leui definitione dicens, primum mouens eſſe id, quod à nullo motũ mouet primum corpus: non autem ſciet, mouere tanquàm amatum, & deſideratum; iſtud enim eſſet perfectè cognoſcere; quod à primo philoſopho eſt expectandum. Hinc Ariſtoteles iii. de cœlo li. inquit, eſſe quædam ingenita, & immobilia magis ad alteram, & priorẽ philoſophiam, quàm ad naturalem pertinere, Inquit *magis*, quoniam, vt diximus, prima perfectè cognoſcit eſſe; naturalis inchoat tantum iſtam cognitionem. Ex iſtis autem verbis perſpicuè colligitur, quæſtionem, an abſtracta ſint, propriè eſſe quæſtionem Theologicã. Ad illam enim ſcientiam aliqua quæſtio propriè pertinet, in qua ſcientia poteſt illa perfectè explicari. Atqui dum naturalis cognoſcit, & probat abſtracta eſſe ob coniunctionem, quam cum prima philoſophia habet, ſupra ſe quodammodo aſcendit; ex quo dixit Olimpiod. initio iiii. Meteor. & Simplicius viii. phy. & Philop. pri. de anima & iii. Ariſtotelem illo viii. Theologi quodammodo perſonam induiſſe, rerum ſerie, & connexione illum quodammodo inuitante. Sic in libro de animalium motione diſſeruit de motu cœli, re à propoſito ſatis aliena; Sic vi. Eth. de ſapientia, & ſcientia; & x. de felicitate in contemplatione ſita, rebus ad moralem philoſophiam nullo pacto pertinentibus. Atqui dum ille octauo libro probat abſtracta eſſe, vtitur fortè aliquibus principiis Metaphyſicis, vt illo, non dari progreſſum in infinitum. Quàmuis enim hoc axioma videatur de illorum numero eſſe, quæ ſunt communia pluribus ſcientiis; de quibus Themiſtius, & Philoponus ii. capite primi. poſtamen cum valde commune ſit, magis Methaphyſicũ nuncupari debet, quàm naturale. Vti autem cogitur naturalis multis propoſitionibus Metaphyſicis, ex communi tamen quadam intelligentia acceptis; vt proximo ſuperiore theoremate oſtendi; quemadmodum etiam Theologus, dum eadem probat eſſe, vel cogitur nonnullis principiis naturalibus: quàmquam adhibet etiam propria, vt illud, ſubſtantiam eſſe priorem accidente.

Prima philoſophia integrè tractat, an ſint abſtracta, & quid ſint.

Imperfectè vtraque quæſtio à naturali etiam tractatur.

Explicatio ii. tex. iii. de cœlo.

Quæſtionẽ, an abſtracta ſint, propriè eſſe Theologicam.

Vt igitur ad rem redeamus, veriſsimum eſt, quod ex Euſtratio attulimus, idem eſſe cognoſcere eclypſim eſſe, atq; Lunam pati eclypſim, ſi perfectè cognoſcere debeamus eclypſim eſſe: imperfectè tamen poſſe cognoſci aliquam affectionem eſſe in rerum natura, ignorato proprio ſubiecto; & ſic à naturali cognoſci primum mouens eſſe, quàmuis non cognoſcatur, quænã natura ſit, primum mouens. At inquiunt, primum mouens includit rõem motus; ergo à naturali integrè tractari debet. Reſpondet ipſemet Ariſt. ii. phy. lxxi. & lxxiii. illa tantùm mouentia pertinere ad naturalem, quæ mota mouent, omninoque ſunt mouentia naturalia, id eſt in ſe continentia principium, cur moueantur, & quieſcant: Natura enim eſt principium, vt res moueantur viii. phy. xxxii. Ergo nõ quicquid habet aliquem reſpectũ ad motum, naturalis contemplationis eſt; ſed quicquid moueri poteſt; aut in eo infixum, & incluſum eſt, quod poteſt moueri. Nam ſanetur homo principio ducto à Medico, & ſanatione abſoluta à natura; profectò quàmuis ars fuerit principium, vnde iſte motus naturalis, ſanatio inquam, prouenerit; non tamen artis iſtius cognitio ad naturalem philoſophiam pertinebit: Sic non omnis cauſa, vndè motus, ad philoſophum naturalem pertinet. Ac ſanè, vel vltimus finis habet aliquem reſpectum ad motum (is enim intelligitur poſtremus finis, quò & mobilia, & immobilia referuntur) nec tamen ſub naturalem contemplationem cadit. Quòd ſi Ariſtoteles ii. phy. lxxiii. dicebat mouens illud immobile eſſe mouens phyſicè: vel illa vox *phyſicè* intelligenda eſt, vt ſignificat ex intima eſſentia, atque natura, quomodo omnes ferè interpretantur; aut quatenus mouens illud eſt initium motus phyſici; nam mouẽs non phyſicum poteſt eſſe initium motus phyſici; vt Sol, qui non eſt calidus, poteſt eſſe principium caloris; quæ eſt Philoponi interpretatio, & longe, niſi fallor, cæteris præſtantior.

Quomodo naturalis conſideret primum mouens.

Refutatio rationum probantium à naturali conſiderari primũ mouens.

Explicatio tex. 73 ii. phyſicorum.

An materia

5 *An materia ſit actu, ac de eſſentia materiæ.*

NOtat Philoponus com. 50. & 54. materiam, tam & ſi poteſtate ſit reſpectu habito ad ea, quæ exiſtunt, & per ſe conſiſtunt, hæc n. omnia poteſt euadere, tñ eſſe actu materiam: nam ſi materia eſſet poteſtate materia, non eſſet ſubiectum generationis; ſed ipſa quoq; neceſſe eſſet, vt per mutatioñe euaderet actu materia. Themiſtius etiam pri. phy. in tex. lxi. digreſsione, quã auream vocant, materiã aliquid eſſe actu ſtatuit. Id multis mirum videri poterit; qui audierunt actum ſemper vocari formam; & quod eſt actu, eſſe per formam; ex quo Auerroes hoc loco formã inquit eſſe, quod eſt actu. Scotus induxit actum quendam entitatiuum; cuius participem ſtatuit materiã pri. idcircoq; illã poſſe à forma ſeparatã conſiſtere; aduerſus quem multis argumentis pugnant D. Thomæ ſectatores. Nos oblatã occaſionem cupidè arripientes naturã materiæ, quantũ omni ſtudio conſequi poterimus, vobis patefacere aggrediemur. Res. n. vt difficilem explicationẽ habet; ita magnæ eſt vtilitatis.

De natura materiæ.

Natura materiæ primæ, vt ſcitis, pri. phy. eſt inueſtigata per ſimilitudinẽ quandam mutationis artificioſæ. Nam quemadmodũ, cũ ars molitur aliquid, vt ſtatuam, vel lectũ; ſemper aliquod ſubiectũ adeſt, vt marmor, vel lignũ; ita cũ ſubſtantiæ à natura generantur, ſubiectũ aliquod adſit oportet; quod nouã formã accipiens maneat, illamq; ſubſtentet; atq; omnino ex quo omnia fiant, & in quod omnia abeant: hoc autem eſt materia prima. Ac veluti ſi quis ſemper perſonatus incederet, ſiue eandem ſiue varias perſonas gereret, ſciremus quidem aliquod eſſe illis perſonis ſubiectũ; quale tñ iſtud eſſet, quamq; formã haberet, ignoraremus; ità cũ ſemper materia prima formis prædita, & quaſi perſonata, dicebat Simplicius, appareat; ſcimos quidem illã eſſe formarũ ſubiectũ; ſed qualis nã, cuiuſq; naturæ ſit, difficillimè, ac non niſi acerrima mentis agitatione poſſumus intelligere. Explanemus aũt primùm illã Themiſtii digreſsionem; deinde cætera afferemus.

Explicatio digreſſionis Themiſtii.

Dubitat Themiſtius, quî nã materia æterna eſſe queat, ſi ſua ſubſtãtia poteſtas eſt; poteſtas autem priuationem adiunctam habet (non. n. materia põt recipere formã, quã iam habet; ſed illam, qua caret) priuatio aũt aduentante forma aboletur. Diſſoluit hunc nodũ ſtatuens, dupliciter aliquid alicui ineſſe poſſe, abſolutè, & reſpectu ad aliquid aliud habito: ligno, exempli cauſa, eſſe bipedale abſolutè conuenit; eſſe autem duplũ vel ſimplũ, cõuenit quà cũ alia magnitudine cõfertur. Ita materiæ primæ duplex notio eſt, vna abſoluta, altera ex collatione. Si materia p ſe ſpectetur, conueniunt illi hæc attributa, eſſe ens, & ſubſtantiã actu; ſin ad formas referatur, eſſe poteſtate; quod idẽ hoc loco ex Philopono notauimus.

De nomine materiæ, & ſubiecti.

Cum aũt hæc natura tùm materies, tùm ſubiectũ nominari ſoleat, cenſet ſubiecti nomen propius ad illã accedere abſolutè conſideratã, nomen aũt materiæ ſignificare potius reſpectũ ad formas. Subiectum. n. dicitur, quà formam iam habet. Cum aũt adeſt forma, adeſt etiam abſoluta illa eſſentia materiæ, quàmuis corrupta ſit poteſtas ad hanc formã recipiendã. Materia aũt dicitur, quà põt recipere aliquam formã: ſic reſpectus ad formã iſto nomine ſignificatur; qui reſpectus priuationem includit, & aduentante forma delebitur: cæterum neutrum ex iſtis nominibus naturã iſtam omnino abſolutè conſideratã exprimit: de quibus nominib. aliàs à nobis copioſius diſſeretur.

De voce illa ex quale.

Addit, vocem illam, ex quale, quam ſolemus materiæ attribuere, eſſe potius negationem quandam, quàm veram priuationem, neque in ea conſiſtere eſſentiam materiæ: quod diligenter ab Alexan. explicatur 2° quæſt. nat. c. 7° & oſtenditur materiã ſuaptè natura, nec eſſe qualem, nec exqualem, aut non qualem, ſed potius dicendũ non eſſe qualem, i. non habere in ſua natura incluſam qualitatem, aut abſentiam, & negationem qualitatis: ac licet quale, & non quale ſint contradicentia, tñ hoc loco non efficiunt enunciationes contradicentes, idcircoq; ambo de materia falsò aſſeruntur.

Interdum contradicentia non diuidere verũ à falsò.

Adeſt. n. modus iſte *ſuapte natura*, à quo modo diiudicantur enunciationes, ſint ne contradicentes, an ſecus. Quamobrem, ſicuti ambæ hæ falſæ ſunt, Pompeius neceſſariò eſt iuſtus Pompeius neceſſariò eſt non iuſtus; ità hæ ambæ ſunt falſæ, materia ſuaptè natura eſt qualis, materia ſuaptè natura eſt non qualis. Idcirco Ariſt. 7° Metaph. 8° inquit materiam ſecundum ſe nullum eſſe ex prædicamentis, neq; etiam eſſe negationem illorum. Contradicentes aũt erunt, ſi ita proferantur. Materia ſuapte natura eſt qualis, materia non ſuapte natura eſt qualis; atq; ità vt prior falſa, ſic poſterior vera erit; quod etiã vidit quadãtenus Zimara in tabulis in illis verbis, *materia ſecundum ſe non eſt quid*, & in illis *materia prima eſt vna numero*.

An in materia duplex ſpectetur poteſtas.

Idem aũt Theore. xv. & in xxxiii. cõtradict. pri. phy. & in tabulis in illis verbis *materia ſubſtentatur per poſſe*, hunc locũ de natura materiæ pertractans, reprehẽdit eos, qui putant in materia duplicẽ ſpectari deberẽ poteſtatẽ, alterã remotam, per quã nullam certã reſpicit formam; alteram propinquam, per quã ad certã formam reſpectum habet, atq; in pri. notione materiæ includi remotam illam poteſtatem, propinquã autem minimè, ſed in ſecunda notione illius. Reprehendit autem eo nomine, quòd materia in prima notione tanquàm abſolutum quiddã vt Themiſtius dicebat, concipi debet; at omnis poteſtas relationem ſignificat: atque omnino iſta materiæ remota poteſtas eſt poteſtas patiendi (aliã. n. ſpeciem poteſtatis eſſe non poſſe

oſtendit) poteſtas autem patiendi, vt ſatis conſtat ex illius definitione v. Metaph. tradita, refertur ad aliud, à quo pati, & imutari res põt. Affert igitur ipſe tres notiones materiæ (quãuis verbo duas ponat, ſed re ponit tres) in quarum prima materiam vult eſſe abſolutè ens, & ſubſtantiam; ſicque pertinere ad primũ philoſophum, congruenter iis, quæ ab Auerroe dicũtur ii. phy. iiii. & xxi. & vii. Meta. ix. & viii. Meta. iiii. In 2. autem, cũ iam accipiat relationẽ & reſpectum quendam ad formas, euadere ens, & ſubſtantiam poteſtate, ſed tranſcendenter tantum (vt illius verbis vtar) conſiderari; quatenus. ſ. illi conueniunt iſta attributa tranſcendentia, ens, ſubſtantia, poteſtas; quod Auerroi etiam placet eodem vii. Meta. com. ix. Ex quo ab Ariſtot. 8. Metaph. diſputatum eſt, quomodo ex materia tanquàm poteſtate, & forma, tanquam actu fiat verè vnum. Tertia aũt notio ipſius erit, ſi tanquàm poteſtas limitatè conſideretur. i. quà per motum, & mutationem variis formis ſubiicitur; atque illhæc notio philoſophi naturalis eſt. Ergo in prima illa notione materia eſt abſolutum quiddam; nec ſubſtentatur per poſſe primo phy. lxx. at in in ſecunda, ac tertia notione ſubſtentatur per poſſe primo capite de ſubſtantia orbis: quare paulòpoſt addit Auerroes, *poſſe, quo ſubſtantiatur hoc ſubiectum, differre à natura ſubiecti, quod ſubſtantiatur per hoc poſſe*, propterea quòd *poſſe* ſignificat reſpectum ad formam; hoc autem ſubiectum eſt vnum entium exiſtentium per ſe. Ita omnes Auerrois ſententiæ mirificè inter ſe conſentient.

Variæ notiones materiæ à Zimara traditæ.

Aduerſus Zimaram.

Sed aduerſus hanc Zimaræ ſanctionem multa dici poſſunt. Primum adſunt aliæ Auerrois ſententiæ, quæ à Zimara non expenduntur. Nam in Epiſtola de connexione intellectus abſtracti inquit entitatem materiæ eſſe in potentia, & ad finem libelli de animæ beatitudine materiam eſſe ens, & in ſe ipſa, & in ſui natura propter formam. Ergo in ſe ipſa non eſt abſolutũ quippiam, ſed ſemper poteſtas eſt, ac refertur ad formam. Ex quo Ariſt. vii. Metaphy. viii. *materia ſecundum ſe non eſt quid, nec quantum, nec quale, ſed poteſtate hæc omnia*. Ergo *ſecundum ſe*. i. in natura ſua eſt poteſtate. Deinde non videt Zimara, ſi materia in prima notione ſit tantum ens, & ſubſtantia, fore, vt illius eſſentia abſoluta ſit notio tantum quædam, non aũt res. Iſta. n. attributa, ens & ſubſtantia, ſunt communia æternis, & caducis rebus; quibus rebus nulla natura communis eſſe poteſt, ſed tantum notio quædam; vt infra oſtendemus: quare ſi materia in prima notione eſſet tantum ens, & ſubſtantia, profectò eſſet notio quædam, non aũt natura realis. Præterea Zimara in eo theoremate xv. inquit Deum in ſua eſſentia eſſe actum puriſsimum; ergo materia in ſua eſſentia erit puriſsima poteſtas; cum ſit alterum extremum latitudinis entium. Præterea viii. Metaph. xv. ex materia & forma fit verè vnum, ꝙ illa eſt poteſtas, hæc actus; in compoſito aũt manet non tantum reſpectus, ſed etiam eſſentia ipſa materiæ, & formæ; nec volumus nos ſcire, quõ ex illarum mutuo reſpectu fiat verè vnũ, ſed quî ex vtraq; illa eſſentia; quare eſſentia vera materiæ, poteſtas: formæ actus ſit oportet, quod eò magis Zimaram condemnat, quòd ille reprehendit eo in loco ponentes actum entitatiuum in materia, reprehenditq; ob eam cauſam, ꝙ cauſa vnitatis ab Ariſtotele allata nulla eſſet. Eadem igitur aduerſus ipſum ratio valet.

Quod etiam inquit Zimara, materiam in prima & 2ª notione ad primum philoſophum ptinere, in 3ª tantum ad naturalem, mihi non ſatis probatur; præſertim ſi ſequar, quæ ab illo dicta alio loco ſunt. Nam putat ille in annotationibus in Iandunum, hominem, vt eſt abſolutè animal rationis compos ſecluſa ratione motus, pertinere tamen ad philoſophũ naturalem, quoniam ex illa eſſentia abſoluta ſequitur deinde motus: cur igitur non ego abſolutam materiæ eſſentiam ad philoſophum naturalem pertinere putem, eum ex illa abſoluta eſſentia pendeat, & ſequatur habilitas, & propenſio ad motũ præſertim cũ idem fateatur, à pri. philoſopho eſſentias rerũ ſpeciatim non cognoſci, ſed tm̃ vniuerſè; eſſentia aũt materiæ abſoluta ſpeciale quiddam ſit oportet, non aliis rebus commune. Profectò abſoluta iſta, & peculiaris eſſentia materiæ non eſt abſtractum per eſſentiam, neq; per indifferentiam; ergo ad primum philoſophum profectò non pertinet.

Quod abſoluta materiæ cognitio ad naturalem pertineat.

Propria opinio.

Acriter mihi in hanc rem conſiderationem intendenti, viſa eſt hac ſimilitudine poſſe aperiri. Accipiatur cera ita mollis, ac flexibilis, vt in omnes ſpecies formari queat. Mollicies iſta & flexibilitas, licet inſtituta ab effectore ſit ad formas accipiendas, tñ eſt abſoluta quædã qualitas; ad quam qualitatem ſequitur habilitas ad formas accipiendas. Talem ego putarim eſſe naturã materiæ primæ, infinitã, vt ita dixerim, mollıciem, ac flexibilitatẽ; quare abſolutũ quiddã eſſe: verũ ad iſtã talem naturã abſolutã ſequi poteſtatẽ formarũ accipiendarũ. Quãobrem ſi materia vt abſolutũ quiddã ſpectetur, non erit tantũ ens, & ſubſtantia, atq; ita mera quædã notio, vt Zimaræ confitendũ erat; ſed erit ſubſtantia, & ens, tale, id eſt ens quiddã tenuiſsimũ vt aiebat Simp. ii. de aĩa. ii. molliſsimũ, ac maximè flexibilẽ; ita habebit certã & ſpecialẽ nãm. Quemadmodum autem molle, & durum, licet abſolutæ quædam qualitates ſint, tamen à nobis per reſpectum quendam definiuntur, tanquam nobis notiores (molle enim definitur

tanquam

quod facile in ſe ipſum cedit, durum quod difficulter iiii. Meteor. xxix. cedere autem ſignificat reſpectum, & habitudinem ad comprimens), ita iſthæc natura materiæ abſoluta, quã ego non abſurde, niſi fallor, infinitã quandam mollitiem voco, à nobis per reſpectũ ad formas, & per poteſtatem illarum excipiendarum intelligitur; idcircoq; ab Ariſtotele materia ſecũdum ſe dicitur eſſe poteſtate. Auerroes autem ſedulo anquirens, quo cõmodiore vocabulo iſtam abſolutã naturã materiæ poſſet exprimere, in libro de animæ beatitudine capite ſecundo poſsibilitatẽ vocabat, docebatq; poſsibilitatem differre à potentia, quõ poſsibilitatis nomẽ indicat ipſam naturã rei, potentia autẽ refertur ad recipiendũ; vt in ferro eſt poſsibilitas, qua in enſem cõuerti põt, eſt etiã potẽtia. Sed poſsibilitas ipſam naturã ferri magis ſignificat, eſtq; vt inquit, magis ſubſtantialis, & generalis, & præcedit in intelligentia, quia eſt præparatio fixa & ſtabilis in ſubſtantia talis rei, per quam etiam habet potentiam, vt efficiatur hoc, vel illud. Volebat. ſ. Auerroes nomen aliquod inuenire, quod minus ſignificaret reſpectum, quàm poteſtatis nomen (in hoc enim ſtatim elucet reſpectus ad actum) vt nos flexibilitatis, & mollicici nomina vſurpauimus; quàmuis neque hæc ſatis propria, ſed nonnihil abſolutam illam naturam ſignificantia. Quemadmodum igitur (res enim eſt ſæpius repetenda) ex duricie ferri ſequitur habilitas ad formam enſis accipiendam, ita ex hac molli & flexibili natura materiæ, quam poſsibilitatem Auerroes vocauit, ſequitur poteſtas omnium naturalium formarum excipiendarum. Quàmuis autem re ipſa videatur poſterior iſthæc poteſtas; quàm eſſentia illa abſoluta; tamen, quòd ad naturæ conſilium pertinet, prior eſt. A fine enim materia ſuas accipit conditiones; quemadmodum ferrum idcirco durum eſt, quoniam eſt factum ad incidendum. Ita materia prima eſt flexibilis, ac mollis, vt formam poſsit accipere. Forma enim eſt finis materiæ. Quamubrem dicebat Ariſtoteles ix. Metaph xv. & alibi ſæpè, quæ ſunt poſteriora generatione, eſſe priora natura, vt infra diligentius oſtendemus. Si igitur Naturæ ac Dei conſilium ſpectes; prima notio materiæ eſt hæc, vt ſit inſtituta, ac referatur ad formam; eamque accipere, & ſubſtentare queat, idque ſibi volebat Auerroes in verbis à me allatis ex fine libelli de animæ beatitudine. Secunda autem notio eſt, vt talem molliciem, ac flexibilitatem habeat, per quam iſtum finem conſequi queat. Ita reſpectus erit prior, quàm abſolutum. Re ipſa autem, & origine primo materia eſt iſtiuſmodi naturæ; deinde ad talem naturam ſequitur poteſtas formæ accipiendæ. Ita origine prius eſt abſolutum quàm reſpectus, illudque ad primam materiæ notionem, hoc ad ſecundam pertinebit. Eſt igitur eſſentia quædam abſoluta materiæ, quæ à forma non pendet, niſi tanquàm à fine; atque iſta abſoluta materiæ eſſentia, quoniam caremus nominibus commodioribus, exprimitur à nobis quidem infinitæ cuiuſdã mollicici, & flexibilitatis voce (quàmuis iſthæc nomina eſſe tralata probe ſciamus) ab Auerroe aũt poſsibilitatis, ab Ariſtotele poteſtatis, vt ix. Metaphy. viii. & primi ſubiecti, vt primo phy. lxxxii. Poteſtatis autem nomen accipiendum eſt de remota illa, quæ formã generatim, minimè aũt ſpeciatim, & hanc potius, quàm illã ſpectat. Idcirco quàmuis diuerſæ notiones ſint materiæ, vt eſt abſolutum quiddam, atque vt eſt poteſtas vniuerſè ſpectans formam; tamen quaſi eadem accipiuntur; quoniam abſoluta illa eſſentia non niſi iſta voce poteſtatis, aut ſimili quapiam exprimi poteſt.

Explicatio ſententiæ Auerrois in lib. de anima beatitudine.

Vtrum ſit prior abſoluta materia natura an philoſophiis.

In notione autem iſta, cum poteſtas iſta remota ſit tam accipiendæ, quam ſubſtentandæ formæ; & nobis etiam indicet quodammodo abſolutam naturam materiæ; materia non conſideratur vt priuata. Nam iſta abſoluta eſſentia, iſtaque poteſtas remanet etiam ſub forma; idcircoque dicebat Ariſtotele v. Metaphy. ix. materiam ex ſua poteſtate eſſe immutabilem, & Alex. ii. queſtionum naturalium cap. vii. aptitudinem .i. vt Auerroes loqueretur, poſsibilitatem materiæ docebat remanere ſuſcepta etiam formà. Ac præterea, quemadmodum in materia non poſſunt recipi omnes formæ ſimul, ita non poteſt verè dici omnibus priuata. Potius igitur materia in iſta notione non habet formam, quàm ſit priuata formis; quẽadmodum Ariſt. vi. Top. loco xxxii. cõcedit genus non habere differentiã. At ſi materia ſpectetur, vt iã ſuſcepta aliqua forma, reliquas eodem tempore ſubſtiuere non põt; ſic priuata illis dicitur, & ad illas tñ poteſtatem habere; quæ poteſtas eſt poteſtas recipiendi; non poſſet autem recipere, niſi priuata eſſet. Hæc igitur illa poteſtas eſt, quæ à Them°. accidens vocatur materiæ, & caduca ponitur, quõ includit priuationem, qua deleta ob aduentũ formæ, ipſa quoq; aboletur. Eſt aũt nihil aliud quã abſoluta illa & remota poteſtas materiæ arctata iã, & quaſi ſpecialis reddita ad aliquã formã recipiendã per priuationem illius. Atqui, vt abſoluta eſſentia materiæ nõ pendet à forma, niſi tanquã à fine, ita poteſtas ipſa pendet quodammodo formaliter à forma. Habet. n. poteſtas ſuã eſſentiãſ hoc, vt referatur ad formã & actũ. Ita materia abſolute ſpectata, & forma ſunt relatiua tñ ſecundũ dici, poteſtas aũt, & actus relatiua ſecundũ eſſe, non tñ ſecũdũ dici; ita. n. nñ loquũtur; neq; vnũ ſine alterius diſtincta cognitione diſtinctè cognoſci poteſt. His ita conſtitutis age iam videamus, quã materia per ſe ſpectata ſit actu.

Quid ſit ſpecialis potentia materiæ.

Quomodo materia per ſe ſpectata ſit actu.

Eſſe actu plerunque ſignificat per ſe, ſuiſque viribus poſſe in rerum naturà conſiſtere, & eſſe hoc aliquid, vt Ariſtoteles loqui ſolitus eſt; quod formis à materia ſolutis conuenit; quæ ſunt & actus, & actu; ac præterea cœlio, & corporibus inferioribus, ex materia, & forma conſtantibus. Nam neque materia, neque forma, cum minimè ſint integra quodammodo entia, ſed dimidiata, poſſunt per ſe conſiſtere; ſed vna alterius auxilio eget. Coniunctæ enim integrum quiddam ens conſtituerunt, quod per ſe ipſum conſtare valet. Hoc igitur actu, qui à noſtris vocatur Demonſtratus, non cohæret materia per ſe, ſi congruenter initiis Ariſtotelicis loquamur; in quo decepti ſunt Scotus, & qui è Scoto. Quod ſi congruenter ſanctæ fidei loquamur, puto diuinæ volontatis vi materiam per ſe cohærere poſſe; atque ita Scotum potius, quàm Thomam ſequor. Arbitror enim magis pendere accidentia à ſubiecto, quàm materiam à forma, & tamen in Sacroſancta Eucharistia accidentia ſine ſubiecto conſiſtunt. Sed ad philoſophos reuertamur: vidimus, quid ſignificet eſſe actu vna notione; verùm eſt & altera. Eſſe enim acto interdum nil aliud ſignificat, quàm habere eſſentiam ſuam extra facultatem efficientem mouentis cauſæ, & patientem materiæ; quemadmodum illud dicimus poteſtate eſſe, quod adhuc latet intra vim efficientem mouentis, & facultatem patientem materiæ. Significauit huoc duplicem modũ exiſtendi actu Alex. v. Metaphy. com. ix. dicebat enim materiã, quàmuis naturam & eſſentiã ſuam ſemper retineat, per ſe tamen nihil eſſe actu, vt hoc aliquid; quaſi eſſet tamen actu nõ vt hoc aliquid, ſed alio quodam modo; qui nunc à nobis eſt patefactus. Materiæ enim eſſentia nõ latet incluſa in vi efficiente Dei, aut in facultate patiente alterius materiæ; cæteroqui gignenda adhuc eſſet; ſed actu exiſtit, quod ſibi Themiſtius, & Philoponus, & cæteri præſtantiſſimi Philoſophi voluerunt.

Reſponſio ad argumenta cõtraria

Hæc ſunt quæ mihi de natura materiæ dicenda viſa ſunt; quibus conſtitutis non magno negocio, quæ nobis negocium faceſſebant, tollentur. Dicebat Zimara abſolutam eſſentiã materiæ non eſſe poteſtatem patientem, quoniam hæc, vt ex definitione liquet, refertur ad aliud. Concedimus nos iſtud nomen poteſtatis non vſquequaque aptum eſſe; verumtamen vt molle, & durum, quàmuis abſolutæ quædam res ſint; tamen per reſpectum, qui notior eſt, à nobis definiuntur; ita abſoluta illa mollicies materiæ ſignificatur à nobis iſto nomine poteſtatis, quàmuis reſpectum quendam ſignificante; quoniam iſte reſpectus nobis notior eſt, & naturæ conſilio etiam prior. Ita dicimus Deum ſuapte natura eſſe puriſſimum actum, & materiam puriſſimam facultatem; quoniam iſtis nominibus abſolutæ illorum eſſentiæ à nobis ſignificantur. Non erit autem materia conceptus, & notio mera, quod Zimaræ valde timendum erat; quoniam non dicimus nos abſolutam eſſentiam materiæ eſſe tantum ens, & ſubſtantiam, ſed dicimus ſubſtantiam talem.i. tenuiſſimam, molliſſimam, maximè flexibilem. Fit autem vnum quiddam ex materia, & forma; quoniam illa eſt poteſtas, hæc actus.i. taleſ naturæ ſunt, ita non integræ, atq; perfectæ, vt vna egeat alterius ad conſiſtendum, vnaque alteri ſubiiciatur, tanquam facultas actui. Quòd .n. tales naturæ ſunt, idcirco vna eſt poteſtas, altera actus; ita non tantum ex reſpectibus, ſed ex illarum eſſentiis fit verè vnum corpus.

6 Vtrum materia recipiat quâ formata eſt, an quâ non formata.

Videtur materia recipere quatenus formata; recipit enim per motum; nihil autem mouetur, quod non ſit actu viii. phy. com. xxx. Videtur etiam recipere quatenus non formata; nam ſi haberet formam, nihil cauſæ eſſet, cur ad illam recipiendam moueretur. At hæc inter ſe videntur pugnare, recipere quatenus formatam, & quatenus nõ formatam. Dicimus iſta optimè inter ſe conuenire, formam præſentem, & priuationem formæ venturæ: atque vtrunque eſt præparatio quædam materiæ ad formam venturam; forma quidem præſens, quoniam per illam materia moueri poteſt; priuatio autem, quoniam per illam materia appetit formam venturam. Ex quo forma præſens, & priuatio venturæ formæ; ſi conferantur cum materia, formæ ſunt; nam & priuatio eſt forma quædam ii. phy. xv. ſin conferantur cũ forma ventura; ſunt præparationes quædam materiæ, ac diſpoſitiones vt vocant, materiales. Cum igitur dicimus, materiam quatenus formatam, & quatenus nõ formatam recipere; vtrunque verè dicimus, formatam.ſ. aliqua præſenti forma, priuatam ventura; atque iſta vox, *quatenus*, pertinet ad eum modum inhærendi per ſe (nam per ſe & quà ipſum idem valent, vt ex iiii. cap. primi poſt. patet) quem innuit Ariſt. v. Metaphy. tex. xxiii. explicauit Themiſtius ii. de anima lxvi. quo quidem modo dicimus ſuperficiem eſſe per ſe viſibilem, quoniam eſt per ſe colorata; Nam, vt ſuperficies quatenus colorata cernitur; ita materia, quatenus formata forma præſente, & priuata forma ventura recipit.

Quæ ſit vis iſtius vocis quatenus.

7 *An materia ſit cauſa æternæ generationis, & interitus ex tex. xv.*

ATtulit Ariſtoteles naturam materiæ tanquàm cauſam æternæ generationis, & interitus. Ex altera parte multi dubitant. Contrariorum ſunt contrariæ cauſæ iiii. Meteor. xlii. & ii. de generatione lvi. Generatio & interitus ſunt cōtraria: ergo contrarias non autem eandem cauſam habere debent. Reſpondent omnes, materiam per ſe eſſe cauſam generationis, per accidens autem interitus, neque abſurdum eſſe, ab eadem cauſa duo contraria effecta prouenire; quotieſcunque vnum per ſe, alterum per accidens proueniat. Ego autem dico materiam nunc afferri cauſam vnius effecti, non autem contrariorum. Quæſtio enim proponitur, cur perpetuò duret generatio, & interitus. Perpetuò durare eſt vnicum quiddam effectum; quamuis commune ſit rebus contrariis. Contraria enim ſemper aliqua in re conueniunt, vt auaritia, & aſotia ſunt vitia contraria: ambo tamen immoderata ſunt: candor, & nigredo ſunt contraria: ac tamen eodem modo cernuntur, per impreſsionem .ſ. ſuarum formarum in oculo. Ita generatio, & interitus ſunt contraria: ſed hoc commune habent, quòd perpetuò durant. Iſtud commune effectum à communi cauſa proficiſcitur, nimirum à materia prima. Non tamen ſatis eſſet materia, niſi adeſſet etiam efficiens .i. cœlum. Valet tamen hæc ratio. Adeſt in rebus inferioribus materia ob ſuam infinitatem nouas ſemper formas appetens, atque dum vnam exuit, alteram induens, dum vnam induit, alteram exuens; ergo perpetuò durabit generatio, & interitus; eam ſcilicet ob cauſam, quòd facultati iſti patienti, cum fruſtra eſſe non poſsit, reſpondeat facultas efficiens oportet; quo etiam pacto intelligenda eſt ratio illa Ariſtotelis de motus cœleſtis æternitate, quam ponderat Auerr. in primum de cœlo com. 100.

8 *An generatio vnius ſit alterius interitus ex tex. xviij.*

ADuerſus iſtam propoſitionem, generatio vnius eſt interitus alterius, & viciſsim vnius interitus eſt alterius generatio, multa afferri poſſunt. Primù, ſi iſtæ propoſitiones veræ eſſent, ſequeretur generationem eſſe interitū; quod eſt abſurdiſsimū. Deinde oritur aliquid ſine interitu, vt formæ carentes contrario, quemadmodū lumen, ſcientia, ſenſus. Præterea interit aliquid ſine vllius rei generatione: vt cū miſtū diſſoluitur in elementa. Interit.n. forma miſti; nec tñ vlla noua forma generatur, Poſtremo eſſet ſemper æqualis earum rerū, quæ in hac vniuerſitate continentur, numerus; quod tamen falſum videtur. Nam graſſante peſtilentia, malaque vigente anni conſtitutione, minor, quàm antea eſſet, euadit rerum multitudo. Non ergo vna re intereunte ſemper oritur altera. Reſpondeo, multas propoſitiones non eſſe intelligendas formaliter, vt aiunt; dicimus enim quadraturam circuli eſſe inuentionem mediæ ii. de anima xii. putredinem eſſe interitum caloris iiii. Meteor. vi. & eclypſim eſſe interiectionem terræ; quæ omnes attributiones alio quodam pacto ſunt intelligendæ, quàm formaliter. Quis enim putet, vt de poſtrema tantum loquar, eclypſim .i. priuationem formaliter eſſe interiectionem, quod eſt poſitiuum quoddam. Eleganti igitur quodam iudicio opus eſt, & æquitate quadam ad propoſitiones intelligendas. Præſens quidem ita à nobis exponatur, Generationem vnius eſſe interitum alterius, & viciſsim .i. generationem vnius rei ſemper habere adiunctum interitum alterius, & vnius interitum ſemper habere adiunctam generationem alterius; ac prætere a præparationes, quæ ad vnam generandam faciunt, ad aliam corrumpendam facere, & contra. Hinc primum argumentum ſatis eſt confutatum; vt omittam, vbi ſunt termini diſtrahentes, non valere conſequutionem à coniunctis ad diuiſa; quod ſcribitur ad finem iii. ſecti libri de interpretatione. Iſti autem termini *vnius*, & *alterius* euidenter diſtrahunt. Quamobrem vt non ſequitur pater Chærephōtis eſt filius Sophroniſci, ergo pater eſt filius; ita etiam non ſequitur, generatio vnius eſt interitus alterius; ergo generatio eſt interitus. Secundum argumentum aduerſus nos nihil facit, qui loquimur de ſubſtantiarum ortu, & interitu. Hæ enim ſunt, quæ in ſeſe viciſsim mutantur. Ex quo in Epilogo literatè addebat Ariſt. *& in ſubſtantijs generatio vnius eſt interitus alterius*. Iſtæ autem formæ, lumen, ſcientia, ſpecies ſenſilis, ſunt perſpicuè accidentia. Tertio ita in præſenti occurrimus (nam infra res copioſius, & accuratius tractanda eſt) in diſſolutione, & interitu miſti generari, & oriri elementa, quæ per ſe poſſunt conſiſtere: nam cum in miſto erant, vix ſubſtantiæ vocari poterant; quòd ita remiſſa, ac fracta erant, vt per ſe, ſuiſque viribus conſiſtere non poſſent. Quod poſtremò afferebatur, hoc modo diſſoluimus. Ferè æqualis eſt ſemper rerum numerus; quoniam, tametſi graſſante peſtilentia decreſcat hominum numerus, creſcit contra ex copia cadauerum terra; ac poteſt etiam ex

multis

multis fieri vnum, quod tantundem poſsit, & multò etiam plus, quàm illa multa; vt cum ex multis lignis fit vnus ignis. Nihil autem cauſæ video, cur omnino æqualem ſemper eſſe rerum ſingolarium numerum fateri neceſſariò debeamus.

9 Vtrum ſit prior naturâ generatio, an interitus.

CVm omnis generatio habeat adiunctum interitum, & omnis interitus generationem dubitari ſolet, quid nam prios natura ſit, generatio, an interitus. Ne in re non valdè difficili longiorem ponamos orationem, omittentes, quæ ab aliis afferuntur, ità dicamus. Iſta vox φύσις interdum ſignificat procreationem, & originem, & vt Græci dicunt ἔκφυσιν, vt ii. phy. & v. Metaphy. docet Ariſt. & ea notione ipſe vſurpat vii. Metaph. (vt notat Alex. comm. xvii.) & iii. de anima xvii. quod alio tempore oſtendemus. Interdum autē eadem vox ſignificat vim, & eſſentiam, & perfectionem rei; quod ſatis notum eſt. Si priore igitur notione iſta vox ſumator; interitus eſt prior natura quàm genereratio; non poteſt enim induci noua forma, niſi vetus antea labefactetur; quare cum interitus vnios ſit quaſi præparatio ad alterius generationem (non ſic autem diceres generationem vnius eſſe præparationem ad interitum alterius) idcirco prior origine eſt. Sic prior natura eſt poteſtas, quàm actus. Sin eadem vox ii. notione accipiatur; nemo dubitat, quin generatio prior ſit natura; cum via ſit ad veram eſſentiam, & perfectionem rei. Ob haoc homonymiam aliquando animal dicitur prius natura homine, aliquando poſterius ii. de partibus animalium cap. pri. & ix. Methaphy. xv. Nam origine prius eſt animal; eſſentia, & perfectione poſterius; quamuis, vt animal cauſa eſt hominis, ſic poſsit etiam quodammodo vocari prius eſſentia; quod ex pri. de cœlo xvii. ſatis conſtare poteſt.

10 Quomodo in ſubſtantia ſit magis & minus ex tex. xviii.

QVòd Ariſtoteles concedit inueniri aliquam ſubſtantiam magis ſubſtantiam alterà; dubitat D. Thomas, quô iſtud non pugnet cum eo, quod in categoriis cap. proprio dicitur, in ſubſtantia non habere locum magis, & minus; præſertim cum hîc ſubſtantiæ accipiantur in eadem latitudine, vt ignis, terra, aqua, aër. Scitis.n. profunditatem categoriæ conſtitoi ex ſuperioribus, & inferioribos, latitudinem autem ex differentiis, aut ſpeciebus æqualiter ſub eodem genere, aut indiuiduis æqualiter ſub eadem ſpecie collocatis. Et quamuis Ariſtoteles concedat in profooditate ſubſtantiæ habere locum magis, & minos (nam primæ ſubſtantiæ ſunt magis ſubſtantiæ, quàm ſecundæ, & ſpecies, quàm genera) tamen in latitudine nullo pacto concedit. Pugnat igitor ipſe ſecum. Ruſus ex diligenti voeum notatione diſſoluetur hic nodus. Vox iſta οὐσία, id eſt ſubſtaotia interdum ſignificat id, quod ſubſtat, & ſuis viribus conſiſtit; interdom ſignificat eſſentiam, & naturam rerum; vt Græci & Auerroes ſæpiſsimè animadoerterunt, quinimò Ariſt. ipſe v. Met. cap. de ſubſtantia. Si priore notione ſomatur; in latitudine ſubſtantiæ non eſt magis, & minus; quoniam æquè ſubſtat terra ſuis accidentibus, atque ignis ſuis, atque vtrunque ſuis viribus conſiſtit. Sin poſteriore; non eſt dubitandum vnam eſſentiam eſſe perfectiorem alterâ: quoniam, vt in ſequente quæſtione dicam, non poſſunt eſſe plures eſſentiæ æque perfectæ. Inuenitur igitur magis, & minus ſubſtantia, id eſt eſſentia perfectior, & ignobilinr. Hac diſtinctione oſtendit Alex. viii. Met. com. ii. materiam eſſe magis ſubſtantiam, & minus ſubſtantiam, qoàm formam. Hac eadem poſſumus ſedare controuerſiam inter Græcos aſſerentes, compoſitom eſſe maximè ſubſtantiam (quod præcipuè habes ab Alexan. vii. Metaphy. com. xvii) & Auerroem affirmantem formam eſſe magis ſubſtantiam qoàm compoſitum. Nam priore notione ſolum compoſitum veriſsimè ſubſtantia eſt, materia autem paulò verius, quàm forma, quod eſt Alex. pri. de anima cap. ii. Poſteriore notione, forma vocari poteſt magis ſubſtantia, quàm poſsit non modo materia, ſed etiam compoſitum; quoniam ipſa eſt tota, ac ſincera rerum eſſentia, atque perfectio.

An forma ſit magis ſubſtãtia quã compoſitum.

11 An primæ qualitates ſint formæ elementorum ex eodem tex.

QVòd exempla ab Ariſtotele allata perſpicuè viderentur ſignificare primas qualitates eſſe formas elementorum; ideircò de hac re dubitaoit hoc loco D. Thomas; quam occaſionem nos non dimittentes, tractabimos iſtam quæſtionem accuratiſsimè; vt melius poſtea, quæ de miſtione dicturi ſumus, percipiantur. Non modò Alexander, de quo ſcribit Auerroes, ſed

etiam

etiã reliqui ferè Græci videntur exiſtimare primas qualitates eſſe formas elemeotorum. Am-
monius in capite de ſubſtaotia tradit de omnium philoſophorum ſententia primum eſſe ma-
teriam, deindè quanritatem, poſtea primas qualitates, quæ cooſtituunt, & formant elemen
ta; idemque repetir in capite de quantitate; quo nihil clarius. Nam quæ materiei quantæ p°.
aduenir, & illam format; ſine dobio forma ſubſtantialis eſt. Item explicans quomodo ſub-
ſtantiæ nihil ſit contrarium, & ignis tamen aduerſetur aquæ per calorem & frigus, non ne-
gat qualitates illas eſſe formas, quæ promptiſsima reſponſio erat; ſed tantum inquit non
aduerſari, & eſſe omnino contrarium ignem aquæ, quooiam in materia ſaltem, & corpore
coouenionr: Præterea neque etiam omnino ſimul qualitates pugnare. Contraria enim circa
idem ſubiectum fieri apta ſunt; modò calor ignis in aqua eſſe non poteſt; nec frigus aquæ in
igne. Item, vbi explicat quomodo ſubſtantia noo ſuſcipiat magis & minus, qualitates iſtas
conſiderat & vt formas, & vt accidentia; quà formæ, oon intenduntur, nec remittuntur;
quà accidentia, & intenduntur, & remittuntur. Idem & Porphyrius, & Dexippus (quam-
uis hic paululum hæſitauit, vt poſtea dicemus) & Simplicius in eorundem locorum explica
tione dixerunt. Idem Simplicius ii. phy. com. xi. & v. phy. com. xi. eandem dubitatinoem
de cotrarietate ſubſtantiæ ita diſſoluit; vt dicat elemeota ſecundum ſubiectum non eſſe con
raria; ità neque omnino contraria. Addebat autem præterea formam ignis cooſtare
ex his differentiis, calore, ſiccitate, leuitate, claritate ſimul; quæ quidem ſimul ſumptæ
nulli alterius elementi formæ reperientur contrariæ. Nam & ſi forma ignis pugnat cum
forma aquæ per calorem, ſiccitatem, & leuitatem; tamen per claritatem non omnino pugnat
cum aqua, ſed magis cum terra. Idem vii. phy. com. xxiii. vocabat mutationem in his
qualitatibus noo alterationem, ſed generationem. At generatio ad formas ſubſtaotiales vi
detur pertinere. Idem primo cœli com. xxxvs. eam dubitationem de cootrarietate ſubſtan-
tiæ eodem modo diſſoluebat; ac dicebat leuitatem in igne eſſe idem cum calore. Clare idem
aſſertur à Philopono de primis qualitatibus, & perſpicuitate primo de generatione com.
lxxii. Idem ii. lib. com. x. & com. xxx. Item Alex. in libro de ſenſu cap. de ſapore ad eandem
dubitationem de contrarietate ſubſtantiæ eandē ſolutionem accõmodat, dicens elemeota oõ
omnino pugnare; quoniam in materia, & corpore coouenionr: quod etiam repetitum eſt 4°
quæſtionum naturalium cap. iiii. Idem primo de anima cap. ii. de primis qualitatibus & gra-
uitate, & leuitate; vbi etiam inquit leuitatem oon moueri; quoniam ſubſtantia eſt. Idemq;
rurſus de leuitate capite iii. ad finem: Ac iii. de cœlo, vbi inquit Ariſtoteles differentias non
eſſe accipiendas à figura, ſed maximè proprias differentias eſſe illas, quæ ſecundum affectio-
nes, & opera & virtutes; ità interpretatur referente Simplicio, & approbante, vt ſignifica-
ri putet primas qualitates; quæ virtutes ſunt, quatenus poſſunt agere; affectiones, quà ex
his corpora commutantur; nec ſanè videotur verba illa aliter poſſe exponi, vt patet ii. de
generatione 59. Ex quo ſi hæ ſunt maximè propriè differentiæ, iam Ariſtotelis quoque ſen
teotiam poſſumus agnoſcere. Idem clarè ii. de generatione vi. tex. & viii. vbi rationem etiã
videtur reddere, quam Alex. & pri. Meteororum com. ii. & initio 4. animaduertit. In quo
enim prima naturalia corpora à Mathematicis diſtioguuntur, & per quod agunt & patiun-
tur; io eo debent eſſentiam ſuam obtinere; at per primas qualitates iſtud fit; ergo in iis eſſen
tiam ſuam obtinebunt. Fueruot hæ autoritates tanti ponderis; vt Auerroes, cum videret
has primas qualitates vocari maximè proprias differentias, principia agendi, initia elemento
rum, in principio pri. Meteororum, in principio iiii. ii. de partibus animalium cap. ii. ii. de
de generatione à vi. vſque ad x. coactus fuerit iiii. cæli xl. affirmare, oon eſſe abſurdum acci
dentia eſſe cauſas ſubſtaotiarum; quo tamen mihi nihil videtur abſurdius. Nihil enim agit
vltra gradum proprium; quomodo igitur accideos, tantò imperfectioris naturæ cum ſit,
efficiet ſubſtantiam? Ex quo idem Auerroes iiii. Metaph. primo videtur Alex. adhærere.
Soluit Zimara in ſolutionibus contradictionum iiii. de cœlo dicens, phyſicè primas qualita-
tes eſſe cauſas elementorum, metaphyſicè autem minimè; ſed ipſe ſecum iterum pugnat.
Confitetur enim, vt oeceſſariò confitendum eſt (cæteroqui ſublatis primis ſubſtantiis Phy-
ſica non eſſet adhuc prima philoſophia) philoſopho naturali agendum eſſe de corpore, vt
conſtat ex materia & forma; verùm illud addit, quod ad elementa attinet, eſſe tractatum in
libris Phyſicorum, ibique de eorum materia, & forma actum eſſe; quo apud me nihil abſur
dius. Nam in illis libris, qui communes ſunt, agitur communiter de materia, & forma, oon
autem de propria forma elementorum. Præterea io libro de generatione vi. vbi inquit ele-
menta conſtare ex materia & contrarietatibus, quæ ſunt differentiæ, dicit id tractatum eſſe
in phyſicis. At in phyſicis actum eſt de conſtitutione rerum ex materia & forma: ergo per-
ſpicuè ſignificat contrarietates illas eſſe formas. Præterea vult Zimara, & omnes ferè ex Iu-
nioribus

Opinio Ammonii de formis elementorum.

Porphyrii, & Simplicii opinio.

Opinio Philoponi, & Alexandri.

Auctoritas Ariſt.

An accidẽs queat eſſe cauſa ſubſtãtiæ aduer. Auerroem.

Aduerſus Zimaram.

nioribus elementa mooeri ad locum per qualitates mouentes, id eſt grauitatem, & leuitatẽ per patibiles autem alterari tanquám per caoſas; ergo accidentia erunt principia motus, & naturæ nominari debebont: formæ autem minimè debebunt naturæ nomine dignæ cenſeri, quandoquidem, vt iſti volunt, formæ non ſont principia motus primo, & per ſe, ſed ocioſiſſimæ manent. Verùm pro Græcorum opinione alias aſſero rationes. Miſtio fit ſecundum formas elementorum; & miſtio fit ſecundum qualitates, & virtotes, vt omnes concedunt; & clarè aſſerit Ariſtoteles initio ſecundi de partibus animalium; ergo qualitates ſunt formæ; quæ etiam videtur ratio Gal. primo de elementis. Maior propoſitio eſt omnium Græcorum: Aliòqui, niſi remauerent formæ elementorum, miſtio non eſſet corporum miſcibilium alteratorum vnio, ſed corruptorum; & Latini multa quidem dicunt, vt hanc rationem diſſoluant, ſed nihil proficiunt; quod diligenter illorum ſcripta perpendenti patebit; & nos infra accuratè oſtendemus. Præterea ex illis verbis, quæ in libro de ſenſu ſcribuntur, *Ignis agit, non quâ ignis, ſed qua calidus*, argumentor ego hoc pacto; ignis agendo quà calidus, generat ignem; ergo ſi calor eſt accidens; accidens erit cauſa efficiens ſubſtantiæ.

Rões pro Græcorum opinione.

Reſpondent ibi D. Thomas, & Leonicus, calorem eſſe inſtrumentum formæ, Formam aotem eſſe principium efficiens. Sed contra, ſi id ità ſe habet; ergo ignis primò agit quà ignis non autem quà calidus: actio enim abſolutè tribuenda eſt cauſæ efficienti, minimè autem inſtrumento; cæteroqui iniuſtè reprehenderetur Empedocles ſecuudo de anima quarto, & ſecundo de generatione liiii. Dicebat Lucatellus clarus philoſophus, quocum de hac re diſſerebam, accidens aliquando per ſe, & primò agere, vt candor diſgregat radios oculorum per ſe, non autem tanquàm inſtrumentom formæ; idq́ue ego concedebam; ſed addebam, non poſſe id de calore dici, dum ignem efficit; ne accidens generet ſubſtantiam. Omnino mirum videtur, Ariſtotelem, cum ſæpè ſignificet quibus rebus non ſint poſita nomina (vt initio quarti de cœlo de actu graoitatis & leuitatis, & alibi ſæpè) de elementis tamen diſputantem, nunquam dixiſſe formas carere nomine; ſed ſemper primis qualitatibus, & grauitate & leuitate tanquàm formis vſum eſſe. Quare Græcorum videtur ſententia fuiſſe, vnam quandam elementi formam gigni ex multis qualitatibus coniunctis, quaſi differentiis; vt formam ignis ex calore, ſiccitate, & leoitate ſumma (quemadmodum homo componitur ex ratione & mortalitate) quæ tamen ſimplex forma dicatur; quoniam priorem formam ſimpliciorem non habet; eſſeq́ue ſubſtantiam, & accidens, vt in diſſolutione argumentorum apparebit: Non me fugit eſſe iuniores nonnullos, qoi multis ex auctoritatibus à nobis allatis vtantur ad oſtendendum longè allam fuiſſe Græcorum ſententiá, atq; eam qoæ à nobis eſt expoſita: ſed iſti ità oſcitanter lectos à ſe præclaros libros præſeferunt, vt à nobis non ſint reſellendi. Verùm contra Græcos diſputat Auerroes 8° Metaph. v. illud inquiens abſurdi ſequi; vt quod eſt in elementis ſubſtantia, miſtis ſit accidens, contra Ariſtotelem primo phy. 27. & 30. Addit v. phy. x. qui ponit ſubſtantias ſecundum formam eſſe cõtrarias, euertere totam Ariſtotelis demonſtrationem; qoàmuis de hoc aliò ſe reiiciat. Nam certè alibi, & ipſe ſtatuit formas elementorum eſſe contrarias. Reſpoudet etiam eo loco cuidam argumento, quod ex Alexandro adducit: qui probabat calorem eſſe formam ignis quoniam illud, quo ablato deſtruitur ignis, eſt forma ignis: At calor eſt illud, quo ablato deſtruitur ignis; ergo calor eſt forma ignis. Dicebat Auerroes interitum ignis primò prouenire non ex abſentia caloris; ſed ex abſentia formæ, com qua tamen vnà abeſt calor. Ita ſi ridendi facultatem de medio tollas, interibit homo; non tamen quaſi ob primam cauſam; ſed quoniam facultas iſta non perit, niſi intelligentia vnâ pereat, per quam homo eſt homo. Illud igitur duntaxat eſt forma rei, ex cuius abſentia primo ſequitor interitus rei. Cæterum fortaſſe homo ſine ridendi facultate concipi poteſt; ignis autem ſine calore minimè. Sed quicquid de hac ratione ſit, putauit Auerroes, quantum ex tertio de cœlo 67. & aliis locis colligi poteſt (tametſi alibi, & præſertim ſecundo de anima 108. videtur grauitatẽ & leuitatem ponere formas veras; quod ſequutus eſt Achillinus) putauit inquam nomine carere formas elementorum, & admittere magis & minus, idcircoq́ue eſſe contrarias. Ariſtotelis autem auctoritati reſpondet, has eſſe medias inter ſubſtantiam, & accidens, corrumpiq; ſecundum medietatem in generatione miſti; in quo cum Græcis omnibus ſentit.

Quid videatur ex Græcis colligi.

Auerrois opinio.

Argumenta D. Thomæ aduerſus Græcos.

Latini autem, & eorum princeps. D. Thomas contrà Græcos ſpeciatim, & communiter contrà Græcos, & Auerroem argumentatur. Contra Græcos quidem primo de generatione lectione octaua, hunc in modum. Forma ſubſtantialis non eſt comprehenſibilis ſenſu, (Nam ipſum quid eſt ad intellectum pertinet tertio de anima) primæ qualitates ſunt comprehenſibiles ſenſu; ex quo dicuntur patibiles in categoriis cap. de qualitate; ergo non ſunt formæ ſubſtantiales. Communiter autem contra Græcos, & Auerroem argumentatur lec. xxiiii.

Argumenta eiuſdem aduer. Græcos & Auerroem.

xxiiii. Illa enim abſurda collegit, fore, vt ſubſtantia admittat magis, & minus; vnaque alteri ſit contraria. Præterea accidens eſt in ſubiecto; ſubſtantia non eſt in ſubiecto; ergo ſunt contradicentia; ergo inter illa nihil eſt interiectum intermedium. Præterea ridiculum eſt ponere medium inter ea, quæ non ſunt eiuſdem generis x. metaph. xxii. vt inter calorem, & ſaporem. Accidens aũt & ſubſtantia non ſunt vnius generis; ergo inter illa nihil põt eſſe interiectum intermedium. Præterea omnis forma admittens magis, & minus eſt diuidua per accidens; quatenus ſubiectum vel magis, vel minus particeps illius fieri poteſt; at ſecundum id per quod res eſt diuidua per ſe, vel per accidens, licet eſſe motum continuum vt vi. phy. patet; ergo ſi forma elementi admittit magis & minus, in ſubſtantia erit motus continuus; qui tñ tribus tantùm categoriis attribuitur, qualitati, quantitati, vbi. Nec deſunt alii doctiſsimi viri, qui aduerſus Græcorum opinionem argumententur. Forma inquiunt eſſentialis nunquàm eſt proximum principium actionis, ſed vtitur inſtrumento; vt anima vtitur ſpiritu; idq; inductione patere inquiunt: At iſtæ qualitates agunt ſine inſtrumento; ergo formæ naturã minimè redolent. Præterea, cum in uno quoque elemento ſint duæ qualitates, vt in igne calor, & ſiccitas: aut erunt duæ formæ; aut ſaltem compoſita, non ſimplex erit cuiuſque elementi forma: neq; verò vna ſubſtantialis, vt calor, altera accidentalis, vt ſiccitas ſtatui põt. Nam tunc ſiccitas non poſſet eſſe ſubſtantialis terræ; quod tamen Græci ponunt. Cómuniter autem contra Græcos, & Auerroem illud ſequeretur, categorias eſſe permiſtas & confuſas ſi idem & ſubſtantia, & qualitas eſſet. Præterea cum iſtæ ſint formæ corporeæ, & ex illorũ ſententia omnes miſceantur, & remaneant in miſto; certè corpora ſeſe penetrabunt, atque eundem occupabunt locum; quo nihil abſurdius.

Alia argumenta aliorum aduerſus eoſdem.

Opinio Auicennæ & Latinorum.

Idcirco Latini cum Auicenna exiſtimarunt formas elementorum carere nomine, non eſſe contrarias, non admittere magis, & minus; ſed qualitates eſſe, quæ ſint contrariæ, & admittant magis, & minus. Quæ videtur fuiſſe ſententia Dexippi & Simplicii (ſi modo Simpl. fuit; mihi enim non fit veriſimile) in ſecundo de anima 46. & 106. Diſcrepant ea in re, quòd Auicenna elementa tamen remanere ſecundum formam in miſto voluit, Latini tantum ſecundum qualitates: contra Auicennã argumentatur Auer. iii. de cœlo 67. & D. Thomas lect. 24. de qua re infra. Latini autem nunquàm tuebuntur miſtionem; ſed erit planiſſimè niſi nobis ipſis aſſentemur, interitus elementorom; & ſemper torquere Ariſtotelis verba neceſſarium erit; quod ſuo loco planum faciemus.

Aduerſus Auicennã & Latinos.

Opinio propria.

Conciliat Auerr. cum Græcis.

Ego quidem ita crediderim aut Auerr. aut Græcorum opinionem veram eſſe; verùm de illis etiam conciliandis cogito. Quærens Ammo. cap. de quantitate, cur corpus, quòd ſubſtantia eſt, per quantitatem definiatur, & inter ſpecies quantitatis reponatur, ita conſtituit, inueniri quantum ſubſtantiale, vt dimenſionem materiei, & quale ſubſtantiale, vt calidum ignis; ex quibus verbis videor mihi rectè coniicere, prout ob imperfectam naturam materiei, vt actu diuidi, & recipere formas poſſet, neceſſe fuit in ea ponere dimenſionem, quæ & ipſa principium patiendi dicitur (ex quo interdum dimenſio loco materiæ cenſetur, quod ex Philopono elici poteſt primo de generatione commentario cxi.) ſic vnà cum formis elementorum, quæ nomine carẽt, eſſe à natura coniunctas qualitates iſtas: quæ & ipſa principia, cauſæq; ſint efficiendi; quod idem ſignificat Dexippus in categoriis cap. xxx. quàmuis ipſe ad omnes formas procedat, & à reliquis Græcis, & à ſe ipſo deſciſcens videatur cum Auicenna ſtatuere formas veras elementorũ neque magis, neque minus accipere; ſed hoc infra, & ſupra tñ noſtram ſententiam ſatis expoſuimus. Ergo quemadmodum materia cum dimenſione vnum quoddam cenſeri poteſt (ex quo Plato materiam vocabat magnum, & paruum primo phyſicorum 59. & Philoponus in hunc librum commentario 100. dicebat magnitudinem ſubſterni tanquàm materiam formis) vtque ex materia, & dimenſione vnicum conſtituitur patiendi principium (ex quo eadem ferè corporis naturalis, & mathematici eſt definitio, poſſunt enim ambo recipere, & pati diuiſionem omnem) ita formæ elementorum, quæ primæ formæ ſunt, vnà cum primis qualitatibus adiunctis, vna quædam natura cenſeri queunt; quòd ex ambobus ſimul iunctis conflctur vnicum efficiendi principium. Sicque etiam qualitates erunt initia elementorum, quatenus ipſa reddunt efficientia. Nec tamen formæ erunt ocioſæ; quãdo & ipſæ vim efficientem adhibent, & ſuſtentant qualitates. Nec ſequitur quod prius in Auerroe timebamus, accidentia procreare ſubſtantiam. Nam nec dimenſio procreat materiam, quàmuis ipſam diſponat ad patiendum; nec qualitates procreant omnino elementa; ſed illorum quaſi ſociæ ſunt ad efficiendum. Iure autem hanc nos opinionem Græcis aſcribere ii fortaſſe credent; qui conſiderabunt iiſdem locis, quibus qualitates primas differentias formatrices elementorũ vocant, vocari etiam dulcedinem formaticem mellis, candorem niuis, conuerſionem cæli; cum tamen in melle, niue,

cœlo aliæ quædam ab iſtis accidentibus formæ ponendæ ſint. Non laborarunt aũt exquiſitius diſiunguere; quoniam videbant ex formis, & primis qualitatibus cunſtitui vnicum efficiendi principium, iſtudq́; principium poſſe à notiori parte .i. à primis qualitatibus appellari præſertim cum formæ & qualitates obtineant vim, & conditionem ſimillimam. Quamobrem cum dubitarent, quî ſubſtantiæ non eſſet contraria ſubſtantia, ſi calor igneus aduerſabatur frigori aqueo, ac præterea quî ſubſtantia non admitteret magis & minus; haud poterant ita reſpondere, qualitates iſtas non eſſe formas; quandoquidem iſtarum qualitatum, & formarum par conditio erat; & ſi qualitates contrariæ, ipſæ quoque formæ neceſſariò contrariæ futuræ erant, & magis, & minos admiſſuræ. Idem Ariſtotelis puto fuiſſe conſilium; cum qualitates loco formarum cenſeret. Dixit ergo *ignem non qua ignem*, id eſt non ſecundum ſe totum, ſuamq́ue materiam, & quantitatem, vt ſtoici, ſed *qua calidum*, id eſt ſecundum formam agere; ſic ſecundo de partibus animalium dixit ex virtutibus i formis, & qualitatibus elementorum fieri miſtionem; vt excluderet materiam & quantitatem. Sic eaſdem qualitates vocauit maximè proprias differentias; quia in illis vera intelligebatur adeſſe forma; & ex ambabus vnicum conſtituebatur efficiendi principium. Atque hoc illud eſt, in quo mihi cum cæteris Latinis non conuenit. Omnes n. putant qualitates ab Ariſtotele accipi, tanquàm diuerſas à formis: Ego autem tanquàm eaſdem; idq́, mihi videor ſatis probaſſe.

Explicatio illius ſententiæ, Ignis agit, nõ quà ignis, ſed quà calidus.

Refutatio argumentorum aduerſus Græcos allatorum.

Sed argumenta, quæ aduerſus Græcos afferebantur; refutemus oportet. Primum ex illa propoſitione ducebatur ſubſtantia nulli eſt accidens. Nos autem ſimpliciter accipiendo qualitates pro formis, reſpondere poſſemus, vt Ammonius innuit capite de ſubſtantia, ſubſtantiam .i. eſſentiam ignis eſſe calorem in tanto gradu; qui nulli accidens eſſe poteſt; vt omittã elementa eſſe ſubſtantias imperfectas; quare non maximum fortaſſe abſurdum fore, ſi alteri rei accidere ſtatuantur. Sed nos facilius reſpondentes dicemus, iſtas qualitates eſſe quale formale, & ſubſtantiale, ſed non ſimpliciter formam, & ſubſtantiam; Ac præterea propoſitionẽ illam Ariſtotelicam de ſubſtantia compoſita eſſe intelligendam: nàm nomine ſubſtantiæ, & verè entis illud ibi perſpicuè ſignificabatur; quod per ſe, ſuiſq́; viribus cunſtare poterat. Ad ſecundum argumentum, quod eo fundamento nitebatur, formam ſubſtantialem nõ percipi ſenſu, concedimus intimã formam, quam nos ponimus, non percipi ſenſu. Præterea, vt qualitates eſſent ſimpliciter formæ, diceremus à ſenſu nõ percipi quà ſubſtantias, i. eſſentiã puram, & vniuerſè, ſed admiſtas accidentibus, & conditionib. ſingularibus cum hic & nunc vt inquiunt. Ad tertium vbi timent, ne ſubſtantia habeat contrarium, multis modis reſpondent Græci. Interdum n. vt ſupra notauimus, inquiunt calorem ignis & frigus aquæ non pugnare, quoniam in eodem ſubiecto fieri non poſſunt (cum enim dicimus ſubiectum, dicimus quiddam actu exiſtẽs; at ſi primæ qualitates ſint veræ formæ, puram tantum materiã quæ poteſtate eſt, ſubſtratam habent) contraria autem in eodem ſubiecto, vicıſſim recipiantur oportet. Sed iſtud fortè ad rationem Ariſtotelis v. phy allatam non multũ facit; omninoq́; in categoriis cap. de oppoſitis ſpecies quædam contrariorum recenſetur, quorum alterutrum duntaxat habere locum poteſt in ſuo ſubiecto; vt calor in igne, candor in niue. Interdum autem, atque adeo plerunque reſpondent, totam ſubſtantiam non eſſe contrariam toti ſubſtantiæ; quàmuis formæ contrariæ ſint. Idem dicebat Madius præceptor meus in cauſa eſſe, cur quantitati nihil eſſet contrarium, quoniam quantitas ſuam materiam habet; at in qualitate erit contrarium; q̃m in illa non apparet materia. Dubitaui ego diu, an illud verè diceretur q̃n quidem omnes categoriæ ex actu & poteſtate, ex materia & forma componuntur, vt ex vii. metaph. & xii. conſtat, & ex Auerroe iiii. de cœlo xxxv. Sed diligentius rem perpendens video in ſubſtantia, & quantitate illam imitante reponi compoſita tanquàm notiora, cũ formæ occultæ ſint; at in qualitatis categoria reponi potius formam, quàm concretum: concretũ. n. videtur ſignificare accidentalem & denominatiuam prædicationem, vt rectè Achillinus ſecundo de elementis obſeruabat ex Ariſtotele 2° Top. cap. iii. Verùm ab eodem Ammonio & Simp.° p° de cœlo com. xxxvi. aliud etiam reſponſum excerpo. Inquiunt. n. ſi formæ conſiderentur vt tribuunt ipſum ſubſiſtere, non eſſe contrarias (ſubſiſtens. n. non eſt contrarium ſubſiſtenti) ſin vt initia efficiendi, ſic eſſe contrarias, quãuis etiam non omnino; quãdo in forma ignis intelligitur vis ad locum ſupremũ, & ad ſummũ calorem ſecundũ quam duplicem vim nulli omnino repugnat, ſed ſecundũ priorem terræ, ſecundũ poſteriorem aquæ. Non admittit etiã magis & minus vt ſubſtantia formatrix ignis: requirit. n. certũ quendã & indiuiduũ gradũ; ſed vt accidens, admittit; prout declarat Ammonius cap. de ſubſtantia. Id vero bonã in partẽ accipi volumus. Scimus. n. non dari vltimũ eſſe rerũ permanentiũ: ſed hoc alias. Quòd verò addunt, nihil poſſe interiici intermediũ inter ſubſtantiã, & accidẽs, q̃m ſunt contradicentia, & categoriæ non ſunt ſimul permiſtæ, & confuſæ; dicimus idem diuerſis rationibus in pluribus contineri categoriis neceſſarium eſſe, vt alibi diximus de differentia; & iſtas formas eſſe ſubſtantias, ſed ità imperfectas, vt ad accidentium naturam videantur accedere

An in omnibus categoriis ſint cõpoſita.

ſedere, vt Zeophyta; quàmuis ſint animalia, dicimus tamen eſſe interiecta inter animalia, & plantas. An vero ſit futurus motus in ſubſtantia? Reſpondebat Simplicius quinto phyſi. xi. quem ſequbatur Zimara in contradictionibus, verè non eſſe motum, quoniam ſubiectum non eſt actu; & ſi dicas; cum iam eſt genita aliqua pars formæ ignis, tunc, dum reliquæ partes adiunguntur, acceſsionem iſtam fieri per motum; dico, neque tunc ſubiectum eſſe actu; quoniam, niſi ad ſuam integritatem perueniret, non conſiſteret. Non eſt etiam motus ratione termini, qui ſubſtaotia eſt; vt idem Simplicius vii. phy. com. xxiii. oſtendit. Cæterum ſubtilius, & verius puto poſſe reſponderi, non eſſe motum in generatione elemẽtorum; quoniam formæ, vt formæ ſunt, habent ſuum eſſe in quodam indiuiduo; quàmuis ad hoc indiuiduum per motum aliquem perueniant. Patet id in ſtatua, & globo ex Alexan. vii. Metaphy. com. xvii. quare ab his etiam rebus, quæ ſunt in quarta ſpecie qualitatis, remouit motum Ariſt. vii. phy. xiiii. atque hæc ſanè imitantur ſubſtantiam; vt ex eodem vii. phy. xiiii. & Alexandro ix. Metaph. com. xii. patet; quare ſimpliciter dicuntur oriri pri. phy. lxiii. Ergo, vt ſtatuæ forma per motum acquiritur; ſed quoniam indiuiduum illud, in quo conſiſtit, puncto, & momento temporis erumpit in actum, dicitur ſimpliciter fieri; ita etiam formæ elementorum, quàmuis per motum quendam acquirantur; intendontur enim, & remittuntur; tamen, cum ad indiuiduum illud ſuum, in quo tanquàm formæ conſiſtunt, momento perueniunt; ſimpliciter dicuntur oriri, & non moueri. Illod autem, quod in altero argumento afferunt, nullam formam, quæ ſubſtantia ſit, proximè agere; equidem non ſatis queo intelligere, qua ratione adducti afferant: non enim forma eſſet natura, niſi eſſet proximum principium agendi. Anima, inquiunt, mouet intercedente ſpiritu tanquàm inſtrumento; ſed ſpiritum, addo ego, quo intercedente mouet? Mihi quidem hac in re Scoti potius, quàm D. Thomæ ſententia probatur: Sed tamen ad omnes difficultates euitandas, nos formæ adionximus comites iſtas qualitates efficientes. Sequebatur aliud argomentum, formam elementorum non fore ſimplicem. Nam in igne erit calor, ſiccitas, leuitas. Reſponderi poſſet, eſſe ſimplicem reſpectu habitu ad reliquas formas, quæ ſunt magis compoſitæ vel eandem formam eſſe calorem cum ſiccitate, ac leuitate, itemque in aliis elementis; ſed quoniam verè differentiæ ſunt tanquàm numeri, & vna alteram debet ingredi; quod in calore, ſiccitate, leuitate, & aliis huiuſmodi non euenit; & qualitas ſymbola in mutua elementorum conuerſiune remanet, tanquàm diuerſa ab ea, quæ non eſt ſymbola; tutius exiſtimo ponere formam carentem nomine præter iſtas qualitates, quod nos fecimus. Vltimũ fuit de penetratione corporum; quod in ſermone de miſtione fuſius explicabitur. Nunc illud teneatis, corpura minimè poſſe ſe penetrare, id eſt plura eundem locum occupare, nõ ratione ſubſtantiæ, ſed ratione quantitatis. Ex quo Ariſt. iiii. phy. xlvii. inquit, ſi corpus cubum ponatur in aqua, facit diſtare partes: tertio autem libro de cœlo laborauit, vt oſtenderet elementa non habere quantitatem, & figuram propriam: Nam tunc ſeſe penetrare nõ potuiſſent. Quare oſtendemus nos formas elementorum poſſe ſe penetrare, & miſceri; quoniam ſubſtantiæ ſunt; quantitates autem non miſceri, ſed ex eadem materia cum eadem quãtitate plures edoci formas. Ex quo rectè dixit Ariſt. miſtionem potius eſſe virtutum, quàm elementorum, intelligas tu cum ſua mole, quemadmodum veteres ponebant. Verùm infra hanc de miſtione vtiliſsimam quæſtionem copioſius tractabimus. In præſenti hæc ſatis erunt.

An in ſubſtantia ſit motus.

An forma ſubſtantialis immediate agat.

DE Generatione autem, & alteratione dicamus, qua nam re differant: aſſerimus enim mutationes has inter ſe diuerſas eſſe. Quoniam igitur quiddam eſt, quod ſubiectum eſt, & alterũ ipſa affectio quæ de ſubiecto apta eſt dici, & vtriuſque horum mutatio eſt: alteratio igitur eſt, cum ipſo ſubiecto, quod ſenſile ſit, manente mutatum fuerit in ſuis ipſius affectionibus: quæ vel contrariæ ſint, vel intermediæ: veluti corpus valet, & paulo poſt laborat, idem planè manens: & æs rotundum, aliquando autem angulare, idem remanens; Cum autem totum mutatum fuerit nullo ſenſili manente eodem, vt ſubiecto: ſed veluti ex omni genitura ſanguis, vel ex aqua aër, vel ex omni aëre aqua: generatio iam hoc, illius autem interitus. Præcipuè autem ſi mutatio facta fuerit ex inſenſili ad illud, quod ſenſile ſit vel tactu, vel omnibus ſenſibus, veluti cum aqua facta eſt, vel corrupta in aërem: aër enim ferè inſenſile.

Cap. 4. Tex.Com. 23.

Tex.com. 24.

Satis hucuſque fecimus quæſtioni illi, quæ prima ſemper proponi ſolet, An ſimplex generatio, & interitus ſit, non tam probantes argumentis generationem, & interitum ſimplicem eſſe, nam vel ſenſibus ipſis patebat, quàm ea propulſando, quæ officere poterant, tollendoque, & antiquorum dogmata, & nonnullas alias dobitationes, quibus non ſublatis generationi & interitui ſimplici locus eſſe ooo poterat. Ita primo cap. pri. poſt. ſatisfit quæſtioni illi, An demonſtratio, & ſcientia ſint; refellendo ſcilicet argumenta Memnonis, & ſophiſtarum, quæ ſcientiam omnem è medio tollere videbantur. Cæpimus etiam explicare ſequentem quæſtionem, quid nam ſit generatio, & interitus ſimplex, & quomodo ab alteratione differat, leuiter indicauimus. Nonc autem eam iam ad exitum perducere aggreditur Ariſt. totamque iſtius vtriuſque mutationis oaturam accurata definitione euoluit. Quemadmodom autem ſcoteotiæ ipſæ, quas affert, grauiſsimæ ſunt, & in quæſtionibus diligeotiſsime perpendentur; ita verba ſanè facilia; quaſi ſcilicet rerum obſcuritas orationis perſpicuitate compenſetur. Inquit igitur quiddam eſſe, *quod ſubiectum eſt*, id eſt per ſe, ſuiſque viribus conſtat, oempè ſubſtantiam compoſitam, & concretam ex materia & forma; eſſe etiam alterum quiddam, qood eſt affectio, & qualitas, *quæ de ſubiecto dici apta eſt*, quæ in ſubiecto iſto verſator, & conſiſtit. Nam hoc loco *dici de ſubiecto*, non ſignificat ſuperius prædicari de inferiore; qoemadmodum in categoriis; ſed adhærere, & niti ipſo ſubiecto, & ſine eo nec dici, nec coocipi poſſe; quemadmodum primo poſter. in tertio modo dicendi per ſe. Hæc autem iſtius locutionis varietas notatur perſæpe à Græcis, & præcipuè à Simplicio ſecundo phy. com. tertio, & ab Alex. primo Metaph. com. lxiii. & ab Ammonio in lib. de ennociatione cap. de verbo. Hoc ita conſtituto, definit alteratiooem, & generationem ac primò illam, quoniam alteratio multò nobis generatione notior eſt. Manet igitur interdum in mutatione ſubiectum, *quod ſenſile ſit*, id eſt actu ſit, & proximè ſenſum ferire queat, quatenus proximum eſt ſubiectum accidentium, quæ ſentiuntur; tale autem eſt compoſitum ex materia, & forma, & propterea quòd ſenſile eſt, differt à materia prima, qoæ licet vocari ſubiectum quodammodo poſsit, noo tamē eſt ſenſile; prius enim, quàm ſentiri queat, formà & accidentibus exornetur oportet: ergo cum tota hæc ipſa ſubſtantia manente mutatum ipſum ſubiectum fuerit *in ſuis ipſius affectionibus*, id eſt ex vna affectione in alteram, quæ priori aut contraria ſit, aut ioter contrarias ſit conſtituta; vt cum corpus manens idem ſubſtantià, mutatur ex colore candido in oigrum, aut in rubrum, tunc iſthæc mutatio erit alteratio. Idem v. phy. ix. Adduntur autem illa verba, *in ſuis ipſius*, vel vt ſignificet, quæ ipſius propriæ affectiooes ſunt; quod io ſequentibus verbis intelligetur, vel vt excludat illa, quæ mutantur, oon tameo ob mutationem factam in ipſis; vt cum oratio ex vera redditur falſa; qua de re in categoriis cap. de ſubſtantia actum eſt. Definita eſt alteratio; nunc generatio definietur. Ioterdum .n. ſubiectum non manet, ſed ipſum totum mutatur: Non intelligas autem mutari totum, quaſi etiam materia ipſa mutetor; ſed eo modo, quo totum ipſum mutatur mutatà formà; oempè quòd amittitur forma, à qua totum illud habebat oomen, & definitionem. Igitur, cum totum ipſum mutatum fuerit *nullo ſenſili manente eodem vt ſubiecto*, id eſt non remanente eadem ſubſtantia ſenſili, & compoſita, vt cum ſanguis fit ex tota genitura, ità vt noo manſerit amplius tota ipſa genitura, ſed loco iſtius ſubſtantiæ ſucceſſerit ſubſtantia ſanguinis; tunc exiſtit generatio, & interitus ſimplex; generatio quidem illius ſubſtaotiæ, in qoam facta eſt mutatio; interitus autem ſubſtantiæ illius, ex qua mutatio facta eſt. Veriſsimè autem & maximè propriè tunc éxiſtet generatio, cum mutatio facta fuerit in ſubſtantiam ſenſilem, vel tactu, quo vulgares homines maximè vtuntur (iſtud enim dictū ab Ariſtotele videtur ad explendum vulgaribus animum) aut omnibus ſenſibus; quemadmodum cum ex aëre fit aqua; aër enim propemodum eſt inſenſile quoddam, aqua autem maximè ſenſilis. Illa autem verba, *ex omni genitura* expoſuimus, ex tota genitura, quoniam iſtā vocem πᾶς καὶ πᾶν, id eſt omnis, & omne, ſignificare interdum idem, quod totum, & vniuerſum præſertim in continuis, & homogeneis, præcipueque humidis, patet ex v. Metaph. cap. de toto; & ex Simplicio ad initium pri. de cœlo: item apud Latinos, cum dicimus, omni mente in haoc rem incumbere, idem ſignificare, atque vniuerſa, & tota mente, ſatis ootū eſt.

Quòd ſi qua in his ex contrarietate affectio eadem manſerit in genito, & corrupto, veluti cum ex aëre aqua, ſi ambo perſpicua vel frigida: nihil opus eſt huius alterum affectionem eſſe, in quod mutatur: cætero quin erit alteratio: veluti cum Muſicus homo corruptus eſt, factus autem expers muſicæ, ipſe autem homo manet illud idem.

Vidit Ariſtoteles exorientem ex dictis dubitationem, illique ſtatim occurrit. Dicet enim aliquis, ſi in generatione ſimplici nullum ſenſile manere debet; cum in mutatione aëris in aquam maneat perſpicuum, & frigidum, non videbitur eſſe generatio verè, & propriè. Occurrit autem huic quæſtioni Ariſtot. hoc pacto. Eſt contrarietas inter qualitates earum rerum, quæ generantur, & corrumpuntur; vt inter calorem, & frigus, humorem, & ſiccitatem, perſpicuitatem, & opacitatem, grauitatem, & leuitatem. Manet autem interdum in genito, & corrupto eadem qualitas *ex contrarietate*, quæ ſcilicet qualitas eſt vna pars vnius contrarietatis; vt cum mutatur aër in aquam, manet perſpicuitas, atque etiam de multorū ſententia frigus; quarum qualitatum vtraque vocatur contrarium, non quòd inter ſe pugnent, ſed quòd occupent vnum latus vnius contrarietatis. Perſpicuitas enim eſt vna pars, atque vnum latus contrarietatis, quæ verſatur inter perſpicuitatem, & opacitatem: ſimiliter frigus occupat alterum latus contrarietatis, quæ eſt inter frigus, & calorem. Vno igitur aliquo contrario manente fit mutatio in alia contrarietate; quemadmodum, cum mutatur aër in aquam, manente perſpicuitate fit conuerſio leuitatis in grauitatem: Attamen *nihil opus eſt huius alterum eſſe affectionem, in quod mutatur* minimè, inquam, propterea ſequitur aduenientem grauitatem, in quam facta eſt conuerſio, eſſe affectionem manentis perſpicuitatis tanquàm ſubiecti. Nam ſi eſſet affectio perſpicuitatis, vt ſubiecti; certè iſthæc mutatio aëris in aquam, alterationis, non generationis nomine appellanda eſſet (quemadmodū alterationem eſſe dicimus, cum homo ex Muſico fit expers Muſicæ) neque argumento, quòd dubitationem faciebat, poſſemus occurrere; quod in ſequentibus verbis exponitur; quæ cum deſcribentium vitio mirificè eſſent perturbata, nos ex Philopono ita in ſuum locum reſtituimus.

Si quidem igitur huius non erat affectio per ſe muſica, & priuatio muſicæ; huius quidem generatio erat, illius autem interitus. Nunc autem affectio hæc manentis: quamobrem hæ hominis quidem affectiones; hominis autem muſici, & hominis immuſici generatio & interitus: quare alteratio talia.

Finge, inquit Ariſt. (diximus enim huiuſmodi fictiones eſſe illi familiares) Muſicam, & priuationem muſicæ non eſſe affectionem *huius*, id eſt ipſius hominis *per ſe* naturaliter illi, tanquàm aptiſsimo ſubiecto hærentem; nam & frigidum aliquando dicitur ineſſe humido; verum non per ſe, id eſt minimè naturaliter, ſed quatenus ambo cuidam tertio inſunt. Ergo ſi muſica non eſſet affectio hominis tanquam ſubiecti, certè cum muſicus homo interiit, & factus eſt homo immuſicus; quàmuis remaneret aliquid ſenſile, homo ſcilicet; tamen quopiam non remaneret tanquàm ſubiectum; verè, & ſimpliciter dici poſſet immuſici generationem extitiſſe, & muſici interitum. *Nunc autem affectio hæc manentis*, omiſſa fictione, muſica, & muſicæ priuatio ſunt affectiones manentis hominis, illique vt aptiſsimo ſubiecto hærent, ſemperque tu hominis affectiones appellaueris; quàmuis liceat dicere hominem muſicum corruptum eſſe, & hominem immuſicum eſſe ortum; conſtituimus enim ante, alterationem etiam eſſe generationem, & interitum quendam, verùm non ſimpliciter; *quare alteratio talia*, quare cum talia, id eſt muſica, & priuatio muſicæ, & cætera huiuſmodi ſint verè affectiones, & in mutatione vnius in alterum maneat ſubiectum, mutatio iſthæc alteratio propriè dicetur, non generatio. Ita, non in quacunque mutatione manet aliquid ſenſile, debet vocari alteratio, ſed in quacunque manet ſenſile, vt ſubiectum: Eſt autem iſta vox *nunc*, quaſi nota ſanctionis, & decreti interpoſiti aut vitatæ abſurditatis, ac veritatis in ſuum locum reſtitutæ; quem dicendi modum Victorius apud M. Tullium, & Lucretium obſeruauit in caſtigationibus in ſecundum ad Atticum. Vocem autem illam καθ' αὑτὸ interpretati ſumus naturaliter: habere enim iſtam vocem duplicem notionem, atq; interdū ſignificare, quod eſt ſecundum naturam, interdum, quod ſecundum eſſentiam, notat ex Ariſtotele Ammonius in librum de enunciatione ad finem tertii ſecti. Sic ſecundo Eudem. cap. ſecundo dicitur, virtutem ineſſe non per accidens, id eſt naturaliter, & per ſe. Habes, & Themiſtium pri. poſt. ex tex. xxxv. idem obſeruantem. Philoponus etiam hoc loco notat illud per ſe ineſſe, quod ſit in ipſo corpore, vt color, non extrinſecus, ac per habitudinem ad aliud, vt ſi quid ex dextro ſiniſtrum fiat; quomodo videtur Ariſt. in lib. de ſenſu, & iis, quæ cadunt ſub ſenſum definiuiſſe lumen colorem perſpicui per accidens. Notetur etiam illud, exempli cauſa ab Ariſtotele poſitum eſſe in mutatione aëris in aquam manere perſpicuum & frigidum de illorum ſententia, qui aërem frigidum ſtatuerunt: aut alteram con-

iugationem

iugationem aquæ, & terræ ſpectauit; quorum vno in alterum mutato remanet tamen frigus; ita vt hoc pacto verba illa *vel frigida* ſint interpretanda: vel ſi io mutatione aquæ in terram ambo ſint frigida, ita vt frigus maneat, fiat autem mutatio in alia contrarietate, vt ex tenuitate in denſitatem.

Cum igitur ſecundum quantum mutatio contrarietatis fuerit, accretio; & diminutio: cum ſecundum locum, latio: cum ſecundum affectionem, & quale, alteratio: cum verò nihil manſerit, cuius alterum ſit affectio, vel accidens omnino, generatio, illud autem interitus. Eſt autem materies maximè quidem, & propriè ſubiectum, quod eſt generationis, & interitus capax: quodam autem modo, & quod alijs mutationibus ſubſternitur: eoquòd omnia ſubiecta capacia ſunt contrarietatum quarundam. De generatione igitur, & interitu, vtrum ſit nec ne, & quomodo ſit, & de alteratione, hoc pacto ſit conſtitutum.

[1] Ex dictis aliqois ſuſpicari potuiſſet, omnem mutatiooem factam in ſubiecto manente eſſe alterationem; huius.o. duotaxat eſt facta mentio: quare ad hác pellendá ſuſpicioné ſimulq; ad proximè ſequenté de accretione diſputationem quaſi gradum faciens ita ſancit Ariſt. quandoquidem omnis mutatio ſit inter contraria ſaltem cómuniter, vt in quæſtiunib. intelliges, cú mutatio facta erit in quanto, eſſe vel accretionem, ſi exparuo in magnú, vel diminutioné ſi ex magno in paruum; cum in loco, eſſe lationem; cú in affectione, & quali.i. in tertia ſpecie, quæ affectio, & patibilis qualitas dicitur, eſſe alterationem. Affectionis nomen communiter ſumptum continere in ſe patibilem qualitatem, quomodo diſpoſitio continet habitum, ſæpè notauimus; addit autem, *& quale*, vt oſtendat accipi affectionem propriè, quæ in categoria qualitatis continetur. Omnino enim, vt ſe habet vox affectioois, ita alterationis nomen; quare quantitas etiam poteſt vocari affectio communiter, vt motus in quantitate alteratio. Quocirca vt iotelligatur propriè nunc accipi vocem affectionis, rectè adiunctum eſt, *& quale*. Ita igitur ſunt conſtitutæ mutationes io accidentibos. Generationem autem, & ioteritum vel hac vna conditione docet poſſe ab omnibus iſtis mutationibus diſtingui; quòd in hac oihil manet idem, cuius illud, quod aduenit, ſit affectio, vel aliquo modo accidens: quod additum eſt ad excludendam mutationem in quanto, & in loco, in quá ſubiecto manenti eidem aduenit nouum accidens, quàmuis non propriè affectio. In generatiooe igitur non manet idem tanquàm ſubiectum accidentis aduenientis; ſed ſubſtantia ex qua fit mutatio, interit, & illa in quam fit mutatio, oritur; materia tantum prima, vt ſubiectum manet. Hanc enim maximè dignam eſſe, quæ materies nominetur, ſequentia verba oſtendunt; in quibus docet materiam propriè dici ſubiectum, in qoo fit generatio, & interitus, ſubiecta verò reliquarum mutationum dici non abſolutè, ſed quoquomodo materiam. Nam quæ viciſsim excipiuot contraria, illorum contrariorum dici quodammodo materia queunt; omnia ſubiecta reliquarum mutationum viciſsim ſuſcipiunt contraria quædam, vt ſubiecta lationis ioterdum inferum locum, interdum ſuperum; ſubiectum alterationis ioterdum frigus, interdum caloré; ergo iſtorum contrariorum dici qoodammodo materia queuot. Ita cooſtitutum eſt, an ſit generatio (quæ prima nobia quæſtio proponebatur) & *quomodo ſit* non enim eſt per congregationem; ſed per mutationem ſubſtantiæ; conſtitutú etiam eſt de alteratione, quæ nam illius natura ſit (nam vtrum eſſet alteratio vix quiſquàm dubitauerat) & oſteoſum eſt, eſſe mutationem contrarietatis in quali.

QVÆSTIONES IN QVARTVM CAPVT.

1 Quæſtio de formarum multitudine ex definitione generationis tex. xxiii.

2 Vtrum in interitu fiat diſſolutio vſque ad materiam primam ex com. Philoponi lxxii.

Quæſtio

1 *Quæſtio de formarum multitudine ex definitione generationis tex. xxiii.*

MVltæ ex definitione generationis, quæ hoc capite allata eſt, quæſtiones exoriuntur, quas benè explicare nullo modo poſſumus, niſi illud anteà conſtituerimus; ſit ne vnius corporis naturalis vna tantum forma, an plures aliquando neceſſariò ſint. Quæ quidem tractatio non tantũ ad propoſiti capitis explicationem mirabiliter facit; verum etiam ipſa per ſe magnæ vtilitatis eſt, multaſque tollere tùm in naturali, tùm in prima philoſophia dubitationes poteſt. Maximæ autem vtilitati maxima etiam eſt adiuncta tractandi difficultas. Verùm ea intendere, non remittere noſtrum ſtudium debet. Primum igitur aliorum opiniones, quæ multos amatores repererint (nam omnium rationem habere putidum eſſet) expendemus. Deinde noſtram in medium afferemus. Duæ autem quaſi extremæ & planè aduerſæ ſunt iſta de re opiniones, vna Ianduni, altera D. Thomæ; multæ autem ab extremis aliquo modo declinantes, vt Scoti, & Achillini.

Iandunus ſanè, vt ab illo potiſsimum ordiamur, quæſtione octaua vii. phyſi. & x. quæſtione ſecundi metaphy. pronunciauit tot eſſe formas in compoſito eſſentialiter, & realiter diſtinctas, quot ſunt attributa, quæ per ſe primo modo attribuuntur. Sic quoniam in quæſtione iſta, qua quæritur quid ſit homo, reſpondere poſſumus eſſe ſubſtantiam, eſſe corpus, eſſe viuens, eſſe animal, eſſe rationis compos; omnia iſta attributa varias, & reapſe diuerſas formas indicabunt; vt per aliam formam homo ſit corpus, per aliam viuens, per aliam rationis compos. Confirmat ſententiam ſuam multis rationibus, & autoritatibus. Nos potiora afferemus. Si per eandem formam homo eſſet homo .i. rationis compos, & per eãdem eſſet animal; certè quicquid ineſt homini, quà homo eſt, ineſſet etiam homini quà animal eſt; at homini quà homo ineſt docilitas, facultas ridendi; ergo eidem ineſſet, quà animal. Quod autẽ ineſt alicui quà animal, omni planè animali conuenit; quod nemo in controuerſiam vocarit; ergo docilitas, & ridendi facultas omni animali conueniet; quo nihil abſurdius. Reſpondebis ab eadem forma ſumi genus, & ſpeciem, ſiue poſtremam differentiam, vario tamen modo. Nam illa forma habet modum exiſtendi communiorem, habet etiam ſpecialem: ex modo cõmuniore ducitur genus; ex ſpeciali poſtrema differentia. Vrgebit rurſus Iandunus. Modi iſti aut ſunt ſubſtantiæ, aut accidentia. Si ſubſtantiæ, aut materia, aut compoſitum, aut forma. Nihil veriſimilius quàm formas eſſe (quis enim aut materiam, aut compoſitũ poſuerit?) ergo plures formæ; ſin accidentia ſunt; modo accidentis inerit animal, & rationis compos homini; quod non ferendum. Neque eſt, quòd eò confugias, genus & ſpeciem diſtingui cogitatione, non re; quoniam ante omnem cogitationem, & notionem homo eſt animal, & homo; & quà animal, & quà homo, habet ſuas reales affectiones. Nam quà animal, exempli cauſa, eſt aptus ad lætandum & dolendum, quà homo, eſt aptus ad ratiocinandum. Quinimo ducebit Ariſt. 4° de animalium generatione cap. iii. Socratem generare, vt animal, vt hominem, vt Socratem; hincque non eodem modo ſemper parentibus eſſe ſimiles filios.

Iandani opinio.

Rationes pro opinione Iãduni.

Præterea illæ formæ reapſe diuerſæ ſunt, quarum vna manet alterà euaneſcente aut abeunte: ſed abeunte forma hominis, alia neceſſariò manet; ergo plures in illo formæ ac diuerſæ ſunt. Aſſumptio declaratur. Sit cicatrix in homine: ea in cadauere manet eadem; nam mutari hoſpitium planè eſt; ergo forma etiam aliqua maneat oportet, cui inhæreat, & innitatur. Accidens enim materiam formatam poſtulat, in qua conſiſtat. Præterea homo eſt miſtum corpus, & tamen interit, licet miſtum corpus non intereat, vt oſtendemus; ergo alia forma facit miſtum corpus, alia hominem. Oſtendemus autem, quod polliciti ſumus, hoc pacto. Miſtum corpus interire non poteſt ſine putredine; quandoquidem putredo eſt proprius interitus miſti corporis 4°. meteor. cap. p°. at cum interit homo, non continuò putreſcit; ergo intereunte homine non ſtatim interiit miſtum corpus. Adde quartam rationem. In homine duæ ſunt perſpicuè diuerſæ formæ (velit nolit D. Thomas) vna æterna, altera mortalis; ergo plures etiam in cæteris rebus naturalibus eſſe nihil vetat. Adſunt etiam Ariſtot. & Auerrois teſtimonia. Ariſtoteles in pri. phy. xxviii. aduerſus Parmenidem, & Meliſſum diſputans hoc argumento vtebatur, multa eſſe entia, quoniam homo, & animal eſt, & bipes; quod explicans Auerroes aſſerebat genus, & differentiam eſſe partes reales, ac duci à principiis, quæ reapſe ſunt; quod & habemus primo de anima com. vii. Occurrit huic loco Zimara in xii. contradictione pri. phy. atque ita inquit genus ſumi à materia, ac differentiam à forma; materiam autem, & formam eſſe partes eſſentiæ, & reapſe diuerſas. Verùm non audiit ipſe Ariſtotelem, & Auerroem vbique clamantes tùm genus, tùm differentiam ſignificare formam; quamuis genus, ſi comparetur cum differentia, materia intelligibilis appelletur. Omnino & genus, & differentia formam ſignificant, adſignificant autem materiam. Ani-

Explicatio ſententiæ Ariſt. & Auer. pri. phy. xxviii.

Aduerſus Zimarã

mal

mal.n. ſignificat animam ſentientem non ſolutam, ſed materiæ coniunctam, itemque rationis compos rationem ipſam materiæ coniunctam: quare ſi diuerſæ reapſe partes ſunt genus & differentia, in materia autem communicant, certè diuerſas formas ſignificent oportet. Quare Theophra. referente Philopono initio primi phy. probabat formas naturales eſſe cõpoſitas, quoniam conſtarent genere, & differentia. Præterea ii. de generatione animalium cap. iii. ſcribitur Embrionem prius viuere vitam plantæ, quàm animalis, prius animalis, quàm hominis: quæ autem diuerſis temporibus generantur, eadem eſſe non poſſunt. Cui ſententiæ congruenter ſcribebat Auer. primo Metaph. com. xvii. materiam primo accipere formas generales, deinde his intercedentibus ſpeciales. Reſpondent interire priorem formam aduenìente poſteriore: ſed reſponſio nulla. Natura enim non corrumpit, quod ſibi prodeſſe poteſt, ſed perficit, & abſoluit: imperfecta enim tanquam ſolum, & fundamentum perfectioribus ſubiicit, vt egregiè docebat Themiſtius tertio de anima cap. xxvii. Quamobrem ſi animæ vegetabili optimè conuenit cum ſentiente, & ſentienti cum ratione; cur vegetabilem corrumpat inducens ſentientem? cur ſentientem inducens rationem? Sed hæc infra melius intelligentur; multaque alia Ariſtotelis teſtimonia afferentur. His igitur rationibus, & auctoritatibus nixus Iandunus exiſtimauit hominem formæ illi, per quam eſt ſubſtantia, acceptum referre, quòd conſiſtit, & vt inquiunt, ſubſtat; formæ, per quam corpus, quòd ſubiicitur triplici dimenſioni; formæ, per quam viuens, quòd nutritur, & creſcit; formæ, per quam animal, quòd ſentit; formæ, per quam homo, quòd ratiocinatur.

Confutatio Iandani. Aduerſus hanc opinionem multa afferri poſſunt, quæ aduerſus nonnullas alias etiam valent, multa, quæ propriè in iſtam conueniunt. Hæc nunc exponemus; illa cõmodiore loco. Si igitur ita ſe res haberet, quemadmodum ipſe putat; primum corpora ſimplicia i. ignis, aër, aqua, terra, non eſſent ſimplicia, ſed, & ipſa pluribus prædita formis: nam vnam formam habebunt, per quam ſint ſubſtantiæ, alteram, per quam corpora, tertiam, per quam elementa. Ariſt. autem ſecundo horum librorum ſexto perſpicuè dicebat componi elementa ex materia prima, & contrarietate; aliam formam ne nutu quidem ſignificabat. Hanc elementorum ſimplicitatem inculcat nobis Auerroes quarto de cœlo xxii. quarto phy. lxxi. quinto Metaph. xv. & alibi millies. Præterea materia prima, etiam per ſe concepta formam habebit; Eſt enim ſubſtantia; eſt infinita quædam facultas. Iſthæc ſunt attributa per ſe primo modo. Quare nulla ratio videtur afferri poſſe, quamobrem, ſi corpora naturalia ſunt ſubſtãtiæ per peculiarem aliquam formam, ipſa quoque materies, non ſit futura ſubſtantia per ſimilem formam. Cœlum item, atque adeò princeps ille Deus à nobis coagmentatus, non ſimplex intelligetur. Nam Deus, & ſubſtantia eſt, & actus puriſſimus. Quare ſi diuerſa attributa à diuerſis formis duci debent; in Deo quoque diuerſa attributa cum ſint, diuerſarum in ipſo formarum coagmentationem ſignificabunt. Omnino Iandunus tùm aliis nominibus eſt reprehendendus, tùm iſto præcipuè, quòd genus analogum ab vniuoco non diſtinxit. Præterea mihi quidem non ſatis conſtat, verùm formæ ſequentes formam illam primam, quã formã ſubſtantiæ dicunt, ſint & ipſæ futuræ ſubſtantiæ, nec ne. Nam accidentia nemo, niſi inſaniat, appellauerit: ſed rurſus, qui ſtatui ſubſtantiæ queant, non video; quippè cum prima illa tãtum à Ianduno ſubſtantia cenſeatur. Adde miſtum inanimum, vt aurum, fore bis miſtum, ſemel per formam generis (eſt enim corpus miſtum) iterum per formam ſpeciei; Eſt enim miſtum tale, quod; exempli cauſa, hominis animum exhilarare mirabiliter poteſt. Poſtremo illud ab ipſo ſummopere deſideraſſem, vt quando genus per oppoſitas differentias diſtribuitur (dicimus enim ſubſtantiam eſſe vel corpoream, vel incorpoream, corpus vel animatum, vel inanimum, viuens vel ſentiens, vel non ſentiens, animal vel rationis compos, vel expers) illud declaraſſet, differentiæ illæ, quæ priuatione, aut negatione quadã proferuntur, ſignificarent ne formam diuerſam à genere, an eandem.

De differentiis, quæ priuatione, & negatione quadam proferuntur vt inanimatum, & irrationale. Nam aut priuationes, aut negationes reuera ſunt; ita ſpeciem non conſtituent; quod habetis ab Ariſtotele primo de partibus animalium cap. iii. aut ſi propriam formam ſignificant, inducendæ erunt, vt alia nunc abſurda omittam; plures animæ, quàm vegetabilis, ſentiens, intelligens. Nam viuens ſignificat animam vegetabilem: ergo ſi differentia illa *expers ſenſus* propriam & ipſa formam indicat, hæc vegetabilis eſſe non poteſt; non enim diuerſa eſſet à genere, non ſentiens; nam hæc planè excluditur; & ab oppoſita differentia ſignificatur; & tamen aliqua anima ſit oportet: differentiæ enim præſtantiorem formam indicant, quàm genera (poſteriora enim generatione ſunt priora natura & perfectione ſecundo de partibus animalium cap. pr. 9. Metaph. xv.) & animatum præſtantius inanimo primo de generatione animal. cap. primo; ergo inducenda erit alia quædam anima inter vegetabilem, & ſentientem interiecta intermedia. Idem neceſſariò dicemus, ſi differentia illa *rationis expers*, qua diuiditur animal, propriam indicet

formam: nam hæc forma alia erit ſpecies animæ inter ſentientem, & intelligentem ſita. Ariſtoteles ſanè ad finem primi de animalium generatione aſſerens animal differre ſenſu à viuẽtibus tantũ, id eſt à plantis, hoc ſibi videtur velle differentiam illam *expers ſenſus*, nullã ſpeciem & formam ſignificare, ſed excluſionem perfectioris formæ. Viuentia .n. expertia ſenſus vocat viuentia tantum: dictio aũt iſta *tantum*, ſine dubio præſefert excluſionem, & priuationem. Auerroes hoc magis viii. Metaph. x. expreſsit, vbi hæc verba leguntur, *Cum dixerimus in definitione animalis, quòd eſt corpus nutribile, ſenſibile, ſi diminuerimus vltimam differentiam, remanebit definitio vegetabilium, & ſi additur alia differentia .i. rationale, fiet definitio hominis*. Ergo ſi corpus nutribile eſt integra definitio vegetabilium, profectò differẽtia illa *expers ſenſus* nullam peculiarem formam præſeferet. Hæc autem, quæ ab Auerroe dicuntur, maximè videntur illi ſententiæ conſentanea eſſe, ſpecies rerum eſſe veluti numeros. Quòd ſi Iandunus fateretur ex differentiis oppoſitis vnã tñ, eam .ſ. quæ vlteriorem perfectionem ſignificat, à peculiari forma duci; oppoſitam aũt, quæ priuatione profertur, nullã peculiarem indicare formam; videat quid ſequatur. Sequitur .n. vnã, exempli cauſa, plantarum, vnam animalium brutorum duntaxat fore ſpeciem. Quo .n. pacto diſtinguantur inter ſe ſpecies plantarũ, cũ in anima vegetabili cõmunicent, neq; vlteriorem formã habeant, vnde proprię differentiæ duci queant? quo pacto etiã diſtinguentur bruta animalia, cũ in ſentiẽte aĩa cõicent, neq; aliam animã gerant, vnde propriæ differentiæ ſummi queant? Hæc de Ianduno. Explicatio ſententiæ Auerr. viii. Metaph. x.

D. Thomas ab iſto tota planè, vt inquiunt, diametro diſsidens, multis locis, præcipuè aũt in opuſculo xlv. huic quæſtioni dicto, iſtam formarũ multitudinem oppugnat quantũ poteſt; vnicamq; vnius corporis naturalis eſſe formã ſtatuit; & cur ità ſtatuat, multas affert cauſas. Prima eſt. Species rerũ ſunt veluti numeri viii. Metaph. x. & veluti figuræ ii. de anima xxxi. ergo vt poſterior numerus, & figura continet priorem numerũ & figurã, ità forma perfectior continet in ſe, atq; cohibet vim omnem formæ deterioris. Ergo ſuperuacua eſſet forma deterior præſente perfectiore, quæ illius vim repræſentare, illiuſq; opera præſtare põt. At in rerum natura nihil ſuperuacui. Rationẽ hãc Ludouicus Buccaferrea demonſtrationẽ putauit. Verùm cũ ipſe poſtea in eam partem propendere potius viſus eſt, vt animã intelligentẽ formam hominis informantem poneret, ac tñ cogitantẽ retineret; profectò indicauit non ſemper deteriorem contineri poteſtate in perfectiore. Secunda cauſa eſt huiuſmodi. Fieri non poteſt, vt duæ formæ eiuſdem generis phyſici ſimul idem ſubiectũ perficiant. Omnes formæ, quæ ſunt ſubſtantiæ, ſunt eiuſdem gñis phyſici; ergo plures formæ ad ſubſtantiã pertinentes idem ſimul pficere ſubiectũ nõ poſſunt. Confirmatur primũ minor propoſitio. Inter formas ad ſubſtantiã ptinentes eſt mutatio p ſe tanquã inter terminos à quo, & ad quẽ; ergo ſunt eiuſdẽ generis phyſici. Cõſtat .n. ex x. meta. illa ad idẽ genus phyſicũ referri, quæ in ſeſe viciſsim mutari queunt: cõicant .n. in materia. Eſſe aũt mutatioẽ p ſe inter iſtas formas, quod aſſumpſeramus, ſic oſtendimus. Vnius ortus eſt alterius interitus, vt iam audiuiſtis; nec accidẽs põt eſſe terminus generationis, quæ ad ſubſtantiã ptinet, ſed neceſſariò eſt forma vera. Ergo vna forma oriente altera interit; Itaq; inter ipſas eſt p ſe mutatio. Accipe formã illã corporis, quã quidã in hoĩe præter aĩam ponunt. Vides corpus putreſcere, & in elementa diſſolui; quare ſi adeſſet iſta forma corporis, nihilominus p ſe mutaretur in formas elementorum. Ita oẽs formas, ſi attente cõſideraueris, huiuſmodi reperies, quæ in ſe viciſsim mutẽtur, idcircoq; eiuſdem generis phyſici ſint. Id aliunde etiã cõfirmari põt; Nam quemadmodum diuerſa genere dicũtur v. meta. cap. de diuerſo, quæ nõ habent idẽ recipiens, ità oẽs formæ, quæ idẽ recipiens habẽt, in eodẽ genere cenſendæ ſunt. At oẽs formæ ad ſubſtantiã pertinentes habent idẽ recipiens proximũ, nempè materiã, quæ ad omnes recipiendas æquè eſt inſtituta; ergo in eodẽ genere cenſendæ ſunt. Adde illud, vnã ab alia contineri, vt antea diximus; quare ordine quodã recedere à pri. illo, quod in eodẽ genere cõtinetur; idcircoq; oẽs ad idem genus referri. Satis cõfirmauimus minorẽ propoſitionẽ allatæ argumentationis. Nunc ad maiorem cõfirmandã aggredimur. Quæ ſeſe habent tanquã terminus à quo, & terminus ad quem, ea pugnant inter ſe; non .n. inter quæcunq;, & fortuito mutatio fit, ſed inter cõtraria, & ſecum aliquomodo pugnantia ex pri. phy. At quæ ſimul idem ſubiectum pficiunt, inter ſe pugnare non poſſunt; pugnantia .n. ſe nõ ſubſtinent, ſed interimunt; ergo nõ poſſunt ſe habere tanquã terminus à quo, & terminus ad quem; igitur in ſe viciſsim non mutabuntur, nec eiuſdem generis phyſici erũt. Præterea omnes formæ naturales habent idem recipiens proximum, materiam primam; idem autem non poteſt duo ſimul proximè recipere; quemadmodum neq; idem corpus poteſt totum à diuerſis corporibus ſimul tangi, neq; idem locus duo corpora excipere: præterea vnaquæq; forma proprias & peculiares diſpoſitiones poſtulat; quòd ſi duæ formæ ſimul eſſent, diſpoſitiones vtriuſque eſſent, iam non propriæ, ſed cõmunes; vtræq; .n. vtrique inſeruirent. Præterea, vt idem ſimul non eſt calidum, & frigidum, neque angulis præditum, & globo-

Opinio D. Tho.

ſum; ita etiam materia diuerſas formas ſimul accipere, & ferre non poteſt. Poſtremò forma deterior diſtinguitur à perfectiore non ſpecie, & vt aiunt, poſitiuo aliquo, ſed priuatione: anima .n. ſentiens eſt priuata perfectione illa, quæ in intelligente ineſt: quare ſi idem ſimul haberet animam ſentientem, & intelligentem, ſimul haberet priuationem, & habitum; quod nefas planè eſt. Ratio hæc Achillino etiam firmiſsima viſa eſt. Tertia cauſa. Omnis forma ad ſubſtantiam pertinens eſt natura: ergo principiũ motus; quare quicquid aliquã formam ad ſubſtantiã pertinentem habebit, moueri poterit; idcircòq; actu cõſiſtet, & erit hoc aliquid. Quicquid .n. moueri debet, actu cõſiſtat oportet, & ſit hoc aliquid: omninoq; formæ iſtæ ſunt cauſæ vt res ſit ſubſtantia; idcircoq; ſunt cauſæ vt res conſiſtat, & ſit hoc aliquid; quod etiam perſpicuè eſt Ariſtotelis ſecundo de anima 2°. Ac ſi formæ elementorum, quæ omnium ſunt ignobiliſsimæ, in cauſa ſunt, cur res poſsit cõſiſtere, & ſit hoc aliquid, quantò magis omnes aliæ? Ergo ſi rei habenti iam vnã formã, idcircoq; actu conſiſtenti adueniret alia forma; hæc rurſus illi rei tribueret actu conſiſtere: quare eadem res bis actu conſiſteret, & eſſet bis ſubſtãtia; nec poſterior forma pertinet ad eſſentiã prioris ſubſtantiæ, & vt vocant, ſuppoſiti; qm̃ illud iam eſt per priorem formã: eſſe aũt eſt effectũ totius, atq; integræ eſſentiæ. Quare vulgata & veriſsima propoſitio eſt, quicquid aduenit cõſiſtenti actu accidens eſſe: itaq; generatio poſterioris formæ eſſet alteratio. Addit multa Ariſtotelis teſtimonia, quæ infrà expendentur.

Confutatio D. T. Aduerſus hanc ſententiam ſunt argumenta, quæ Iandunus ad ſuam confirmandã attulit, quæ à D. Tho. nõ refelluntur, nec facilia ſunt ad refellendũ. Adde tu illa. In miſto corpore ſunt formæ elementorũ; ergo plures in eadem re formas reperiri nõ eſt abſurdũ. At aſſumptũ ab omnibus Latinis negatur. Negent ſanè; ac peruertãt verba Ariſt. ſuo arbitratu; nobis quidem vim non afferent; vt quæ planè, & apertè ab eo dicuntur, negemus. Quæ .n. miſcentur, ſunt corpora ex lib. de ſenſu & ſenſili cap. iii. & quæ miſcentur, ſunt non corrupta, ſed alterata; ergo corpora ad miſtionem accedentia alterantur, non aũt corrumpuntur & intereunt. Præterea ex ii. de generatione 49. in miſtis corporibus adeſt aqua, ne terra decidat: ſi non adeſſet terra, non decideret, neq; puluerafceret; qualitates .n. ſolæ remanentes non poſſunt decidere; quandoquidem decidere corporũ eſt, non qualitatum. Sed hæc infra copioſius. Præterea in animalibus neceſſarium planè eſt plures formas ponere. Se ipſa .n. mouent: non mouerentur autem, niſi diſtinguerẽtur in partem mouẽtem & partem motam, pars aũt mota nõ põt eſſe materia ſola; quoniam quod eſt poteſtate tantũ, non mouetur v. phy. viii. & viii. phy. iii. ſed formata ſit oportet; ita aliam formam geret præter animã mouentem. Reſpondet ad hoc argumentũ D. Thomas in quæſtionibus diſputatis de anima quæſtione nona animam tribuere materiæ eſſe corpoream, & præterea habere facultatem cõprehendendi, & appetendi. Per has facultates mouet; materia aũt quà per eandem animam corporea eſt, eſt pars mota. Difficilius percipitur, quàm oppugnatur iſthæc reſponſio. Quæro .n. ecquid cauſæ ſit, quamobrem idem de elementis dici non queat, diuidi, inquã, in partem mouentem, & partem motã: qñ forma ipſorum, vt vim leuitatis, & grauitatis habet, pars mouens ſtatui põt, vt autem materia per eandem formã eſt corporea, pars mota. Omnino quod mouetur, ſubſtantia eſt actu. Subſtantia item eſt actu, quod mouet v. phy. iii. Et tamen neceſſariò inter ſe reapſe diſtincta ſunt viii. phy. 43. Nam ſi diſtinctio rationis ſatis eſſet; vniuerſa philoſophia euerteretur. Quare ſi materia vt corporea mouetur, eſt aũt corporea per animã, certè in ſua ſubſtãtia incluſam animã habet; quare alia, quàm anima debet eſſe ſubſtantia mouens. Hinc in elementorũ motu labor non interuenit, in motu animatorum interuenit; quoniam in horum corpore eſt cõtrarium quiddam motui animæ 2°. de cœlo com. iii. Præterea animæ definitio ab Ariſt. allata ſatis indicat corpus eſſe ſubſtantiam formatã, ac diſtinctam ab anima. Inquit .n. anima eſt actus corporis phy. organici: ergo ante animã eſt phyſicum, idcircoq; mobile & organicum.

Interpretatur D. Thomas iſtam definitionem in eodem opuſculo 45. & alibi; vt animam eſſe actũ corporis organici intelligamus; quomodo calor eſt actus rei calfactæ, odor rei odoratæ, omninoq; quomodo forma eſt actus non materiæ, ſed totius concreti: ſed hæc interpretatio tam aliena ab Ariſt. mente, quàm quæ maxime. Oſtendit enim ex anima & corpore illo fieri vnũ, tanquàm ex cera & figura, omninoq; ut ex materia, & forma. Ergo corporis organici nomine totum animatum intelligi minimè potuit. Ex quo initio librorum de cœlo rectiſsime ex Ariſtotele, & Simplicio dicebat Auerroes viuentia potius habere corpora, quàm eſſe corpora. Idem Auerroes xii. Metaph. xxxix. declarabat non eundem motum eſſe attributorũ in rebus ſolutis à materia, atque in rebus cum illa concretis. Nam in illis ſubiectũ, & attributũ reapſe ſunt idem; in rebus cũ materia cõcretis ſignificãt aliquã etiã varietatẽ in re. Quare cũ dicimus hoĩem eſſe viuẽs, eſſe animal; diuerſæ eſſentiæ iſtis nominib. ſignificabũtur. Animaduertit hunc locum Zimara in annotationibus in Iandunum ſuper quæſtione x. ſecũdi libri Metaph. atque inquit iſtam varietatem prouenire ex materia: quod nihil eſt. Nam &

Explicatio ſententiæ Ariſt. ex pri. ſex. pri. de cœlo.

Explicatio ſententiæ Auerr. ex xii. Metaphy. xxxix.

ſubiectum

ſubiectum,& attributum æquè adſignificant:nomine.n.hominis indicatur forma in materia;
itemque animalis nomine indicatur forma in materia; quare ſi materia cōmunis eſt vtrique,
vt certè eſt,ab illa diuerſitas ipſorum proficiſci oon poteſt; ergo à forma proueniat oportet;
ita plures formæ in eadem re eruot.Sed alia teſtimonia haud multo poſt afferemus. Poſtremò
illud ſine dubio D. Thomam conuincit, quòd apud Ariſtotelē anima intelligens à ſentiente
reapſe differat neceſſe eſt; quādoquidē hæc numeratur ad indiuiduorū multitudinē,illa vero
minime,ne aut ifinitium actu admittamus, quod etiam à D.Thoma in pri. parte ſummæ quæ
ſtione vii.rectiſsimè exploditur,aut cum Platonicis animam quoque ſentientem æternam ſta
tuamus. Hæc de D. Thoma. Nunc inter memoratas extremè diſsidentes opiniones quaſi in
teriectas intermedias oon nullas exponamus.

Opinio Auicen.

Auicenna, quem Lyoconienſis, Albertus, multique alii clariſsimi viri ſequuti ſunt,po-
ſuit non formam quidem aliquam in materia per quam ſubſtantia tantum eſſet, vt Iandunus,
ſed per quam ſubiiceretur quantitati, & dimenſionibus; cæteroquin iſtæ in materia eſſe nō
poſſent, propterea qoòd accidens poſtulat ſubiectum actu. Hanc autem formam vocant for
mam corporeitatis, æternamque ſociam materiæ ſtatuunt, vt nunquàm planè ab illa diuella
tur, aut intereat. Ita.n.vitatum iri, ne corpus fiat ex noo corpore; quod maximum ſemper
eſt habitum abſurdum. Aduerſus hanc opinionem Zimara multis in locis, præcipuè in ca-
ſtigationibus in eandem quæſtionem nonam Ianduni multis argumentis diſputat: ſed acci-
pit omnia ab Achillino ii.lib de elementis hanc rem copioſiſsimè tractaote. Quoniam autē

Confutatio Auicennæ.

complura ex illis ſunt, quæ diſſolui putamus poſſe,& à nobis pro oostræ ſententiæ defenſio-
ne diſſoluenda erunt; idcirco illa tantum, quæ firma credimus, recenſebimus. Iſthæc forma
aut agit, aut non agit. Si non agit; fruſtra eſt; nulla.n.forma ocioſa. Sinautem aliquā actio
nem obit,erit natura,& mouebit ſecundum locum; hæc.n.prima rerum naturalium actio eſt.
At ſi iſta forma nondum grauitatem, aut leuitatem habet; qui mouere ſecundum locum po
terit? Quod etiam fuit io cauſa, quàmobrem Ariſt.iii.de cœlo lv. oegaret vllum corpus na
turale prius elementis eſſe; atque eodem iii.lib.tex.xlviii. tanquàm abſurdum afferet eſſe ali
quam partem ignis, quæ non eſſet ignis. Omne enim corpus aut elementum eſſe, aut ex ele
mentis. Quam argumentationem,qui interius inſpexerit, intelliget maximam aduerſus iſtos
vim habere. Atque omnino dum putāt ſe hac in re ſequi autoritatem Ariſt. ferendi nullo pa
cto ſunt. Audictis ipſum in ſequenti capite, dum loquitur de conuerſione aquæ in aërem,
eamque eſſe accretionem negat, corpus iſtod reiicientem, ac ſtatuentem à quantitate termi
nari ipſam materiam. Ac certiſsimum illud eſt, ſi in materia prima ſit iſta forma æterna,oon
potuiſſe ab Ariſtotele naturam materiæ primæ inueniri: Ea enim per mutationem inueſtiga-
tur pri.phy.51. & 8°.Met.com.xii.& in lib.de ſubſtantia orbis cap.pri.quod.n.viciſsim ſuſci
pit diuerſas formas, materia pri.eſt,& ex qua pri.res fiuot, & cooſtant. Mutatio autem nos
duceret ad iſtud compoſitum ex materia, & forma iſta (quam vix audeo corporeitatem no-
minare; ſed neceſsitas podorem vincit) quod eſſe compoſitum ex materia nullo pacto cogno
ſcere poſſemus; quandoquidem non mutatur; ſed ſimplex quiddam arbitraremur.

Quare veriſimilius loquuti ſunt Stoici,& Pericles Lydus, qui vt narrat Simplicius primo
phyſicorum lxv. putarunt apud Ariſtotelem, & Platonem materiam ipſámet eſſe corpus;
reuera enim mutatio vlterius oos, quàm ad iſtud corpus non duceret; ac tamen ad mate-
riam debet ducere; quamobrem ſequitur materiam ſuaptè natura fore corpus. Vidit id quod
ammodo Auicenna, dum duplicem materiam ſtatuit, pri. primam,& ſecundo primam:prio
rem illam eſſe puram facultatem,& poteſtatem,ſpectareq; oe ad primum philoſophum; poſte
riorem eſſe corpus; & cadere ſub oaturalem ſcientiam. Verùm neque primus etiam philoſo
phus ratione vlla ad materiam illam primo primam peruenire poſſet via mutationis deſtitu-
tus. Albertus autem formam iſtam videtur caducam ponere; quod tamen à ratione abhor-
ret;quando iſti formæ nihil eſt cōtrarium,& iſta intereunte ſi alia eiuſdem naturæ oriretur;
profecto prior illa fruſtrà interiiſſet; ac nihilominus corpus fieret ex non corpore. Corpus
enim nouum fit tantum ex materia pri.cum nouà formà corporis aduentante vetus forma mi
nimè remaneat, ſed intereat. Ariſtotelis ſanè & Auerrois verba formam iſtam perſpicuè re
ſpuunt. Semper.o.aſſerunt elementa eſſe corpora ſimplicia, & componi ex materia, & con-
trarietatibus,tanquàm primis partibus,nulla iſtius formæ facta mentione. Adde,quæ dicuo-
tur ab Auerroe 2°. de generatione, 3°. & 4°. de cœlo, xxii. & ſexcentis aliis locis, quæ ab
Achillino, & Zimara habes. Quod aūt iſti dicunt Auicennam induxiſſe iſtam formam ſpe
ciei efficientem,minimè autem generalem,quemadmodū reuera inducenda ſit; idcircoq; re-
prehendi ab Auer.pri.phy.vlt. & alibi: nihil eſt. Nam, vt conſtat ex Auer.in paraphraſi pri.
philoſophiæ tract.2°. c. vlt.Auicen.ponebat formā iſtā genus ſummū in categoria ſubſtātiæ.

Quòd Auicenna induxit formam corporeitatis genericam, & non ſpecificam.

Qood primæ formæ .i. fomæ elementorũ ſiɑt contrariæ.

Omnino rationi conſentaneum fuit primas formas, quæ inſunt materiæ, eſſe contrarias, vt generatio & interitus cæterarum omnium formarum poſſet exiſtere. Nam vt rectè ex primo de cœlo tex.xx. dicebat Auerroes, nihil vim ſuam efficientem exercet in ſimile, ſed in contrarium. Forma ignis agit in formam aquæ; ergo illi contraria eſt. Verba hæc de ore Ariſt. eo loco ſanè mittuntur, in contrariis eſſe generationem & interitum. Generatio autem ad ſubſtantiam pertinet, non ad accidens, vt ſcitis; qoare in ſubſtantia etiam erit contrariũ. Atqui vt contrariorum ſunt contrarii motus; ita ruiſus contrarii motus à coutrariis naturis proficiſcuntur: quis dubitet? Loqui autem Ariſt. de contrariis ponentibus, uon de priuantibus inde patet, quòd priuationem nullus ſequitur motus. Ergo ſi elementorum motiones ad locum contrariæ ſunt, ſi contrariæ etiam patibiles qualitates, ſi ipſa inter ſe aſsiduè bellum gerunt; cur nou contrariis formis prædita exiſtimes? Attulerunt nonnulli diſtinctionem quãdam coutrarietatis: nam vnam internam, alteram externam ſtatuerunt; elementaque extrinſecus eſſe contraria conceſſerunt, intrinſecus negarunt. Sed diſtinctio nulla. Externa enim qualitatum contrarietas non aliunde pendet, qoàm ex intima ipſorum natura; idcircoque ipſa etiam natura contrarietate prædita ſit oportet. An tu ſi videas duos homines gladiis ſibi mutuos ictus infligentes, dicas gladios eſſe contrarios, an homines? Hinc Ariſtoteles, vt diximus, formas elementorum contrarietates vocat. Hinc Alex. pri. libro quæſtionum cap. vltimo, præcipoè dicebat formas eſſe contrarias; & Auerrues millies, vt in eodem cap. tract. ſecundi, & in lib. de ſubſtantia orbis cap. pri. quo loco ſenteutiam iſtam ratione etiam confirmat. Formæ enim ſe debẽt viciſsim corrumpere; quare ſibi mutuò aduerſentur neceſſe eſt. Hinc Ammonius in categoriis cap. de Quanto opinionem hanc tanquàm omnium Philoſophorum communem recenſet, materiæ informi primum ineſſe quautitatem, vt dicemus, deinde primas qualitates; quarum nomine formas ipſas elementorum ſignificari antea docuimus. Idem perſpicuè habetis à Simplicio in primum de cælo com.xxxvi. qualitates, inquam, & motus eſſe contrarios, quoniam ipſæ formæ & naturæ contrariæ ſunt.

De trina dimenſione.

Simplicii opinio.

Cæterum quoniam corporeitas iſta poteſt etiam tanquàm quantitas, & terna dimenſio intelligi, atque hoc pacto ſi accipiatur, verè materiæ eſſe ſociam perpetuam credimus; idcirco diligenter de ea agendum eſt. Simplicius, & Auerroes dimenſiones, quas materiæ tribuunt, vocant interminatas; nec tamen niſi fallor, idem ſignificant. Simplicius enim eodem pri. phy. com.ixv. ipſámet naturam materiæ primæ videtur quantitatem, ac dimenſionem interminatam nominare; quoniam, vt eſt materia ſubſtantiæ, ità etiam eſt materia quantitatis; & quoniam aliæ formæ aliam exigunt quantitatem, idcirco materiæ naturam eſſe idoneam ad creſcendum, ac decreſcendum, id eſt ad maiorem, & minorem molem accipiendam; hancque facultatem eſſe dimenſionem interminatam; quæ quidem omnia veriſsimè dicuntur, & congruenter Ariſtoteli, ac Platoni; vt ipſemet oſtendit.

Auerrois opinio

Auerroes autem in lib. de ſubſtantia orbis cap. primo, & in paraphraſi primæ philoſophiæ capite antea memorato inducit iſtas dimenſiones. tanquàm quautitatem diſtinctam à natura materiæ primæ, æternam illam quidem totam, ſed caducam, atque orientem, & intereuntem ratione terminorum: quare dicuntur iſtæ dimenſiones eſſe poteſtate ante formam, uon actu; expectant enim terminum à forma (atque hoc quod dicimus, expectare aliundè terminum, eſt quoddam genus poteſtatis, de quo infra etiam loquemur) quandoquidem actus eſt qui terminat, ac diſtinguit ſeptimo Metaph. 49. Illud tamen ne vos fugiat eandem quantitatem in materia eſſe terminatam, & interminatam; verùm terminatam reſpectu habito ad formam præſentem; interminatam ad formam venturam. Probat ponendam eſſe iſtam in materia quantitatem, ne ex uon quanto fiat quantum, & corpus ex incorporeo. Conſtat etiã id ex obſeruatione effectorum naturalium. Videmus enim, cum dimenſio tanta ſit, quantã aliqua forma poſtulat, ſtatim iſtam formam in actũ erumpere, priſtinam autem interire; vt cum aqua ad raritatem aëris accedit, aquæ formam interire, aëris oriri. Nec putandum eſt quantitatem priorem amitti adueniente noua forma; ſed remanet, quemadmodum alia accidentia communia genito & corrupto, vt perſpicuitas in aëris in ignem mutatione. Videndum autem diligenter eſt; quantum ratio illa Auerrois valeat, niſi ponatur iſta quantitas, fore, vt ex incorporeo corpus generetur. Eam enim conſiderauit Alex. pri. lib. de anima cap. ii. & Ioan. Gram. in hunc librum com.xxxv. Inquit Alex. mirandum non eſſe, ſi corpus fiat ex materia & forma incorporeis; nam quicquid fit, fit ex eo, quod tale minimè eſt, quale futurum eſt; calidum enim fit ex uon calido, frigidum ex non frigido. Addit tamen non ſimpliciter generari corpus; quoniam corpus ſemper eſt; quaſi, & ipſe fateatur remanere ſemper eandem quantitatem in materia. Idem habetis à Philopono. Negauit ii. cap. Ariſt. & alibi millies ex incorporeis componi magnitudinem, & corpus, vt ex punctis; concedit

An ex incorporeo corpus generetur.

tamen

tamen compooi ex materia & forma incorporeis; qua ratione? quoniam puncta actu præeſſent, ſi ex eorum cumulatione magnitudo conſtruenda eſſet; actuque etiam conſiſterent, ſi in ea rurſus eſſet magnitudo diſſoluenda. Nunc materia nunquam per ſe ſoluta à forma conſiſtit, & à quantitate. Idcirco corpora fiunt quidem ex incorporeo, id eſt ex materia nõ tamen per ſe conſiſtente, ſed coniuncta corpori, & magnitudini. Vt omittam puncta non eius naturæ eſſe, & conditionis, vt ſubiecta formarum poſsint euadere. Sed hoc alias. Philoponus ſanè com. 90. & 99. perſpicue ponit triplicem iſtam ternam dimenſionem tanquàm ſociam æternam ipſius materiæ. Quinimo, quantum intelligitur ex iis, quæ à Simplicio in primum de cœlo com. xxx. & alibi ſæpè referuntur, hoc ipſum materiam nominauit, nimirum puram illam facultatem coniunctam tamen cum iſta quantitate interminata. Quãobrem putarim Græcorum, & Auerrois eandem eſſe ſententiam; itaque ſanciemus non cõponi corpus ex partibus incorporeis, tanquàm ſeſe mutuò tangentibus, & integram quantitatem conſtituentibus. Nam ſi ſe tangerent aut, tota tangerent tota, aut pars partem; atq; neutro modo fieri poteſt; vt ſuperius oſtendimus. At ex partibus incorporeis tanquàm partibus eſſentiam conſtituentibus ex materia, inquam, & forma componi corpus naturale intercedente tamen ipſa quoque quantitate, nihil abſurdi eſt. Intercedere quidem ipſam quantitatem oportet. Efficiens enim tangere materiam non poſſet, niſi ea quantitatem haberet; effectio autem omnis, vt non multo poſt audietis, tangendo adminiſtratur. Præterea forma per ſe indiuidua eſt viii. Metaph. x. nec digereretur in partes, niſi antecederet quantitas: quàmuis D. Thomas in opuſculo xxxii. aſſerat formam ſecum ferre diſpoſitionem partium: cæterum id non vſquequaque verum. Requirit enim forma certam partium diſpoſitionem; verùm ea non acquiritur niſi per quantitatem antecedentem (nam ſi per ſe indiuidua eſt, nõ poteſt ſecum ferre quantitatem) quomodo etiam acquiri non poteſt, niſi antecedentibus qualitatibus, & affectionibus. Nam calfiat & exſiccetur lignum oportet, antequàm forma ignis educatur. Hoc tamen intereſt inter qualitates, & quantitatem; quod qualitates aliquando intereant oportet à contrariis qualitatibus euerſæ; quantitas autem aduerſario carens, interitu quoque caret. Efficiens enim non interimit, quod ſe potius iuuat quàm impedit.

Quæ autem a D. Thoma in eo opuſculo aduerſus Auerroem afferuntur, non difficillimè refellemus. Primum inquit. Si iſthæc quantitas ſit in materia prima, quoniam eſt accidens, fore, vt accidens ſit in ſubiecto, quod minimè actu eſt. Id autem à natura accidentis multò alieniſsimum videtur. Vidit iſtud probè Auerr. iii. de cœlo vii. & ob hanc cauſam dixit ſuperficies non poſſe exiſtere in materia, niſi intercedente forma. Quid igitur nunc dicemus? Hoc nimirum. Omnia accidentia inſunt ſubiecto actu conſiſtenti; verumtamen quædam ſequuntur naturam materiæ, & illius quaſi propriæ affectiones ſunt; quædam naturam formæ; quam diſtinctionem ab Ariſtotele in ſequenti capite habebimus, eamque nos copioſè explicabimus. Ergo quantitas eſt veluti propria affectio ipſius materiæ, ineſt tamen materiæ, vt actu conſiſtit: materia actu conſiſtit per formam; quare ſi deſtitueretur vnquàm omni forma, deſtitueretur etiam quantitate; quinimo ipſa periret. Nunc quàmuis vnam atque alteram formã amittat, ſemper aliquam habet; per quam actu conſiſtat, idcircoq; ſemper quantitate ſit comitata. Ergo quantitatis fundamentum eſt materia actu conſiſtens; minimè autem neceſſe eſt, vt per eandem formam ſemper actu conſiſtat, ſi tueri quantitatem debet; ſed ſatis eſt vt vna forma abeunte, altera eodem momento ſuccedat. Addit aliud argumentũ D. Thomas, ſi materia ſit cũ quãtitate antequàm forma adueniat, fore, vt compoſitio per accidens ſit prior compoſitione per ſe. Compoſitio enim ex materia, & quantitate eſt compoſitio per accidens; compoſitio autem ex materia & forma eſt compoſitio per ſe. Reſpondemus, ſi res præſens ſpectetur, abſurdum profectò eſſe, ſi antea compoſitio ſit, quæ per ſe, quam quæ per accidens; ſin autem res futura ſpectetur, non eſt abſurdum. Nam quemadmodum prius eſt materia cum priuatione, quàm cum forma, quæ fieri debet: itemque prius affectionibus formæ præparatur, quàm formam accipiat; ita prius etiam cum quantitate eſſe neceſſarium eſt. Quantitas ergo prius ineſt materiæ ſi tempus conſideres, quàm forma generanda: forma ipſa tamen cum erit genita, magis intima erit materiæ, quàm quantitas; quoniam ſcilicet ex illius viſceribus eruitur, & illi tribuit eſſe, & ſuccedit formæ priori, quæ item tribuebat eſſe: ſicuti antiquo ſeruo præfertur filius recenter natus; vt præclarè docebat Achillinus primo lib. de elementis dubio xvii. Eſt igitur quantitas quaſi ſerua & miniſtra materiæ ad accipiendam formam; forma autem illi prorſus coniungitur; atque vnum quiddam cum ea fit; ita vt ad accipiendam formam aliquid intercedat, vt priuatio, vt quantitas, vt illæ, quas vocant præuiæ diſpoſitiones; ad ſubſtinendam autem nihil intercedat intermediũ. Quod ſi dubites extundatur ne quantitas iſta ex materia; reſpondent extundi; idcircoque

Argumẽta D. Thomæ aduer. Auer. confutantur.

generari

generari, & interire ratione terminorum. Ego tamen dicerem eſſe propriam affectionem materiæ, nec habere materiam ex qua, vt nec cæteræ propriæ affectiones habeot (quod ego aliàs ex octaun Metaph. xiiii. collegi) ſed tantum materiam in qua ſubſtinentur, vt lux non efficitur ex mate ia ſolis, ſed eã ſeguitor atq; in ea nititur. Omnino Ariſt. vii. met. viii. affirmat ablatis dimenſionibus remanere tantum materiam primam, & in ſequenti capite ipſum audietis, cum vocabit quantitatem terminum materiæ; vt mihi Auerrois ſcotentia dogmatis Ariſtotelis maximè conſentanea videatur. Ea igitor, quæ ad interminatas dimenſiones pertinent, ita ſint conſtituta, in materia eſſe quantitatem æternam, quæ terminos ſemper accipiat ab aduentante forma; ita eſſe actu reſpecto habito ad formam præſentem; eſſe autem poteſtate reſpectu habito ad nouos terminos, quos poteſt accipere; qund ab Auerroe ad finem ſecundi tractatus Metaphyſici perſpicuè eſt expoſitum. Nunc ad propoſitam quæſtionem reuertamur.

Opinio Achillini. Achillinus multò, niſi fallor, propius ad veritatem accedens ſecundo libro de elementis hanc ſententiam protulit: Corpus ex materia conſtans, aliud eſſe ſimplex, aliud miſtum: miſtum aliud animatum, aliud inanimum: animatom aliud ſentiens, aliud non ſentiens, aliud rationis compos, aliud expers: Simplex vnicam formam habere; miſtum inanimum formas elementorum fractas, ac debilitatas, ac præterea formam miſtionis: miſtum animatũ non ſentiens formas elementorum, & animam vegetabilem, quæ formæ miſtionis officium etiam præſtat, & ipſius facultatem repræſentat; ideircoque forma miſtionis aduentante anima vegetabili interit; coquòd ipſa frangi nequeat (id enim proprium elementorum, quaſi imperfectas formas habentiom eſt) cum tamen remaneant elementa certo quodam grado collocata, & certam proportionem habentia, tanquàm præparantia materiam ad animam ſubſtinendam: Animal autem habere eaſdem elementorum formas, & animàm ſentientem; quæ vicem expleat formæ miſtionis, & animæ vegetabilis; ideircoque iſtæ abennt, & intereunt aduentante anima ſentiente: hinc forma ſpermatis corrumpitur, dum homo fit pri. phy. 62. cæteroqui idem eſſet inanimum, & animatum, planta, & animal, vt antea pro D. Thoma argumentabamur. Poſtremò hominem habere formas elementorum, animam cogitantem; & poſtremò intelligentem; de qua tamen nihil eſt, cur in præſentia diſputemus. Putat item diſtingui formam generalem à ſpeciali, non tamen in eodem ſuppoſito, vt inquiunt, ſed in diuerſis: prius enim embrio viuit vitam animalis: quàm hominis; quod etiam eſt Auerr. pri. Met. xvii. ità prius habet formam generalem, quàm ſpecialem; non idem tamen ſuppoſitum eſt, cum eſt animal; atque cum eſt homo; quia generalis forma abit adueniente ſpeciali, quooiam tota facoltas illius generalis in ſpeciali continetur. Conſiderans autem diuerſitatem partium vniformium, & multiformiom, quæ in animali præcipuè ſont, illud addit differre iſtas ſecondum ſubſtantiam, non tamen formà ſobſtantiam conſtituente. Omnium enim vnica forma eſt, nimirum anima, ſed habeot varias elementorum temperationes, quæ elementa ſont ſubſtantiæ, idcircoque partes variis temporamentis præditæ differentes ſecundum ſubſtantiam dici queunt. Hæc Achillinus.

Aduerſus Achil. Egn illud primum non verè diei arbitror formam generalem eſſe ſemper diſtinctam à ſpeciali, & ante ſpecialem acqoiri; quod in noſtræ ſententiæ expoſitione magis patebit. Nam cum Embrio eſt animal; eſt ſpeciale animal, non generale: alioqui prædicaretur de ſpeciebus animalium. Genos enim de ſpeciebus prædicatur. Nunquàm igitur adeſt forma generalis, quin aliqua ſpeciali contineatur. Præterea qood ad partes attinet, vix animo concipi poteſt, tantum partium varietatem, longeq́oe diuerſam temperationem eadem tamen forma, id eſt, anima proximè contineri; præſertim cum hae ob violentam ac ſubitam mortem recedeote, maneant tamen diuerſæ partes, atque iiſdem præditæ accidentibus, vt oſſa, vt cartilagines, vt venæ, vt nerui; qun etiam pacto planta exſiccata ſuam vnitatem ſeruat ad longiſsimum tempus; eaſdemq́ue facultates, eundem ſaporem, odorem, colorem retinet. Ergo cum iſtæ partes, abeunte momento anima, ſuam tueantur vnitatem, ſuaq́ue accidentia, ſubiectum formatum poſtulant. Nec verò eodem puncto temporis, qoo anima receſsit, potuit forma miſtioois exoriri, quæ animæ vicem expleret. Nam & ipſa miſtionis forma certas, propriaſq́ue in materia affectiones peculiaremq́ue præparationem poſtulat, quæ præparatio temporis ſpacio abſoluatur oportet: nos autem ſubitam mortem accipiebamus. Hæc ferè fuit argumentatio Socratis in eo Dialogo, qui Phœdo inſcribitur; vbi aduerſus Ceben diſputat. Nonnolla præterea eorum, quæ aduerſus D. Thomam diximus, contra Achillinum etiam valent.

Scoti opinio. Reliqua eſt digna, quæ à nobis recitetur, opinio Scoti, expoſita ab ipſo xi. diſtinctiooe iiii. quæſtione iii. & à Trombetta fuſè explicata quæſtione ii, in viii. Metaphy. Putant iſti

duas

duas formas ſpeciem poſtremam conſtituentes, vt formam equi & formam hominis, ſimul conſtare, ſocietatemque coire non poſſe. Vtraque enim tribuit eſſe integrè, & abſolutè: quare ſi idem ambas haberet; bis eſſet abſolutè; & vna amiſſa, adhuc tamen per reliquam integrè eſſet.

Non poſſe etiam inquiunt ſimul conſtare illas, quarũ vna vicem alterius ſupplere illiuſq; opera præſtare poteſt; ſuperuacua enim eſſet illa, cuius muneribus altera fungi poteſt. Quare cum forma miſtionis repræſentet quicquid formæ elementorum præſtare poſſent, omnéq; illarum facultatem in ſeſe contineat, in miſto inanimo vnica forma erit, nimirum miſtionis forma: item, quòd anima intelligens ſecum affert omnia, quæcunque ab anima vegetabili, aut ſentiente proficiſci queunt, & ſentiens quæcunque à vegetabili, idcirco in homine vnica erit anima; nempè intelligens; in Brutis item vnica, ipſa.f.ſentiens. In omni tamen miſto animato præter animam putant adeſſe miſtionis formam; quoniam huius opera ab anima præſtari non poſſunt; quippè cum forma miſtionis per ſe quanta ſit, & grauitatem corpori præbeat, ac mortalitatem; anima autem repugnet potius extenſioni, & grauitati; humanaq; immortalis præterea ſit. Hanc autem miſtionis formam vocant formam organizationis; quinetiam cum in animalis corpore multæ partes organicæ inter ſe diſpertitæ cernantur, his etiã ſuas proprias, & partiales miſtionis formas tribuunt. Argumentis aũt vtuntur nõ contemnendis, atq; illo in primis, ſi canis de turri decidat, & in medio itinere præfocetur, atq; intereat, fore vnum motum; nullam enim in eo varietatẽ depræhendi; quare vnum etiam manere ſubiectum motus; vnitas enim motus vnitatem ſubiecti poſtulat; nihil autem aliud pro ſubiecto ſtatui poteſt, quàm corpus formatum iſta miſtionis forma. Illa autem, quæ afferunt ex diuerſitate generis, ac differentiæ; eo minus firma ſunt; quòd ſi pro hac formà valerent, valerent etiã ad diſtinguendas animas; ità vt in homine tres animæ eſſent; quandoquidem ſi genus indicat naturam diuerſam à differentia, cum hominis remotius genus ſit viuens, propinquius animal, differentia rationis compos; attributa hæc diuerſas reapſe animas indicare debebunt. Cæterùm iſtorum ſententia aliis etiam modis refellitur. Iſthæc miſtionis forma tribuit eſſe ipſi cadaueri, tanquàm forma ſpeciem poſtremam conſtituens, & abſoluens quod fatentur: ergo antea ſimul cum anima cohærere non poterat. Negant enim duas formas ſpeciem conſtituentes, & abſoluentes poſſe ſocietatem coire. Ac ſanè ex hoc laqueo explicare ſe Scotus neſciuit. Voluit enim corpus animalis ſine anima conſideratum eſſe nõ ſubſtantiam, ſed partem ſubſtantiæ, & introire categoriam ſubſtantiæ non rectà, ſed reductiuè, vt inquiunt; ac tamen cum per ſe in morte animalis conſiſtat; tota, atque integra ſubſtantia ſit oportet. Præterea ponit vnam miſtionis formam, quæ tribuit eſſe toti corpori, ac præterea ſingulis partibus organicis propriam miſtionis formam aſsignat; ergo iſtæ partes duplicem miſtionis formam habebunt, vnam communem; alteram peculiarem; ſic erunt bis miſtæ, ac bis organicæ; quod eò abſurdius videtur, quòd peculiaris videtur idem præſtare poſſe, quod communis; idcircoq; communis ſuperuacua erit.

Verùm tempus eſt iam eam, quam veram credimus, ſententiam exponere; quod nunc facere aggredimur. Monet nos Ariſtoteles primo de cœlo 100. & Auerr. vii. metaph. xxxvi. quæſtionem multiplicem non eſſe proponendã, ac ſi vna eſſet; ſed ſtatim adhibendam diſtinctionem. Quare cum alii confuſè de formarum multitudine, ac de generis & differentiæ diuerſitate loquãtur; quaſi ſi multæ formæ ſunt, genus, ac differentia diuerſas naturas indicent; ſin vnica tm̃, forma, genere, ac differentià notiones tm̃, nõ naturæ diuerſæ ſignificẽtur; nos vtranque rem ſeorſum tractabimus. Primum enim vtrum plures formæ in vnico corpore naturali eſſe queant, diſputabimus; deinde, vnde ducatur genus, & differentia, oſtendemus. Quod ad primam quæſtionem pertinet, primum enunciationes quaſdam affirmantes ponemus, deinde negantes. Prima enunciatio affirmans ſit huiuſmodi. Elementa quatuor ſingula vnicam, eamque ſimplicem formam habent; quæ forma, vt ſuo loco oſtendimus, nomine ſociæ qualitatis ſignificatur. Conſtat id ex Ariſtotele ii. de generatione vi. & viii. & alibi aſſerente pri. corpora componi ex materia, & contrarietate. Conſtat etiam ex Ammonio in categoriis in cap. de quanto ſanciente de cõmuni philoſophorum ſententia materiæ quantæ aduenire continuò primas qualitates, & conſtituere elementa. Secunda enunciatio. In cæteris corporibus, quæ quidem ex ſimplicibus conflata ſunt, vnica quidem forma eſt, quæ totam corporis eſſentiam complet (cæteroqui non eſſet vnum corpus; vnum enim per vnam formam ſit oportet) cæterum non ſimplex, ſed ex partibus compoſita, ordinem tamen quendam inter ſe habentibus; ità vt priores partes, & minus perfectæ (quemadmodum inquit Lyn conicuſis in primum poſter. cap. de iis, quæ dicuntur per ſe) ſint quaſi materia formalis; aut forma materalis, Comparatæ enim cum materia prima, formæ inſtar obtinent; comparatæ

Opinio propria.

Prima concluſio affirmans.

Secunda Conclu.

autem

autem cum parte poſtrema, & perfectiore, materiæ inſtar ſunt. Conſtat autem ex Auer. iii. de cœlo lxvii. & ſexcentis aliis locis, fore vt ſimplex corpus non differat à non ſimplici; ſi nõ ſimplex etiam ſimplicem formam habeat.

De formis miſtorum inanimorum

Ergo in corporibus miſtis inauimis tota illorum forma, & eſſentia componitur ex quatuor formis elementorum fractis, & quaſi dimidiatis, & perfectiore præterea forma exoriente ex miſtione illa: ac formæ quidem elementorum, ſi cũ materia prima conſerantur, formæ; ſin cum poſtrema illa parte .i. forma miſtioois conferãtur, materiæ inſtar obtinent. Remanere autem elementorum, formas iu miſtione ſæpè iam ſignificauimus: infra autem perſpicuè demonſtrabimus.

De formis miſtorum animatorum

Quòd ſi de miſtis animatis oon ſenticotibus cuiuſmodi ſunt plantæ, loquamur; in iis quidem non iam elementorum duntaxat formæ plures: ſed etiaio plures miſtionis formæ pro varietate membrorum diſtioctæ, ac poſtremò anima vegetabilis reperitur. Illud tamen teneatur varias illas miſtionis formas intra certum quoddam, neque ità longum ſpacium contineri, nec lnngè eſſe diſparatas. Ex eodem enim ſemine extunduntur: & eiuſdem participes ſuot vitæ. Varias autem eſſe, & ſatis primo de anima lviii. ſignificauit Ariſt. & mihi omnino fit veriſimile; cum maximè diuerſa, & cnntraria membrorum accidentia, quæ ad finem iiii. meteor. recenſentur, conſidero. Quòd ſi noſtri putant iu omnibus membris eaudem formam eſſe, quãmuis membra accidentibus, & affectionibus maximè differre concedant, non video cur non poſsit etiam eadem omnium anima eſſe; licet à nobis forma miſtionis differre ipſæ partes ſtatuantur. Nam vt apud illos diuerſæ accidentium complexiones ad eandem tamen animam præparant materiam; ità apud nos diuerſæ formæ miſtionis præparant materiam, & quaſi gradum faciuot ad eandem animam. Ergo plantarum eſſentia conſtabit formis elementorum, variis miſtionis formis (quamuis ex his vna ſit præcipua, & proportione reſpundens cnrdi in animalibus, ex qua totum temperamentum appellatur) & anima vegetabili; quæ quaſi caput & faſtigium eſſentiæ erit; antecedentes autem formæ inſtar materiæ obtinebunt. Quamnbrem præclarè Auerroes iii. de anima vi. docebat, formarum, quæ ſunt in miſtis corporibus, alias attribui complexioni primarum qualitatum; quales ſunt metallnrum; quaſdam autem inhærere formis his, quæ complexioni attribuuntur; cuiuſmodi eſt anima. Sed ſatis de viueotibus tantum.

De formis animalium.

Viuentium, & ſenticotium forma & eſſeutia componitur ex iiſdem rebus, ex quibus plantæ, ac præterea ex anima ſentiente; quæ eſt poſtrema, & perfectior pars, & caput, vti diximus, formæ.

De formis hominis.

Homo tandem nobiliſsima omnium inferiorũ ſpecies, meutem habet cæteris iam memoratis formis, quaſi faſtigium, & ſummam abſolutinnem additam. Illud autem atteudas remotiores eſſentiæ partes facilius inter ſe diſtingui. quàm propinqnas: quod multis in rebus eucnire, ſequenti capite ex Ariſt. oſtendemus. Quare in miſtis inanimis formam miltionis à forma elementi duminautis vix aut nec vix quidem diſtinguas, quoniam buic illa proximè hæret; at in miſtis animatis faciliter elementa ab anima, difficulter formam miſtionis: ex quo vel Galenus qui medicus? qui Philoſophus? animam interdum vncare temperameutnm nuo eſt veritus. Sed tameu ſi diligenter attendas; quò ad perfectiorem formam deueneris; eò magis illam à materia ſeiunctam, ac diſpertitam inuenies, ac diſtinctiorem; quud in ſequenti capite ab Ariſtotele habebitis. Ne miremini autem, quid ſit, quòd perfectior forma ſit magis compoſita, & coocreta quàm ignobilior, cum tamen ſimplex videatur nobilius concreto.

An ſemper ſimplex ſit nobilius compoſito.

Nam maiore iſta, magiſque elaburata compoſitione propius accedit ad verè ſimplices formas. Sic quàmuis figura angulis prædita ſit iguobilior globo; tamen quò plures angulos babet, eò ad globi figuram propius accedit. Verùm id ex ii. lib. de cœlo lxii. & lxiii. aliàs explicauimus. Quòd ſi quæras, ecquid cauſæ ſit, quàmobrem forma, & eſſentia tot partibus conſtans vna tamen ſit; idem reſpondebo, quod Ariſt. ſimili in re reſpondit vii. Metaph. lvis Nam quemadmudum ipſe ſtatuebat ex diuerſis partibus animalis fieri vnum quiddam, quoniam naturà coniunguntur, ooo vi, aut copulatu aliquo externo; ità cum partes iſtæ maximam inter ſe habeant affinitatem, & prior ſit fundamentum poſterioris, pnſterior ſit abſolutio prioris; optimè vnam quandam eſſentiam cooſtabunt. Ex iis, quæ dixinus cnoſtare poteſt enunciationem illam viii. metaph. prolatam ſpecies rerum eſſe ſicuti oumeros, nnn eſſe tanquàm vniuerſalem audiendam; ſed diſtinctione opus eſſe.

Explicatio illius propoſitionis ſpecies rerum eſſe ſicuti numeros.

Sunt enim quædam ſpecies æquali loco ex aduerſo collocatæ, quarum vua non ingreditur in alterã, vt ſpecies elementorum ioter ſe; ſpecies miſtorum inanimorum inter ſe; item plantarum; item multorũ brutorum animantium inter ſe. Non enim ſpecies aquæ ingreditur in ſpeciem ignis; noo ſpecies auri io ſpeciem plumbi; non ſpecies lactucæ in ſpeciem abſyothii; non ſpecies equi ia ſpeciem canis. Quod ſi ſpecies non pari loco cooſtitutas atteodas, & compares inter ſe, vt ſpecies elementnrum cum ſpeciebus miſtorum inanimorum, has cum plantis, plantas cum brutis animantibus, bruta animantia cum homine; ità ſpecies rerum ſeſe habere ſicuti oume-

ros

ſui non erit cunctandum profiteri. Nam prior, & ignobilior in poſteriorem, ac perfectiorem ingreditur, vt ternio in quaternionem. His probè fixis ac ſtabilitis ſequuntur negantes enunciationes.

Prima Concluſio negans.

Non in omnibus corporibus naturalibus eſt vnica, & ſimplex forma, quod D. Thomas voluit. Nam, qui in animali exempli cauſa aſſerat ſimplicem eſſe formam, is ſenſui planè repugnat, neque habet, quî corpora ſimplicia à non ſimplicibus diſtinguat.

Secunda Conclu.

Secunda enunciatio: non eſt introducenda forma illa, quam formam corporeitatis vocant: nullũ.n. corpus prius eſt corpore graui, & leui iii. de cœlo lv.

Tertia Concluſio

Tertia enunciatio: Nõ tot formæ in vnoquoque corpore ſtatuendæ ſunt, quot ſunt ea, quæ per ſe pri. modo attribuuntur, quemadmodum ſenſit Iandunus. Nam igni aëri, aquæ & terræ attribuitur corpus per ſe p° modo, itemq́; elementum; nec tamen per aliam formam ſunt corpora, per aliam elementa. Iam.n. non eſſent ſimplicia, ſi pluribus formis prædita incederent. Item nobiliſsimum illud, & precioſiſſimum metallum eſt miſtum, & aurum; nec tñ per aliam formam eſt miſtũ, per aliam aurum; ne bis eſſe miſtum cogamur fateri. Item arbor hæc eſt planta, & ficus; non tñ per diuerſas formas; nam ſi per diuerſas, duplicem vegetabilem animá haberet. Item equus eſt animal, & brutum, & per eandem quidem formá: cæteroqui duabus animabus ſentientibus præditus eſſet.

Vnde diiudicenſ partes formæ.

Sunt igitur tot formæ; aut potius tot partes formæ in aliquo corpore; quot per ſe in aliis corporibus ſine poſteriore conſtare queunt; vt in homine ſunt formæ elementorũ, formæ miſtionis, anima vegetabilis, anima ſentiens, intelligentia; quoniam formæ elementorum ſine formis miſtionis in elemẽtis conſtãt; formæ miſtionis ſine anima vegetabili in metallis; anima vegetabilis ſine ſentiẽte in plantis; anima ſentiẽs ſine intelligentia in brutis animantib. Omnino diſtinctio formarum non ex diſtinctione attributorũ petenda eſt; nimis.n. multitudo formarum excreſceret; ſed ex aliis regulis, ac præcipuè illis; quas ad finem iiii. meteor. ab Ariſt. docemur.

Quarta Cõcluſio.

Quarta enunciatio. Non inducenda eſt in corpore organico forma aliqua, quæ ſubſtantia ſit, & totum corpus formet, & ab anima quidem diſtincta, & à formis partium, quod putauit Scotus; ſed ex formis partium, vt capitis, thoracis, ventris, artuum ſimul iunctis exoritur integra, & ſuis numeris abſoluta animantis figura. Totum.n. apud nos nihil aliud eſt, quàm ſuæ partes ſimul iunctæ. Atque hæc de prima quæſtione ponantur. Nunc ad ii. pergamus, eamque explicemus; vt deinde, quæ primæ etiam quæſtionis explicationi officiunt, diluere queamus.

Vnde ducũtur genera, & differen.

Oſtendendum eſt, vnde ducantur genera, & differentiæ. Patefaciemus aũt ſententiá noſtrá quibuſdá, vt in priore fecimus, enunciationib. negantib. & affirmãtib. Negantes tñ nunc princ° ponemus, vt quæ nunc dicemus, ſuperius dictis ſint coniunctiora.

Prima Concluſio negans.

Prima enunciatio negans ſit huiuſmodi. Genus analogum non ſignificat aliam formam à differentia.

De genere analogo.

Patet in beatis mentibus; quæ ſunt entia, ſubſtantiæ, actus puri; nec tñ per aliam formam ſunt entia per aliam ſubſtantiæ, per aliam actus puri; ne Deum etiam coagmentatam quandam, & concretam naturam fingere cogamur. Patet etiam in materia prima, & in cœlo; iactet ſe quantũ velit Iandunus.

Secunda Conclu.

Secunda enunciatio. Non omne genus ſynonymum ſignificat aliam formá, atq; differentia; quod ſuperius etiam oſtendimus; ſed nunc etiam eſt repetendum. Auerroes in Epit. Metaph. ad finem ii. tractatus docet corpus caducum eſſe ſummũ genus in categoria ſubſtantiæ: nec tñ ſignificare põt peculiarem aliquam formam. Nam cũ ignis, aër, aqua, & terra ſint corpora, & elementa; ſi per aliá formá eſſent corpora, per aliam elementa; iam non ſimplicia, ſed cócreta & coagmentata eſſent; neque ipſorũ formæ primæ formæ eſſent, quemadmodũ ſunt. Præterea miſtum corpus eſt genus omnium miſtorũ, nec tamen ſignificare põt formá peculiarem. Nam cũ aurum ſit miſtũ corpus, & metallum nobiliſsimũ, ſi per aliam formá eſſet corpus miſtũ, per aliá metallũ, per aliam metallum nobiliſsimũ; iam tres haberet formas miſtionis: non enim in auro alia forma adeſſe poteſt quàm forma miſtionis: non enim viuit. Patet idem in plantis & brutis animantibus, prout antea diximus.

Concluſio affirmans.

Sequitur nunc affirmans enunciatio maximè attendenda. Licet genus non ſignificet formá diuerſam à ſpecialibus formis; tñ quoniam ad aliquá ſibi ſubiectam ſpecialem formá alia perfectior forma, & quidem diuerſa accedit; hinc fit, vt in perfectiore ſpecie, genus aliam, atq; differentia formam ſignificet; cuius veritatis vmbrá vidit etiam Scotus ii. ſententiarũ diſtin. iii. quæſt. vi.

An genus ſynonymum indicet naturam diuerſam à ſuis differentiis.

Illuſtremus exemplis. Animal nõ ſignificat naturá diuerſam à naturis ſpecialib. ſentientib. ne idem bis ſentiens ſit; ſed tñ inter cæteras ſpeciales naturas ſibi ſubiectas vnam habet perfectiorem; quemadmodum eam ſpecialem animam ſentientem, quæ eſt in homine; ad quam accedit alia quædam nobilior forma, id eſt mens, & intelligentia; atque ita omnibus numeris abſoluta animalis ſpecies conſtituitur, id eſt homo. In hac abſolutiſsima ſpecie, cum animal ducatur ab anima ſentiente, rationis compos à mente, iſtæ autem diuerſæ formæ ſint; ſequitur hoc quidem loco genus à differentia diuerſam formam ſignificare. Item viuens non indicat formam diuerſam à ſpecialibus naturis viuentibus: ſed inter has vna

eſt cæteris pſectior, ad quam accedit ſenſus; & fit animal brutum: quare bruta per aliam formam erunt viuentia, per aliam ſentient. Item corpus miſtum non ſignificat naturam diuerſam à ſpecialibus naturis miſtis; ſed inter ſpeciales miſtionis formas vna eſt cæteris nobilior, ad quam accedit anima vegetabilis; & fit planta: ex quo planta per aliam formam eſt corpus miſtum, per aliam viuit. Non poſſumus idem omnino de corpore ſimplici afferre, vt ad perfectiorem. ſ. elementi ſpeciem ſequatur nobilior forma. i. miſtionis forma. Nam ad verè diſtinctam ſpeciem procreandam non vnum, aut alterum elementum ob ſuam imbecillitatem ſatis eſt, ſed omnia concurrant oportet; ſed ità dices, Simplex aut per ſe conſtare, aut aliis eſſe admiſtum certa quadam ratione, & proportione; ac ſi rectè admiſtum ſit, illi accedere formam miſtionis; ita vt miſtum per aliam formam ſit corpus. ſ. per formam elementorum, præcipueque dominantis, per aliam miſtum: ex quo ad initium iii. de cœlo miſta, & præcipuè animata vocantur ab Ariſtotele, interpretibus Simplicio & Auerroe, habentia corpus potius, quàm corpora. Ergo in vnoquoque ferè genere ſynonymo reperitur vna cæteris abſolutior ſpecies, in quam reliquæ ipſius ſpecies, quaſi vt antea diximus priores numeri in poſteriorem numerum ingrediuntur. In hac genus à differentia reapſe diſtinguitur; at in ſpeciebus minus perfectis cogitatione tantum: non. n. Equus, & Canis per aliam animam ſentiẽtem ſunt animantia, per aliam Equus, & Canis, ſed vnica in vtroque anima ſentiens eſt: ſed quà ſimilitudinem quandam inter ſe gerunt, eatenus ab illis genus ducitur; quà autem in ſimilitudine quædam etiam ineſt diſsimilitudo; ab iiſdem ducitur differentia. Differunt aũt inter ſe animæ vegetabilis ſpecies ob varios nutriendi, & generandi modos; ſpecies animæ ſentientis varia appetendi, ac voluptatem doloremq; capiendi ratione; formæ autem miſtionis variâ elementorum temperatione variiſq; facultatibus. Sed hoc aliàs. Ex his quæ diximus, ſatis intelligi poteſt, cur ab Auerroe viii. metaphy. x. dictum ſit definitionem animalis hanc eſſe; corpus viuens ſentiens: Si ex hac oratione dematur vox illa ſentiens, reſtare definitionem plantarum; ſi addatur rationis compos, euadere hominis definitionem. Nam plantæ non habent differentiam reuera diſtinctam ab anima vegetabili, vnde ducitur viuens, at animalia habent: rurſuſque quæ ſunt animalia tantum, id eſt bruta, non habent differentiã reuera diſtinctam ab anima ſentiente, vnde ducitur animal; at homo habet. Hinc Gal. pri. lib. de temperamentis docebat ſupra animal eſſe ſtirpis genus: itemq; lapidem, ferrum, æs ſuperioris eſſe generis, quàm ſtirpem; quoniam. ſ. ſequens ſpecies ab antecedente diſtinguitur per acceſsionem quandam; quare antecedens natura ſuperioris generis eſt; quando ex illa ſequens conflatur; vt rerum ſpecies ſeſe habeant, ſicuti numeri. Hinc optimè intelligetis propoſitionem illam Ariſtotelicam vii. Metaph. xliii. prolatam, Genus aut non eſt præter ſpecies, aut tanquàm poteſtas, & materia. Vtrunque verè dicitur. In ſpeciebus enim minus perfectis ab illarum ſpecialibus differentiis non diſtinguitur; in perfectiore autem formam ſignificat, quæ ſeſe habet tanquàm poteſtas, & materia ad abſolutiorem actum excipiendum. Hinc etiam rationem afferre poſſumus, cur interdum Ariſtoteles ex longinquo genere, ac poſtrema differentia, interdum autem ex propinquo genere conficiendam definitionem doceat; quod magnis viris magnam moleſtiam exhibuit. Nam vbi genus propinquum diuerſum à differentia ſit (quod euenit in ſpecie perfectiore) iure optimo ex propinquo definitionem conficies: at vbi idem reapſe ſit (quod euenit in ſpeciebus imperfectioribus) ſi genus propinquum vnà cum differentia accipias; videaris nugari; quandoquidem in differentia tota uis generis exprimitur. Fruſtra. n. dicas hominem eſſe pedibus præditum, ſi continuò additurus es hominem eſſe bipedem. Quare hoc quidem tempore ad genus remotius confugiendũ eſt, quod ſemper eſt diuerſum. Nam inter genus remotius, & poſteriores differentias aliqua ſemper eſſentia interceſsit. Hinc etiam conſtat diuiſionem non rectè confici per priuantia, quoniam priuatio ſpecies non habet; neque in duas tantum partes, vt vulgò ſolent, ſatis cõmodè plerunq; diſtribui. Genus. n complures habere poteſt ſpeciales exiſtendi modos; atque adeò habet. Simplex. n. corpus habet quatuor elementa æquali gradu collocata, corpus miſtũ innumerabiles miſtionis formas, viuens multas æquè propinquas plantarum ſpecies, animal multas naturas ſentientes. Verùm de hac re tota in primum librum de partibus animalium copioſè differemus. Sit igitur hoc conſtitutum genus ſynonymum minimè diuerſum eſſe à ſpecialibus rationibus, vt animal ab anima ſentiente tali; niſi quatenus in perfectiore ſpecie generi proximè ſubiectam ſpecialem naturam abſolutior forma conſequitur, vt in homine animam ſentientem talem, quæ proximè ſubiicitur animali, & ab illo diuerſa non eſt, conſequitur mens reapſe diuerſa; ita vt ratione huius poſterius accedentis formæ differat genus a differentia. Hoc igitur ſibi volebat Auerroe duodecimo metaphyſicorum xxxix. dum inter ſolutas mentes, & formas cum materia concretas hoc intereſſe docebat, quòd in illis nunquâm attributum re diuerſum eſt à ſubiecto, in his autem eſt.

Explicatio propoſitionis vii. met. 43.

Vtrum in definiẽdo adhibendum ſit proximum genus.

De bimembri diuiſione.

Explicatio com. xxxix. xii. Met.

Multa

Multa enim attributa in his diuerſam formam indicant à ſubiecto, vt omnia genera panlò remotiora; quod in ſolutis mentibus nunquàm euenit. Idem ſibi volebat Ariſtoteles pri.phy. xxviii. ex multitudine attributorum in definitione multitudinem entium aduerſus Parmenidem conſiciens.

Explicatio tex. 28 pri.phy.

Verùm dubitabis quî diſtinguatur genus analogum (ità.n.vocant, Ariſt. nunquam genus dixit, ſed tantum aliquando vniuerſale) à ſynonymo. Reſpondeo multis modis diſtingui. Primò analogum vnam ſemper ſpeciem habet præcipuam, vt in præfatione huius libri diximus, ad quam cæteræ ità adnituntur, vt ad genus ipſum referri non queant, niſi ad iſtam ſpeciem antea referantur: quare iſta ſpecies, non modo cæteris ſpeciebus, verùm etiam genere ipſo prior naturà eſt. Sic Deus non tantum reliquis ſpeciebus entis, verùm ipſomet ente longè prior eſt. At genus ſynonymum multas ſpecies æquali gradu collocatas continet; quarum vna, quòd particeps ſit generis, alteri acceptum non refert: non enim equus idcirco eſt animal, quia canis ſit. Idcirco ſpecies generis analogi dicuntur ad vnā naturam; ſpecies ſynonymi dicuntur ſecundum vnam naturam iiii. metaph. iii. Præterea genus ſynonymum ſemper indicat naturam aliquam eandem; quàmuis enim præcipuè formam ſignificet, tamen vnà quoque indicat naturam primam; quæ eiuſdem naturæ in omnibus eſt. Corpus enim caducum, quod ponimus in categoria ſubſtantiæ ſummum genus ſynonymum, ſignificat formam, vt in materia pri.eſt: vndè mortalitas exiſtit; corpus miſtum ſignificat formam, vt non modo in materia prima ſed etiam in elementis tanquàm in materia reſidet; viuens formam vt in nobiliore adhuc materia eſt, atque ita deinceps. Ergo genus ſynonymum certam aliquam naturam indicat, nempè materiam; ideircòque à formis ducitur, quæ propinquiores ſpeciei ſunt, illiq́ue interius hærent. At analogum ducitur à conditione exiſtendi multò ampliore, ac cōmuniore; quippè quæ ſolutis etiam mentibus communis eſſe poteſt; neq; intra terminos alicuius naturæ coërcetur (quemadmodū genus ſynonymum intra terminos & cancellos materiæ primæ) idcircoque minus declarat eſſentiam ſpeciei; quod ſignificabat Ariſt. vii.met.lvii.exprimebat Auer.in Epitomate viii. metaphy.his verbis. *Id quod repreſentatur per genus vniuocum inuenitur in ſpecie habente illud genus multò perfectius, quàm id quod repreſentatur per genus analogum.* Hinc ſubſtantia, ſi non tanquàm categoria, id eſt ſynonymum genus accipiatur, ſed tanquàm analogum, non tantum formam in materia ſignificat, verùm & materiæ ſeorſum, & formæ ſeorſum attribui poteſt. Triplex enim ſubſtantia eſt ii.de anima. ii. materia, forma, concretum ex his. Poſtremò genus ſynonymum ſaltem remotius indicat etiam formam aliam, atque differentia: at analogum neque remotius, neque propinquum. Nam ens, vnum, ſubſtantia neque à corpore, neque à viuente, neque ab animali, neque ab homine reapſe diſtinguuntur; quare in definitionibus non ponuntur viii. metaph. xvi. x. metaph. viii. & alibi ſæpe.

Quomodo diſtinguatur genus analogum à ſynonymo.

Hinc etiam ratio intelligi poteſt, quàmobrem genus ſynonymum ſuis differentiis attribui nequeat iiii. Topic. capite ſecundo loco decimo octano, ens autem ſuis differentiis commodiſſimè attribuatur iii. metaphy. x. quod planiſſimè exponit Leui Gerſonis in Auerroem de quinque vocibus cap. de ſpecie; quamuis Alexan. de hac re in explanatione illius loci dubitarit; cuius dubitationem aliàs planiſſimè ſuſtuli. Ratio autem hæc eſt; quòd genus ſynonymum ſignificat concretum quiddam ex forma, & materia; quod in differentia, quæ ſimplicior eſt, recipi non poteſt tanquàm in ſubiecto: præterea differentia, & genere remotiore diuerſæ naturæ indicantur; quare non benè genus differentiæ attribuas. At ens, & vnum, non ſignificant concretum quiddam ex materia & forma, ſed tenuem notionem, quæ & concreto, & materiæ & formæ ſigillatim conuenit; quare omnibus differentiis attribui poteſt, eòque verius, quò illæ minus vniuerſales erunt. Quæ enim poſteriore ortu ſunt generata, & minus communia ſunt, priora tñ ſunt natura, & eſſentiæ perfectione. Ergo, vt hæc omnia in ſummam quandam redigantur, in categoria ſubſtantiæ genus à ſuis ſpeciebus non diſtinguitur; niſi quòd genere, communior eiuſdem formæ, & alias formas imitans exiſtendi modus, differentia autem minus cōmunis & proprius ſignificatur. Attamen, quoniam vni ex ſpeciebus ipſius generis (illi.ſ.in quam reliquæ eiuſdem generis, tanquàm in poſteriorem numerum confluere debent) alia perfectior forma aduenit; idcirco in hac omnibus ſuis numeris abſolutiſſima ſpecie, genus etiam re à differentia hac quà perfectior illa forma exprimitur, differt. In categoriis autem accidentium non ſolum genus à ſpeciebus reapſe nō differt; verùm etiam non inuenitur perfectior illa ſpecies, in quam cæteræ, tanquā in maiorem numerum confluant. Accidens enim accidenti non aduenit, niſi quoniam vtrunque eidem aduenit quarto metaph. xiiii. Excipio tamen quantitatem, quòd iſta, vt ex Auer. docebamus, ad ſubſtantiæ naturam proximè accedit, ac preſertim numerus.

An genus de differentiis prædicetur.

Summa noſtræ opinionis.

An in categoriis accidentium genus ſit diuerſum à differentiis.

Nam licet magnitudinis tres ſpecies ſint, linea, ſuperficies, corpus, & prior in poſteriorem ingrediatur; tamen lineam à ſuperficie, ſuperficiem à corpore nunquàm ſolutam, & liberã inuenies; at numerum priorem à poſteriore ſegregatum facilè inuenias. Adde lineam, & ſuperficiem terminare potius corpus, quàm ad illud conflandum, & componendum concurrere; quod numerus prior in poſteriore ſine dubio præſtat. Hæc noſtra de formarum multitudine, deque vi generis, ac differentiæ ſententia eſt; quam vobis probatum iri confidimus; ſi aduerſariorum argumenta refellerimus, ad quod nunc aggredimur.

Confutatio argumentorum Ianduni.

Veniant primò in medium Ianduni argumenta. Ea quidem, quatenus illud vult efficere, quot ſunt attributa per ſe primo modo, tot eſſe formas in corpore, perſpicuè falſa ſunt. Nam, vt rectè notat Gregorius Ariminenſis in ſecundum lib. ſententiarum, diſtinct. xxvii. quæſtione ii. ſi vera eſſent; etiam in beatis mentibus, atque adeo in Deo ipſo multitudo, & coagmentatio formarum inducenda eſſet; quam qui inducat, is non ſit ferendus. Primum igitur argumentum ipſius ità refellitur. Inquit ſi per eandem formam homo ſit rationis compos, & animal, fore, vt quicquid ineſt homini, vt homo eſt, inſit etiam animali, vt animal eſt. Id nos negamus. Nam eadem forma habet communiorem, & minus communem exiſtendi conditionem.i.habet aliquid proprii, aliquid communis; & multa effecta conſequuntur communem, multa propriam, & peculiarem exiſtendi conditionem: quare non quicquid homini, vt homo eſt, id eſt vt habet peculiarem modum exiſtendi conuenit; conueniet etiã eidem vt animal eſt, id eſt vt habet communiorem exiſtendi modum, & conditionem; quod perſpicuè docemur ab Ariſt. xiii. met. ſumma pri. cap. ii. Verùm vrget rurſus Iandunus quærens, ecquid iſti modi ſint. Si accidentia, genus, & differentiæ modo accidentis inerunt in ſpecie; ſin ſubſtantiæ; quot modi, & conditiones exiſtendi ſunt, tot ſubſtantiæ erunt, & formæ. Reſpondeo modos iſtos in ſubſtantia nil aliud eſſe, quàm ſubſtantiam cum relatione, & comparatione quadam; itemque in accidentibus nil aliud, quâm accidens cum eadem relatione & comparatione. Nam illamet ſubſtantia, atq; illudmet accidens, vt pluribus aut pauciorjbus rebus, aut nulli ſimile eſt, varios dicitur induere exiſtendi modos; vnde genus ac differentiæ ducuntur: neque idcircò efficitur genus ineſſe in ſpecie modo accidentis; quoniã præcipuè indicat ſubſtantiam & eſſentiam rei, ac relatio illa nihil ipſi in re addit, aut demit. Quare Auicenna v. Metaph. quæſtionem proponens, quomodo partibus definitionis reſpõderent partes rei, inquit multitudinem partium definitionis re non conſtare, ſed cogitatione, excipiendo tamen definitionẽ perfectioris ſpecici, in qua, vt diximus, re differt poſtrema differentia à genere. Res enim eadem tùm concipitur, vt non terminata, in communi notione generis (ex quo genus dicimus eſſe quaſi partem) tum, vt terminata in notione poſtremæ differentiæ ſpeciem conſtituentis: quare cum dicimus equum eſſe animal aptum ad curſum, non illud ſignificamus equum componi ex animali, & apto ad curſum, ſed equum eſſe animal illud, quod eſt aptum ad curſum; ita vt p° ſignificetur natura equi, vt quoddam cõmune non terminatum; deinde per differentiam quaſi terminetur. Reliqua autem Ianduni argumenta, quibus conficit in corpore aliquo naturali plures eſſe formas, ad noſtræ ſententiæ confirmationem faciunt: quare ſint illa quidem firmiſsima per nos licet.

Refutantur argumenta D. Thom.

Sequuntur D. Thomæ argumenta, quibus dum ille ſuam ſententiam confirmat, noſtram ſine dubio oppugnat. Ea igitur confutemus oportet. Inquit primum D. Thomas in forma perfectiore contineri minus perfectam, vt in quadrangulo triangulum; quare ſi illa aduentante hæc remaneat, hanc certè ſuperuacuam forè. Reſpondeo contineri priorem in poſteriore non pura quadam, & ſimplici facultate, ut formæ in materia prima, ſed tanquàm partem in toto. Sic ternio continetur in quaternione: non enim quarta vnitate accedente abeunt ternæ illæ vnitates; ſed remanent, atque ex illis, & quarta exoritur noua numeri ſpecies. Sic triangulus fit pars quadranguli; non enim abeunt tres priores lineæ accedente quarta. Sic aduentante octauo caloris gradu, qui ſummus eſt; non recedunt ſeptem priores gradus; ſed ab octauo perficiuntur, & fit ignis forma. Ita anima vegetabilis quaſi amplificata & aucta fit ſentiens, neque ipſa aboletur, & ſola facultas ipſius continetur in ſentiente; ſed manet incolumis, & incrementum potius ſuſcipit. Et quàmuis vulgò ita dicatur formas rerum eſſe indiuiduas; tamen vt procedente diſputatione patebit, id æquè in accidẽtibus atque in ſubſtantiis verum eſt, quatenus ſine materia ſpectantur; vt autem in materia ſunt, ſunt planè diuiduæ. Quare aſſerebat Ariſtoteles octauo Metaphy. decimo formas rerum eſſe indiuiduas, niſi quæ in materia ſunt.

Ergo quæ ſunt in materia, diuiduntur. Atque omnino partibus conſtare animam non negat Ariſtot. 2° Eudemio cap. 2°. iſtudque optimè exponitur ab Euſtratio in vi. Nichomachiorum cap. pri. & ad finem ii. capitis. Tenendum igitur illud eſt animam ſentientem conſtare

ſtare

ſtare anima vegetabili, & præterea ſenſu,intelligentem anima vegetabili,ſenſu, intelligeotia. Vocatur anima animaliom ſentiens à ſenſu,tanquàm à poſtrema parte, & quæ cæterarum finis, & abſolutio eſt; à fioc autem res oominari mainrem partem ſolent. Itemque anima hominioum nuncupatur iotelligens à ſummo, & nobiliſsimo gradu. Quare ſi nomine animæ ſentientis ſenſum ipſum duntaxat ſignificares, aut nomine animæ intelligentis ſolam meotem, & intelligentiam; profectò nec anima vegetabilis in ſenſu, nec ſenſus in intelligentia continetur; ſed ſunt diſpertiti gradus, ac partes; quemadmodum gradus ignis diſpertiti ſuot, nec primus eſt octauus, neque octauus primus, ſed omnes ſimul ad ignem cooflandum coeunt, & manent incolumes; nec io quaternione prima vnitas eſt qoarta, oec quarta eſt prima, ſed omnes manent incolumes, & quaternionem componont; idcircoque aiebat Ariſt. ii. de anima iii. aoimas ordinem quendam,& ſeriem inter ſe habere. Ordo autem in iis locū habet, quæ manēt, & diuerſa ſunt. Nunc autem,quoniam nomine animæ ſentientis totam aoimalium animam ſignificas, intelligeotis nomine totam animam hominis: idcirco vegetabilis in ſentiente, ſentiens in intelligeote cootineri dicitur, tanquàm triangulum in quadrangolo, & numerus prior in poſteriore. Quemadmodum igitur in quaternione ternio non fruſtra manet, ſed eſt columeo quartæ vnitatis, ac ſimul cum illa quaternionem conficit; ità aoima vegetabilis non fruſtra manet io anima ſentiente: eſt eoim columen, & fundamentom aduenientis perfectioris gradus, nempè ſenſus ipſius; vt ambo deinceps manent ad excipieodam iotelligentiam; qui ſummus omniom inferiorum formarum gradus eſt.. Sed excutiamus iam ſecuodum D. Thomæ argumentum, quod à nullo hactenus fuit ſatis animaduerſum. Inquit duas formas eodem genere phyſico cootentas non poſſe ſimul idem ſubiectum perficere, omnes autem formas, quæ in categoria ſubſtantiæ comprehendantur, eſſe eiuſdem generis phyſici, quòd in ſeſe viciſſim conuertuntur. Reſpondeo omnes ad idem genus phyſicum referri, veruntamen eſſe io iis ordinem quendam, & varietatem: vt quædam æquali loco ſint collocatæ, quædam autem diſpari loco, & conditione ſint; ita vt vna ſit amplior, & altior alterà. Ergo quæ æquali loco ſunt collocatæ, vt formæ elementorum, vt miſtioois formæ, eæ io ſeſe viciſsim ita conuertontor, vt vna accedente altera recedat, vt cum ex aqua fit ignis, aut ex ſanguine fit caro: Idque ſibi voluit Ariſt. ii. de generatiooe xxx. ſcribens ſi aër eſſet materia cæterorum elementorom; fore generationem omnem non generationem, ſed alterationem. At quæ diſpari conditione ſunt, nou ita in ſe ſe viciſsim mutantur, vt vna abeat altera aduenieote; ſed ità mutantur, vt prior cum antea eſſet totum, euadat pars; quemadmodum cum ex ternione fit quaternio; ternio, qui antea erat totum per ſe conſiſtens, euadit pars qoaternioois. Quare com argumentaris: ſocietatē iſtæ formæ coeunt, & ſimul degunt; ergo non ſunt oppoſitæ; ergo vna noo poterit eſſe terminus à quo, altera terminos ad quem, itaque io ſeſe viciſsim non mutabuntur; animaduertas, monebo, in his, quæ diſpari conditione, & gradu ſunt, minus perfectam (qood tuum etiam in quarta maioris propoſitionis confirmatione eſt) diſtiugui à perfectiore non ſpecie, & quemadmodum tu inquis, poſitiuo quodam, ſed tantum priuatione: anima enim plantarum nihil poſitiui habet præter animam animaliom, ſed tantum priuationem & abſeotiam ſenſus. Opponuntur igitur iſtæ formæ priuatione,& habitu, atque eò mutari in ſeſe viciſsim queunt. Nec tamen illud efficitor quod tu times, & Achillinus etiam nulla de cauſa timoit, oppoſita fore ſimul; nam priuatio abit, quàmuis id, quod eſt ſubiectum priuationi, maneat. Mutatur, exempli caoſa, calor ſeptem graduum in calorem octo graduum; quam ob cauſam? quoniam in calore ſeptem graduom ineſt priuatio octaui gradus; adneniente octaoo gradu intereunt ne priores illi ſeptem grados? minimè; ſed tantum priuatio octaui abit, & priuationi iſti decedenti octauus gradus tanquàm forma ſuccedit. Sic quod viuit aoima vegetabili, vt fœtus, eſt priuatum ſeoſu; idcirco conuerti poteſt in naturam ſentieotem: accedente ſenſu,ſibi oppoſita priuatio abit; ſed anima vegetabilis, quæ huic priuationi ſubſternebatur, incolumis manet. Eodem pacto numerus in numerum mutatur. Sæpè enim ad hanc ſimilitudinem conſugimus; ſæpè etiam conſugiemus. Quod autem à D. Thoma additur, omnes formas habere idem ſubiectum proximom, cautè eſt accipiendum. Nam in formis æquali loco cooſtitutis verè dicitur, in formis autem, quarum vna io alteram ingreditur, noo verè; quod clarè oſtendit Auerroes primo Metaph. xvii. pri. phy. pri. iii. de cœlo lxvii. nullibi aotem id clarius habemus, quàm ab Ariſtotele pri. de generatione animalium cap. primo, & ab Aoerroe in Epitomate Metaphy. in tractatu primo in voce *Materia*. Ibi enim diſtingoebat materiam primam à materia habente formam; hancque in doo genera ſecabat, vnum quod formis elementorum fractis, & ad mediocritatem quandam redactis præditom eſſet, alterum, quod integram formam haberet, cuiuſmodi ſunt aliqua corpora homogenea,

quæ

qoæ animam accipiunt; atque his verbis vtitur de iſto ii. geoere loquens. *Secundum eſt illud genus, in quo remanet forma materiæ, adueniente alia forma*. Quare ſi hoc ſecundum genus à priore diſtinguitur, qoòd in hoc forma manet; profectò integra maneat oportet; cæteroqui noo diſtingueretur à primo genere, in quo manēt formæ elementorum, ſed non integræ. Omnino, qui omnium rerum vnicam, eamque ſimplicem eſſe formam volunt; oimis apertè Ariſtoteli, & Auerroi aduerſantur. Dicitur tamen materia prima ſubiectum proximum omnium mortalium formarum; quoniam omnes eruuntur ex poteſtate materiæ primæ, illáq; intrinſecus formant. Non enim miſtionis forma eruitur, atque extunditur ex forma elemēti, aut ex forma miſtionis anima vegetabilis; ſed omnes ex materia prima quàmuis forma miſtionis eam poſtulet formis elementorū antea iam exornatam, & anima vegetabilis exornatā forma miſtionis. Idem de dimenſione interminata, & forma notauimus ſuperius ex Acbillino ſecun. de elementis ad finem ii. articuli. Quod autem inculcat D. Thomas vnamquáq; formam proprias flagitare affectiones, & diſpoſitiones; quòd ſi ſimul duæ formæ cohærerent, fore etiam vt ſimul propriæ illarum affectiones cohærerent; itaque non amplius proprias, ſed communes fore; vtraſque enim vtrique formæ ſimul inſeruire; non difficulter diſſoluitur. Dicuntur enim propriæ; quoniam certam formam ſemper ſequuntur, neque idcirco tamen ſi forma communicatur, non poſſunt etiam propriæ illius affectiones communicari. An non propria rationis affectio eſt docilitas? attamen communicetur ratio Platoni, & Cæſari; continuo iiſdem propria etiam illa affectio communicabitur. Sed pergamus ad alterum D. Thomæ firmamentum, quod maximi ſemper ponderis eſt habitum. Quicquid aduenit rei iam actu exiſtenti, eſt accidens; at quancunque formam habeat res, per illam ſemper eſt actu; quare ſi illi noua forma adueniat, hæc ſine dubio accidens erit. Hoc diſſoluetur, ſi illud tenuerimus, de quo antea vos admonui, coniungi poſteriorem formam cum priore tâm arcto vinculo, naturali. ſ. cognatione, & affinitate, vt ex illis vnum quiddam totum cōficiatur: quod in ſubſtantia & accidente non euenit; quoniam diuerſi generis ſunt, diſſimiliſque naturæ: quinimò per formam ſubſtantialē conſiſtit ipſum totū; neq; in notione totius includuntur accidentia: ex quo millies ab Ariſt. dictum eſt totum eſſe formam, & formam eſſe totum. Idcirco Alex. (ſi modo Alex. fuit, ſed certè quiſquis fuit, magnus vir fuit) in 7° Metaph. com. xvii. oſtendebat formam non gigni; qooniam forma eſſet quædam, vt ita dixerim, totalitas, atque vniuerſitas: qoæ puncto temporis erumpit in actum. Id. n. ſignificat ratio ab ipſo allata, ſi accuratè expendatur; de qua re infra copioſius.

Quomodo partes ſint poteſtate in toto.

Diligenter etiam notandus eſt modus ille poteſtatis, quo dicuntur partes eſſe poteſtate in toto vii. metaph. lvi. & vnitates in numero eodem vii. 49. neque enim eo modo ſunt poteſtate, quo forma ignis in materia aquæ. Nam ſi partes diſtinguantur, non eſſentiam nouam acquirunt, ſed nouos terminos. Sunt autem multæ notiones iſtarum vocum, poteſtas, & actus; quàmuis non omnes ſint expreſſæ, neque exprimi definitione queant ix. Metaphy. xi. ſi tamen hic modus poteſtatis à nobis definiendus ſit, ita definietur, vt illud dicatur poteſtate eſſe, quod non ex ſe, ſed aliunde terminum habet. Sic ab Auerroe in Epitomate metaph. ad finem ſecundi tractatus ſtatuitur dimenſiones eſſe poteſtate in materia; quoniam ſ. ex ſeſe terminum non habent; ſed expectant à forma accedente. Hoc igitur eodem pacto dicimus dimidia eſſe poteſtate in toto, quoniam non per ſe terminata conſiſtunt; ſed terminantur termino totius; itemque vnitates in numero; eoque dum coniunguntur, aliam quandam vnitatem, alıomque terminum adipiſcuntur. Sex enim ſemel ſunt ſex; ac ſubſtantia cuiuſque eſt, quod ſemel v. met. xix. Non eſt igitur iſta pura quædam, & abſoluta facultas, ſed interiecta intermedia inter actum, & poteſtatem; quod de genere docet Auerr. in eodem ii. tractatu in octauum met. xv. & xvi.

Quomodo ex pluribus formis fiat vna.

Sed reuertamur ad argumenti confutationem. Ex formis antecedentibus & poſtrema non ob externum aliquod vinculum, ſed ob naturæ coniunctionem, & affinitatem efficitur, vt diximus, vnum quiddam; quod præclarè oſtendebat Philoponus ad finem primi de anima; ſicuti etiam quælibet forma ſuoptè nutu, ſuapteque natura cum materia coniungitur quoniam forma eſt actus; materia poteſtas viii. met. xv. Quare, ſicuti ex materia, & forma efficitur vnū, quia materia eſt poteſtas, forma eſt actus; ita cū priores formæ ſint quaſi materia poſterioris, & poteſtatem adhuc habeant acquirendi perfectiorem formam, ita vt poſterior forma ſit actus prioris; nihil mirum ſi ex priore quæ eſt poteſtate; & poſteriore, quæ eſt actus, vnum qoiddam efficiatur. Quare forma poſterior non aduenit rei exiſtenti actu, ſed in vnum congregata cum aliis inhæret materiæ primæ eamque format. Nec ſequitur, quod pertimeſcunt, rem illam bis aut ſæpius fore ſubſtantiam; quàmuis pluribus formis prædita ſit, quarum quælibet ſubſtantiā, & hoc aliquid poſſit conſtituere; quandoquidem in ſpecie perfectiore prior forma cum poſteriore ità cōnexa eſt, vt in vnam formam integram coierint;

Idcircoque vnam tantum ſubſtantiam conſtituunt. Conſtat id in numeris. Nam in quaternione, exempli cauſa, poſtrema vnitas accedens ternioni vnicam tantum numeri ſpeciem conficit; nec quaternio bis numerus eſt. Videtis argumentum, quo illi maximè nituntur, à nobis facillimè reprehendi. Ferri etiam poteſt reprehenſio, quæ à Scoto, & Ianduno, & aliis affertur dicentibus quicquid aduenit rei exiſtenti actu, vt actu exiſtit, eſſe accidens; formas autem poſteriores aduenire materiæ formatæ quidem, & actu exiſtenti, verumtamen quatenus adhuc poteſtate eſt & perfectiorem formam, atque actum expectat: diſtingui autẽ à nobis non incommodè poſſe poſterius aduenientem formam ab accidente, eòquòd forma poſterius adueniens, ſit nobilior & perfectior priore; accidens autem minimè. Verè iſthæc dicuntur; ſed tamen mea mihi reſponſio videtur tutior, optimis, vt audiuiſtis, auctoribus nixa. Hæc erant, quæ Diuo Thomæ reſpondenda putabamus.

Ex iis, quæ diximus, ſatis conſtare poteſt, quomodo etiam Alberti argumentis queamus occurrere; quæ ille pri. & iii. de anima attulit. Inter quæ vnum tamen eſt, quod propriè confutari poſtulat. Cuius explicandi occaſione, illa ſimul explicabimus, an omnes formæ ſimul generentur, an generatio interdum ſit motus, & fiat in tempore, an generatio terminetur ad relationem, quomodo generatio ſit mutatio totius in totum, atque vnius interitus ſit alterius ortus; & vtrum intereunte anima omnes priores formæ deleantur: ſcimus.n. harum quæſtionum explicationem vehementer deſiderari. Quærit igitur Albertus, vtrum anima vegetabilis ſit poſtrema præparatio, & cultura materiæ ad ſentientem accipiendam, an minimè. Si poſtremus apparatus eſt, cum benè affecta, & præparata ſatis materia repentè forma erumpat in actum; profectò quotieſcunque in materia aderit vegetabilis anima, continuò etiam adfuerit ſimul ſentiens; ita omnes plantæ, quoniam materiam habent anima vegetabili præditam, neceſſariò ſenſum quoque accipient. Sin poſtremus apparatus non eſt, profectò inter animam vegetabilem, & ſentientem aliqua alia forma, & anima intercedet, quæ materiam ad ſentientem accipiendam tandem reddat optimè affectam, & quantum ſatis ſit præparatam. Reſpondeo aliam quandam miſtionis formam requiri in materia, aliamque partium diſtinctionem, & conformationem, vbi anima tantum vegetabilis eſt extundenda, aliam, vbi præterea ſentiens. Quare tunc anima vegetabilis erit poſtremus apparatus ad ſentientem accipiendam, cum talem elementorum miſtionem ſortita fuerit, vt ex ea non ſolum ipſa, verumetiam ſentiens queat emergere; quòd ſi miſtionem nacta fuerit ad ſe tantum accipiendam idoneam, minimè autem ad ſentientem, tunc ſe ipſa contenta erit, neque aliam formam expectans plantam conſtituet. Nec verò negandum eſt priorem formam eſſe apparatum materiæ & culturam pro poſteriore forma accipienda, quàmuis Albertus omnem iſtiuſmodi apparatum velit genere accidentium contineri. Nam ad nobiliorem formam accipiendam ignobilior tanquam fundamentum neceſſariò requiritur; quod Themiſtii eſt iii. de anima cap. xxvii. Quare non tantum cultura materiæ, verumetiam pars totius, & fundamentũ eſt. Ad conſtandum enim totum partes antea exiſtant oportet, atque idcircò præparationes rectè vocari queunt.

An prior anima ſit apparatus ad accipiendam poſteriorem.

Quæres fortaſſe an iſtæ animæ eodem puncto temporis in animali exoriantur. Dubitauit hac de re Ianduus; verumtamen in eam partem propendere viſus eſt, vt exiſtimaret diuerſis temporibus generari; quod ego multo veriſsimum, & Ariſtoteli maximè conſentaneum puto; qui fœtum inquit primum viuere vitam plantæ, deinde animalis; atque ante animæ aduentum antecesſiſſe formam miſtionis veriſimile eſt. Sed argumentaberis. Si dum fœtus ſit animal, iam aliquam formam habet, ergo iſthæc animalis generatio motus eſt, & quod generatur, erit: adeſt.n. forma, per quam ſubiectum eſt actu: Ariſtoteles autem v. Phyſi. viii. perſpicuis verbis dicebat, quod generatur, non eſſe. Præterea animalis generatio, quando tot formis conſtat, quæ non eodem puncto temporis exoriuntur, aut erit continuata, aut certè multis motibus conſtans; quod vtrunque naturæ generationis videtur aduerſari, quã omnes aſſerunt momento obiri, & abſolui. Ad hanc quæſtionem explicandam valdè mihi opus eſt benignitate, & æquitate veſtra. Scio enim quæ dicam, inaudita his temporibus eſſe, ſed verba Ariſtotelis, & veterum peripateticorum ſententias expendatis, vehementer vos oro. Ita enim maiorem fortaſſe mihi fidem habebitis. Alexander vii. metaph. com. xvii. quẽ locum ſuperius etiam obſeruandum propoſuimus, hac ratione probabat formam non generari, ſed compoſitum corpus; quoniam quod generatur, partium eſt compos, ac diuiditur in partem prius genitam, & in partem poſterius generandam; formam autem tunc exiſtere, & exoriri aſſerebat, cum res vndique abſoluta, & perfecta eſſet; quòd.ſ. eſſet, vti diximus, vniuerſitas, & totalitas quædam indiuidua non quidem ſimpliciter, ſed quòd in ſimiles vniuerſitates non diuiditur; quomodo etiam aliàs notauimus ab Ariſtotele in libro de

An omnes formæ ſimul generentur

Vtrum generatio animalis ſit motus, & fiat in tempore.

ſenſu

ſenſu & ſenſili cap. iii. multiformia, & heterogenea vocari indiuidua. Ergo vniuerſitas iſta, quoniam indiuidua eſt, puncto temporis erumpit in actum; acquiritur tamen per partes, quatenus ad iſtius vniuerſitatis ortum neceſſario requiruntur partes; licet non ſint partes ipſius vniuerſitatis, quæ indiuiduum quiddam eſt, ſed ipſius totius, atque vniuerſi compoſiti corporis. Sic domus fit per partes, & tempore, quàmuis tota ipſa figura domus, quæ ex cõpoſitione partium exiſtit, momento erumpat in actum. Atque omnino idem ſemper iudiciũ ab Ariſtotele fit mutationis in ſubſtantia, atque mutationis in quarta ſpecie qualitatis. Quare ab Ariſtotele pri. phy. lxiii. æque ſimpliciter dicuntur oriri, quæ fiunt per compoſitioné, aut additionem, aut diminutionem, atque illa, quæ fiunt alterata, & affecta materia. Atq; Alexãder nono metaph. com. xii. ex Ariſtotele notabat plurimum intereſſe ea, quæ formæ alicuius ſubiecti ſunt, ab iis, quæ affectiones. Nam ex affectionibus ſubiecta nominantur (dicimus. n. hominem eſſe album, minimè autem album eſſe humanum, aut hominem) contra formæ non de ſubiecto dicuntur, ſed potius ex ſubiecto ipſæ nominantur; non enim dicimus æs eſſe ſtatuam, aut elementa eſſe hominem, ſed ſtatuam eſſe æream, hominem conſtare ex elementis. Quod apertè eſt Ariſtotelis vii. phy. à xv. textu vſque ad xviii. Quare idem Alexan. cũ vii. metaph. loco iam notato, de generatione loqueretur, globi, & domus exemplum afferebat. Ergo vt globus tempore fit, diuerſæque partes ipſius diuerſis temporibus, ipſa autem vniuerſitas, id eſt globi integra, ſuiſque numeris abſoluta figura momento prodit, ità intelligendũ corpora naturalia tempore generari, ac diuerſis temporibus formam miſtionis, animam vegetabilem, ſenſuum; integritatem autem illam exiſtentem ex compoſitione omnium partium, & præcipuè ex præſentia poſtremæ eſſe finem mutationis, & momento exoriri. Mutationem verò omnem tempore obiri, & abſolui, Ariſt. eſt, & Auer. vi. phy. à xxxii. vſque ad xl. quã obrem rectè dicebat Auer. pri. phy. lxii. non ceſſare partes ſpermatis (id eſt ſanguinis menſtrui) recedere & fieri partes hominis quouſque forma humana perficiatur. Atque idem vi. phy. 59. egregiè ex Ariſt. declarabat generationem rerum compoſitarum, vt domus, vt hominis, vt aliorum corporum organicorum non ſolum egere tempore, verùm etiam obiri, & confici ex rebus mutatis, quæ diuerſæ ſpeciei ſunt, vt fundamentum, & paries, vt cor & cerebrũ; quàmuis mutatio tota ſtatuatur eadem ſpecie, quoniam ad eundem terminum, tanquàm ad finem tendit. Galenus etiam pri. de locis affectis aureis planè verbis docebat in rebus homogeneis vnà cum generatione adeſſe eſſentiam, at in heterogeneis, & multiformib. eſſentiam eſſe poſteriorem generatione; quandoquidem generatur primò cor, cerebrum, iecur, deindè partibus omnibus conſtitutis tota ipſa eſſentia prodit in lucem. Hæc igitur eſſentia, hæc forma eſt terminus mutationis, & momento exiſtit; quàmuis vt ad eam perueniatur, tempore fit opus, non ſolum pro immutanda, & alteranda materia, verùm etiam pro diuerſis ipſius concreti corporis partibus procreandis. Hoc enim eſt, quod generatur, vt ex Alexandro diximus. Multò tamen minori tempore in ſuis operibus moliendis eget natura, quàm ars; quod à Theophraſto pri lib. de cauſis plantarum docemur *In prima plantarum generatione prouenit quidem prius radix, quàm germina, ſed non adeò, vt ſpacium quoddam temporis amplum præcedat, ſed ità vt breue admodum intelligi poßit, quemadmodum in animalium generatione cor; quæque circa cor ipſum conſiſtunt. Natura enim, vt ita loquar, nullam penitus rem particulatim, vt ars, facere ſolet, ſed omnia vniuerſim ſimulque procreat, quàmuis alia prius, quàm alia conficiat.*

Verùm dubitabis. Ex accidente etiam & ſubiecto fit totum quiddam, & iſta vniuerſitas puncto temporis videtur exiſtere. Item ex pluribus gradibus caloris fit totus quidam calor; quare hæc etiam caloris vniuerſitas momento exiſtet; ergo nihil cauſæ erat, cur ſubſtantiã potius, quàm accidentia, & patibiles qualitates momento exiſtere ſtatueremus. Alexander ſanè in viii. metaph. com. xi. idem afferit de albo, ac de forma ſubſtantiam conſtituente, album ſcilicet momento indiuiduo ingenerari, quàmuis lignum tempore albeſcat; nimirum ſpectans ille ad poſtremam candoris abſolutionem, quæ & ipſa indiuiduo momento exiſtit; eſt enim finis. Verumtamen hoc inter formas, & patibiles qualitates intereſt, quòd in patibilibus qualitatibus ſubiectum ex ipſis nominatur: quare cum ipſum ſubiectum dicamus illas accipere, vt lignum fieri candidum, vel frigidum, idque tempore fiat, idcirco accidẽtia tempore aſſerimus generari; Formæ autem vt antea oſtendimus, non ſunt huiuſmodi ex quibus ſubiectum nominetur (non enim dicimus, æs eſſe ſtatuam) eoque in generatione formæ non extat tempus, quomodo in affectionum generatione. Præterea plures illi gradus caloris eiuſdem naturæ ſunt, vt infra oſtendemus, idcircoque vno gradu adepto ſtatim eſt calor; non autem facto fundamento, aut iecore continuò eſt domus, vel animal. Mitto formas (præter illas elementorum, de quibus infrà) tempore generari ob accidentia, quæ inter ſe

Vtrum accidentia tempore, vel momento generent.

pugnant

pugnant; accidentia autem non ob formas, ſed ob ſuam ipſorum contentionem, & pugnam. Illud etiam attendas velim, illa verè eſſe totum, quæ ſont verè vnom; tanquàm vniuerſitas ſit vnitas v. metaphy. xxxi. quare cum ex ſubiecto, & accidente non fiat verè vnum, quòd diuerſi generis ſunt; neque verè etiam totum quiddam ex illis exoritur; quare materia formata ſtatim eſt totom ante omnia accidentia.

An generatio ſit ad relationem.

Dubitabis adhuc: iſta vniuerſitas, ac totalitas videtur ſanè eſſe comparatio, & relatio quædam; quare ſi generatio ad iſtam, tanquàm ad finem peruenit; certè relatio finis generationis erit, quod multò abſurdiſsimum. Dico, totum mea ſententia nihil aliud eſſe, vt aliàs oſtendi, quā partes ſimul ionctas, veramq; rei formam eſſe vnicam, ex plurib. tamē perſæpè formis, tanquàm partibus arctiſsimo inter ſe naturæ vineolo coniunctis coagmentatam, & compoſitam, vt in plantis, & animalibus; generationiſque terminum, & finem eſſe poſtremam partē cæteris tamen antecedentib. partibus connexam; ex qoa coniunctione exoritur vniuerſitas illa. Idcirco dicebat Ariſtoteles iii. de cœlo xxiiii. ordinem eſſe propriam naturam ſenſiliom. Sic generatio non deſinit in relatione, ſed in re, quam relatio comitatur; vt patris effectio deſinit in filio, id eſt in effecto, quod comitatur relatio illa.

Quomodo, quod generatur, non ſit ex v. phy. vi.i.

His ità fixis, & ſtabilitis iam oſtendere poſſumus, cur ab Ariſtotele v. phy. viii. dictum ſit quod generatur, non eſſe. Interpretatio quidem Scoti nollo pacto contemnenda, omnem formam, quæ ſubſtantia ſit, tribuere eſſe ſimpliciter, eoque, qood generatur non eſſe, id eſt nō habere illud eſſe ſimpliciter, quod habebit ab adueniente forma. Videtur iſtud ex ore Aueerois mitti iii. de cœlo lxvii. Dubitans eo loco, quì materia formis elementorom iam prædita, aliam præterea in miſtione accipere formam queat, cum tamen recipiens expers eſſe debeat naturæ recipiendæ; reſpondet, ſi ſubiectum omnium formarum capax eſſe debeat, carēdum illi omnibus formis eſſe, cuiuſmodi quidem ſit materia prima. Sin aliquarom tantū capax eſſe debeat, iſtis illi eſſe carendum, minimè autem omnibus; quemadmodum oculos, qui capax colorum eſt; illis careat oportet, minimè autem primis qualitatib. Ità materiæ ſecundæ poſſunt habere aliquam formam, dūmodo eius ſint expertia, quam recepturæ ſunt. Sed verè propemodum reprehenderet Auerroem D. Thomas in opoſculo, oſtendeos id ſubiecto etiam accideotium conuenire (nam ſubiectū accidentium non eſt illud, quod debet euadere per motum; ex quo poſſemus eodem ſenſu dicere, quod mouetur non eſſe; ità quod generatur ab eo, quod mooetur, noo intereſſet) niſi iam ex Scoto qnaſi Auerrois mentem expliceāte audiuiſſemus, cum ita diceret, quod generatur non habere illod eſſe ſimpliciter, quod habiturum eſt. At ſubiectum motus habet idem eſſe ſimpliciter initio, atque in fine motus. Poſſumus tamen nos tutius, niſi fallor, reſpondere, cum ex formis antecedentib. & poſtrema fiat quædam vnica forma, & quod iſtam vnicam, atqoe integram formam ſoſtinet, ſit materia prima; idcirco quod generatur non eſſe: nam materia prima, quæ totam iſtam formam per generatiooem debet inducere, non eſt actu; qoa etiam in explanatione à Simplicio non videmor diſcedere. Vt omittam eo loco de generatione vniuerſè pertractari. Quare cum in elementorum orto dum materia vnam formam induit, alteram exuat, nullamque retineat; ita in elementis, quod generatur non ſit; hac ratione potuit generatio à motu diſtingui, qoòd in motu ſemper ſubiectum exiſtat, in generatione aotem non ſemper, ſed perſæpè quod generatur, nō ſit, vt in elementis. Indefioitæ enim propoſitiones, qualis illa eſt, minimè rarò particularium inſtar obtinent.

Quomodo, quod generatur non ſit in loco.

Non multò ſecus illa altera propoſitio eſt interpretanda, quod generatur, non eſſe in loco. In loco enim certo, ac definito illud tantom eſt, quod ſimpliciter exiſtit; quare cum quod generatur, eatenus generetur, quatenus ſimpliciter non eſt, idcircò neque in loco etiam reponitur. Quæ autem mouentur, mouentur vt actu ſunt; ita in certo quodam iam loco exiſtere intelliguntur. Nec tamen mihi maximè diſplicent quæ ab aliis, & à Scoto præcipuè de iſta propoſitione afferuntur; de qua re infra dabitur commodioe differeodi locus.

Quomodo generatio ſit mutatio totius in totum.

Sed iam occurrendum eſt difficultati; quæ ex definitiooe generationis hoc capite nobis tradita exiſtit. Ita ad hoc caput rectè explanandum neceſſariam fuiſſe huius qoæſtionis explicationem cogooſcetis. Generatio igitur eſt mutatio totius in totum nullo ſeoſili manente vt ſubiecto, inquit Ariſtoteles. Ergo ſi ſtatuamus, dum anima ſentiens generatur, aliam iam adeſſe formam in materia, profectò aduerſabimor Ariſtoteli. Iam enim manſerit aliquod ſenſile vt ſobiectum, id eſt materia, à priore forma iam expolita; neque fuerit mutatio totius in totum. Zimara theoremate xx. contemnit eos, qui hoc argumentum attulerunt, & inquit homooymia eſſe decæptos.

Alia.n.generatio eſt, quæ hic definitur; alia, quæ iiii. Meteor. quam reapſe putat eſſe idem, atque miſtionem ad finem huius libri definitam, ratione duntaxat diuerſam; alia poſtremò, quæ in libro de vita, & morte; vbi ſcribitur generationem eſſe primam communicationem animæ calori naturali, & vitam eſſe eiuſdem animæ in eodem calore permanſionem. Hic igitur definitur generatio elementorum (quando hi libri elementis præcipuè dicati ſunt) in qua fit mutatio totius in totum, ſolaque materia prima non ſenſilis manet vt ſubiectum. Cæterũ D. Thomas haud paulò accuratius verba Ariſtotelis perpendens inquit hanc generationis definitionem nunc traditam omnibus rebus naturalibus debere conuenire. In primis.n.proœmii verbis ſcribit Ariſtoteles de generatione in vniuerſum eſſe agendum, & paulò poſt reprehendit Platonem, qui elementorum duntaxat generationem tradiderit, ac definierit, cum vniuerſè omnium rerum afferenda eſſet. Quare puto ego omnem generationem corporum naturalium eſſe mutationem totius in totum; quoniam mutatur ipſa vniuerſitas, & totalitas; quemadmodum cum ex ternione fit quaternio, eſt mutatio totius in totum: aliud enim totum ternio eſt, aliud quaternio. Sic cum ex vegetabili fit ſentiens, mutatur totum in totum; quòd ſemper vnica forma adeſt, quæ quidem integra, ac tota eſſentia ſit: quare nullum etiã ſenſile manet tanquam ſubiectum. Nam cum ex omnibus formis materiæ inhærentibus vnica forma fiat, iſtique vnicæ, atque integræ formæ ſola materia prima ſubſternatur; meritò ſola tantum materia, quæ ſuapte natura non eſt ſenſilis, dicitur in omni generatione tanquàm ſubiectum manere. Simile quiddam habetis à Philopono com. lxxii. vbi oſtendit frigidum non eſſe affectionem humidi, ſed ambo materiæ. Ex ſubſtantia autem, & accidente non fit ſimpliciter vnum; ac propterea dicimus manere idem totum, id eſt eandem ſubſtantiam concretam. Hæc.n.vt diximus, ſine accidentibus totum eſt. Sic etiam in animalis interitu, cũ reſtat cadauer, quàmuis nulla noua forma prodeat in lucem, tamen fit mutatio totius in totum; quãdoquidem alia emergit vniuerſitas, alia integra, atq; abſoluta eſſentia; & quod erat poteſtate, fit actu.i forma illa miſtionis, quæ antea à forma animalis terminabatur, poſt animalis interitum euadit ipſa terminus materiei; quemadmodum cum ex quaternione fit ternio, tertia vnitas, quæ in quaternione à quarta terminabatur, in ternione ipſa euadit terminus; idcircoque actu dicitur exiſtere, cum antea fuiſſet poteſtate. Atque hoc modo facillimè nos diſſoluimus, quod & Scoto, & iis, qui è Scoto, magnam attulit dubitationem, quomodo vnius interitus ſit alterius ortus. Semper.n.vel poſtrema duntaxat forma intereunte interit totum ipſum; & fit aliud totũ ex formis remanentibus. Ità ortus ſemper comitatur interitũ. Ita corpus, quod antea erat pars animalis, anima abeunte euadit totum, qua in re diximus erraſſe Scotum.

Quomodo ſemper vnius interitus ſit alterius ortus.

Verùm hoc loco alia difficultas eſt tollẽda. Dubitauerit.n.facilè quiſpiã hanc ob cauſam. Animæ nihil eſt aduerſarium; quare per ſe non interit; quin ſi ſenex acciperet oculum iuuenis, videret, vt iuuenis pri. de anima lxv. ergo catenus interit, quatenus aliqua prior forma abit, quam tanquàm columen, & fundamentum ſuum anima requirebat. Talis erat forma miſtionis, vel etiam formæ ipſæ elementorum; quare abeunte anima, neceſſe eſt omnes priores formas iam interiiſſe; ſic nunquàm remanere poterit idem corpus. Non malè reſpondet Scotus ſociatam eſſe miſtionis formam ſuis quibuſdam qualitatib. quæ tñ abſolutiores, & perfectiores ſint oportet, cum anima accipienda eſt; quàm cum ipſamet miſtionis forma integrè formare debet: propterea deprauatis iſtis qualitatibus interire quidem animam, quæ perfectiorem ipſarum gradum, & conditionem poſtulabat; manere autem poſſe miſtionis formã, quæ inferiore quodam gradu contenta eſſe queat; non tñ manere diu, quandoquidem cum iſtæ qualitates ſemel fœdus fregerint, impoſitumque ab anima ordinem prætererierint, non faciunt ſeditionis finem, quòad miſtum in ſimplicia fuerit diſſolutum. Sed verius ità puto dici (nam apud nos, qui ſine dubio cenſemus elementa manere in miſto, non ſat veriſimile eſt, immutari, ac variari primas qualitates, & nihilominus formas elementorum, aut miſtionis formam eandem manere) animam, vt ex Ariſtotele audiuimus, communicari calori naturali tanquàm præcipuo ſubiecto, & in viuentibus perfectioribus calori naturali præcipuæ, ac certæ partis, cuiuſmodi eſt cor; interire autem hunc calorem aut naturà, aut vi; prout ab Ariſtotele in libro de ſpiratione, & alibi ſæpè eſt oſtenſum, & intereunte ipſo animam interire; quare poteſt forma miſtionis cordis, aut ſpiritus interiiſſe, & manere tamen peculiaris aliarũ partium forma, vt muſculorum, neruorum, oſsium; quàmuis in his etiam partibus calore, à corde influente deſtitutis, forma etiam inſita, quæ ab illo fouebatur, citius euaneſcit; quod à Gal. habes in extremo pri. lib. de locis affectis; præterquã in partibus valdè ſiccis, cuiuſmodi ſunt oſſa. Animaduertendum etiam eſt corpus cadaueris non ità eſſe vnum, vt viuens erat: viuens.n.erat vnum, non tantum opera vinculorum & compage mutua, ſed etiam vi animæ, quæ in omnes partes ſeſe fundebat, omneſque amplectebatur, & fouebat. Cadauer autem eſt vnum, eoquod compagem priorem ſeruat.

An intereunte anima omnes priores formæ deleã tur.

Hinc

Hinc ratio reddi poteſt, cur ſæpenumero dicat Ariſtoteles manũ mortuam eſſe homonymè manum, itemque carnem, quàmuis non ità euidenter homogeneas partes, quemadmodum heterogeneas, de qua re in ſequenti capite. Manus enim viua nuncupatur manus ex poſtrema forma, id eſt anima, per quam poteſt ſuum munus obire; mortua autem dicitur manus ex figura, quæ remanſit. Omnino, quemadmodum iam ſtatuimus, in omni ortu, & interitu variatur forma, ac totum; idcircoque ſi maneat idem nomen ſignificans totum, homonymum ſine dubio erit. Hæc quantum ad formarũ multitudinem attinet, ſatis eſſe duximus ad omnes tollendas dubitationes, quæ ex verbis Ariſtotelis poſſent exoriri. De Auerroe autem nihil dicemus; quoniam iiſdem modis ſententias ab illo prolatas interpretari poſſumus; illud tamen admonentes non omnia ſemper argumenta, quæ ipſe aduerſus Auicennam, & alios, aut odio, aut ambitione ductus attulit, firmiſsimis niti fundamentis; ſed ſatis eſſe ſi aliquo loco neceſſaria afferantur, interdum verò probabiliter tantum agatur.

Quomodo manus mortua ſit æquiuocè manus.

Quòd verò ad genus à differentia diſtinguendum pertinet, vt nihil in hac quæſtione, quã tum in nobis eſt, poſſitis amplius deſiderare; nonnullæ aliæ Ariſtotelis ſententiæ ſunt expendendæ; primaque nobis ſe offert illa, quæ Zimaræ obſcura fuit, ex vii. metaphy. xx. In his quæ per ſe dicuntur, non eſſe diuerſum ſubiectum ab attributo; ſic enim illam affert Zimara. Primùm non veriſsima interpretatio eſt. Loquitur enim Ariſtoteles non de ſubiecto, & attributo, ſed de eſſentia, atque eo, cuius eſt eſſentia; ac docet in ſubſtantiis idem eſſe. Deinde, vt vera ſit: dicimus ſemper in ſubſtantiis aut totum attributum eſſe idem cum toto ſubiecto, aut idem cum parte ſubiecti. Nam cum hominem aſſerimus eſſe animal rationis compos, totum attributum idem eſt, atque totum ſubiectum; at cum dicimus, hominem eſſe animal, vel hominem eſſe rationis compotem, attributum idem eſt, atque pars illa ſubiecti, vnde ducitur; animal enim idem eſt, atque natura illa ſentiens, quæ eſt in homine, & rationis compos idem, atque intelligentia; & mens, quæ in eodem homine. Quod de accidentibus minimè aſſirmari poteſt, quoniam accidentia non ſunt partes, ſed conſequentia ſubiecti. Sequitur alia ſententia ex eodem vii. 43. in poſtrema differentia omnes ſuperiores contineri, cæteroqui definitionem futuram vnam coniunctione; quippe cum vna differentia futura ſit extra eſſentiam alterius; prout etiam docemur primo de partibus animalium cap. tertio, qua præcipuè auctoritate nititur D. Thomas. Contra ſexto Topicorum loco vigeſimoſeptimo, id præcepti definientibus datur, vt aut proximum genus ſpeciei definiendæ afferant; quandoquidem in eo ſuperiora omnia continentur; aut ſi remotius genus accipiant, adiungant illi omnes differentias, per quas proximum definitur. Ergo in poſtrema differentia ſuperiores non continentur; cæteroqui ſuperuacuæ illæ forent in definitione.

Quomodo genus à differentia diſtinguatur.

Explicatio ſententiæ Ariſt. vii. met. xx.

Explicatio ſententiæ Ariſt. vii. met. xxxxiii.

Primùm diligenter notanda ſunt quædam Auerrois verba in illud iii. caput pri. de partibus. Inquit. n. differentias eſſentiales non ſe mutuo continere; ſed tm̃ accidentales, vt bipes continet habens pedes; idque veriſsimè puto dici; quoniam, vt oſtendimus, in accidentibus non eſt multitudo formarum; eoque differentia inferior indidem ducitur, vnde ſuperior: at ſubſtantiæ perfectiores pluribus ſunt præditæ formis; à quarum vna ſuperior, ab altera inferior differentia ducitur: Ariſtoteles aũt eo loco conſiderare etiam diuiſionem per accidentia opus habebat; quandoquidem multæ animalium ſpecies accidentibus potius, quàm internis formis diſtingui à nobis poſſunt. Deinde, vt omnes ſcrupuli tollantur, dico poſtremam differentiam in ſubſtantiis dupliciter ſpectari poſſe; aut. n. conſideratur, vt ſignificat totam, atque integrã rei formã; quæ ſemper, vt diximus, in vnico corpore vnica eſt; nominatur tñ ex poſtrema, & nobiliſsima parte (ſic anima intelligens totam hominis eſſentiam ſignificare pōt, ſic anima ſentiens totã animalis) atque ita ſuperiores oẽs differentias, tanquàm partes continet, cuius veritatis vmbrã vidit Scotus in poſt analytica quæſt. xxiiii. & idcirco ſola cũ ſummo genere ſufficit ad definiendũ; ac fortè nihil etiam opus eſſet addere genus (definitio. n eſt ratio ex differentiis eodem ii. met. 43.) niſi quòd res tanquàm conſiſtentes concipiantur, acceptũ referãt generi; differentia. n. mõ qualitatis profertur. Aut eadem poſtrema differentia ſpectari pōt vt non totam formã, ſed poſtremã tantũ, & nobiliſsimã formæ partem ſignificat; quemadmodum ſentiens ſenſum tantum, rationis compos tm̃ mentem; atque ita ſuperiores nõ continet ſed perficit; quare aut proximo generi ſocianda eſt, aut certè omnes differentiæ exprimendæ. Huc addas, quæ ſuperius hac de re diximus. Tunc igitur rectè ſeſe habere diuiſio intelligetur rectéque differentiis vti, ex quibus verè, & non tantum coniunctione vnum efficiatur; cũ poſterior erit perfectio, & abſolutio prioris, & poſterior quaſi forma, prior quaſi materia; quod non fit in reprehenſis illis ab Ariſtotele diuiſionibus; animal aliud implume, aliud plumiferum, plumiferum aliud vrbanum, aliud ſylueſtre, vrbanum aliud album, aliud nigrum.

An in poſtrema differentia priores contineantur

Declaremus poſtremò illud, quod D. Thomæ, & Achillino maximam exhibuit moleſtiam; quomodo. ſ. genus ſpeciei attribui queat. Genus. n. vt exempli cauſa animal, ſumitur à parte

Quomodo genus de ſpecie prædicari queat.

homini.i ab anima ſentiente; pars autem toti non verè attribuitur: nam ſi dixerimus hominem eſſe manum, falſò dixerimus. Res igitur ſatis obſcura. Dicimus nos genus, dum attribuitur ſpeciei, concipi quaſi totum quoddam, licet præcipuè vnam partem ſignificet. Animal enim idem ſignificat, atque habens animam ſentientem: habens autem animam eſt totũ quoddam: adſignificat.n. ſubiectum quoque animæ ſentientis. Quamobrem, vt hominem eſſe manum falſò dixeris, at hominem eſſe præditum manu, non falſò; ita hominem eſſe animam ſentientem minimè verum eſt, at eſſe præditum anima ſentiente.i animal, multò veriſſimum. Explicata à nobis iſta obſcuriſsima quæſtio eſt longè quidem ſecus atque ab aliis ſit factum, ſed Ariſt.& veritati, niſi fallor, congruenter, multæque eiuſdem autoris ſententiæ illuſtratæ. Vos iſthæc ſæpè animo, & cogitatione verſate. Ita.n.fortaſſe, & quæ nunc videntur difficilia, facillima videbuntur, & multas alias vbique exorientes expedient difficultates.

2 *Vtrum in interitu fiat diſſolutio vſque ad materiam primam ex com. Philoponi.lxxii.*

PRoponitur quæſtio à Latinis, quam etiam tractauit Philoponus, vtrum in omni generatione, & interitu fiat reſolutio vſque ad materiam primam (ità enim loquuntur) tam ex parte formarum ad ſubſtantiam attinentium, quàm ex parte accidentium; quod tantundem eſt, ac ſi quæras, vtrum in aduentu nouæ formæ materia prima exuat omnes formas omnino, tùm quæ categoria ſubſtantiæ, tùm quæ aliis nouem continentur. D. Thomas (à quo etiam non multum videtur diſſentire Philoponus) ſe ipſe audiens, ſuorumque principiorum non oblitus, non dubitat, quin omnis forma ſubſtantiam conſtituens intereat; quandoquidem vnius rei vnica eſt, & ſimplex forma; & niſi hæc interiret, neque res ipſa etiam interiret, neque alia poſſet generari; neque etiam dubitat, quin ſimul omnia accidentia diſpereãt quandoquidem omnia ſubſtantiæ compóſitæ neceſſariò adhærent; illaque intereunte manere ipſa non queunt. Sed hæc nimium pugnant cum ſenſu. Nam cum elementa fiunt miſtum corpus, manent illorum formæ; cum fœtus fit animal, manent formæ partium organicarum. Ac de accidentibus quidem, quis non videt manere eandem figuram in cadauere primo de partibus animalium cap. primo, eandem quantitatem, eandem cicatricem? quinimo vires manent in plantis, etiam cum exaruerunt. Dicere autem priorem cicatricem abire, & aliam ſimilem, quæque ſenſum fallere queat, in locum prioris ſuccedere, nihil aliud eſt, quàm totam Ariſtotelis philoſophiam euertere. Reſcinditur enim iudicium ſenſus; accidentium generationem momento abſolui, ac multa alia abſurda demus oportet.

Alii putarunt manere in genito, & corrupto eandem formam corporeitatis; quam ſatis exploſimus; Scotus in animalibus formam illam organizationis; quam nos ſine anima ſubſtantiam eſſe nolumus, ſed ad quartam ſpeciem qualitatis eſſe referendam. Totum enim, vt iam conſtituimus, nihil aliud eſt, quàm partes ſimul iunctæ; & fiunt vnum naturæ coniunctione; minimè autem ob aliquam formam ex illis exorientem vii metaph.l.1 Nos igitur congruenter iis, quæ fixa, & ſtabilita ſunt, dicimus in mutatione elementorum nullam formam manere, quæ ſubſtantia ſit; quoniam illa vnicam, & ſimplicem formam habent. Cum ex elementis fit miſtum, manent illorum formæ fractæ & remiſſæ; cum ex miſto elementa; aliquod vnum ex ipſis interit, aliqua autem maiores vires accipiunt (quod infra oſtendemus) ità, vt per ſe conſtare queant. In corporibus animatis formæ priores manent, & accipiunt nouam, ac perfectiorem formam; hac autem abeunte, ſaltem in principe parte, vt in corde forma miſtionis interit; quàmuis in aliquibus, vt in cute, in neruis, in oſsibus, manere aliquandiu poſsit. De accidentibus autem putamus, quæ aut materiam primò ſequuntur, aut formas iſtas manentes, & ipſa manere; quæ autem ſequuntur formam abeuntem, & ipſa abire, niſi à ſimili quadam forma adueniente conſeruentur; vt in mutatione aëris in ignem perſpicuitas manet, quòd à forma ignis idem accidens poſtulante conſeruetur. Quomodo autem generatio ſit mutatio totius in totum, iam diximus. Semper enim mutatur vniuerſitas, ac tota ipſa forma; quod in cauſa fuit, vt quæſtionem de formarum multitudine explicandam ducéremus. Videbamus enim hæc, quæ à nobis hoc loco proponuntur, inde omnia pendere.

Quomodo ablatis ſpeciebus auferatur genus.

Idem etiam conſtare illud poteſt, ablatis ſpeciebus auferri quoque genus proximum, non tamen remotum. Cadauer enim amiſſa ſpeciali anima, neque etiam amplius genere animalis continetur; retinet tamen categoriam ſubſtantiæ; quoniam non amiſit illud, vnde ad genus ſubſtantiæ referri queat; nam & antecedentes formæ, ſubſtantiæ erant. Quomodo autem dicatur manere eadem perſpicuitas, aut calor in mutatione aëris in ignem, ſi intenduntur (quod Philoponus non ſatis potuit concoquere) in ii.lib.diſputabimus. Non.n.ſunt oĩa vnũ in locũ conducenda; eòque etiã differimus quæſtionem illã á Latinis nunc nulla occaſiõe tractatã; an idem effectũ à diuerſis numero cauſis, ac diuerſis temporib. procreari queat.

Reliquum

Caput quintū.
Tex. Com. 25.

Reliquum autem de accretione diceres & qua nam re differat à generatione, & alteratione ; & quomodo creſcat creſcentium vnumquodq́, ac decreſcat decreſcentium quodcunq́. Principiò ſanè conſiderandum, vtrum differentia, quæ ipſis inter ſe ipſa eſt, conſiſtat duntaxat in eo quod eſt circa quod, veluti, quòd hæc quidem ex hoc in hoc mutatio, vt ex ſubſtantia poteſtate in ſubſtantiam actu generatio ſit ; quæ autem circa magnitudinem, accretio, ac diminutio ; quæ verò circa affectionem, alteratio : Vtraq́ autem dictarum ex poteſtate entibus in actum mutatio eſt ; an & modus mutationis differat. Nam illud quidem, quod alteratur, non videtur neceſſariò mutari ſecundum locum, neque quod generatur ; ſed quod creſcit, & decreſcit ; alio tamen modo, quàm id, quod fertur. Quod enim fertur, totum mutat locum ; quod autem augetur, ſicuti quod extenditur. Hoc enim manente partes mutantur loco, non quemadmodum, quæ globi. Nam hæ in æquali loco mutantur, manente toto ; quæ autem eius, quod creſcit ; ſemper in ampliorem locum ; in anguſtiorem autem eius, quod decreſcit. Tex. Com. 26. *Quòd igitur mutatio differt non ſolum eo circa quod, ſed etiam modo, eius quod oritur, & alteratur, & augetur, manifeſtum.*

Iis, quæ ad generationem, & alterationem pertinebant, ſatis conſtitutis, aggredimur iam ad accretionis naturam explicandam, quæ ſine generatione, & alteratione intelligi nequit, vt audietis, & animantium propria eſt ; quare de generatione, & alteratione tanquàm de ſimplicioribus, & communioribus mutationibus eſt antea diſputatum. Non proponimus autem anquirendum, Vtrum accretio ſit ; quoniam nullus vnquàm, vt notauit Philoponus, illam è rerum natura ſuſtulit. Sed naturam tantum illius ſeduló inueſtigamus : quam probè percipiemus, ſi ipſius differentiam à reliquis mutationibus nouerimus ; id autem tūc propè erimus aſſequuti ; cum modum ipſum, & rationem creſcendi, & decreſcendi intellexerimus ; quæ ſcilicet materies, quæ forma ; quæ efficiens cauſa. Aliquo enim horum, aut omnibus etiam aliquando res inter ſe differre ſolent. Sed de efficiente cauſa poſterius. In præſenti conſideremus, an materia tantum, & categoria in qua verſetur, diuerſa ſit ; an etiā modus id eſt forma, & facies ipſa, vt ita dixerim, mutationis. Materies quidem, & categoria ſine dubio diuerſa eſt. Generatio enim in categoria ſubſtantiæ verſatur, & à ſubſtantia poteſtate ad actu ſubſtantiam it : accretio verò, & diminutio in quantitate, & magnitudine ; alteratio in affectione, & patibili qualitate, *& vtraque dictarum*, id eſt mutatio in magnitudine, & mutatio in affectione (nam de generatione iam diximus ; & videtur iſtas duas nunc coniungere, quoniam ambæ in accidentibus ſunt) *ex poteſtate entibus*, ex quanto, & quali poteſtate *in actū mutatio eſt*, id eſt in actu quantum, in actu quale. Videntur aūt iſthæc verba, *vtraque autem dictarum ex poteſtate entibus in actum mutatio eſt*, idem valere, ac ſi diceret, propterea dubitamus ; quoniam forma ambarum mutationum, quæ in accidentibus & ipſius generationis eadem videtur. Verùm ne erres, addit Ariſtoteles, ſi attentius conſideraueris, modum etiam, & formam harum mutationum differre tibi viſum iri. Quod .n. alteratur, alterari poteſt non mutato loco ; vt aqua calfieri in eodem loco manens. Item quod oritur, oriri non mutato loco, vt ex ſanguine fieri eodem loco lac ; *ſed quod creſcit, ac decreſcit*, ſupple tu, neceſſariò mutat locum. At, ne fortè potes, quoniam in accretione & diminutione mutatur locus, ideo mutationem iſtam à latione non differre ; idcircò Ariſtoteles iſtarum inter ſe differentiam notat ; cæteroqui nihil opus erat, vt de latione ſermo haberetur ; de qua in phyſicis, & in libris de cœlo cumulatè eſt actum. Ergò quod fertur, totum mutat locum ; ita vt nulla illius pars ſit amplius in eadem loci parte, in qua prius erat. Quod autem creſcit, quaſi quod extenditur (nam omnino in accretione extenſio quædam requiritur, vt audietis) hoc pacto mutat locum ; vt totum ipſum id eſt maiores, & plures ipſius partes in eodem loco maneant ; quædam autem particulæ alium occupēt locum. At ne rurſus putes idem mutationis genus eſſe accretionem, & lationem, quæ in orbem, quoniam ſit hac etiam totum manet mutatis partibus ; aliis differentiis in aliud tempus dilatis, hoc nūc

notaſſe

notaſſe ſatis ſit; quòd partes globi in æquali loco voluuntur; ità vt tantum ſpacii occupetur poſt motum, quantum ante motum occupabatur; At partes eius rei, quæ creſcit, ſemper ampliorem creſcendo occupant locũ; ſicut illius quæ decreſcit, ſemper anguſtiorem. Quare mutatio eius, quod oritur, & eius, quod alteratur, & eius quod augetur, perſpicuè differunt, non tantum *eo circa quod* ſubiecto, & categoria, *ſed etiam modo*, modo ipſo; & forma quadam, quamuis differentiam iſtam procedente diſputatione multò ſubtilius exponemus.

Illud autem circa quod eſt mutatio, quæ ad accretionem, & diminutionem pertinet (circa magnitudinem autem videtur eſſe id, quod creſcere & decreſcere dicimus) vtromodo ſumendum eſt? Vtrum ex poteſtate quidem magnitudine, & corpore, actu autem incorporeo & magnitudinis experte fieri corpus, & magnitudinem; & cum hoc dupliciter accipi queat; vtromodo accretio fit? vtrum ex ipſa ſoluta per ſe materia, an inhærente alteri corpori? an vtroque modo nefas? ſoluta enim ſi exiſtat; vel nullum occupabit locum (nam veluti punctum quoddam) vel vacuum erit, & corpus non ſenſile. Horum autem partim quidem non poteſt, partim autem neceſſariò in aliquo ineſt: ſemper enim alicubi erit, quod gignitur ex ipſo: quamobrem, & illud vel per ſe, vel per accidens.

Tex.Com.27.

Libauimus quaſi differentiam propoſitæ nunc mutationis ab aliis antea expoſitis leuiterq; attigimus. In præſenti autem diligentius agendum: Nam hoc ferè perpetuum eſt Ariſtotelis inſtitutum, vt initio quaſi leuiter res informet, deindè optimè exprimat: Veniant igitur primo in medium dubitationes, vt quò, ſi rei naturam aſſequi volumus, perueniendum ſit, intelligamus. Vt autem allata nunc quæſtio à vobis benè percipiatur; notetur oportet, duplicem in accretione materiam eſſe; alteram, cui fit accretio, eamque magnitudinem eſſe diximus, Ariſtoteles autem vocat *circa quod*; alteram, vnde, & per quam fit accretio; cuiuſmodi eſt alimentum; quam nunc propriè materiam vocat. Sumendum igitur eſt, vtro modo ſe habeat id *circa quod*, id eſt quomodo magnitudini adueniat materia, per quam creſcat; quoniam enim duplex videtur ſtatui iſta materia poſſe, nimirum corporea, & incorporea; idcirco dixit *vtromodo*, idque clarius explicans addit, vtrum corpus & magnitudo fiat ex poteſtate quidem magnitudine, & corpore, actu autem incorporeo, & magnitudinis experte, an ſuppleto, ex actu corporeo, & magnitudine; quod ſecundum membrum partim tanquã ex vi ſermonis facilè ſupplendum, omiſit Ariſtoteles, partim eam ob cauſam, quòd in priore tantum membro nunc diſputationem prouecturi ſumus, vt ſcilicet eo euerſo ſecundum neceſſariò concedendum ſit. Cum igitur prius membrum dupliciter adhuc intelligi queat, rectè à nobis eſt diſtinguendum; idcircoque his verbis à nobis quæſtio proponetur. Vtromodo fiat accretio ex actu incorporeo, & magnitudinis experte, Vtrum inquam ex iſta incorporea materia per ſe conſtante, ſolutaque ac ſeparata, an minimè ſeorſum conſiſtente, ſed inhærente alteri corporeo: *an vtro modo nefas?* Incipit profligare quæſtionem, atque inquit, vtrocunque modo intelligatur ex incorporeo fieri accretionem nefas eſſe: ac primum oſtendit, non poſſe fieri ex materia ſoluta, & ſeparata, argumento illo vſitato, quod Græci vocant dilemma, M. Tullius complexionem, quæ vtrumuis conceſſeris, debet tollere. Ità argumentatur. Materia iſta ſoluta, *& ſeparata ſi exiſtat; vel nullum occupabit locum (nam veluti punctum quoddam) vel vacuum erit, & corpus non ſenſile*; ſed neutrum eſt concedendum; ergo materia iſta incorporea per ſe, & ſeparata conſiſtere non poteſt, Scripturam hãc quam nos ſequuti ſumus, teſtatur Philoponus in nonnullis codicibus reperiri; elicimus tamen nos ex ea aliam, atque Philoponus, ſententiam. Ea autem eſt huiuſmodi. Varias enim quæ afferri poſſent, interpretationes, omittendas iudicauimus. Si materia iſta incorporea ſeorſum conſiſteret; profectò vel nullum occuparet locum, eſſet enim veluti punctum quoddam, vel ſi aliquem occuparet locum, induceretur vacuum, in quo eſſet corpus non ſenſile. Didicimus enim iiii. phy. 51. & 52. Vacuum à veteribus fuiſſe conceptum locum priuatum corpore ſenſili. Quare ſi iſta materia ſit expers quantitatis, & idcirco corpus non ſenſile, qualem proponimus materiam primam informem; profectò ſi alicubi ſit; vacuus erit ille locus; quod idem aſſerebatur iii. de cœlo 29. & 54 quos cõtextus ſi quis diligenter attenderit probabit opinor, noſtram interpretationem. ***Horum autem partim quidem non poteſt, partim***

tim autem neceſſariò in aliquo in eſt, eſt aſſumptin argumentationis, in qua vtraque pars cõſequentis tollitur; ſed tamen, niſi fallor, permiſtè. Ea igitur, quæ in connexo illo afferebantur, partim eſſe non poſſunt, quod de pũncto, & vacuo intelligi putarim (nam neque vacuũ vllum eſt vt quarto phy. oſtendimus, neque ex punctis poteſt generari, aut augeri aliquid) partim in aliquo neceſſariò ſunt; quod de corpore inſenſili, id eſt de materia informi præcipuè intelligi velim. Nam ea quidem eſt in rerum natura, & ex ea omnia generantur, & augentur, non tamen per ſe conſtat, *ſed neceſſariò in aliquo ineſt*, id eſt pars alicuius corporis eſt, idcircoque locum aliquem ſemper occupat; illa enim voce *in aliquo* vtrunque ſignificari puto, eſſe inquam materiam in corpore aliquo, & idcirco in loco: oſtenditur materiam eſſe in aliquo verbis ſequentibus. *Semper enim alicubi erit quod gignitur ex ipſo; quamobrem & illud vel per ſe, vel per accidens*: loquitur de generatione Ariſtoteles, quaſi argumentetur à maiori ad minus. Nam ſi in generatione, vbi non quantitas, ſed ſubſtantia procreanda eſt; materia corporis expers eſſe non põt; quantò minus in accretione, in qua ipſa etiam generatio cõtinetur, & debet noua quantitas fieri? oſtendit igitur in generatione materiam neceſſariò eſſe in aliquo id eſt corpoream, & idcirco in loco (quod enim loco continetur, corpus eſt) hoc argumento. Si quod gignitur *ex ipſo* ex ipſa materia *eſt alicubi* corporeum eſt, & in loco, certè, *& illud*, id eſt materia ex qua gignitur, *vel per ſe vel per accidens*, vel per ſe corporea erit, & in loco; vel ſaltem continebitur in loco per accidens, & operâ alterius; id eſt quòd ſit pars ipſius corporis. Sed conſequens veriſsimum eſt (ſatis eſt enim ad illius veritatẽ ſecundam partem eſſe veram, materiam inquam eſſe in loco ſaltem interuentu alterius, nempè compoſiti corporis) ergo & antecedens. Connexum ex eo perſpicuum eſt; quoniam ſi aliquid, quod in loco ſit, fieret ex eo, quod non eſſet in loco, certè locus ille antea fuiſſet vacuus, vt iii. de cœlo xxix. dicebatur: vacuum autem nullum. Te.

Quod ſi in aliquo inerit; ſi ſolutum quidem ſic, vt illius neque per ſe neque per accidens quippiam ſit; multa ſequentur, quæ fieri nequeunt: dico autem hoc pacto, vt ſi fiat aër ex aqua, non aqua mutata erit, ſed quòd materia ipſius in aqua, ſit tanquàm in vaſe. Infinitas enim nihil prohibet materias eſſe; quare, & fieri actu. Præterea autem neque ſic videtur fieri aër ex aqua, tanquàm exiens ex manente. Tex. Com. 28.

Vlterius promouet dubitationem. Sit iam effectum, accretionem fieri ex materia, quæ in aliquo ſit. Rurſus de hac re ità ambigimus. Si materia iſta in aliquo ineſt; aut in illo inerit ita ſeparata, vt neque *illius aliquid per ſe*, id eſt neque pars eſſentiam conſtituens, *neque per accidens*, id eſt neque affectio, & accidens ſit, ſed in eo contineatur, quo pacto aqua in vaſe; aut (ſupple tu) erit aliquid illius, id eſt pars aliqua vel eſſentiam conſtituens, vel certè nõ nihil illi conducens: omittit rurſus hoc membrum Ariſtoteles, tanquàm ex altero ſupplendum, & tanquàm illud, quod veritatem obtinet. Concurrit enim cum ſuperiore membro, quod eandem ob cauſam diximus prætermitti; Siquidem parum intereſt, fiat ne mutatio ex materia quanta, & corporea, an ex materia non quanta, quæ tamen corporis, & magnitudinis pars ſit. Sed hæc infra melius intelligentur. Expendamus nunc, poſsit ne materia hæc contineri in aliquo corpore ſeparata ſic, vt illius, in quo continetur, nullo modo ſit pars. Ac ſanè ſi ita ponatur contineri; multa videntur ſequi, quæ fieri nequeant. Simile enim illud eſt, ac ſi dicas, cum ex aqua fit aër, nihil mutatam eſſe aquam, ſed materiam quandam, quæ in aqua, quaſi in vaſe continebatur, foras egreſſam proſiluiſſe, & factam eſſe aërem. Quòd ſi materia in aqua continebatur tàm ampla, quæ aëri procreando ſufficeret; certè, & alteram contineri nihil prohibet, & item alteram: nulla enim ratio afferri poteſt, cur hæc contineri queat, illa non queat; cum materiæ iſtæ ſint non quantæ, & locum non occupẽt; quo pacto etiam quarto phy. probatur, poſita corporum penetratione in grano milii contineri montem poſſe, quare res abibit in infinitum. Quòd ſi infinitæ materiæ ſunt in aqua, ex egreſsione iſtarum materierum infinita actu fient. Sequerentur autem iſtam opinionem multa alia abſurda; ipſamque probantes repugnaremus ſenſui. Ex quo addit Ariſtoteles, non ita videri fieri aërem ex aqua tanquàm exeuntem ex manente: ſenſu enim ipſo deprehenditur non exire ex aqua manente aërem, cum ex aqua aër fit: ſed aquam planè interire. Item cum ex pane fit ſanguis, euidenter mutatur forma panis, non autem ex manente pane prodit ſanguis. Mementote, quod antea monuimus, licet exemplum mutationis aquæ in aërem pertineat ad

generationem

generationem & interitum, tamen accretioni etiàm accommodari poſſe, ea nimirum ratione, quòd ſi generatio exiſtere non poteſt ex materia ita ſoluta ac ſeparata; multo minus exiſtere accretio poterit; quod ſequentia verba indicant.

Tex. Com. 29 *Satius igitur eſt omnibus materiam ponere inſeparabilem eſſe; quaſi eadem, & vna numero ſit, ratione autem non vna.*

Quaſi dicat; quod de generatione docuimus, valet etiam in cæteris mutationibus. *Satius.n. eſt omnibus*, omnibus mutationibus tam generationi, quàm accretioni, & alterationi ſubiicere materiam *inſeparabilem*, ita annexam rebus, vt illarum ſit pars, eamq́; reipſa eandẽ & vnam numero, ratione autem non vnam; quatenus generationi ſubiicitur, vt poteſtate ſubſtantia eſt; alterationi vt poteſtate qualitas; accretioni vt poteſtate quantitas. Ita.n. diuerſas quaſdam rationes, diuerſoſque exiſtendi modos induit. Hæc, niſi fallor, vera eſt huius loci interpretatio; quamuis eam Philoponus non viderit.

At verò corporis materiam neque ponendum puncta, neque lineas ob eaſdẽ cauſas. Illud autem, cuius hæc extrema, ipſa materies, quæ nunquam affectio-

Tex. Com. 30. *nis, & formæ expers eſſe poteſt. Generatur quidem igitur ſimpliciter alterum ex altero; vt in alijs eſt conſtitutum.*

Occurrit, niſi fallor, dubitationi cuidam. Nam quiſpiam fortaſſe audiens connexum illud ſupra poſitum, ſi materia incorporea per ſe conſiſtat, vel nullum locum occupaturam, (fore enim veluti punctum) aut fore corpus inſenſile in vacuo, dubitare potuiſſet, nú aliquid ſit omiſſum. Poſſet enim fortè materia iſta eſſe non tanquàm punctum, ſed tanquàm linea, aut ſuperficies. Notat igitur Ariſtoteles, eaſdem rationes, quibus probari poteſt puncta nó eſſe materiam per ſe conſiſtentem corporum, valere etiam ad probandum lineas non eſſe iſtã materiam; ne quis forte in hanc opinionem imprudenter veniret; nam & ipſæ lineæ, quoniam indiuiduæ ſecundum latitudinem, & profunditatem ſunt, in loco (ſi ponantur ſeorſum) neque per ſe, neque per accidens eſſe queunt; quàmuis cum in corpore ſpectantur, per accidens ſint in loco. Non eſt igitur materia rerum, quæ oriuntur & augentur (nam ad verã que ſemper ſpectare Ariſtotelem crediderim, præfatum iam omnibus mutationibus eandem ſubiici materiam) aut punctum, aut linea; ſed bene illud, *cuius hæc extrema*, id eſt eſſentia materiæ primæ; quæ quoniam nunquàm affectionum, & formæ expers eſt, idcirco ſemper actu corpus eſt, terminaturque à punctis, & lineis, & ſuperficiebus; & ob hanc cauſam, quia materia nunquàm priuatur formà; & antea in hoc libro, & pri. phy. & iii. de cœlo ſtatuimos generari ſimpliciter, & vniuerſè, *alterum ex altero*; id eſt ens actu, ex ente actu, quàmuis per accidens; per ſe enim oritur ex materia prima, cui accidit forma prior.

Et verò ab aliquo, quod actu ſit, aut eiuſdem ſpeciei, vt ignis ab igne; vel homo ab homine, aut ab actu; Durum enim non ſit à duro.

Conſtituta materia omnium mutationum, quæ vna ſuapte natura eſt, verùm diuerſas rationes, diuerſoſque exiſtendi modos ſubit, paucis verbis indicare voluit Ariſtoles, & alterã cauſam, id eſt efficientem, quam in omnibus mutationibus eſſe aliquid actu ens neceſſe eſt, atque ita actu ens, vt eam ſpeciem actu gerat; quam res gignenda habere debet, vt cum ignis ab igne, homo ab homine fit; aut ſaltem aliquo alio modo ſit actu; gerat.ſ. eandem formam ſi non ſpecie, ſaltem genere; ſi non genere, ſaltem analogià, & vi quadam. Nam durum fit à non duro, vt à frigido; quod quidem frigidum non eſt eiuſdem ſpeciei, neque fortè generis, proximi ſaltem, cum duro, & tamen efficit durum, quoniam actu eſt, & vim quandam habet ſimilem duriciei gignendæ. Ergo vtraque illarum cauſarum, quas in omni generatione ſpectari antea diximus, materia, & efficiens actu conſiſtit.

Tex. Com. 31. *Quoniam autem & ſubſtantiæ materia eſt corporeæ, corporis autem iam huiuſce, corpus enim commune nullum; eadem, & magnitudinis, & affectio-*

nis

nis eſt, ratione quidem ipſa ſeparabilis, loco autem minimè, niſi, & ipſæ affectiones ſeparabiles. Perſpicuum ſanè ex dubitatis, accretionem non eſſe mutationem ex poteſtate magnitudine, actu autem nullam habente magnitudinem. Nam ſeparabile ſanè eſſet commune ipſum. Hoc autem eſſe nefas, dictum eſt antea.

1 Interpoſita mentione de cauſa efficiente, vt ſimilitudinem ipſius cum altera cauſa, quæ materia eſt, oſtenderet, nam vtraque actu conſiſtat oportet, redit Ariſtoteles ad naturam ipſius materiæ magis conſtituendam, & explicandam; ac demonſtrat nullo pacto eſſe incorpoream. Vtitur autem duplici argumento; quorum primum ex antea dictis repetitur, & eſt quædam, vt ſolent Græci dicere, ἔνστασις, id eſt integra quædam ſententiæ alicuius exploſio; alterum autem ἀντιπαράστασις, in quo pars exploditur, pars conceditur; quare à Latinis rethoribus conceſſio nominari conſueuit. Primo igitur argumento nullo pacto materiã vnquam eſſe quantitatis expertem demonſtrat; Secundo, etiam ſi concedamus aliquando materiam expertem magnitudinis, vincemus tamen in accretione talem eſſe non poſſe. Primi argumenti fundamentum eſt hoc. quoniam ſubſtantiæ corporeæ materia eſt, ex qua generetur, & in qua cohæreat *corporis autem iam huiuſce*, id eſt ſubſtantiæ corporeæ ſingularis, ne fortè erres, *corpus enim commune nullum*, quod, ſcilicet oriri, aut interire queat (ſcribit.n. Ariſtoteles in proœmio pri. philoſophiæ, rerum ſingularium eſſe ortus & effectiones) hæc inquam eadẽ materia, quæ generationi ſubeſt, eſt quoque materia, *& magnitudinis* idcircoq; accretioni ſubiicitur, *& affectionis* idcircoque etiam alterationi, ratione quidem, & cogitatione ſeparabilis, vt antea diximus, qm̃ alia ratione ſubiicitur materies generationi, alia accretioni, & alterationi *loco autem minimè*, nõ enim vno loco ſita eſt materia ſubſtãtiæ, alio materia quantitatis. Hoc minimè fieri poteſt; *niſi & ipſæ affectiones ſeparabiles*, quaſi ità argumentetur. Si materia ſubſtantiæ eſſet loco ſeiuncta a materia quantitatis, & affectiunis; affectiones, & accidentia ipſa eſſent ſeparabilia à ſubſtantia. Id fieri non poſſe, perſpicuè patet; ergo neque illud etiam, ex quo ſequitur. Connexum facilè declarari poteſt. Nam ſi alio loco contineretur materia ſubſtantiæ, alio materia affectiuum; certè affectiones conſiſterent minimè ſubſtantiæ, tanquam fundamento innixæ. Cum hæc ita ſe habeant *perſpicuum ſanè ex dubitatis* conſtat ex argumentis iam concluſis, accretionem non exiſtere ex materia, quæ poteſtate tantum magnitudo ſit; ſed flagitare materiam quantam; cæteroqui ſeparabile eſſet *commune ipſum* materia, quàm communiter omnibus mutationibus ſubiici diximus, per ſe ſoluta conſiſteret, vt antea oſtendimus; idque nefas eſſe diximus. Quòd ſi magis placeat, quod in nonnullis codicibus reperitur *vacuum ipſum* (verba.n. Græca κενὸν. & κοινὸν ita ſimilia ſunt, vt vnum pro altero facilè accipi potuerit) idem nihilominus abſurdum ſignificatur; nam ſpacium, vbi erit iſta materia incorporea, vacuum fore diximus: eſt enim locus priuatus corpore. Ergo eſſet vacuum *ſeparabile* reperiretur vacuum aliquod, & ſpaciũ ſeparatum à corpore; nam ſpacium quidem vacuum reperitur cogitatione ipſa; vt ſi ſuperficiem corporis continentis conſideres tanquàm ſuperficiem, minimè autem tanquàm locum; at reapſe ſpacium ſeparatum à corpore, in quo ſpacio tamen queat excipi corpus, nunquàm inuenias. At ſi ſtatuas materiam incorpoream per ſe conſiſtentem; erit iſtud ſpacium, in quo continetur, vacuum, non tantum cogitatione, ſed reapſe ſeparabile; ita vt locus eſſe queat ſine corpore.

Præterea huiuſmodi ſanè mutatio non accretionis propria, ſed generationis omnino. Accretio enim eſt priſtinæ magnitudini facta additio. Diminutio autem detractio. Quare quod creſcit, magnitudinem aliquam habeat oportet; quocirca non ex magnitudinis experte materia decet accretionem eſſe ad magnitudinis actum: generatio enim potius eſſet corporis, non accretio.

Vtitur argumento per conceſſionem; de quo diximus: Vos autem iſtam argumentandi rationem, quam noſtri conceſſionem nominant, ab Ammonio in categoriis cap. de quanto, & ab Hermogene animaduerſam inuenietis. Eſto igitur; ex materia incorporea per ſe conſiſtente poſsit aliquid fieri; adhuc tamen mutatio illa, quæ ex huiuſmodi materia fieret, eſſet

generatio, *omnino*, ſimplex, & abſoluta, quæ ad ſubſtantiam pertinet; minimè aũt accretio. Nam veluti in notione ſubſtantiæ generandæ non eſt incluſa quantitas; Forma enim ſine quantitate concipi poteſt; ita etiam materia, vnde fit, videtur poſſe concipi ſine quantitate. At quod primò acquiri per accretionem intelligimus, eſt quantitas, quæ priori quantitati additur, vt in diminutione intelligimus quantitatis decrementum, omninoque quod creſcit *magnitudinem aliquam habeat oportet* cum magnitudine ſit, nec ſine magnitudine vllo pacto concipi queat: quare materia etiam, vnde fit, cum magnitudine erit, & intelligetur: minimè autem ex magnitudinis experte materia fiet mutatio ad magnitudinis actum. *Generatio enim potius fuerit corporis, non accretio*, id eſt ſi vllo modo reperiretur materia per ſe conſiſtens non quanta, ex ea corpora generarentur, non creſcerent. Sed reuera neque generatio exiſtit ex materia non quanta; licet in illius notione non ita includatur quantitas, vt in notione accretionis: idcirco inquit *potius*, quaſi dicat, in generatione id fieri magis poſſet, quoniam ſaltem concipi ſine quantitate commodius poteſt; quod in accretione nullo pacto licet. Dicimus tamen interdum in accretione illud circa quod, eſſe poteſtate magnitudinem, non abſolutè intelligendo, ſed magnitudinem tantam ad quantam eſt perueniendum.

Tex. Com. 32. *Magis autem accipiendum eſt, quaſi ab initio ad quæſtionem aggredientibus, cuiuſmodi nam cum ſit creſcere, & decreſcere, cauſas anquirimus. Apparet igitur eius quod creſcit, quamlibet creuiſſe partem: itemq́ in decreſcendo minorem eſſe factam: præterea accedente aliquo creſcere, ac decedente decreſcere. Atqui neceſſarium eſt vel incorporeo creſcere, vel corpore. Siquidem igitur incorporeo: erit ſeparabile ipſum commune: nefas autem magnitudinis materiam eſſe ſeparabilem, vt antea diximus; ſin corpore; duo in eodem loco corpora erunt; quod accretionem accipit, & quod præbet: verùm hoc etiam nefas.*

Magna nobis ad explicandum quæſtio eſt propoſita; quare ſæpius eaſdem dubitationes, quaſi in manus ſumere, diligenterq́ue tractare, atque expendere debemus: ſæpius.n. contrectando, & verſando extundetur tandem veritas, noſtriſq́ue oculis illuceſcet. Benè autem dubitationum tùm difficultatem, tùm explicationem percipiemus, ſi antea conſtituerimus, quæ conditiones ab omnibus ferè hominibus in accretione concipiantur; quaſq́ue illius, cuius nunc cauſas inueſtigamus, prænotiones & anticipatas intelligentias habeamus. Nam ſi iſtis prænotionibus cauſæ, quæ à nobis afferentur, conuenient: veras attulerimus; ſin minus; falſas. Ita ad loci naturam inueſtigandam his communibus notionibus, quaſi ducibus quarto phy. idem Ariſtoteles eſt vſus. Scimus autem nos ex analyticis, accidentium duplicem eſſe definitionem, alteram nominis vim, & notionem explicantem, quam Gal. ἄρον ἐννοηματικὸν vocauit, vt cum dicimus, eclypſim eſſe priuationem luminis; alteram autem afferentem præterea cauſam, á qua res illa pendet tanquam efficiente, & conſeruante. Prior autem, & leuior à nobis antea conſtituenda eſt (id autem aſſequemur conſideratis iis, quæ vna omnium voce illi attribuuntur) quàm ad alteram multo grauiorem & perfectiorem accedamus; quod verba illa apertè indicãt *accipiendum eſt, cuiuſmodi nam cum ſit creſcere, & decreſcere, cauſas anquirimus*. Cenſet.n. conſtituendã primam notionem ipſius vocis; & hac conſtituta indagandas cauſas. Tres autem conditiones ſunt, quæ in accretione, & diminutione ab omnibus ferè agnoſcuntur; quarum duas nunc recenſet Ariſtoteles; tertiam procedente ſermone addet. Prima eſt, quæ *apparet*, id eſt ab omnibus agnoſcitur; eius, quod creſcit, quãlibet partem creuiſſe, ac item decreſcentis quamlibet decreuiſſe; (ponit autem *creuiſſe* pro creſcere more Græcis vſitato; aut ſignificat in motu ſemper aliquid eſſe acquiſitum, & aliquid acquirendum) ſecunda conditio eſt; accedente aliquo fieri accretionem; decedente diminutionem; Tertia, de qua mox dicemus; rei quæ augetur, ſeruari priſtinam formam, atque ſpeciem. Ergo ex ſecunda conditione ſtatim cuiuis dubitare in mentem veniet (quæ dubitatio iam à nobis tacta eſt, ſed nunc inſpicietur interius) quod nam ſit iſtud, quod in accretione accedit, vtrum incorporeum, an corpus; vtrunque enim ſuas habet difficultates; ſi incorporeum *ſeparabile erit ipſum commune* hoc inquam, ſequetur, materiam, quam iam diximus eſſe communem omnibus mutationibus per ſe poſſe conſiſtere. At nefas eſt magnitudinis materiam eſſe ſeparabilem, & poſſe per ſe conſiſtere, vt iam oſtendimus: ergo nefas etiam eſt illud ex quo ſequitur; ſequebatur autem ex illo, quòd incorporeum eſſet quod in accretione accedebat:

Ergo

Ergo probauimus, ſi in accretione incorporeum aliquod adueniat, ſequi id, quod abſurdum ſit. Sin aſſeras corpus aduenire; certè duo corpora erunt in eodem loco, quod iiii. phy. eſt repudiatum. Nam ſi omnis pars creſcit, quam primã conditionem poſuimus; certè aut quod creſcit, totum nihil aliud, quàm vacuus meatus erit; aut per omnes partes adueniens corpus penetrauerit. Itaque in eodem loco, vbi ſunt partes creſcentis, erit etiam corpus accedens; & præbens incrementũ. Rurſus loco illius vocis κοινὸν in aliquibus codicib. legitur κενόν, quæ ſcriptura ſi probaretur, duæ in allatis verbis argumentationes continerentur; vna, quòd ſi accedens in accretione eſſet incorporeum, ſequeretur inueniri vacuum per ſe conſiſtens, altera, quod ſequeretur materiam magnitudinis per ſe conſiſtere; vtrunque autem nefas eſt. Sed mihi illa vox δὲ videtur ſignificare verba illa *nefas autem magnitudinis materiam* minimè nouam argumentationem cõtinere, ſed obtinere locũ aſſumpti; in quo conſequens euertitur; omninoque, vt ſuperius etiam dicebat Philoponus, videntur omnia magis conuenire, ſi legamus *commune*: Itaque puto legendum.

Cæterum neque ſic licet dicere, accretionem fieri, & diminutionem, quemadmodum cum ex aqua aër: tunc enim maior moles eſt facta. Hoc enim minimè accretio; ſed illius quidem, in quod mutatum fuerit, generatio erit; contrarij autem interitus; neutrius autem accretio; ſed vel nullius, vel ſi quid vtriq; commune eſt, & genito, & corrupto; veluti ſi corpus; minimè autem aqua, aut aër creuit: Sed hoc quidem deſtructum eſt; illud autem factum; corpus autem, ſiquidem creuit. Verùm, & hoc nefas. Tueri enim ratione oportet, quæ creſcenti, & decreſcenti inſunt. Hæc autem tria ſunt; vnum quidem, quamlibet creſcentis magnitudinis partem fieri maiorem, vt caro carnis; alterum, accedente aliquo; tertium verò, ſeruato, & manente eo, quod creſcit. Nam cum aliquid ſimpliciter oritur, & interit; non manet: at cum alteratur, vel creſcit, vel decreſcit; manet idem, quod creſcit, & quod alteratur. Sed hic quidem affectio, ibi verò magnitudo eadem non manet. Quòd ſi ea, quæ dicta eſt, eſſet accretio; liceret ſanè nullo accedente, neque manente creſcere, & nullo decedente, decreſcere, & non manere creſcens. Verùm hoc tueri oportet. Poſuimus enim accretionem eſſe huiuſmodi quiddam. Tex. Com. 33.

Depellit Ariſtoteles errorem, qui facilè in animos noſtros irrepere potuiſſet, vt propoſitas dubitationes facilius diſſolueremus. Putare enim fortè poſſemus, quemadmodum cum ex aqua fit aër, maior quædam moles fit, nec tamen vlla ſequitur penetratio corporum, nec fit noui corporis acceſſio; ità etiam in accretione rem ſe habere. Occaſione autem huius erroris depellendi pouit Ariſtoteles tertiam conditionem, quam ſupra omiſſam diximus, incolumem ſcilicet manere formam eius, quod creſcit. Inquit igitur mutationem aquæ in aërem non eſſe accretionem, quàmuis maior moles ſit facta; ſed eſſe generationem, & interitum; generationem quidem aëris, interitum autem aquæ; *neutrius autem accretio*, neque aquæ, ex qua eſt facta mutatio, neque aëris, in quem eſt facta mutatio. Quamobrem ſequitur, vel nullius in mutatione iſta eſſe accretionem, vel eſſe alicuius alterius, quod remaneat idem in genito, & corrupto; vt ſi poneremus formam corporis eandem remanere in aëre genito, quæ prios erat in aqua corrupta; forte probabiliter ipſi corpori accretionem tribuere poſſemus. Aquam quidem, aut aërem non creuiſſe perſpicuum eſt. Quod enim interiit, aut quod ortum eſt, dum oritur, nemo vnquàm dixerit accretionem ſuſcipere (ita ſignificat tertiam cõditionem, quam deinceps apertè explicat) in iſta mutatione aqua interiit, aër ortus eſt; ergo neutrum ſuſcæpit incrementum. Reſtaret ergo corpus creuiſſe *ſiquidem* ſupple, tu ponatur remanere idem corpus in genito, & corrupto, & ſi quicquàm creuiſſe dicendum eſt. Verùm, & hoc nefas creuiſſe. Vbi deſunt conditiones in accretione neceſſariæ, ibi accretio ſequi non poteſt; ſed in iſta mutatione aquæ in aërem deſunt conditiones in accretione neceſſariæ, ſiue formam aquæ, & aëris, ſiue formam corporis ſpectes; ergo in iſta mutatione accretio vlla ſequi non poteſt. Maior per ſe clara. Minor explicatur narrandis conditionibus, quæ ab omnibus in accretione deſiderantur, quæque in illius natura planè videntur inſitæ.

Sunt autem tres; vna, quamlibet partem creſcentis magnitudinis maiorem fieri; vt ſi caro creuit, quælibet carnis particula creuiſſe debuerit; nam niſi omnes partes creſcerent, eſſet additio quædam, & appoſitio rebus etiam inanimis conueniens; non autem accretio; quam rebus tantùm animatis tribuere ſolemus. Altera conditio, accedente aliquo creſcere. Nam cum aliquid rarius factum in maiorem molem tumeſcit; non dicimus tamen ſuſcepiſſe accretionem; niſi aliquid extrinſecus acceſſerit, & pars euaſerit eius rei, quæ creſcit. Tertia cōditio, quod creſcit, incolume permanere; veluti etiam, quod alteratur. Hoc enim differt generatio ab alteratione, & accretione; quòd in generatione non ſeruatur eadem ſubſtantia actu (ſeruatur enim ſola materies, quæ minimè per ſe actu conſiſtit) in accretione autem, & alteratione ſeruatur eadem ſubſtantia actu, eademque rei forma. Variatur tantum in accretione magnitudo; nam ex minore maior fit; in alteratione affectio; nam ex calore fit frigus; aut ex frigore calor. Si igitur hæ conditiones non adſunt in mutatione illa nobis propoſita, certè nulla ibi fuerit accretio: ſed non adſunt, ergo nulla accretio. Non adeſt enim 2ª quoniam in mutatione aquæ in aërem nihil aptum ad augendum extrinſecus aduenit, nullū eſt appoſitum alimentum; non adeſt etiam 3ª quoniam non reperitur corpus iſtud cōmune, quod idem remaneat; ſed ex corpore denſiore corrupto gignitur aliud corpus rarius. Ergo ſi dicta mutatio aquæ in aërem eſſet accretio; non eſſent neceſſariæ iſtæ omnes conditiones; ſed neceſſarias eſſe communis omnium intelligentia, & aſſenſus ſatis indicat: ergò mutatio illa longè abeſt a natura accretionis. Notetur mutilata illa loquutio, *ſiquidem*; multa enim verba ſunt addenda. Id autem apud Ariſtotelem inuſitatum non eſt: primo enim poſt. ad finem quinti cap. ita legitur, *quo igitur primo? ſiquidem triangulo*, id eſt ſiquidem triangulus ita ſtatuatur ſe habere, vt ipſo ablato quàm primùm auferatur affectio illa, habere tres angulos æquales duobus rectis; ipſi triangulo primò inerit iſthæc affectio; Ita nunc iſta verba, *corpus ſiquidem creuit*, ita expleamus, corpus, ſiquidem manet idem corpus in mutatione aquæ in aërem, erit illud, quod creſcet; minimè autem aqua, vel aër.

Tex. Com. 34. *Dubitauerit autem quiſpiam, ecquid eſt, quod creſcit, vtrum cui apponitur aliquid; vt ſi crus creſcit, ipſum maius, alimentum autem quo creſcit, minimè. Cur igitur non creuit vtrunque? maius enim eſt, & quod, & quo; veluti cum vinum aquæ miſcueris; vtrunq; enim ſimiliter amplius. An, quòd vnius quidem ſubſtantia manet, minimè autem alterius, vt quæ alimenti? Nam & ibi quod excellit, nominatur in miſtione, vt quòd vinum: vniuerſa enim illa miſtura non aquæ, ſed vini opus præſtat.*

Dubitauimus hucuſque de materia accretionis, illa ſcilicet vnde fit accretio, eſſet ne quanta, an quantitatis expers: quantamque eſſe affirmauimus. Ex quo dubitari etiam poterat, an iſthæc materia, vnde fit accretio; eſſet etiam ſimul materia circa quam; & in qua fieret accretio, quandoquidem, & hanc initio diximus eſſe magnitudinem; ita vt non duplex, ſed vnica in accretione materia eſſet. Idcirco nunc quæſtionem hanc proponit (ita quæcunque in controuerſiam vocari poterant, ab Ariſtotele non diſsimulantur, ſed in medium proferuntur) quid nam ſit ſtatuendum ſubiectum accretionis verum; id cui fit acceſsio; an id, quod acceſsionem facit; vt ſi crus alimento creſcit, verum ipſum quidem crus dicatur maius factum eſſe, & creuiſſe, alimentum autem minimè; an potius (nam hæc membra facilè ex priore ſupplentur) alimentum quidem creuiſſe, crus verò minimè; an forte vtrunque. Et quoniam prima tantū pars huius problematis perſpicuè continere veritatem videtur, ſecunda perſpicuè falſa erat: tertia falſa quidem, ſed paulò veriſimilior: Idcirco Ariſtoteles primam ſtatim ponit, & ſecundā ne dignam quidem arbitratus, cuius mentionē faceret, cauſam aperit, cur tertia minimè vera ſit, id eſt cur vtrunque minimè creuiſſe dici queat; quàmuis, vt cum vinum aquæ miſcetur, & aqua, & vinum videntur maiora eſſe facta; ita fortè alicui probabile videri queat, alimento admiſto cruri vtrunque creuiſſe. In cauſa autem, cur iſtud minimè verum ſit, illud eſt, quod in tertia conditione recenſuimus, eius quod creſcit, incolumem, & inuiolatam ſubſtantiam conſeruari debere. Quare cum cruris ſubſtantia conſeruetur, alimenti minimè; cruri quidem, id eſt illi cui fit acceſsio, accretionem conuenire affirmabimus; minimè autem alimento, id eſt ei quod acceſsionem facit. Id vel ex allato vini & aquæ exemplo (quàmuis ibi vera accretio non adſit, ſed temperamentum quoddam, vt infra audietis) intelligi poteſt. Vniuerſa enim illa miſtura maior facta, ſi

ſu ea vinum excellat, uomioabitur viuum; ita dicetur vinum creuiſſe; ſin excellat aqua, nominabitur aqua; eaque dicetur creuiſſe; quaſi ſemper illud creſcat, & amplius fiat, quod remanet. Remanere autem illud videtur, quod cætera in miſtione longè excel'ir, & nominatur, cuiuſque opera præcipuè appareot. Nam ſi vini opera ex ea miſtura proficiſcantur, vinum remanſiſſe dicetur; ſin aquæ, aqua; ſubſtantiæ enim rerum ooo aliuode, quàm ex actionibus cognoſcuntur.

Similiter autem, & in alteratione, ſi adhuc perſeuerat eſſe caro, & ipſum quid eſt, affectio autem ineſt aliqua earum, quæ per ſe, quæ ante non inerat; hoc alteratum eſt. Quo autem alteratum eſt, interdum quidem nihil perpeſſum eſt; interdum autem & illud. Sed alterans, & principium motus in eo quod creſcit, & quod alteratur. In his enim mouens; quando, & illud; quod ingreſſum eſt, maius aliquando fieri poteſt; & quod illo iam potitum eſt corpus; veluti ſi quod ingreſſum eſt, fiat ſpiritus; ſed interijt, quod talem ſubijt perpeſſionem, & mouens non in hoc.

Diximus creſcere, quod ſaluum remanet, id eſt illud, cui fit acceſsio, minimè autem, quod in'erit, id eſt illud, quod acceſsionem facit. Nunc iſtud exemplo alterationis confirmamus. Nam tunc caro alterari dicetur, *ſi caro perſeuerat eſſe caro, & ipſum quid eſt*, id eſt ſi formam, & eſſentiam ſuam ſeruat inuiolatam *affectio autem aliqua ineſt earum, quæ per ſe quæ ante uon inerat*, ouuam aliquam induit affectionem de numeru earum, quæ per ſe id eſt naturaliter inſunt ſubiecto; quo ſenſu iſtam vocem antea etiam, cum generatioois definitionem explicaret, accepit, idque nunc etiam Philoponus notat: alteratio igitur, & accretio hac in re conueniunt; quòd vtriuſque ſubiectum formam, & eſſentiam ſuam incolumem conſeruet oportet. Differunt autem, quòd illud, quo fit accretio.i.cibus, & potus, ita ſemper patitur: vt corrumpatur, atque in aliam mutetur formam; illud verò, quo fit alteratio, non ſemper; quinimò ioterdum aut nihil, aut leuiſsimè patitur, vt cum ab igne calfimus, ignis, quo alterati ſumus, aut nihil, aut ita parum patitur; vt illius perpeſsio ſenſu non deprehendatur. Interdum tamen, & illud, quo alteramur, patitur, & corrumpitur; vt idemmet alimentum; nam ab hoc non ſolum augemur, verum etiam, antequàm in noſtram ſubſtantiam conuerſum ſit, alteramur; hocque pacto voum atq; idem oumero & ſubiecto ſuot alterans, & augens. Verumtameu quàmuis cibus ſit alterans, & augens, dicimus tameo *alterans, & principium motus eſſe iu eo, quod creſcit, & quod alteratur*, propriè tribuimus vim efficientem corpori, quod creſcit, & alteratur; quoniam hoc ſuperat efficientiam cibi. Alterant enim ſeſe mutuo corpus, & cibus; ſed corpus manet; cibus ſuam amittit formam. Ita alterans eſt in eo, quod alteratur, id eſt io eo quod alteratur quidem à cibo, ſed multo magis alterat ipſum cibum, quàm altereiur. Loquitur enim de eo alterato, quod idem ſubiecto eſt cum eo, quod creſcit: atque hanc veriſsimam interpretationem Philoponus non vidit, ſignificauit Auer. D. Thomas ferè expreſsit. Igitur *iu his*, in eo quod creſcit, & in eo quod alteratur eſt *moueus*, adeſt vis mouens efficacior in corpore, quod creſcit, & alteratur à cibo, per quam illud, quo alteratur, & creſcit, id eſt cibus ipſe, iu illius, quod alteratur, & creſcit, conuertetur formam, *quando, & illud quod iugreſſum eſt, maius aliquando fieri poteſt & quod illo iam potitũ eſt corpus; veluti ſi quod iugreſſum eſt fiat spiritus*; ſed *corrumptum eſt, quod talem ſubijt perpeßionem; & mouens uou iu hoc*, tenendum iſtud à nobis conſtanter eſt; vt illud augeri dicamus; quod, dum creſcit, & alteratur, non ſolum maius fit, ſed etiam incolume manet: nam cæteroqui *quod ingreſſum eſt*, id eſt alimentum; poteſt in maiorem molem intumeſcere, augerique item corpus, quod illo potitum eſt; vt ſi cibus in ſpiritum & vaporem conuertatur; nec idcirco creuiſſe alimentum dicere debebimus; *quoniam corruptum eſt, quod talem ſubijt perpeßionem*, cibus iſte in vaporem conuerſus corruptus eſt, ſuamque formam amiſit, *& mouens non in hoc*, vis illa, quæ victoriam obtinere debet, noo eſt in cibo conuerſo, ſed io corpore conuertente: quare huic potiſsimum vis alterans, & augens tribuenda eſt; alimentum autem hoc modo appellandum, quo alteratur, quo augetur. In quibuſdam autem codicibus poſt illa verba, *& uihil perpeſſum eſt* leguntur iſta, *nec ſubſtantia alterata eſt*, quod idem valet, ac ſi diceremus, nec ſubſtantia per alterationem deletur: alteratio.n. ſi inſignis ſit, eſt quaſi dux ad præſentis formæ interitũ, & ad ortum abſentis; aut ſignificat quandam etiam ſubſtantiam alterari, vt formas elementorum, quæ intenduntur, & remittuntur.

Quoniam

Quoniam autem de his dubitauimus ſatis, faciendum neceſſariò eſt, vt dubitationis diſſolutionem inuenire aggrediamur, tenentes illud, manente eo, quod creſcit, & accedente aliquo creſcere, decedente autem decreſcere: Praeterea autem, quodlibet ſignum ſenſile aut maius, aut minus factum eſſe: ac neque vacuũ eſſe corpus, neque duas in eodem loco magnitudines, neque incorporeo creſcere. Afferenda autem cauſa: ſi hæc ante conſtituerimus: primum quidem, creſcere heterogenea, eòquod homogenea creſcant: vnumquodq́ enim ex his componitur: deindè carnem, & os, & huiuſmodi quaſq́ partes dupliciter eſſe, quomodo & alia, quæ in materia ſpeciem habent: nam & materies dicitur, & ſpecies caro, vel os. Illud igitur, quamlibet partem creſcere, & accedente aliquo, ſecundum formam quidem licet, ſecundum materiam verò minimè.

Vidimus quot conditiones in accretione requirantur; quæ iſtius mutationis ootionem, & ſpeciem conſtituont; Vidimus etiam quot, quantæque dubitationes occurrant. Reſtat igitur, vt tenentes conditiones illas, neque ab illis vllo pacto diſcedentes, fugientes autem tanquàm ſcopulos abſurda illa, quæ argumeotando colligebamus, fore .ſ. corpus vacuum, ſi partes illius omnes acceſsione alterius corporis creſcunt; aut plura corpora euudem locum occupatura, ſeque penetratura; aut certè incorporeum eſſe, quod accedit ad augendũ; quæ omnia longiſsimè à veritate abeſſe oſtendimus; reſtat inquam, vt his incommodis euitatis veram & certam cauſam accretioois, id eſt definitiooem cum cauſa afferamus, quæ omnes dubitationum nubeculas diſiicere ſemper conſueuit; idque maximum eſt booæ definitionis argumentum, cum ex ea quæſtiones omnes commodè explicantur. Ad inueniendam aũt definitionem hæc nobis conſtituenda ſunt; primum quidem, conuenire primo accretiouem homogeneis partibus, nam heterogeneæ creſcunt creſcentibus illis, ex quibus quidem cõponuntur; deinde, & homogeneas partes, & heterogeneas, omninoque res omnes, quæ ſpeciem, & formam oon ſolutam ac liberam, ſed materiæ cooiunctam habent, dupliciter eſſe, tùm .ſ. ob materiam, tùm ob formam: Idem ferè habetis pri. de cœlo 92. de qua re in quæſtionibus: *nam, & materies: & ſpecies dicitur caro, vel os*, nomine carnis vel oſsis interdum ſignificatur materia, interdum forma; quod idem valet, ac ſi diceret, tùm ratiooe materiæ aliquid attribui carni, vel oſsi; vt cum dicimus carnem, vel os alterari (alteratur enim ratione materiæ) tùm ratione ſpeciei, & formæ; vt cum dicimus carnem eſſe optimo ſenſu præditam. His ita conſtitutis ſancit Ariſtoteles, ſi accretionem ponamus fieri ſecundum formam, vt verè ponendum eſt, ſeruari illas conditiones omnes, vt ſcilicet quælibet pars creſcat, & accedente aliquo, & ſupple tu manente eo, quod creſcit; ſio ſecundum materiam, noo ſeruari. Id quale ſit, ſimilitudine quadam oſtendetur.

Atteodendum eſt, dum conditiones accretionis in memoriam nobis reuocat Ariſt. ita dicere *quodlibet ſignum ſenſile, aut maius, aut minus factum eſſe*, idque iure optimo. Nam, quemadmodum non putamus ex punctis componi corpora, ita neque etiam volumus cuiq; puncto facicodam eſſe acceſsionem, ſed ſatis eſt ſi omne *ſignum ſenſile*, id eſt omnis pars ſenſilem magnitudinem habens creſcat.

Tex. Com. 36 *Cogitare enim oportet eo modo ſe rem habere, ac ſi quis eadem menſura aquam demetiatur: ſemper enim alia, atq́ alia, quæ fit: ſic, & carnis materia creſcit, & non cuiq́ omnino fit acceſsio; ſed partim quidem defluit, partim verò*

Tex. Com. 37. *affluit. Figuræ verò, & ſpeciei cuilibet parti. In heterogeneis autem perſpicuũ id magis eſt, vt in manu, proportione ipſam creſcere. Hic enim longè euidentius cernimus materiam eſſe alteram à forma, quàm in carne, & homogeneis. Quàmobrem, & mortui magis videbitur eſſe adhuc caro, & os quàm manus, & brachium. Quocirca eſt quatenus quæcunque carnis pars creuiſſe dici queat, eſt autem quatenus minimè: ſecundum enim formam cuiq́ acceſsit, ſecundum materiam autem minimè.*

Finge

Finge menſura aliqua, vt vtre, contineri aquam, verùm aſsiduè effluentem; vides menſuram manere eandem, aquam autem, quæ menſura continetur, aſsiduè mutari; & ſiquidem maior copia influat, quàm effluat, intelligis extendi magis menſuram illam; ſin autem minor, ſeſe retrahere, & coarctare. Idem in accretione euenit. Forma carnis (quæ quidem forma materiei eſt menſura, & terminus) eadem manet; materia aſsiduè labitur; atque interdum maior copia influit, quàm effluat (ſignificat id Ariſtoteles cum inquit *ſic, & carnis materia creſcit*, non.n. propriè materia creſcit, ſed maior ipſius copia influit, quàm effluat) ita fit incrementum carnis. Nam licet non cuique materiæ parti fiat acceſsio, ſed potius ſit appoſitio, & conduplicatio quædam, vt etiam in tranſitu aquæ per vtrem accedens aqua nõ peruenit ad omnes iam in vtre contentæ aquæ particulas, ſed illi apponitur; tamen omnibus formæ partibus fit acceſsio; quando tota forma carnis, vt ibi vtris, fit magnis extenſa; atq; hunc in modum omnes illius formæ partes ampliores redduntur. Contra autem ſi minor cõpia materiei influat, quàm effluat, Sequetur decrementum. Dixit autem Ariſtoteles *figuræ, & ſpeciei* vel nomine figuræ accidens illud in quarta ſpecie qualitatis collocatam intelligẽs, nomine autem ſpeciei veram formam, per quam res ad certam ſpeciem refertur, quaſi accretio ſit in accidente illo, & in forma; vel fortè alterum ab altero non diſtinxit; qua de re in quæſtionibus. Quòd autem omnes ipſius formæ partes proportione quadam creſcant, maior ſcilicet magis, minor minus, inquit Ariſtoteles magis patere in heterogeneis, quàm in homogeneis; & rationem, cur ita ſit, affert. Vbi euidentius diſtinguitur materies à forma; ibi facilius attendi poſſunt, quæ formæ, & quæ materiæ accidant. Sed in heterogeneis multo euidentius diſtinguitur materies à forma; ergo in heterogeneis multo facilius attendi poterunt, quæ formæ, & quæ materiæ accidant. Maior per ſe clara eſt. Res enim diſtinctæ diſtinctius percipiuntur; confuſæ longè deterius, vt etiam ad finem libri de ſenſu, & ſenſili ſcribitur. Minor autem eo argumento confirmatur, quòd mortuorum eandem ferè carnem, eadem oſſa cenſemus, minimè autem eandem manum, idem brachium; quod ſcilicet remanente materia carnis, vt profectò remanet, forma etiam ipſa ſuæ materiæ planè infixa, & vix ab illa diſtincta (ex quo non perſpicuas actiones habet) remanere videatur; minimè autem forma manus, tametſi materia manus remaneat; quoniam forma illa à ſua materia euidenter diſtincta eſt, & euidenter etiam interiiſſe intelligitur, quoniam nullam amplius ex ſuis actionibus præſtat, quæ actiones erant maximè perſpicuæ. Videmus igitur apertè, cum in flore pubertatis ſumus, creſcere quamlibet formæ manus, brachii, faciei partem proportione quadam, vt in manu digitum, in digito nodos; non ita autem apertè partes formæ carnis vel oſsis, veruntamen eundem eſſe modum exiſtimare debemus. Sic dum literæ magnis caracteribus expreſſæ nobis pueris oſtenduntur, minutos etiam illarum caracteres cognoſcere aſſueſcimus. Sic Plato ex vtilitate iuſtitiæ in repub. putauit cognoſci poſſe vtilitatem iuſtitiæ priuatim. Sic ad initium quinti Eth. vbi propinqua eſt homonymia, latet, nec ſicut in iis quæ longè diſtant, perſpicua eſt.

Atqui maius factum eſt totum ipſum adueniente quidem aliquo, quod alimentum dicitur; & contrarium, mutato autem in eandem ſpeciem, veluti ſi ſicco adueniat humidum, adueniens autem mutetur, & fiat ſiccum: eſt enim profectò, quatenus ſimile ſimili creſcat: eſt etiam quatenus diſsimili. Dubitauerit autem quiſpiam, cuiuſmodi nam illud eſſe oporteat, quo creſcit. Perſpicuum ſanè, quod poteſtate illud: vt ſi caro, poteſtate carnem: actu igitur alterum: corruptum autem hoc caro euaſit: igitur non ipſum per ſe ipſum: generatio enim eſſet, non accretio: ſed quod creſcit hoc ipſo. Tex.Com.38. Tex.Com.39.

Diximus influxu materiæ fieri accretionem; nunc quomodo fiat iſte influxus, oſtendamus. Dicimus igitur totum ipſum fieri maius (nam creſcente forma creſcit totum, quoniã forma non ſoluta eſt, ſed inhærens materiæ; tantam autem vim habet, vt ipſa perſæpè totũ dicatur, vt v. metaphy. cap. de toto) fit igitur totum maius influxu materiæ; influit autem materia ob aduentum alimenti; quod quidem initio cum per os, aut per radices ſumitur, eſt contrarium, aut ſaltem diſsimile partibus nutriendis, & augendis; paulòpoſt autem coctum à calore partium innato in illarum formam conuertitur, illiſque redditur ſimillimum.

Ergo

Ergo eſt, quatenus ſimile ſimili creſcat; cum ſcilicet iam alimentum probè coctum eſt; eſt etiam, quà diſsimili; ſi primum illud tempus, quo alimentum ſumitur, ſpectes. Iſtud autē temerè à nobis a lectũ non eſt, *Dubitauerit enim aliquis* (pulchrè.n.notat Philoponus, illud δὲ pro γὰρ eſſe poſitum, quod etiam habes ab Euſtratio in ſecundum poſt) *cuiuſmodi nam*, an ſimile, an diſsimile debeat eſſe alimentum. *Clarum autem* attente .ſ. conſideranti, alimentũ initio poteſtate eſſe debere *illud* in cuius.ſ.ſubſtantiam conuerti debet, *vt ſi caro, poteſtate carnem* ſi caro fieri debet; alimentum poteſtate caro ſit oportet. Quod autem poteſtate eſt caro, actu aliquid aliod eſt, qood quidem à carne eſt alterum, longeque diuerſum; vt panis eſt poteſtate caro, actu autem panis formam habet, quæ à forma carnis multum diſtat. Quare corrumpatur forma panis tandem oportet, cum per coctionem forma carnis aduenire debet; ita vt, quod initio caro poteſtate erat, actu poſtremò euadat caro. Cæterũ quoniam dubitare quiſpiam meritò poſſet, ſi ex poteſtate carne fit actu caro, generationem eſſe, non accretionem, ſi quidem caro eſt ſubſtantia; cũ autem ex poteſtate ſubſtantia fit ſubſtantia actu generatio eſt; idcirco ad accretionem à generatione diſtinguendam addit *non ipſum per ſe ipſum*, non alimentum, quod poteſtate caro erat per ſe, & ſeorſum euaſit actu caro (ſine dubio enim, eſſet generatio non accretio) *ſed quod creſcit hoc ipſo*, ſed quod alitur, eſt illud, cui manenti, & actu iam exiſtenti carni nouæ actu carnis fit acceſsio; idcircoque non ſimpliciter generatio eſt; quandoquidem iam eſt acto illud, cui fit acceſsio. Id autem quoniam magni momenti eſt, ſequentibus etiam verbis explicatur.

Quid igitur patiens ab hoc creuit? An miſtum? Veluti ſi quis vino infuderit aquam: hoc autem poſſit, quod admiſtum eſt, vinum reddere: ac veluti ſi ignis attigerit id, quod comburi queat: ita in eo quod creſcit, & actu exiſtit caro, inſita vis augens aduenientem poteſtate carnem effecit actu carnem: ergo, quòd ſimul ſit: nam ſi ſeorſum, generatio: licet enim ita facere ignem ei, qui iam exiſtit, apponendo ligna: atque hoc quidem accretio. Cum verò ipſa per ſe combuſta ligna fuerint, generatio.

Omnino ita ſe res habet, vt quod creuit, patiatur aliquo pacto *ab hoc* ab alimento: quomodo igitur patitur, *an miſtum?* an ſcilicet eo creuit pacto, quo miſta maiora fiunt, ipſorum elementis facta appoſitione? eoque etiam patitur, quo miſta ipſa, ſ ıam facta appoſitione elementis, variatur proportio, & ipſa quodammodo forma miſti, de qua re infra. Quod igitur creſcere debet, miſtum cum alimento, cæterum viribus longè præſtans, ipſum tandem in ſe conuertet. Ac veluti ſi quis dolium vini generoſi habeat, & aquam infundat, ſtatim aqua euadet vinum, viniſque moles aucta erit; Itemque ſi magnus ignis attingat materiã, quæ comburatur, idoneam, vt ligna, ſtatim illa in ſeſe conuertet; ita putandum eſt vim augentem animæ vegetabilis, quam iam diximus eſſe inſitam in eo, quod creſcit, iis viribus pollere, vt oblatum alimentum, quod poteſtate caro eſt, carnem actu reddat; *Ergo quòd ſimul ſit*, quoniam hæc noua caro ſimul eſt cum illa, quæ ante iam actu erat, neque ſeorſum gignitur, ſed illi coniuncta, idcirco eſt accretio, non generatio; *nam ſi ſeorſum, generatio*, ſi noua illa caro ſeorſum gigneretur, non autem coniuncta priori; ſine dubio generatio eſſet, non accretio. Id exemplo ignis facile poſſumus intelligere. Si igni iam exiſtenti apponantur ligna, non dicimos ſimpliciter ignem ortum eſſe, ſed ampliorem factum, & creuiſſe; non omnino quidem propriè tunc creſcendi nomen vſurpamus; ſed tamen incrementum ignis proximè ad veram accretionem accedit, vt in quæſtionibus: Sin autem, cum nullus adeſſet ignis, ex aliquibus lignis ignem elicuerimus, ita vt illa comburantur; dicimus ſimpliciter ortum eſſe ignem, non autem creuiſſe. Ita ſi carni exiſtenti noua adueniat materies, quæ & ipſa caro euadat; non ſimpliciter orta eſt caro, ſed creuit; ſin noua caro per ſe, & ſeorſum fiat, alteri non adueniens; orta eſt, non creuit.

Tex.Com.40. *Quantum autem, quod quidem vniuerſale, non fit; quemadmodum neque animal, quod neque homo, neque aliquid ex iis, quæ ſingularia; verum vt hic vniuerſale, ita ibi quantum.*

Repellit dubitationem, quæ facilè poſſet oriri. Nam ſi per accretionem quantitas acquiritur; certè prius, quàm acquireretur, exiſtere quantitatem non oportebat. At nos cernimus carnem, cui quantitatis fit acceſsio, antea etiam fuiſſe quantam. Diſſoluit hunc nodum Ariſtoteles inquiens, ſi quantum vniuerſè fieret, certè antequàm fieret, nullum quantum fuiſſe oportere. Verùm non fit vniuerſè quantum, ſed quantum hoc; nihil autem impedit huic quantitati iſtam quantitatem aduenire; vt ſi vniuerſè totus ignis fieret; certè ex non igne fieret; nulluſque antea fuiſſet ignis. Nunc autem quoniam fit hic ignis, & iſte; nihil vetat exiſtenti iam igni noui ignis fieri acceſsionem. Omnino non fit animal ſegregatum à ſuis ſpeciebus, & ſingularibus, neque planta, neque aliud quippiam. *verùm vt hic vniuerſale, ita ibi quantum*, id eſt vt fit vniuerſale animal, quatenus fit Socrates, vel Pompeius; ita fit quantum vniuerſè, quatenus fit hæc, vel illa quantitas.

Caro igitur, & os, vel manus, vel nerui, & horum homogenea adueniente ſanè quanto aliquo, ſed non carne quanta. Quà igitur poteſtate ſimul vtrunq́, veluti quanta caro: ita quidem auget (nam, & carnem factam eſſe quantam oportet) quà autem caro ſolùm, nutrit. Sic enim ratione differunt nutritio, & accretio. Ex quo, eo vſq́, dum aliquid ſeruatur, atq́, etiam cum decreſcit, nutritur quidem illud, ſed ſemper tamen non creſcit: ac nutritio eadem quidem cum accretione res eſt: ipſum autem eſſe diuerſum. Quà enim quod accedit, eſt poteſtate quanta caro: ita quidem augens carnis eſt: quà autem ſolum poteſtate caro alimentum. Tex.Com.41.

Ità annexa eſt nutritio accretioni (quod ex dictis patere poteſt, ſemper enim in accretionis natura tractanda alimeuti mentionem fecimus) vt perito, atque intelligente homine, atq; adeo Ariſtotele ipſo ad illa inter ſe diſtinguenda ſit opus. Notat igitur primum carnem, & os, vel etiam manum, & brachium, horumq́ue homogenea creſcere adueniente *quanto aliquo* nimirum cibo, qui ſuam affert quantitatem, *ſed non carne quanta*, non enim fit ſeorſum quanta caro, ac poſtmodum carni animalis apponitur; ſed antea apponitur, & miſcetur cum materia animalis; & tunc caro, & caro quanta euadit. Accipit aũt nunc neruum Ariſtoteles tanquam heterogeneum quoddam, de exemplis .ſ. parum ſollicitus: mentionem autem facit homogeneorum, & heterogeneorum, ità tamen, vt facilè pateat, heterogenea intercedente homogeneorum accretione augeri; idcirco enim adduntur verba illa, *& horum homogenea*. Hoc ità notato ad nutritionem ab accretione diſtinguendam aggrediens, inquit quatenus id, quod apponitur *eſt poteſtate ſimul vtrunque*, quatenus eſt ſimul poteſtate caro & poteſtate caro quanta, ſimul etiam augere, & nutrire; verùm vt poteſtate caro quanta eſt auget, *nam & carnem factam eſſe quantam oportet*, id eſt ſi in accretione carnis nouam eſſe acquiſitam quantitatem oportet, vt certè oportet; profectò ex poteſtate quanta carne fieri debet; Calidum enim actu ex poteſtate calido; actu frigidum ex poteſtate frigido; actu quãtum ex poteſtate quanto fiat oportet: Quà autem, quod apponitur, poteſtate ſolùm caro eſt, nutrit. Hac enim ratione nutritio ab accretione differt. Quàmuis enim ſubiecto ſint idẽ nam illud idem, quod auget, etiam nutrit; ipſum tamen *eſſe* ratio, & forma vtriuſque eſt diuerſa. Idem enim cibus, qui auget carnem, vt exempli gratia panis, nutrit etiam; ſed auget, quà caro poteſtate quanta; nutrit, quà ſolum poteſtate caro. In nutritione enim nulla nouæ quantitatis adæptio expectatur, ſed tantum cuſtodia formæ & ſpeciei. Quo etiam fit, vt quoad viuimus, atque etiam cum decreſcimus, nutriamur (forma enim ſine nutritione conſeruari non poteſt; conſeruari autem ipſam, dum viuimus, oportet) non autem creſcamus ſemper, quinimò, & aliquando decreſcamus. Poſſumus enim viuere non ſolum ſine nouæ quantitatis acquiſitione; verùm etiam cum aliqua prioris quantitatis iactura. Attendatur vocem illam τροφὴν interdum ſignificare nutritionem, interdum verò alimentum; quemadmodum αἴσθησις nonnunquam facultatem, & inſtrumentum ſentiendi, nonnunquàm actionem.

Hoc autem ſpecies ſine materia, quaſi facultas quædam materiæ expers in materia eſt. Quòd ſi aliqua acceſſerit materies, cum ſit poteſtate expers materiæ, habeatq́ quantum etiam poteſtate, hæc erunt maiora expertia materiæ.

Oedipo opus eſt, & fortè verba mutilata, ac deprauata ſunt. Nos à Græcis non diſcedentes (nam Latinorum interpretationem in quæſtionibus refellemus) ita interpretamur. *Hoc*, quod diximus nutrire tantum non autem augere, eſt *ſpecies ſine materia*, id eſt cenſeri poteſt quaſi forma ſine materia; quoniam .ſ. formam rei, quam nutrit, conſeruat, nulla tamen materiæ, & quantitatis additione facta: materiæ autem nomine ſine dubio quantitatem etiam comprehendit, quandoquidem verè quantitas eſt quaſi ſocia materiæ ad patiendum, & illius naturæ maximè affinis eſt, & id hoc loco notat Philoponus, ſicuti nomine quantitatis ſignificatur materia iiii. met. xxii. ex Alex. Quamuis autem res illa nutriens nutriat tantũ ea ratione, quà ſimilem formam gerit rei nutriendæ, non ſpectata materia, & quantitate; tamẽ reapſe à materia ſoluta non eſt: quo etiam pacto, quamuis res omnes fiant ex materia, quæ ena poteſtate eſt; tamen illa ſemper aliquid eſt actu. Par igitur quodammodo eſt conditio materiæ; & formæ caducæ: materia ad patiendum adhibet vim propriam, non accipit à forma. Verùm quoniam pati non poteſt, niſi in rerum natura conſiſtat, neque conſiſtere, niſi formam habeat; ideo formæ eſt indiga. Contrà, forma ad agendum non eget materia, niſi quatenus ſine ea non conſiſteret. Meritò igitur addit Ariſtoteles, eſſe quaſi facultatem quandã materiæ expertem, in materia tamen. *Quòd ſi aliqua acceſſerit materies*, ſi aduenerit alimentum; quod nouæ materiæ, & quantitatis acceſsionem facere queat, *cum ſit poteſtate expers materia, habeatq́ue quantum etiam poteſtate*, cum in eo alimento adſit forma ipſa, cuius ratio eſt alia à ratione materiæ, & quantitatis; & intelligatur adeſſe etiam poteſtate quantum ipſum, quod augere debet; *Hæc erunt maiora expertia materia*, id eſt partes formæ cui apponitur alimentum poteſtate quantũ (quas iam materiæ expertes, quaſi aliam à materia, & quãtitate rationem habentes vocamus) euadent maiores; quatenus .ſ. in ampliorem materiam, & quantitatem diffuſæ, & extenſæ ſunt. Formæ.n. per ſe indiuiduæ ratione materiæ redduntur diuiduæ viii. metaphy. x. quibus quidem verbis tota accretionis natura videtur contineri; quod aperire in quæſtionum explicatione conabimur; ſequentibus autem verbis diminutionis conditionem exponit; tùm vt ex contrario melius accretionis vis percipiatur, tùm quia diminutio eſt motus quidam naturalis quodammodo omnium viuentium. Omnia enim orta occiduot, & aucta tabeſcunt.

Quòd ſi facere amplius non poßit, ſed quemadmodum aqua vino ſemper magis miſta tandem aquoſum facit, & aquam; tunc diminutionem facit quanti; ſpecies autem manet.

Pendent hæc verba ex illis paulò ſuperius expoſitis; in quibus dicebatur, ineſſe in eo, quod creſcit, vim inſitam augentem, quæ alimentum in eius, quod creſcit, ſubſtantiam conuertat; quomodo in multo, & generoſo vino adeſt vis in ſeſe aliquantulum aquæ, ſi infundatur, conuertendi. Quòd ſi hæc vis inſita *facere amplius non poßit* non queat amplius alterare alimentum, & ſibi ſimile reddere, quantum oporteret; quomodo etiam vinum per aſsiduam aquæ admiſtionem vim amittit aquam in ſe conuertendi, quinimò ipſum paulatim aqua fit; *tunc diminutionem facit quanti*, aliquam quantitatis iacturam facit, quãuis ſpecies, & forma maneat; quoniam non bene valente vi inſita, nonquàm poteſt fieri tantus influxus materiæ, quantus eſt effluxus; maiorq́ue alimenti pars abit in excrementa; cum à vi illa imbecilla corpori nutriendo ſimile reddi non queat. Exemplum autem illud de aqua, & vino valet ad oſtendendum, quomodo vis inſita aſsidue pugnando cum alimento ſibi appoſito (quod, vt diximus, initio diſsimile, & cõtrarium eſt rei nutriendæ) in dies nõ nihil roboris amittat. Idem.n. vino euenit, cui aſsiduè noua admiſceatur aqua. Non valet aũt in eam partem, vt, quemadmodũ miſcendo aquã vino, licet vini forma corrumpatur, quantitas tñ, & moles fit maior, ita in viuentibus intelligatur euenire. Quinimo contra ſe res habet. Nã forma viuentium, dum illa decreſcunt, manet; quantitas fit minor; quoniam .ſ. pars alimenti, quæ in illorum ſubſtantiam conuerti nequiuit, abit in excrementa; & partes ſolidæ ſicciores factæ minorem occupant locum. Hæc de accretione habemus ab Ariſtotele; quot autem & quanta ſint, quæ nos ex verbis Ariſt. excerpamus, in quæſtionibus audietis.

Quomodo

QVÆSTIONES IN QVINTVM CAPVT.

1 Quomodo artes differant ex com. Philoponi lxxvii.
2 An in omni motu requiratur latio ex tex. xxv.
3 Vtrum materia ſit in loco ex tex. xxvii.
4 An conuerſio aquæ in aërem ſit accretio ex tex. xxxiii.
5 An aqua conuerti queat in vinum ex tex. xxxiiii.
6 Patiens interdum vocari efficiens, ex com. Philoponi xcii.
7 Cur idem ſe ipſum augeat, & loco moueat; minimè autem alteret, aut generet ex eodem com.
8 An materia ſit pars eſſentiæ, & quomodo ex tex. xxxi.
9 Quomodo alimentũ initio ſit diſsimile, ac tandẽ ſimile ex xxxviii.
10 Tota per ſe de accretione, & nutritione quæſtio explicata.

1 *Quomodo artes differant ex com. Philoponi. lxxvij.*

NOtat Philoponus, artes differre aut formà tantum, vt ceſiorum effectrix, & effectrix nauium (vtraque .n. ligno æquè tanquàm materia vtitur, ſed illa ceſii, hæc nauis formam exprimit) aut materia tantum; vt ea, quæ æs elaborat, et quæ aurum fundit (eaſdem enim formas ex diuerſa materia extundunt) aut formà, & materià ſimul; vt medicina, & pictura. Ariſtoteles tamen viii. metaphy. xii. & Alexan. com. x. ſtatuunt, ſi forma eadem ſit, quàmuis materia ſit diuerſa, eandem tamen artem eſſe: ars enim ſpecies eſt vii. metaph xxx. Videtur Alexander ibidem hunc nudum diſſoluere, inquiens, quæ ex diuerſa materia eandem formam extundunt, eſſe quidem diuerſas artes, non tamen omnino diuerſas. Idem ad initium pri. Topic. docebat, artes, vt artes ſunt, inter ſe non differre, ſed aut ex forma, aut ex materia, aut ex ipſo vſu, & modo proficiſci diuerſitatem; quo etiam pacto ſyllogiſmi differant; nam ex varia forma fiunt categorici, & hypothetici; ex vario modo perfecti, & imperfecti, negantes, & affirmantes; ex varia materia, neceſſariò demonſtrantes, aut probabiles, aut ſophiſtici. Omnino, quantũ ego poſſum iudicare, ſi formã iam factam ſpectes in varia materia; eadem tibi planè videbitur ars; ſin dum fit, quoniã varietas materiæ in cauſa eſt, vt variis etiam modis, longeque aliis inſtrumentis forma extundatur, diuerſæ materiæ expoliendæ diuerſam quoque artem tribues; quod Euſtratii videtur eſſe in vi. Ethic. cap. viii.

2 *An in omni motu requiratur latio ex tex. xxv.*

QVod nunc dicitur, quod oritur & interit, non neceſſariò mutare locum, non pugnat cum iis, quæ viii. phy. ſcribuntur, motum ſecundum locum præire omnes motus, nihilq́; moueri ſine latione poſſe. Nam, vt rectè inquit Philoponus, in omnibus motib. latio requiritur, ſed non latio eiuſdem corporis, quod alio cietur motu. Nam, quod alteratur, nõ ipſum mouetur loco; nec item, quod oritur, & interit; verumtamen alterius corporis latio flagitatur, nimirum Solis, & cœleſtium corporum, ſine qua nihil vllo agitari motu poſſet.

3 *Vtrum materia ſit in loco ex tex. xxvii.*

QVod dicitur, materiam eſſe in loco, non pugnat cum eo, quod v. phy. viii. ſcribitur, quod generatur, non eſſe in loco. Nam reſpectu habito ad formam generandam materia prima nõ eſt in certo loco, neque per ſe, neque per accidens (vt in quæſtione de formarũ multitudine oſtendimus) idq́ue ſibi volebat Ariſtoteles v. phy. At reſpectu habito ad formam præſentem (nunquàm .n. materia non aliquã formam habet) ſemper loco continetur, idq́ue in præſenti ſignificatur. Zimaræ autem explicatio in ii. contrad. v. phy. planè nulla. Inquit .n. materiam non eſſe in loco per ſe, ſed per accidens ratione totius. Ita aũt, quod generatur, non diſtingueretur ab eo, quod alteratur. Nam, & hoc per accidens eſt in loco; non .n. alteratio in ſui notione gerit incluſum locum; quare nunc dicit Ariſtoteles, quod alteratur, non mutare locũ. Nos igitur intelligamus materiã primam reſpectu habito ad formã generandam nec per ſe, nec per accidens eſſe in certo loco; cũ ſubiecta reliquorũ motuum certo ſemper loco cõtineantur.

4 *An conuerſio aquæ in aërem ſit accretio ex tex. xxxiij.*

IN Controuerſiam vocari ſolet, an conuerſio aquæ in aërem ſit accretio. Ea enim mutatio in qua acquiritur noua quantitas, eſt accretio; mutatio aquæ in aërem eſt huiuſmodi; ergo eſt accretio. Maior propoſitio ex eo confirmari poteſt; quòd niſi ita ſe res habeat, præter generationem, & interitum, lationem, accretionem, aliam mutationis ſpeciem introducamus oportet; in qua fiat variatio quantitatis, nec tamen ſit accretio. Reſpondeo, in conuerſione iſta aquæ in aërem mutari quantitatem non primò, ſed per conſequutionem quandam. Quod enim dat formam, dat conſequentia ad formam, eoque variata forma variantur qualitates illam conſequentes: ergo primum mutatur forma, atque ex huius mutatione inducitur qualitas illa; quæ raritas dicitur; atque ex hac ſequitur mutatio quantitatis. At accretio eſt, vt intelligetis, cum præcipuè quantitas mutatur: nec tamen aliam mutationis ſpeciem inducamus oportet. Species enim mutationis ab iis rebus duci debent, quæ præcipuè mutantur, & non per conſequutionem. Rarum autẽ, ac denſum eſſe qualitates, conſtat ex ſecundo de partibus animal cap. pri. vt notat Zimara in octaua contrad. iiii. phy. quamuis per conſequutionem quandam varietur quantitas & ſitus (quod hoc loco habes etiam à D. Thoma) & exiſtat latio. Notauit etiam Ammonius in categoriis in cap. de qualitate, rarum, & denſum artificioſum eſſe illud, quod ab Ariſtotele ad categoriam ſitus refertur. Scotus autem in quæſtione xxxvi. in categoriis inquit, rarum, & denſum, vt ſignificant extenſionem partium quantarum, eſſe in ſitu; vt partium materiæ, eſſe qualitates. Verùm de hac re in ſecundo libro.

Quomodo ex mutatione aquæ in aërem non inducatur vacuum.

Dubitat Philoponus, an, cum aqua conuertitur in aërem, & maior moles exiſtit aëris, quàm antea fuiſſet aquæ, locus ille, qui ab hac maiore mole occupatur, & à minore antea non occupabatur, fuerit vacuus, necne. Occaſio dubitandi, quam ipſe ex verbis Ariſtotelis arripit, nulla apud nos eſt, qui aliam attulimus interpretationem. Putat enim Philoponus eum inquit Ariſtoteles, ſi incorporeo fiat accretio, induci vacuum; id ſignificari, futurum fuiſſe, vt locus ille, qui nunc ab aucto corpore occupatur, eſſet vacuus, ſi incorporeo fiat accretio; incorporeum enim non poteſt locum implere. Nos autem putamus idcirco induci vacuum, quòd ſpacium, vbi ſita ſit materia incorporea, & à corpore ſoluta, vacuum neceſſariò ſit: vacuum enim nihil aliud intelligitur, quàm locus priuatus corpore. Sed, quàmuis occaſio dubitandi nulla ſit; magnæ tamen, & arduæ cognitionis per ſe ipſa iſthæc quæſtio indiget: nec vidit Iandunus in quartum phy. quæſtione x. qui illam commodè profligaret. Benè autem, niſi fallor, explicatur nunc à Philopono. Inquit enim non ità aſſerendũ, vt nonnulli, cum hic aqua conuertitur in aërem, in oppoſita regione aërem conuerti in aquam, & ab aëre, qui hìc fit, impelli intermedias aëris partes ad oppoſitam regionem. Primùm, nimis ridiculum eſt putare, ſi cui hìc libuit ex aqua facere aërem, aquæ ignem admouendo, ſtatim naturam quaſi illi obſecundantem in oppoſita regione ex aëre facere aquam. Deinde illud quoque parum veriſimile eſt, tempore vix comprehenſibili moueri tantã aëris intermedii partem ab hac ad oppoſitam regionem. Quare ſatius eſt, vt talem concipiamus aëris naturam, quæ facillimè agitari, & variari queat; ità vt non tantum à frigore, verùm etiam ex impulſu frangatur, & remittatur illius eſſentia, & fracta formà minor exiſtat raritas, aërque denſior euadat; vnde pluuias in Arabia exoriri autor eſt Ariſt. in primo Meteor. Quare ità mihi ſit veriſimile, vt ex aëre per motum rareſacientem generatur ignis, ità eundem aërem ex impulſu nõ rareſaciente, ſed condenſante paulatim accedere ad naturã aquæ.

5 *An aqua conuerti queat in vinum ex. tex. xxxiiij.*

QVòd ità ſtatuit Ariſtoteles aquam conuerti in vinum, mirum id Latinis ferè omnibus viſum eſt. Nam ità argumentantur: ſi aqua in vinum, id eſt ſimplex in miſtum conuerti poſſet; profectò nihil impediret, quominus aqua in ſanguinem, & carnem conuerti poſſet: eadem enim eſſet conuerſio ſimplicis in miſtum: atque ità aqua nutriret, & augeret: quod tñ maximè abſurdum cenſetur. Nam aqua non craſſeſcit iiii. meteor. xxi. idcircoque coqui nõ poteſt; ſi non coquitur, certè non alit. Præterea ex vino, vbi fuerit aqua infuſa, ſegregatur aqua per pannum lineum ſucco mentæ, vt aiunt madefactum, ac per alia etiam inſtrumenta. At ſi fuiſſet conuerſa in vinum, ab eo certè ſegregari nulla ratione poſſet. Quamobrem omnes ferè latini ſuo more difficultati manus dantes inquiunt aquam non conuerti in vinum, ſed cum illo confundi; Ariſtotelem autem loqui congruenter ſecuſui, & intelligentiæ vulgarium hominum, non veritati. In exemplis enim non requiri veritatem primò

Prior

Prior. cap. xv. Equidem puto ignorari ab iſtis omnem miſtionis naturam; quod infra oſtendemus. Nunc illud vobiſcum cogitate, fieri nullo pacto poſſe, vt magna copia vini generoſi & quantitate, & qualitate pollens, paruam aquæ copiam admiſtam non in ſui naturam conuertat; cum ſeſe tangant, & vnum ad efficiendum, altera ad patiendùm ſit maximè idonea; neque aqua in aërem abeat; quando vini moles aucta cernitur. Quamobrem Olympiodori ſententiam maximè probo, qui in quartum meteor, cap. iiii. inquit, Ariſtoteli vbique docenti non ſolum elementa in ſe viciſsim mutari, ſed & ſimplicia in miſtum, miſtumque rurſus in ſimplicia, vt aquam in vinum, & vinum in aquam, illud maximè conſentaneum eſſe, vt aquam de illius ſententia ad nutriendum non nihil poſſe aſſeramus, & coqui atque craſſeſcere; ſed ita difficulter, vt inæpta ad coctionem vocari queat; quomodo etiam impoſsibile illud dicitur, quod non facilè fit, neque citò, aut bene pri. de cœlo exi. Ariſt. ſanè pri. de hiſtoria animalium cap. pri. & viii. cap. ii. & alibi ſæpè, videtur concedere aquam nutrire. Theophraſtus autem ſecundo de cauſis plantarum cap. viii. aërem etiam fatetur. Aduerſarii locum afferunt illum ex iiii. meteor. cap. iiii. & ex libro de ſenſu, & ſenſili cap. de ſapore, vbi ſcribitur, aquã non craſſeſcere, idcircoque inæptam ad nutriendum eſſe; & quamuis nonnulli reſpondeant, aquam, quæ nutrit, non omniuo ſimplicem eſſe; nullum enim ex elemẽtis, quæ ſentiuntur, inquit Galenus, pri. de ſimpl. med. cap. v. ſimplex eſt, reſponſum tamẽ nullius momenti eſt. Nam aqua hæc puteorum, aut fluuiorum, quam concedunt nutrire, quantumuis ſit non ſimplex; tamen non craſſeſcit; quare nihilominus non erit alendis corporibus. Ac verè dicebat Priſcianus in Theophraſtum de anima cap. 44. aquam hanc, quã aſpergimur, terram, quam premimus, aërem, quem haurimus, vocari ſimplicia, & nõ miſta, quoniam licet ſint aliquantulum alterata, tamen adhuc eſſentiam non mutaruut. Afferunt iidem aduerſarii multa Galeni teſtimonia, vt ex libro de tabe, vbi ſcribit aquam non nutrire, ſed madefacere; Afferunt poſtremò teſtimonium Ariſtotelis ex ii. horum librorum 50. vbi docet, conſtare nos quatuor elementis, quòd quatuor elementis nutrimur; hinc agricolas ad nutriendas plantas admiſcere aquæ ſtercus. Mihi autem teſtimonium iſtud pro nobis videtur facere. Nam quemadmodum aqua ad miſtum corpus conflandum accedẽs pars illius fit, ita ad nutriendum accedens pars fiet membri; quod nutritur. *An aqua craſſeſcat, & nutriat.*

Quinimò dum ſtercori admiſcetur; aut verè miſtum corpus ex illis fit: aut confunduntur duntaxat. Si verè miſtum corpus; ergò in ventriculo item noſtro ex aqua hauſta, & aliis cibis ingeſtis poterit fieri miſtum corpus, quod nos poterit alere. Ita ad nutritionem pro ſua parte concurret. Præterea ſi ex aqua, & ſtercore factum eſt verè miſtum corpus; profectò ſimplex in miſtum eſt conuerſum, quod iſti negant. Sin confuſa duntaxat ſunt ac tamen nutriunt, vt certè nutriunt, profectò tam aqua, quam ſtercus ſuum in nutritione locum habebit. Ergo ex quatuor elementis coniunctis conſtamus, & quatuor item elementis coniunctis nutrimur. Quare aquam nutrire non dubito; an autem aqua ſola nutriat; id paulò difficilius ad ſtatuendum eſt. Sed mihi tamen rerum naturam conſulenti veriſimile fit cum in miſtione, vt audietis, ex vno quoque elemento debeant reliqua omnia extundi, ſimiliter etiam accedente aqua, ab elementis, quæ in membro ſunt, educi ſimilem ſibi ſpeciem ex aqua; ita vt in corpore noſtro, aut piſcium, aut plantarum prius aqua euadat miſta quàm nutriendo ſit. Hinc difficillimè, vt Olympiodorus aſſerebat, nutrit. Nam antea à temperamento corporis reliqua omnia elementa ex aqua extundantur oportet, quàm alendo ſit; quòd ſi cibus miſtus offeratur, cum in eo iam quatuor elementa adſint, nihil aliud temperamento rei nutriendæ efficiendum reſtat, quàm elementa cibi ad ſuam temperationem redigere; quod multo facilius fit, quàm noua elementa generare. Erit autem aqua ſola minus inæpta ad anguillas, aut huiuſmodi quædam quaſi aquea animalia nutrienda (quod Rondeletius pri. de piſcibus cap. xii. & xiii. iſtam quæſtionem tractans præclarè admonebat) quàm ad terreſtria, ac multo ſolidiora animalia: multo enim maius opus eſt, rem omnino diſsimilem quàm ſuæ naturæ aliqua iam ex parte congruentem omnino ſimilem reddere. Quare cum Galenus negat aquam nutrire, ſolidiora animalia fortaſſe ſpectabat. Ideo pueri dura non cõcoquunt, iuuenes concoquunt ex Auicenna pri. Fen. pri. doct. vi. ſumma de virt. cap. iii. Argumentum igitur, quod nos torquebat, nunc non difficillimè refellemus; aqua non craſſeſcit, inquiunt, ergo non nutrit; dicimus ab igne quidem, & flamma craſsitiem non poſſe accipere; ſed à temperamento corporis animati poſſe; quoniam ſimilibus qualitatibus, & formis ab eo antea inſignitur. Sic Hippocrates iii. de ratione victus in morbis acutis cap. de aqua dixit, aquam bileſcere; ſi bileſcit; certè craſsitiem quandam accipit. Hinc ea, quæ initio afferebantur, diſſoluemus. Si aqua in vinum conuertitur, etiam in ſanguinem, & carnem conuertetur. Concedimus, ſed multo tamen difficilius; Nam aqua ſimilior eſt vino,

An aqua ſola queat nutrire.

quàm carni, & ſanguini. At aqua rurſus ſegregatur à vino; ergo in illius naturam conuerſa oon erat. Fac ſegregari; nos enim libentiſsimè fatemur. Nonne audiemus nos ex Ariſtole in cap. de miſtione; eum ità dicat, illa verè miſceri, quæ rurſus à ſe ipſis ſegregari queũt? Sed iſti miſtionis naturam ne attigerunt quidem. Alexander ſanè io libello de miſtione optimè docebat, aquam ſeiungi rurſus à vioo idcirco poſſe, quòd cum in miſtione non omnioo interiiſſet, facta nune aliqua aeceſsione, rurſus ſuam integram naturam recuperet, & ab aliis elementis ſegregetur. Sed hæc infra copioſius.

6 Patiens interdum vocari efficiens ex com. Phil 92.

DVbitat Philoponus, quî dicat Ariſtoteles principium mouens eſſe in eo, quod alteratur. Nobis nulla dubitatio eſt, qui aliam interpretationem afferentes, rem ita ſe habere, quo pacto inquit Ariſt. clariſsimè demonſtrauimus; ſed reſponſum tamen ipſius attendendum eſt, eum inquit ex Alexandro, principium mouens vocari apparationem, ac diſpoſitionem patientis; quando, & ea quoque neceſſaria ad mouendum eſt; quod etiam Simplicii eſt io ſecundum phy. com. xii. Alex. autem iiii. quæſtionum naturalium eap. xii. ex definitione violenti iii. Nichomachiorum tradita, notauit illum etiam agere, qui patitur; & hoc ſenſu accipit vocem agendi in ix. metaph. com. xi. Verumtamen, quamuis interdum illa notiune vocem iſtam vſurpari concedamus; tamen hoe loco, cum alterans, & alteratũ, efficiens, & patiens inter ſe comparantur, mouentis nomine patiens intelligere, nimis alienum eſſet. Quare Auerruis & D. Thomæ interpretatio, quam nos ſequuti ſumus, tenenda.

7 Cur idem ſe ipſum augeat, & loco moueat, minimè autem alteret, aut generet ex eod. com.

NOtat idem Philoponus, corpora naturalia poſſe quidem ſe ipſa augere, & mouere loco, minimè autem generare, aut alterare: quamuis enim ſecundo de anima non longè ab initio inanimis etiam videatur tribuere vim ſe ipſa alterandi; æquo animo eſt interpretandus. Huius varietatis illud in cauſa eſt, quòd augere ſe, & ad ſuum naturalem locum ferre, nihil aliud eſt, quàm ſuam perfectiooem, & abſolutionem comparare; idcircoque iſtis facultatibus corpora naturalia ſunt prædita. Generare autem ſe non poſſunt; quoniam ſi generanda eſſeot, adhuc noo eſſent; quod autem non eſt, minimè poteſt generare. Non poſſunt etiam ſe alterare, quoniam aut ſimilem, aut contrariam qualitatem ex alteratione lucrarentur; ſi ſimilem, bis eandem qualitatem haberent; ſin contrariam, ſuum ipſorum interitum molirentur; quod maximè cauit natura. Quod autem inquit Auerroes ii. phy pri. Simplex non ſe alterare, ſimplicis nomine, quicquid homogeneum eſt, intelligere debemus; qua etiam notiune à Medicis vſurpatur. Heterogenea autem ſe viciſsim alteraot, id eſt pars diuerſam partem; vt cerebrum refrigerat cor, & cur calfacit cerebrum. Præterea eadem propoſitio in qualitatibus tantùm altè fixis audienda eſt. Eſt enim qualitas aliqua altè fixa, vt calor in membris hectica febre laborantibus, aliqua leuius quodammodo hærens, vt calor in aqua: quòd enim aqua internum adhuc, & alte fixum frigus cuſtodiat, ex eo perſpicuum eſt quòd retinet priſtinam grauitatem; ea autem ſequitur non ſolum humorem, ſed multo magis frigus iiii. de cœlo com xxxix. Hanc qualitatis diuiſionem habes à Simplicio in vii. phy. com. xi. Ergo cum qualitas altè fixa eſt, & iam dominatur ſubiecto; profectò quod eſt homogeneum, illam exuere non poteſt; at cum leuiter eſt impreſſa; tunc homogeneum etiam poterit ſe alterare. i. iſtam qualitatem expellere, quomodo aqua calfacta vi ſuæ naturæ ſuique interni frigoris calorem exuit. Nam calor iſte nondum dominans ſubiecto, neque illud bene affectum, & præparatum ad ſe ſubſtinendum habens, ſi, quod ealfacit, amoueas, debilitatur; & tandem interit. Hoc modo putamus nos quæſtionem illam, quî aqua calfacta priſtinum frigus recuperet, à Latinis multùm tractatam, planius, & verius explieari, quàm quomodo ab illis explicatur.

Quomodo aqua calfacta refrigeretur.

8 An materia ſit pars eſſentia, & quomodo ex tex. xxxi.

PRopoſitio illa, & materia, & forma dicitur earo vel os, ſi Græcè intelligas, perſpicuè habet pro ſubiecto voces illas, materia, & forma: Conſtat enim ex articulo. Quare ità ſum ex Philopono interprætatus, nomine carnis, vel oſsis interdum ſignificari materiam, interdum formam. Concretum enim corpus dupliciter ſpectari poteſt; vno modo, vt eſt abſolutè, atque locum habet in hae rerum aſpectabili vniuerſitate; alio modo, vt in certa ſpecie

ſpecie continetur, certamque habet eſſentiæ conditionem. Primo quidem modo ſubſtantia eſt, quoniam per ſe conſiſtit, & conſtat ex materia & forma tanquam partibus, quæ & ipſæ ſubſtantiæ ſunt ex categoriis cap. de ſubſtantia; quare hoc quidem modo materia eſt pars τῆς οὐσίας, id eſt ſubſtantiæ: altero autem modo, quoniam forma eſt, à qua ducitur certa ſpecies, & exiſtendi conditio, actus enim eſt, qui ſecernit vii. metaph 49 idcirco forma eſt τὸ τί ἦν εἶναι, id eſt eſſentia rei, & ipſum quid eſt; materia autem accipitur tanquàm ſubſtinens ipſam eſſentiam; homonymia autem iſtius vocis, οὐσία, multos decæpit. Nam cum ſignificat id, quod ſubſtantiam dicimus, id eſt per ſe, ſuiſque viribus conſtans, primò conuenit concreto corpori, deinde materiæ, poſtremò formæ; at cum ſignificat id, quod nos eſſentiam dicimus, & ipſum quid eſt; tunc primo conuenit formæ; deinde concreto, quæ formam habet: materia autem fert, & ſubſtinet ipſam eſſentiam, & ipſum quid eſt. Quod ſi Zimara in xvi. contrad. vii. metaph. eſſentiam à quiditate ſegregauit; id apud Arabas potius, quo pacto ſunt in Latinam linguam conuerſi; quàm apud Græcos locum habet. Nomina autem rebus concretis tanquàm notioribus imponuntur, atque vt ſubſtantiæ ſunt, certa tamē forma, certaque exiſtendi conditione inſignitæ; quare in iis materia etiam includitur dupli ci nomine; primùm, vt pars ſubſtantiæ, deinde, vt ſtratum, & columen ipſius eſſentiæ. Quare illis interdum aliquid attribuemus ratione formæ; ut cum hominem dicimus eſſe docilem, vel ad ridendum idoneum; interdum aliquid ratione materiæ; vt cum dicimus hominem eſſe obnoxium interitui, ac ſenectuti; aliquid etiam ratione vtriuſque, vt ſomnum; quod ſæpè ab Auicenna, nunc à Philopono habetis; quàmuis ſemper prius vnius ratione, quàm alterius attribuatur: & hac de cauſa Ariſt. inquit materiam, & formam dici carnem, vel ns. i. carni, vel oſsi interdum attribui aliquid ratione materiæ, interdum verò aliquid ratione formæ; nec tertium membrum expreſsit. i. interdum ratione vtriuſque. Non n. putes tu materiā ſolam poſſe appellari carnem; totum enim non prædicatur de parte; ſed hoc ſibi vult Ariſt. aliquando nomine carnis ſignificari materiam, id eſt aliquid attribui carni ratione materiæ. Sic in libris de cœlo agitur de cœlo ſecundum materiam; non quòd conſideretur cœlum inanimum; ſed quod conſideretur non conſiderata anima. Sic in libris de partibus anim. agitur de capite & corde ſecundum materiam; non quòd iſthæc anima deſtituta conſiderentur; ſed quod præcipuè materia ipſorum ſpectetur. Verùm hunc de partibus ſubſtantiæ, & eſſentiæ, ac nominum ſignificatione ſatis obſcurum locum alibi illuſtrauimus.

Quomodo alimentum initio ſit diſsimile at tandem ſimile ex tex. xxxviij.

Diximus ex Ariſtotele, alimentum initio quidem eſſe diſsimile, & quodammodo cōtrarium rei, quæ alitur, tandem autem per coctionem euadere ſimillimum. Id vt bene percipiatur, ſcire licet, tria in nutritione, quemadmodum Gal. pri. lib. de facul. Naturalibus nos monet, opera extare, appoſitionem, quam Græci πρόσθεσιν, agglutinationem; quam πρόσφυσιν, aſsimilationem, quam ὁμοίωσιν. Poſtquàm enim ſuccus is, qui oēs animalis particulas nutriturus èſt, è venis excidit, in eas diſperſus primùm apponitur, deinde agglutinatur, & inſeritur, poſtremò idem cum illis euadit. Cæterum, antequâm è venis excidat, ore primum non quidem coquitur ſecun. de partibus animal. cap. iii. ſed præparatur deinde in ventre coqui incipit; deinde in Iecore, & venis magis elaboratur; in ipſis poſtremò partibus coctio abſoluitur. Omnem autem naturæ operam in alimento adhibitam Gal. iii. libro de facultatibus naturalibus in tria tempora cogitatione partitur. In primo alimentum manet in ventriculo, & coquitur; apponiturque interea ipſi ventriculo ad ſaturitatem. In ſecundo tranſit ad inteſtina, iiſque, & iecinori ad ſaturitatem apponitur; interea quod ventriculo in pri. tempore appoſitum erat, nunc magis coctum agglutinatur. In tertio ventriculus agglutinatum iam ſimile reddit; iecur, & inteſtina appoſitum agglutinant; reliquæ aūt corporis partes alimentum ſibi apponunt; tandemque dum venter nouo eget cibo; ipſæ ſibi appoſitum alimentum agglutināt, ſimileque reddunt. Hippocrates in libro de alimento, ſi modo Hippocratis eſt, nutrimentum propriè vocat, quod iam ſimile euaſit partibus; quaſi nutrimentum, quod adhuc appoſitum duntaxat, vel agglutinatum eſt; quod autem nutriturum eſt, id quod ore inciditur, neque adhuc appoſitum eſt partibus. Ariſtoteles tamen id vocat alimentū, quod nondum euaſit idem cum partibus, idcircoq; ſanguinem vltimū alimētū ſtatuit. Aliud monet nos idem Gal. iii. lib. de temperamen. quod nobis nòn mediocriter conducit eorum, quæ per os ſumuntur, duplex genus eſſe. Nam vel poſſunt corpori nutriendo ſimilia reddi, aut non poſſunt. Si non poſſunt; medicamenta ſunt; ea autem vel alterant tantum, vel etiam corrumpunt; ſin poſſunt reddi ſimilia; cibi, & alimenta. Verùm hæc

non

non omnia parem ſunt ſortita conditionem. Nam quædam facillimè redduntur ſimilia, vt vinum; quædam difficillimè, vt caſtoreum, & piper; quædam interiecta intermedia in iſta ſunt. Omnes autem cibi, dum coquuntur, ſunt aliquo pacto diſsimiles, eoque quaſi medicamenta noſtrum corpus immutant; ſimiles autem facti euadunt partes noſtri corporis, & augent ſubſtantiam caloris, quaſi igne igni addito. Omne igitur alimentum eſt diſsimile, & contrarium, quà habet priuationem adiunctam ſubſtantiæ, in quam conuerti debet; ſed tamen illa verius alimenta ſunt, quæ aliquam etiam gerunt eum illa ſimilitudinem, vt facilè in eã conuerti queant. Ita ſecundo de partibus animal. cap. ii. non omne ſimiliter poteſtate calidum eſt; ſed quod facilè verti poteſt in ignem, vt pinguia.

10 *Tota per ſe de accretione, & nutritione quæſtio explicata.*

VT perobſcura hæc de accretione quæſtio planè, ac dilucidè, quantum in nobis eſt, explicetur; primùm de materia accretionis loquemur; deinceps de modo, & quaſi forma ipſius. Materiam autem duplicem ſtatuimus, vnam, quæ ſubſtinet iſtam mutationem; alteram, vnde fit accretio. In controuerſiam primùm vocatur ecquid nam ſit illud, quod ſubſtineat iſtam mutationem, & ſubiectum accretionis ſit. Adſunt enim quatuor, quæ quaſi de poſſeſsione contendunt, materia prima, quantitas, forma, figura. Materia quidem idcirco videtor ſtatui debere ſubiectum iſtius mutationis; quòd eadem materia omnibus mutationibus ſubiicitur, tex. xxix. ſed illud videtur obſtare, quòd creſcens debet manere, & creſcere ſecundum omnes partes, at materia continenter diffluit, ac dilabitur, nec habet vllam partium diſtinctionem; quarum accretio animaduerti poſsit. Actus enim eſt qui diſtinguit. Quantitatis cauſam illud bnnam facit, quòd vt in ſubſtantia generatio, in qualitate alteratio, in loco latio, ita in quantitate verſari accretionem tex. xxvi. diximus. Officit illud quòd neque ipſa diſtinctas partes habet, nec poteſt ſecundum omnes partes creſcere, niſi dimenſiones ſeſe penetrent; & continenter fluit. Formæ illud hanc quaſi poſſeſſionem adiudicat, quòd ipſa diſtinctionem partium ſecum fert (elaborata enim atque affabrè facta inſtrumenta poſtulat) atque vt inquit Ariſtoteles, manet eadem; quare Alexan. in viii. metaph. com ii. & Auer. in paraphraſi in hunc librum cap. ii. dixerunt, formam eſſe ſubiectum accretionis. Contra illud arcet, quòd forma eſt ſubſtantia; at mutatio in ſubſtantia eſt generatio, non accretio; præterea cum ex materia ſit eruta, in ipſius quoque medullis, & viſceribus hæreat oportet; quare materia diffluente ipſa quoque dilabatur neceſſe eſt. Quæ pro forma faciunt, videntur etiam pro figura facere, cuius meminit Ariſtoteles tex. xxxvi. nam, & ipſa videtur manere, ac diſtinctas habere partes. Contra eadem, quæ formam, ipſam quoque figuram oppugnant; Nam in iiii. ſpecie qualitatis, ad quam figura refertur, nõ eſt motus vii. phy. xv. ac ſi eſſet, eſſet alteratio potius, quàm accretio; præterea ſubiecto diffluente ipſa etiam non diffluere minime poteſt.

De ſubiecto accretionis.

De materia, vnde fit accretio, in quæſtionem cadit, vtrum anima ex ſubiecto, quod antea formabat, migret in iſtam nouam ſibi oblatam materiam; an ex iſta potius extundatur. Si migrat; certè formæ non educentur ex materia, ſed agglutinabuntur; quod totam Ariſtotelis philoſophiam euertit. Sin extunditur; certè cum materia oblata, ſit homogeneum quoddam; ex re homogenea erumpet anima; itaque anima actus erit corporis non organici, vt ii. de anima ſcribitur, ſed homogenei. Præterea cibus grauis eſt; quî ergo ſurſum, antè, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum ad alendas ſingulas partes fertur? ſuapte quidem natura minimè, quoniam grauis eſt; ſequitur, vt vi; quare motus naturalis vi adminiſtrabitur.

Dubitationes de materia, vnde fit accretio.

De modo ipſo, & ſpecie iſtius motus, non facilè apparet, quî verè motus nuncupari queat. Materia enim vnde fit accretio, quemadmodum panis, vel momento conuertitur in naturam membri, quod creſcit; vel tempore. Si tempore; cum ſit idem quod auget, & quod nutrit tex. 41. tempore etiam generatio obibitur (nutritio enim generatio eſt) quod maximum abſurdum cenſetur. Forma enim, quæ ſubſtantia eſt, momento erumpit in actum vi. phy. com. 59. Sin momento accretio fit; certè continuata eſſe non poteſt. Non enim aut puncta in magnitudine, aut momenta in tempore continuari queunt. Si non eſt continuata; profectò motus eſſe non poteſt. In motu enim continuatio extat iii. phy. pri. & per vniuerſum vi. librum; vbi demonſtrat Ariſtoteles, omnem motum eſſe diuiduum. Præterea cauſa eſt afferenda, cur accretio ſtatuatur motus proprius animatorum corporum. Nam ſi homogenea creſcunt tex. xxxv. non video, cur vinum etiam infuſà aqua creuiſſe verè affirmare nequeamus.

De modo, & ſpecie iſtius motus.

Hæc, ſi modo poſſumus, ſunt diſſoluenda, ac primo quidem primo loco propoſitam quæſtionem profligemus. Motus dupliciter conſiderari poteſt vno modo vt forma fluens, altero

Explicatio quæſtionis de materia, cui fit accretio.

altero vt fluxus formæ, quæ eſt omnium pbiloſophorum ſermone trita diſtinctio. Ergo ſi quantitas vt forma fluens conſideretur, id eſt quantitas fluens; dicimus ſubiectum accretionis eſſe materiam primam: atque id ſibi voluit Ariſtoteles, eum diceret omnibus mutationibus eandem numero ſubiici materiam; quantitas enim, ſi quid aliud, adhæret materiæ. Sin autem conſideretur tanquam fluxus formæ; pauló verboſius ſubiectum iſtius fluxus eſt explicandum. Puto ego formam, quæ ſubſtantia eſt, quá tamen figuram & quantitatem adiunctam habet, eſſe ſubiectum accretionis. Sic omnibus, quæ de poſſeſsione contendebant, aliquid tribuemus. Quemadmodum igitur, quod auget, eſt poteſtate caro quanta tex. 41. itá quod augetur, eſt actu caro quanta, & adde tu, figurata. Id ſibi voluerunt Alex. & Auerr. cum dicerent, formam eſſe ſubiectum accretionis; rurſuſque Auerr. in com. xxxviii. ad initium digreſsionis, vbi ſententiam ſuam expouens dicebat, quod augetur, id eſt ſubiectum accretiouis eſſe quautum habens formam; idemque docuit Philoponus com. 94. Addo autem ego figuram; quoniam illius mentiouem video fieri ab Ariſtotele, & profectó maximé facit ad partium diſtinctionem; itaut beterogenea potius, quàm homogenea, vt audietis, veré dicantur creſcere; eum tamen eandem formam, id eſt animam babeant. Subiectum igitur accretiouis ſit forma figurata quanta. Id autem, vndé precipué motus pendet, eſt quantitas. Nam forma & figura, vt in quæſtione de formarum multitudine diſputauimus, eoncipiuntur quaſi vniuerſitates quædam, quamuis ex partibus conſtent, indiuiduam tamen eſſentiam babeutes; idcirco dicebat Ariſtoteles obſcuré, ſed diuinitus, formam eſſe quaſi ſpeciẽ ſine materia.i.concipi ſine maioris, aut minoris quantitatis conſideratione; idemque plané, vt antea monuimus, figuræ iudicium eſt. Quare reliquum erat, vt quantitas eſſet illud, vnde penderet iſte motus; idcircoque dicimus accretiouem eſſe circa quantitatem, vt phyſiologiam dicimus eſſe circa naturam; quoniam per hauc phyſiologia á cæteris ſcientiis diſtinguitur. Quomodo autem quantitas creſcat, intelligemus; cum quæſtiones de materia, vnde ſit accretio, exorientes ad exitum perduxerimus; quod facere nunc aggredimur, exponentes ſimul, quomodo materiæ fiat acceſsio, ſed forma creſcat tex. xxxvii. Nomine ego materiæ quatuor elementa ſignificari puto; præcipué aũt humorẽ tùm aqueum, tùm aëreum qui præcipué ſubiectum eſt in conflatione miſtorum corporum; quod ex hoc ii. & ex primis capitibus iiii. Meteororum conſtabit. Nomine aũt formæ intelligo, vt Scoti in iiii. ſententiarum, & Latinorum ſententiam non referam, primum miſtionis formam, quæ eſt prima homogenearum partium forma; deinde animam, quæ corporis organici, & heterogenei præcipué, vt audietis, eſt actus; itá vt fiat quidem acceſsio materiæ, id eſt elementa ipſa quaſi ex cibo duplicentur, forma aũt pri^m miſtionis, deinde anima excreſcat, & ex minore quantitate maiorem ſibi adiungat. Adueniente igitur cibo, in quo ſimiliter quatuor elementa continentur, ſed aliter tamen temperata; carnis forma, exempli cauſa, illa elementa in cibo contenta paulatim ad ſuam temperationem redigit, ſibique ſimilia, & conſentanea reddit; ſic elementa, quæ in carne ſunt, ſociantur cum elementis, quæ erant in cibo, iam ſibi ſimilibus redditis; & forma miſtionis maiorem quantitatem acquirit, itemque illius comes anima, & figura. Accedit autem cibus quantitatem ſecum ferens; verum hæc quantitas non eſt quantitas carnis; ſit autem paulatim quantitas carnis, dum elementa cibi ad carnis temperationẽ reuocantur; idcircó præclaré dicebat Ariſt. tex. xl. augeri carnem, & os adueniente quidẽ quanto aliquo, minimé autem carne quanta. Quoniam autem elementorum formæ tales ſunt, quæ intendi, & remitti poſsint, vt oſtendemus, eoque per continuatam mutationem acquiruntur; idcirco per continuatam quoque mutationem quantitas cibi euadet quantitas carnis: ex quo accretio continuata erit, & ſpeciebus motus recté adnumerabitur.

Cur accretio attribuatur præcipué quantitati.

Quomodo fiat acceſsio materiæ & forma creſcat.

Quomodo accretio ſit continuata & veré ſit motus.

Mea hæc explicatio eſt, quæ mihi implet animũ; vos aũt, quàm reliquorũ claudicent, audietis. Sumamus igitur in manus argumenta, quæ nobis negotium faceſſebant; attẽdamuſq;, faciliua ne á uobis, quàm á reliquis confutentur. Materia igitur in hoc negotiũ non ſe amplius intrudet: eſt.n.ſubiectũ formæ fluentis, minimé aũt ipſius fluxus, de quo nunc loquimus. Quantitas eſt ſubiectũ iſtius fluxus; ſed babet partes, & manet, quá formá, & figurá adiunctá babet. At.n. dices, iſtud vix animo concipi põt, formá.ſ.manere, ſi materia aſsidue dilabitur, atque in excreméta abit. Res profectó obſcuriſsima eſt. Auer. initio digreſsionis Alex^m. inquit itá ex iſtimaſſe, nunquàm totá materiá dilabi, cæteroqui tota etiá forma dilaberetur; hanc aũt materiæ partẽ manẽtẽ eſſe illá, quæ creſcit; aduerſus quẽ multis argumẽtis pugnat Auer. Sed Auer. fortaſſe, ꝙ Philop^m. Alexádri ſectatorẽ viderit eſſe in hac ſententia; propterea Alex^m. quoq; fuiſſe exiſtimauit. Omnino Alex. pri. lib. quæſt. naturaliũ cap. v. totá diffluere materiá fatetur: qui enim ſecus fieri queat? Ex tantulo ſemine proceriſsimæ arbores procreantur. Num exiſtimare poſſumus, portionẽ materiæ, quæ in ſemine contineretur, manentẽ eandẽ diſtribui, ac diffundi in tantá molem potuiſſe? nihil minus. Philoponi aũt argumentũ quo ſuá ſententiá cõfirmat, non difficulter refellitur. Inquit, ſi tota materia fluat, & aſsidué renouetur, fore, vt corpora æterna eſſe queant, quaſi materia ex hieme ver excipiente, & rurſus pubeſcente.

Explicatio dubitationum.

An tota materia dilabatur.

Aduerſus Philoponum.

R Reſpondemus

Reſpondemus, calorem naturalem, qui nouam reparat materiam, paulatim vires amittere, vt aliud ſibi ſimile procreare amplius non queat, atque ita concidat neceſſariò; quod in quæſtione de calore naturali oſtendimus. Illud autem præterea à Philopono habemus, quemadmodum vmbra ab aliquo corpore immiſſa in fluuium, ipſa quidem manet eadem numero, licet partes fluuii aſsiduè varientur (quod exemplum etiam Auerroes attulit in paraphraſi huius capitis, ibi tamen rem negligentius tractans; diligenter enim in digreſsione tractauerat) ita formam manere incolumem, atque eandem numero, quàmuis materia continenter dilabatur, ac varietur. Philoponum imitatus D. Thomas, & quod magis mirandum ſit, Pomponatius, & Contarenus præceptoris Pomponatii autoritatem ſequutus, exiſtimarunt animæ hanc propriam, peculiaremque conditionem eſſe (quòd à materia prima longius abſit, eòque libera & ſoluta magis quodammodo ſit) vt ſubiecto quidem egeat: verum non ita certum ſubiectum poſtulet; vt illo diſcedente, & alio ſuccedente non queat in hoc ſe fundere atque hoc ipſo, tanquàm fundamento niti; quinimò, dum aliud priori ſimile ſuccedat, manebit incolumis, & inuiolata. Cæterum id, vt diximus, vniuerſam Ariſt. philoſophiam euertit. Nam anima ſentiens, & vegetabilis (mitto intelligentem, de qua quidem verè iſtud affirmare potuiſſent, quippe cum è materia non ſit educta, ſed hæc non creſcit) ita è viſceribus materiæ eruuntur, vt in aliam materiæ portionem migrare non queant; cæteroqui hunc nouæ materiæ eſſent agglutinatæ, & non ita coniunctæ, vt ex materia, & anima fieret verè vnum, quemadmodum ex figura & cera. Præterea animam quaſi teſtudinem fingeremus, quæ maiori oblata materia magis ſeſe extenderet, longiuſque caput produceret ſuum, minori autem minus. Omnino ſententia hæc abſurda, quàm quæ maximè. Exemplum autem, quod afferunt, nullum. Vmbra enim eſt priuatio, non forma; nec tamen manet eadem, ſed nouæ partes aquæ nouam ſecum ferunt priuationem luminis; quæ tamen priuatio ita videtur eadem, vt aqua etiam videtur manere eadem.

Aduerſus D. Thomam, Pōponatiū, Contarenum.

Quomodo forma & nō materia maneat.

Quid igitur dicemus nos? eſt ne par conditio formæ & materiæ, vt vtraque continenter fluat, ac dilabatur? Eſt ſanè: Cur igitur hoc loco dixit Ariſt. accretionem fieri ſecundū formam, non ſecundum materiam, quòd ipſa manet, materia non manet; & quarto metaph. xxii. Cratyli argumentum confutans aſſerebat, res variari quidem ſecundum quantitatem, id eſt, vt interpretatur Alexander, ſecundum materiam, manere autem incolumes ſecundū qualitatem, & formam? hoc commodè diſſoluetur, ſi illud memorià tenuerimus, quod ii. phy. xxxi. & v. metaph. iii. & alibi ſæpè ab Ariſtotele docemur, partes eſſe materiam, totum autem eſſe formam; quoniam igitur partes ſunt illæ, quæ dilabuntur (non enim totum ſimul diffluit, ſed aliqua ipſius pars; & partes materiæ inſtar obtinent) idcircò dicimus materiam non manere, formam autem manere, id eſt partes dilabi, ac mutari, totum autem per continuatam partiū ſucceſsionem manere idem; quod in digreſsione ità apertè ſignificat Auerroes, vt facilè intelligere queamus. Quare ii. lib. de cœlo comm. xxvii. ſimili loquutione vſus, dixit fluuii partes mutari eadem forma remanente; vbi partibus formam opponens ſatis indicat formæ nomine à ſe totum intelligi.

An idem numero maneat à principio accretionis vſq; ad finem.

Sed paulò clarius explicandum eſt, an idem numero maneat ab initio accretionis vſque ad finem. Tempus accretionis, ſi ſpectetur magnitudo, ad quam viuens peruenire poteſt, eſt decem, exempli cauſa, annorum; verum hæc abſoluta, atque integra accretio componitur ex pluribus partialibus accretionibus, & multiplici quiete inter iſtas accretiones intercedente. Creſcit.n. animal per horam, exempli cauſa, ad paulò maiorem magnitudinem; deinde per aliam horam quieſcit; omninoq; alternatim creſcit, & quieſcit iii. phy. com. vi. Ergo ſi particularem accretionem, quæ verè eadem numero eſt, & continuata, ſumas; profectò idē manet ſubiectum ab initio iſtius mutationis vſque ad finem. Hoc.n. proprium motus eſt: hocque à generatione diſtinguitur; quòd in motu ſubiectum manet, in generatione non manet; non.n. in illo temporis ſpacio tanta portio materiæ, aut formæ dilapſa eſt, vt ſubiectum, & totum ipſum ſit mutatum, idque ſibi voluit Ariſtoteles quarto metaphy. xxii. cum diceret, id quod abiicit, habere ſemper aliquid illius, quod abiicit; idemque ſibi voluit Alex. illo v. cap. ſin totam accretionem ſumas, quæ ex pluribus numero accretionibus conflata eſt; illa quidem, ſicuti continuata non eſt, neque vnus numero motus; ita neque idem etiam omne ro mobile requirit. Ac ſanè ſi extrema conſideres. i. initium iſtius integræ accretionis, & finem; non eſt idem numero ſubiectum; tota.n. materia paulatim variata eſt, totaque item forma. Quòd ſi non extrema per ſe, ſed totum tempus contempleris; non potes ipſius partem vllam ſumere; in qua non ſit idem ſubiectum, quod erat in proximè ſuperiore temporis parte; non enim ſimul totum variatur ſed per partes; quod in Naui etiam illa Theſei vſu venit; quam inquit Plutarchus in Theſeo ſophiſtas eius temporis exercuiſſe. Ergo qm̄ forma

præcipue

præcipuè totum ſignificat,& totum ipſum in particularibus motionibus non variatur;at pãtes, quæ materiæ inſtar obtinent, variantur; forma manere dicitur, minimè autem materia. Theophraſtus autem quarto lib. de hiſtoria plantarum cap. xiii. ex caudice potiſsimum diiudicari voluit, idem ne maneret totum in plantis, nec ne; qua de re alibi dicemus.

Quod autem ad materiam vnde ſit accretio, pertinet, in illam quidem, vt iam ſtatuimus, non migrat anima, ſed ex ea benè temperata prodit, & erumpit, & formatur quidem ab anima caro; ſed cum caro iſta non ſoluta conſiſtat, ſed adiuncta priori carni, atque vnà cum illa ſtatim euadat organica, & heterogenea; idcirco dicimus animam eſſe actum corporis organici. Hoc enim proprium eſt, & precipuum animæ ſubiectum. Quo loco illud obſeruandum eſt, quî verè ab Ariſtotele dicatur tex. xxxvii. diſtinctionem formæ à materia magis patere in heterogeneis, quàm in homogeneis; & mortui magis eſſe carnem, & os, quàm aut manum, aut brachium. Intelligendum enim eſt formam propriam homogeneorum, quà homogenea ſunt, eſſe temperamentum, & miſtionis formam; at heterogeneorum eſſe animã. Cum enim vnumquodque ex operibus diiudicetur, & actiones animæ in rebus homogeneis obſcuræ ſint, in heterogeneis perſpicuæ, atque euidentes; idcirco partium heterogenearũ propria forma cenſetur anima, eoque vocantur organicæ, quòd ſunt animæ inſtrumenta. Animæ autem inſtrumentum certam, atque affabre factam figuram poſtulat, vt ex Auerroe in tertium de cœlo com. lxvii. diximus: quare non tantum forma, quæ eſt actus corporis organici, diſtinctior eſt à materia, quàm temperamentum, & forma miſtionis; verum etiam figura animæ ſocia multò diſtinctior, magiſque ſoluta à materia eſt, quâm figura temperamenti ſocia; quinetiam homogeneum vix certam figuram habet, aut ne vix quidem. Quare nihil mirum, ſi conditio illa, quamlibet rei creſcentis partem debere creſcere, multo euidentius extat in heterogeneis; quandoquidem in his verè, & euidenter diſtinctæ partes formæ, & figuræ ſunt. Idem autem in cauſa eſt, cur mortui caro, & os potius ſeruent ſuum nomen, quàm brachium, & manus. Nam heterogeneorum, dum viuunt, apparent actiones, ex quibus cognoſcitur forma: quàmobrem ablatis actionibus formam ipſorum periiſſe non dubitamus; at homogeneorum dum mors adeſt, non euidenter abolетur actio; quandoquidẽ ne dum viuebant quidem, perſpicuè extabat; quare homogenea diſtingui, ac definiri potius affectionibus quàm actionibus docuit Ariſtoteles ad finem quarti meteor. Hæc, quæ nos de iſtarum partium differentia attulimus, magna ex parte deprumpta ſunt ex Achillino in ii. libro de elementis in extremo quarto articulo.

Explicatio dubitationum de materia, vnde ſit accretio.i.de alimẽto.

Quomodo diſtinctio formæ à materia in heterogeneis clarius pateat.

Iam verò illud explicemus, quo pacto cibus, qui grauis eſt, naturaliter in tot oppoſitas regiones feratur. Ariſt. in libro de ſenſu, & ſenſili, cap. de ſapore, ſtatuebat calorem inſitum digerendo, & concoquendo cibos conficere, ſuiſque applicare locis, quaſi naturalem architectum; hinc iuuenes creſcere, ſenes decreſcere. Illi enim calore abũdant; cuius proprium eſt rareſacere, ac diffundere, & quaſi à centro ad ambitum ducere; hi autem frigore langueſcunt; cuius peculiare eſt arctare, & adſtringere, & quaſi ab ambitu ad centrum colligere. Hinc etiam aſſerebat dulci ad nutriendum, & augendum opus eſſe. Quod enim facile ſuis locis applicari, atque attrahi à calore debet, id leue ſit oportet; huiuſmodi eſt, quod dulce eſt; ſalſum autem, & amarum graue; ergo iure optimo dulce quidem nutritioni dirabitur, quod autem ſalſum, & amarum eſt, excernetur. Hinc animalium excrementa grauia ſunt, amara, ſalſa. Confirmabat id ſimilitudine quadam. Nam quemadmodum calor ſolis ex aqua id, quod leue, ac dulce eſt, attrahit ad ſe, quod autem amarum & ſalſum, relinquit (quamobrem aquæ pluuiæ etiam ex mari eductæ, quod graue, & ſalſum eſt, leues tamen ſunt ac dulces) ita etiam rationi conſentaneum eſt, internum animalium, & plantarum calorem ex cibo oblato partem leuiorem, ac dulciorem ad ſe vocare; grauiorem autem, atque amariorem deponere. Verumtamen, & id ſuam habet difficultatem. Nam ſi dulce nutriret, quà leue, amarum autem ob grauitatẽ excerneretur, idem omnibus animantibus eſſet dulce, & amarum; quemadmodum idem omnibus graue & leue eſt; idemq; cibus eſſet omnibus æquè accommodatus, aut noxius. Nunc autem contra euenit. Non enim idem omnibus eſt dulce, & ad alendum accommodatum, ſed perſæpe quod vni naturæ optimum alimentum eſt, alteri eſt venenum; quod vni venenum, alteri optimum alimentum. Cum autem dulce dicimus, illud dicimus, quod cuiuſque naturæ eſt accommodatum, quod ab Ariſtotele viii. de hiſtoria animalium cap. pri. & à Gal. iiii. de ſimpl. med. facultatibus cap. ix. docemur: quòd igitur diuerſæ naturæ ſunt, diuerſaque temperamenta, idcirco diuerſa quoque ſunt dulcia. Ità ferè Theophraſtus lib. ſexto de cauſis plantarum cap. ii. aduerſus Democritum cauſas ſaporum in figuras referentem argumentabatur. Figuras enim omnibus eaſdem eſſe dicebat, minimè autem ſapores. Quæſtionem hanc ita explicandam puto.

Quomodo cibus in tot oppoſitas partes feratur.

Quomodo dulci nutriamur.

Quemadmodum ferrum alteratum à magnete longè aliam à ſua motionem obit; ità cibus alteratus à membro, & ſpecie innati caloris inſignitus aliis fertur motibus, quàm illo, quem præſtat grauitas, vt monebat Auerr. vii. phy. com. x. ac prætcrea villorum etiam operà intercedente, quos medici animaduerterant; iſtique motus non ſunt abſolutè naturales cibo, niſi quà in ſubſtantiam nutriti conuertendus eſt, & ad illam paulatim accedit. Sic vapori naturalis quodammodo motus eſt ſurſum ferri; quoniam à calore inſignitè alteratus aliam à priore naturam incipit induere. Quemadmodum autem temperamenta omnium animantium quàmuis ſpecie diuerſa ſint, hac tamen re conueniunt, quòd ſunt calida, & humida; ita cibi, & alimenta, quàmuis pro varietate naturarum varia ſint, hae tamen re conueniunt, quòd moderatè calida ac dulcia, & leuia eſſe debent, quo facilius ſuis locis applicentur (nam nimis grauia, nimis reſiſterent calori naturali attrahenti) atque in ſubſtantiam partium conuertantur; quàmuis huius, quod huic ſpeciei conuenit, maior ſit dulcedo, & leuitas, quam illius, quod alteri ſpeciei. Idcirco dicebat Galenus eodem libro capite xiiii. omnium, quæ nutriunt, communem eſſe dulcedinem; nàm quicquid nutrit, aut minus, aut plus eſſe dulce. In omnibus igitur omnium animantium alimentis eſt pars leuior, ac dulcior; eſt item pars grauior, & amarior, atque illa attrahitur ad nutriendum, hæc excernitur. Hinc Galenus eodem lib. cap. xix. memorabat lacum eſſe in Syria Paleſtina, in quo nullum animal, nulla planta viuere queat; quòd.ſ.ita amarus eſt, ita grauis, vt nulla ex eo ſatis leuis, & dulcis, nulla ſatis apta ad nutriendum pars excerpi queat. Nos igitur plures dulcedinis ſpecies, intra certos tamen terminos, & cancellos quoſdam poſſumus conſtituere. Democritus autem vtebatur figuris, ex quibus nulla variæ dulcedinis cauſa afferri poterat; præſertim cum ſubiecti id eſt caloris naturalis cuiuſque membri varietatem ille non conſideraret; cuius à nobis maxima ratio habetur; eoque præcipuè nomine à Theophraſto reprehendebatur.

Explicatio dubitationum de ſpecie iſtius motus.

Opinio Pomponatii, & Zimaræ.

Opinio Burlei, & Ianduni.

Cõfutatio primæ opinionis.

Confutatio ſecũdæ opinionis.

His ità conſtitutis non difficulter etiam, quod cæteris difficillimum fuit, ſpeciem, & modũ iſtius motus poterimus conſtituere. Nam alii quidem aut, vt Pomponatius, & Zimara in contrad. x. v. phy. putauerunt accretionem non eſſe motum continuum, & perennem, nam inter vnam nutritionem, & alteram neceſſariò intercedere quietem; ac nutritionem momento obiri; videri autem continuatum motum, eòquod quies illa ſenſum fugiat ob exiguitatem: aut, vt Burleus, & Iandunus, exiſtimarunt per nutritionem fieri carnem, deinde factam carnem extendi, iſtamque extenſionem eſſe formaliter, vt aiunt, accretionem. Mihi autem neutra opinio probatur. Prima quidem naturam motus euertit; in cuius notione neceſſariò includitur continuatio; eſt enim actus imperfectus, qui paulatim abſoluitur; & hac de cauſa diſtinguitur ab energia; quod habemus in textu illo pulcherrimo ix. Metaph. non ita pridẽ animaduerſo ab homine doctiſsimo Chiriaco Strozza. Neque ita poſſumus dicere, vt Zimara in contrad. illa, accretioni, quà motus eſt, non repugnare continuationem (vt etiam Talpæ, quà animal, non repugnat videre) ſed quà talis motus eſt, non eſſe continuationis compotem. Exemplum enim valdè diſsimile eſt. In animalis eſſentia, & notione non neceſſariò includitur viſus; at eſſentia, & notio motus conficitur ex iſta continuatione; quare, vt nulla ſpecies animalis eſt, quæ non ſentiat; ita nulla ſpecies motus, in qua non ſit continuatio, & perennitas. Quare idem Zimara in Tabulis in dictione illa *motus definitio eſt ambigua* mutauit ſententiam, & accretionem eſſe continuatam putauit, ideircoq; ſecundæ ſententiæ adhæſit. Omnino, qui dicunt videri continuatam, ſed non eſſe, tantundem eſt, ac ſi dicerent, videri motum, ſed non eſſe. Ità impropriè ſemper, & metaphoricè loquutus fuerit Ariſt. & ad vulgi opinionem, non acroamaticè de rebus diſſeruerit. Sed ſecundam ſententiam expendamus. Eam quidem validis argumentis conuellit Pomponatius cap. ix. Nam ſi accretio eſſet formaliter extenſio, cum hæc etiam inanimis conueniat, iis etiam accretio cõueniret; præterea exiſteret accretio ſine nouæ materiæ acceſsione; quæ tamen neceſſaria cõditio in accretione eſt. Nam cum fit iſta extenſio, nulla accedit materia. Ac mutilate ſanè rem tractaſſet Ariſtoteles nunquàm iſtud aſſerens, accretionem eſſe extenſionem. Quòd ſi teſtimonium afferas Ariſtotelis ex xxv. tex. vbi ſcribitur, quod augetur, mutare locum, veluti quod extenditur: id tantum abeſt, vt pro te faciat, vt potius mirabiliter officiat. Nam nihil ad ſui ipſius exemplum ſumitur. Non enim dixeris, M. Tullium eſſe optimum Oratorem veluti Ciceronem. Ita ſi idem eſſet accretio, atque extenſio, ineptè diceremus, quod augetur, ſe habere veluti quod extenditur.

Quæ autem à Zimara in Tabulis Pomponatio reſpondentur, nullius ponderis ſunt. Cenſet enim extenſionem in viuentibus terminari præcipuè ad quantitatem, per quandam verò cõſequutionem ad qualitatem, contra in inanimis præcipuè ad qualitatem, ad quantitatẽ verò per conſequutionem quandam. Sed intelligendum eſt, quis hoc illi arcanum cõmiſerit.

Mihi

Mihi quidem videtur optare iſtud eſſe, non diſputare; tam enim in animatis, quàm in inanimis noua acquiritur quantitas, & noua qualitas; quarè non video, cur non etiam vtrobiq; aut ad qualitatem, aut ad quantitatem præcipuè terminari debeat. Omnino extenſio fit per naturam communem animato, & inanimo, vt per communem perſpicuitatis naturam aër, & aqua illuminantur. Præterea cum cibus fit caro, ſemper illi hæret quantitas; non enim, vt diximus, fit caro non quanta; ergo cum primum ſacta eſt caro, ſacta etiam eſt quanta. Quod enim dat ſormam, dat conſequentia ſormam; terminus autem quantitatis conſequitur formam; eoq́ue præſente ſorma ſuus etiam adeſt terminus quantitatis; quare vt noua caro eſt aggenerata priori, ità quantitas quantitati. Igitur ante extenſionem iam membra incrementum ſuſceperunt ob nouam quantitatis acceſsionem: Ita accretio ſurmaliter eſſe nequit extenſio. Satius igitur eſt tenere illud, quod à me animaduerſum omnes nodos diſſoluit, paulatim acquiri quantitatem, quoniam paulatim cibus fit caro; fit enim per continuatā temperationem ipſorum elementorum. Licet enim acquiratur etiam ſubſtantia per nutritionem, quæ eſt, vt verè ſolent dicere, aggeneratio quædam; tamen nos quantitatis præcipuè rationem habemus; quoniam ſubſtantia, quà ſubſtantia eſt, poterat ſine noua acceſsione cõſiſtere. Non negarim tamen extendi ac rarefieri membra à caloris copia, nouoſq́ue meatus gigni ad cibum denuo oblatum promptius excipiendum; quod ab Auerroe in digreſsione habetis. Satis eſt veram accretionem, verumq́ue motum eſſe continuatam illam, & perennem acquiſitionem quantitatis, per continuatam temperationem elementorum, quæ cum materia ciborum eſſent, nunc materia membrorum debent euadere; euadunt autem per cõtinuatam mutationem.

Reſtat poſtrema quæſtio explicanda, ecquid cauſæ ſit, quamobrem accretio peculiaris animátium motus ſtatuatur. Accretionis nomen multiplicem ſenſum habet. Interdum enim id creſcere dicimus, quod per tumorem fit maius, vt aquam in lebete ſeruentem; interdum id, quod quaſi duplicatum, & cumulatum eſt, vt cumulum tritici alterius cumuli acceſsione. Sed hæ iſtius vocis notiones minus propriæ ſunt, ac rebus etiam inanimis perſpicuè conueniunt. Tertia eſt maximè propria, & viuentium peculiaris, quam ita poſſumus definitione omnes cauſas compræhendente euoluere & explicare. Accretio eſt motus quantitatis factus ab eo, quod creſcit per animam, & calorem naturalem, manente quidem eodem ſecundum ſormam illo, quod creſcit, factá autem acceſsione cuiuſpiam rei externæ, id eſt cibi ad materiam; ita vt quæuis pars rei creſcentis pro rata portione creſcat; quouſq́ue illa ad decentem magnitudinem peruenerit. Hæc enim poſtrema pars, quæ ad finem pertinet, licet nunc ab Ariſtotele omittatur, tamen ex libris de animalibus facilè colligi poteſt: vix enim hoc loco commodè explicari poterat, niſi longius digredi voluiſſemus. Tota ferè hæc definitio videtur cõuenire incremento vini, cum aqua infunditur, & in illius ſubſtantiam conuertitur, illiuſq́ue molem auget. Nam fit accretio rei externæ ad materiam .i. ad elementa, quæ in vino ſunt; ac tota miſtionis ſorma, & quælibet illius pars fit maior manens eadem; ergo accretio inanimis etiam conuenit. Certè homogenea etiam creſcunt, & ob illorum incrementum creſcont heterogenea. Veruntamen quoniam minus diſtinctas partes babent; quinimò vnioſmodi ſunt; nec ratio ulla partes inter ſe diſcernendi adeſt; idcireò non facilè deprebendere poſſumus, creuerit ne quælibet pars, an potius totum ſit cumulatum & cõfuſum. Ergo cum propria accretionis conditio ſit, vt quælibet pars creſcat; ibi propriè locum habebit, vbi extat, atque animaduerti poteſt partium diſtinctio. In heterogeneis tantùm, & animatis animaduerti poteſt, minimè autem in homogeneis, aut in corporibus inanimis; ergo in illis tantum, minimè autem in his locum habebit. Atqui illud attendas, non, ſi prius creſcunt homogenea, quàm heterogenea tex. xxxv. idcirco verius, & magis propriè creſcere: quinimò pugnant quodammodo inter ſe prius ortu, & origine, ac prius naturà, & eſſentia, vt ſuperius ex Ariſtotele docuimus. Quare tunc verè accretio ſuam eſſentiam obtinebit, cum heterogeneorum creuerit ſorma, & figura.

Cur accretio ſit peculiaris animatorum motus.

Definitio accretionis.

Vtrum vinum ex aqua infuſa verè creſcat.

Hæc ſunt, quæ in hoc loco tractando ingenia philoſopborum torquere ſolent; reliquæ quæſtiones faciliorem habent explicatum; quales illæ ſunt; an animal ab initio ad extremũ vitæ terminum nutriatur; an nutritio, & accretio cogitatione tantum, & ratione, an ne etiã re diſcrepent; quas nos breuiter profligemus. Laborant ſanè nonnulli in ambabus; in prima quidem, quòd initio vitæ non poteſt adeſſe nutritio; quandoquidem anteceſſerit alteratio oportet; neque in extremo, aut propè mortem; quippè cum facultas imbecilla coquere alimentum non valeat, ſæpeq́ue etiam, vt Medici docent, corpus laboret ex atrophia, quæ nihil aliud eſt, quàm priuatio nutritionis. In altera verò, quòd idem re nõ poſſunt eſſe accretio, & nutritio, ſi vna ſine altera eſſe poteſt; contra nunquam videntur ſeiungi, quòd

Aliæ quædam leuiores dubitationes ſublatæ.

An animal aſsiduè nutriatur.

An nutritio ſit re diſtincta ab accretione.

Vnde proficiſcatur diminutio.

cum ſemper noua caro generetur per nutritionem, caro autem iſta accedens expers eſſe quãtitatis nequeat, vt reſtauratur ſubſtantia, ita etiam reſtaurari videtur quantitas, & ad quantitatem fieri motus; hic autem accretio eſt. Nos primam duplici modo ad exitum perducimus; primò dicentes nutritionem bifariam accipi; aut enim iſto nomine ſignificari integram conuerſionem alimenti in ſubſtantiam eius, quod alitur (ita initio vitæ, & propè mortem non fit nutritio, hocque affirmant argumenta allata) aut qualemcunque alterationem alimenti; atque hæc nutritio, & initio vitæ ſtatim incipit, & in atrophia perdurat, & vſque ad mortem animantia proſequitur. Deinde illud quoque tenere nobis ſatis eſt, phyſicè, non Mathematicè eſſe iſta intelligenda; ſatiſque nutritionem in toto vitæ tempore locum habere; licet primum illud vitæ initium, ac mortis terminum excludamus. De ſecunda autem quæſtione ſtatuimus barbarè quidem, ſed verè, atque ingenioſè, & congruenter Græcis, (quod ex Alexandro in præfatione in priora analytica colligi poteſt) à quibuſdam Latinis dictum eſſe, duplicem eſſe realitatem, vnam eſſentiæ, alteram exiſtentiæ. Realitate eſſentiæ differt in lacte dulcedo à candore, & in alimento quantitas à ſubſtantia; quàmuis ſimul exiſtant, idcircoque dicantur idem eſſe ſubiecto, id eſt, vt noſtri dicunt, eandem habere realitatem exiſtentiæ; ſi tamen de integra exiſtentia intelligamus; cæteroqui omnis eſſentia extra cauſas egreſſa ſuam habet comitem adiunctã exiſtentiã; quem locum alibi tractauimus. Ergo differunt eſſentià, & re nutritio, & accretio, quantum differunt ſubſtantia, & quantitas. Dicuntur autem idem eſſe ſubiecto; quoniam accidens, cuiuſmodi eſt quantitas, ſine ſubiecto exiſtere, ſuiſque viribus conſtare non poteſt. Idem ferè habes à Zimara in Tabulis, quàmuis leuius expreſſum. Quàmuis autem in omni nutritione fiat etiam motus in quantitate; tamen quandocunque non fit maior quantitatis moles, ſed æqualis conſeruatur, aut etiã decreſcit, tunc ita obſcurus eſt iſte in quantitate motus, vt accretionis nomine dignum non cenſeamus. Verùm de diminutione etiam dubitabis; quam inde ſignificauimus proficiſci, quòd per alimentum minor ſubſtantia, & quantitas reponatur, quàm effluxerit; id autem euenit ob caloris imbecillitatem ad multum cibum coquendum minimè idoneam. Dubitabis: quemadmodum calor ob imbecillitatem non multum poteſt reponere, ità parum etiã poteſt exoluere, atque diſsipare; quare æqualis ſemper erit reſtauratio effluxui. Tolletur hæc dubitatio, ſi animaduerteris, prius calorem exoluere, & conſumere, ac deinde poſtulare alimentum, illudque coquere. Dum exoluit, & abſumit, aſsiduè fit imbecillior; quare cum ſe poſtea ad coquendum parat, iam factus infirmior minus reſtaurat, quàm antea abſumpſerit.

Caput vi.

Tex.Com 43.

Q *Voniam autem de materia primùm, & ijs, quæ vocantur elementa, dicendum eſt, ſint, nec ne ſint, & vtrum vnumquodq; æternum, an generentur quodammodo; & ſi generentur, vtrum ex ſe viciſsim omnia generentur eodem modo, an vnum aliquod ipſorum primum ſit: de ijs ſanè prius verba faciamus oportet: de quibus adhuc nihil certi dictum eſt. Omnes enim, & qui elementa gignunt, & qui ea, quæ ex elementis: diremptione, & congregatione vtuntur, & illo, quod facere, & pati dicimus. Congregatio autem eſt miſtio. At quomodo miſceri aſſeramus, non eſt perſpicuè conſtitutum.*

Diximus in præfatione conſilium Ariſtotelis in his libris eò ſpectare, vt tractationem quatuor elementorum in libris de cœlo inchoatam ad exitum paulatim perducat. Quoniam aũt elementorum natura benè percipi non poterat, niſi generationis, & alterationis naturam intelligeremus; idcircò de iſtis antea mutationibus neceſſariò nobis agendum fuit. Iſti autẽ neceſſario de generatione, & alteratione ſermoni ea ratione accretionis etiam explicationẽ adiunximus, quòd iſta quoque ſat cõmunis mutatio eſt, & quaſi dimidiata quædam generatio, itẽq; alterationi ſatis coniuncta. Ergo, ne ſeorſum de iſta mutatione diſputandũ poſtea eſſet, atque ita locus hic, qui ad mutationes pertinet, diſperſè quodammodo tractatus videretur, iure optimo de accretione quoque verba fecimus. Nunc, & ad ea, quæ hactenus ſunt expoſita, probè intelligenda, & ad vniuerſam elementorum naturam cognoſcendam plurimum proderit, quid ſit tactus, quid facere, & pati, quid miſtio, noniſſe. Ideo iſthæc tractanda ſuſcipit Ariſtoteles. Ità autem argumentatur. Hæc à nobis de quatuor elemẽtis conſideranda ſunt *ſint nec ne ſint*, id eſt ſint ne verè omnium rerum elementa, & initia, an ſe-

cus (nam eſſe ſimpliciter, non eſt obſcurum, quod notat Philoponus) *& vtrum vnumquodque æternum*, vtrū immortale, atq; omnino impatibile, *an generetur quodammodo*, an ſaltē per partes oriatur, & intereat, quàmuis vniuerſitates ipſe maneant incolumes, *& ſi generentur, vtrum ex ſe viciſſim omnia generentur eodem modo, an vnum aliquod ipſorum primum ſit*, vtrum ſit par omnium iſtorum corporum conditio, ſintq́; inter ſe mutuo elementa, & effecta, an vnum ipſorum verè elementum ſit, reliqua autem effecta, ſicut apud Thaletem aqua erat vnicum elementum; apud Heraclitum ignis; Hæc inquam nos tractanda ſuſcepimus. At qui hæc pro dignitate tractare vult, is de tactu, de facere, & pati, de miſtione de quibus nihil à veteribus eſt conſtitutum, agat oportet. Ergo de his antea nobis agendum eſt. De minore, quam nos priore loco poſuimus, nihil eſt, quod dubitemus. Inchoata enim in libris de cœlo elementorum tractatio ſuum terminum habere non poterit, niſi iſta omnia quæ nunc attulimus, exponantur; pertinent enim ad vim, & naturam ipſorum intimam. Maior autem facilè explicatur, *omnes enim, & qui elementa gignunt*, vt Anaxagoras, qui illa ex homogeneis infinitis componi voluit, ac Democritus, qui ex Atomis, *& qui ea, quæ ex elementis*, vt Empedocles, qui elementa poſuit immutabilia, cætera autem ex ipſis procreari, itemq́ue Thales, & Anaximander, & reliqui, qui vnum aliquod elementum omnium rerum initium putauerunt, *vtuntur diremptione, & congregatione*, quod de iis, qui plura initia ſtatuunt, eſt intelligendum, niſi fallor; eos enim iam diximus congregationem putauiſſe generationem; ſecretionem, atque diremptum putauiſſe interitum, *& eo, quod facere, & pati dicimus*, omninoq́ue omnes, ſiue vnicum initium, ſiue plura ſtatuunt, effectione, & perpeſsione vtuntur. Nam coire quidem, aut dirimi pati quiddam eſt; quòd ſi adeſt patiens; efficiens etiam, id eſt colligens, & dirimens adſit oportet. Rarefieri autem, & condenſari (quo quidem procreationis modo vtebantur vnicum principium ſtatuētes) ſine dubio pati quoddam eſt. Ergo omnes aut congregationem, & diremptionem introduxerunt, quod pati quoddam eſt, & exigit quiddam efficiens; aut omnino aliquo alio patiendi, & efficiendi modo ſunt vſi, vt rarefactione, & condenſatione. Ergo hoc ſatis argumenti eſt, nobis quoque faciendum eſſe, vt de perpeſsione, & effectione diſſeramus; eoq́ue accuratius, quò illi negligentius ſe geſſerunt, vt intelligetis. *Congregatio autem eſt miſtio*, ſi congregatione res oriuntur, congregatio autem miſtio quædam videtur eſſe; profectò nunquàm iſte procreationis modus benè intelligetur, niſi, quid miſtio ſit, quæque miſcendi ratio, antea intellexerimus. Veteres autem nihil de iſta re conſtituerunt. Plurimum aūt intereſt, ſtatuamus ne diuiſis elementis in minimas portiones, quæ ſenſum lateant, atque ſibi mutuò appoſitis, aut totis elementis per tota penetrantibus miſtio fiat. Verùm hæc ſuo loco. Interim illud attendatur, eum inquit Ariſtoteles, *de materia, & ijs, quæ vocantur elementa*, idem ſignificare; quatuor enim illa prima corpora non ſunt prima materies, non ſunt verè elementa (materia enim prima, & forma ſunt verè elementa, ſed ſunt ſecunda materia, & ſecunda elementa. Vocantur autem abſolutè elementa, quoniam pauci priora illa inſpexerunt; ita & initio meteor. *de ijs quæ vocantur elementa*, alibi autem corporea elementa vocare ſolet.

At verò neque alterari pote eſt, neque coire, & dirimi, nullo patiente, neq́ efficiente. Nam & qui plura elementa inducunt, gignunt eo, quod facere, & pati dicimus à ſe viciſſim: & qui ex vno, effectionem inducant oportet. Atq́ id rectè ſanè à Diogene dicitur, niſi ex vno omnia, tolli mutuam effectionem, & perpeſsionem, veluti calidum refrigerari, & hoc viciſſim calfieri. Non enim calor, & frigus in ſe mutuò mutantur: ſed manifeſtum, quòd ſubiectum. Quamobrem quibus conuenit facere, & pati, horum vnam eſſe ſubiectam naturam neceſſe eſt. Atqui omnia dicere eſſe huiuſmodi, non verum, ſed quibuſcunque id, quod à ſe viciſſim dicitur, accommodatur.

Clarius oſtendit, quomodo, & veteribus neceſſariò hic locus de effectione, & perpeſsione perpurgandus erat, & à nobis, quod illi omiſerunt, nunc ſupplendum. Nam *neque alterari pote eſt*, id eſt rarefieri, & condenſari, vt Thales, & cæteri huiuſmodi volebant, *neque coire, & dirimi*, vt Anaxagoras, Democritus, Empedocles; niſi aliquid patiatur, quod ſcilicet rareſit, & condenſatur, aut coit, & dirimitur; itemq́ue niſi aliquid efficiat, rarefa-

ciens

ciens ſcilicet, & condenſans, aut colligens, & dirimens. Duriuſculè autem videtur dictum eos, qui plura elementa inducunt, gignere ea, quæ gignenda ſunt, intercedente mutua ipſorum elementorum perpeſsione, & effectione. Apud Democritum enim non videbantur atomi à ſe mutuo pati, quòd eſſent corpora impatibilia; eademque ratione neque homogenea apud Anaxagoram; neque quatuor elementa apud Empedoclem. Puto autem, vt etiam putat Philoponus, perpeſsionis, & effectionis nomen pauló fuſius ſumptum eſſe; ita vt ſeſe viciſsim quaſi amplexari, effectio quædam mutua ſit; viciſsim à ſe diuelli, ac dirimi, ſit mutua quædam perpeſsio. Quamobrem addit poſtea veram, & propriam notionem perpeſsionis, & effectionis ab iis tantùm ſeruari poſſe, qui vnicum principium ſtatuunt; laudatq; Diogenem aſſerentem, *niſi ex vno omnia*, niſi ex vnico principio omnia procreentur, tolli mutuam effectionem, & perpeſsionem; vt ſcilicet calidum refrigerari, ac refrigeratum viciſſim calfieri minimè queat. Non enim calor, & frigus in ſe mutuo mutantur, vt pri.phy. ab Ariſtotele, & à Platone in Phœdone eſt oſtenſum; ſed ſubiectum eſt, quod ex calore in frigus, ex frigore in calorem mutatur. Ergo idem ſubiectum, atque elementum ſit oportet, in quo iſtæ mutationes fiant; atque ea, quibus conuenit facere, & pati, vnam tantum ſubiectam naturam habere debent. Cæterùm quoniam nonnulla ſunt efficientia, quæ eandem, atque patientia, materiam non habent, vt cœlum, quod materiā longè præſtantiorem habet, quàm elementa, quæ ab illo agitantur, & patiuntur; ne quis erret, addit, *omnia dicere huiuſmodi non verum*, ſi dixeris, quæcunque efficiunt, eandem habere materiam atque patientia, non verè dixeris. Nam illis tantùm eandem habere materiam conuenit, quibuſcunque conuenit *id quod à ſe viciſsim dicitur*, id eſt quæ non ſolum efficiunt, nunquàm patientia, aut ſolum patiuntur nunquàm efficientia, quomodo cœlum, & elementa ſe habebant (illud enim ſemper hæc efficit, & agitat, nunquàm agitatur; hæc ab illo patiuntur, nunquàm illud agitantia) ſed inuicem efficiunt, & patiuntur, vt elementa inter ſe. Vidimus neceſſariò de effectione, & perpeſsione nobis agendum eſſe, tùm quia res per ſe ipſa digna eſt, quæ tractetur; tùm quia veteres etiā eam attigerunt, licet primoribus labris: vidimus item agendum de miſtione eſſe; quoniam congregatio, quæ à plurimis veterum inducebatur, miſtio quædam eſt; atque vt illorum opinio vera non ſit, nobis tamen præclara quædam, & ad elementorum naturam cognoſcendam neceſſaria afferendi occaſionem præbebit. Reſtat de tribus in maiore illa propoſitione initio huius capitis propoſitis, actione, & perpeſsione, miſtione, tactu, vt neceſſitatem de tactu diſputandi oſtendamus; quod nunc faciemus.

Quòd ſi de eo, quod facere, & pati dicimus, ac de miſtione conſiderandum eſt, neceſſariò, & de tactu. Non enim ea propriè aut facere, aut pati poſſunt, quæ ſe mutuò tetigiſſe nequeunt: neque, niſi ſe aliquo modo tetigerint, licet miſta eſſe primùm. Quare de his tribus conſtituendum; quid tactus, & quid miſtio, & quid effectio. Hoc autem principium ſumamus. Omnia enim, quibuſcunque miſtio conuenit, ea ſeſe mutuò tangere poſſint oportet: & ſi quid efficiat, aliud autem patiatur propriè: eodem etiam modo, atq; illa. Quare primum de tactu dicendum eſt.

Vulgata propoſitio eſt ex ii. Metaph. iiii vnumquodque quem locum habet in rerum natura, eundem habere in cognitione. Ergo quoniam de miſtione, ac de effectione & perpeſſione nobis differendum eſt; miſtionis autem, atque effectionis ea natura eſt, vt ſine tactu locum habere nequeat, ergo neque etiam cognoſci ſine tactus cognitione poterit; Itaque nō tantùm de tactu neceſſariò diſputandum; ſed antea etiam, quàm de reliquis diſputandum. Inquit autem, quæ ſe non tetigerint, ea non poſſe *propriè aut facere, aut pati*, quoniam aliqua ſunt, quæ impropriè faciunt, & patiuntur; in quibus fortè non ſit neceſſarius contactus, vt patimur aliquando à pulchritudine, quamuis longe abſimus; verum de hac re in quæſtionibus. Dictio autem illa *primum* quamuis ſecundo membro appoſita videatur, referenda tamen eſt ad prius membrum; vt ita dicamus, *neque niſi ſe aliquo modo primum tetigerint, ea licet eſſe miſta*. Huiuſmodi autem verborum tranſgreſsiones Ariſtoteli familiares eſſe ſæpè Græci interpretes notarunt. Proponit autem de tactu, miſtione, effectione (ex quo perfectiore contrario alterum etiam, id eſt perpeſsio intelligitur) & primo loco ponit id, à quo principium etiam ſumendum inquit; deinde autem miſtionem, quam poſtremò tractabit;

bit; tum effectionem, quam ſecundo loco; minutam in proponendo diligentiam, atque ordinis obſeruantiam negligens; quando in tractando ſummum ordinem eſt adhibiturus. Ita initio libri de enunciatione nullo ordine videtur proponere, eum tamen in rebus propoſitis tractandis ab ordine diſcedat nunquàm. Tunc ſolum in proponendo accuratus eſt, cum id agit, vt ordinem ipſum tractandi conſtituat; quemadmodum initio meteororum. Abſurdum enim profecto eſſet, in ordine, qui ſeruandus ſit conſtituendo, ordinem non ſeruare. Inquit igitur. *Hoc autem principium ſumamus*, id eſt quamuis reliqua duo, quæ propoſuimus poſt primum, alio ordine tractaturi ſimus, quàm propoſuerimus, ſumemus tamen primo loco tractandum, quod primo propoſuimus.i.tactum. Nam & quibuſcunque conuenit miſtio, ſeſe tangant oportet, & ſi quid propriè *efficiat*, *aliud autem patiatur*, *eodem etiam modo*, *atque illa*, ſeſe mutuo tangant oportet, quemadmodum, quæ miſcentur.

Ferè igitur, quemadmodum, & aliorum nominum vnumquodq; multipliciter vſurpatur, & hæc quidem homonymè, illa verò altera ab alteris, & prioribus, ita ſe habet, & de tactu. Attamen cum propriè vſurpatur, attribuitur ijs, quæ ſitum habent: ſitus autem, quibus & locus. Nam, & Mathematicis ſimiliter tactum, atque locum attribuere debemus: ſiue ipſorum vnum quodq; ſeparatum ſit, ſiue alio modo. Ergo ſi antea verè conſtituimus, tangere nihil aliud eſſe quàm extrema habere ſimul: ea profectò ſeſe mutuò tangent, quæcunque diſtincta cum ſint magnitudines, & ſitum habentes, ſimul habent extrema. Tex.Com.44.

Sæpè docuit Ariſtoteles, in quæſtionibus explicandis à nominum diſtinctione initium ſumendum eſſe; ſæpè etiam re præſtitit, vt primo phyſi. aduerſus Parmenidem, & Meliſſum diſputans, tertio phy. de infinito, & alibi millies. Idem nunc tenet inſtitutum. Nam, quoniam vt in Elenchis dicitur, plures ſunt res, quàm nomina, idcirco omnia ferè nomina multiplicem ſenſum, atque notionem habuerunt; *& hæc quidem homonymè*; quibus ſcilicet ſignificatæ res nullam ſubſtantiæ communionem, quantum ad illa nomina pertinet, habent, *illa verò altera ab alteris*, *& prioribus*, quædam nomina ita comparata ſunt, vt plures res ſignificent, quarum tamen rerum vni prius, & magis propriè attribuantur, aliis autem minus propriè; & quæ pendent à prioribus. Hæcque in Metaphy. dicuntur ab vno, & ad vnum. Hanc igitur communem nominum conditionem, vt multiplicem notionem habeant, neque tactus nomen valuit effugere. Non eſt autem omnino homonymum; ſed vnam propriam notionem habet, reliquas improprias, & à propria illa quodammodo deriuatas. Aperiamus igitur propriam notionem, & quaſi rectam; nam ea percæpta improprias, & quaſi obliquas facilè intelligemus. Ergo quibus tactus nomen propriè conuenire debet, hæc conditio adſit oportet, vt ſitum habeant. Satis autem perſpicuum eſt, ea tantum ſitum habere poſſe, quæ in loco ſint. Situs enim nihil aliud eſt, quàm collocatio. Ac ſanè Mathematicis etiam eatenus tactus conuenit, quatenus ſitus, & locus. Nam quadratum in circulo locari dicitur; & circulus in quadrato; quare dicere etiam poterimus quadratum, & circulum ſeſe tangere. Cæterum res à Mathematicis conſideratæ, vel ſeparatæ, & ſolutæ ab omni materia concipi queunt, vel materiei inhærentes. Si ſeparatæ concipiantur, cogitatione tantùm, non re ipſa conſtant; quare cogitatione etiam locum, & ſitum, & tactum habent; ſin materiæ inhærentes, iam naturales etiam ſunt, & verè conſtant; quare propriè etiam locabuntur, & verè ſeſe tangent. Ergo rerum Mathematicarum quæuis, ſiue ſeparata ſpectetur, *ſiue alio modo*, id eſt concreta materiei, tactum ſemper habebit, ſed ſeparata habebit cogitatione; concreta autem re ipſa. Verùm ne vagemur longius, quod quinto phy. poſuimus, hoc etiam loco ratum eſſe volumus, tangere nihil aliud eſſe, quàm extrema habere ſimul, ita vt illa ſeſe mutuò tangant, *quæcunque diſtincta magnitudinis cum ſint*, *& ſitum habentes*, *ſimul habent extrema*. Requirit igitur primum, vt magnitudines illæ, quæ ſe tangere debent, ſint inter ſe diſtinctæ; alioqui

non ſe tangerent, ſed vnam continuam magnitudinem facerent: quoniam autem diſtinctæ ſunt, diſtinctum etiam ſitum habebunt: ac præterea illud requiritur, vt iſtarum magnitudinum extrema ſint ſimul, ſibiq́ue mutuo adhæreant.

Quoniam autem ſitus ijs omnibus conuenit, quibuſcunque etiam locus; prima autem loci differentia eſt ſurſum, & deorſum, & talia quædem ex ijs, quæ opponuntur: omnia, quæcunque ſeſe mutuo tangunt, grauitatem vel leuitatem habeant oportet, vel vtrunque, vel alterutrum. Huiuſmodi autem quæ ſunt, ſunt patibilia, & efficientia. Quamobrem perſpicuum eſt, hæc eſſe idonea, quæ ſe tangant mutuò: quorum, cum diſtinctæ magnitudines fuerint, moueriq́, & mouere ſe viciſſim potuerint, ſimul extrema erunt.

Notio iſtius vocis *tactus*, quam, & quinto phy. & hoc loco expoſuimus, ſatis quidem propria eſt; verùm ſi magis adhuc propriam requiris; eam afferemus, quæ rebus tantùm caducis, non autem corporibus cœleſtibus conueniat; quippè cum de rebus tantum caducis ſit nobis in præſenti ſermo inſtitutus; & illa vulgò ſe tangere dicamus: globos autem cœleſtes vulgò incerti vtrum continuum quoddam corpus, an in plura diſpertitum ponamus, nō ſæpiſsimè ſolemus tactus nomen in illis vſurpare. Ergo quoniam ea ſitum habent, quæ locū; prima autem loci differentia eſt ſurſum & deorſum, ſupera autem regio leuitate acquiritur, infera grauitate (nam quemadmodum diximus, de cœlo nunc non loquimur) certè quæ ſe mutuo tangerè debent, vel grauitatem, vel leuitatem habeant oportet, *vel vtrunque*, id eſt quadam ex partè leuitatem, quadam ètiam ex parte grauitatem, vt aër, & aqua, quæ partim grauia, partim leuia ſunt, *vel alterutrum*, id eſt vel leuitatem tantum, vt ignis, qui nullo pacto grauis, vel grauitatem tantum, vt terra, quæ nullo pacto leuis.

Quare dictum etiam eſt primam loci differentiam eſſe ſurſum, & deorſum, *& talia quadam ex ijs, quæ opponuntur*, id eſt ſurſum non ſimpliciter, qui eſt locus aëris, & deorſum non ſimpliciter, qui eſt locus aquæ. Itaq́ue benè longam argumentationem multis proſyllogiſmis conſtantem, quæq́ue ſorites appellari poteſt, hunc in modum conſtruere licet. Quæ ſe mutuò tangunt, ſitum habent; quæ habent ſitum, in loco ſunt; quæ ſunt in loco, aut ſurſum ſunt, aut deorſum; quæ ſurſum aut deorſum ſunt (de caducis ſemper loquendo) aut leuia, aut grauia ſunt, vel ſimpliciter, vel quodammodo; ergo quæ ſe mutuò tangunt, aut leuia ſunt, aut grauia vel ſimpliciter, vel quodammodo. Hæc autem omnia ſunt patibilia, & efficientia; habent enim eandem materiam, de cuius poſſeſsione pugnant, & contrarias qualitates, quibus pugnant; nam leuitati eſt adiunctus calor, grauitati frigus; ergo quæ ſe tangunt mutuò, erunt huius naturæ, vt alterum alterius mouendi, itemq́ue ab illo patiendi facultatem habeat. Ita fiet, vt maximè propriè illa ſe tangant, quæ cum ſint diſtinctæ magnitudines, aptæq́ue ad mutuo efficiendum, & patiendum, habent ſimul extrema. Ita in libro de interpretatione poſt allatam nominis; & verbi definitionem, nonnullas conditiones addit, quibus adhuc magis propria illarum vocum notio conſtituatur.

Tex. Com. 45. *Quoniam autem mouens non eodem pacto mouet id quod mouetur: ſed hoc quidem neceſſe eſt, cum mouetur & ipſum, mouere: illud autem manens immobile: manifeſtum eſt, quòd & in efficiente eodem pacto dicemus. Nam, & quod mouet, efficere quiddam dicunt: & quod efficit, mouere: verumtamen differunt quidem, idq́, conſtituere oportet: non enim pote eſt omne, quodcunque mouet, efficere: ſiquidem id quod efficit, illi quod patitur, oppoſuerimus: hoc autem, quibus motus affectio; affectio autem ſolum, quatenus alterantur, vt album, & calidum. Sed mouere latius patet, quàm efficere. Conſtat igitur illud, mouentium partim tangere, quæ mouentur, partim autem minimè.*

Occurrit

Occurrit errori cuidam, qui facilè potuiſſet obrepere. Quidam.n.ita putabant, idem eſſe mouere, & efficere; ac quicquid mouet, efficere, quicquid efficit, mouere. Id ſi ita ſeſe haberet; quemadmodum efficientia & patientia ſemper maximè propriè ſe tangunt; ſemper etiam maximè propriè ſeſe tangerent mouentia & mota; quod minimè verum eſt. Nam mouens immobile, cuiuſmodi finis eſt, non tangit id, quod mouetur; ſed illud tantum mouẽs quod ita mouet, vt ſimul etiam moueatur, dicitur tangere quod mouetur. Ergo diligenter conſtituendum eſt, quomodo mouere, & efficere differant. Inquit igitur Ariſtoteles, quòd mouentium non eadem in mouendo conditio eſt; ſed hoc quidem, cum mouetur, mouet; vt res corporatæ, quæ infra Lunam ſunt; illud autem mouet manens immobile; cuiuſmodi ſunt beatæ mentes, & id quod appetitur. Perſpicuum igitur eſt, ſi mouere, & efficere idem eſſent, vt nonnulli exiſtimarunt, idem de efficientibus etiam dici debere; vt efficientium aliud efficeret nullo modo, nullaque ratione ab eo, quod efficit, patiens; aliud autem efficeret, cum ipſum pateretur. Verùm falſa iſtorum opinio eſt; & latius patet mouere quàm efficere; quod conſtat ex oppoſito; pati.n.conuenit, *quibus motus affectio*, id eſt quibus ipſe motus cauſa eſt accipiendæ alicuius affectionis, affectio autem accipitur vt album, vt calidum; quatenus illa ſpecie motus, quæ alteratio dicitur, res agitatur; quamobrem pati vna quædam ſpecies motus eſt, idemque ſignificat, quod alterari; moueri autem ad ea etiam pertinet, quæ feruntur, quæ creſcunt, ac decreſcunt. Ergo, cum oppoſita eiuſdem ferè ambitus eſſe ſoleant (ex quo exiſtit regula illa Topica, quot modis vnum oppoſitorum dicitur, totidem & alterum) quoniam moueri communius quiddam eſt, quàm pati; mouere etiam latius patebit, quàm efficere. Quamobrem de mouentibus ſanè verum erit dictu *mouentium partim tangere, quæ mouentur*, illa ſcilicet, quæ in materia communicant, quorumque motio effectio quædam eſt *partim autem minimè* illa nimirum mouentia, quæ non per effectionem, & alterationem mouent, ſed excelſiore quodam modo (de quo in quæſtionibus) neque viciſsim mouentur.

Cæterum notio illius vocis tangere vniuersè quidem ſtatuatur in ijs, quæ ſitũ habent: quorum hoc quidem mouens eſt, hoc autem motum: mutuo autem, atq; viciſsim mouens, & motum, quibus conuenit efficere, & pati. Plerunque igitur tangens à tactis tangitur: omnia enim ferè, quæ in conſpectu ſunt, mota mouent: in quibus neceſſe eſt, & conſtat tangens à tacto tangi. Eſt autem, vt interdum dicimus, cum mouens tangit duntaxat, quod mouetur: minimè autem tangens à tacto tangitur. Sed quoniam quæ eiuſdem generis ſunt, mota mouent: neceſſariò videntur à tacto tangi. Quamobrem ſi quid moueat manens ipſum immobile, ipſum quidem tanget id, quod mouetur, ab illo autem minimè. Dicimus enim interdum tangi nos ab illo, qui dolorem infert, minimè autem illum à nobis. De tactu igitur, qui in naturalibus eſt, hoc modo ſit conſtitutũ.

Concludit, quid ſit vniuerſè tangere; vniuerſè inquam, quatenus omnibus efficientibus & viciſsim patientibus conuenit. (Nam poſſet multo communior notio afferri; de qua in v. phy. & ſupra diximus; verùm ea noſtro inſtituto non multùm accomodata eſt) ac tribus conditionibus tactum contineri aſſerit. Requiritur enim primo, vt quæ ſe tangunt, ſitum, & collocationem habeant; ac ſupple tu, ſimul iungantur extrema; deinde vt hoc ſit mouens, illud motum; poſtremò vt ſint viciſsim mouens & motum; quæ propriè diximus vocari efficiens, & patiens. Prima tantùm conditione ſeruata res etiam mathematicæ ſe tangerent, & cœleſtia item corpora ſeſe viciſsim tangerent; prima, & ſecunda tantùm ſeruatis cœleſtia corpora tangerent inferiora; tertia autem adiuncta inferiora tantum ortui, & interitui obnoxia ſeſe tangere queunt. Quamobrem Ariſtoteles maximè propriam iſtius vocis notionem explicando, duarum reliquarum notionum nos etiam admonet; quarum vna maximè communis eſt; & mathematicis etiam conuenit; altera autem quæ cœleſtibus inferiora mouentibus conuenit, paulò magis propria eſt. Omiſſa igitur prima illa tanquam nimis communi notione, quid inter ſecundam, quæ paulò magis propria eſt, & tertiam quam maximè propriam ſtatuimus (pro vt etiam quarto phy. xlviii.) interſit, accuratè docet.

Nam quæ mouent non viciſsim mota, tangunt, ſed non tanguntur; quæcunque autem mouent viciſsim mota, tangunt, & tanguntur; ita vt voce tangendi, ſi phyſicè vſurpetur, ſignicetur vis quædam alterandi; quare quod alterat tantum, & non alteratur, tangit & non tangitur; quod alterat, & ſimul alteratur, ſimul etiam tangit, & tangitur. Talia ſunt ea ferè omnia, quæ *in conſpectu ſunt*, quæ nobis ob os, atque oculos verſantur, & ortui, & interitui obnoxia ſunt; cumque hæc aſsiduè verſemus, ac tractemus, nihil mirum, ſi plerunque tangens à tactis tangi aſſeramus; ſunt autem, *quæ eiuſdem ſunt generis*, id eſt quæ in eadem materia communicant; Genus enim perſæpè apud Ariſtotelem, vt notat Philoponus, pro materia ſumitur; omninoque in generibus & categoriis res tantum caducas contineri alibi notauimus. Talia igitur quoniam mouent mota, *neceſſario videntur tangi*, neceſſario iudicamus non modo tangere, ſed etiam tangi. Hoc in loco verba illa *φαίνεται*, & *δοκεῖ*, minimè fallacem opinionem deſignant, ſed hoc ſignificant, vt verè ſe res habent, ita etiam à nobis ſe habere iudicari. Sic ſæpè iſtas voces eſſe intelligendas, docuit Ammonius in Porphirium in cap. de genere. Ergo quoniam inferiora iſta nobis notiora ſunt, tanguntque ſe mutuò, & tanguntur; idcirco in iſtis maximè propriè tangendi vocem vſurpamus. Attamen, ſi quid ſit, quod manens ipſum immobile cætera moueat, vt certè eſt, hoc quidem tanget alia, minimè autem tangetur ab illis. Confirmat id ex eadem voce, cum tralatè accipitur, & planè impropriè; in rebus ſcilicet incorpoream quandam, vt ita dixerim, motionem habentibus; vt cum dicimus tangi nos ab illo, qui dolorem infert, minimè autem illum à nobis. Ita igitur in rebus verum motum habentibus, quod efficit tantum, dicetur tangere, & non tangi. Atque hoc modo ſit conſtitutum de tactu, *qui in naturalibus*, qui rebus hiſce caducis conuenit. Nam res caducæ propriè naturales vocãtur; quoniam ab iis, tanquàm antea cognitis ad res cœleſtes indagandas profecti ſumus; & nomen naturæ, quod primo rebus caducis impoſueramus, ad cœleſtes etiam tranſtulimus; quamuis etiã *in naturalibus* poſſumus interpretari vniuerſè in omnibus rebus naturalibus: Oſtendimus enim quomodo etiam in cœlo ſit tactus.

QVÆSTIONES IN SEXTVM CAPVT.

1 Cur de tactu neceſſariò agatur ex tex. xliii.

2 Vtrum omnia, quæ efficiunt, tangendo efficiant ex eodem, & de calore Solis ex primo Meteor. digreſsio.

3 Vtrum incorporea tangant; vtrumque Deus poſsit vocari effector ex eodem.

4 Vtrum punctum habeat ſitum, & locum ex tex. xliiii.

5 Vtrum Mathematica ſint in loco ex com. Auerr. xliiii.

6 De multiplici notione iſtius vocis tactus.

7 Vtrum omnia ſe viciſsim tangentia habeant grauitatem, & leuitatem ex com. Philoponi cvi.

8 Vtrum mouere ſe latius fundat, quàm efficere ex tex. xlv.

9 Vtrum cœlum contineatur in eodem genere, atque cætera corpora ex com. Philoponi cviii.

1 *Cur de tactu neceſſariò agatur ex tex. xliii.*

DIxit Ariſtoteles, quoniam effectio, & perpeſsio, itemque miſtio conſtare nequit ſine tactu, idcirco de tactu neceſſariò agendum. Dubitabit aliquis: Quid? effectio, & perpeſsio, itemque miſtio ſine motu cœli, ſine Deo locum ſuum tutari non poteſt; ergo eadem ratione de cœlo nunc, & Deo agendum erit? Facile tollitur dubitatio. Quæ de cœlo, ac Deo dicenda ſunt, ſuis locis aſſeruntur; ac tamen multo propius hæret tactus effectioni, & perpeſsioni, itemque miſtioni, quàm Deus, aut cœlum. Nam hæc longius abſunt; tactus verò eſt planè infixus in eſſentia, & notione iſtarũ rerũ. Quæ aũt de iis, quæ dicuntur à Philopono, minus probemus; facilè noſtram explanationem attente legentibus conſtabit.

Vtrum

1 *Vtrum omnia, quæ efficiunt, tangendo efficiant ex eodem; & de calore Solis ex primo Meteororum digreſſio.*

QVòd inquit Ariſtoteles, ea propriè facere, aut pati non poſſe, quæ ſe mutuò oon tangant; multas dubitationes leues habet, vt de torpedine, quæ manum aflicit non tangẽs de magnete mouente ferrum, & non tangeote; de medicamento humores purgante ſine tactu. Facilè enim iſthæc diſſoluuntur ex Ariſtotele vii. phy. xi. Vera eoim propoſitio eſt in efficiente, & patieute proximo, oon autem io iis, quæ efficiunt, & patiuntur aliquo iotericcto intermedio. Ideo torpedo prius vim impertit quandam occultam reti; rete autem alteratum qualitate illa obſtupefacit piſcatoris manũ, quam tangit. Ità magnes alterat aërem tangens; aër alteratus, ac tangens ferrum, illud quoque alterat & mouet. Ità medicamentum cõmunicat, & impertit qualitatem, & vim ſuam partibus intermediis, quouſq; vis iſta per tactum communicetur humori, atque eum trahat; vel excitet naturam ad expellendum, quemadmodum putauit Ariſtoteles. Leuia igitur iſthæc ſunt, aut certè nou grauiſsima. Illa eſt ad explicandum difficillima quæſtio; quomodo Sol calfaciat aërem minimè tangens, ac tot corporibus impatibilibus interiectis intermediis. Et quooiam res digna eſt, quæ diligenter tractetur, libuit huc conducere, quæ aliàs iu quartum caput primi Meteororum notauimus, quod bonam in partem à lectoribus accæptum iri confidimus.

Digreſsio in quartum Caput primi Meteor. de calore facto à Sole.

PRoponit inueſtigandum Ariſtoteles de communi interpretũ ſenteotia in quatto cap. primi libri Meteororum, quomodo Sol, cum oon ſit igneus, & calidus, calorem tamen pariat; quem perſpicue ſentimus: Præfatur tamen, exquiſitius de eo calore in iis, quæ de ſenſu, differendum eſſe; quoniam calor eſt ſenſus affectio.i.affectio ſub ſenſum cadẽs. Explicat autem quæſtionem, ſtatuens id, vel à ſolo motu Solis poſſe proficiſci. Ità autem argumentatur. Motus incitatus, propinquus, ſolidi corporis eſt aptus calefacere, & ignire, quàmuis non ſit ipſe calidus. Motus Solis eſt incitatus, propinquus, ſolidi corporis; ergo motus Solis eſt aptus calfacere & ignire, quàmuis non ſit ipſe calidus. Maior propoſitio exemplo ſagittarum patefit; quarum plumbum, ſi iucitatius ferantur, liqueſcit. Mioor tanquàm perſpicua ponitur. Hinc autem cauſa redditur, cur motus ſyderum ioerrantium, & motus Lunæ noo ita calfaciat. Nam ille noo eſt propinquus, hic non eſt incitatus. Addit obiter Ariſtoteles aliam cauſam, cur inferus locus ſit calidus; quoniam à conuerſione cœli truditur deorſum aliqua ignis portio, qui ſub cœlo poſitus erat. Verùm hîc ſeſe offert ſylua maximarum quæſtioonm. Dubitatur primum cur de calore exquiſitius agere ad librum de ſenſu pertineat; quando calor ante omnem ſenſum eſt; & amoto ſenſu adhue tameo remaneret incolumis; vt ſcribitur in categoriis cap. de iis, quæ ad aliquid. Præterea decipit nos Ariſtoteles. Nam in illis verbis *Reſtat autem, vt dubitantes dicamus*, agendum propoſuerat de calore in locis circa terram facto. Nunc autem de calore ſupremæ regiónis aëris videtur differere; ea enim eſt, quæ motu cœli igneſcit. Præterea idem fruſtra repetit, nam hoc antea io illis verbis *lato autem primo elemento in orbem* tractarat; cum tamen nouum quoddam initium ſumere velle videatur, dicens. *De facta autem caliditate, quam exhibet Sol.* Præterea motus Solis non peruenit ad hæc inferiora; ergo illa oon ſegregat, oon atterit, nõ calfacit. Reſpondet Alexander tranſire affectionem quandam à Sole prodeuntem per Lunam; quæ Lunam quidem non afficiat ob eius impatibilem naturam; ſed aërem tamen afficiat; vt torpedo non obſtupefaciens funem, manum tamen obſtupefacit: Aut inquit poſſe etiam concedi Lunam affici; quando illa externas affectiones recipere poteſt, vt illuminationem; iis tamen exceptis, quæ ad interitum ducunt. Sed inanis reſponſio; vt hîc Philoponus, & Olimpiodorus; ſecundo cœli 42. Simplicius, Auerroes, & referente Auerroe Themiſtius animaduerterunt. Nam, vt alia nunc mittam, iſta à Sole per Lunam tranſiens affectio, aut eſt motus ſecundum locum ipſius Solis, aut quippiam aliud. Si motus ſecuodum locum, nihil abſurdius. Migrabit enim accidens, cuiuſmodi motus ſecuudum locum eſt, de ſubiecto iu ſubiectum. Sin quippiam aliud eſt; ergo noo erit cauſa caloris motus ipſe ſegregans, & atterens; ſed iſta alia affectio. Quòd ſi dicas idcirco Solem motu calfacere, quoniã Lunæ motum communicat, qui poſtea proximè atterit, & calfacit, quæro an ſuum communicet, an diurnum: non ſuum, vt Auerroes ſeundo cœli 42. inquit, & omnes Aſtrologi fatentur; proprius enim Solis motus Lunæ non communicatur: oon etiam diurnum; quoniã ille à primo, & extimo globo, & Soli, & Lunæ, & reliquis planetis communicatur. At dices

Dubitationes.

Reſponſio Alexãdri confutata.

ces; Sol tamen eſt quaſi inſtrumentum, quo intercedente motus diurnus à primo globo Lunæ communicatur. Dico primùm, forfaſſe Solem non eſſe inſtrumentum; ſed intelligentia Lunæ Deo formata, illius etiam motum imitatur; deinde, vt eſſet inſtrumentum, non ipſi erat iſta actio tribuenda vel voi, vel maxime. Non enim actio ad inſtrumentum, ſed ad id, quod primo efficit, referri debet; quod Ariſtotelis eſt ſecundo de anima xl. & ſecundo de generatione liiii. vtrobique Empedoclem repræhendentis. Præterea magis eſſent inſtrumenta communicantia iſtum motum reliqui ſuperiores planetæ, quàm ipſe Sol. Nec Solis velocitas, aut ſoliditas quicquàm prodeſſet ad iſtud munus obeondum, communicandi ſcilicet motus diurni. Nulla enim maior velocitas requiritur, quàm ſit velocitas Lunæ; cum Luna tandem ſit, quæ atterat, non globi ſuperiores. Soliditatem autem nihil prodeſſe ad iſtum motum communicandum, ſatis conſtat. Omnia enim corpora cœleſtia, vt Philoponus notauit, ſolida ſunt, & idcirco apta ad reſiſtendum tactui. Quòd ſi ſolidum interpræteris denſum, impropriè loqueris; & adhuc Sol ità bene communicaret motum diurnum, ſi paulò rarior eſſet: atque omnino quid illa corporis procul poſiti ſoliditas, & denſitas ad atterendũ valeat, difficile eſt aſſequi cogitatione. Nam relicta ſola Luna, dumodo tam velociter moueretur, vt mouetur, nihilominus aërem attereret, æque ac nunc atterat. Præterea tam noctc, quàm die, tam locis opacis, quàm lucidis calorem ſentiremus. Reſpondet Alexander, tenebras diſiungere partes aëris, quas intercipiunt, à reliquis partibus; idcircò impedire, quo minus ab his ad illas, quas intercipiunt, perueniat motus, & calor; ſed vana reſponſio. Nam tenebræ cum ſint pura priuatio, non poſſunt diſiungere partes aëris; & ſine tenebris huc tamen motus non perueniret; nam altiſsimi montes ſunt, qui iſtud præſtant; vt aër hic inferior non moueatur à cœli conuerſione. Quare ad totam quæſtionem alio pacto reſpondet Auerroes ſecundo cœli 42. ſtatuens cœlum agere non modò ſecundum ſuperficiem, ſed etiam ſecundum craſsitiem, & denſitatem: profundius enim, & denſius eſſe etiam validius in agendo. Quamobrem cum ſtella ſit denſior pars orbis, & Sol maxima ſtellarum, nil mirum, ſi ab ea maximè dicatur prouenire actio. Verùm eædem occurrunt difficultates. Nam ſi eſt aliqua alia actio, non erit motus ſecundum locum; de quo voluit loqui Ariſtotelem. Sin autem actionis nomine intelligat motum ſecundum locum, falſum eſt, quod dicit. Nam denſiſsimus, & profundiſsimus eſt primus globus, & ab ipſo ſine vllo comite proueniret motus ille diurnus aërem atterens, non autem a Sole. Præterea relicta ſola Luna, vt dicebamus, modo tam cito moueretur, vt mouetur, eadem eſſet vis ipſius motus. Nihil enim ad hanc rem videtur prodeſſe denſitas, & profunditas corporis naturà à ſe diſtincti, vt eſt Sol à Luna. Nullus fortaſſe hactenus fuit, qui validius aduerſus Ariſtotelem fuerit argumentatus; nec tamen quiſquã pro illo ad vſitatas etiam dubitationes ſatis reſpondit. Philoponus deſerit penè impudenter Ariſtotelem. D. Thomas, & Auerroes ſe neſciunt explicare. Ludouicus Boccaferrea ſummus philoſophus inquit deſiderari à ſe præceptorem. Vicomercatus homo doctiſsimus, qui poſtremus hunc librum interpretandum ſuſcepit, pollicetur aliàs ſe opinionem ſuam expoſiturum. Ego autem nunc meam exponam; non tàm ſtudio rerum nouarum, aut arrogantià, à quibus rebus naturà longiſsimè abſum, quàm pietate erga Ariſtotelem vnum omnium præceptorem adductus. Perpendamus igitur primum illa verba. *De facta autem caliditate, quam præbet Sol, magis quidem per ſe, & accuratè in iis, quæ de ſenſu.*

Reſponſio Auerr. confutata.

De qua, obſecro, caliditate à Sole exhibita loquitur Ariſtoteles in iis, quæ de ſenſu, niſi de lumine? Ergo facta caliditas nihil aliud erit, quàm lumen. Sic ſecundo cœli xlii. *Calor, & lumen generatur attritu ab eorum latione aëre*, quaſi calor, & lumen idem ſint, vt à me paulò poſt intelligetis. Huius igitur capitis hæc, niſi fallor, ſententia eſt: Quamuis de luminis natura diſſerendum accuratius, inquit Ariſt. nobis ſit in iis, quæ de ſenſu; afferamus tñ, & in præſenti non nihil, quod valeat ad oſtendendum, quo pacto Sol, tametſi non ſit calidus, poſſit tamen calfacere: ſatis autem ad hanc rem valebit peruagata mathematicorum opinio; idcirco ea tanquàm vera vtetur. Sic agens de Iride poſuit emiſsione radiorum uidendi munus à nobis obiri. Sic aliis etiam in rebus conſueuit vti priſcorum dogmatis; quouſque ad proprium illa expendendi locum perueniſſet. Putabant autem mathematici, quantum ex Alexandro in libro de ſenſu, & Philopono ſecundo de anima in diſputatione de lumine intelligi poteſt, radios eſſe corpora tenuia, ſolida, & ſphærica, quæ incitatiſsimo motu interceptum aërem attererent, ſic calfacerent, & illuſtrarent. Dicimus igitur motum non ſyderis, ſed radiorum habere vim atterendi, & calfaciendi. Quare Solis latio vnica ſatis erit ad calorem afferendum. *Solis latio*, id eſt Sol ipſe dum fertur; quo autem inſtrumento? conie ctione radiorum; qui citiſsimè mouendo aërem in cauſſa ſunt, vt caleſcat. Sic motus radiorum eſt qui calfacit. Iſte autem pendet à latione Solis, i. à Sole dum fertur. Nam cum incita-

Explicatio propria.

tiſsimè feratur, & ſit ſatis propinquus, radii ab illo exeuntes illius naturam imitati, incitatiſſime ferentur, & vibrabuntur. Sidera autem tarda, cuiuſmodi eſt Luna, aut remotiſsima, cuiuſmodi aſtra inerrantia, non ità incitatè, nec vſque ad hanc remotam ab ipſis regionem efficaciter vibrare radios poſſunt. Id tibi verius videbitur, ſi illud attenderis, quod à Philopono in ſecundum de anima in digreſsione de modo videndi dicitur, radium ex veterum ſententia ſequi tanquàm corpus ſpiritale fontem ſuum; ideo quanto celerius fons mouetur, tanto etiam radius; quare magis atterit. Quocirca addit Ariſtoteles, poſſe à nobis accipi ſimilitudinem ab iis, quæ apud nos fiunt. *Nam etiam hic, ſi quadam vi ferantur, vicinus aër maximè incaleſcit*, hoc ſignificans, requiri vicinitatem; quoniam longius lata vim amittunt. Ità cum Sol ſatis propinquus ſit, maximo impetu vibrare radios poteſt; qui à remotiore, aut tardiore latione non ita efficaces acciderent. Addit etiam, *& hoc rationi congruenter euenit*, ſignificans illud etiam multùm facere ad calfaciendi vim, quòd radii ſolidiſsima corpora ſunt; qualia etiam apud nos ſunt, quæ aërem debent accendere. Ergo hunc in modum argumentabimur. Motus incitatus corporis ſolidi eſt aptus ad calfaciendum, quàmuis ipſum corpus non ſit calidum; motus radiorum eſt motus incitatus, & ſolidi corporis; ergo motus radiorum eſt aptus ad calfaciendum, quàmuis ipſi non ſint calidi, nec Sol, vnde proficiſcuntur. Maior propoſitio exemplis eorum, quæ apud nos feruntur, id eſt quorum nos ipſi in cauſa ſumus, patet. Minor partim ponitur tanquàm à Mathematicis ſumpta; partim explicatur; quoniam radii cum ab incitato, & ſatis propinquo corpore proficiſcantur, incitati & ipſi ſint, & maximè potentes huc perueniant oportet. Quod autem interpretati ſumus *Solis lationem*, Solem dum fertur; mirum id videri non debet. Eſt enim vſitatus, & frequens apud Ariſtotelem dicendi modus. Sic in diſputatione de Cometis inquit, cauſam, cur intra Tropicos non gignantur, eſſe lationem Solis, & ſiderum, id eſt ſtellas ipſas, quæ ibi feruntur; & in ſermone de lacte clarius, vbi dicebat, omnem ſuperam lationem i. omnia ſidera lata vim calfaciendi, & attrahendi habere: Clariſsimè autem vbi incipit de mediæ regionis impreſsionibus agere, inquit principium mouens eſſe orbem, in quo orbe eſt Solis latio ſegregans, & congregans. Sic verba, quæ in proximè ſequenti capite ſunt *Primum enim ſub latione in orbem eſt ipſum calidum*, explanat Alexan. id eſt ſub corporibus latis in orbem. Epilogum autem faciens inquit Ariſtot. *ob hanc igitur ſanè cauſam peruenit ad hunc vſque locum calor*. Ergo egit de calore huius regionis, non ſupremæ; cuius calor huc peruenire non poteſt ob interuentum mediæ regionis; niſi ob extruſionem alicuius portionis ignis, quam poſtea tanquàm diuerſam cauſam infert dicens, *& propterea quòd ignis aërē ambiens ſæpe motione ſegregatur, & vi deorſum fertur*. Hanc interpretationem facillimè accommodabimus textui xlii. ſecundi de cœlo, quam Auerr. & D. Tho. procul aſpiciebant; propius autem Simplicius (& cum ego non habens in memoria, quæ ibi à Simplicio dicebātur, per me hanc interpretationem inueniſſem, illam poſtea à Simplicio tactam inueniens mirificè ſum lætatus) & facillimè illa verba exponemus *calor & lumen generatur*. Ponebant enim Mathematici aërem accendi, & illuſtrari attritu radiorum. Sic ſimul generatur calor in aëre, quòd attritu illo accendatur, & lumen, quòd eodem attritu aër vndiq; illuſtretur, & colluceat. Aliorum autem interpretationes nullæ. Auerroes non habuit illud verbum, *& lumen*. Alexander quantum ex Simplicio ſuſpicari licet, non ſatis certus fuit. D. Thomas inquit gigni ignem, qui eſt calidus & lucidus. Sed quæſtio fuerat de calore, qui in terra ſentitur, non de igne. Præterea motus cœli ita rareſacit ignem, vt deſtruat lumen, non efficiat; ex quo Auerroes initio libri de ſenſu, & ſecundo de anima 92. dicebat, ignem in ſua Sphæra non lucere, ſed alteri corpori admiſtum. Omnes igitur hoc pacto facillimè dubitationes tolluntur. Quòd ſi cui videatur obſcurius loqui Ariſtoteles, memoria teneat, celebrem, & vulgatam tunc fuiſſe mathematicorum ſententiam; quare poterat eam negligentius exponere: aut fortaſſe ſunt aliqua verba deprauata. Corroſis. n. Ariſtotelicis lib. vt Strabo refert, à tineis, pro aureis ænea interdum à Tyrannione ſunt repoſitá. Quod autem ad verá Ariſt. de lumine ſententiam attinet, eam ſequenti anno exponemus in libris de ſenſu, & ſenſili. Quod enim mathematici ponebant attritu radiorum effici, id ponit Ariſt. vi atque efficacia luminis: Habere enim lumen vim inſitam calfaciendi, & attenuandi; quippe cum inſtrumentum ſit primæ alterantis cauſæ; idcircoque primam etiam qualitatem, cuiuſmodi calor eſt, parere debeat; in quam ſententiam multa hìc habes ab Olimpiodoro, à Simplicio primo cœli com. xx. à Philopono in ſecundo de anima in diſputatione de lumine: ex quo mirum videatur pium eo loco Philoponum aduerſus Ariſtotelem repente nunc quaſi Circeo poculo immutatum, impium eſſe factum, & impudentem.

Explicatio xlii. tex. ii. de cælo.

Vtrum

3 *Vtrum incorporea tangant, atque vtrum Deus poſſit vocari effector ex eodem.*

ADdidit Ariſtoteles illam vocem *propriè*, cum dixit, quæ propriè faciunt, & patiuntur, neceſſariò ſe tangere; quod fortè alicui dubitandi occaſionem præbebit. Nam ea, quæ propriè faciunt, & patiuntur (ſunt autem res corporeæ) propriè etiam ſeſe tangunt; quæ autem impropriè faciunt, & patiuntur, vt ſenſus, & ſenſilia, vt appetitus, & expetibile, vt Deus, & Mundus, impropriè etiam ſe tangunt, quam tactus ſpeciem noſtri Theologi virtualem nuncupant. An non ſeptimo phyſicorum xi. & xii. planè oſtenditur, inter mouens proximum, & motum, & inter ſenſum, & id, quod ſub ſenſum cadit, nihil poſſe intercedere intermedium, ſed neceſſariò ſeſe tangere? Non ne inquit M. Tullius, Minæ, quæ mihi proponuntur, mediocriter me tangunt? idemque apud Græcos in voce ἅπτεσθαι notat Philoponus euenire. Deus autem, quamuis nullibi ſit, tanquàm loco circunſcriptus, tamen vi, & efficacitate ſua vbique adeſt; vnde illud Heracliti, Ne huic etiã loco deſunt Dii immortales. Ergò, ſi quam latè ſeſe fundit nomen effectionis, & perpeſſionis, tam latè etiam ſe fundit nomen tactus; abſolutè dicendum erat, quæ faciunt, & patiuntur, ſeſe tangere; aut ſi vox illa, *proprie*, priori membro addenda erat, ſecundo quoque adiungi debebat. Puto iſtud ſpectaſſe Ariſtotelem, effectionis, & perpeſſionis nomen, quàmuis minus propriè, frequenter tamen vſurpari ſolere in rebus etiam non corporatis, vt in ſenſu, in appetitu, in Deo; in iiſdem autem vſurpari etiam interdum nomen tactus, ſed minus frequenter; quarè particulam illam *propriè* efficientibus, & patientibus potiſſimùm adiungendam cenſuit. Quod autem diximus Deum efficere, ſed minus propriè, ita intelligi velim, efficientis nomen in iis propriè rebus, vt audietis, & vt notat Philoponus, locum habere, quæ alterando agunt; quod quidem proprium rerum corporearum eſt, quæ qualitatibus ſunt præditæ, & quidem contrariis. Hæc autem in Deum nullo pacto cadunt. Eſſe autem Conditorem, & Autorem, non tantum moderatorem, & conſeruatorem huius vniuerſitatis, equidem non dubito. Quæram enim de Alexandro, conſeruet ne Deus ſecundã mentem; fatebitur conſeruare; at quo pacto conſeruat? an propulſando, quæ illi poſſint officere? an cibum, & potionem ſuppeditando? nulla profectò alia ratione conſeruare poteſt, quàm quòd eſſentia illius pendet, & proficiſcitur ab eſſentia Dei, vt lux à Sole. Quare non ſemel tantum hic mundus à Deo conditus eſt, ſed aſſiduè procreatur. Conſeruari.n. mea quidem ſententia nihil aliud ſignificat, quàm aſſiduè ab illo emanare: quare proximè ſequenti capite ſolutis etiam formis perſpicuè effectio tribuitur. Sed huiuſmodi efficiens nullo pacto eſt contrarium patienti. Verùm de his alio loco diligenter expoſuimus.

Quomodo Deus ſit efficiens.

4 *Vtrum punctum habeat ſitum, & locum ex tex. xliiij.*

INquit Ariſtoteles, vbi eſt ſitus, ibi etiam eſſe locum. Dubitabis de puncto, quod ſitum quidem habet (quod ex Ariſtotele in categoriis cap. de quanto colligi poteſt, aſſerente lineam conſtare ex partibus ſitum habentibus) ac tamen caret loco. Quòd ſi neges, puncta eſſe partes lineæ, illud ſaltem tenebimus, lineam & partes lineæ ſitum habere; quæ tamẽ loco non continentur. Quod enim locatur, æquale loco ſit oportet; locus autem eſt ſuperficies; quî ergo illi linea æquabitur? Item extimus globus erit in loco à ſuperficie etiam conuexa; quandoquidem eius partes ſitum habent. Dicimus alia notione hic vſurpari vocabulum ſitus, atque in categoriis. Nam ibi partes illæ ſitum habere intelliguntur, quæ ſimul conſtant, & permanent; ſicuti illæ ſitu carent, quæ non ſimul conſtant, ſed vna præſente altera, aut effluxit, aut nondum aduenit. Ita etiam puncta, & lineæ partes, & extimus globus ſitum habent. Hic autem nomine ſitus nihil aliud ſignificamus, quàm dimenſum partium, vt locari poſſunt. Ita, quæ carent loco, carent etiam ſitu; quamuis puncta, & lineæ ea etiam ratione locentur, quà aut partes, aut termini ſunt corporis, quod locatur.

5 *Vtrum Mathematica ſint in loco ex com. Auerr. xliiij*

AVerroes in com. xliiii. audiens Ariſtotelem affirmantem Mathematicis æquè tactum ac locum eſſe tribuendum, inquit locum minimè ſegregari poſſe à Mathematicis corporibus; quod etiam conſentaneum videtur iis, quæ ſcribuntur quarto phy. xlvii. & lxvi. Contra idem Ariſtoteles pri. de cœlo lxix. ſcribit, quicquid eſt in loco, eſſe corpus ſub ſenſum cadens; ergo corpus Mathematicum ſi ſit in loco, ſub ſenſum cadet, & erit naturale. Reſpondere eo loco videtur Auerroes tacitè ab Ariſtotele indicari, propoſitionem

illam

illam eſſe tranſlatis terminis intelligendam.i.omne corpus ſub ſenſum cadens eſſe in loco. Sed rurſus tertio de cœlo lv. perſpicuè negat Ariſtoteles, corpus mathematicum eſſe in loco. Soluit hunc nodum Zimara in quiota contrad. tertii de cœlo, & in octaua huius libri, ſtatueos ex Auerroe quarto phy. com. xlvii. quod tamen Auerroes hîc à Philopono diſcere potuit, vt corpora mathematica cogitatione, noo reapſe conſtant, ita cogitatione locum habere, minimè autem re. Quicquid autem reapſe eſt in loco; profectò ſub ſenſum cadit, & eſt naturalibus qualitatibus præditum. Illud autem præterea teneamus, Mathematica oon eſſe io loco certo, ac conſtituto, naturalia autem certam, ac definitam habere ſedem; nam leuium ſuperus, grauium inferus eſt proprius, ac certus locus.

9 De multiplici notione iſtius vocis tactus.

AFferuntur tres notiones iſtius vocis, tactus; prima eſt, ea ſe tangere, quorum extrema ſunt ſimul; quemadmodum quinto etiam phy. eſt conſtitutum; ſecunda, ea ſe tangere, quorum extrema ſunt ſimul; quorumque præterea vnum eſt mouens, alterum mobile; tertia, ea ſe tangere, quorum extrema ſunt ſimul; ac præterea vnum mouens eſt, & alterum mobile; poſtremo ſeſe viciſsim mouent, & mouentur, viciſsimque efficiunt, & patiuntur. Prima autem cogitatione duntaxat à cæteris duabus diſtinguitur. Nam reuera, quorum extrema ſunt ſimul, ea ſunt corpora, & quidem qualitatibus oaturalibus prædita; quare aut mouebunt, aut mouebuntur. Sed cogitatione, vt diximus, diſtinguitur; quoniam, vt Mathematica à qualitatibus ſub ſeoſum cadentibus cogitatione abducimus, ita etiā io illorum tactu oullum motum concipimus; quàmuis eorum extrema ſimul eſſe intelligamus. Ita ootio illa v.phy. expoſita magis quodammodo ſoluta, & libera, & vt inquiunt, abſtractior eſt. Nec mirum, ſi eam ibi attulerit; vbi res communiter, & generatim conſiderabat; ac vel motum ipſum quodammodo mathematice contemplabatur. Licet enim naturali Philoſopho interdum morem Mathematicorum in rebus à ſenſu abducendis imitari; quod pulchrè docemur ab Alexandro in præfatione in priora Analytica. Nec certè in phyſicis tractandis poſſumus omnino Mathematica deſpicere; quando hæc illorum termini, & accidentia ſuot. Ergo ſi prima illa notio rebus naturalibus accommodetur (nam quæ ſcribuntur, pro ſubiecta materia eſſe intelligenda, docuit oos Ammonius io Categoriis, cap. de ſubſtantia) à ſecunda, & tertia non differt: ſecunda igitur & tertia propriæ philoſophi naturalis ſunt, moltò autem magis propria, & familiarior tertia. Nam quemadmodum propriores naturales ſunt, quæ non tantum mouent, ſed etiam mouentur; ita etiam magis propria videntur phyloſophi naturalis, quæcunque non ſolum tangunt, ſed etiam tanguntur. In voce enim, tangere, ſi phyſicè vſurpetur, ineſt vis quædam, & notio mouendi, atque alterandi; vt voce tangi ſignificatur moueri, & alterari; quare, quæ alterant tantum, noo alterantur; tangunt, & non tanguotor; quæ alterant, ſimulque alterantur; ſimul etiam tangunt, & taoguntur. Hæc igitur propriæ phyſica ſunt ob rationem à nobis allatam; nam quæ à Philopono affertur, oulla eſt. Ioquit enim tangens, & quod tangitur, eſſe ad aliquid, & vt M. Tullius vocat, ſub eandem ratiooem cadentia: Quæ autem ſunt huiuſmodi, reciprocari debere, &, vt vulgò aiunt, ad conuertentiam dici; quare ſi tangens tangit, quod tangitur; certè, & quod tangitur, debet tangere tangeos. Iſtud nibil eſt, oeque rectè terminos reciprocat. Ità enim dicendum eſt, tangens eſt eius quod tangitur tangens; & quod tangitur à tangente tangitur. Noo enim ea natura eſt rerum ſub eandem rationem cadentium, vt, quod ex ipſis efficiens eſt, debeat euadere patiens; noo enim dominus euadit ſeruus, aut pater filius. Illud autem valdè obſeruandum eſt, ſecondam ootiooem, & magis & minus propriè vſurpari poſſe. In rebus corporatis magis propriè vſurpatur, vt cum dicimus, cœlum tangere inferiora; in rebus incorporeis planè impropriè, vt cum dicimus, tangi oos minis, aut conuiciis.

7 Vtrum omnia ſe viciſsim tangentia habeant grauitatem & leuitatem ex com. Philop. cvi.

DIxit Ariſtoteles, quæ ſeſe mutuò tangunt, aut grauitatem habere, aut leuitatem. Dubitat Philoponus de ſphæris, quæ ſe tanguot, oec tamen, aut grauitatem, aut leuitatem habent. Dubitationem tollit inquiens, cœlum nunc ab Ariſtotele ſumi tanquàm vnum corpus; eſt enim quaſi vnum magnum animal ex ſphæris quaſi partibus conſtans; partes autem, vt in explanatione verborum notauimus, non dicuntur ſeſe tangere.

Vel de rebus, inquit, caducis ſolum Ariſtoteles loquitur; quod tamen illi non vſquequaque placet; ſed nos veriſsimum credimus; quòd in voce tangendi vim quandam alterandi intelligimus, quæ magis propriè caducis, quàm cœleſtibus inter ſe rebus conuenit. Aut non abſurdè etiam diceremus, ſphæræ, vt ſphæra eſt, accidere eſſe in loco, & tangi: adeſt enim octaua ſphæra, quæ non eſt in loco; neque tangitur. At corporum, quæ rectà feruntur, perpetuus comes eſt locus, & tactus; quare illa, quibus perpetuò, & per ſe ineſt locus & tactus, aut grauitatem, aut leuitatem habent.

8 *Vtrum mouere ſe latius fundat, quàm efficere ex tex. xlv.*

INquit Ariſtoteles, mouere latius ſe fundere, quàm efficere; quod non caret difficultate. Efficere enim eſt vna ex categoriis, & ſummum genus, ac motum cõtinet; ſi motus accipiatur tanquàm fluxus formæ ex Auerroe primo phy. com. iiii. Ac ſane The. ſecundo de anima cap. xix. oſtendit efficere latius patere, quàm mouere, idque ſignificat Philoponus com. xlix. Obſeruandum eſt, cum efficere vna ex categoriis ſtatuitur, omnem actum comprehendere, vt ex exemplis, quæ Ariſt. in proprio cap. affert, conſtare poteſt, tùm perfectum, & abſolutum, qui energia, & functio muneris nuncupatur, tùm inchoatum, & imperfectum, qui dicitur motus; quare latius multò patet, quàm mouere. At verò in præſenti accipitur efficiendi vox, vt ſignificat mutare ſecundum qualitatem. Mutatio autem ſecundum qualitatem non genus, ſed ſpecies eſt motus; idcircoque ad pauciores res pertinet. Themiſtius autem vtitur voce ἐνεργεῖν, quæ, & ipſa interdum latiſsim patet, vt ex nono Metaphyſi. conſtat; quare nihil cum iis, quæ nunc dicuntur, pugnat.

9 *Vtrum cœlum contineatur in eodem genere atque cætera corpora ex com. Philop. cviii.*

VErba illa *eiuſdem generis*, dupliciter interpretatur Philoponus; vno modo, quæcunque ex eadem materia conſtant; altero, quæcunque ſunt corpora; quaſi omnium corporum vnum genus ſit, quoniam omnia mouentur. Cæterum dubitabis: cœlum eſt corpus, & mouetur; ergo in eodem genere, ac reliqua corpora continebitur; quare ſempiterna etiam in categoriis includentur; quod tamen non fit. Poſſemus interpretari cœlum contineri in eodem genere ſcientiæ naturali ſubiecto, non autem in eadem categoria; quæ vera eſſet interpretatio. Sed afferam ego locum, vbi videtur Ariſtot. cœlum etiam in categoria ponere. Eſt autem locus tertio phy. tertio & quarto. Ibi enim aſſerit motum non eſſe præter categorias; quare cuicunque conuenit motus, illud erit in categoria. Sed cœlo perſpicuè conuenit motus; ergo cœlum erit in categoria. Diximus in quæſtionibus logicis, cum oſtenderemus categorias ad Logicum pertinere, in rebus perpetuis verè non eſſe neque genus, neque ſpeciem; præterea etiam non ſatis vulgò notas eſſe; quare à categoriis eſſe excluſas. Cœlum tamen, quoniam multò maiorem rerum caducarum ſimilitudinem gerit, quàm beatæ mentes (eſt enim quodammodo poteſtate, & quodammodo mortale, quod habetis ab Alexandro in nonum Metaphyſicorum commentario xviii.) & multo etiam notius eſt, tanquàm, & ipſum ſenſibus expoſitum; idcirco interdum ad categoriam refertur. Sic demonſtrationes ab effectis, quòd ſyllogiſmis dialecticis ſimiles ſunt, illis interdum ſolent adnumerari,

Cap. Septimũ. *S Equitur, vt quid ſit efficere, & pati, dicamus. Accepimus autem à veteribus pugnantes quodammodo inter ſe ſententias. Plerique enim in eo con-*
Tex. Com. 46. *ſenſerunt; vt ſimile à ſimili nihil quicquam eſſe aptum ad patiendum dicerent, eoquòd nihilo plus alterum altero efficiens vel patibile ſit. Eadem enim omnia ſimiliter ſimilibus conuenire. Diſsimilia autem, ac differentia ad efficiendum, ac patiendum vicißim ſunt idonea. Nam & cùm exiguus ignis à copioſiore corrumpitur, pati id ob contrarietatem aiunt. Contrarium enim eſſe exiguum co-*
Tex. Com. 47. *pioſo. Democritus autem ſolus præter cæteros nonnihil proprij attulit. Dixit enim efficiens, & patiens idem, & ſimile eſſe; neque enim concedit diuerſa*

uerſa, ac differentia pati à ſe mutuo: quin, ſi diuerſa quæ ſunt, aliquid in ſe vi ciſſim efficiant, id illis non quà diuerſa, ſed quà aliquid idem habent, euenire. Quæ igitur dicuntur, ſunt huiuſmodi. Qui autem ita dicunt, videntur quodammodo pugnantia perſpicuè dicere. Tex.Com.48.

Diximus poſt diſputationem de tactu explicandum eſſe, quid ſit efficere, & pati. Quare vt promiſſa appareant, ad iſtud præſtandum iam aggredimur. Retinet autem conſuetudinē ſuam Ariſtoteles, vt veterum hac de re ſententias expendat: quàmuis enim illæ veritatem non ſint aſſequutæ; occaſionem tamen aſſequendi præbuerunt, vt audietis. Quòd veritatem non aſſequerentur, vel indè patet, quòd pugnantes quodammodo erant; verum autem cum vero non pugnat, quinimò mirificè conſentit. Pleriſque igitur, nimirum omnes ferè præter Democritum, cuius tamen auctoritatem ſemper plurimi fecit Ariſt. putarunt ſimile non adhibere effectionem ſuam aduerſus ſimile, neque ſimile pati à ſimili, *eoquòd nihilo plus altero efficiens, vel patibile ſit*. Quamuis enim efficientia inferiora patiantur etiam non nihil, & patientia efficiant; tamen efficientia plus efficiunt, quàm patiantur. patientia autem plus patiuntur, quàm efficiant. At ſi ſimile eſſet efficiens patienti, certè *eadem omnia ſimiliter ſimilibus conuenirent*, id eſt eadem vtriuſque vis eſſet in efficiendo, & in patiendo; idcirco neutrū eſſet potius efficiens, quàm patiens. Ergo ita poſſumus argumentari. Efficiens debet plus efficere quàm patiatur; patiens magis pati quàm efficiat: ſimile quà ſimile non poteſt magis efficere, quàm pati, neque magis pati, quàm efficere; ergo ſimile, quà ſimile neque efficiēs, neque patiens ſtatui debet. Reſtat vt diſsimilia, ac differentia in ſeſe mutuo agant, & à ſe viciſsim patiantur. Nam ſi effectio, & perpeſsio eſt, vt certè eſt; aut inter ſimilia verſari debet, aut inter diſsimilia. Non verſatur inter ſimilia, vt oſtendimus: ſequitur ergo, vt inter diſsimilia. Quòd ſi cernis copioſum ignem agere in exiguum, illumque abſumere; ſcito in effectione illa ineſſe contrarietatem. Exiguum enim contrarium eſt copioſo; copioſuſque ignis conſumit alimentum exigui. Contra Democritus cenſuit efficiens, & patiens, *idem, & ſimile eſſe*, id eſt eſſe idem per ſimilitudinem; omnino enim idem non cenſuiſſet: ſæpe autem apud Ariſtotelem, vt alias notauimus, ſequens vox explicat præcedentem, quæ dicitur ἐπεξήγησις apud Aſconium in ii in Verrem. Cur autem Democritus ita cenſeret, rationem afferebat. Effectio, & perpeſsio aut in ſimilibus verſatur, aut in diſsimilibus; non in diſsimilibus; ergo in ſimilibus. In connexo cæteris etiam cum Democrito conueniebat. Aſſumptum inde probabimus, quòd ſi omnino res diſsimiles ſint, vt linea, & color, alterum ab altero non patietur; quòd ſi diſsimilia videntur in ſe agere, & à ſe pati; idcirco euenit, quòd aliquid idem habent, quo quidem effectio nititur. At ſi diſsimile quà diſsimile ageret, & pateretur; certè linea, & color, ſuperficies; & ſapor, quoniam res diſsimiles ſunt in ſe mutuò agerent, & paterentur; quod tamen non fit. Ergo, quæ à Democrito afferuntur, pugnant quodammodo cum iis, quæ afferuntur à reliquis. Dicimus autem pugnare non omnino, ſed *quodammodo* quoniam vtraque ſententia aliquid veri, aliquid item falſi continet; ambæque, ſi rectè intelligantur, defendi queunt, quemadmodum ſecundo de anima obiter eſt oſtenſum; nunc autem ex propoſito oſtendetur.

Pugnæ iſtius cauſam illud ſubſtinet: quòd, cum vniuerſum quiddam deberent inſpicere, vtrique partem aliquam attigerunt. Simile enim, & vſquequaq; indifferens à ſimili nihil quicquàm pati, verum eſt. Cur enim alterum ſit magis efficiens altero? Ac ſi aliquid à ſimili pati poſſet: & idem à ſe ipſo: ac ſanè his ita ſe habentibus nihil interitus expers, neque immobile erit, ſi quidem ſimile quà ſimile, efficiens. Idem enim ſe ipſum mouebit omne. Atque omnino diuerſum & nullo pacto idem, ſimiliter. Nihil enim patiatur candor à linea, aut linea à candore, niſi interdum ex accidente: vt ſi accidat albam, vel atram eſſe lineam. Non enim ſe illa è natura ſua deijciunt: quæ neque contraria ſunt, neque ex contrarijs conſtant. Tex.Com.49

Eſt quatenus ſimile patiatur à ſimili; eſt quatenus diſsimile à diſsimili. Oportet enim efficiens, & patiens conuenire, atque idem eſſe in materia; differre autem forma, & qualitate. Hoc modo tota res veriſsimè exponitur. Veteres autem partem tantùm ſpectabant; nam vel materiam, quæ in vtroque eadem eſſe debet, vt Democritus, vel formam, & qualitatem, quæ diuerſa ſit oportet, vt cæteri omnes. Concedit igitur Ariſtoteles ambas ſententias quadam ex parte veras eſſe; faceturque primum ab illis, qui Democrito non aſſenſerunt, verè dictum eſſe, ſimile ab omnino ſimili pati non poſſe; quoniam neutrum maiorem in efficiendo vim obtinere poteſt, quàm alterum, vt antea declarauimus; quioimò aliud pro ipſis argumentum affert. Si ſimile quà ſimile ageret io omnino ſimile, idem etiam ageret in ſe ipſum idem enim ſibi ipſi eſt ſimillimum. Quòd ſi idem agit in ſe ipſum, ſe ipſum etiam mouebit; effectio enim, & actio eſt motus quidam, id eſt alteratio; quæ cum ſit via ad interitum; idem etiam interimet ſeipſum. Quamobrem *his ita ſe habentibus*, ſi quemadmodùm ipſe puſtea explicat, ſimile, quà ſimile eſſet efficiens, nihil eſſet immobile, nihil interitus expers; quæ ſi à veritate abhorrent, vt certè abhorrent, concedamus non ab omnino ſimili pati ſimile. Deinde Democrito faoens inquit, *atque omnino diuerſum, & nullo pacto idem ſimiliter*, ſupple tu ex ſuperiori membro, verum eſt pati non poſſe. Candor enim nou patitur à linea, neque linea à candore, niſi ex accidente. Linea enim candida aget fortè in atrã, verùm non quà linea, ſed quà candida. Exempli autem cauſa ponit lineam, nam verè color ineſt ſuperficiei, non lineæ. Commune autem præceptum tradit, nunquàm illa ſe è natura ſua deiicere, quæ aut non ſint contraria, aut non conſtent ex contrariis, interiecta.ſ. intermedia inter contraria, vt flauum, & viride inter album, & nigrum. Nam iſta etiam cum vno extremo comparata alterius inſtar obtinent. Quare com pati nihil aliud ſit, quàm è ſua natura quodammodo dimoueri, & efficere nihil aliud, quàm id, quod patitor, è ſua natura dimouere: Dimouere autem è ſua natura ad contraria, aut intermedia pertineat; profectò ad eadem quoque effectio, & perpeſsio pertinebit. Hoc ita conſtituto, facilè conſtabit, quomodo partim ſimile, partim diſsimile ſit efficiens patienti.

Tex.Com.50. *Verùm quoniam non quoduis eſt idoneum pati, & efficere, ſed quæcunque aut contraria ſunt, aut contrarietatem habent, neceſſariò efficiens patienti genere quidem ſimile eſt, & idem, ſpecie autem diſsimile, & contrarium. Idoneum enim eſt, corpus quidem à corpore, ſapor autem à ſapore, color autem à colore pati; vniuerſè autem quod eiuſdem generis ab eo, quod eiuſdem generis.*
Tex.Com.51. *Huius autem rei in cauſa illud eſt, quod omnia contraria in eodem genere. Efficiunt autem, & patiuntur à ſe vicisſim contraria. Quamobrem neceſſe eſt, eadem quoquomodo eſſe efficiens, & patiens, quoquomodo autem diuerſa inter ſe, ac diſsimilia.*

Hæc verba talem quandam argumentationem continent. Contraria continentur in eodẽ genere, ſpecie autem, ſupple tu, diuerſa ſunt, quod ſatis ex definitione patet, contraria. n. ſunt, quæ ſub eodem collocata genere maximè inter ſe diſtant: efficiens, & patiens vel contraria ſunt .i. extrema quædam, vt atrom, & album, vel ſaltem quoquomodo *contrarietatem habent*, vt intermedii colores, qui cum vno extremo collati alterius inſtar obtinent; ergo efficiens, & patiens in eodem quidem genere contineautur, ſpecie autem diuerſa ſint oportet. Minor quidem propoſitio pri. phy. longa oratione eſt explicata; oſtenſumque nõ quoduis agere iu quoduis, aut à quouis pati, ſed contrarium in contrarium, & à contrario; nonc autem tanquàm perſpicua videtur poni. Conclusio autem ſimul inductione quadam vera eſſe oſtenditur; quantum ſcilicet ad illam partem pertinet, efficiens, & patiens genere eadem eſſe debere; nam corpus patitur à corpore, ſapor à ſapore, à colore color; ſimulque ex cauſa demonſtratur; quoniam ſcilicet efficiens, & patiens ſont contraria. Cootraria autem in eodem genere continentur. Nun ita autem multus eſt io oſtendendo efficiens, & patiens eſſe diuerſa ſpecie, & forma; quoniam id clariſsimum videtur; ſed aſſeueranter conſtituit, efficiens, & patiens eſſe, *quodammodo eadem*, id eſt genere, *quoquomodo autem diuerſa*, id eſt ſpecie, & forma. Quomodo autem corpus à corpore patiatur, habebitis in quæſtionibus.

Quoniam

Quoniam autem efficiens, & patiens genere quidem eadem & ſimilia, ſpecie autem diſsimilia, contraria autem ſunt huiuſmodi; manifeſtum eſt, quòd contraria, & intermedia ſunt patientia, & viciſsim efficientia. Vniuersè enim interitus, & generatio in his. Quamobrem, & rationi conſentaneum iam eſt, ignem calfacere, & frigidum refrigerare, atque vniuersè efficiens ſibi ipſi ſimile, quod patitur, reddere. Efficiens enim, & patiens contraria ſunt & generatio in contrarium. Quamobrem neceſſariò patiens in efficiens mutatur.. Ita enim generatio in contrarium erit.

Probatum eſt, eòquod efficiens, & patiens ſint contraria, idcirco eſſe genere quidem ſimilia, ſpecie autem diſsimilia. Nunc viciſsim, eoquòd efficiens, & patiens ſint genere quidem ſimilia, ſpecie autem diſsimilia, probamus efficiens, & patiens eſſe contraria. Ita enim argumentamur. Genere ſimilia, ſpecie autem diſsimilia ſunt contraria (quæ propoſitio illis verbis ſignificatur *contraria autem ſunt huiuſmodi*) efficiens, & patiens genere quidem ſunt ſimilia, ſpecie autem diſsimilia; ergo efficiens, & patiens ſunt contraria, vel ſaltem intermedia. Ita enim diſponi propoſitiones debent, quàmuis, eoquòd terminis ad reciprocandũ accommodatis conſtent, videatur apud Ariſtotelem variatus ordo ſubiecti, & prædicati. Vides igitur in iſtis argumentis circulum quendam; de quo in quæſtionibus. Nunc alteram rationem conſideremus, quæ ad idem affirmandum affertur, & illis verbis ſignificatur, *vniuerſè enim interitus, & generatio in his.* Omnis generatio & interitus verſatur in contrariis vt primo phy. eſt oſtenſum; effectio, & perpeſsio eſt generatio, & interitus quidam (accipimus.n.nomen generationis, & interitus cõmuniter, vt omni mutationi conueniat) ergo effectio, & perpeſsio in contrariis verſetur oportet. Hinc colligit, ignem rationi congruenter calfacere, & frigidum refrigerare, atque vniuerſe efficiens reddere ſibi ipſi ſimile quod patitur. Colligit autem hunc in modum. Quod patitur ab efficiente, tandem generatur, & fit aliquid; quod generatur, conuertitur in contrarium eius, quòd ante erat (generatio enim in contrarium fertur, ut iam diximus, & quod eſt calidum, quà calidum, non calefit, ſed quod eſt frigidum) ergo quod patitur ab efficiente, tandem conuertitur in contrarium eius, quod ante erat. Ante erat diſsimile, vt poſuimus; ego ſi debet conuerti in contrarium, conuertetur in ſimile. *Ita enim generatio in contrarium erit*, id eſt ſi quod patitur initio quidem diſsimile, tandem verò ſimile efficienti euadat; genitum erit aliquid contrarium illi, quod antea erat.

Nec verò abſurdum eſt, vtroſq́, quamuis non eadem dicant, ſimiliter tamen naturam attingere. Dicimus enim pati interdum quidem ſubiectum, vt hominem ſanari, & calfieri, & refrigerari, & alia eodem modo; interdum autem calfieri quidem frigidum, ſanari autem, quod ægrotat; atque vtrunque verum eſt. Idem de efficiente quoque intelligendum eſt. Nam interdum quidem hominem dicimus calfacere, interdum autem calidum. Fit enim vt partim materia patiatur, partim contrarium. Qui igitur ad illud ſpectauerunt; efficiens, & patiens aliquid idem habere putarunt oportere; qui autem ad altera, contrarium. Tex.Com.52.

Effectionis & perpeſsionis naturà integrè expoſita iam non difficile eſt videre, quomodo Democritus, & cæteri, qui ab ipſo diſſenſerunt, quàmuis pugnantia quodammodo dicant, vtrique tamen naturam iſtam attingant *ſimiliter*, id eſt vtrique quadam ex parte; neutrique â conſuetudine loquendi diſcedant; vt primo etiam phy. notatum eſt. Nam cũ quod patitur, ex duabus partibus concretum ſit, materià ipſà, & forma, ſiue qualitate (nomen enim formæ in præſenti communiter ſumimus) per quam qualitatem cum efficiente pugnat; itemq́ue quod efficit, concretum ſit; fit, vt interdum materiam ipſam pati dicamus, quoniam ex vna qualitatè in aliam mutatur; vt cum dicimus, hominem calfieri, vel refrigerari vel ſanum reddi; patitur enim, & mutatur homo ex contrariis in contrarias qualitates; interdum

terdum autem dicamus contrarium ipſum pati; quoniam altero contrario aduentante ipſum abire cogitur; vt calidum refrigerari, frigidum calfieri, validum in morbum incidere, ægro tantem in priſtinam vindicari valetudinem, eodemque pacto de efficiente intelligendum eſt. Nam cum & ipſum duabus partibus conſtet, materia, & forma, ſiue qualitate, interdum materiæ, & ſubiecti mentionem facimus, vt cum dicimus hominem, vel ignem calfacere, interdum formæ & qualitatis, vt cum dicimus calidum calfacere. Attendendum tamen hunc duplicem loquendi modum in materia potius eſſe intelligendum Ariſtoteli placere ob cauſam, quam in quæſtionibus audietis. Idcirco enim poſtquàm de efficiente quaſi obiter dixit, ſtatim ad patiens redit, & inquit. *Fit enim vt partim materia patiatur, partim contrariũ*, id eſt forma ipſa, quæ formæ aduenienti contraria eſt. Cum igitur tùm efficiens, tùm patiẽs duabus partibus conſtent, materià, & formà, materiaque in ambobus eadem ſit, formæ diſpares, & contrariæ, *qui ad illud ſpectauerunt*, qui ad materiam, & ſubiectum aciem animi intenderunt, cuiuſmodi fuit Democritus, putarunt efficiens, & patiens habere aliquid idẽ oportere, idcircoque ſimilia quodammodo eſſe; *qui autem ad altera*, qui attenderunt (vt reliqui omnes præter eos, qui à Democrito) formas, & qualitates illas, per quas efficiens à patiente diuerſum eſt, *contrarium*, ſtatuerunt efficiens, & patiens aliquid contrarii habere debere.

Tex.Com.53. *Eodem autem modo ſe habet, vt noſtra fert opinio, efficere, & pati, quo mouere, & moueri. Nam mouens quoque dupliciter dicitur. Nam & id, in quo principium motus eſt, videtur mouere (prima enim cauſarum principium eſt) & illud præterea, quod eſt poſtremum ad id, quod mouetur, & ad generationem. Similiter autem de efficiente. Nam medicum ſanare dicimus, & vinũ.*

Explicauimus ferè naturam efficientium, & patientium. Verùm exoriri adhuc poſſunt nonnullæ dubitationum nubeculæ, quæ niſi diſiiciantur, mirificè nos perturbaturæ ſint; Ergo, vt illis obuiam eamus, intelligendum eſt, cum mouere, & moueri ſint quaſi genera, efficere autem, & pati quaſi ſpecies (idem autem dictu eſt, ac ſi dicas mouens, & motum, efficiens, & patiens) idcircò, quod illis conuenit, in hæc quoque transferri commodè poſſe. Firmiſſimum enim eſt præceptum illud ſæpè ab Ariſtotele traditum, vt quarto Top. vt initio categoriarum; quicquid generi conuenit, conuenire etiam ſpeciei. Conuenit autem mouenti, vt dupliciter dicatur, primum ſcilicet, & ſecundum, aut etiam tertium, quartũ, ac deinceps: Multa enim perſæpe mouentia in aliqua re mouenda adſunt, vt in commouenda aqua adeſſe poteſt Pompeius, qui baculo vtatur ad mouendũ lapidem, qui tandem aquã commoueat. Ergo in commouenda aqua plura adſunt mouentia, Pompeius, baculus, lapis. Pompeius dicitur illud, in quo principium motus, quem quidem mouere nullo pacto eſt dubitandum; non modo enim cauſa eſt, ſed etiam cauſarum prima, vt paulo poſt audietis. Ita primo Meteororum cap. ii. dicebat Ariſtoteles *vnde motus principium omnibus ineſt illam cauſam putandum primam*; lapis autem dicitur *vltimum ad id, quod mouetur* vltimum mouentium (ſi ab eo, quod eſt principium motus, numerare inceperis) quodque proximũ eſt rei, quæ mouetur, omninoque *ad generationem*, id eſt, quod coniunctum eſt rei, quæ gignitur. Sæpè enim notauimus generationem, & rem genitam idem ſignificare. Eodem igitur modo in efficiente ſe habet. Medicus ad efficiendam valetudinem vtitur vino. Medicus eſt efficiens primum; vinum autem efficiens poſtremum, & proximè hærens rei efficiendæ. Animaduerſio hæc quam afferat vtilitatem, procedente diſputatione intelligetis.

Quod igitur primum mouet, nihil impedit, quominus in motu ſit immobile: in quibuſdam autem neceſſarium quoq; eſt: Vltimum autem ſemper mouere motum. In effectione autem primum quidem impatibile, vltimum autem ipſum quoque patitur. Quæcunque enim eandem materiam non habent, efficiunt manentia impatibilia, vt ars medendi. Ipſa enim reſtituendo valetudinem nihil patitur ab eo, cui reſtituitur. Cibus autem, & ipſe efficiens, patitur tamen aliquid; vel enim calefit, vel refrigeratur, vel aliud quiddam patitur, cum ſimul efficit. Eſt autem medendi quidem ars veluti principium, cibus autem vltimum,

ac

ac tangens. Quæcunque igitur non in materia formã habent, illa quidem de efficientium numero ſunt impatibilia: quæcunque autem in materia, patibilia. Materiem enim aſſerimus ſimiliter, vt ita dixerim, eandem vtriuſque oppoſitorum eſſe, tanquàm genus ſit. Quod autem calidum eſſe poteſt, ſi calfaciens adſit, atq; illi incubet, planè calfieri neceſſe eſt. Quamobrem, prout dictum eſt, efficientium hæc quidem impatibilia, illa autem patibilia: & quo pacto in motu, eodem etiam in efficientibus ſe habet. Illhìc enim primò mouens immobile, & in efficientibus primo efficiens, impatibile. Tex.Com.54.

Ex conuenientia illa, quam in efficientibus, & mouentibus reperimus, hæc altera ſequitur, vt quemadmodum primò mouens ferè eſt immobile, ita primum efficiens ſit impatibile; & quemadmodũ vltimum, ac proximum mouens mouendo mouetur, ità vltimum, ac proximum efficiens efficiendo etiam patiatur. Nolumus tamen intelligi perpetuò, primum mouens eſſe immobile; dicimus enim medicum eſſe primam cauſam in reſtituenda valetudine, (non enim nunc illud ſimpliciter primum mouens intelligimus, qui eſt vnus, & Princeps ille Deus, ſed quod eſt primum propriè reſpectu talis motionis) ac tamen dum corpus ad valetudinem mouet, poteſt & ipſe moueri, aut chirugia vtens, aut aliquo alio modo ex accidente commotus. Satis eſt, ſi ita dicamus, primum mouens in his caducis rebus nihil impedire quominus mouendo non moueatur; minimè enim neceſſe eſt medicũ in mouendo moueri; *in quibuſdam autem*, vt in rebus æternis, & globis ipſis cœleſtibus prima mouentia, quæ ſunt beatæ mentes, neceſſariò ſunt immobilia. Idem de primis efficientibus intelligatur, aut eſſe omnino impatibilia, aut non neceſſariò pati. Affert autem Ariſtoteles præceptum ad iſtam rem plenius percipiendam, quod ſeptimo etiam metaph. attulit; quæ non communicant in materia cum patiente, efficere non patientia, vt medendi artem. Nam illa quidem efficit ſanitatem, nec tamen à ſanitate patitur; contrà autem cibus, quo medicus ad valetudinem reſtituendam vtitur, dum efficit & immutat corpus ægroti, ab illo etiam viciſsim immutatur: aut enim calfit, aut refrigeratur, aut expellitur, aut in ſuam naturam conuertitur. In cauſa illud eſt, quòd ars medendi non communicat in materia cum ſanitate; ars enim verſatur in mente, ſanitas in corpore; cibus autem eandem, quam ſanitas, materiam habet, quatuor .ſ. elementa. *Eſt autem medendi ars veluti principium*, id eſt in hac effectione locum obtinet primi efficientis, in quo diximus eſſe principium motus, *cibus autem vltimum, ac tangens*, id eſt efficiens proximum. Ergo poſſumus ex his exemplis duos exponentes, quos vocant, ſyllogiſmos conſtituere. Medendi ars non patitur ab eo, quod ipſa efficit. Medendi ars eſt primum efficiens; ergo primum efficiens non patitur ab eo, quod efficit. Contra cibus patitur ab eo, in quod ipſe agit; cibus eſt efficiens proximum; ergo efficiens proximum patitur ab eo, in quod agit. Ita igitur ſtatuamus, *quæcunque non in materia formam habent*, id eſt non in eadem materia (nam, & artis aliqua eſt materia, vt anima; & tamen ars non patitur à ſanitate, quoniam .ſ. ſatis eſt, non eandem eſſe materiam) hæc, inquam, ſunt impatibilia, *quæcunque autem in materia* ſupple tu, eadem communicant, efficiendo etiam patiuntur. Quod indicant ſequentia verba, vbi inquit materiam eſſe eandem vtriuſque oppoſitorũ quaſi dicat, proximè efficientia; vt cibum, eſſe oppoſita rei, quæ patitur (ſi enim ille calidior, hæc frigidior; aut contra hæc calidior, ille frigidior) oppoſita autem communem materiam habent; quare nihil mirum, ſi efficiendo viciſsim patiantur. Sed cautè inquit *ſimiliter, vt ita dixerim*. Nam quamuis ſubſtantia materiæ eadem ſit, quæ tanquàm ſolum, & fundamentum ſubſternitur oppoſitis, aliter tamen ad vnius; atque ad alterius ex oppoſitis ſuſceptionem præparatur. Eſt ergo, quo ad ſubſtantiam pertinet, eadem, minimè autem vſquequaque eadem, quoniam variè qualitatibus afficitur. Addit etiam *tanquàm genus ſit*, vt magis quodammodo naturam iſtius communis materiæ exprimat. Nam vt genus oppoſitis differentiis ſubiicitur, ita materies oppoſitis formis. Quid autem inter genus, & materiam interſit, ex Alexandro ſuo loco docebimus. Quoniam autem eadem eſt oppoſitorum materia; fit, vt, *quod calidum eſſe poteſt* nimirum frigidum ipſum, in quo eſt materia apta etiam ad calorem accipiendum; cum primum illi calfaciens admotum erit, caloris formam induat. Audiſtis igitur alteram ex priore emanantem inter mouentia, & efficientia ſimilitudinem; vt quemadmodum primum mouens eſt immobile, proximum autem mouendo moueatur; ita primum efficiens ſit impatibile, proximum autem efficiendo patiatur.

Eſt

Eſt autem efficiens cauſa, tanquàm vnde principium motus. Illud autem cuius cauſa, non efficiens: quare ſanitas minimè efficiens, niſi tralatè. Quouſque enim efficiens adfuerit: quod patitur, fit aliquid: habitibus autem præſentibus non amplius fit, ſed iam eſt. Species autem, & fines habitus quidam: materia autem quà materia, patibile. Ignis igitur in materia calorem habet. Quòd ſi aliquis eſſet ſolutus calor, ille nihil profectò pateretur. Verùm hunc quidem ſolutum eſſe, fortè nefas eſt: alia autem aliqua ſi ſint eiuſmodi: in ijs, quod diximus, verum erit. Quid igitur ſit efficere, & pati, & quibus conueniat, & quam ob cauſam, & quomodo, hoc pacto ſit conſtitutum.

Quoniam diximus, primum efficiens nihil patiendo efficere; quod fini quoque conuenire videtur; nam quod amatur, variè afficit amantem, cum ipſum tamen nullo pacto afficiatur; idcircò nequis labatur, atque efficientem cauſam cum fine confundat; illa diligenter diſtinguit Ariſtoteles; docetque efficientem cauſam eſſe illam; vnde motus verus & naturalis, non autem tralatè dictus originem habet. *Illud autem cuius cauſa*, at finis non eſt id, vnde verus, & naturalis motus incipiat; ſed tralate tantum mouet; quare minimè eſt efficiens cauſa, niſi tralatè, & impropriè. Impropriè enim, quicquid cauſa eſt, efficere dici poteſt, vt Simplicius ſecundo phy. & Alex. tertio quæſtionum notarunt. Propriè autem minimè eſt efficiens. Ac niſi iam allata ratio ſatis tibi perſuadeat, quamuis firmiſsima illa quidem eſt; ſequentē audias. Cum efficiens adeſt & efficit; patiens fit aliquid; cū finis adeſt, non amplius fit aliquid, ſed iam eſt: ergo finis non eſt efficiens. Maior clara eſt; ſi de efficiente actu intelligas, quomodo intelligi debet. Eatenus enim dicitur ignis efficere formam ſuam in ligno; quatenus lignum non euaſit perfectè ignis. Cum primum autem euaſit perfectè ignis; primus ille ignis, qui efficiebat, nihil efficit amplius. Minor autem vt bene percipiatur; ſcire licet (quamuis hac de re cumulatius in quæſtionibus) formā, & finem eſſe idem numero, vt ſecundo phy. ſecundo de animalium ortu, octauo Metaph. eſt oſtenſum. Eadem enim ſanitas, quæ nunc format illum, qui antea ægrotabat, erat finis medici. Quare, & finis & forma vocantur habitus, quòd maneant in re ipſa, illamque exornent; ſicuti *materia, quà materia* (nam ſecunda materia, vt formam aliquam habet, poſſet aliquid efficere) *eſt patibile*, iſtis habitibus ſubiicitur. *Præſentibus igitur habitibus* genita iam forma, quæ ſimul etiam finis eſt, quod antea ad iſtam formam conducebatur; non amplius conducitur, non fit, ſed factum iam eſt. Hoc probè fixo, ſuumque finem iam ſpectante diſputatione repetit illud Ariſtoteles *ignem in materia calorem habere*, idcircoque, ſupple tu, pati dum efficit; quod de vno igne dictum valet etiam in reliqua, quæ eandem materiam habent. *Quòd ſi eſſet aliquis ſolutus calor*, id eſt à materia ſegregatus, & liber, & quaſi idea quædam (obiter enim repellit Ideas illas platonicas) nihil profectò pateretur dum efficit. *Verum hunc quidem ſolutum eſſe, fortè nefas eſt*, fieri non poteſt, quemadmodum ſeptimo Metaph. docuimus, vt naturales, caducæque formæ, cuiuſmodi ignis eſt, ſint ſolutæ, & ſegregatæ à materia; idcircoque efficiendo etiam patiuntur, *alia autem aliqua ſi ſint eiuſmodi*, vt beatæ mentes (ita ſolutis etiam formis videtur effectionem tribuere) *in ijs, quod diximus verum erit*, iſta inquam efficiendo non patientur. Epilogum deinde ſuo more inducit Ariſtoteles, atque inquit, ſatis ferè eſſe conſtitutum, *quid ſit efficere, & pati* non quòd definitiones ſint allatæ, ſed quoniam facilè ex dictis excerpi queunt; intelligo autem definitionem explicantem notionem; efficere enim eſt mouere ad qualitatem patibilem; pati autem moueri ad qualitatem patibilem; *& quibus conueniant* nimirum rebus in eadem materia communicantibus, *& quam ob cauſam*, quòd ſcilicet vna ſit materies, & eadem, formæ autem diuerſæ, ac pugnantes, *& quomodo*, quòd oppoſita forma, oppoſitam expellendo patiens ſibi ſimile reddat; ita vt concinnari integra definitio hoc pacto queat. Efficere eſt mouere ad patibilem qualitatem, ita vt patiens efficienti ſimile reddatur (quibus verbis forma ipſa effectionis ſignificatur) in iis, quæ eandem materiam habent (quibus verbis exponitur ſubiectum) ob hanc ipſam cauſam, quòd materia vna, atque eadem ſit, formæ autem diuerſæ ac pugnantes. Pati autem eodem modo definietur, loco tamen illius vocis *mouere* ponendo *moueri*. De quibus definitionibus plura in quæſtionibus.

QVÆSTIONES IN VII. CAPVT.

1 Argumentorum, quibus Ariſtoteles probat ſimile non pati à ſimili, conſideratio ex textu xlviii.
2 Quomodo cauſa receptionis ſit genus, actionis autem ſpecies ex com. Auer. l.
3 An demoſtratio in orbem ducta fidem faciat ex com. l. Auerrois.
4 Quomodo contraria conſtent eadem materia ex com. Phil. cxi.
5 De cauſis glaciei ex eodem com.
6 Quo pacto ſubiectum, vt homo, calefaciat ex tex. lii.
7 Ad quod cauſæ genus inſtrumentum referatur ex tex. liii.
8 Non omni ex parte ſimilia eſſe mouentia efficientibus ex com. Philoponi. cxii.
9 De ſimilitudine ac diſsimilitudine materiæ, & generis ex tex liiii.
10 An forma, & finis ſint idem ex tex. lv.
11 Quæſtio de mutua effectione, & perpeſsione, ſiue vt noſtri dicunt, de reactione, ex latinis.
12 Vtrum idem à ſemetipſo pati queat, ex iiſdem.
13 An ſimile patiatur à ſimili.

1 *Argumentorum quibus Ariſt. probat ſimile non pati à ſimili, conſideratio ex. tex. xlviii.*

INquit Ariſtoteles, ſimile non poſſe pati ab omnino ſimili; quoniam nihilo magis erit vnum efficiens, quàm alterum; atque addit, ſi ſimile pateretur à ſimili, fore etiam, vt idem patiatur à ſe ipſo; quare ſe ipſum etiam moueat, & interimat. Vtraque ratio dubitationem habet. Nam quod ad primam attinet; quàmuis vtrunque æquè ſit efficiens; non tamen tollitur effectio; ſed mutua effectio, & mutua perpeſsio eſt. Quod autem ad ſecundam, videtur Ariſtoteles confundere ſimile cum eodem. Nam idem ſibi ipſi eſt idem; minimè autem ſimile; quandoquidem ſimilia ex qualitate dicuntur; ex quo ſimile, vel diſsimile nuncupari, proprium qualitatis ſtatuitur. Primam dubitationem hoc pacto tollimus. Effectio inanis, & ſuperuacua eſſe non debet; Erit autem ſuperuacua, niſi efficiens vincat patiens. Nam ſi ambo æquè efficiant, & æquè patiantur, qoam vtilitatem afferet iſthæc effectio? quod ex illa effectum prodibit? Ergo illud verè efficiens eſt, quod, quàmuis viciſsim à patiente patiatur, plus tamen efficit, quàm patitur; at ſimile ſi poneres, ſequeretur, quòd nihilo plus efficeret, quàm pateretur. Quo tamen pacto doceat Gal. morbo æqualia, & ſimilia in gradu medicamenta eſſe adhibenda, infrà intelligetis. Secondæ autem difficultati ita occurrimus: primum dicimus, quaſi argumentari Ariſtotelem à minori ad maius. Nam ſi ſimile, quà ſimile promoueret effectionem ſuam in ſimile; profectò multò magis idem in ſe met ipſum inueheretur, ſeque alteraret; quòd ſi hoc nefas eſt, ne illud quidem fas vnquàm fuerit. Deinde vt non argumentetur, dicimus ſimile interdum generatim ſumi, vt etiam contineat illud, quod eſt idem; qua etiam notione inquiunt Latini noſtri, *ſuperioris Africani filius non potuit tam patris ſimilis eſſe, quàm ille fuit ſui*; multaque huioſmodi. Dici autem ſimile non tantum ex qualitate, verùm etiam ex forma, & ſpecie, notat Alex. quinto Metaphy. com. xvii. quo etiam loco exiſtimat Ariſtotelem, cum inquit, ſimilia eſſe, quæ idem perpeſſa ſunt illa ſignificare, quæ eadem forma ſpecieque ſint prædita: videtur tamen Alexander eam formam intelligere, quæ quarta ſpecies qualitatis eſt. Iudicat dioſcurorum exemplum ab eo allatum. Tamen vniuerſè de ſubſtantia etiam verum eſt, quæ ſubſtantia conueniunt, ſimilia poſſe nuncupari. Ideo primo Top. cap. xiii. comparatio pertinet etiam ad ſubſtantias.

2 *Quomodo cauſa receptionis ſit genus, actionis autem ſpecies ex com. Auerrois .l.*

QVod inquit Auerroes, cauſam receptiools eſſe genus, actionis autem ſpeciem, ita accipiendum eſt; quamuis effectio, & perpeſsio ſit vnus idemque motus, ratione tantum diſsidens, vt tertio phy. xxi. oſtenditur; multom tamen intereſſe inter efficiens, & patiens. Efficere enim eſt opus formæ, pati autem eſt conditio materiæ; ac formæ quidem ſunt diſsimiles, & contrariæ; materia autem eadem. Idcirco in perpeſsione communio generis, & materiæ; in effectione autem diſsimilis vis formarum ſpectatur. Nec tamen iſta communio generis, & materiæ ſuſiſsime patet; vt quæcunque genere, & materia communicant, continuò à ſeſe vicißim pati queant; non enim calor à linea, linea à ſapore, nec equus ab homine, aut homo ab aue patitor; ſed certi cuiuſdam, ac propinqui generis, vt primo phy. docemur, communio requiritur. Neque verò omnis contrarietas eſt ad efficiendum inſtituta, ſed potiſsimum ea, quæ in primis qualitatibus eſt; qua de re ſecundo libro copioſius agemus. Quòd ſi cœlum efficit, & nulli tamen rei contrarium eſt, cogitare debebis, Cœlum eſſe efficiens homonymum; at in ſynonymo duntaxat contrarietas poſtulatur. Rurſus ſi æquè ex calido, atque ex frigido lutum, quod erat molle, duratur, nec tamen vtrunque molliciei cootrarium eſſe poteſt, iſtud quidem per accidens euenit: nam calidum aquam diſsipat, & exſiccat, quæ molliciem faciebat; eandem aquam frigidum cogendo exprimit; ita terræ propria duricies manet. Igitur à contrariis cauſis idem effectum proficiſcitur, at non per ſe. Nos autem cum dicimus in effectione contrarietatem requiri, inter cauſas, & effecta, quæ per ſe ſunt, illam conſideramus.

Quomodo effectio à contrario proficiſcatur,

3 *An demonſtratio in orbem ducta fidem faciat ex eodem commentario.*

AVerroes animaduertens Ariſtotelem vti demonſtratione quadam in orbem ducta (nam in tex. l. ex eo, quòd efficiens, & patiens ſunt contraria, illud vult ſequi, genere eſſe eadem, ſpecie autem diſsimilia; rurſus autem in li. ex eo, quòd faciens, & patiens ſunt ſimilia genere, ſpecie diſsimilia, illud conficit, eſſe contraria) inquit huiuſmodi argumentationem non quidem fidem per ſe plenam facere, quòd in ſe quodammodo commeet, & reciprocetur, ſed tamen vel Alexandri teſtimonio ooonihil ad ſuadendum valere. Reuera circulus, quà circolus eſt, inæptiſsimus eſt ad demonſtrandum. Nihil enim aliud efficitur, quàm ſi eſt A, eſſe A, pro vt ab Ariſtotele primo poſt. cap. iii. oſtenditur. Quid ergo ex circulo adipiſcimur? illud primum, quòd terminos inter ſe pares eſſe, ſeque mutuo conſequi intelligimos. Nam cum, ex eo quod homo eſt docilis, demonſtraui eſſe rationis compotem, & rurſus ex eo quòd eſt rationis compos, demonſtraui eſſe docilem, ſtatim intelligo docilitatem, & ratiooem, & hominem cum ſocietatem inter ſe coiiſſe, vt vnum ab altero nunquam diuelli queat. Idem in cauſa noſtra eueniet. Ex iſto enim ab Ariſtotele adhibito circulo probè cognoſco, quæ ſuot efficientia & patientia, quæ ſunt ſimilia genere, ac diſsimilia ſpecie, quæ ſunt contraria, pares terminos eſſe, & viciſsim reciprocari. Circulus enim alibi, quàm in terminis paribus locum habere oon poteſt. Præterea illud quoque boni nobis affert circulus, ꝙ cõuerſione illa terminos excutientes, & perpendentes, roborata quodãmodo mente, & attritu illo quaſi illuſtrata, noſcimus, quis ex illis veram cauſam ſignificet, quis effectũ. Quamobrem perſæpè cum ex effecto demonſtrauimus cauſam, paulò poſt rationem totam conuertentes, ac naturam imitantes ex cauſa demonſtramus effectum, quod etiam nunc fit. Nam quoniam quæ efficiunt, & patiuntur, ſimilia ſunt genere, diſsimilia ſpecie; ideo aut contraria, aut intermedia ſunt, quæ tamen intermedia cũ alterutro extremo comparata contrariorum inſtar obtinent. Contraria .n. ita v. met. definiuntur, quæ ſub eodem genere poſita à ſe maximè diſtant; definitio autem accipitur ea, quæ ſuapte natura priora ſunt definito Hoc igitur ſibi voluerunt Alexan. & Auerroes circulum per ſe non demooſtrare, ſed iis de cauſis, quas attulimus, eſſe idoneum ad rerum vim, & naturam, mutuamque conſequutionem cognoſcendam. Cæterum in hac Ariſtot. ratiocinatione illud mihi ooo medioerem moleſtiam exhibet; quòd efficientia, & patientia ideo cenſet eſſe contraria, quoniam ſunt ſimilia genere, diſsimilia ſpecie. Ergo homo, & equus, quooiam geoere ſimiles, ſpecie autem diſsimiles, cootrarii erunt, & ſe viciſsim alterabunt. Id verò de ſubſtãtiis adeò perfectis aſſerere, valde abſurdum videator. Attendas velim ex quinto metaph. cap. x. diuerſa ſpecie nuncupari interdum, quæ ſub eodem genere collocata ita ſe habent, vt vnum in altero oon contineatur, (hac communi notione homo, & equus diuerſi, diſsimileſque ſpecie ſuot) interdum quæ ſub eodem genere collocata, pugnandi vim in ſubſtantia habent. Id autem non omnium ſpecierum, quinimò primarum taotum, elementorum ſcilicet eſt.

Quæ diſsimilia ſint contraria.

Elementa enim hoc pacto diuerſa, diſsimiliaque ſunt, vt inter ſe pugnent, viciſsimque agitent, & agitentur; quod ab Alexan. in illius loci explicatione habes; nuncque Philoponus ad finem commentarii cxi. inquit, generationem eſſe ex contrario in contrarium. Nam tam & ſi dicamus ex priuatione fieri quæ fiunt, tamen in priuatione intelligitur incluſa contraria forma. Non enim, inquit, eſſet mutatio, niſi adeſſet contrarietas. Pugnant enim formæ de poſſeſsione ſubiecti, atque ex hac pugna exiſtit mutatio: priuatio autem, & non ens vim pugnandi habere non poteſt. Ergo cum dicimus ſimilia genere, ac diſsimilia ſpecie eſſe contraria, non quacunque diſsimilitudine contenti ſumus; ſed eam intelligimus, in qua pugnandi vis inſit. Hæc autem primis tantùm ſubſtantiæ ſpeciebus, id eſt elementis conceſſa eſt; idcircoque iſta appellantur initia mortis, & vitæ.

4 *Quomodo contraria conſtent ex eadem materia ex com. Philop. cxi.*

DVbitat Philoponus, quomodo quæ efficiunt, & patiuntur, & ipſa contraria conſtent eadem materia. Eandem enim proximam materiam habere non poſſunt, cum vtrunque propriam in materia temperationem, & præparationem requirat. quòd ſi dicas conſtare eadem materia prima, idcircoque facere, & pati viciſsim poſſe; iam album, quod eſt in lacte, poterit efficiendo, & patiendo mutari in nigrum, quod eſt in ebeno, atque hoc in illud; quod tamen minimè cernimus, licet habeant eandem materiam primam. Dubitationem tollit inquiens, contrariâ, quæ in ſe viciſsim mutari debeant, materiam communem poſtulare medio quodammodo ſe habentem, inter primam illam remotiſsimam, & hanc maximè propinquam. Id exemplis explicat. In elementis materia prima nullis adhuc differentiis prædita, ſed tantum trifariam dimenſa poteſt ſtatui medio iſto modo ſe habere; æque enim comparata eſt ad cuiuſuis elementi formam excipiendam. In carne autem, oſſe, atque aliis huiuſmodi rebus ſunt quædam certa temperamenti ſpacia; quæ quidem materiæ communes contrariorum ſunt. In ea enim latitudine, prout magis, minuſuè intendun tur qualitates, ità vel candor, vel nigredo recipitur. Non mutatur igitur candidum, quod eſt in lacte, in nigrum, quod eſt in ebeno; quoniam intra certum quoddam temperamenti ſpacium non continentur, in quo vtrique contrario locus ſit; quamuis materiam primam communem habeant. Præterea nigrum, & album non ſunt huiuſmodi, quæ propriè à ſe viciſsim patiantur; ſed vis hæc immutandi primis tantum contrariis conuenit. Qua de re in ſecundo libro. Mutatio tamen in album fit ex nigro, aut ex medio colore, qui cum albo collatus nigri inſtar obtinet; itemq; contra ex albo in nigrum; ita vt quamuis iſta contraria vim efficientem in ſe minimè exerceant, mutatio tamen propriè inter ipſa fiat, tanquam terminum à quo, & terminum ad quem; idque ſibi voluit Ariſtoteles primo phy. & Philoponus in præſenti. Cur igitur ex candido, quod eſt in lacte, non fit nigrum, quod eſt in hebeno? quoniam colores temperamentum conſequuntur. Ebeni autem temperamentum huiuſmodi eſt, vt candorem nequeat procreare, aut pati; itemque lactis huiuſmodi, vt nigredini locum non relinquat. Satis autem eſt, vbicunque fiat in coloribus mutatio, ibi ſemper ex contrario, aut contrarii inſtar obtinente fieri in contrarium.

5 *De cauſis glaciei ex eodem commentario.*

MVltas videtur afferre cauſas Philoponus, vnde glacies fiat, extinctionem caloris, expirationem humoris, qui in aqua inerat, aut verius intentionem frigoris. Cæterū in controuerſiam meritò cadit, vnde frigus aquæ intendatur. Frigoris enim aquei ſummus eſt gradus. Inuenietur ergo altius, & maius quiddam ſummo, ac maximo, ſi frigus aqueum intendi adhuc poteſt. Extincto enim tantùm calore aqua remanet, non glacies; expirante humore aqua videtur euadere terra; terra autem non magis; ſed minus frigida eſt, quàm aqua. Res ſemper difficillima fuit habita. Puto ego, vt aliorum nunc opiniones non referam, frigus aqueum nullo pacto poſſe intendi, ſed tantum condenſata materia maiorem vim efficiendi acquirere; quo pacto ferrum ignitum magis vrit, quàm flamma; licet flammæ calor ſit maximè intentus. Condenſatur autem aqua admiſtione portionis terreæ ab aëris frigore; quæ quidem portio, licet per ſe minus frigida ſit, quam aqua, in cauſa tamen eſt, cur magis denſeatur partes aquæ, ac maiorem vim efficiendi acquirant; quo etiam pacto aqua admiſta terræ in plumbo maiorem impetum facit, quàm terra ſola, licet ſummè grauis.

V 2 Quo

6 Quo pacto ſubiectum, vt homo, calefaciat ex tex. lij.

VErùm dubitari de efficiente etiam poteſt, cur interdum dicamus hominem calfacere interdum verò calidum calfacere. Nam hominis nomine vel contineretur etiam calidū & vis efficiens, vel ſolum ſubiectū ſignificatur. Si continetur etiam vis efficiens; iam homo diſsimilis eſt rei efficiendæ; quare qui hoc ſpectaſſet, non potuiſſet tamen ſtatuere ſimile agere in ſimile, quomodo ſcribit Ariſt. Sin autem ſolum ſubiectum ſignificatur; profectò ſubiectum ſolum efficiendi vim obtinebit; quod tamen negat Ariſtoteles. Ignem enim cenſet agere non quà ignem, ſed quà calidum. Reſpondeo hominis, & ignis nomine præcipuè concretam ipſam ſubſtantiam, ac per ſe conſtantem ſignificari. Quamobrem licet in ipſa adſit etiam coniuncta qualitas illa efficiens, non tamen ità perſpicuè exprimitur; quare cum iſta nomina proferuntur; non extat contrarietas, ſed potius ſimilitudo; quando ſubſtantiæ eodem modo conſtant, & cohærent. At cum dicimus calidum calfacere; tunc qualitatem ipſam, & vim efficientem clariſsimè exprimimus, ſubiectum duntaxat innuentes; id circoque efficientis, & patientis diſsimilitudinem, ac pugnam quàm primum cernimus.

7 Ad quod cauſæ genus inſtrumentum referatur ex tex. liij.

VIdetur Ariſtoteles, dum inquit, efficiens aliud eſſe remotius, aliud propinquius (nā & Medicus ſanat, & vinum) inſtrumentum ad efficientem cauſam referre; vinum .n. à Medico tanquàm inſtrumentum adhibetur ad ſanandū. At 2° phy. xxix. quà de cauſis, videtur planè inſtrumenta à conditione cauſæ efficientis ſecludere. Definiuit enim, quod notauit Philoponus, efficientem cauſam, id vnde primum initium motus vel quietis. Inſtrumentum verò non eſt id, vnde primum initium; quinimò & opera, quæ à Medico ad ſanitatem efficiendam præſtantur, & inſtrumenta, quæ adhibentur, videntur eo loco ad finem referri, præſertim ſi Auerrois interpretationem ſequamur. Rurſus eum ibidem propoſitiones materia concluſionis ſtatuantur, ſint autem inſtrumenta noſtræ mentis ad concluſionē conficiendam, profectò videbitur inſtrumentum ad materiam eſſe referendum; quod ibi Philopono placuit; vt ſecundo horum librorum com. xliiii. Puto ego (vt illud mittam, vinū minimè eſſe inſtrumentum tantùm, ſed propriam efficiendi vim obtinere) in arte quidem perſæpè inſtrumentum potius tanquàm efficientis conditionem accipi, quàm ad aliam cauſam referri; at in rebus naturalibus, quoniam inſtrumenta euadunt etiam partes rei, quæ ſit partes autem ad materiam referuntur, idcircò inſtrumentum ad materiam pertinere. Sic elementa ſunt, & inſtrumenta cœli ad procreanda miſta corpora, & ſimul iſtorum corporum materies. Confectio aūt ſyllogiſmi imitatur rerum naturalium procreationem: Nam propoſitiones quibus mens noſtra tanquàm inſtrumento vtitur, euadunt etiam materia concluſionis, omiſſo tamen medio termino. Notabat autem Ariſtoteles in libro de ſpiritu cap. iii. artem vti igne tanquàm inſtrumento tantum; naturam autem tùm vt inſtrumento, tùm vt parte: quo etiam fortè pacto eadem natura, quæ verus Medicus eſt, vino, cuius modo mentionem fecimus, ad ſanitatem inducendam vtitur. Ergo in rebus naturalibus inſtrumentum commodiſsimè ad materiam refertur; in arte autem, quoniam plerunque eſt à re procreanda ſegregatum, non ad materiam, ſed ad efficientem. Nec tamen idcircò negandum eſt, etiā in rebus naturalibus, inſtrumentum accipi tanquàm efficientis conditionem poſſe, ideircoq; ad illud referri, quàmuis non ſit primum initium motus, quomodo perſpicuè refertur ſecun do de generatione animalium cap. iiii. Aliud enim eſt eſſe efficiens propriè, & abſolutè. (Hoc enim eſt primum initium motus) aliud referri quodāmodo ad efficiens tanquàm illius conditionem. Nec probo ego Auerrois interpretationem, de qua ſupra dicebamus, opera & inſtrumenta ad finem referentis. Verius enim Simplicius com. xxvi. ex Alex. ita interpretatur, vt doceat, iſthæc aūt efficienti cauſæ, aut materiæ eſſe adnumeranda.

8 Non omni ex parte ſimilia eſſe mouentia efficientibus ex com. Philoponi cxij.

NOtat Philoponus non omni ex parte ſimilia eſſe mouentia efficientibus. Mouentia enim, quæ proximè mouent, mouentur quidem, & ipſa, vt baculus mouens lapidem mouetur, & ipſe à brachio, non tamen à lapide mouetur. At efficientia ab eodem pati debent, in quod agunt. Verè autem inquit, nihil opus eſſe, vt comparationes omnia habeant paria; Satis illud eſt, vt mouentium quædam mouendo mouentur, quædam mouent immota, ita efficientium quædam efficere non patientia, quædam autem viciſsim pati.

ti. Quomodo autem mouens corporeum dum mouet, moueatur, habetis à Zimara theorema oonageſimum quartum noo contemnendum.

9 *De ſimilitudine, ac diſsimilitudine materiæ, & generis ex tex. liiij.*

INquit Ariſtoteles materiam eſſe quaſi genus; atque omnino materiæ cum genere magna intercedit ſimilitudo; in qua tamen ſimilitudine magna etiam ineſt diſsimilitudo; quod accuratè oſtenditur ab Alexandro ſecundo quæſtionum cap. vltimo, illum etiam laudante ſæpè Auerroe. Similia quidem materiæ, & generi hæc adſunt, eſſe communia pluribus, & priora naturà .i. ortu, & origine iis, quæ ſub ipſis continentor, & adiunctione alicuius formæ ad certam aliquam, & conſtantem naturam referri. Verumtamen pluribus etiam differentiis diſtinguuntur. Prima differentia eſt hæc. Materia eſt omnino ſubiectum, neque prædicatur de re compoſita; non enim dicimus ignem eſſe materiam ſuam; at genus ità eſt ſubiectum ſuis differentiis, vt de ſpeciebus tamen prædicetur. Secunda differentia. Tota materia eſt commonis omnibus formis, ſed & quælibet materiæ particula eſt omnibus formis commonis. Nam eadem materiæ portio, quæ nunc gerit formam ignis, poteſt viciſsim gerere formam aëris, aquæ, terræ. At genus quàmuis totum ſit commune omnibus ſpeciebus non tamen portio illa generis, quæ certæ ſpeciei fuit cooiuncta, vt animal, quod eſt in homine, poteſt aliam formam ſubſtinere; non enim conuertetur in equum, aut leonem. Tertia differentia. Materia eſt res quædam, & confert ad efficiendum hoc aliquid (quare ſupra diximos, materiam eſſe partem ſubſtantiæ) genus autem cum ſumitur tanquàm genus, potius operà mentis noſtræ, qoàm reapſe eſt. Nam à ſibi proximè ſubiectis differentiis cogitatione tantum differt. Quarta differentia, quæ tamen ex ſuperioribus deriuatur: materia numero eadem immortalis eſt: at genus per continoatam ſingularium ſucceſsionem cooſeruatur; ſigillatim aotem ioterit vt animal, quod eſt in Socrate, & quod in Bucephalo. Quamobrem, ſi omnia animalia ſingularia interireot, ipſum quoque genus aboleretor; quod de materia, inquit Alexander, non eueniret, qoippè cum ipſa nullam ſui partem interitu formarum amiſerit; licet alia quadam ratione incolumis remanere minimè poſſet, quòd habet imperfectam eſſentiam, quæque actu per ſe conſtare ooo valet. Quiota differentia. Formæ generantur in materia, cum in ipſa antea non eſſent. Differentiæ adueniunt generi, quod tamen reapſe erat illud idem, ac differentiæ, communius duntaxat concæptum; ideoque aduentu differentiæ non totam formam dicitur recipere, ſed partem, id eſt actum diſtinctiorē explicatioremque. Omnino materia eſt ante omnem formam, & totam formam recipit. Genus aotem cogitatione conficitur ex ipſis formis, quæ iam per materiam conſtant, & ſunt hoc aliquid. Ex qua Alexandri ſententia colligi illud poteſt, materiam eſſe cauſam vel præcipuam, cur ſubſtantia ſit hoc aliquid.

10 *An forma, & finis ſint idem ex tex. lv.*

OStendit Ariſtoteles formam, & finem eſſe idem, quod multò veriſsimum eſt. Forma enim integra rerum eſſentia eſt; & ſi qoid præterea accedat; eſt accidens, oon ſubſtantia. Actiooes ſunt qoidem fines formæ iam factæ; ſed tamen actio nil aliod eſt, qoàm ipſamet forma ſeſe promens, & patefaciens; quare forma tandem verus eſt finis. Intelligi tamen iſtud præcipuè velim de forma totius concreti, vt hominis, & equi. Nam formæ partium, vt dentis, carnis, nerui, habent actionem aliquam, quæ ad totum perſpicuè refertur; vnde oon ſunt ſibimet fioes. Dentes enim ſpectant ad inciſionem ciborum; quæ ad totius incolumitatem. Formæ igitur partium habent fioem à ſe diſtinctum: referuntur enim per actiooem ſuam ad totum. Quod in cauſa fuiſſe crediderim, cur Alexander octauo Metaph. com. x. formam dixerit à fine in rebus naturalibus minimè differre, at in rebus artificioſis differre. Res eoim artificioſæ referuntur per officium ſuum ad hominis commoditatem, idcircoque finem à forma propria diuerſum habent; totus aotem homo, totus equus in ſe ipſis ſuum finem præcipuè continent; quàmuis ex additameoto quodam aliò etiam referantur.

11 *Quæſtio de mutua effectione, & perpeßione, ſiue, vt noſtri dicunt, de reactione ex latinis.*

CAeterum iam tempos eſt, vt quæſtionem illam de mutoa effectione, & perpeſsione atque, vt noſtri dicuot, de reactione tractemus; quam quidem mutuam effectionem,

& perpeſsionem

& perpeſsionem in rebus caducis, atque contrarietatem per primas potiſsimum qualitates habentibus ſine dubio Ariſt. ſtatuit, atque ipſa rerum natura confirmat. Manus frigida admota ſinui calido calefit, & ſinus refrigeratur; item ferramentum candens iniectú in aquá frigeſit, & aqua euadit calida; quinimò, vt in quæſtionibus de miſtione infra audietis, miſtio in rerum natura locum habere non poſſet; niſi quæ miſcentur, viciſsim inter ſe agerent, & paterentur. Attamen quámuis res ipſa veriſsima ſit, non tamen deſunt argumenta quædam; quæ illam quaſi incertam reddant.

Primum argumentum tollens reactionem.

Primum argumentum eſt Burlei in tertium phy. vbi Ariſtot. iſtam ſententiam profert, mouens perſæpè dum mouetur, mouere; Inquit igitur; ſi A, exempli gratia, agat in B, & viciſsim patiatur à B; aut A, & B æquales, aut inæquales facultates habebunt. Si æquales; neutrum aget in alterum; nam actio non prouenit, niſi ex victoria motoris ſupra motum quarto phy. com. lxxi. eandemque ſententiam pronunciat Ariſtoteles in libro de motu animalium. Sin facultatibus inæqualibus prædita fuerint; validius aget quidem in debilius; at minimè viciſsim patietur: vincet enim debilius; quare multò magis conſeruabit ſe ipſum: facilius eſt enim tueri ſe, quám alterum vincere.

Secundum argumentum.

Secundum argumentum eſt illius acutiſsimi hominis, quem calculatorem vocarunt. Si concederemus, inquit, iſtam mutuam effectionem, & perpeſsionem; ſequeretur, vt oſtendemus, in eodem ſubiecto, eodem tempore contraria intendi, vt ſimul calorem, & frigus augeri; quod tamen nefás planè videtur: ita enim rerum natura fert, vt cum in aliquo ſubiecto frigus intenditur, calor remittatur; cum calor intenditur, remittatur frigus; Oſtendemus autem quod polliciti ſumus, hoc modo. Sit A calidum exempli gratia, quod ad B frigidum habeat quadruplam proportionem; ita vt totum A agat in totum B; totum autem ipſum B non agat niſi in quartam partem ipſius A, quæ ſanè pars vocetur D; cæteræ aũt tres partes, quæ viciſsim paſſæ non ſunt, vocentur C. Accipiamus igitur ipſum D. Hoc à B refrigeratur, vt poſuimus, ſimulque calefit ab ipſo C; ergo ſimul calefit, & refrigeratur. Quòd autem ipſum D calefiat à C, non eſt difficile confirmare; ipſum enim C. ponimus ſummè & ſincerè calidum; quare illi quilibet gradus frigoris repugnat. Quare cum inter C, omnino calidum, & D, aliquantiſper frigidum adſit contrarietas, & pugna, proximèque ſibi hæreant, & continuata ſint, & ipſum C, longè excellat, ac validius ſit ipſo D (nam quadruplam proportionem habebat A ad ipſum B) ergo nihil cauſæ afferri poteſt, quamobrem D non calefiat à C; quinimo cum C agat in B intercedente D, quod tangit ipſum B. profectò in D antea agat oportet. Non enim, vt ſuperius oſtendimus, prouenit actio ad id, quod diſtat, niſi per id, quod propè adſit.

Tertium argumentum.

Addiderunt Iuniores tertium quoddam argumentum, iſti tamen ſecundo valdè ſimile; Nam ſi, inquiunt, ignis, & aqua, quæ interiectum intermedium habent aërem, in ſeſe viciſsim agant; profectò aër ille ſimul ab igne calfiet, & ab aqua refrigerabitur; quare ſimul contrariis motibus agitabitur.

Quartum argumentum.

Quartum argumentum nihilo iſtis explicatu facilius eſt huiuſmodi. Si omne efficiens dum efficit, viciſsim patitur; nunquàm profectò ſibi vſquequaque ſimile reddet, quod patitur; vt nunquàm ignis ex aqua, aut aëre efficiet ſincerum ignem, qualis ipſe erat. Nam in fine effectionis iam ob mutuam perpeſsionem nonnihil roboris amiſit, ità vt non ſit amplius ſincerus ignis; quare cum nihil agat vltra gradum proprium, ſincerum ignem non generabit. Hæc ferè ſunt, quæ moleſtiã omnibus exhibuerunt; quæque ſi rectè diſſoluantur, rata futura ſit mutua iſta effectio, & perpeſsio. Neque verò quàm multi iſthæc argumenta falſò reprehenderint, in præſenti demonſtrandum duximus: id enim abunde mihi videtur Pomponatius præſtitiſſe; tantum ſententiam noſtram explicabimus; in qua explicanda, quid nobiſcum cum Pomponatio non conueniat, intelligetis.

Illud igitur, quod Pomponatius ex Auerroe in xii. Metaph. xviii. ſtatuit, nobis vehementer probatur, generationem non eſſe rerum latentium patefactionem, vt Anaxagoræ placuit; non congregationem, vt Empedocli, & Democrito; apud quos omnis generatio nihil videtur aliud eſſe, quâm latio; non creationem, quemadmodum vocant, id eſt effectionem rerum ex nihilo, ſed perfectionem quandam illius, quod erat inchoatum; idcircoq; in omni generatione neceſſariò requiri effectorem, & materiam. Materia enim eſt quaſi inchoatio omnium formarum: idcircoque illas poteſtate continet. Præſente autem effectore, & vim ſuam adhibente, quod poteſtate erat in materia, erumpit in actum; id autem tùm in ſubſtantiis, tùm in accidentibus intelligi velim; quod cum ex multis aliis locis colligi poteſt, tùm ex quarto phy. lxxxiiii. atque eodem modo colorem, & lumen fieri in aëre, & ſpecies alias, quas ſpirituales vocant, alibi oſtendimus. Ergo cum dicimus calidum agere in frigidum, ac viciſsim à frigido pati; illud ſignificamus, calidum ſua præſentia ex materia quæ nunc frigori ſubiecta eſt, educere formam ſibi ſimilem, id eſt calorem; itemque altera ex

parte

parte frigidum ſua præſentia, & vi ex materia, quæ nunc calori ſubiecta eſt, educere for-
mam ſibi ſimilem .i. frigus. Hoc igitur fundamentum primum nobis cum Pomponatio com-
mune ſit. Sequitur altera animaduerſio, vt ſtatuamus, quid ſit reſiſtere; ſæpè enim huius vo- Quid ſit reſiſtere.
cis in hac quæſtione mentio ſit; cumque efficiens, & patiens ſint contraria, ſibi inuicem re-
ſiſtant oportet. Pomponatius igitur poſtquam oſtendit, neque ad effectionem, neque ad per-
peſsionem eſſe referendũ id quod reſiſtere dicimus, ità definit, reſiſtere nihil aliud eſſe, quàm
impedire ſimpliciter, vel ſecundum quid agens, quod eſt aptum agere in tale impedimentũ
à ſuo intento. Videt Pomponatius repræhendi ſe facilè poſſe, quòd ex ignotis definiat, ſeq; Aduerſus Pomponatium.
tuetur quantum poteſt, ſed planè non poteſt. Nam reſiſtere eſt vox propria etiam in rebus
inanimis, aut certè magis propria; impedire autem in animalibus verè locum habet, in inani
mis planè tralata eſt, quod ex etymologia conſtat. Dicitur enim impedire quaſi in pedes ire.
Præterea aut magis, aut æquè ſignificat actionem vox illa impedire, atque reſiſtere. Certè
Pomponatius ea, quæ hac in re dicit, videtur potius optare, quàm aut ratione, aut ma-
gni alicuius hominis auctoritate conſtituere: Neque oſtendit, quod illi tñ maximè facien-
dum erat, ad quam categoriam reſiſtere illo ſuo modo definitum pertineat: Nos igitur alio Opinio propria.
pacto dicamus. Reſiſtere aut in animalibus vſurpatur, aut in cæteris rebus; ſi in animali-
bus; ſignificat nixum, & conatum quendam, qui ſit intentione neruorum, & muſculorum;
quamobrem cum intendere neruos, & muſculos ſit effectio quædam, poteſt ſanè ad catego-
riam, quæ inſcribitur facere, referri. Sin autem cæteris in rebus ſenſu carentibus proferã-
tur; profectò ſi vim iſtius vocis diligenter attendas, nihil aliud eſt, quàm poteſtas, aut impo
tentia ad patiendum; itaque ad ſecundam qualitatis ſpeciem referri debet. Nam cum dici-
mus, ferrum maximè reſiſtere effectioni ignis, hoc ſignificamus, ferrum non facilè pati ab
igne; cum dicimus palcam non reſiſtere igni; ſignificamus in palea eſſe euidentem facultatẽ,
vt facillimè ab igne patiatur. Reſiſtere igitur erit quædam impotentia patiendi .i. facultas per
quam res non ſtatim admittit ictum, & impreſsionem efficientis contrarii. In materia igitur
(mitto cœlum, & beatas mentes, in quibus hoc pacto acceptum, reſiſtere, locum planè ha-
bere non poteſt) ſi per ſe ſpectetur, nihil eſt, quod reſiſtat; eſt enim puriſsima quædam facul
tas ad accipiendum, ſummaque mollicies; per quam omnibus modis cieri, & agitari facilli
mè poteſt. Sed forma eſt, quæ reſiſtit, partim certam qualitatum temperationem poſtulans,
per quàm ita cohibet, & quaſi armat ipſam materiam, vt non facilè alteri ſeſe prebeat effi-
ciendam, & quaſi feriendam, partim debilitando & frangendo vim contrarii efficientis; fra
cta enim illius vi facilius reſiſtet illi. Quòd igitur res patiantur, habent à materia: quòd ma-
gis vel minus reſiſtant, id eſt difficilius vel minus difficulter patiantur, habent à forma, & à
certa temperatione qualitatum. Sic etiam elementa, quòd moueantur, acceptum referunt
materiæ; quòd moueantur ad ſuperum vel inferum locum, formæ referunt acceptum, ſed
hoc aliàs. Illud nunc teneatur; quamuis forma vim præſtet ad reſiſtendum, non tamen tan-
tam vnquam vim præſtare poteſt, vt materia ſuam patiendi facultatem amittat; quinimò
cum materiæ vis ſit quodammodo ad patiendum infinita, formæ autem ad efficiendum, & re
ſiſtendum finita; nihil mirum, ſi res ratione materiæ ſemper magis expoſita erit ad patiendũ;
quàm ratione formæ ad reſiſtendum ſit apta: ita Aiax potuit Vliſſem clypeo protegere, non
tamen ita, vt ille adhuc non eſſet expoſitus ictibus. Hinc mutua effectio, & perpeſsio inter
contraria; et ſi vnum altero longè validius fuerit; dummodo inter ea aliqua ſit proportio.
Nam ſi alterum maximum eſſet, maximeq; viribus excellens, alterum autem perpuſillum, ac te
nuiſsimis viribus; vix illud pateretur ab hoc; quandoquidem phyſicè contemplanti exiguũ
, vt ſcribebat Auerroes octauo phy. nihili inſtar obtinet; inter ens autem, & nihilum nulla
adeſt proportio. At ſi aliquam proportionem tueãtur, res contrariæ ſemper agent, & pati-
entur, & reſiſtent. Agent quidem, & reſiſtent ratione formæ; patientur ratione materiæ.

His ita conſtitutis vitia repræhenſorum diluere, illorumque argumenta confutare difficil
limum non erit. Quod igitur primo loco proponebatur, neq; inter æqualia, neq; inter inæ- Argumentorum refutatio.
qualia locum habere mutuã effectionem, & perpeſsionem poſſe; ita à nobis diſſoluitur. Lo
cum habere inter æqualia poteſt; quoniam patiuntur per materiam, agunt per formam, nec
facilius eſt ſe conſeruare, quàm in alterum agere; quinimo maior eſt facultas materiæ ad pa
tiendum, quàm formæ ad conſeruandum; licet, quoniam æqualia ſunt, vnum non vincat
alterum, ſed potius ambo remittãtur, & frangantur. Adeſt ergo victoria motoris ſupra mo
tum: omnis enim forma eſt apta ad vincendam materiam; quàmuis Auerroes cum dicebat,
Actionem prodire ex victoria motoris ſupra motum, illam potiſsimè actionem intelligebat,
quæ planè vincit, & rem ex priori natura immutat; quo pacto etiam Ariſtoteles vocauit effi
ciens abſolutè, quod tandem vincit. Eadem verò cauſa eſt, cur etiam inæqualia, dummodo

aliquam proportionem tueantur, poſſunt mutuò efficere, & pati. Nam forma rei imbecillioris eſt tamen idonea ad agendum in materiam rei validioris, licet fracta deinde à validiore illa tandem ſuccumbat. Atque in huius quidem argumenti confutatione non longè diſcedimus à Pomponatio, licet ipſe, & multò verboſius, & multò, niſi fallor, obſcurius reſpó deat; neque ad articulum fortaſſe ipſum, & caput, ac fontem perueniat. In duobus autem

Aduerſus Pomponatium.

ſequentibus argumentis ab ipſo omnino diſſentimus: nihil enim verè affert, quod illa tollat, ſed confugit ad quaſdam obſcuras elocotiones, vt potius occultare ſe, quàm pugnare videatur. Inquit enim aërem non refrigerari à B frigido, ſed ipſius frigus confortari, neque ab A calido calfieri, ſed ipſius calorem coufortari. Quæ quidem inæptiſsimè ſunt dicta; atque iſta tameo confortatio, velit, nolit, oihil aliud eſt, quàm intentio præſentis qualitatis; præſertim ſi aër intermedius debeat impertire qualitates oppoſitorum efficicotium ipſis oppoſitis; vt calorem ipſius A, ipſi B, & frigus ipſius B, ipſi A.

Quare dicamus nos, vt idem aër candorem, & nigredinem ſimul ſuſcipit, & ad oculum transfert, quooiam iſti colores ſunt in aëre, tanquàm in aliena materia, neque eam ſibi ſubiectam faciunt, nec ſe ipſius dominos conſtituunt; ita calor, & frigus poſſunt initio in eodé aëre, atque in eodem D, de quo in ſecundo argumento loquebamur, recipi; quoniam adhuc non ſibi illius materiæ principatum vindicare cooantur, ſed ſunt qoaſi hoſpites, & aduenæ, vt rectè Themiſtius dicebat; pugna enim fit inter contraria ob ſubiecti poſſeſsionem; vbi nó dum illud ſubiicere ſibi aggrediuntur, non pugnant, neque noo ſimul queunt conſiſtere. At vbi diutius commorantes illud ſibi parare tanquam propriam materiam tentant, tuoc contraria ſunt; id eſt inter ſe pugoant: neque integra in eodem manere queunt; ſed neceſſariò, aut voum tantum remanet altero profligato; aut ambo remittuntur: atque omnino inter colorem aut qualitatem aliam ſpiritalem, & realem, vt voeant, nihil aliud intereſt, quàm quòd

Quid ſit qualitas ſpiritalis.

realis habet materiam propriam, cui dominatur, illique nomen imponit; dicitur enim paries coloratus, vel frigidus; ſpiritalis autem oondum ioſidet materiæ tanquam propiæ, ſed taoquàm alienæ quaſi hoſpes & aduena; vode illi nomen ooo imponit; ooo enim dicitur aër coloratus aut frigidus, ſi frigus eo uſq; duret, quoad eſt res efficiens frigoris. Primæ tamen qoalitates io aëre diutius inſidentes ex ſpiritalibus euadunt reales, quòd in illo ſubiecto altè infigi aptæ ſunt; minimè autem colores, aut ſoni, aut odores, quoniam aër ſuapte natura non eſt huiuſmodi, in quo tanquàm io propria materia verſari iſtæ affectiones queant, ſed ſolum tanquàm in aliena. Ergo idem D, ſimul calefit à C, & refrigeratur à B; itemque aër interiectus iotermedius; ſed tameo frigus, quod eſt in D, eſt ſpiritale, vt voce iſtorum vtar, idcircoque facillimè euaneſcit. Item frigus & calor, qui à contrariis efficientibus in aëre imprimitur. Noo eſt autem abſurdum, idem recipere contraria ſpiritalia, vt io quæſtione de ſpeciebus aliàs copioſe diſputauimus. Nuoc quartum etiam argumentum refellitur. Nam efficiens, quod validius eſt, patitur quidem ooonihil ab imbecilliore; verùm ſi longè excellat, patitur potius ſpiritaliter, id eſt quaſi in ſuperficie, & leuiter, quàm realiter, & altè; idcirco, vt de aqua calefacta ſuperius diximus, non amittit vim ſuam; ac tandem tum aduentitiá iſtam qualitatem expellet, tum viocet patiens ſibique ſimile reddet. Hæc ſunt, quæ, ſi teneantur, facilè diſſolui quæcuoque in hac quæſtione negocium faceſſunt, opinor poſſe.

11 *Vtrum idem à ſemetipſo pati queat, ex iiſdem.*

SEquitur quæſtio illa, vtrum idem à ſemetipſo pati queat; id enim tanquàm perſpicuè abſurdum ab Ariſtotele allatum eſt octauo phy. xxx. ac tameo multis neceſſariò potius id affirmandum videbitur. Primum ix. Metaph. xvi. duplex actio videtur ſtatui, alia, quæ in ipſomet agente maneat, vt actio mentis, voluntatis, ſenſus; alia, quæ in rem externam procedat, vt ædificatio, calefactio, refrigeratio. Ergo quicquid primam illam actionem obit, quæ immanens à noſtris nuncupatur, eandem in ſeſe recipit. Recipere autem ſuammet actionem, nihil aliud eſt, quàm à ſe ipſo pati. Ac ſanè mens varias in ſe cognitiones, ac ſcieotias gignit. Præterea in elementis, vt apertè docebat Auerr. tertio de cœlo xxviii. & quarto de cœlo xxii. forma eſt quæ mouet, & forma item, quæ mouetur: materia enim ooo poteſt eſſe pars mota; quandoquidem, quod poteſtate eſt, neque mooetur, neque mouet octauo phy. com. xxx. & v. phy. octauo. Ergo eadem forma à ſe ipſa mouebitur, & patietur. Poſtremò aqua, cum æſtate calore circundatur, ſuam met frigiditatem intendit, & auget; ergo idem à ſemetipſo patitur. Hæc igitur in præſenti ſont diſſoluenda. Quod primo loco afferebatur, ita à multis diſſoluitur, vt putent etiam in actiooe mentis, & ſeoſus, & voluntatis,

An intellectus, & ſenſus ſint virtutes efficientes.

longè diuerſum eſſe efficiens à patiente. Nam res oblatæ ſunt efficientes, facultates autem

animæ

animæ noſtræ ſunt, quæ patiuntur. Qoa quidem ſententia nihil abſurdius, ac peripateticis dogmatis minus conſentaneum cogitari poteſt. Nam quod ad effectionem ſpeciei attinet, res quidem obiecta efficit, & animæ facultas patitur; idcircoque ſentire, & intelligere conſiſtunt in perpeſsione quadam. At vbi ſpecies recepta eſt, tunc facultas fruitur quodammodo, & vtitur ſpecie illa, iudiciumq; promit rei obiectæ: promit autem hoc iudicium ipſamet; non enim res obiecta hanc vim habet. Quamobrem ſcitè Auerroes ſecundo de anima xlix. recipere eſt aliud quiddam, quàm iudicare; eandemque ſententiam clarius exprimit Themiſtius tertio de anima cap. Iv. & in libro de memoria cap. xi. Atque Alexander, & in quæſtionibus, & in libris de anima. Verùm de his alias fuſius diſputabimus. Dicimus igitur nos Ariſtotelem euidenter, ſi illius verba accuratè perpendantur, de effectione, & perpeſsione illa loqui, quæ ad mutationem naturæ ducit. Nam ſi idem, inquit, à ſe ipſo pateretur, nihil eſſet immortale, & immobile; quod argumentum in ea perpeſsione valet, per quam mutatur natura. At in illis actionib. immanentib. non mutatur natura, ſed potius perficitur. Quamobrem præclarè Themiſtius ſecundo de anima cap. vigeſimo auctorem ſequutus Ariſtotelem docebat, cum aliquis ex ignoratione ad ſcientiam peruenit, adeſſe quandam perpeſsionem, & alterationem; videri enim amitti aliquid, ſcilicet inſcitiam, & ignorationem: At cum quis ſcientia præditus ex ocio ad contemplationem traducitur, nullam adeſſe iacturam; ſed eſſe perfectionem, & acceſsionem, quo etiam vocabulo ipſemet Ariſtot. vtitur. Ergo, vt idem poteſt ſe ipſum augere, quàmuis ſeſe alterare, & generare non queat, quoniam augere ſe nihil aliud eſt, quàm ſe perficere; ità idem poterit agere, actionemque ſuam recipere in iis actionibus, quæ acceſsiones, & abſolutiones ſunt. Huiuſmodi enim actio nó eſt motus, ſed perfectio agentis, aut verius ipſamet natura agentis non impedita. An nó Deus ſe ipſum intelligit, & amat, atq; in ſe ipſo ſuam recipit actionem? non eſt dubitandum. Cur autem nihil mouere ſe ipſum queat, quàmuis in ſe ipſo queat agere, habes à Themiſtio pri. de anima cap. xix. optimè hanc totam quæſtionem iam in xvii. & xviii. cap. inſtitutã explicante.

Quomodo elementa à ſeipſis moueantur.

Quod autem de motu elementorum dicebatur, ita pro re nata explicaſſe ſufficiat. Elementa verius habent principium patiens motus, quàm efficiens viii. phy. xxxii. Non enim diſtinctam partem mouentem à mota, neque internum principium habent; ex quo poſſint ſe ſuo arbitratu mouere, & ſiſtere: id enim proprium animalium eſt. Verumtamen quàmuis non per ſe moueantur, id eſt ſuo arbitratu ſe moueant, & ſiſtant, habent tamen à generante actionem ſuæ formæ ſociam, ita vt ad proprium locum ferantur. Latio. igitur hæc eſt actio ſequens formam; recipitur aũt in medio, veluti in aëre; quamobrem in vacuo non fieret motus. Dum enim grauia & leuia nixu, & conatu ſuo impellunt aërem, loco ipſa mouentur; neque tamen idcirco per accidens omnino mouentur; non enim mouentur alteri infixa, veluti is, qui curru, aut nauigio vehitur, qui propriè motus per accidens eſt; ſed acquirunt nullo interiecto intermedio partem poſt partem ipſius loci.

Cur aquæ æſtate ſint frigidiores

Quod autem ad creſcentem aquarum æſtiuo tempore frigiditatem attinet, Hippocrates in libro de natura fœtus, inquit, terram hieme præ pluuia madidam comprimi in ſe ipſam, ac denſari, nec perſpiratum liberum habere, nec ventis præbere aditum, ita calidiorem eſſe quomodo lutum, & alia huiuſmodi compreſſa, & compacta; itaque aquas magis calefacere; æſtate autem rariorem, idcircoque ad perſpirandum habiliorem minus eſſe calidã, minuſq; aquas calefacere. Lucretius eiuſdem rei cauſam in eandem terræ denſitatem, ac raritatem retulit, ſed eam denſitatem non ex copia humoris, & pluuiæ, vt Hippoc. ſed ex ui frigoris oriri vult; quod magis Ariſtotelicum eſt. Gal. autem de ſimpl. medicament. facultatibus cap. vii. putauit tactum hac in re falli; quod enim minus, quàm ipſa manus, calidum ſentit pro refrigerante habet; quod autem magis calidum, pro calefaciente; quare cum hieme manus frigore rigeat, nihil mirum, ſi aquam cenſebit paulò calidiorem, æſtate autem magnopere calefacta quàmuis tepidam aquam frigidiſsimã iudicet. Ariſt. aũt pri. lib. mete. vbi de rore agit, cauſam refert ad antiperiſtaſin. Ac ſanè ſi vera Galeni ſententia eſſet, non tantum deciperetur tactus, ſed etiã aſpectus. Cernimus .n. plures vapores ex aqua hieme prodire, quàm eſtate, vapor aũt calorem indicat; præterea abſurdum videtur, manum hieme eſſe frigidiorem aqua, cuius ſummum eſſe frigus cenſetur. Hippocratis autem ac Lucretii potiſſimùm ſententia ad Ariſtotelicam atque ad veritatem propius accedit: eſt. n. in terræ viſcerib. calor quidã, qui ob denſitatem à frigore inductã minus perſpirans, magis poteſt aquas calfacere; ac tamen hic idem calidus halitus magis roboratur compulſus à circumiacente frigore, & congregatur, ſicuti æſtate à circumiacente calore ob naturæ affinitatem euocatur, ac diffunditur: Non igitur aqua ſuammet inſitam frigiditatem æſtate auget, ſed minus habet aduentitii caloris admiſtum.

13 *An ſimile patiatur à ſimili.*

REſtat, vt vltimam quæſtionem explicemus, an ſimile patiatur à ſimili. Intelligimus aũt ſimile non ſolùm formâ, ſed etiam gradu formæ, atq; æquale etiam quantitate; quod rectè addebat Zimara theoremate lxxix. ex Auicenna. Nam alioqui, quod eſt calidũ, vt octo, aget in calidum, vt quatuor, illudque delebit (quoniam inter illa contrarietas quædam eſt, vt dicebat Ariſtoteles tex. xlvi. & id, quod validius eſt, ſuum facit alimentum imbecillioris) aut certè ad ſuum gradum, ſuamque naturam adducet. Idem etiam iudicium eſt de ſimiliter calidis; quorum vnum mole longè vincat alterum, vt magnus ignis paruum. Creſcente enim mole creſcit facultas agendi; quod ratio, & ſenſus planè dictat; quàmuis Philoponus in primum librum meteorotum non longè ab initio iſtud impudentiſsimè neget. Nihil enim affert, atque aduerſus Ariſtotelem iacit, quod non aduerſus ipſum retorqueri queat. Quæſtio igitur de rebus planè atque omnino ſimilibus proponatur. Argumentantur igitur Latini ſimile poſſe pati à ſimili. Duo lumina planè ſimilia, atque æqualia ſeſe viciſsim in eodem aëre intendunt; quod ex eo intelligi poteſt, quòd aër ille multò magis illuminatus eſt, quàm ſi vnicum lumen adeſſet; ergo ſimile agit in ſimile. Præterea ſi duæ phialæ omnino æquales, ac ſimiles ſeſe viciſsim percutiant, ambæ frangentur; ergo ſimile ſine dubio patitur à ſimili. Hæc ſunt, quæ nonnihil dubitationis afferunt, & à nobis ſunt diſſoluenda; quod facere nunc aggredimur. Ariſtoteles propoſitionem ſuam in iis rebus intelligi voluit, in quibus vera effectio, & perpeſsio locum habet, id eſt in iis, quæ per primas qualitates efficiunt, & patiuntur. Certè in his ſimile per ſe à ſimili non patitur, ſed potius conſeruatur. Res enim naturales idcircò agunt, vt ſe propagent, reſque ſibi ſimiles generent. Vbi iam ſimilis eſt, fruſtrà agerent. Natura autem nihil fruſtrà. Idcircò vbi in gradu tantum, & quantitate ſimilitudo eſſet, & non in forma, qualis eſt inter calidum, vt octo bipedale, & frigidum, vt octo bipedale, poſſet tamen exiſtere actio; quoniam iſta non fruſtra agerent; niterentur enim formam ſuæ ſimilem procreare. Quamobrē Medici contraria remedia contrariis morbis adhibent, ſed in gradu ſimilia; quod habes à Galeno in extremo tertio libro de temperamentis, & alibi ſæpe: quinimò ea veriſsime contraria ſunt, quæ formâ maximè diſsidentia ſimilem tamen, & æqualem gradum habent.

An remedia debeant morbo eſſe ſimilia in gradu.

Non caret tamen iſtud Medicorum effatum ſuis difficultatibus quas hoc loco expendere, inutile non fuerit. Primum enim illud obiici poteſt, ſi Medicus ſimilia in gradu remedia adhibeat, nunquam morbum victum iri. Similia enim non ita ſunt comparata, vt vnum queat alterum vincere. Deinde illud etiam affert dubitationem, quòd tantum abeſſe videtur, vt homo per contraria ſanitatem recuperet, vt potius in contrarium morbum recidat; ac ſi prius ex febri, exempli cauſa, laborabat, nunc frigidis adhibitis ex ſopore, ac ſtupore laboret. Reſpondeamus breuiter, ſi ſimilia in gradu adhibeantur, morbum idcircò victum iri, quoniam morbus eſt qualitas excedens (nam de eo potiſsimum morbo in præſenti verba facimus) in qua tamen continetur etiam qualitas naturalis, & moderata. Febris enim exempli cauſa eſt calor naturalis auctus, ac mutatus in igneum ob illam acceſsionem; ita vt euaſerit calor, vt octo (parum enim refert ſi exempli gratia, vel octo, vel quatuor ſtatuas) in quo continetur etiam calor naturalis, qui eſt vt quatuor; ità vt ſi ex calore illo febrili demantur quatuor gradus, moderatus, ac naturalis rurſus euadat. Id autem præſtabitur à frigido, vt octo. Nam calidum, vt octo, & frigidum, vt octo, licet ſeſe vincere omnino nequeant, poſſunt tamen, vt antea conſtituimus, ſeſe viciſsim remittere. Remiſſa igitur qualitas excedens, quæ morbum faciebat, iam naturalis euaſit; idcircòque morbus eſt victus. Nam, vt morbus vinceretur, non totam tollere qualitatem, ſed illius tantum exceſſum oportebat. Quare crediderim etiam, ſi paulò imbecillius, quod ſæpè ſolent, remedium Medici adhibeant, ſed ſæpius repetant, quod cupiunt poſſe conſequi. Nam imbecillius etiam poteſt remittere vim, & efficaciam validioris. Quod autem ſecundo loco afferebatur, ita diſſoluimus; calor vt quatuor in miſtis corporibus peruenit ad octauum gradum demptis ſibi gradibus frigoris, quibus antea coniungebatur; quare ſi ad ſuam priorem conditionem iterum rediturus eſt, iterum illi adiungantur priſtini frigoris gradus oportet. Id fit ex contrario in forma, & ſimili in gradu remedio. Nam frigidum, vt octo quemadmodum à calido, vt octo recipit aliquam caloris partem, ita viciſsim illi partem ſui frigoris communicat. Quare ſi cum tantum remiſſum eſt caloris, & inductum frigoris quantum oportet, remoueantur contraria remedia, quod intelligentes Medici faciunt; non contrarius morbus procreatur, ſed reſtituta ſanitas eſt. Sed eò, vnde digreſsi ſumus, redeamus; diſſoluamusque ea, quæ nobis negocium faceſſebant. Primum erat de duobus luminibus, quæ ſe viciſsim augebant, & intendebant.

An duo lumina ſe viciſsim augeant.

Diſpu-

Diſputatum autem diu eſt, eſſent ne iſta duo lumina à diuerſa loco propagata verè diuerſa numero, an potius euaderent idem numero. Colligi enim putant Latini, quod etiam exiſtimat Zimara in Theoremate v. ex verbis Ariſtotelis v. Metaph. in cap. de differentibus, accidentia ſolo numero differentia in eodem ſubiecto eſſe non poſſe; quare neque in eodem aëre duo lumina numero differentia ineſſe poterunt. Contra apud opticos ſatis compertum eſt, ob varietatem vmbrarum, quæ ab illis luminibus procreantur, minimè confundi, ſed diſtincta permanere; ac tamen aër magis illuminatur. Reſpondent aliqui, eſſe quidem maiorem luminis extenſionem; vbi enim ſunt duo lumina, plus luminis eſt, quàm vbi vnicum; nō tamen intentius lumen. Verùm aut in eodem planè aëre ſecundum lumen recipitur, aut in diuerſo. Si in diuerſo, id vix animo concipi poteſt. Nam propè poſitæ duæ lucernæ in eodem aëre cernuntur lumen ſuum propagare; & aër interiectus intermedius fit magis illuminatus; quod non eueniret, ſi vna pars vnius lumine, alia alterius illuſtraretur. Sin autem in eodem aëre ſecundum lumen recipitur, atque primum; iam non erit maior extenſio luminis. Reſpondent alii, vt Zimara, in accidentibus ſpiritalibus nihil abſurdi eſſe, ſi in eodem ſubiecto duo accidentia ſint, ſolo numero differentia: ſed non oſtendit, qui vnum nō intendat alterum. Dicimus nos propoſitionem illam, quæ putatur Ariſt. eſſe, nullo pacto ab Ariſt. eo loco eſſe ſignificatam. Inquit enim differentia eſſe, quæcunque in ſubſtantia diuerſitatem habent; cuiuſmodi dicebat Alexander eſſe terram, & aquam; in ſubſtantia enim terræ ſiccum eſt, in ſubſtantia aquæ humidum; ita diuerſam habent ſubſtantiam, & eſſentiã. Minimè autem illud inquit, quæcunque ſunt in eadem ſubſtantia, diuerſitatem neceſſariò habere, quod Latini credunt. Verùm de hac re in ſecundo libro, vbi de remiſsione, & intentione formarum diſputabimus, copioſius loquemur. Nunc illud ſatis ſit, verſari lumina in aëre tanquàm hoſpites, qua aptiſsima tralatione vtitur Themiſtius tertio de anima cap. xvii. idcircò locum dari pluribus luminibus, quæ tamen ratione efficientis, & conſeruantis, à quo pendent, diuerſa numero dici queunt; nam quemadmodum in eadem materia poſſunt verſari contraria, vt hoſpites, ita etiam ſimilia. Ita vnum non auget alterum; diſtincta enim manent: ſed vnum additum alteri efficacius agit, & magis illuminat aërem. Quod autem afferebatur de phialis, non difficilem explicatum habet. Nam vel tota phiala agit in partem alterius (agere enim eſt formæ, & totius; pati autem materiæ & partium) atque ità viciſsim ſeſe vincunt, & frangunt; vel plus roboris habet impetus rei ſolidæ ad frangendum, quàm materiæ ad reſiſtendum; idcirco ambæ ex impetu æquali franguntur.

QVomodo autem hoc liceat euenire, rurſus dicamus. Videtur igitur quibuſdam, pati vnumquodq́, per meatus quoſdam ingrediente efficiente vltimo, & maximè proprio: atq́ hoc modo nos cernere, & audire inquiunt, & reliquos ſenſus omnes ſentire: adduntq́ idcircò cerni per aërem, & aquam, & perſpicua: quòd meatus quidam adſint, minimè quidem ob paruitatem aſpectabiles conferti autem, & ordine collocati: magisq́ adſint in perſpicuis. Qui igitur ſic de quibuſdam ſtatuerunt, quemadmodum, & Empedocles, non ſolùm in efficientibus, & patientibus, verumetiam miſceri illa inquiunt, quoruncunque meatus inter ſe conuenientiam mutuam, & conſenſum ſeruent. Caput VIII. Tex. Com. 56.

Modum efficiendi, & patiendi adhuc tantum attigimus; quantum ſcilicet ſatis erat ad effectionis, & perpeſsionis prima quodammodo lineamenta ducenda. Verùm multò melius, ac plenius totam rem intelligemus, ſi opiniones veterum expenderimus; idcircò inquit Ariſt. *rurſus dicamus*, id eſt quod ſtrictim attigimus, nunc fuſius, & copioſius explicemus, ea, quæ à veteribus accepimus, perpendentes. Veniat igitur primò in medium Empedoclis opinio, quæ non paucos amatores reperit, eſſe ſcilicet in corporibus meatus quoſdam, licet ob paruitatem minimè aſpectabiles, vnumquodq́; autem corpus tunc pati, cum in ſuos meatus ingrederetur efficiens non quidem remotum, vt ars medicinæ; ſed *vltimum & maximè proprium*, proximum efficiens, quod illi maximè propriè efficiens eſſe opinabantur, vt pharmacum, & vinum. Hoc autem inter perſpicuum, & non perſpicuum corpus intereſſe dicebant, quòd in perſpicuo meatus ſunt conſertiores, & frequentiores, magisq́; *ordine collocati*, id eſt ſeſe mutuo conſequentes, eundemq́ue ſeruantes ductum; at in non perſpicuo minus frequentes ſunt, minuſq́ue ordinati, neque ex ſeſe inuicem pendentes.

Qnamobrem cum actionem ſenſuum, vt cernere, vt audire, vt olfacere, ipſi etiam in perpeſsione quadam ponerent, ita ſtatuebant, ingrediente in meatos oculi re aſpectabili, nos cernere; ingrediente in meatos aurium re, quæ auditu percipi debet, nos audire; eodemq́; pacto reliquis nos fungi ſenſuum muneribus; cernere autem nos per aërem, & aquam, atque omnino corpora perſpicua, quoniam cum hæc plures, & meliore ordine conſtructos meatus habeant, facilius ingredientibus corpuſculis aditum præbent, ac patent. *Qui igitur ſic de quibuſdam ſtatuerunt*, qui in nonnullarum rerum natura, & cauſis explicandis his meatibus, atque hoc corporum ingreſſu vſi ſunt, qualis vel ipſe in primis Empedocles fuit *non ſolùm in efficientibus, & patientibus*, non ſolùm meatus illos, & corporum ingreſſum effectioni, atque perpeſsioni accommodarunt; verùm etiam ad miſtionem tranſtulerunt. Ea. n. miſceri tradiderunt; quorum meatus hanc conuenientiam, & conſenſum inter ſe haberent, vt in vnius meatum alterius pars ſolida poſſet ingredi, ac viciſsim in huius meatum illius ſolida. Dixit tamen *de quibuſdam*, quoniam licet per iſtos meatus effectionis, & miſtionis rationem traderent; non tamen quicquàm de accretione ſtatuebant; neque alterationem, & generationem omnium rerum naturalium tueri poterant, vt paulò poſt audietis.

Tex.Com.57. *Præcipuè autem Leucippus, ac Democritus via progreſsi ſunt: atq; vnam, eandemq; in omnibus rationem tenuerunt, principium ſecundũ naturam conſtituentes, quod quidem verè eſt. Quibuſdam enim ex veteribus viſum eſt, ens neceſſariò vnum eſſe, & immobile. Vacuum enim non ens: quandoquidem ſolùm plenum ens: Moueri autem minimè poſſe: niſi ſeparatum ſit vacuum: nec*
Tex.Com.58. *item multa eſſe, niſi adſit ſeparans. Quòd ſi quis exiſtimet vniuerſum minimè eſſe continuum, ſed diuiſim ſe tangere, nihil intereſt, ac ſi dicat, multa, & non vnum eſſe vacuum. Nam ſi omniquaq; diuiduum, nihil eſſe vnum: quare neq; multa, ſed vniuerſum vacuum: ſin partim quidem diuiduum, partim aũt minimè, rem à figmento non longè abeſſe. Quàtenus enim, & quàm ob cauſam pars quidem vniuerſi ita ſe habet, & plena eſt; pars autem diuiſa? Præterea autem ſimiliter motum tollere neceſſarium eſt. His igitur freti rationibus omittentes, ac deſpicientes ſenſum, quaſi vnam ſequi rationem oporteat, vniuerſum inquiunt aliqui vnum eſſe, & immobile, & infinitum. Finem enim peruenire ad vacuum. Itaq; hunc in modum iſti, hiſq; cauſis adducti de veritate*
Tex.Com.59. *ſuam ſententiam protulerunt. Verumenimuero in ratiocinationibus quidem hæc videantur conſequi: res ipſas autem ſi ſpectes: furoris propemodum cuiuſdam ſit ita opinari. Nemo enim furioſus eouſq; à ſe ipſe diſcedat, vt glaciem, & ignem idem putet eſſe. Honeſta tantùm, & quæ ſpeciem honeſti ob vſum habent, quibuſdam ob inſaniam nihil videntur differre.*

Ab Empedoclis opinione non longiſsimè diſceſſerunt Leucippus, & Democritus; verùtamen *magis via profecti ſunt*, omnia tradiderunt explicatiora, mirabilique ſerie inter ſe connexa, *eandemque rationem in omnibus tenuerunt* principia ea induxerunt; quibus in omnium quæſtionũ explicatione vti commodè poſſent: *principium ſecundum naturam conſtituẽtes, quòd quidem vere eſt*, ex tali etiam principio, & aſſumptione argumentati, quæ aſſumptio palàm, ac perſpicuè vera eſt. Ita enim argumentabantur. Reperitur in rebus diuiſio, & multitudo & motus; ergo vacuum eſt. Vides, quod aſſumitur, multò veriſsimum eſſe. Quo circa longè etiam magis probandi, & laudandi ſunt, quàm Parmenides, & Meliſſus; qui ita argumentantur, vt incertis quibuſdam aſſumptis ea tollant, quæ certiſsima ſunt, & apertiſsima. Quam ſanè argumentationem præſtat antè perpendere, quàm ad Democriti, ac Leucippi ſententiam accedamus. Ità enim, quàm iſti maiore commendatione digni ſint, facilè apparebit. Parmenides igitur, & Meliſſus cum exiſtimarent vniuerſum eſſe vnum, & immobile, ad hanc ſuam ſententiam affirmandam ita argumentabantur: ſtatuebant primùm, tãquàm principium & fundamentum *vacuum non ens*, vacuum nullo pacto habere locum in rerum

vniuerſitate. Ita.n. ipſi intelligebant: Democritus autem vacuũ, & ipſe appellans nõ ens, quaſi ſi cũ pleno conferatur, eſſentiam non haberet; putabat tñ habere locũ in rerum natura: Illo igitur iacto fundamento Parm. & Meliſſ. hunc in modũ pergebant. *Si non eſt vacuum ſeparatum*, ſi non ſeorſum à pleno conſiſtit ipſum vacuum; motus eſſe non poteſt; ſed vacuum minimè poteſt vllo pacto conſiſtere, vt iam poſuimus; ergo neque motus poteſt eſſe. Præterea cum illud etiam ponerent, corporum diuiſionem alia ratione fieri non poſſe, qàm per vacuum ita argumentabantur: *ſi non adeſt ſeparans*, niſi preſtò eſt ipſum vacuum ſeparans inter ſe entia, certè diuiſio locum habere nun poteſt; idcircoque nec multa entia erunt; ſed vacuum nullo pacto habet locum in rerum natura; ergo neque diuiſio habere poteſt, neque multa eſſe entia. *Quòd ſi quis exiſtimet vniuerſum minimè eſſe continuum, ſed diuiſim inter ſe tangere*. Quòd ſi quis exiſtimet, vt verè exiſtimandum eſt, vniuerſum ipſum minimè eſſe continuum, ſed res diuiſas inter ſe tangere, quare plures fore, illi rurſus vrgebant, dicebantque nihil intereſſe, ac ſi diceres *multa, & non vnum eſſe vacuum*, id eſt non vnum tantũ eſſe vacuum ſed multarum, aut etiam omnium rerum locum occupare. Hoc enim vniuerſum, quod tu conſtare dicis ex pluribus diuiſis, & ſe tangentibus, vel omniquaque diuiduum eſt, vel nõ omniquaque; atque hoc loco diuiduum videtur ſignificare illud idem, quod actu diuiſum; *Si omniquaque diuiduum, nihil erit vnum*; nam ex iſta diuiſione omniquaque facta nihil remanet, quod ſit vnum, ac per ſe conſtare queat; ſi enim remaneret aliquod vnum; non eſſet omniquaque diuiſum, *neque multa*, neque erunt multa, quoniam multitudo componitur ex monadibus; quare niſi ſit vnum, neque multa eſſe poſſunt, *ſed vniuerſum vacuum*; ſed vacuum omnium rerum locum occupabit. *Sin partim quidem diuiduum, partim autem minimè; id figmento non longè abeſſe*; fingendum atque optandum eſt, quæ, & quanta pars vniuerſi ſit indiuidua, & plena; quæ item, & quanta ſit diuiſa, & vacua; nullam autem iſtarũ partium diſcriminis poſſe probabilem cauſam afferri. Sublata autem rerum multitudine; motus quoq; eadem ratione auferebatur. Si non eſt vacuum, non eſt motus; ſed non eſt vacuum, quod pro certo ponebant; ergo neque motus. His igitur freti rationibus omittentes, ac deſpicientes ſenſum, qui clamabat multas eſſe res, & moueri, *quaſi vnam ſequi rationem oporteat*, quaſi rationi tantum fides habenda ſit, nulla autem ſenſibus: inquiunt vniuerſum eſſe vnum, & immobile; quinimò, & Meliſſus addit, etiam infinitum. *Finem .n. peruenire ad vacuum*. Si eſſet finitum, finiretur, ac terminaretur ipſo vacuo; ſed vacuo terminari non poteſt, qm̃ vacuum nõ eſt; ergo nullo pacto eſt finitum. Itaque hunc in modum iſti, hiſq; cauſis adducti ſuam ſententiam protulerunt *de veritate*, de rerum natura, quo pacto eam verè ſe habere putarent: nam iidem aliis in libris accommodatè ad opiniones hominum ſunt loquuti: ignemque, & terram initia rerum poſuerunt. *Verumenimuerò in ratiocinationibus quidem hæc videantur conſequi*, plurimum, inquit Ariſtoteles, diſtant verba à rebus. Poſſumus enim multa verba fundere, ac nonnullas ſpeciem quandam probabilitatis habentes rationes afferre, & mira quædam colligere; ſed noſtra oratione res non mutantur, neque de ſtatu ſuo dimouentur; quinimò, ſi quæ verbis colligimus, reipſa etiam ita habere putemus, furioſos ipſos inſania vincamus. Nam ſi vniuerſum eſſet vnum; certè glacies idem eſſet, atque ignis. Id autem ne furioſus quidem ſenſerit. Fallitur enim furioſus in diiudicandis tantùm bonis. Nam quæ illi ob vſum & conſuetudinem ſpeciem boni, & honeſti habebunt, à verè bonis, & honeſtis non videbuntur differre; quàmuis deterrima, atque exitialia ſint.

Leucippus autem tenere ſe putauit rationes quaſdam: quæ ijs, quæ ſenſui patent, nixæ, neq; generationem, neq; interitum, neq; motum, aut rerum multitudinem ſublaturæ ſint: Fidem autem habuit partim quidem ijs, quæ patent, partim verò vnum ſtatuentibus, ità ut, neq; motum ſine vacuo eſſe, vacuum autem non ens, & nullam entis partem inquiat eſſe non ens: proprie enim eſſe ens quod omniquaq; eſt plenum. Verùm hoc ipſum eſſe non vnum, ſed multitudine infinita, & minimè aſpectabilia ob molium paruitatem. Hæc autem in vacuo ferri, (vacuum enim eſſe) & concreta quidem generationem efficere, diſſoluta autem interitum. Efficere autem, & pati, quà ſe tangunt: & eatenus eſſe non vnum: compoſita autem ſanè, atq; circumplicata generare. Ex eo autem, quod verè vnum eſt, non eſſe genitam multitudinem, neq; vnum ex ijs, quæ Tex.Com.60. Tex.Com.61.

verè

verè ſunt multa: ſed eſſe hoc planè nefas; verùm, quemadmodum Empedocles & nonnulli alij pati per meatus inquiunt, ita omnem alterationem, atq; omne id quod pati dicimus, hunc in modum adminiſtrari, facta per vacuum diſſolutione, & interitu; ſimiliter autem, & accretione, alijs ſubinde ingredientibus.

Audiſtis ineptam ſanè Parmenidis, & Meliſsi argumentationem: quæ erat huiuſmodi ſi non eſt vacuum; neque motus eſt, neque multitudo; ſed non eſt vacuum; ergo neque motus, neque multitudo. Ac, vt de connexo nihil in præſenti dicamus, aſſumptum certè in controuerſiam facilè vocari poterat; omninoque diligenter examinari poſtulabat. Ex hoc igitur ita incerto, cuiuſque nulla eſſet allata confirmatio, collegerunt id, quod omnium ſenſibus repugnat, cuiuſque contrarium multò certiſsimum eſt, ſcilicet neque motum, neque multitudinem eſſe. Recta autem argumentandi ratio poſtulat, vt ex certis, atque perſpicuis incerta, & obſcura colligamus; quod cum magis præſtiterit Leucippus, iure etiam à nobis magis laudatur. Is hunc in modum argumentabatur; ſi non eſt vacuum, non erit diuiſio, & multitudo rerum, neque motus; ſed eſt diuiſio, multitudoque rerum, ac motus; ergo vacuum eſt. Vides ex aſſumpto certo, atque perſpicuo colligi id, quod incertum, & obſcurum erat. Ergo in connexo illi cum Parmenide, & Meliſſo conueniebat. Aſſumptum autem multò melius apud ipſum ſe habet. Aſſumitur enim, quod patet omnibus, multas nimirum res eſſe, & moueri. Cæterùm, vt ad connexum reuertamur, conſentiebat Parmenidi, & Meliſſo Leucippus, eiuſque ſectator Democritus, motum ſine vacuo eſſe non poſſe, *vacuum autem non ens*, non eſſe ſubſtantiam aliquam, & corpus, & *nullam entis partem* nullam ipſius pleni, & corporis partem *eſſe non ens* eſſe vacuum, & non corpus, quod ponimus non ens. Quòd igitur vacuum eſſet, inde ſatis oſtendi putabat, quòd motus, & diuiſio ſine dubio eſſet; hæc autem ſine vacuo exiſtere non poſſent. Quòd autem neceſſarium etiam eſſet atoma, & indiuidua corpuſcula inducere, hac ratione affirmabat. *Propriè ens, eſt omni quaque plenum* propriè ens nullam partem non entis, & vacui habet, vt antea diximus.

Dixit autem *propriè*, quoniam impropriè etiam vacuum vocari poterat ens; quandoquidem locum habet in rerum natura; putandum autem eſt in rerum natura eſſe aliquid propriè ens; ergo putandum etiam eſt in rerum naturà eſſe aliquid omniquaque plenum, nullamque vacui partem habere. Si vacuo caret, omnis autem diuiſio fit intercedente vacuo; certè diuiſione etiam carebit; quare erit indiuiduum. Addebat autem hoc ipſum eſſe non vnum, ſed numero infinita, ac ſub oculorum ſenſum non cadere ob molis paruitatem, ac per vacuum ferri; hiſque coeuntibus pro diuerſa coeundi ratione varias res generari, diſſolutis autem, ac diremptis interire; efficere autem, & pati, *quà ſe tangunt*: quà propinqua ſunt; non .n. putabat ita ſe tangere, vt non aliquid vacui interiiceretur intermedium, *& eatenus eſſe non vnum* quoniam ſcilicet ità ſe tangebant, vt non omnino vnum aliquid ex iis fieret, ſed ſemper inter ipſa intercederet vacuum; veruntamen *compoſita atque circumplicata generare*, quàmuis non fieret ex ipſis omnino vnum, tamen pro varietate ſitus, & ordinis diuerſas affectiones gignere, vt initio huius libri diximus. Intelligi autem omnino volebat, *ex eo, quod verè vnum eſt, non eſſe genitam multitudinem*, ex vno corpuſculo atomo, quod verè vnum eſt, minimè poſſe fieri multa corpuſcula; quippè cum multitudo à diuiſione proficiſcatur; & diuiſio à vacuo; corpuſcula autem iſta ſint indiuidua, & vacuo careant, *neque vnum ex ijs, quæ verè ſunt multa*, neque ex pluribus atomis fieri omnino vnum, cum ſemper inter illa corpuſcula atoma inſerat ſeſe, atque intrudat vacuum. Quamobrem ſequebatur, quemadmodum Empedocli etiam, & nonnullis aliis placuit, alterationem, & perpeſsionem exiſtere intercedentibus meatibus quibuſdam, ita de Leucippi, ac Democriti ſententià exiſtere intercedente vacuo; cuius quidem operà fieri poſſet diſſolutio, ac diremptio atomorum, idcircoque res interirent, poſſent etiam noua quædam corpuſcula introire, atque ita res incrementum ſuſciperent. Notat Philoponus non idem omnino eſſe meatus, & vacuum ponere. Nam Empedocles meatus ponebat plenos tenuis cuiuſdam corporis vt aëris, aut alterius cuiuſdam ſimilis; vacuum autem omnino corporis expers eſt. Atque his meatibus Empedocles tueri fortaſſe effectionem, & perpeſsionem, ac miſtionem poterat, vt initio docuimus; accretionis autem cauſam minimè poterat afferre. Nam ſi noua corpora ingrediantur meatus, replebunt quidem illos, & corpus ipſum fiet denſius, at non maius. Leucippi autem principia etiam ad accretionis cauſam afferendam valebant. Nam ingredientibus nouis corpuſculis per vacuum, cum ſemper aliquid vacui neceſſe ſit interiici, & remanere, totum ipſum ſine dubio fiet amplius, & maius. Hæc Philoponus. Ego autem puto,

vt ab

vt ab Ariſtotele paulò poſt audietis, Empedocli non fuiſſe conſtitutum, eſſent ne pleni, an inanes meatus. Cur autem Leucippus, & Democritus nobis magis probentur, nunc dicemus; tanta enim eſt opinionis Leucippi, ac Democriti probabilitas, tantaque earum rerum quæ ab illis dicuntur, conſenſio; vt Empedocles quoque, velit nolit, in eandem venire ſententiam quodammodo cogatur, quod in ſequentibus verbis oſtendet Ariſtoteles.

Ac ferè, quod Leucippus aſſerit, Empedocles quoq; concedat oportet; eſſe enim ſolida quædam, ſed indiuidua, niſi meatus vndequaq; ſint continui; hoc autem nefas. Nihil n. aliud erit ſolidum præterquàm meatus, ſed vniuerſum vacuum. Quæ igitur ſe tangunt, indiuidua quidem ſint oportet; quæ autem inter illa interiecta ſunt intermedia, vacua; quos quidem ille meatus vocat. Hoc aũt eſt, quod à Leucippo etiam de effectione, & perpeßione aſſerebatur. Modi igitur, quibus hæc quidem efficiunt, illa verò patiuntur, hi ferè ſunt, qui proponũtur. Tex.Com.62.

Statuens Empedocles effectionem, & perpeßionem obiri per meatus, ſolida corpora, atque indiuidua, & impatibilia non minus quàm Leucippus, ſtatuat oportet. Nam corpora illa, quæ continent meatus, aut ſunt indiuidua, & impatibilia, aut diuidua, & patibilia. Si indiuidua, iam conſentit Leucippo. Sin diuidua, & patibilia, alios intra ſe meatus continebunt, quorum quidem operà pati queant (omnis enim perpeßio fit operà meatuum). Iſti autem meatus vel ſunt continui, vel non ſunt. Continuos quidem eſſe nefas eſt. *Solidum enim nihil aliud erit præterquàm meatus, & vniuerſum vacuum*, ſi eſſent meatus continui; iam corpus, quod ſolidum à nobis proponebatur nihil aliud eſſet, quàm meatus, & vacuum: atque hîc patet etiam apud Empedoclem meatus vacuos fuiſſe. Quòd ſi non ſunt continui; corpus certè, quod inter meatus interiicitur, meatibus careat oportet, idcirco que ſit indiuiduum, & impatibile. Sequetur igitur, *quæ ſe tangunt*, ipſa ſcilicet corpora indiuidua eſſe, quod autem inter illa interualli intercipitur, eſſe vacuum, & meatum. Hæc verò omnino cum iis, quæ à Leucippo dicuntur, conſentiunt. *Modi igitur, quibus hæc quidem efficiunt, illa verò patiuntur, hi ferè ſunt, qui proponuntur.* Diximus ferè, quoniam à vili aliquo, & ignoto philoſopho potuit fortè alius modus proponi; ſed qui à viris illuſtrib. proponuntur, ſunt à nobis commemorati; Vnus quidem Empedoclis ponentis illa efficere, quæ in alterius corporis meatus ingrederentur, illa autem pati, quæ in ſuis meatibus aliena corpora exciperent; alter autem Leucippi, & Democriti ſtatuentium corpora indiuidua, & vacuum; quos ideircò magis laudauimus, quòd maximè inter ſe connexa principia habeant, & vno poſito, alterum ponatur; Poſito enim vacuo, tanquàm ad effectionem, & perpeßionem, & omnem motum neceſſario; indiuidua quoq; & impatibilia corpora ponantur oportet; quod Empedocles non vidit. Id autem procedente ſermone magis patebit.

Ac de his quidem, & quem modum tradant, manifeſtum. Videntur aũt quæ ſequuntur, conſentire ferè cum principijs illis, quibus ipſi vtuntur; cum reliquis autem minus; vt apud Empedoclem, quo pacto interitus, & alteratio exiſtere queat, non conſtat. Nam his quidem prima corpora ſunt indiuidua; figurà ſolum differentia; ex quibus primis reliqua componuntur, & in quæ vltima diſſoluuntur. Apud Empedoclem autem, quòd reliqua usq; ad elementa generationem, & interitum habent, manifeſtum eſt; At horum ipſorum, quomodo coaccruata magnitudo generetur, & intereat, nec manifeſtum, nec illi fas dictu, cum ignis etiam eſſe elementum non dicat; itemq; reliquorum omnium, prout Plato in Timæo ſcriptum reliquit. Hoc enim à Leucippi modo diſcrepat, cæteroqui conſentiens; quòd ille quidem ſolida, hic autem ſuperficies ponit indiuidua; atq; ille quidem ſolidorum indiuiduorum unumquodq; infinitis figuris terminatum eſſe; hic autem finitis; cum tamen indiuidua utriq; ponant, & terminata figuris. Ex his autem generationes, & diremptiones. Tex.Com.63.

Manifeſtum

Manifeſtum, inquit, eſt *de his*.i.de Democrito, & Leucippo, quid de effectione & perpeſsione ſentiant, *& quemadmodum tradant*: planè, inquit, ſe explicant; ac modum inducunt, per quem omnes mutationes tueantur, & *quæ ſequuntur*, quæ euenire in rebus ipſis continenter cernimus, videntur conuenire cum principiis, quæ ab illis ponuntur; multò autem minus, cum iis, quæ ab aliis. Nam Empedocles, vt de eo potiſsimum loquamur, quem alterius opinionis auctorem diximus, ſtatuere non poteſt, qui ſit locus alterationi, cum elementa ponat impatibilia, atque affectiones formas ipſorum, quemadmodū initio huius libri docuimus. *Nec quo pacto interitus exiſtere queat*, ipſorum.ſ.elementorum; nam, niſi ſe alterent, neque etiam corrumpent; ac tamen iſta etiam cernimus aſsiduè generari, & interire; idcircòque diximus principia Empedoclis non ſatis reſpondere iis, quæ in rebus ipſis cernuntur euenire. *Nam his quidem* Democrito, & Leucippo, cum ponant prima corpora indiuidua, figuris tantum differentia, ex quibus primis res componuntur, & in quæ vltima diſſoluuntur, facile eſt tum generationem, & interitum, tùm alterationem tueri; Generationem quidem, & interitum, vt diximus, coitione, & diremptione atomorum; alterationem verò variato ſitu, & ordine. At Empedocles, quî reliqua, præter elementa generentur, ſatè queat nonnihil afferre; generari enim poterunt ex coitione elementorum; *at horum ipſorū, quomodo coacervata magnitudo generetur, nec manifeſtum, nec illi fas dictu*, at quomodo primorum corporum copioſa quædam moles generetur, vt aëris ex multo vapore ab aquis educto, aut ignis ex magna lignorum ſylua; quod quidem ſæpè cernimus; nec nos docet, nec docere ſanè poteſt; niſi ignis, & aliorum elementorum aliud elementum ponat, quod quidem ipſe non facit. Nec dici poteſt, elementum iſtud eſſe ſphærum; Nam cum aër oritur ex aqua, non cenſuit Empedocles adeſſe ſphærum; ſed tantum, cum omnia elementa in vnū confunduntur, vel omnia ex vno ſecernuntur. Hanc autem in Empedoclis opinione inexplicabilem difficultatem Plato etiam in Timæo vidit. Quarè multis in rebus Leucippum, & Democritum ſequutus eſt, quamuis in nonnullis diſcrepet. Diſcrepat in eo, *quod ille*, ideſt Leucippus, ponit principia indiuidua, quæ ſint *ſolida*, & corpora; *hic autem* i.Plato, ſuperficies, *atque ille ſolidorum indiuiduorum vnumquodque infinitis figuris terminatum eſſe*. Leucippus ita vnumquodque corpus indiuiduum habere ſuam, & propriam figuram, qua terminaretur, & circumſcriberetur, aſſerebat, vt vniuerſus tandem ex illis reſultans figurarum numerus eſſet infinitus. *Hic autem finitis*, Plato autem finitum inducebat figurarum numerum, quoniam vnam tantum figuram pro primo elemento ponebat, nimirum triquetram; prima enim elementa eſſe triangula. Quæ autem ex his primo oriretur, eſſe quinque, pyramidem, cubum, figuram octo laterum, duodecim, viginti. In his igitur diſcrepabat à Leucippo. Conſentiebat autem illi, principia ponens indiuidua, eaque figuris terminata, id eſt deſcripta; atque ex his exiſtere *generationes, & diremptiones*, non potuit breuius ſignificare generationem, & interitum, & rationem oriendi, & intereundi ab illis poſitam; Generatio enim erat elementorum coitio, interitus autem eorundem diremptio. Ergo vnius contrarii nomen poſuit, alterius quaſi definitionem: ex quo vtriuſque nomen & naturam, quantum ab illis tradebatur, cognoſcimus. Hæc autem coitio, & diremptio apud Leucippū duobus modis fit, apud Platonem vno tantum: quapropter addit Ariſtoteles hæc.

Apud Leucippum quidem duo modi fuerint, per vacuum, & per tactum: eatenus enim eſſe diuiduum vnum quodq; apud Platonem autem per tactum ſolum. Vacuum enim non concedit eſſe. Ac de indiuiduis quidem ſuperficiebus diximus in ſuperioribus ſermonibus. De ſolidis autem indiuiduis diutius quidem conſiderare, quæ ſequantur, in præſenti omittamus.

Apud Leucippum, inquit, coitio iſthæc, & diremptio fit *duobus modis*, nolumus intelligi duos ita diuerſos modos, vt coitio, & generatio interdum vno fiat, interdum altero; ſed fit *duobus modis*.i.duarum rerum operà, nimirū vacui, & tactus; qui tamen tactus, vt antea notauimus, erat potius propinquitas quædam; quàm verè tactus; *eatenus enim eſſe diuiduum vnū quodque*, id eſt iſtarum duarum rerum, vacui, & tactus operà diuidi concreta corpora poſſe; quare quà diuiſa quidem vacuo, verùm ſe tangentia, id eſt propè ſunt collocata corpuſcula indiuidua; fit concretum corpus; quà autem longiore interuallo diſiungi poſſunt; ſequitur diremptio, & interitus. *Apud Platonem autem per tactum ſolum.* Plato negans vacuū eſſe, vnicam tantum, & ſolitariam cauſam generationis, & interitus tactum ponit. Ex ſu-

perficiebus

perficiebus enim ſe tangentibus nullo intercedente vacuo fieri corpus; cum autem ſe amplius non tetigerint, diſſolui corpus. *Ac de indiuiduis quidem ſuperficiebus diximus in ſuperioribus ſermonibus*, nihil, inquit, eſt, quòd Platonis opinionem nunc reprehendamus, ſatis enim eam tertio libro de cœlo explosimus. *De ſolidis autem indiuiduis*, quæ à Leucippo, & Democrito ponuntur, omittamus quidem diutius conſiderare, *quæ ſequantur*, quæ illis poſitis ſequantur abſurda; quoniam in iiſdem libris de cœlo tertio, & quarto, atque ſeorſum in libro de indiuiduis magnitudinibus abunde id conſideratū eſt. Cæterum quamquā diutius illa conſiderare ob iſtam cauſam, quòd alibi tractata ſunt, nolumus; quoniam tamen firmis rationibus nitebantur, vt initio diximus, idcircoque magnam habebant probabilitatem, hoc etiam loco nonnulla breuiter perſtringere non erit inutile.

Vt autem paulum digrediamur, indiuiduorum vnumquodq́, & impatibile eſſe aſſerant oportet (non enim licet aliter pati ac per vacuum) & nullius efficiens affectionis. Nam neq́ durum, neq́ frigidum licet eſſe. Atqui illud etiam abſurdum eſt globoſæ tantum figuræ calorem tribuere: neceſſe enim etiam eſt contrarium & frigus alicui alteri figuræ conuenire. Tex. com. 64. Tex. Com. 65.

Prima aduerſus Leucippum argumentatio eſt huiuſmodi. Si eſſent corpora indiuidua, nulla eſſet effectio, & perpeſsio; ſed effectio, atque perpeſsio perſpicue in rebus locum habet; ergo non ſunt corpora illa indiuidua ponenda. Declaratur connexum. Si ſunt indiuidua, & vacuo carent, vt ille inquit; certè erunt impatibilia; putabat enim nulla alia ratione poſſe res pati, niſi per vacuum: ſi impatibilia, nullius etiam erunt affectionis, & perpeſsionis cauſæ. Nam quæ ipſa non patiuntur, non poſſunt eſſe in cauſa, cur alia patiantur; præſertim cum apud Leucippum effectio, & perpeſsio fiat inter ſimilia. Quare ſi corpora indiuidua agerent, agerent in ſibi ſimilia; ſi ſimilia ſunt, profectò cum corpora indiuidua ſint impatibilia, iſta quoque impatibilia erunt. Ergo neque hæc patientur, neque habebunt, quid efficiant, quare nullæ exorientur qualitates, & affectiones; nihil durum, nihil frigidum euadet, aut erit. Rurſus autem (& eſt ſecunda argumentatio) peccant iſti globoſæ tantum figuræ calorē tribuentes. Nam ſi ita ſe res haberet profectò *contrarium, & frigus* (vides illud, *et*, poni ad prioris vocis interpretationem) *neceſſario conueniret alicui alteri figuræ*, id eſt conueniret tantum alicui alteri certæ figuræ, quæ contraria eſſet globoſæ. Contraria enim contrariorū ſunt conſequentia. At globoſæ figuræ nulla contraria eſt; neque ab iſtis alicui certæ figuræ tribuebatur frigus; ergo neque calor propriam, & peculiarem figuram ſibi arrogare debebat.

Abſurdum autem illud etiam eſt, ſi hæc quidem inſint, calor inquàm, & frigus, grauitatem, & leuitatem, duriciem, & molliciem minimè ineſſe.

Tertia agumentatio. Si calor in atomis reperitur, quod iſti videntur concedere, qui globoſæ figuræ calorem tribunt, itemq́; frigus, quod concedant oportet, quandoquidem ſi vnū ex contrariis in rerum vniuerſitate locum habet, & alterum habere debet; ſi inquam, in atomis reperitur calor, & frigus; certè & grauitas, & leuitas, durieies, & mollicies debebant ineſſe in ipſis atomis: ſed ineſt calor & frigus, vt partim ipſi ſuo marte concedunt, partim noſtris argumentis concedere coguntur; ergo grauitas etiam, & leuitas, durieies, & mollicies iiſdem atomis inerunt. Connexum inde patet, quòd grauitas, & leuitas, durieies, & mollicies, quantum ſenſus ipſe teſtatur, caloris & frigoris naturam ſequuntur; nec calor, & frigus ocioſæ qualitates ſunt; quare neceſſariò aliquam aliam qualitatem conſequentem habent.

Quin indiuiduorum vnumquodq́ grauius eſſe per exceſſum Democritus inquit: quàmobrem manifeſtum, quòd etiam calidius. Talia autem cum ſint, quin à ſe vicißim patiantur nefas: quemadmodum à calido, quod longè excellit, remiſſè calidum.

Quatta argumentatio ex verbis ipſiuſmet Democriti ducta. Concedebat enim ille corpuſcula quædam aliis quibuſdam eſſe maiora, idcircoque etiam grauiora; ex quo ſequebatur etiam corpuſcula globoſa, quò maiora eſſent, eò etiam eſſe calidiora. Ecquid enim cauſæ afferri queat, cur aucta mole creſcat grauitas, & non calor? Maiora igitur ſunt calidiora; minora minus calida. *Talia autem cum ſint*, cum ex atomis alia ſint calidiora, alia minus calida, *quin à ſe viciſſim patiantur nefas*, neceſſe eſt, vt à ſe viciſsim patiantur, quoniam à calidiore minus calidum omnino pati neceſſarium eſt; quod aſsiduè experimur; ergo atoma ita ſunt comparata, vt vnum ab altero pati debeat; quod tamen illi negabant.

Tex.Com.67. *Præterea verò, ſi durum eſt: etiam molle: molle autem iam idcirco dicitur, quòd aliquid patiatur. Cedens enim eſt molle.*

Quinta argumentatio. Si durum conuenit atomis, quod illi non negant; profectò mollicies etiam conueniat oportet. Nam quemadmodum diximus, ſi vnum ex contrariis in rerũ natura locum habet, & alterum habere debet: in eodem autem genere contraria continentur. Ergo ſi atomum aliquod eſt molle; molle autem patitur; ſequitur, vt aliquod etiam atomum patiatur. Minor iam confirmata eſt. Maior ex definitione mollis patet, dicitur. n. molle, quod facilè cedit; Cedere autem eſt pati aliquid.

Tex.Com.68. *Atqui abſurdum etiam eſt, ſi præter ſolam figuram nihil quicquam conueniat: aut ſi conueniat, vnum duntaxat: veluti hoc quidem durum, illud autem calidum: non enim vna quædam fuerit ipſorum natura.*

Sexta argumentatio. Figura eſt ſpecies quædam qualitatis; quarta enim cenſetur. Quòd ſi illi atomis tribuunt quartam ſpeciem qualitatis; cur non, & reliquas tribuunt multò priores? Cui enim ineſt poſterius, eidem ineſſe prius rationi conſentaneum eſt, præſertim in iis, quæ principia ſunt, qualia illi atoma ponebant; ſed atomis apud illos conuenit poſterius, id eſt quarta ſpecies qualitatis; ergo & priores conuenire debebant. Verùm iſti concedunt aliquam etiam ex prioribus ſpeciebus conuenire; nam hoc quidem eſſe calidum, illud autem durum; ſed & hoc abſurdum, *ſi conueniat vnum duntaxat*, ſi aliquid præter figuram concedatur atomis, vnum tantum ex contrariis concedi, ita, vt hoc quidem definitè ſit tantùm calidum, illud autem definitè durum duntaxat. Nam ſi ita ſe res habeat, *non vna quædam fuerit ipſorum natura*, non eadem atomorum natura, & ſubſtantia erit; quod tamen ipſi plerunque affirmabant; ergo res illo pacto ſe habere non poteſt. Connexi veritas facilè apparet. Nam ſi hoc corpuſculum poteſt ſuſcipere vnam affectionem, quam illud non poteſt; cert diuerſæ ipſorum facultates, ac naturæ ſunt. Sic dicimus materiam cœleſtem, eſſe alterius naturæ à materia rerum inferiorum, quoniam hæc multas affectiones excipit, quas illa excipere non poteſt.

Similiter quoq; nefas, ſi plura vni. Indiuiduum enim cum ſit, in eodem affectiones habebit. Quamobrem ſi patiatur, vt ſi refrigeretur, eadem etiam ratione aliud quiddam efficiet, aut etiam patietur. Quod idem de reliquis etiam affe
Tex.Com.69. *ctionibus intelligi volumus. In idem enim æquè ſeſe induunt, & qui ſolida, & qui plana indiuidua ponunt: neque enim rariora, neque denſiora fieri licet: cum in indiuiduis non adſit vacuum.*

Septima argumentatio. Si illi ponant, quod aliquando cogebantur, vni atomo plures in eſſe poſſe affectiones; non minus vrgebuntur. *Indiuiduum enim cum ſit, in eodem affectiones habebit*, quoniam eſt indiuiduum, atque omnino vniforme *in eodem*, id eſt eadem planè ratione, atque facultate omnes illas plures affectiones excipiet.

Quamobrem ſi eadem ratione, atque facultate, qua calorem habet; habet etiam humorem & molliciem, & frigus; eadem etiam rõe, qua per vnam qualitatem patitur, vt cum refrigeratur, eadem inquam planè ratione, & facultate etiam per aliam qualitatem efficiet, vt exempli cauſa ſimul calfaciet, *aut etiam patietur*, aut eadem ratione, qua refrigeratur, humefiet etiam, & exſiccabitur. At eandem rem per eandem facultatem refrigerari, & calfacere, & humectari, nefas eſt euidentius; quàm vt confutationem deſideret. Quod autem de refrigeratione diximus, inquit Ariſtoteles, ad alias affectiones transferri poteſt. Omnino enim ſi corpus atomum ponatur vniforme, ac pluribus tamen præditum qualitatibus, ex quibus effectio, & perpeſsio prodeat; abſurditas iſta conſequatur oportet. Quare in eandem etiã ſeſe induit Plato ponens ſuperficies indiuiduas; concedere enim cogitur, per eandem facultatem efficere, & pati. Nam ſi atomi poſſent fieri rariores, & denſiores, dicere fortaſſe poſſent atomum ipſam non eſſe vniformem; quare vna quidem parte, vt exempli cauſa, rariore excipere calorem, altera autem denſiore frigus. Nunc cum id neque à Leucippo dici queat, qui rarius id, inquit, quod plus vacui obtinet, denſius, quod minus (in atomis autem nullum adeſt vacuum) & multò minus, ſupple tu, à Platone, qui ſuperficiebus illis non tribuebat raritatem, aut denſitatem; fateantur neceſſe eſt, idem eadem ratione plura efficere, & ſimul plura pati. Verùm, vt ad Leucippum, & Democritum reuertamur, iactantur illi quidem mirabiliter: nam neque carere affectionibus iſta indiuidua poſſunt ob rationes à nobis initiò allatas, neque vnam tantum habere, neque plures. Quare credendum eſt falſam omnino eſſe illorum opinionem. Verùm ſi adhuc dubitas, audi ſequentia argumenta.

Præterea illud quoq; abſurdum, parua quidem eſſe indiuidua: magna autem minimè. Nunc enim rationi congruenter maiora franguntur magis, quàm parua: hæc enim, magna inquam, diſſoluuntur facilius, quia in multis offendunt. Indiuidua autem omnino eſſe, cur paruis potius, quàm magnis conuenit? Tex.Com.70.

Octaua argumentatio. Dicunt iſti corpora indiuidua eſſe parua. Nos autem quærimus, ecquid ſit, quòd non item magna eſſe queant. Si aliquam iſtius rei rationem afferunt, audiamus; ſin minus, iam ſatis conſtare poteſt, commentitiam eſſe opinionem, non autem ex ipſa rerum natura doctam. *Nunc enim*, quaſi dicat: ſi nos interrogemur, qui nullum ſuapte natura indiuiduum corpus ponimus, cur maiora franguntur magis, quàm parua: rationi congruenter iſtud euenire oſtendemus. Magna enim *in multis offendunt* in multa diuidentia incurrunt; parua autem facilè effugiunt, ac præterlabuntur. At apud iſtos, qui non propter paruitatem, ſed ſuapte natura omnino indiuidua corpora ſtatuunt, *cur iſtud paruis magis, quàm magnis conuenit*, cur eſſe indiuidua, parua magis poſſunt, quàm magna?

Præterea vtrum omnium illorum ſolidorum vna natura eſt; an differunt altera ab alteris; quemadmodum, ſi hæc quidem ſint ignea, illa autem mole terrea? Nam ſi vna omnium natura: quid fuit ſecernens? vel quam ob cauſam ſeſe tangentia non fiunt vnum, vt cum aqua aquam tetigerit? Nihil enim differt poſterius à priore. Tex.Com.71. *Sin altera; qualia hæc, ac perſpicuum ſanè eſt, hæc potius ponenda eſſe principia, & cauſas eorum, quæ eueniunt, quàm figuras; Præterea autem cum naturà differant; ſeſe mutuò tangentia efficient ſanè, & patientur.* Tex.com.72.

Nona hæc argumentatio eſt. Statuant, inquit, aliquando vtrum velint vnam, atque eandem omnium atomorum eſſe naturam, an vnum ab altero differre; ita vt hoc quidem exempli cauſa ſit igneum, illud autem terreum *mole*, id eſt totum ipſum terreum, & illud totum igneum. Vtrouis enim modo aſſeruerint; non deerit, quid illis obiiciamus.

Nam ſi vna omnium natura eſt, ita vt planè ſint vniformia, atque vniuſmodi, ***quid fuit ſecernens?*** quaſi dicat, quæ eiuſdem naturæ ſunt, libenter coniuncta manent. Oſtendendum igitur erat, quid illa diſercoiſſet, & ſeparaſſet, ***vel quam ob cauſam ſeſe tangentia non fiunt vnum, vt cum aqua aquam tetigerit?*** Quæ ſunt eiuſdem naturæ, ſi ſe tangant, ita fiunt vnũ vt ***poſterius nihil differat à priore***, id eſt omnes partes ſimillimæ ſint, & totum ipſum vniforme appareat; quemadmodum cum aqua additur aquæ, & ignis igni. Ergo ſi atoma corpora ſunt vnius naturæ; ſi coniungantur, vniforme quiddam, & vniuſmodi corpus prodeat oportet. Vnde igitur tanta rerum varietas, quantam cernimus? ***ſin altera, qualia hæc.*** Si aſſerant atoma differre inter ſe, ita argumentabimur: ***hæc***, id eſt quæ differunt; & altera ſunt; ſunt qualia .i. operà qualitatum differunt. Atoma per vos differant, ergo ſunt qualia. Si autem ſunt qualia; rationi conſentaneum eſt, eſſe initia, & cauſas rerum, quæ fiunt, potius quà ſunt qualia, quàm quà ſunt figuris prædita: Figura enim nullam efficientiam habet, qualitates autem habent. ***Præterea autem cum natura differant, ſeſe mutuò tangentia efficient, & patientur*** ſi qualitatibus differant, fiet, vt ſe tangentia in ſeſe viciſsim agant, & patiantur, atque ita minimè ſint impatibilia. Quæ enim differunt qualitatibus; ſubiecto ſunt vnum, formis autem, & qualitatibus oppoſita. Quæ autem ſubiecto ſunt vnum, qualitatibus autem oppoſita; aptiſſima ſunt ad effectionem, & perpeſsionem mutuam, cum ſe tetigerint, vt antea docuimus; ergo quæ differunt qualitatibus, cuiuſmodi iam ſtatuimus eſſe atoma, erunt aptiſsima ad mutuam effectionem, & perpeſsionem, cum ſe tetigerint. Minor quidem, illa quæ differunt qualitatibus eſſe vnum ſubiecto, ita clara eſt, ita ſenſui patet, vt nihil ſit opus confirmatione.

Tex.Com.73. *Præterea, quid nam illud, quod mouet? Nam ſi alterum, patibilia; ſin vnumquodq́ ſeipſum; vel diuiduum erit, alia quidem parte mouens, alia autem*
Tex.Com.74. *motum, vel in eodem quà idem, contraria inerunt; Et materies non ſolùm numero vna erit, verùm etiam facultate.*

Decima argumentatio. Moueri corpuſcula, & per inane aſsiduè ferri inquiunt. Adſit igitur mouens illa oportet. Hoc mouens, aut erit ***alterum***, id eſt diuerſum ab ipſis atomis, & ſic atoma erunt patibilia; quippè cum ab iſto altero patiantur, vel ***vnumquodque ſe ipſum***, vel quodlibet corpuſculum mouebit ſeipſum. Quòd ſi moueat ſe ipſum; aut vna quidem parte mouens erit, altera motum, ſicque diuiduum, & non vniforme erit, quod illi negabant, ***aut in eodem quà idem contraria inerunt***, aut ſi partibus careat, ac totum ipſum ſe ipſum moueat, certè contraria in eodem, quà idem, inerunt, mouere ſcilicet & moueri, efficere, & pati. Quod omnibus putamus viſum iri abſurdiſsimum. Materia enim vna quidem numero eſt, vt primo phy. eſt oſtenſum, verùm facultate multiplex. Quòd ſi idem, quà idem, poſſet contraria excipere; certè materia non tantum numero, ſed etiam facultate vna eſſet.

Quicunque igitur per motum meatuum inquiunt exiſtere affectiones; ſi qui-
Tex.Com.75. *dem oppletis etiam meatibus; ſuperuacanei meatus. Nam ſi ita vniuerſum patitur; etiam ſi meatibus careat, ſitq́ continuum, eodem patietur modo. Præte-*
Tex.Com.76. *rea autem qui cernendi munus eo pacto obiri poterit, quo ipſi dicunt? neq́ enim licet tactibus perſpicua tranſmeare, neq́ meatus; ſi vnus quiſq́ oppletus eſt. Quid enim differt ab eo, quod meatibus caret? Vniuerſum enim ſimiliter plenum erit.*

Satis quantum ad præſentem tractationem pertinebat, corpuſcula illa indiuidua propulſauimus; quæ ſi admitterentur, vniuerſam efficiendi, & patiendi rationem conturbari neceſſe erat. Nunc igitur animo quaſi ſolutiore modos illos efficiendi, & patiendi, qui à veteribus proponebantur, conſiderare poterimus; Ac primum Empedoclis opinionem conſiderare aggrediamur; qui, vt diximus, effectionem, & perpeſsionem exerceri putauit, ingredientibus efficientibus per meatus patientium, atque hoc pacto, ***per motum meatuum, exiſtere affectiones*** intercedente motione illa, quæ per meatus fieret, exoriri in corporibus patibiles qualitates. Verùm eſſent ne iſti meatus aliquo oppleti corpore, an inanes, nec ſtatuere auſus eſt, nec planè poteſt. Nam ſi oppletos ſtatuat; ſuperuacanei ſunt meatus. Nullam .n.

aliam

aliam ob cauſam induxit meatus, niſi, vt efficientibos aditum præberent. At ſi ſunt oppleti, nihilo plos aditum præbere queant, quàm ſi totum ipſum meatibus careret, eſſetque continuum, minimè diſcretom meatibus. Ergo *ſi ita vniuerſum patitur, etiam ſi meatibus careat, eodem patietur modo*, ſi res patitor per meatus oppletos, etiam ſi meatibus careret, nihilominus eſſet accommodatum ad patiendum. Quid enim differt, ſit ne vniuerſum plenum, & continuum, an diſtinctum meatibus plenis? Id autem, quod vniuerſè obiicimus, poſſumus etiam de ratione cernendi ſpeciatim obiicere. Putabant enim iſti, tunc nos cernere, cum res quæ cernendæ ſunt, per meatus aëris, & oculi ita pertranſirent, vt tandem tangerent vim ipſam, & facultatem cernendi. At ſi vnuſquiſque meatus oppletus eſt *non licet tactibus perſpicua tranſmeare, neque meatus*; fieri non poteſt, vt per ea, quæ ſe tangunt, nempè corpus continens meatum, & corpus in meatu contentum, vt exempli cauſa, corpus oculi, & corpus opplens meatus oculi, res cernendæ valeant *tranſmeare*, æque.n.faciliter tranſmeare reliqua omnia corpora, ac perſpicua, & meatus poſſent. *Vniuerſum enim ſimiliter plenum erit*, æque enim plenum eſt corpus aliquod meatus oppletos babens, ac ſi meatibus careret. Quare ſi res cernendæ non poſſunt permeare corpus plenum, & meatibus carens; neque per meatus etiam oppletos tranſire poterunt.

Sin autem vacua iſta fuerint, neceſſariò autem in ipſis corpòra contineantur; idem rurſus ſequetur. Quod ſi tantula magnitudine ſint, vt nullum capere corpus queant; ridiculum ſanè eſt, exiguum quidem exiſtimare vacuum eſſe, magnum autem minimè, quantuncunque ſit, aut vacuum aliud quippiam cenſere, quàm regionem corporis. Quamobrem conſtat omni corpori æqualem fore vacui molem. Omnino autem meatus inducere ſuperuacaneum eſt. Nam ſi nihil efficit tactu; neq; per meatus tranſiens efficiet; quòd ſi tactu; quàmuis meatus non adſint, hæc tamen patientur, illa efficient, eorum ſcilicet, quæ ita inter ſe mutuò ſunt comparata. Ex his igitur ſatis conſtat meatus eo modo, quo à nonnullis afferuntur, aut falsò, aut fruſtra afferri. Quòd ſi corpora ſunt omnino diuidua, ridiculum poros inducere. Quà enim diuidua, poſſunt ſeparari.

Meatos iſti Empedoclei aut ſont ſemper oppleti, & omnino; aut vacui ſunt, ſed tamen neceſſariò corpore referti ſunt, ſi non omni, ſaltem multis ex partibus; aut tantula ſunt magnitudine, vt omnino vacui ſint, nullumque excipere queant corpus. Quòd minimè oppleti omnino eſſe queant, iam oſtendimus; quòd autem non ſint vacui, aliqua tamen ex parte referti corpore, ex eo oſtendere poſſumus, qòd idem ferè, atque prius abſurdum ſequatur. Cur enim ponis refertos, ſi impeditori ſunt? Nam ſi qood plenum eſt, aditum non præbet, meatus autem à te inducuntur, vt aditum efficientibus præbeant; certè nulla ex parte oppleti poni debebant. Quà enim oppleti, eatenus non ſont meatus. Quòd autem non ſint omnino vacui, ſed valdè exigui, ità palàm facit Ariſtoteles, inquiens, ridiculum eſſe ponere exiguom vacuum, & non magnom; com vacuum nihil aliud ſit, ſi modò eſt, quàm regio corporis, id eſt apta ad capiendum corpos. Regio autem corporis, quà regio eſt, non magis paruitatem, quàm magnitudinem requirit; ſed ſi magnum corpos, magna illud capiens regio ſit oportet; ſi paruum, parua. Quare omni corpori æqualis tribuenda eſt vacui moles. Cum igitur vacoum tàm poſsit eſſe magnum, quàm paruum, & multò melius res procedat, id eſt commodius, ac facilius efficientia ipſa, & res, quæ cernuntur, ingredi queant per amplum, quàm per anguſtum meatum; ecqoid cauſæ eſt, cur non ſtatuantur iſti meatos omnino vacui, & magni? quod tamen illi non faciebant. Reclamabat enim ſenſus, qui oſtendit omnem regionem eſſe plenam; quare illi paruos meatus inducebant, vt poſſent dicere falli ſenſum ob illorum paruitatem. Sed vniuerſé iam nullam iſtorum meatuum eſſe neceſsitatem, ſuperuacoosque planè eſſe oſtendamus. Nam aot quæ ſe tangunt, poſſont mutuò efficere, & pati, aut non poſſont. *Si nihil tactu efficit*, ſi quæ ſe tangunt, non poſſunt aliqnid efficere; *neq; per meatus tranſiens efficiet*; meatus enim nihil præſtat aliud; quàm vt ingreſſum præbeat efficienti, quo poſsit tangere ipſum patiens. *Quod ſi tactu*, ſi eoquòd ſe res tangant, mutuò efficiont, & patiuntur, *etiam ſi meatus non adſint, hac tamen patientur illa efficient*, poteſt enim perſæpè res rem tangere ſine vllo meatu, vt ignis manom Scæolæ;

dummodo

dummodo hanc à natura vim inſitam habeant. Ergo meatos eo modo, quo ab iſtis inducebantur (longè enim alia ratione ponuntur interdum à nobis neceſſarii, vt gola, & arteria; quò.ſ.efficiens queat accedere, ac tangere patiens illud, quod in profundo locatum eſt) meatus, inquam, ab iſtis inducti *aut falſo afferuntur*, quoniam vacuum nullo pacto locum habet in rerum vniuerſitate, *aut fruſtra*; Si fortè oppleti ponantur, atque etiam, quoniam nihil conferunt ad efficiendum, & patiendum; niſi tactu aliquid efficiatur, vt oſtendimus. Quòd ſi corpora ſint omnino, & quoquo verſus diuidua, vt certè ſunt; multò magis adhuc fruſtrà ac ridicule iſti meatus in corpore inſiti ſtatuentur. Nam poterit efficiens cum accedit ad patiens, illud diuidere, ac ſibi tunc meatus parare; quò altius promouere ſuam effectionem queat; quod etiam ſenſu ipſo euenire deprehendimus: ignis.n. cum ad cutem accedit, illam paulatim diducit, ac ſibi viam ad profundiores partes laceſſendas ſtruit. Omnino autem diuidua quà diuidua, tametſi nullos habeant inſitos meatus, ſeparari ac diduci queunt.

QVÆSTIONES IN OCTAVVM CAPVT.

1 Quomodo indiuidua Platonica finitis eſſent prædita figuris ex tex. lxiii.

2 De grauitate, & leuitate, ſint ne ſubſtantiæ, an accidentia; ac de duricie, & mollitudine, conueniant ne ſimplicibus corporibus, & vtrum primæ, vel ſecundæ qualitates ſint ex commen. Auerrois lxv.

3 An indiuiduum patiatur ex tex. lxiiii.

1 Quomodo indiuidua Platonica finitis eſſent prædita figuris ex tex. lxiii.

SCribit Ariſtoteles indiuidua Platonica finitis eſſe prædita figuris: Videbatur autem potius dicendum tantum vnà, quandoquidem plana, quæ à Platone principia ſtatuebantur, omnia triangula erant. Verùm aut cum dixit finitis, vnà voluit intelligi Ariſt. (ſatis enim ipſi fuit diſtinguere quoquomodo ſententiam Platonis, à ſententia Leucippi) aut ſpectauit etiam ea, quæ primo ex planis effecta cæterarum deinde rerum initia, & elementa euadebant. Hæc enim quinque figuris prædita erant, pyramide, cubo, octo laterum, duodecim laterum, viginti laterum figura. Quæ autem à Philopono in com. cxvii. aduerſus indiuiduas magnitudines ex iii. & iiii. libro de cœlo afferuntur, nihil cauſæ eſſe duximus, cur nunc à nobis recenſerentur. Nam, & illorum librorum propria ſunt; & vt ad hunc locum aliquantulum pertineant, ab ipſo Philopono dilucidè exponuntur. In com. autem cxviii. dignißimam, quæ accuratè tractetur, quæſtionem proponit, Vtrum formæ miſtorum corporum ſint effecta temperamenti, quod videntur Medici cenſuiſſe, an temperamentum quaſi materia ſit, cauſa autem efficiens ſit quiddam multò præſtantius; præterea cur ſi plures affectiones ab eodem temperamento proficiſcuntur, vt à temperamento vini color rubeus, & dulcedo, vna tamen deletur, vt dulcedo, altera incolomis remanet, vt color. Verùm hæc multò commodius explicatum iri ſecundo libro credimus; vbi iam vniuerſa miſtionis, ac temperamenti vis, & natura pateſacta fuerit.

2 De grauitate, & leuitate ſint ne ſubſtantia, an accidentia; ac de duricie, & mollicie, conueniant ne ſimplicibus corporibus, & vtrum primæ vel ſecundæ qualitates ſint ex commen. Auerrois lxv.

SCribit Auerroes, ſi calor, & frigus inueniantur in corpuſculis illis Democriti indiuiduis, debere etiam inueniri grauitatem, & leuitatem, duriciem, & molliciem. Nam hæ qualitates prius inſunt corporibus, quàm calor, & frigus; quod planè videtur ſignificare leuitatem, & grauitatem eſſe veras formas elementorum, & ſubſtantias; nihil enim præter formam prius eſſe poteſt primis qualitatibus. Idem autem habetis ſecundo de anima com. cviii. & iiii. de cœlo com. xx. atque colligi etiam poteſt ex vii. phy. com. xi. Quapropter Achillinus exiſtimauit grauitatem, & leuitatem, & Auerroi, & veritati congruenter

ſtatuendas

ſtatuendas eſſe formas elementorum; qnod à Græcorum etiam opinione non abhorrere ſatis ex iis conſtare poteſt, quæ iu quæſtione de formis elementorum attulimus. Contra à Zimara in ſecunda coutradictioue pri. phy. & ab aliis multa dicuntur. Accidens vni non poteſt alteri eſſe ſubſtantia; at grauitas, & leuitas miſtis corporibus ſunt accidentia; ergo elementorũ ſubſtantiæ eſſe non poſſunt. Nec verò dubitandum, quin eiuſdem naturæ ſint in miſtis, & in ſimplicibus, cum vtrobique eaſdem actiones præſtent; nullà autem alià normà formæ rerũ diiudicentor, quàm actionibus. Præterea ſubſtautiæ perciperentur ſenſu; grauitas enim, & leuitas percipiuntur ſenſu ſecundo de anima com. cviii. Poſtremò ſubſtantia eſſet contraria ſubſtantiæ, atque intenderetur, & remitteretur; quod abſurdiſsimum putant. Nos iſthæc argumenta nullius roboris iudicamus. Et qood ad primum attinet, Zimara ſe ipſum non audiuit, cum in tabulis in verbis illis *grauitas, & leuitas non ſunt eiuſdem naturæ in ſimplicibus* cenſuit Auerroem ſequens, grauitatem, & leuitatem non eſſe eiuſdem naturæ in ſimplicibus, atque in miſtis. Verùm hac de re infra dicemus; oſtendemuſque, ſi grauitas, & leuitas ſint formæ elementorum, non eſſe omnino accidentia in miſtis corporibus. Negare etiã poſſemus, quod ſecundo locu aſſerebatur, grauitatem, & leuitatem percipi ſenſu; nam ſenſu percipitur actio ipſa grauitatis, & leuitatis, minimè autem interna illa habilitas. Atqui, vt perciperetur, perciperetur tñ adiuncta certo loco, & tempori, aliiſq; ſingularib. conditionibus, ita vt non pura, atque ſimplex eſſentia comprehenderetur, quod mentis, & non ſenſus munus eſſe dicebat Ariſtoteles, qnod in eadem qnæſtione antea oſtendimus. Nec verò tertio argumento manus damus; quin maximè neceſſarium iudicamus formas elementorũ eſſe contrarias. Omnino Ariſtoteles cum ad initium quarti de cœlo naturam elementorum tractans notat actionibus non eſſe impoſita nomina, minimè autem id notat in formis, & octauo phy. xxxvii. & alibi ſemper tribuit motum elementorum ipſi grauitati, & leuitati, tanquàm naturæ; natura autem forma eſt, eò ferè me adducit, vt credam grauitatem, & leuitatem eſſe formas elementorum. Quòd ſi illas ſecundo horum librorum tex. octauo, & ſecundo de partibus animalium cap. pri. qualitates nominauit, nullum inde argumentum ſumi poteſt. Nam differentias etiã ſubſtantiæ conſtituentes vocari qualitates, ſæpè nos admonuit. Attamen, ſi magis placeat eſſe accidentia, quàm veras formas, dicemus tamen ità eſſe propinquas naturis formarum, vt illas ſignificare, & nobis oſtendere quodammodo queant; quod etiam in patibilibus qualitatibus diximus euenire. Et quamuis patibiles qualitates ſint primæ, quod ad agendum, & patiendum à ſe viciſsim pertinet (nam grauitas, & leuitas hoc modo non ſunt efficientia ſecundo de generatione octauo) tamen grauitas, & leuitas ſunt priores naturà, ſi in eodem elemento ſpectentur. Per has enim ad ſua loca feruntur, & in illis quieſcunt, qua ratione perficiuntur, & conſeruautur. Prius autem vnumquodque ſe conſeruare, & perficere vult, quàm ad aliud agitandum aggrediatur. Quòd igitur proximè ad naturam formæ accedant, idcirco ab Auerroe potuerunt ſubſtantiæ nuncupari. Quòd ſi quinto metaph. xviii. quantitates nominantur, id ex accidente intelligitur. Nam quatenus quantitati coniunctæ ſunt, per quantitatis diuiſionem diuiduntur, ac per quantitatis acceſſionem augentur. In maiori enim quanto maior virtus, pri. de cœlo xlvi. & xlviii. & com. xxxiii. Videntur etiam iiii. de cœlo xxvii. ad relationem referri; quod idcirco fit; quoniam iſtas qualitates ſequuntur relationes quædam. Leuitas enim ignis eſt huiuſmodi, vt ſimpliciter leuitas ſit, & comparata cum qualitatibus corporum inferiorum; itemque grauitas terræ ſimpliciter grauitas, intercedentium autem corporum ad ſuperiora reſpectu habito grauitas, ad inferiora leuitas. De duricie autem, & mollicie in coutrouerſiam cadere meritò poteſt, Vtrùm oriantur ex primis qualitatibus; vt ſcribitur ſecundo libro tex. x. An potius priores iſtis ſint, quod in præſenti videtur ſignificare Auerroes. Ac ſanè, quòd non oriantur ex miſtione primarum qualitatum, ex eo intelligi poteſt, quòd duricies ineſt terræ: terra verò eſt elementum, & corpus ſimplex; quare uon ſemper duricies ex miſtione primarum qualitatum prouenire poteſt. Terram ſanè eſſe duram inde confirmatur, quòd durum eſt, quod non cedit in ſe ipſum ſecundum ſuperficiem quarto meteor. xxix. quod terræ etiam videtur conuenire. Dicimus in terra potius eſſe denſitatem quandam, quàm veram duriciem, quemadmodum etiam in nullo elemento verè eſt mollicies, Ariſtotelis enim definitiones ſunt ſemper intelligendæ pro ſubiecta materia. Quare cum quarto meteor. de miſtis corporibus ageretur, illud durum cenſendum eſt; quod cum ſit miſtum, non cedit in ſe ipſum ſecundum ſuperficiem. Adde terram ſimplicem puluerafcere, niſi aquà contineatur, vt in ſecundo audies; idcircò non verè eſſe duram; cedet enim comprimenti, & in puluerem abibit. Verùm denſitas iſta, aut impropriè dicta duricies terræ, eſt ne prima an ſecunda qualitas? Dico ſecundam qualitatem dopliciter intelligi poſſe, vno modo eam, quæ oritur ex miſtione

Argumenta probantia grauitatẽ & leuitatem non eſſe ſubſtantias.

Grauitatem, & leuitatem eiuſdem naturæ eſſe i ſimplicibus & in miſtis.

Refutatio argumentorum.

Quomodo grauitas, & leuitas ſint quãtitates, & relationes.

An duricies, & mollicies oriantur ex primis qualitatibus.

ſtione

ſtione primarum vicißim in ſeſe agentium, & patientium, cuiuſmodi quidem non eſt duricies terræ; alio modo eam, quæ poſt alias qualitates ſequitur naturam elementorum; atque hoc modo duricies poteſt vocari ſecunda qualitas; quoniam formas elementorum prius con ſeqnuntur, grauitas, lenitas, calor, frigus, humor, ſiccitas, quàm duricies, & mollitudo, ac denſitas, & raritas. Attameo licet iſtæ queant ſecundæ qualitates vocari, quà elementa ſpectantur, vt efficientia, & patibilia; & poſteriores ſint calore, frigore, humore, ſiccitate (nam iſtæ ſunt verè efficientes, denſitas, autem, & raritas ſunt ſociæ efficiendi) tamen ſi eadem elementa, vt corpora ſpectentur, ſic quanta primum ſunt; quantitatis autem rationi coniunctior eſt denſitas, & raritas, quàm frigus, & calor; ideoque quodammodo priores; quod potuit nunc ſpectare Auerroes, cum aſſerit, ſi calor, & frigus in indiuiduis illis Democriticis inſint, ioeſſe etiam debere grauitatem, & leuitatem, molliciem, & duriciem; quoniam hæ qualitates illis priores ſunt.

Quomodo raritas & denſitas ſint priores primis qualitatibus.

3 An indiuiduum patiatur ex tex. lxiiij.

ARrgumentatur Ariſtoteles ſi corpuſcula illa ſint indiuidua, pati non poſſe, quod tã & ſi efficiat ex Democriti, & Leucippi hypoteſibos, tamen per ſe quoq; multò veriſſimum eſt, nullum indiuiduum poſſe pati. Pati enim eſt moueri. Omne autem quod mouetur, diuiduum eſſe ſexto phy. oſtenditur; præterea materia patitur; ea autem ſemper quantitatem habet adiunctam. Dubitant tamen nonnulli ex Latinis ob mentis naturam, quæ indiuidua eſt, ac tamen patitur, intelligere enim eſt pati. Cæterùm impropriam eſſe iſtam perpeſsionem, iſtumque motum iam diximus; quare non eſt, quòd hac in re longiorem ponamus orationem. De ſuperficie autem, quæ ſecundum craſsitiem indiuidua eſt, ac tamen coloratur, quinimò de puncto ſuperficiem terminante, quod & ipſum videtur colorari, & in quo tanquàm in centro ex radiis Solis à cauo ſpeculo reflexis, vt Perſpectiui dicunt, aliquod corpus accenditur, ità vt punctum illud, & centrum ſubſtinere incenſionem videatur; de corpore difformiter, vt aiunt, calido, quòd definiunt, cuius nullum punctum eſt æqualis caloris cum alio, facilis reſponſio eſt: indiuiduum per ſe non patitur, ſed rei diuiduæ coniunctum, ipſum quoque ex illius perpeſsione patitur. Ita ſuperficies, & punctũ colorantur, & calfiunt, & refrigerantur; accenditur autem corpus ex radiis reflexis non in verè indiuiduo puncto, ſed in magnitudine quadam ita exigua, vt punctum dici queat; quo modo etiam intelligenda eſt definitio corporis difformiter calidi: Illud enim tale eſt, cuius nullum punctum, id eſt nulla pars ſub ſenſum cadens eſt æqualis caloris cum alio; nam ſi ſecus intelligatur, non naturali philoſopho, ſed ſophyſtis, & nebulonibus digna definitio eſt.

Caput IX. Tex. Com. 77.

QVOMODO *Autem rebus conueniat generare, & efficere, & pati, dicamus nos, initium illud, quod ſæpè attulimus ſumentes. Nam ſi hoc quidem poteſtate eſt, illud autem actu tale; Idoneum autem eſt, non hac quidem parte pati, illa autem minimè, ſed vndequaque quà tale eſt, magis tamen, & minus, quà magis, & minus tale eſt; & hoc ſanè modo rectius quis meatus induxerit; pro ut in metallis eius, quod patibile eſt, venæ continuæ protenduntur.*

Falſas de ratione efficiendi; & patiendi opiniones exploſit; in ratione autem efficiendi, & patiendi etiam generatio continetur, id eſt mutatio in ſubſtantia (idcircoque illius etiam mentionem facit Ariſtoteles) quoniam & ſi effectio, & perpeſsio propriè ad qualitates pertineant; tamen mutatione qualitatum, & alteratione mutatur tandem ſubſtantia. Alienis igitur ſententiis, quaſi ſpinis ex agro eualſis veram inſerit, initium illud alibi ſæpè, vt in libris phy. in hoc ipſo, in libris de partibus poſitum ſumens; aliud, inquam, eſſe poteſtate tale, vt calidum, aliud actu calidum. Pati autem vnũ quodque quà poteſtate eſt; neque vna tantum aliqua parte pati, altera autem non pati, *ſed vndequaque, quà tale eſt*, vniuerſum, quà poteſtate eſt, *magis tamen, & minus, qua magis, & minus tale eſt*, eſſe tamen aptius, vel minus aptum ad patiendum, quâ magis, vel minus poteſtate eſt; magis enim apta quercus eſt, quæ patiatur ab igne, quàm lapis, quoniam quercus maiorem poteſtatem habet perueniendi ad naturam ignis, quàm lapis, Hoc igitur tanquàm initium, & fundamentum ponatur; quod & ſi alibi, vt diximus, poſitum eſt, tamen hic clarius quodammodo eſt expreſ-

ſum

ſum. Alibi.n.diximus pati res qua poteſtate tales;nunc nō modò iſtud,verum etiam addimus (ac ferè ſemper repetens Ariſtoteles addit aliquid) magis poteſtate talem, magis etiā eſſe idoneam ad patiendū: regula.n.topica eſt,vt ſimpliciter,ad ſimpliciter,ita magis ad magis,& maximè ad maximè; vt ſi calidum calfacit, magis calidum magis calfacit, maximè calidum maximè. Hoc ita conſtituto, ſequitur hoc modo à nobis rectè poſſe meatus induci, ſi totius corporis patibiliores partes velimus meatus appellare;prout in metallis *eius,quod patibile eſt*, id eſt ex parte illa ad patiendum aptiore, emergunt quædam quaſi venæ, quæ continenti ductu per metalla protenduntur. Has igitur venas liceat ſanè meatus nominare.

Conſitum igitur vnum quodq;, & vnum ſi ſit, impatibile; itemq; illa, quæ non tangunt, neq; per ſe ipſa, neq; per alia, quæ ad efficiendum, & patiendum ſint idonea. Ignis, exempli cauſa, non ſolum tangens calfacit, verùm etiam ſi longè abfuerit. Aërem enim ignis, corpus calfacit aër; quippè cum idoneus ſit ad efficiendum, & patiendum. Tex.Com.87.

Quæ efficiunt, & patiuntur neque omnino *Conſitum*, id eſt continuum quiddam eſſe debent; ac ſi vnumquodque vnum, atque vniforme eſſet, eſſet impatibile (neque enim pars ignis in reliquas partes agit) neque omnino debent eſſe diſtracta, vt efficiens nullo pacto tangat patientia, *neque per ſe ipſa*, id eſt proximè, & *[illegible]*, neque intercedentibus aliis, quæ ad efficiendum, & patiendum ſint idonea, patiendum quidem ab ipſo efficiente, efficiendū autem, & agendum in ſibi proximum corpus. Ergo efficiens, & patiens,aut tangant ſe oportet, aut ſaltem, quæ interiiciuntur intermedia, eiuſmodi naturæ ſint, vt pati ab efficiente poſsint, & agere in proximum ſibi corpus. Hoc pacto ignis à nobis diſtans intercedente aëre poteſt nos calfacere; quoniam ſcilicet aër idoneus eſt, qui ab igne patiatur, caloremque accipiat, ac deinde efficiat, & procreet calorem in nobis; At ſi inter ignem, & nos mons intercederet, non calfaceret nos Ignis, quòd interiectum corpus non eſt ſatis accommodatū ad iſtam operam præſtandam, ad patiendum, inquam, ab igne, & agendum in nos. Attende autem, quemadmodum in categoriis prima ſubſtantia per negationes deſcribitur, exempla autem locum affirmationis habent, ita nunc conditionem efficientis, & patientis per negationem primum ſignificari; nam neque omnino vnum, neque diſtracta eſſe debent; deinde exemplo ignis patefieri per affirmationem. Ignis enim efficit, aut tangens, aut vſus operà intercedentis corporis, quod ſit ad efficiendum, & patiendum accommodatum.

Quantum autem ad illud pertinet, partim ne res patiantur, partim minimè idem quod initio conſtituimus, dicendum. Nam ſi magnitudo non eſt omniquaq; diuidua, ſed eſt corpus, vel latitudo indiuidua, nihil fuerit omniquaq; patibile, neq; etiam continuum. Sin hoc falſum eſt, & omne corpus diuiduum, nihil ſanè refert, ſint ne diuiſa, ac ſe tangant, an diuidua ſint. Nam ſi per tactus disiungi poſſunt, vt nonnulli inquiunt, quamuis diuiſum adhuc non ſit, tamen diuiſum erit. Pote enim eſt diuiſum eſſe. Nihil .n. ſequitur, quod nefas ſit. Tex.com.79.

Diligenter antea in noſtro fundamento iaciendo notauimus, quod poteſtate eſt, vniuerſum pati, minimè autem parte alia pati, parte alia non pati. Cur id cauetimus, nunc rationem reddit Ariſtoteles. Tota autem, inquit, hæc res pendet ex eo, quod initio conſtituimus, nullam ſcilicet eſſe indiuiduam magnitudinem. Nam ſi magnitudo non eſſet vſquequaque diuidua, ſed eſſet aliquod corpus indiuiduum, vt putauit Democritus, vel latitudo, & ſuperficies, vt Plato, *nihil fuerit omniquaque patibile*, nullum ex concretis, & compoſitis corporibus omni ex parte pati poterit; quoniam indiuidua illa concretum corpus conſtituentia pati nequeunt; ſed in meatibus fortaſſe, & ea ex parte, qua ſe tangunt, *neque etiam continuum*,quoniam ex indiuiduis coniunctis non poteſt fieri continuum corpus;nam & ipſa quoque indiuidua tunc forent diuidua; quandoquidem continuum vbique pariter diuidi pōt. Sin hæc opinio à veritate longè abhorret, *& omne corpus diuiduū* ſupple tu, vſquequaq; ita vt neq; corpus vllū,neq; ſuperficies ſit indiuiduā, *nihil ſanè refert, ſint ne diuiſa, ac ſe tangant*, vt illi cenſuerunt, *an diuidua ſint*, an poſsint diuidi, licet minimè adhuc diuiſa actu ſint.

Z. Nam

Nam ſi per tactus diſiungi poſſunt, vt nonnulli inquiunt, ſi ab efficiẽte idcirco diſiungi poſſunt, quoniam cum diuiſa eſſent, ſe tangebant, vt inquit Plato, *quàmuis diuiſum non ſit, tamen diuiſum erit*, id eſt non minus commodè dicere nos poterimua, quâmuis corpus ante efficiẽtis aduentum diuiſum non ſit, tamen cum efficiens, ac diuidens aduenerit, diuiſum iri. *Potẽ enim eſt diuiſum eſſe. Nihil enim ſequitur, quod nefas ſit*, quod eſt diuiduũ, quale nos omne corpus ponimua, ſi ad actum traducatur, ita vt diuiſum ſit, minimè mirandum eſt. Ergo cum diuiduum vſquequaque ponamus, idcirco etiam vſquequaque ponemus patibile; id.n. quòd facile ex dictis colligatur, Ariſt. ſuo more proferre omiſit.

Omnino autem ſic ſciſsis corporibus exerceri, abſurdum. Tollit enim hæc oratio
Tex.Com.80. *alterationem. Cernimus autem idem corpus manens continuum, interdum quidem humidum, interdum autem congelare, non id diuiſione, aut compoſitione patiens, neque τροπῇ, καὶ διαθιγῇ, vt inquit Democritus; non enim tranſpoſitum, aut mutans naturam ex humido durum congelando fit; neque nunc dura, & quæ congelarunt, ſunt mole indiuidua. Sed ſimiliter vniuerſum humidum,*
Tex.Com.81. *interdum autem durum eſt, & congelat. Præterea autem neque accretionem, ac diminutionem tueri licet: Non enim quodcunque erit maius factum, ſiquidem erit additio; nec vniuerſum mutatum, vel admiſto aliquo, vel per ſe mutato.*

Declarauit æquè nos tueri poſſe effectionem, & perpeſsionem, ſi diuiduom vndequaque corpus ſit, atque illos, qui actu diuiſum ponunt. Verùm, ioquit, non par item cæteris in rebus eſt noſtra, atque illorum conditio. Nam nos optimè tuemur alterationem, & accretionem, & motum omnem; ipſi vero nequaquam; quin valdé abſurdum eſt *ſic ſciſſis corporibus*, id eſt indiuiduis magnitudinibus ita ſe tangeotibns, vt non tamen voom euadant, ſed diuiſa remaneant, *exerceri*, ſupple tu, effectionem, & perpeſsionem. Tolletur enim primũ alteratio. Si quidem tunc propriè corpus alterari cernimus, cum manens continuum nullá patiens diuiſionem, aut compoſitionem, nullam τροπὴν, καὶ διαθιγὴν, id eſt nullam mutationem ordinis, & ſitus (hoc enim illis doricis nominibus ſibi volebat Democritus) mutatur tamen in qualitatibus; vt aqua, quæ primò erat humida.i.diffluens, & non apta ſuis terminis coërceri, congelat, & dura fit. Nullo.n.pacto tunc tranſponitor aquæ corpus; nullo pacto mutat naturam; quinimo facillimè ad priſtinum redibit humorem. *Neque nunc dura, & quæ congelarunt, ſunt mole indiuidua*; neque dicendũ eſt, ſenſus.n. repugnat, cũ aqua ex fluente fit dura, remanſiſſe tantum indiuidua efficientia duriciei, abiiſſe autem efficientia mollicier, *ſed ſimiliter vniuerſum humidum*, ſed idem vniuerſum euidenter interdũ humidũ eſt, & fluit, interdum conglaciat, & durum fit; humidum autem pro fluente, & liquido accipi in ſecundo audies. Deinde autem neque accretionem, & diminutionem tueri poterunt. *Non enim quodcunque erit maius factum*. Aliud eſt additio, aliud accretio. In accretione quamlibet partem creuiſſe oportet, pro ut etiam in diminutione omnem decreuiſſe; at in additione ſatis eſt totam molem ampliorem eſſe factam; quàmuis non omnes partes creuerint. At ſi magnitudines indiuiduæ conſtituant corpora hæc; certè cum ipſæ creſcere nequeant, impatibiles.n.& immutabiles ſunt, nõ omnes horum corporum partes creſcent, & factæ erunt maiores; quare erit additio, *minimè autem vniuerſum mutatum*, minimè quælibet pars erit mutata, & aucta, *vel admiſto aliquo*, quo pacto fit accretio, fit enim ob admiſtionem alimenti, *vel per ſe mutato*, vel omnino toto ipſo conuerſo in aliam naturam ſine vlla admiſtione, vt cum aqua conuertitur in aërem. Tunc enim vniuerſum per ſe mutatur, quoniam ſingulæ prioris corporis partes fiunt ampliores. Quàmuis autem hæc aquæ in aërem conuerſio minimè ſit accretio, ſed interitus & generatio, tamen eam Ariſtoteles ſibi ſignificandam putauit, vt oſtenderet, neque huius generationis, cum ex anguſtiore corpore fit amplius, ita vt vniuerſum, omneſque eius partes mutentur, poſſe ab illis rationem afferri.

Quòd igitur ſit generare, & efficere, & gigni, & pati à ſe viciſsim, & quo pacto licet, & quòd eo, quo quidam aſſerunt, non licet, ita ſit conſtitutum.

Epilogum huic capiti ſuo more appoſuit Ariſtoteles, inquitq́ue conſtitutum à ſe eſſe, tum reperiri in rerum natura vim generandi, & efficiendi, itemq́ue facultatem patiendi, & qua gignantur; tùm quomodo reperiatur. Quòd quidem iſthæc ſint, non ex propoſito eſt actum: ſenſu enim ipſo ſatis compertum erat eſſe generationem, effectionem, perpeſsionem ſed dū oſtenderemus, quomodo verè effectio, & perpeſsio exerceatur, tangentibus ſcilicet illis ſeſe, quæ materia conueniunt, qualitatibus pugnant, ac tota materia patiente; atque dum indiuiduas magnitudines exploderemus, quæ omnem veram efficiendi rationem, & patiendi tollebant; ſimul quoque confirmauimus eſſe in rerum natura generare, & efficere; gigni & pati; Nam cum iſta definierimus, definitio autem iis tantum conueniat, quæ reuera ſunt; iſta quoque ſint oportet. Sic alibi notauimus pri. phy. dici, traditum eſſe quòd ſint principia, & quot, & qualia. *Generare, & efficere*, vel idem ſignificant, itemq́ue *gigni*, & *pati*. Nam omnis effectio, eſt generatio communiter ſumpta, itemq́ue omnis generatio eſt effectio; vel quàmuis generatio ad ſubſtantiam pertineat, effectio potius ad qualitatem; tamen, vt antea diximus, cum ſubſtantia prius extundi ex materia per generationem minimè queat, quàm qualitatibus quibuſdam certis afficiatur, idcirco ſtabilita efficiendi & patiendi ratione ſimul quoque generatio ſtabilita eſt. Philoponus autem legit ό, τι, & ita interpretatur. *Quid igitur ſit generare, & efficere*, quæ verba aptiſsimam ſententiam habent. Referuntur enim ad definitionem, quæ explicat notionem (Diximus enim efficere eſſe mouere ad qualitatem, pati autem moueri) reliqua autem verba ad cauſas pertinebunt, quibus intercedentibus poteſt exerceri effectio, & perpeſsio, ſimilitudine. ſ. ac diſsimilitudine efficientis & patientis, facultate materiei, vi ipſius formæ, & qualitatis. Non ſolum autem, quid verè ſentiendum ſit expoſuimus, verùm etiam declarauimus eo modo *quo quidam aſſerunt*, id eſt ingredientibus efficientibus per meatus, aut per inane, non licere exerceri effectionem, & perpeſsionem.

QVÆSTIONES IN NONVM CAPVT.

1 An ſint meatus in corporibus latentes ſenſum ex commentario Philoponi cxxvi.

2 An efficiens poſsit eſſe continuatum patienti ex tex. lxxviii.

An ſint meatus in corporibus latentes ſenſum ex com. Philop. cxxvi.

QVòd ſcribit Ariſtoteles meatus vocari poſſe partes corporum patibiliores, ſignificare videtur non eſſe poros, & meatus veros in corporibus ſenſum latentes; quod tñ neceſſariò confitendum eſt. Cutis.n.habet meatus, per quos ſudor tranſit: Medici exhibent medicamenta ad laxandos, vel adſtringendos meatus; Pannum lineum infuſum in aqua, aquam imbibit; neque in partibus ſolidis, ne corpora ſeſe penetrent; ergo in meatibus. Conatur hæc diſſoluere Philoponus, inquiens in tranſitu ſudoris diuidi cutem, ac rurſus coniungi; Medicos hoc agere, vt cutis, vel rarior, vel denſior fiat; rarior enim facta facilius diuiditur, atque aditum præbebit corporibus exeuntibus; denſior autem difficilius; Linum madefieri, aut appoſitione humoris circa villos illius, non circa ſubſtantiam, aut ſibi impertito humore ab aqua; quo pacto aqua ab igne calefit. Verùm reſponſio non ſatis firma. Nam ſi ſudore exeunte cutis diuideretur, id ſine dolore euenire non poſſet; ac nullam tamen ſentimus moleſtiam. Pannum autem lineum maximam imbibit aquæ quantitatem; quod, ſi exprimatur, conſtat; non ergo tantum villis appoſitio facta eſt, neque tantum qualitas communicata. Atque omnium Ariſtoteles xi. ſect. problem. lxi. illam cauſam affert, quamobrem poſt parietem non quidem cernamus, ſed tamen audiamus, quòd aſpectus fiat per meatus rectos duntaxat, auditio autem, & per rectos, & per obliquos. Quid igitur nunc ſibi vult Ariſtoteles? Illud ſcilicet, quàmuis ſint meatus in corporibus, tamen non ab iſtis meatibus pendere effectionem, & perpeſsionem, ac diuiſionem, ſed ex innata corporibus facultate; præterea meatus iſti ſunt ſemper aliquo corpore referti, vt aëre, qui facilè tamen pellitur, aut ſibi impreſſas qualitates facilè communicat; quare meatus iſti vocari queunt patibiliores corporis partes.

2 *An efficiens poßit eſſe continuatum patienti ex tex. 78.*

SCribit Ariſtoteles hanc in efficiente conditionem poſtulari, vt minimè continuatum patienti ſit, ſed tantum tangat. Id non perpetuò verum videbitur. Nam magna aquæ moles ſi ab igne calfiat, prius accipit calorem in proximis igni partibus, deinde in remotioribus. Ergo proximæ illæ partes agant in remotiores oportet; & continuatæ tamen ſunt. Præterea aqua calfacta, ſi calfaciens abeat, ſe ipſam in priſtinum frigus vendicat, ergo agit in ſe ipſam. Dicimus continuum, & mathematicè, & phyſicè poſſe ſpectari. Si mathematicè ſpectetur; certè pars aquæ calida continuari poteſt frigidæ; copulantur enim ad communem terminum; ſin phyſicè; conuenientia etiam formæ, & qualitatis requiritur. Hoc modo pars aquæ calida non eſt frigidæ continuata: aqua autem calfacta non recuperat ſuum priſtinum frigus; non enim illud, vt antea diximus, amiſerat; ſed calor ille leuiter aſperſus euaneſcit, quod ſubiectum non habeat benè ad ſe ſubſtinendum præparatum, & affectũ.

Caput X.

Tex. Com. 82.

RELIQVVM eſt, vt de miſtione eadem ratione, ac via contemplemur. Hoc enim tertium eſt de ijs, quæ initio propoſuimus. Conſiderandum autem & quid ſit miſtio, & quid illud quod miſceri poteſt, & quibus rebus conueniat, & quomodo. Præterea autem vtrum ſit miſtio, an eſſe falsò dicatur: nefas. n. eſt admiſtum eſſe alterum alteri, prout quidam aſſerunt. Nam ſi adhuc ſint, quæ ſunt miſta, & non alterata: nihilo magis nunc miſta eſſe inquiunt, quàm antea eſſent, ſed eodem modo ſe habere: altero autem corrupto, non eſſe miſta: ſed illud quidem eſſe, hoc autem minimè: miſtionem autem ijs conuenire, quæ eodem modo ſe habeant. Similiter autem ſi ambobus coëuntibus vtrunque eorum, quæ miſcentur, corrumpatur. Non enim ſunt miſta, quæ omnino non ſunt.

Antequàm ad elementorum naturam exponendam aggrederemur, quod in his libris nobis proponebamus, diximus, quò res melius procederet, exponendum antea eſſe, quid ſit tangere, quid efficere, & pati, quid miſtio. Priora duo iam præſtitimus. Reliquum igitur eſt præſtare tertium, quod nunc facimus. *Eadem autem ratione, & via*, id eſt primum veterum opiniones expendendo, deinde afferendo noſtram; vel eaſdem ferè quæſtiones proponendo, quas in cæteris etiam rebus tractandis proponere ſoliti ſumus. Conſiderabimus enim, *quid ſit miſtio*, id eſt notionem iſtius vocis patefaciemus, *& quid illud, quod miſceri poteſt*, quod nam ſit ſubiectum miſtionis, *& quibus rebus conueniat* non tantum vniuerſè trademus cuiuſmodi ſubiectum miſtionis eſſe debeat, ſed etiam propriè, quæ nam ſint iſta, quæ ſubiici miſtioni queunt; talia enim ſunt, exempli cauſa, humida non lenta; parum enim prodeſt Medicus, qui dicat carnes leues conferre, & non oſtendat, quæ nam ſint iſtæ leues carnes, vt auium, & piſcium ſaxatilium ſexto Ethi. cap. vii. *& quomodo*; cauſas ipſas aperiemus, quibus intercedentibus fit miſtio; ita vt formam ipſius, ſubiectum, cauſas percæpturi ſimus. Accipit autem miſtionis vocabulum propriè; quod idem ſonat, ac temperamentum, vel temperatio. Nam impropriè etiam congeries lapidum miſtio quædam appellari poſſet. Verùm id procedente diſputatione magis patebit. *Præterea autem, vtrum ſit miſtio, an eſſe falſo dicatur.* Quod obiter, & quaſi per tranſennam in aliis rebus tractandis fecimus, vt quæſtioni illi, qua, an res ſit, quæritur, ſatis faceremus, id nunc quodammodo ex propoſito faciendum eſt. Fuerunt enim nonnulli, qui non leui argumento miſtionem exploderent, ac nefas putarent eſſe admiſtum alterum alteri; nam ſi non adſint, quæ miſceri queant, certè nec miſtio locũ ſuum tenere poterat; quippè cum miſtio ſoluta quædam forma non ſit, ſed ſubiectum requirat: quare ne cõniuere, ac diſsimulare videamur, illud quamprimum proponamus oportet. Vides autem, quemadmodum alibi notauimus, id quod poſtremo loco Ariſtoteles proponit tractandum, primo tractare. Argumentum erat huiuſmodi. Si aliqua miſcentur (ſunt autem ſaltem duo, idem enim ſibi ipſi non miſcetur, quare duo eſſe accipimus; idem autem iudicium erit, etiam ſi ponantur plura) ergo ſi aliqua miſcentur, aut cum ſunt miſta, manent eadem, & non alterata; aut vnum quidem manet incolume, alterum corrumpitur; aut vtrũq; corrumpitur: Sed nullum iſtorum verè dici poteſt; ergo nulla ſunt, quæ verè miſceri queãt. Connexum per ſe clarum. Nullum enim modum præter tres propoſitos inuenire poſſumus,

quo

quo aliqua inter ſe miſceantur. Aſſumptum autem ita probatur, ac primum, quod ad primam partem pertinet, minimè ſcilicet quæ miſcentur ambo remanere incolumia. *Si adhuc ſint quæ ſunt miſta, & non alterata, nihil magis nunc ſunt miſta, quàm antea; eodem enim modo ſe habent*, cum dicimus aliqua miſceri, intelligimus illa quodammodo mutari. Quare ſi nullo pacto mutantur, ſed manent incolumia, æque nunc ſunt miſta atque antea erant, quàm coiiſſent; id eſt quemadmodum antea non erant miſta; ita neque nunc miſta dici queunt. Ex quo etiam probatur ſecunda pars aſſumpti, eorũ quæ miſcentur, non poſſe vnum manere incolume, & alterum corrumpi, *altero autem corrupto non eſſe miſta, ſed illud quidem eſſe hoc autem minimè*: non enim ea miſcentur, quorum vnum eſt, alterum non eſt: Quî enim miſceantur inter ſe ens, & non ens? præſertim cum ex communi quadam intelligentia cognoſcamus, *Miſtionem iis conuenire, quæ eodem modo ſe habeant*, id eſt quorum vtrunque ab altero aliquid accipiat, & aliquid illi det; ita parem quodammodo conditionem obtineant; quod de ente, & non ente minimè dicendum eſt. Ergo ſi vnum interit, & non eſt, alterum remanet incolume, & eſt; certè inter ſe miſceri non poſſunt. Reſtat tertia aſſumpti pars, minimè vtrunque eorum, quæ miſcentur, corrumpi; quæ eodem modo probatur. *Sin autem ambobus coeuntibus vtrunque eorum quæ miſcentur, corrumpatur, ſimiliter*, id eſt nihilo difficilius contra dicere poterimus. *Non enim ſunt miſta, quæ omnino non ſunt*, ſed potius dicuntur corrupta. Si igitur, quæ miſcentur, ſunt corrupta; iam non ſunt miſta. Ita omnes aſſumpti partes probauimus. Notandum eſt voces illas *non alterata* videri ſignificare idem, quod non corrupta, quomodo etiam in capite de accretione notauimus dictum eſſe, *& ſubſtantia non eſt alterata*. Neque tamen idem eſt, quæ miſcentur, alterari, & corrumpi. Nam primum verè dicitur, ſecundum falsò. Sed argumentantium eſt confuſè agere, quemadmodũ reſpondentium diſtinctè.

Quæſtio igitur hæc illud poſtulare videtur, vt conſtituamus, quid miſtio à Tex.Com.83.
generatione, & interitu differat: & quid illud, quod miſceri poteſt, ab eo, quod poteſt generari, & interire. Conſtat enim neceſſariò differre, ſi quidem eſt. Quamobrem cum hæc perſpicua erunt: quæ dubitationem inijciebant, facilè diſſoluentur. Minimè igitur materiam igni miſtam eſſe dicimus, neque ardentem miſceri, neque ipſammet ſuis ipſius particulis, neque igni: ſed ipſum quidem ignem generari, illam autem interire: eodemque modo, neque corpori alimentum, neque figuram ceræ miſtam figurare molem, neque corpus, & album, omninoque nec affectiones, nec habitus licet miſtos eſſe rebus. Incolumia enim cernuntur: at verò neque album, & ſcientiam licet miſta eſſe, neque eorum, quæ ſeparari nequeant, aliud quicquam. Hoc verò non rectè dicunt illi, qui omnia interdum ſimul eſſe inquiunt, & miſta eſſe. Non enim cuicunque quoduis miſceri poteſt, ſed vtrunque eorum, quæ miſta ſunt, ſeorſum conſtiterit oportet: affectionum autem nulla ſeorſum.

Tota argumentatio, quam à nonnullis ad auferendam è medio miſtionem allatã expoſuimos, nitebatur diſcrimine, quod inter miſtionem, ac generationem, & interitum verſari deberet. Dicebamus enim quæ miſcentur, minimè interire debere. Quòd ſi diſcrimen iſtud accuratè explicauerimus; facilius vitium iſtius argumentationis depræhendemus, ac diluemos. Intelligemus autem quid differat miſtio à generatione, & interitu, ſi quid interſit inter id, quod miſceri poteſt, & id quod generari, & corrumpi, intellexerimus. Nam vt ſæpè diximus, facilius intelliguntur concreta ipſa, quàm formæ ſolitariæ, vt candidum, quàm candor. Illud enim ſub aſpectum cadit, hic ſola cogitatione comprehenditur. Conſtituamus igitur primũ quid ſit illud, quod miſceri pót. Id autem facilè conſtituemus, ſi quæ miſceri nequeant, excluſerimus. Minimè igitur dicimus *materiam*, exempli cauſa ligna, *miſtam eſſe igni*, igni dum comburuntur, miſceri, ſed ligna quidem corrumpi, generari autem ignem; atque ita à miſtione excludimus illa quorũ vnum interit; *neque ipſammet ſuis ipſius particulis*, neque ſi materia ignis conſtet ex pluribus lignis tanquam partibus, dicimus ligna inter ſe miſceri, ſed omnia interire; & ita à miſtione ea, quæ pariter omnia intereunt

illud

illud autem *neque igni* accipiendũ eſt, prout notat Philoponus, ac ſi dictum eſſet *quemadmodum neque igni*, vt ſcilicet quemadmodum materia non miſcetur igni; ita neque illius partes inter ſe miſceantur, ſed omnino generetur ignis, ligna autem intereant; aut ita poſſumus interpretari, neque materiæ particulas igni miſceri *eodemque modo*, *neque corpori alimentum*, quoniam ſcilicet corpus remanet, alimentum interit; ſic accretio à miſtione diſtinguitur. Verùm non hæc ſolum inæpta ſunt ad miſtionem, ſed etiam illa, quæ omnino manent incolumia; qualia ſunt iſta, *neque figuram ceræ miſtam figurare molem*, non enim dicimus figuram ita informare molem ceræ, vt cum cera miſta ſit; ſed format quidem; alio aũt pacto, quàm per miſtionem; *neque corpus, & album* miſceri.ſ.inter ſe dicimus, *omninoq; nec affectiones, nec habitus licet miſtos eſſe rebus*, id eſt ſubiectis ipſis; intellige autem affectionũ, & habituũ nomine omnia accidentia, & animæ, & corporis, & diuturniora, & minus diuturna ſignificari; affectionũ.n.nomine poſſe ſignificari ẽt formas, & figuras patet ex ix. c. quinti metaph. interprete Alex. Diximus autem iam in miſtione requiri, vt quæ miſcentur, ſeorſum antea conſtiterint, atque cum miſcentur, non omnino incolumia, & inuiolata remaneant. Iſta autem nec ſeorſum conſiſtunt, non enim accidens ſine ſubiecto conſtat; nec amittunt aliquid, quinimo ſubiectum accidente exornatur, accidens ſubiecto nititur. Quare multò minus *album, & ſcientiam licet miſta eſſe*, id eſt vnum accidens alteri accidenti, *neque eorum, quæ ſeparari nequeunt aliud quicquam*; quod de albo, & ſcientia dictum erat vniuerſe præcipiens, ea, quæ per ſe conſiſtere nequeunt, cuiuſmodi ſunt accidentia, neq; inter ſe, neque cum aliis miſceri ſtatuit. Ex quo etiam patet illorum error, qui putarunt, *omnia aliquando ſimul eſſe, & miſta eſſe*, qualis Anaxagoras fuit; de quo primo phy. xxxii. & xxxiii. Non enim videbant, non omnia inter ſe miſceri poſſe, ſed ea tantum, quæ per ſe etiam conſtare queant; *affectionum autem nulla ſeorſum* conſtare ſcilicet poteſt; quare neque miſceri; & tamen in rerum vniuerſitate affectionibus eſt locus. Quare non omnia ſimul miſta eſſe queunt. Excluſimus igitur multa à miſtione, atque ita obiter miſtionem à generatione, ab accretione, ab alteratione diſtinximus.

Tex.Com.84. *Quoniam verò ex entibus, alia quidem poteſtate ſunt, alia autem energia: fit, vt quæ miſta ſunt, partim ſint, partim non ſint: cum energiâ quidem diuerſum exiſtat, quod ex ipſis factum eſt, poteſtate autem aliquid ſit vtriuſque illorum, quæ erant, antequam eſſent miſta, & non deleta. Huc enim ſuperiore ſermone allata dubitatio ſpectabat. Cernuntur autem quæ miſcentur, cum antea diſtincta eſſent, coire, atq; apta eſſe, quæ rurſus disiungantur. Non manent igitur energiâ, veluti corpus, & album; neq; intereunt, neque alterutrum, neq; ambo. Manet enim facultas ipſorum. Quamobrem hæc quidem dimittantur.*

Excluſit ea, quæ miſceri non poſſunt. Nunc qualia ſint, ea quæ ſunt miſta oſtendit, ſimulq; allatam iam dubitationem diſſoluit. Sumit autem illud initium, quod ſæpè non ſine maxima vtilitate ſumpſit, Ex entibus quædam actu eſſe, quædam poteſtate; quæ autem poteſtate ſunt, medium quendam locum inter omnino ens, & omnino non ens obtinent; quod etiam alibi de prima materia diximus, quæ infinita quædam, & pura poteſtas eſt. Hoc igitur probè fixo, dicimus fieri, vt quæ miſta ſunt, *partim ſint* .i. poteſtate, *partim non ſint*, id eſt actu non ſint. Quòd non ſint actu, probamus; ſi eſſent actu; quod ex ipſis factum eſt, non exiſteret actu diuerſum; ſed exiſtit diuerſum; ergo illa actu non ſunt. Aſſumptum perſpicuum; quis enim neget aurum diuerſum actu eſſe ab aëre, & aqua? Nec connexum quidem dubium. Ex pluribus.n. quæ actu exiſtant, non fit verè vnum actu ab illis diuerſum; vt ex pluribus tritici granis fit quidem aceruus; verùm aceruus neq; verè vnum quiddam eſt, nec actu diuerſus à granis; neque enim aliquam aliam ab illis diſtinctam eſſentiam, & ſubſtantiam habet. Quòd autem ſint poteſtate, inde oſtendit, quòd compoſitum ex illis *eſt poteſtate aliquid vtriuſque illorum, quæ antequàm miſcerentur, erant*, id eſt retinet poteſtatem duorum componentiũ, vel omnium, ſi plura, quàm duo ſint, quæ quidem componentia, antequàm miſcerentur, *erant*, actu per ſe conſtabant, *& non deleta*, & idcirco, quoniam retinetur illorum poteſtas, non ſunt omnino perdita, & corrupta; ſunt enim poteſtate: idem enim ſignificat, retineri illorum poteſtatem, & illa poteſtate eſſe. *Huc enim ſuperiore ſermone allata dubitatio ſpectabat*. Videbamus, inquit, in ſuperiore argumentatione, quæ miſta ſunt, non poſſe,

eſſe omnino perdita; contrà autem, cum, ſi eadem manerent, atque ante miſtionem erant, nullo etiam pacto videremus poſſe appellare miſta, dubitare, atque hæſitare cogebamur. Nunc ex allata diſtinctione omnes ſcrupuli tollentur. Quoniam enim, quæ miſcentur, non remanent actu, idcirco non eadem omnino ſunt, atque ante miſtionem erant; quoniam autem remanent poteſtate, idcirco neque omnino ſunt perdita. Huic noſtro decreto ſenſus ipſe teſtimonium dat. Videmus enim quæ nunc miſta ſunt, antequàm coiiſſent, per ſe, & disiuncta conſtitiſſe *aptaque etiam eſſe, quæ iterum diſiungantur*; facillimè enim ex corpore compoſito iterum ſecernuntur componentia, vt ex ligno dum comburitur, ſecernitur ignis & flamma, fumus, qui aër eſt, ſpuma, quæ aqua, cinis, qui terra: quod non fieret, ſi omnino perdita fuiſſent, ac non ſaltem illorum poteſtas incolumis manſiſſet. Ergo neque manent actu, vt corpus, & album; neque omnino corrumpuntur, aut alterutrum, aut ambo; ſed retinent ſuam poteſtatem, de qua re ſuſius in quæſtionibus. *Quamobrem hæc quidem dimittantur*: ſuperiori dubitationi iam ſatis ſecimus; quàmobrem non eſt, quòd ſuper ea ſermonem longius protrahamus. Attendatur ita dici, corpus, & album manere actu; non quòd album per ſe actu conſiſtat; accidens enim non eſt actu, niſi in ſubiecto; ſed quoniam neutrum ipſorum, dum coniunguntur, remittitur, & frangitur, ſed accidens per ſubiectum viget; ſubiectum verò accidente veſtitur.

Annexa autem his dubitatio diuidenda eſt, vtrum miſtio quiddam ſit ad ſenſum. Cum enim, quæ miſcentur, in adeò minutas partes diuiſa fuerint, eoq́ pacto inter ſe collocata, vt vnumquodq́ ſenſum fugiat, tunc miſta ſunt: An minimè, ſed quælibet eorum, quæ miſta ſunt, particula, iuxtà quamlibet alterius eſſe debet? illo igitur ſanè modo dicitur, exempli cauſa, ordeum eſſe miſtum tritico, cum quoduis iuxtà quoduis eſt collocatum. Tex.Com.85.

Diſſoluimus nodum illum, qui dubitare nos cogebat, An omnino miſtio eſſet; itaq; primæ illi quæſtioni ſatisfecimus, in qua quæritur, an res ſit: obiter tñ multa etiam ad naturam miſtionis, & eorum, quæ miſcentur, pertinentia notauimus, vt primo etiam phy. oſtendens Ariſt. qualia ſint principia, & contraria ſtatuens, eadem etiam operà numerũ principiorũ cõſtituit. Sed iam ex propoſito, quid ſit miſtio, docere aggrediamur, initiũ ſumentes à dubitatione quadam, quæ ſuperiori valdè coniuncta eſt; vt voſmetipſi iudicabitis. Ea autem *diuidenda eſt*, id eſt vel explicanda, & diſſoluenda, vel per diuiſionẽ quandam proponenda. Diuiſione quidẽ certè in ea proponenda vtitur. Nam miſtionis natura, vel ſenſu iudicanda eſt, vel alio quodam modo. Si ſenſu, vera fortaſſe erit Democriti opinio, qui, vt narrat etiam Alexan. afferebat *cum quæ miſcentur, in adeo minutas partes diuiſa fuerint, eoque pacto inter ſe collocata; vt vnumquodque ſenſum fugiat; tunc miſta ſunt*, cum minutæ vnius rei particulæ cum minutis alterius particulis ita fuerint confuſæ, vt nullum amplius ex his, quæ miſcentur, diſtinctè cernatur, ſed tantum confuſum, & coagmentatum ex illis, tunc propriè dici poſſunt miſta, proprieq́ue miſtionem ſubiiſſe. *An minimè*, ſin autem minimè hæc miſtionis natura eſt, quam iſti aſſerunt, neque ſenſu iudicari debet, ſed alio quodam modo, fortè vera erat opinio eorum, qui ab Epicuro (potuit autem vetuſtioris alicuius philoſophi eſſe, qui eſſet Ariſtoteli notus) exiſtimantium, elementa ipſa, cum miſcenda ſunt, in indiuidua diſſolui, itaq; diſſolutis, vt quodlibet aquæ indiuiduum cuilibet ignis indiuiduo apponatur, veram miſtionem prodire. Differt hæc ſecunda opinio à priore, quòd in prima, quæ miſcentur, propriã ſeruare formam ponuntur, quàmuis minutatim diſſecentur, in ſecunda autem non ponuntur ſeruare; qm̃ corpora, quæ miſcentur; diſſoluuntur primũ in indiuidua, deinde varia indiuidua coniunguntur; vt Theatrum cum Domo miſceretur, diſſoluta prius vtraque re in lapides. Quamobrem prima ſenſu iudice nitebatur (nam cum amplius ea, quæ miſcebantur, diſcernere nequibat, miſta erant) ſecunda autem rei naturam ſequitur: Tunc enim ſunt miſta; cum deuentum eſt ad verè minimorum, atque indiuiduorum corporum coagmentationem. Quocirca, cum in prima res ſenſu iudicaretur; nihil opus erat quàmlibet minutiſsimam particulam cuilibet minutiſsimæ eſſe appoſitam; ſed ſatis erat, ſi ita inter ſe confunderentur, vt corpora componentia ſenſus diſtinctè percipere amplius non poſſet. Epicurus aũt rei naturã ſpectans cenſebat ſingula aquæ indiuidua ſingulis ignis, & aëris, & terræ indiuiduis eſſe apponenda. Verba autem illa, *illo igitur ſanè modo dicitur, exempli cauſa, ordeum eſſe miſtum*

tritico, poſſunt vtrique opinioni accommodari. Dictio, *illo*, videtur ſignificare priori potius eſſe accommodanda; voces autem illæ, *cum quoduis iuxtà quoduis eſt collocatum*, quibus in ſecunda opinione eſt vſus, videntur indicare exemplum iſtud ad ſecundam potius opinionem referendum. Puto ego ad vtranque poſſe referri. Nam ſi ita *quodcunque*, ſupple tu granum, aut quippiam huiuſmodi, iuxtà quodcunque granum eſt collocatum, vt ſenſus ea grana non diſcernat, primæ opinioni exemplum erit idoneum. Sin autem verè etiam, neque duntaxat ſenſu iudice, quoduis iuxtâ quoduis erit collocatum, ſecundæ optimè conueniet; quamuis quòd grana iſta non ſint indiuidua, omnino exemplum ad priorem opinionem magis pertinere potius arbitrer,

At ſi omne corpus diuiduum eſt, ac corpori miſtum corpus eſt, homogeneum ex.Com.86. *quodlibet cuilibet ſanè appoſitum ſit oportet. Quoniam autem in minima diuiſum eſſe nequaquàm licet, neq; idem cõpoſitio, ac miſtio, ſed diuerſum: conſtat minimè dicendum eſſe, quæ miſcentur, incolumibus exiguis illis partibus miſta eſſe. Compoſitio enim erit, minimè autem temperatio, aut miſtio; neq; pars eandem, quam totum, rationem habebit. Dicimus autem, ſi quid oporteat admiſtum eſſe, miſtum ipſum eſſe homogeneum: & quemadmodum aquæ pars aqua, ita etiam eius, quod temperatum eſt. Quòd ſi ipſa miſtio ſit compoſitio per parua: nihil horum conueniet, ſed ad ſenſum tantum miſta: atq; idem huic quidem miſtum, qui non acutè perſpiciat, Lyncæo autem nihil miſtum: nec diuiſione, nec quòd quæuis particula iuxtà quamlibet. Nefas enim hoc pacto diuiſum eſſe. Aut igitur miſtio non eſt, aut quomodo illam confici liceat, rurſus dicendum.*

Refellit ambas iam propoſitas opiniones, ita tamen, vt primum ſecundam opinionem præcipuè videatur oppugnare, deinde oſtendat, quomodo hæc ſecunda ad primam relabatur; tumque primam etiam confutet. Argumentatio eſt huiuſmodi. Si omne corpus eſt diuiduum, & aliquod corpus cum aliquo alio verè, & propriè commiſcetur, *homogeneum quodlibet cuilibet ſanè appoſitum ſit oportet*, neceſſe eſt partem quamlibet alteri parti ita eſſe appoſitam, vt ſingulæ inter ſe, & cum toto ſint homogeneæ, atque idem nomen, eandemq; definitionem habeant. At vtraque pars antecedentis vera eſt; ergo & verum erit conſequens. Primam quidem antecedentis partem iam ſæpè confirmauimus, oſtendentes, *quòd in minima diuiſum eſſe nequaquam licet*. Satis enim exploſimus corpuſcula illa minima, & indiuidua. Secũda aũt pars antecedentis ex communi quadam loquendi conſuetudine ſatis confirmatur. Omnes enim intelligimus longè differre inter compoſitionem, & miſtionem. Comprobato igitur antecedente Ariſt. non infert conſequens. ſ. partes ſingulas debere eſſe homogeneas, ſed infert illud, quod ex iſto pendet, videlicet, *minimè dicendum eſſe, quæ miſcentur incolumibus exiguis illis partibus miſta eſſe*, in quo ambæ ferè opiniones cõueniebant; quàmuis aduerſus ſecundam, niſi fallor, ſpeciatim iſtud afferatur. Pendet autem, vt diximus, ex conſequente; quoniam cum exiguæ illæ partes ſint corpora, & propterea etiam ſint diuiduæ; mediam partem habebunt, quæ in miſtione remanebit inuiolata, & ſincera; itaque non erit homogenea cum cæteris partibus, & cum toto, atque erit compoſitio, *minimè autem temperatio, aut miſtio* minimè erit natura illa, quæ propriè aut temperatio, aut miſtio appellatur. Iſtam vero naturam ſequentibus verbis magis explicat (res enim erat magni ponderis) inquiens quaſi ex cõi intelligentia. *Dicimus aũt ſi quid oporteat admiſtum eſſe; miſtum ipſum eſſe homogeneum; & quemadmodum pars aquæ aqua, ita etiam eius, quod temperatum eſt.* Ergo aurum, plumbum, argentum propriè dicemus eſſe temperata, & miſta; quoniam quæuis auri pars eſt aurum, quæuis pars plumbi plumbum, quæuis argenti argentum. At, ſi miſtio ſit *compoſitio per parua, nihil horum conueniet, ſed ad ſenſum tantum miſta*: oſtendit, quomodo neceſſario ad primam opinionem relabantur, qui ponunt miſtionem eſſe compoſitionem, & coagmentationem quorundam corpuſculorum; atque ita aſſerunt, miſtum non eſſe verè homogeneum, ſed tantum ſenſui videri; quoniam ille minutiſsimas partes diſcernere non valet. Aduerſus autem hanc opinionem, præter quàm quòd communi illi intelligentiæ, quam de miſtione habemus, repugnat, illud etiam affert; quòd ſi iudicium ſenſus ſequaris, idem interdum miſtum, interdum non miſtum dices. Nam hæbeti ſenſui, & minu-

tas

tas partes non diſcernenti ſi fidem habeas, affirmabis rem aliquam eſſe miſtam; quam, ſi Linceum acutiſsimis ſenſibus præditum, & trans montes etiam inſpicientem interroges, dices eſſe non miſtam. Nam ille quidem minutas iſtas partes diſtinctè agnoſcet, neque eandem, quam totum habere rationem cognoſcet. Hoc eodem argumento, & exemplo vſus etiam Gale. eſt pri. de elementis. Reprehenſa igitur vtraque opinione, primà quidem inconſtantiam ſenſus patefaciendò: ſecundã autem oſtendendo partes illas, quoniam reuera diuiduæ ſunt, non poſſe totas apponi totis, ſed neceſſariò partem mediam eſſe non miſtam, Secundam opinionem, tanquàm probabiliorem rurſus vrgens Ariſtoteles addit, *nec diuiſione, nec quod quæuis particula iuxta quamlibet*, id eſt nullo pacto miſtio poteſt exiſtere illa diuiſione & diſſolutione elementorum in atomos, in qua diſſolutione quæuis poſtea particula iuxta quamlibet apponebatur, hæc enim verba adduntur ad explicandum quid eſſet illa diuiſio, *nefas enim hoc pacto diuiſum eſſe*; non enim conſtant iſtæ atomi, quemadmodum iam diximus, & neceſſariò pars aliqua remanebit non miſta, ſi pars parti apponatur; quoniam omnis pars corporis diuidua eſt in infinitum. *Aut igitur miſtio non eſt*. Non reperientes modum, quo ſatis commodè adminiſtrari miſtio queat, dubitare cogimur, ſit ne in rerum natura miſtio; atqui omnino quæſtiones iſtæ duæ, an res ſit, & quid ſit, mirabiliter inter ſe aptæ, & connexæ ſunt. Nam ſi res eſt, definitionem quoque habeat oportet; ſi non eſt, definitione caret; contraque ſi caret definitione, non eſt; ſi definitionem habet, eſt. Ergo ſi alium modum non excogitamus præter eos, quos à veteribus propoſitos Ariſtoteles examinauit, ac reiecit, locum ſuum miſtio minimè tenere poterit. Igitur *Rurſus*, Id eſt alia quadam via progredientes, atque à capite rem arceſſentes, veram miſtionis rationem tradamus. Notandum eſt vocem illam μίξιν eſſe ambiguam, & interdum ſignificare id, quod cum alio miſcetur; interdum id, quod ex illa miſtione conflatum eſt; illi, qui è Scoto, dicerent miſtum cum his, & miſtum ex his.

Sunt ſanè in entibus, quemadmodum diximus, alia quidem efficientia, alia autem ab his patibilia. Ac reciprocantur illa quidem, quorumcunque eadem materia eſt; ſuntq́ vicißim efficientia, & patibilia. Illa autem impatibilia cum ſint, efficiunt, quorumcunque non eſt eadem materia. His igitur non conuenit miſtio; quamobrem, neque medicina efficit ſanitatem, neque ſanitas miſta corporibus. Tex.Com.87.

Iacit primo fundamentum firmiſsimum, quod ſupra conſtituit; entium alia eſſe efficientia, alia idonea, quæ ab efficientibus patiantur; efficientium autem alia reciprocari cum patibilibus, id eſt viciſsim quoque pati à patibilibus, ita vt patibilia efficientia etiam ſint, & efficientia patibilia; ſunt autem illa, quorum eadem eſt materia; alia autem ſolum efficere, nullo autem pacto pati; ſuntque illa, quorum non eadem cum patiente materia eſt. *His igitur non conuenit miſtio; quamobrem neque medicina efficit ſanitatem, neque ſanitas miſta corporibus*, hæ voces *miſta corporibus*, tùm ad medicinam, tùm ad ſanitatem referri queunt. Medicina efficit quidem ſanitatem, verùm non ita, vt miſceatur corpori; in quo efficit ſanitatem; quoniam medicinæ materies, & ſubiectum anima eſt; at materies corporis non eſt anima; itemque ſanitas, quæ corpus format, efficit aliquid; obit enim actiones ſuas; ſed non miſcetur corpori; quoniam non eadem corporis, & ſanitatis materia eſt; ſed elementa ſunt materia corporis, corpus eſt materia ſanitatis; vt mittam illud, quod initio diximus, affectionem non miſceri ſubiecto. Aut voce ſanitatis, cum ſecundò ponitur, ſanitatem illam ſignificari putemus, quæ in anima medici eſt; quæ quidem efficit ſanitatem in corpore, nec tamen miſcetur corpori: Eò vſque igitur progreſsi ſumus, vt ſciamus miſtionem illis conuenire, quæ quòd eandem materiam habent, viciſsim in ſe agunt, & patiuntur. Tex. com. 88.

Tex.Com.88. *Efficientium autem, & patibilium, quæcunque facilè diuidi queunt, multa quidem paucis, & magna exiguis compoſita, minimè miſtionem præſtant; ſed eius, quod excellit, accretionem. Mutatur enim alterum in id, quod excellit; vt vini gutta mille congiis aquæ minimè miſcetur. Soluitur enim ſpecies, & mutatur in vniuerſam ipſam aquam.*

Exeluſit à miſtione quæ non viciſsim efficerent, & paterentur; Nunc illa excludit, quæ quàmuis in ſe viciſsim agant, & patiaotur (id enim ſignificatur illis verbis *efficientium autem & patibilium*) tamen aut facilè diuidi, & à ſe viciſsim terminari nequeunt, qualia ſunt dura corpora, & non humida, idcircoque lignum lapidi oon miſcetur, aut poſtremò quamuis ſuapte natura ſint viciſsim efficientia, ac patibilia, ſintque benè ac facile diuidua, tamen ita ſe habent, vt vnum loogè excellat alterum. Hæc enim proprie non miſcentur; ſed fit acceſsio ei, quod excellit, alterum autem corrumpitur, & conuertitur in formam eius, quod excellit; vt ſi mille congiis aquæ gutta vini infundatur, noo miſcetur; quoniam gutta vini, quàmuis quà vinum, poſsit agere in aquam, tamen quà ità exigua, in adeò magnam molem non poteſt, ſed propinquam tantum ſibi aquæ partem alterans, atque cum ea forte ſeſe admiſcens, paulò poſt corrumpitur, *ac ſoluitur illius ſpecies* dicit ſignificanter *ſoluitur*. Nam, vt Proteus vinculis, ita materia coercetur formà, quaſi vinculo. Diſſoluto igitur iſto vinculo res intereunt. Fit igitur exigua quædam acceſsio aquæ, minime autem miſtio.

Tex.Com.89. *Sin æquales quodammodo facultates habuerint, tunc mutatur quidem alterum in id, quod excellit ex ſua ipſius natura, verùm non fit alterum, ſed medium, & commune.*

Excluſis illis, quæ minimè miſceri poterant, relinquitur illa eſſe apta ad miſcendum, quæ facultates habuerint equales, *quodammodo*, id eſt non multum diſpares. Volumus enim vnum aliquod ex iis, quæ miſcentur, excellere; verùm non longe, non multum excellere; ita quod minus poteſt, *mutatur quidem in id, quod excellit ex ſua ipſius natura*, amittit aliquam ſuæ oaturæ partem, & induit partem naturæ eius, quod excellit, *verùm non fit alterum*, non corrumpitur omnino, neque conuertitur in id, quod excellit, vt gutta vini conuertebatur in magnam illam aquæ molem, *ſed fit medium quiddam, & commune*, partim ſeruatis illorum, quæ miſcentur, naturis; partim corruptis, vniuerſum corpus, quod ex illa miſtione prodit, eſt medium, & commune illorum, quæ miſcentur; eſt medium ſcilicet, quemadmodum vocant, per participationem extremorum; id enim ſignificatur voce illa *commune*; non tamen eſt communicatio æqualis, vt infra audietis.

Perſpicuum igitur eſt illa eſſe idonea ad miſcendum, quæcunque efficientium habent contrarietatem; quando quidem hæc à ſe viciſsim ſunt patibilia.

Repetit

Repetit illam conditionem quæ maximi ponderis eſt, & in qua reliquæ quodammodo continentur. Nam ſi contraria ſint; pugnare inuicem poterunt; Si pugnare poterunt, non ita vnum præſtabit alteri, vt ſtatim illud in ſui naturam conuertat, ſed facultatem ambo non longe diſparem habebunt, & erunt à ſe viciſsim patibilia. Talem enim nunc intelligo contrarietatem.

Ac ſanè parua paruis appoſita miſcentur magis. Facilius enim, & citius viciſsim mutantur. Quod autem multum eſt, & à multo, tardius id obit. Quamobrem quæcunque ex diuiduis, & patibilibus benè terminari queunt, apta ad miſcendum ſunt. Hæc enim facilè diuiduntur in parua. In hoc enim conſiſtit natura eius, quod bene terminari poteſt. Sic ex corporibus humida maximè ſunt apta ad miſcendum. Nam inter diuidua omnium terminari humidum commodiſsimè poteſt, niſi lentum ſit. Hæc enim ſanè maiorem, atq; ampliorem reddunt molem.

Conditionem illam eorum, quæ ſunt apta ad miſcendum, vt ſcilicet facilè diuidua ſint, attigerat tantum, non autem explicarat. Quare id nunc præſtat; ex quo etiam patebit, quàmuis miſtio non ſit partium eorum, quæ miſcentur, propinqua collocatio, prout veteres cenſuerunt; tamen collocationem iſtam plurimum ad miſtionem conducere. Inquit igitur puſilla puſillis appoſita melius miſceri, quàm magna magnis. *Facilius enim, & citius viciſsim mutantur*, id eſt puſilla à puſillis, quoniam ſe magis tangunt; actio autem, & perpeſsio fit per tactum; magna autem corpora magnā craſsitiem habent, ad cuius intimas partes non ita facile, & citò perueniri poteſt, ſed tarde, primò ſcilicet alterando extimas partes, deinde paulatim intimas. Hinc ſequitur *ex diuiduis, & patibilibus* cuiuſmodi ſunt res omnes infra Lunam, *quæcunque benè terminari queunt*, id eſt humida non lenta, vt ipſemet exponet, aptiſsima ad miſcendum eſſe. *Hæc enim facilè diuiduntur in parua; in hoc enim conſiſtit natura eius, quod benè terminari poteſt*. Illud vocamus facile ad terminandum; quod facile verſari quouis modo, & diuidi poteſt. Quod facile verſari, & diuidi quouis modo poteſt, eſt aptiſsimum miſtioni; ergo id quod vocamus facile ad terminandum, id eſt humidum non lentum, eſt aptiſsimum miſtioni. Humida enim lenta, cuiuſmodi ſunt oleum, & pix, ſi iuxta ponantur, *maiorem atque ampliorem reddunt molem*, verùm, ſupple tu, non ſeſe commode penetrant, neque ob lentorem facile in exiguas partes diſſecantur. At humida non lenta aptiſsima, vt diximus, ad miſcendum ſunt. Ita igitur poſſumus vniuerſam argumentationem concludere. Humida non lenta bene, facileque terminari queunt; quæ bene terminari queunt, facile diuiduntur in parua; quæ facile diuiduntur in parua, facilius inter ſeſe agunt, & patiuntur; quæ commodiſsime inter ſeſe agunt, & patiuntur, aptiſsima ad miſcendum ſunt; ergo humida non lenta aptiſsima ad miſcendum ſunt.

Cum autem vel tantùm alterum patibile, vel vehementer, alterum autem vix; aut nihilo amplius, quod ex ambobus miſtum eſt, aut exiguum. Quod in ſtanno, & ære vſu venit. Habentur enim non nulla, quæ blæſa quodammodo inter ſe, atq; ancipitis naturæ ſunt. Cernuntur enim quodammodo, & quæ leuiter miſta ſint, & quaſi alterum quidem capax, alterum autem ſpecies. Quod & in his euenit: ſtannum enim tanquàm affectio quædam ſit æris ſine materia, pœnè euaneſcit, & miſtum abit, colorans duntaxat. Hoc idem alijs etiam vſu uenit.

Repetit illud, quod iam ſtabilitum eſt, requiri pares ferè vires in iis, quæ miſceri debent Scitis autem vos hanc eſſe Ariſtotelis conſuetudinem, vt dum aliquid videtur repetere, multa tamen addat, ac maximè neceſſaria. Quoniam igitur ſunt quædam, quorum vnum ita alterum excellit, vt tantum efficiat, non autem patiatur; atque hæc non miſtionem, vt diximus, ſed generationem, & interitum præſtant; alia autem ſunt paribus ferè prædita viribus, & facilia ad terminandum, quæ miſtioni ſunt aptiſsima; poſtremò etiam nonnulla habentur, quaſi mediæ, & ancipitis cuiuſdam naturæ, vt neque omnino diſpares, neque ſatis pares vires habeant, hæcque partim dici queant miſceri, partim verò minimè; idcirco differentia hæc ab Ariſt. ne quid, quod ad hanc rem pertineat omittatur, nunc exponitur. Nam ſi ſit *vel tantum alterum patibile, vel vehementer, alterum autem vix; aut nihilo amplius, quod ex ambobus miſtum eſt, aut exiguum*. Hæc ita inter ſe reſpondent, vt ſi alterum tantum ſit patibile nihilo fiat amplius, quod ex ambobus miſtum eſt; ſin alterum ſit quidem patibile vehementer, ſed tamen exiguum quiddam agat; exiguum etiam & parum magnitudinis acquirat; atq; ita erit miſtio quædam, fiet enim ex compoſitione illa paulò maior moles, verùm imperfecta, & inchoata, qualis in ſtanni, & æris coagmentatione cernitur, vt audies. *Habentur enim non nulla quæ blæſa quodammodo inter ſe, & ancipitis natura ſunt*, quaſi dicat. Ne mireris reperiri inchoatam iſtam, & quaſi dimidiatam miſtionem; ſcito enim multa alia eſſe ancipiti quadam natura prædita, vt Zoophyta inter plantas, & animalia, Cocodrillum inter animalia nantia, & terrena. Vocantur autem hæc blæſa; quoniam quemadmodum blæſi, & balbi homines loquuntur quidem ferè, ſed non expreſſe, atque articulatè; ita res iſtiuſmodi ad integram, & expreſſam quodammodo naturam non perueniunt. Nam vt de miſtione dicamus, de qua nunc agimus, *cernuntur quodammodo, & quæ leuiter miſta ſint*, cernimus nonnulla, quæ non veriſsimè, ſed ſuperficie tenus miſcentur, *& quaſi alterum quidem capax, alterum autem ſpecies*, quod ſatis ſigni eſt, non eſſe veram miſtionem, ſed vmbram potius, atque imaginem miſtionis: nam cum alterum ſeſe habeat, vt materies, alterum vt forma, propriè, & perfectè miſceri dici nequeunt. Dictum enim antea eſt ſpeciem, & habitum non miſceri cum ſubiecto. Id euenit in ſtanno, & ære: ſtanni enim exigua portio, ſi ſimul cum magna æris copia coquatur, quaſi materiam propriam, propriumque corpus non habeat, ſed fit affectio quædam æris, *pœnè euaneſcit, & miſtum abit*, id eſt dum per cocturam miſcetur æri, difflatur, atque ferè euaneſcit, *colorans duntaxat* intellige tamen non omnino duntaxat, ſed ferè ſolum colorare. Nam fit etiam exigua quædam ipſi moli acceſſio. Quà igitur ſtannum eſt quaſi affectio æris, cum pœnè euaneſcat, quando cum ære coquitur, illi non miſcetur; at quà exigua etiam illius ſubſtantiæ pars remanet, atque nonnihil auget molem æris, miſcetur, licet blæſe, & leuiter. Attende loquutione iſta, fieri amplius, quod ex ambobus miſtum eſt, ſignificari miſtionis naturam; quaſi neceſſario in miſtione requiratur incrementum molis; & vbi hoc non adeſt, nulla fit miſtio, vbi leue incrementum, leuis etiam, & imperfecta miſtio. Totum enim maius eſſe partibus debet. Verum id in quæſtionibus.

Ex iis igitur, quæ diximus, conſtat, & eſſe miſtionem, & quid ſit, & qua ex cauſa, & qualia ex entibus ſunt ad miſcendum apta: quandoquidem habentur nonnulla, quæ à ſe mutuò pati poſſunt, & facilè terminari, & diuidi. Hæc enim, neq; cum miſta ſunt, corrupta eſſe neceſſe eſt, neq; tamen eadem ſimpliciter eſſe, neq; ipſorum miſtionem eſſe compoſitionem: neq; ad ſenſum. Sed illud quidem ad miſcendum aptum erit, quod facile ad terminandum cum fuerit, patibile, & efficiens erit: atq; hoc ipſo aptum ad miſcendum. Ad homonymum enim, quod eſt aptum ad miſcendum. Miſtio autem eorum, quæ ad miſcendum ſunt apta, alteratorum vnio.

In epilogo inquit Ariſtoteles, quæſtionibus initio huius capitis propoſitis ſatis; ſuperq; factum eſſe. Nam & oſtendit eſſe miſtionem argumentis, quæ illam tollebant, confutatis; *& quid ſit*, quòd.ſ.elici definitio queat notionem vocis aperiens ex tribus illis conditionib. memoratis, quòd quæ miſcentur, per ſe queant conſiſtere, quòd incolumia maneant, nec tamen omnino inuiolata, quòd quælibet pars miſti miſta ſit; *& qua ex cauſa*, quòd.ſ.ea, quæ

miſcen-

miſcentur, eandem habent materiam, ſunt viciſsim efficientia, & patibilia, æqualibus ferè viribus prædita, ac facilè diuidua; *& qualia ex entibus ſunt ad miſcendum apta*, declarantes cauſas miſtionis, quoniam miſtio, vt reliquæ omnes affectiones, habet in ſubiecto incluſas cauſas: declarauimus enim, quæ miſcentur, eandem habere materiam, & reliquas conditiones, quas antea recenſuimus, & ipſe repetit inquiens, *habentur enim nonnulla, quæ à ſe mutuò pati poſſunt, & facilè terminari, ac diuidi*, quibus verbis etiam ſignificatur non longè diſparibus eſſe viribus; cæteroqui non facilè à ſe mutuò paterentur; ſed quod longè excelleret difficillimè, quod ſuperaretur, facillimè pateretur; idcircoque addit. *Hæc enim neque cum miſta ſunt, corrupta eſſe neceſſe eſt, neque tamen omnino eadem eſſe*. Talia, inquit, ſi conſtituantur, quæ miſcentur, optimè commuoem, quam omnes ferè animis præcæpimus, miſtionis notionem tuebimur, vt neque corrumpantur, quæ miſcentur, neque omnino inuiolata maneant, ſed per mutuam effectionem, & perpeſsionem proprii nonnihil amittant, nonnihil etiam alieni acquirant; neque cogemur dicere *ipſorum miſtionem eſſe compoſitionem, neque ad ſenſum*, id eſt eſſe quandam partium minimarum propinquam collocationem; quæ partes cum à ſenſu non diſpiciantur, ſed totum ipſum confuſum duntaxat appareat, idcirco videri miſtionem eſſe, cum tamen verè minima illa maneant inuiolata, & non miſta, quemadmodum veteres cogebantur dicere; ſed verè miſtio erit, quòd nulla tàm exigua pars eſt, quæ non aliquid accipiat, & aliquid det alteri; idcircoque inquit. *Sed illud quidem ad miſcendum aptum erit, quod facile ad terminandum eum fuerit, patibile & efficiens erit, atque hoc ipſo aptum ad miſcendum*. Vides aptitudinis iſtius ad miſcendum, in ſubiecto ipſo cohiberi cauſam efficientem; at miſtionis ipſius in cœlo, vt audies. Illa autem verba *ad homonymum. n. quod eſt aptum ad miſcendum*, niſi ſcriptura deprauata ſit, ita intelligentur, vt quemadmodum putat Philoponus, homonymum pro ſynonymo poſitum fuerit; notat autem Alexander ex Ariſtotele vii. Metaph. com. xxxix. homonymum ſi communius ſumatur, continere etiam ſynonymum; ergo iſtis verbis illud ſignificabitur, eoquòd ea, quæ miſcentur, cognomina, & vniuoca ſunt, idcirco ſimul efficere, & pati, terminare, & terminari, omninoque apta eſſe ad miſcendū. Aut hoc ſignificabitur, illud eſſe aptum ad miſcendum, ex quo cū aliis confuſo poteſt fieri quiddam, quod homonymum ſit, id eſt omnes partes idem nomen, eandemque rationem habeant; quæ ſententia eſt optima; & fortè legendum, vt legit D. Thomas *ad omiomerum*. Poſtremò finem illuſtrem huic libro imponens, quod, & in xii. Metaphy. & alibi obſeruauit, exprimit definitionem, & inquit miſtionem eſſe eorum, quæ apta ad miſcendum ſunt, alteratorum vnionem; de qua definitione, omninoque de ipſius miſtionis natura multa nobis ſunt dicenda.

QVÆSTIONES IN DECIMVM CAPVT.

1 An aqua cum vino miſceatur ex com. Philoponi cxxxii.
2 Quomodo diuiſio rerum in minutas partes ad miſtionem conferat ex com. Philoponi cxxxvi.
3 Tota de miſtione quæſtio integrè explicata.

1 *An aqua cum vino miſceatur ex com. Philoponi cxxxij.*

NOtauit ſæpè Philoponus miſtionis vocem multiplicem eſſe; ac præcipuè in primum de anima, vbi diſputatur, an anima conſtet harmonicis numeris, inquit triplicem eſſe iſtius vocis notionem. Interdum enim ſignificat compoſitionem illam quæ fit ob mutuum plurium rerum tactum, nullo pacto illorum natura mutata; interdum illam, quæ vi oculorum quorundam operâ fit; interdum temperationem, quæ quidem fit per mutuam rerum, quæ miſcentur, effectionem, & perpeſsionem; de qua nobis in præſenti eſt ſermo inſtitutus; ita vt temperatio, quæ græcè dicitur κρᾶσις, idem ſit, quod miſtio propriè ſumpta. Notat autem Alexander in Libro de miſtione; cum miſtionis nomen interdum ſignificet compoſitionem, quæ fit per plurium rerum ſine vlla perpeſsione mutuum tactum, ſemper tamen ita intelligi, vt rerum diſsimilium compoſitio fiat. Nam ſimilium aceruus, vt granorum tritici, compoſitio tantum eſt, non miſtio; diſsimilium autem, vt tritici, & farris, non ſolùm compoſitio, ſed etiam miſtio quædam. Veræ autem miſtionis exemplum affert

fert ſemper Alexander in toto illo libro compoſitionem aquæ cum vino; ac Philoponus in hoc com. cxxxii. perſpicuè cum veræ miſtionis notionem ex communi hominum intelligentia ſumeret, dicebat omnes, cum aqua vino adiungitur, vocabulum miſtionis, ac temperationis vſurpare; at cum lapis lapidi annectitur, compoſitionis. Ergo de Græcorum ſententia dubitandum non eſt; quin aqua cum vino veriſsimè miſceatur; quinimo iſtud idem veræ miſtionis exemplum affertur etiam ab Ariſt. pri. lib. de generatione animalium cap. xviii. & ſecundo lib. cap. vi. Et quàmuis id Auerroes in paraphraſi negare videatur; tamen ſi quis illum accuratius legat, poterit intelligere hoc negari ab illo, quod etiam negatur ab Ariſtotele, guttam aquæ miſceri cum vino. Tunc enim non ſequitur miſtio ex defectu proportionis; quæ proportio ſi adfuiſſet, miſtio quoque ſequuta eſſet. Quòd ſi negat Ariſt. alimentũ miſceri cum eo, quod nutritur; intelligas de eo alimento, quod miſtum eſt; cuiuſmodi maiorem partem eſſe conſueuit. Panis enim, & vinum ſuam formam amittunt, cum in ſubſtantiam membri nutriendi conuertuntur. Simplicia autem, quæ erant in miſto, non omnino corrumpuntur, ſed potius agglutinantur ſimilibus ſibi elementis, & fiunt vnum cum illis; quemadmodum ſuperius docuit Ariſt. in tex. lxxi. atque ita, aut reparant, aut augent id, quod nutriendum erat. Ergo panis non miſcetur cum membro, ſed elementa, quæ erãt in pane certo quodam modo miſta, cum debent euadere materia membri, alio quodam modo temperantur, ita vt ad idem temperamentum cũ membri temperamento reuocentur.

2 *Quomodo diuiſio rerum in minutas partes ad miſtionem conferat ex com. Philop. cxxxvi.*

DVbitat Philoponus, ecquid cauſæ ſit, quàmobrem facilius miſceantur corpora diuiſa in minutas partes, quàm tota, atque integra. Videtur enim quodammodo perturbari analogia; quæ quidem poſtulat, vt qualis ratio eſt partis ad partem, talis ſit totius ad totum. Quamobrem ſi ſimplum, exempli cauſa, in ſimplum commodè ageret, & duplum in duplum nihilo incommodius, Ariſt. ſanè vii. phy. xxxv. & xxxvi. huiuſmodi analogiam perſpicuè ponebat, cum diceret, ſi virtus aliqua mouet in ſpacio vnius horæ per aliquod interuallum, duplam virtutem per idem interuallum moturam in dimidio horæ. Ergo cum duplicata mole duplicetur virtus, vt ex vna & altera libra plumbi ſi componantur, fiet pondus duarum librarum, certè nihil opus erat, quæ miſceri debent, in exiguas diuidi partes. Integra enim tanto maiorem habuiſſent agendi vim. Reſpondet Philoponus, vbi requiratur non vnius generatio, & alterius interitus, ſed vtriuſque reciproca quædam alteratio, debere vtrunque in minutas partes diuidi; quò facilius ſeſe tangant. Verùm quoniam non ſatis videtur infirmare vim argumenti, dico ego naturalem philoſophum vti interdum conſiderandi ratione mathematica; quod nos admonuit Alexander in præfatione in Priora analy. atque id ſanè cernitur in regulis illis ſeptimo phy. poſitis. Nam ſi Mathematicè res conſiderentur, veriſsimæ illæ ſunt; verumtamen in materia conſideratæ non vſquequaque: non enim ſemper creſcente mole creſcit etiam tantundem vis agendi in maius interuallum, aut in minori tempore. Rerum enim naturà conſtantium ſunt certi quidam in agendo termini, qui non ſemper creſcunt creſcente mole. Igitur applicatio facilior eſt in cauſa, cur, quæ diuiduntur in minores partes, ſtatim ſeſe tangant, mutuoq́; ſe alterent, & alterentur.

3 *Tota de miſtione quæſtio integrè explicata.*

D.Thomas, & Scoti opinio.

D. Thomas ad finem xxiiii. lectionis, quæ digreſsio ponitur etiam in opuſculis pro opuſculo xxx. & Scotus in ſecundum ſententiarum diſt. xv. cenſent elementa, cum ad miſtionem accedunt, interire, generari autem nouam formam, ac nouam qualitatem, quæ æquè ſimplices ſunt, atque quælibet ex extremis; ſed dicuntur mediæ, quòd habeãt conuenientiam cum extremis, ac facultate contineãt extrema. Quibus argumentis ſuam ſententiam confirment, intelligetis, cum aduerſus Arabum, & Græcorum ſententias argumentabimur. Adducunt autem nonnulla aduerſus ſe argumenta quibus reſpondere nititur Scotus. Nam D. Thomas ea ſilentio putauit obruenda. Primum eſt autoritas Ariſtotelis in definitione miſtionis. Miſtio eſt miſcibilium alteratorum vnio; ſi alteratorũ; ergo non corruptorum; ſi vnio; ergo entium: nam corrupta non vniuntur. Item primo de cœlo vii. & viii. miſtum mouetur ſecundum dominans in eis ſimplex; ergo ibi adeſt ſimplex; vbi enim eſt effectum, id eſt motus ſimplex, ibi etiam cauſa, id eſt corpus ſimplex.

Argumenta, quæ Scotus aduerſus ſuam opinionem affert

Item qualitas elementi non eſt ſine elemento, quod colligit Scotus ex Ariſtotele ſecundo

de anima cxiii. vbi ſcribitur humorem aqoeum non eſſe ſine aqua; ergo ſi in miſto ſont qualitates elementi, vt certè ſunt, ibi etiam aderit elementum. Prætei ea ex libro de morte, & vita doplex eſt in rebus caducis interitus, alter ab externo principio, quæ dicitur extinctio; alter ab interno, quæ dicitur tabes, aut putredo. Non eſſet autem internus interitus, vbi non eſſent diuerſæ ſubſtantiæ, vna efficiens, altera patiens. Idem enim à ſe ipſo minimè patitor. Præterea dicebat Auerroes tertio de cœlo lxvii. elementum eſſe ex quo manente generator aliquid, quod habetis v. metaph. iiii. Ergo exuent planè ſimplicia natoram elemẽtorum, niſi maneant in miſtione. Poſtremò non erit ordo inter formas, ſed materia æquè proximè accipiet formam miſtionis, atq; formam ſimplicium; at ſpecies rerum ſeſe habent ſicut numeri octauo metaphy. x. Ad primam autoritatem inquit Scotos, miſtionem eſſe verè corporum alteratorum; quoniam antequàm miſtio fieret, ſimplicia ita ſunt alterata, vt etiã fiot corrupta; eſt autem vnio, id eſt generatio vnius nouæ formæ; qoam tamen ſequitur cõuenientia cum formis corruptis elementorum; idcircoq; dicitur vnio. Vides quàm ſeriò balbotientem faciant Ariſtotelem, atque in definitione quidem, quæ maxime proprias voces requirit; ac ſanè dicendum potius erat erraſſe Ariſtotelem, quàm ita inæptè loquentem inducere. Nam dicitur quidem interdum ſubſtantia alterari, at cum ſimpliciter, & abſolutè in definitione enunciamus alterata, nunquam intelligere debemos corrupta; atque vnio eſt rerum, quæ ſont; quis dubitet? Similis reſponſio eſt ad ſecundam autoritatem. Miſtum mouetur ſecundum dominans in eis ſimplex, id eſt mouetur à qualitate ſua, quæ tamen magis conuenit eum vna ex qualitatibus ſimplicium corporum, quàm eum aliis. Atque hic ille erit Ariſtoteles, qui Platonem, & veteres philoſophos reprehendat eo nomine, quòd parùm propriè loquerentur. Quare, vt rectè Achillinus dicebat lib. ſecundo de elementis articulo iii. eò nos adducunt, vt credere debeamus, Ariſtotelem, neque Grammaticam, neq; Logicam, neque Philoſophiam tenuiſſe. Ad tertiam autoritatem eodem pacto. In miſto non eſt qualitas elementi, ſed ſimilis; idcirco ſat eſt, quòd habeat formam ſimilem formæ elementi. Reſponſio maximè falſa. Nam ſenſus perſpicuè cognoſcit eandem graoitatem, eũdem calorem; quare multiplicandæ erunt primæ qualitates præter omne ſenſus iudicium, cui de his rebus maxima fides eſt habenda. Reuera tamen argumentum parùm firmum eſt, vt ibidem notauit Achillinus. Nam Ariſtoteles loquebatur de humore aqueo non infixo in miſto, ſed aſperſo, qui verè ab aqua pendet. Ad illud de interno interitu, inquit Scotus, ipſum animantium eſſe proprium, in quibus eſt compoſitio variarum partium, quarum vna alterã alterare, & euertere poteſt, vt nimium cerebri frigus calorem cordis: aut etiam eadem pars ex ſe ipſa poteſt marceſcere, quoniam continenter fluit, neque ita vnquam perfecta reparari poteſt, atque ea erat, quæ eſt amiſſa; quare ſemper fit aptior ad fluendum, ſemperq; minus perfecta reparatur; ex qoo taodem non eſt aptum ſubiectum animæ; & ſequitur interitus. Verumtamen Ariſtoteles oon modò in cæteris inanimis, verùm etiam in ſimplicibus interitum ex cauſa interna poſuit; quemadmodum in igne tertio de cœlo 52. Ac libenter audirem ab illo, quomodo partes animatæ fluant: nam ſi per actionem caloris in homorem; cũ eædem cauſæ in miſtis inanimis ſint, idem etiam effectum conſequi debebit. Verùm hac de re, quoniam pulcherrima, & ſcitu digniſſima eſt, infrà copioſius. Ad argumentum Aoerrois ex elementi definitione ductum, reſpondet definitionem illam materiæ tantum primæ conuenire; quod Alberto etiam, & Gregorio placuit. Verùm Ariſtoteli minimè placere poteſt; qui ſecundo phy. cum tex. xxviii. materiam definiuiſſet id ex quo fit aliquid, cum inſit, xxxii. tex. corpora ſimplicia ad materiam refert; & v. metaphy. iii. & iiii. vbi perſpicuè ponit aliqua corpora eſſe elementa. Ad vltimum inquit ſeruari ordinem, non quòd forma ſimplex intercedat inter materiam, & formam miſtionis; nam hæc nullius rei interuentu materiam format; ſed quòd prius materia formatur formà elementi, quàm formam miſtionis queat accipere. Cuius ego rei, quàmuis à Buccaferrea etiam concedatur, nullam cauſam diſpicio. Cur enim ſi forma miſtionis eſt æquè ſimplex, ac forma elementi, itemq; illius ſocia qualitas, non poteſt per efficientiam alicuius miſti corporis extundi ex materia forma ſimilis? Cur enim prius educatur forma elementi, ſi hæc nihilominus abire debet? optare iſtud eſt, non diſputare. Omnino aut eodem momento quo forma miſtionis educitur, qualitates illæ elementorum, qoæ materiam præparabant, euaneſcunt, aut paulò antea. Si antea, nullo pacto poterant afficere materiam, vt forma miſtionis educeretur; iam enim abierunt formæ autem apud peripateticos nulla alia ratione educuntur, quàm ob materiæ præparationem, & culturam. Sin eodem momento; cum quæ diſponunt materiam ad illam recipiendam, neceſſe ſit maximè affinis, & coniunctæ naturæ eſſe, cur non etiam remanent illa receptа? ſimile iſtud eſſet, ac ſi Princeps aliquis, cum amicorum operà regnum adeptus eſt, illos

Reſpõſiones Scoti non ſatiſfaciẽt

fortunis omnibus, ac vita priuaret. Quod improbitate hominum nonnumquàm accidit; in naturæ bonitatem nullo pacto cadit.

Opinio Bononienſium.

Secunda autem eſt opinio Ludouici Buccæferreæ, quam plurimi ex Iuniorib. ſequuti ſunt, quam putant etiam Alexandri, & Philoponi eſſe, Verùm quàm longè errent, infra conſtabit. Exiſtimant igitur cum ex elementis fit miſtum corpus, non quidem corrumpi tota elementa, ſed formas corrumpi, qualitates autem præſertim primas remanere; atque harum propriè eſſe miſtionem; ex qua diſtinctione omnia conantur argumenta aduerſariorum refellere: probabilior videtur iſta opinio; quoniam Ariſt. inquit manere facultates ipſorũ, & virtutes; quas quidem iſti accidentia putant, Sed hoc illis vincendum erat. Nos enim apud Ariſtotelem, & Græcos ſemper obſeruauimus, nomine primarum qualitatum, & virtutum formas ſignificari; cæteroqui indiligentiæ condemnandus Ariſtoteles, & conturbationis; qui quarto meteur. generationem ſubſtantiæ per hæc accidentia definiat; & in libro de morte, & vita cap. xiiii. & ſemper ab his proficiſci actiones velit, quod formæ proprium eſt. Alexan. autem ſententia perſpicua eſt. Locus ex quarto quæſtionum naturalium cap. iiii. quem quidem contra afferunt, pro nobis ſine dubio facit. Nam inquit, vt ſecuri, quod ad ſubiectum pertinet, nihil eſt contrarium, ſed quod ad qualitates in quibus eſſe habet, ita elementa in materia conuenire, in qualitatibus à quibus habent eſſe, aduerſari; & pro abſurdo habet elementa non eſſe contraria.

Confutatio iſtius opinionis.

Sed ad Ariſtotelem reuertamur. Cur ſi ſolæ qualitates manent, dixit, quæ apta ſunt ad miſcendum, per ſe conſiſtere, & rurſus ſegregari poſſe; idque ex nomine ipſo miſtionis patet? Verè omnino clamabat Auerroes tertio de cœlo lvi. *nulla obliuio eſt maior iſta, quod cum aliquis perſcrutatur de cauſa alicuius rei, & dat cauſam deſtruentem intentionem nominis illius rei*. Miſtionem omnes ex communi quadam intelligentia eſſe corporum cognoſcimus; affectiones inquit Ariſtoteles non miſceri; nunc tamen eò res rediit, vt qualitatum duntaxat, non ſubſtantiarum eſſe miſtionem afferamus. Accuratè legas tex. 49. ſecundi libri, nihil clarius deſiderabis. Probat enim terram (non dico qualitatem terræ) eſſe in miſto, & aquam; quoniam ſine aqua terra decideret. Id expectu quo pacto qualitatibus accommodent. Qualitas enim nullo pacto poteſt decidere; ſed corporum id peculiare eſt. Deinde tertio de cœlo lxvii. planè ſcribitur, ſimplicia corpora eſſe materiam compoſitorum; atque ea de cauſa non eſſe figurata. Reſpondet Buccaferrea Ariſtotelem argumentari ex hypoteſi Platonis, qui cenſebat elementa manere in miſto. Semper cum aliam non habent diſſoluendi rationem, ad iſtam ſacram anchoram confugiunt, argumentari Ariſtotelem ad hominem. Sed legatis verba Ariſtotelis: facilè intelligetis ipſum ex ſua ſententia loqui. Inquit enim naturam rerum hoc ipſum nobis declarare, quod ratio ſuadebat; idcirco elementa carere figura; vt cum fiunt materia compoſitorum, quamlibet figuram poſſent accipere, quemadmodum etiam in ſe ipſa vertuntur mutatione propriarum differentiarum manente materia. Ad aliud Ariſtotelis teſtimonium ex ſecundo de anima lii. rationem reddentis, cur nobis quatuor inſita elementa non ſentiamus, reſpondent qualitates loco elementorum eſſe intelligendas; quod maximè abſurdum eſt, vt cum dicimus ineſſe ignem, & terram, intelligamus calorem, & ſiccitatem. Sed mittamus has innumerabiles autoritates, quibus eodem modo occurrunt, id eſt non ſuam ſententiam ad ſententiam Ariſtotelis aggregant, ſed ſententiam Ariſtotelis velit nolit ad ſuam. Sed nos vtamur teſtimonio illo, quod ex lxxxix. textu collegimus, quod ex miſtione reſultat; fieri maius ſingulis iis, quæ miſcentur quod optimè ab Alexan. explicatur, atque addit; In quibus æqualis remanere videtur magnitudo, in illis nullo pacto eſſe corporũ miſtionem. At ſi qualitates tantum remanerent; tantum abeſt, vt maior fieret moles corporis ex miſtione reſultantis, vt minus potius euaderet. Qualitates enim locum non occupant; & ſi ignis corrumpitur, qui ſubſtantiam habet maximè raram, remanente duntaxat caloris portione, poterit denſius corpus reſultare, & quodammodo minus. Ita multis modis euertunt communem notionem miſtionis. Idcirco non dubito ego, quin aqua cum vino temperetur; quoniam & cæteræ miſtionis conditiones adſunt, & præterea hæc; quòd totum fit amplius.

Quòd aqua dum miſcetur vino nõ vertatur in fumu

Buccaferrea, & qui ab illo, afferentes aquam conuerti in fumum à vino, nimis euidenter mentiuntur. Creſcit enim moles ipſa; quod non fieret, ſi aqua abiret in fumum. Quòd igitur Ariſtoteles perſpicuè aſſerit in miſto corpore remanere elementa, quòd natura idipſum clamat, ſpecies rerum, quaſi numeros nobis oſtendens, & elementa ſine certa figura effingens, vt omnem in miſtione accipere figuram queant, quòd hæc inſita nobis miſtionis notio ſit, vt quæ miſcentur, non corrumpantur (& corpora, non qualitates ſolæ ſunt illa, quæ miſcentur, vt Ariſtoteles non modo hic, ſed etiam in libro de ſenſu, & ſenſili cap. de ſapore dixit) quòd poſtremò quæ ex miſtione reſultant, maiora ſint ſingulis iis, quæ ad miſtionem accedebant, pro comperto habeo falſam eſſe iſtorum opinionem.

Oppoſita

Oppoſita his opinio Stoicorum eſt, in miſto remanere elementa integra, tùm formis, tùm qualitatibus, ita planè, vt in vero temperamento corpora ſimplicia tota per tota viciſsim extendantur integra, atque inuiolata permanentia; Ne id mirum videatur, afferunt exemplum thuris; quod cum incenditur, maximè extenſum ſuam tñ naturã, & qualitatem ſeruat; Afferũt exemplum animæ, quæ per totum corpus ſe extendit, cum tamen ipſa quoque propriam ſubſtantiam, & hypoſtaſin habeat; afferunt exemplum ignis, qui totus per totum ferrum diffunditur ſe cuſtodiens incolumem; quinimo inquiunt coniunctionem plurium rerum maximè ad extenſionem illam conducere, vt multorum coniunctionem ad onus ferendum, vel ad nauim impellendam. Sic aurum per admiſta quædam medicamenta plus extenditur, quàm vt ſola ipſius natura poſſet. Hæc opinio eſt Stoicorum, quæ minimè peripateticis, vt audietis, placet. Buocaferrea autem videns Galenum apertè ſentire, elementa manere in miſto, quod patet ex primo de temperamentis, vbi tota corpora per tota miſceri ſolius Dei, & naturæ, non artis eſſe inquit, & ex aliis ſexcentis locis, inquit Galenum dubium atque incertum fuiſſe, vtrum Stoicis potius, qui corpora miſceri volebant, an Ariſtoteli, qui accidentia, aſſentiretur; quod ex primo de morbis curandis videtur accæpiſſe. Sed non rectè intelligit. Stoici enim confundebant ſubſtantias eo pacto quo diximus, & corporum penetrationem ponebant, quod optimè euertit Alexander. Ariſtoteli autem placet qualitatum fieri miſtionem. At qualitatum nomine apud ipſum formæ, non accidentia ſignificantur; idque Galeno maximè probatur. Aduerſus Stoicos, illa de multis, quæ affert Alexander, afferamus, fore, vt plura corpora ſeſe extendentia, aut tangant tantum, quod ipſi nolunt; aut vnum euadentia eundem locum occupent; quo nihil abſurdius cogitari poteſt. Tùm illud cernimus, cum aliqua miſcentur, ſeſe diuidere; quod non fieret, ſi tota per tota extendi poſſent; præterea non maius, vt dicebamus, fieret corpus; quomodo ferrum ignitum, non idcirco quòd ignitum eſt, euadit maius. Verùm hæc ab Alexandro copioſè dilucideque diſputantur.

Opinio Stoicorũ

Non benè Stoicorum, & Galeni ſententiam à Buccaferrea fuiſſe perceptam.

Aduerſus Stoicorum opinionem.

Succedit opinio Auicennæ, qui, vt initio canticorum apparet, de ſententia Hippocratis ſtatuit, quatuor elementa manere in miſto, idque ex eo intelligi, quòd rurſus ſegregentur; Quare cum ſegregentur integra, integra prius erant in miſtione; quod notat Auerr. iii. de cœlo lxvii. & in vltimo com. huius libri: Intellige tamen manere integra, quod ad formas pertinet; nam qualitates franguntur, & ex illis ita fractis reſultat temperamentum, aut cõplexio, vt inquiunt, quæ eſt terminus miſtionis. Elementa igitur ſunt poteſtate in miſto, ſi formas ſpectes, poteſtate inquam, tùm efficiente, quatenus ſegregatæ per ſe vim recuperandi habebunt gradus ſuarum qualitatum, quos amiſerunt, tùm patibili, quâ preparant materiam ad formam miſti, tùm intermediâ quadam poteſtate, vt partes in toto; ſin qualitates ſpectes, ſunt partim actu, quatenus in miſto remanent qualitates, partim poteſtate, quatenus remanent fractæ, & remiſſæ. Argumentatur aduerſus Auicennam Auerroes in illo cõmentario lxvii. ſi poſsit forma ignis, & cæterorum elementorum incolumis manere remiſſis qualitatibus, fore, vt ignis adeſſe ſine calore queat, aqua ſine frigore. Nihil enim cauſæ eſt, cur ſi de igne demi quatuor gradus caloris queant, itemque de aqua quatuor frigoris, non poſsint etiam omnes. Cæterum negat iſtud ſequi Scotus. Nam quemadmodum non ſequitur, corpus poteſt eſſe ſine hoc, & illo loco, ergo ſimpliciter ſine loco aliquando erit, ita parùm firmum argumentum eſt, ſi ignis hoc vel illo gradu caloris carere queat, idcirco omnibus poſſe carere. Verùm non videt Scotus, ita eſſe coniunctam, ita arctè copulatam caliditatem cum igne; itemque cæteras qualitates cum ſuis elementis, vt idem ſemper de forma, & qualitate iudicium fecerit Ariſtoteles; quare non poteſt pars qualitatis amitti, quin pars etiam formæ amittatur. Atque vt à Scoti exemplo ne diſcedamus, ſi aliquod corpus haberet certum locum ita coniunctum, vt vnum quiddam ex corpore, & loco fieret, certè quãtum de loco, tantum etiam de corpore illo detraheretur. Ita cum ex forma, & qualitate fiat vnum quiddam efficiendi principium; quantum de vno, tantum de altero demitur; nec aliquid cauſæ eſt, cur ſi pars demi poteſt, etiam totum non queat. Exemplum autem minimè ſimile eſt; quando loca, in quibus corpus eſſe poteſt, diſcreta ſunt, qualitas autem eſt vnita. Præterea miſtio ex Auicennæ ſententia eſſet quidam proximus ſitus eorum, quæ miſcentur; & eſſet miſtio non vera, ſed ad ſenſum: vbi enim vnum elementum eſt; ibi alterum adeſſe non poteſt, ſed diſcreta permanent, & tantum tangunt ſe, non verè vnum efficiunt. Poſſes fortaſſe reſpondere, vbique omnia adeſſe elementa, quoniam vnum quodque elementum ex materia alterius elementi formã ſibi ſimilem educit, vt in expoſitione ſententiæ Auerrois audies. Cæterum reſponſum nullum. Nam elementa agunt per ſuas qualitates tanquàm neceſſaria inſtrumenta: debilitata vi qualitatis, prout in miſtione debilitatur, nunquam

Opinio Auicennæ

Argumentũ Auerrois aduer. Auicẽnam examinatum

Aliud Argumentum adue. ſ. Auicennam.

poterit integra forma procreari. Argumentantur aliis rationibus, quas, quoniam aduerſus Auerroem etiam videntur valere, infra expendemus. Poſſemus nos addere, contraria ex Auicennæ ſententia fore ſimul, & longo quidem tempore. Formas enim elementorum contrarias eſſe alibi demonſtrauimus. Verùm ipſe contrarias eſſe urgat; atque, vt aſſereret, poſſet fortaſſe reſpondere, quàmuis per ſe contrariæ ſint, tamen cum cæteris miſtas poſſe ſimul manere, & quaſi contrarietatis obliuiſci interuentu intermediarum formarum quaſi pacificatorum; quod videtur innuiſſe Plato in Sympoſio in oratione Eryximachi; vbi inquit graue, & acutum in harmonia non eſſe amplius contraria, itemque calidum, & frigidum in corporibus: ſed infra hac de re copioſius.

Opinio Auerr. & Græcorum.

Poſtrema eſt ſententia Auerrois, quam omnium Græcorum fuiſſe non dubito, hoc pacto (ne falſis aliorum interpretationibus recenſendis longam vobis afferam ſatietatem) ſtatuentis. Diuiduntur elementa, cum ad miſtionem accedunt, in minimas partes, quas non ſemper verè minimas intelligi volumus, ſed ſat eſt eſſe ita paruas, vt elementum elemento facilè applicari queat. Ita partes vnius elementi non partes alterius viciſsim penetrantes, ſed ſuo loco manentes ex propinquis partibus aliorum elementorum formam ſibi ſimilem, & qualitatem illius formæ perpetuam ſociam educunt, atque interim ab illis accipiunt formam, & qualitatem illorum formæ, & qualitati ſimilem (quæ veriſsima miſcendi ratio perſpicue ponitur ab Ariſtotele in ſecundo hoc libro tex. xlviii.) atque accipiendo alienam ſua nonnihil amittunt: fieri enim poſſe non credimus, vt remanente forma omnino inuiolata eandem portionem materiæ contraria quoque forma ſubeat, atque in eius poſſeſsionem ita inuadat, vt longiſsimo tempore ibi ſimul maneat. Vidimus enim nonnulla miſta eſſe, quæ innumerabilibus penè ſeculorum ætatibus perdurent. Quando autem ex cuiuslibet elementi materia ſunt exterorum quoque elementorum formæ non per mutuam confuſionem, & ingreſſum vnius in alterum, ſed per effectionem, & perpeſsionem mutuam erutæ; certè cum ad ratam quandam proportionem res peruenit, vnum quiddam ex illis fit, & plures materiæ vna fiunt, plures portiones caloris, plures frigoris, plures aliarum formarum, & qualitatum fiunt vnus calor, vnum frigus, vnus humor, vna ſiccitas. Nam, quemadmodum dixit ſuperius Ariſtoteles tex. lxxi. aqua ſi aquam tetigerit, fit vnum cum ea. Dominatur autem ſemper, & aliquantiſper excedit vna ex formis elementorum ob cauſas quas Auerroes primo de cœlo vii. & x. metaphy. xxiii. & alibi attulit, quas etiam nos alibi expendemus. Nam tametſi dixerit Ariſtoteles, quæ ad miſtionem veniunt, æquales quodammodo facultates obtinere, tamen illa dictio, *quodammodo* non temerè eſt addita: indicat enim in æqualitate quendam tamen vnius exceſſum; multoſque gradus iſta æqualitas habet, vt idem Ariſtoteles eodem xlviii. tex. ii libri demonſtrauit. Eſt igitur factum verè homogeneum corpus; neque vllam partem licet ſumere, quæ miſta non ſit. Verè autem dixit Ariſtoteles miſtionem fieri ex facultatibus, quoniam non per mutuum corporum ingreſſum, vt Stoici opinabantur, ſed per nouam facultatum ex materia eductionem miſtio adminiſtratur. Alexandri autem hanc fuiſſe ſententiam, conſtat ex toto illius libro, ſi verba religioſè, & verè explanentur. An non hoc pacto definit miſtionem? Miſtio eſt corporum iuxta ſe poſitorum intercedente effectione, & perpeſsione vnio cum alteratione ſine interitu. At ſi formæ interirent, non ne falſò interitum excluſiſſet? Addit rurſus elementa, cum ex miſto ſeparantur, facilè ad ſuam naturam redire, quoniam egent acceſsione quadam perfectionis, non integra generatione. At ſi vniuerſa forma generanda eſſet, integra generatio eſſet. Penes formam enim ſolam ſpectatur generatio. Addit corpus ex miſtione reſultans eſſe maius ſingulis, quæ ad miſtionem accedebant; cui loco neminem putamus poſſe reſpondere. Simplicius, & alibi ſæpè idem cenſuit, & in ſecundum phy. com. xxix. vnà cum Themiſtio dixit elementa eſſe materiam miſtorum partim per compoſitionem, quatenus ſcilicet remanent, partim per alterationem, quatenus nonnullam ſuæ naturæ partem amittunt. Philoponus autem ita dilucidè ſuam ſententiam exponit, vt mirer à multis non intelligi. In commentario cxxxi, inquit formas manere caſtigatas; in ſecundum librum commentario xxx. diuinitus totam hanc rem docet, & quænam ſpecies poteſtatis ſit illa, qua elementa manent in miſto, pulcherrimè declarat, & in commentario xxxvii. repetit partem formæ manere, partem amitti, alibique ſæpè. De Galeno etiam diximus dubitandum non eſſe, quin elementa maneant in miſto, quod Hippocrati maximè placuit.

An præter formas elementorũ in miſto ſit alia etiam forma.

Sed hac re ita conſtituta, elementorum formas caſtigatas manere in miſto, ſuccedit alia meo iudicio difficillima quæſtio, an præter formas elementorum noua extundatur forma re ab illis etiam vnà ſumptis diſtincta; an forma ſit idemmet, quod formæ illæ ſimul ſumptæ. Eò autem eſt difficilior, quò minus eſt tractata ab aliis. Quòd nulla noua forma educatur,

Argumenta pro parte negante.

ex definitione miſtionis videtur colligi, vbi nulla nouæ formæ mentio fit; itemque ex definitione generationis quarto meteororum tradita, vbi ſimiliter nulla nouæ formæ mentio fit cum tamen generationem miſtis conuenientem definiri omnes fateantur. At in libro de vita, & morte, vbi definitur generatio animatis conueniens, fit mentio nouæ formæ, id eſt animæ; quare colligi poteſt, ſi in miſtis inanimis noua forma in generatione aduenire, ex hac fuiſſe generationem definiendam. Idem de putredine dicendum eſt; quæ eſt interitus oppoſitus generationi naturali miſtorum; nam in ea definienda non aliqua forma præter formas elementorum interire dicitur, ſed ipſe calor. Galenus etiam in primo libro de temperamentis nullam nouæ formæ mentionem fecit; & in primo de locis affectis, cum inquit, in homogeneis eſſentiam non eſſe poſteriorem generatione, idem videtur innuiſſe, quemadmodum nos alibi notauimus. Poſſumus etiam illam rationem adiungere, miſta moueri ab elemento dominante: in omni enim compoſitione dominari aliquid teſtatur Ariſtoteles primo pol. cap. tertio, quare elementum dominans eſſe illorum formam. Forma enim eſt natura; natura autem eſt principium motus, præcipuè ad locum, vt patet ex Philopono in in hunc librum com. 92. Quare, quoniam definitio cum definito reciprocatur, quod eſt principium certi motus alicuius rei, illius etiam eſt natura, & forma; Ergo ſi elementum prædominans eſt principium motus miſti, erit quoque illius natura, & forma. Præterea ſi in miſtis eſſet forma diuerſa à formis elementorum, requireretur efficiens, quod illam educeret; elementa quidem hoc præſtare non poſſent. Nihil enim efficiendi vltra gradum proprium vim habet. At Ariſtoteles dicebat ſecundo libro tex. xlviii. ſiccum, & humidum, & huiuſmodi alia facere carnem, & oſſa; ergo caro, & oſſa non habent diuerſam ab illis formam. Adde ex tertio de cœlo xxiiii. ordinem eſſe propriam ſenſilium naturam; ergo ſatis eſt, vt ordinem ſeruent elementorum formæ inter ſe ad conſtituendam ſenſilium naturam, & eſſentiam. Adde Ariſtotelis autoritatem octauo metaph. octauo ita expoſitam ab Alexandro vt intelligamus, non ex elementis, vt aqua, & melle, & miſtione confici formam mulſi, ſed mulſum eſſe ipſam miſtionem; item ſyllabæ formam non componi ex literis, & compoſitione, ſed formam ſyllabæ nil aliud eſſe, quàm ipſam compoſitionem. Huc accedit, quòd totum nihil aliud eſt, quàm ſuæ partes ſimul ſumptæ primo phy. com. xvii. & quarto phy. cōmentario xliii. Item x. metaphy. com. xxiii. ſcribitur, compoſitum ex contrariis habere alterum, quod excellit, cui tribuitur forma; vt videatur miſtum eſſe quatuor elementa ſimul iuncta, principem tamen locum, & formæ inſtar obtinere, quod dominatur. Ad finem etiam primi capitis primi libri de partibus animalium videtur eo nomine laudari Empedocles, quòd formam attigerit, cum tamen ille aliam rerum miſtarum formam non noſceret, quàm coitionem, & miſtionem elementorum.

Argumenta pro parte affirmante.

Verùm pro altera parte non deſunt etiam rationes, & autoritates. Niſi extundatur alia forma, miſtum videbitur eſſe quatuor, non vnum. Præterea idem reſpectu ad idem habito erit ſimul materia, & forma. Accipio enim plumbum, in quo, exempli cauſa, dominatur terra; certè terra eſt materia reſpectu plumbi: eſt enim elementum, id eſt ex quo plumbum fit, & in quod diſſoluitur; atque reſpectu eiuſdem plumbi eſt forma, quoniam in miſtione dominatur, & eſt principium mouens; ergo ſimul materia, & forma. Præterea nihil dat, quod non habet. Miſta habent actiones inſignes, quæ elementis nullo pacto conueniunt, vt magnes attractionem ferri, rhabarbarum flauæ bilis; ergo eæ non ab elementis, ſed à noua forma proficiſcuntur. Præterea idem eſſet efficiens, & materia. Nam elementa ſine dubio ſunt materia miſti, & tamen illud efficiunt; ergo ſimul efficientes cauſæ, & materia ſunt, quod nullo pacto eſt ferendum. Præterea ſi efficiunt miſtum, certè ab eo diuerſa ſunt, ne idem ſe ipſum efficere fateri cogamur; rationes autem hæ ſunt acceptæ à Scoto in tertiū ſententiarum diſtinct. ſecunda quæſtione ſecunda. Eodem ferè argumento vtebatur Zimara in octaua contradictione primi phy. ad oſtendendum compoſitum realiter differre à materia, & forma. Præterea terminus generationis miſti eſſet non ſubſtantia, ſed pura quædam relatio, id eſt compoſitio elementorum, & vnio. Præterea quemadmodum ſecundo de anima xxxix. ne elementa diuellantur in animante, anima iudicatur neceſſaria, ita in miſtis inanimis ob eandem cauſam neceſſariò forma miſtionis requiretur: atque omnino, vt in animatis cernitur forma diuerſa ab elementis (ſpecies autem rerum ſe ſe habent ſicut numeri) ita in miſtis videtur alia forma inducenda præter elementorum formas. Adde quod ſeptimo metaphy. lx. ſcribitur, carnem non eſſe terram, & ignem, ſed aliquid aliud additum; quod repetit etiam Auerroes primo de anima lxxvii. & primo de generatione lxxxiiii. & primo metaphy. xii. & tertio de cœlo commentario lxvii. elementa recipiunt nouam formam à ſe diuerſam. Ego verò illo etiam argumento vtor, quòd cum accretio in homogeneis pri-

mum ſpectetur, & in iis formam ſocat, materia fluat, certè hæc forma anima eſſe non poteſt (hæc enim corporis organici actus eſt) neque compoſitio; nam forma, quæ creſcit, manere dicitur; compoſitio autem variatis partibus neceſſariò variatur. Reſtat igitur, vt ſit forma miſtionis à formis elementorum diuerſa. Hæc ſunt, quæ mihi difficultatem faciunt, vt in quam partem propendeam, non ſatis conſtitutum habeam; omninoque in neutra parte argumentum neceſſariò demonſtrans audio; quamobrem omnia refellam, vobiſque integrũ quid conſtituatis, relinquam.

Refutantur argumenta parte negãte allata.

Diluamus igitur primum argumenta pro parte negante allata. Potuit Ariſtoteles omittere in definienda generatione, & interitu nouam illam formam; quoniam omnis generatio, & interitus, quamuis ſæpè ad aliam formam terminetur, ſemper tamen ex formis elementorum oritur. Nam cæteræ formæ carentes contrario non corrumperentur, non generarentur, niſi formæ elementorum vicisſim inter ſe pugnarent, vnaque ex ipſis nimis à iuſta proportione diſcedens, mutuæ diremptionis, ac diſſolutionis cauſa eſſet. Quare cum formæ etiam miſtorum ignotæ ferè eſſent, & generatio omnis, atque interitus interuentu primarum formarum obiretur, harum dumtaxat in generatione, & putredine definienda mentio facta eſt. Quoniam autem anima notior erat, ipſius enim actiones multò euidentius extant, quàm formæ miſti; idcirco in definienda generatione animatorum illius mentionem eſſe factam veriſimile eſt. Certè interdum definitio eſſentialis omittitur, vt in definitione felicitatis, ac tantum cauſæ aſſeruntur. Galeno reſponderem diſtinctionem eſſentiæ à generatione patere minus (ob cauſam, quæ à nobis cum de accretione ageremus, allata eſt) in homogeneis, quàm in hæterogeneis; reuera tamen, & in illis adeſſe: omitti autem mentionem iſtius nouæ formæ; quoniam, vt nomine primarum qualitatum ſociæ etiam formæ intelliguntur, ita nomine temperamenti ſocia illius forma ſignificatur. Ad aliud reſpondet Zimara in tabulis in verbis illis, *corpora compoſita mouentur ab elemento dominante* naturã in primis corporib. eſſe initium motus localis, vt in cœlo, & elementis; at in aliis corporib. eſſe initium aliorum motuum, vt alterationis. Nam per formam miſtionis, quæ natura eſt, magnes trahit ferrũ, ſuccinus paleas. Ità cũ homo de turri decidit, mouetur ab elemento dominante; licet habeat aliam veram formam, nempè animam: ergo non ſemper motus ad locum à poſtrema forma, & natura prouenit. Quare elementum dominans, licet ſit poteſtate, quà pars eſt totius miſti corporis, & quà præparat materiam; tamen actu eſt, quatenus mouet; mouere enim eſt opus rei actu exiſtentis: verùmtamen de motu miſtorum in ſecundo fuſius diſputabimus: res enim minimè facilem explicatum habet. Ad aliud de cauſa efficiente reſpondet D. Thomas in digreſsione ad finem lectionis xxiiii. cœlum, quod alterationis expers eſt, & miſtionis, reliqua alterare, & miſcere; gubernatur enim mundus inferior à ſuperiore, ex quo illi continuatus eſt, vt primo meteororum habetis; gubernatur autem per lationem illius, & per lumen, ex quo lumine mirabilia prodeunt effecta; quàmuis de diuerſitate iſtorum effectorum, quæ à diuerſis ſyderibus proficiſcuntur, non eſt vſquequaque aſſentiendum D. Thomæ. Alexander ſanè ſecundo quæſtionum cap. iii. præclarè oſtendebat ex motu Zodiaci pendere generationem variorum elementorum, atque ex eadem vi diuina pendere etiam generationem miſtorum, & præcipuè animatorum, ita vt vis illa diuina primis corporib. & imperfectis tanquàm materia vtatur ad perfectiora, & animata generanda. Quare fallitur Auer. dum Alexandrum repræhendit, quòd animam putauerit ex miſtione elementorum oriri, itaque materiam tantùm, non cauſam efficientem attulerit. Semper enim fatetur Alexander ex miſtione oriri, verùmtamen intercedente vi diuina, id eſt lumine illo vitali, quod ex materia idonea varias formas procreat. Quòd ſi dixit Ariſtoteles ſiccum, & humidum facere carnem, & os; nomen faciendi impropriè vſurpauit; quatenus, vt ſuperius diximus, omnis cauſa habet vim quandam faciendi: faciunt autem tanquàm materia, & inſtrumentum. Facere ſanè multis modis dici, & ad inſtrumentum pertinere, notauit ipſemet Ariſtoteles quinto Ethic. cap. octauo. Quod de toto, & partibus conſiderandum proponebatur, per ſe ipſum magnæ arduæque cognitionis eget. Zimara in octaua contradictione primi phy. cum Latinis ſentiens totum ſignificare eſſentiam realiter diuerſam à partib. ſimul ſumptis, omnibus autoritatib. Auerrois, quæ pro contraria parte afferri queant, ita reſpondet, totum nihil aliud eſſe, quàm ſuas partes ſimul ſumptas conſtitutiue, & integraliter, quia nihil aliud intrinſecus concurrit ad totius conſtitutionem, quàm ſuæ partes ſimul ſumptæ. Nec tamen idcirco totum reapſe non eſt diuerſum ab illis. Aut, inquit, non eſt aliud, id eſt non eſt diuerſum loco, & ſubiecto; quauis ſit diuerſum re, & eſſentia. Quæ mihi omnino videntur imperitiſsime dicta, neque vllo pacto menti Auerrois conſentanea; quod illas autoritates conſideranti facilè patebit.

An totum ſit idẽ quod partes.

Aduerſus Zimarã

Neç

Nec verè totum ſignificat aliam eſſentiam, vt paulòpoſt dicam. Quid igitur reſpondendum? labuntur iſti in re minimè difficili. Totum nihil aliud eſt, quàm ſuæ partes omnes ſimul ſumptæ; quare miſtum etiam non erit aliud, quàm ſuæ partes omnes ſimul ſumptæ. Verùm ſi adſit illa noua forma miſtionis, ipſa etiam erit pars totius; quare dicemus miſtum nil aliud eſſe, quàm formam miſtionis, & quatuor elementa illam ſubſtinentia. Omnino inter partes vna perpetuò materiæ, altera formæ inſtar habet; quare totum non ſignificat naturam diuerſam à partibus, ſed primò ſignificat præcipuam partem, deinceps minus præcipuam. Ita etiam Ariſtoteli, & Alexandro reſpondemus, miſtum non componi ex elementis, & miſtione, ſed miſtionem eſſe ipſamet elementa coniuncta, & ad certam proportionem redacta. Verumtamen intelligendum eſt, ſi præter elementa adſit noua forma, vt nunc ponimus, miſtum poſſe dupliciter ſpectari, tùm quatenus eſt compoſitum quiddam ex elementis, vlteriorem formam non conſiderando, quo pacto dicimus in libris de partibus conſiderari partes animalium, non conſiderando animam; tùm quatenus vlterinre etiam forma eſt præditũ. Eo igitur loco Ariſtoteles, & Alexander miſtum priore modo ſpectabant, negabantque miſtum componi ex elementis, & miſtione, quaſi miſtio, & ipſa pars materiæ euaderet; ſed illud tenebant miſtionem eſſe ipſamet elementa coeuntia, & compacta; neque tamen quicquàm obſtat, quominus ex elementis iſtam iam formam, & eſſentiam, id eſt proportionem mutuam habentibus alia perfectior ex materia erumpere queat. Ita vocatur ordo propria natura ſenſilium, non quòd ſit vera, atque intima rerum eſſentia, ſed quòd ſine eo nulla natura queat conſiſtere; ſic etiam aliquando locus vocatur forma corporis à ſe contenti.

Opinio propria.

Explanatio tex 8. ex 2. met.

Explanatio tex. 4 ex tertio de coelo

Nunc ad contraria argumenta, quæ oſtendebant adeſſe in miſto nouam formam, nos conuertamus. Primum ducebatur ab vnitate corporis miſti. Dicimus ſatis vnum eſſe, ſi optima inter ſe proportione elementa cohæreant, ita vt vnum dominetur, cætera libenter obediãt. An non dicebat Plato in oratione illa ſupra memorata, graue, & acutum non eſſe amplius contraria, cum harmoniam faciunt, quæ vnum quiddam eſt, licet non ſignificet aliam formam reapſe diſtinctam à graui, & acuto? Ita elementa vnum fient ob iuſtam proportionem quemadmodum Ariſt. etiam ſeptimo met. lvi. partes animalis inquit vnum eſſe, quòd mutua quadam cognatione continerentur, & ſimul eſſent continuatæ: Nec omnino, quod ſecũdo loco obiiciebatur, ullo pacto abſurdum eſt, ab elementis ſimul iuſta quadam proportione connexis effecta quædam prodire, ad quæ, cum per ſe erant, aſpirare non potuiſſent. In miſtione artificioſa, in qua negant nouam formam extundi, mirabilia tamen effecta cernimus; quare in naturali multò maiora prouenire debebunt. Ad tertium reſpondemus, cum noua forma eſt procreanda, nullo pacto materiam eſſe efficiens; at in miſtione nulla noua forma procreatur; ſed vnumquodque elementum quatenus agit in alterum, eſt efficiens, quatenus patitur, eſt materia: mutuò autem fracta, & ad iuſtam æqualitatem redacta vi naturæ euadunt vnum. Dicuntur autem materia totius; quoniam per ſe conſiderata ſunt partes illius totius, quod ex ipſarum compoſitione reſultat; vt vnitates ſunt partes totius numeri (neque tamen hoc totum reapſe diuerſum eſt), & quomodo genus, & differentia ſunt partes ſpeciei. Nec verò abſurdum etiam eſt, elementum dominans partim eſſe materiam, partim formam; eſt enim materia, quatenus venit ad fœdus faciendum cum cæteris, & ad componendum totum; eſt autem forma, reſpectu habito ad cæteras partes, quæ inferiorem locum tenent, & ſubiectæ illius imperio ſunt. Ad aliud eadem ferè reſponſio. Materia, & & forma coniunctæ non efficiunt, ſed iam ſunt ipſum compoſitum; itemque elementa ſimul temperata non efficiunt, ſed iam ſunt ipſum miſtum. Quòd ſi dicimus miſtum confici ex elementis ſimul iunctis, itemque corpus omne ex materia, & forma, illud ſignificamus miſtum non eſſe vnum tantum elementum, ſed plura; itemque corpus omne non ſolam materiam, aut formam, ſed ambo. Ad aliud, non eſt miſtio omnino generatio; nulla enim noua forma educitur; ac tamen deſinit ad elementum ipſum dominans in certa proportione, ex quo ſubſtantia, id eſt elementum dominans eſt iſtius mutationis terminus. Ad autoritatem Ariſtotelis ex ſecundo de anima reſponderem, optimè rationem illam aduerſus Empedoclem valere, qui adhuc elementa in miſto contraria ſtatuebat; nam vt ibi ex xxxviii. textu conſtat, ignis ſurſum, terra deorſum etiam in miſto ferebatur; quare ne citiſsime diuellerentur, egebant alia quadam forma. At apud nos amplius contraria non ſunt, ſed optima proportione tanquàm arctiſsimo vinculo coniuncta; eòque, vt aliquandiu perdurent, non egent alio cohibente. Ita Ariſtoteles ſecundo de cœlo xxxvii. inquit fortaſſe interitum in animalibus prouenire, quòd ſint conſtituta ex partibus alieno loco ſitis, atque ita, addebat Auer. appetant diremptionẽ, vt ad propria loca redeant; cautè inquit fortaſſe, quaſi ſi hoc aduerſariis concederet, nihilominus cœlum æternũ eſſet; quod nõ vidit Zimara in theor. 27.

Refutatio argumentorum pro parte affirmante allatorum.

Quamuis autem ſpecies multæ rerum ſeſe habeant ſicut numeri, non tamen omnes. Atque in miſtis videtur potius fieri nouus numerus, id eſt noua eſſentia ex pluribus numeris ſimul coniunctis, quàm ex vnitate addita priori numero. Huius diuerſitatis illud in cauſa eſſe poteſt, quòd formæ elementorum intenduntur, ac remittuntur; ideircoque miſtæ ſinę alia vnitate nouam ſpeciem promere potuerunt. Quare terra, & ignis non ſunt idem quod caro, niſi ad certam ſocietatem, & proportionem reuocentur; quod etiam de literis, & ſyllaba inquit Ariſtoteles; licet in ſyllaba præter elementorum compoſitionem nulla noua forma adueniat. Ad illud meum dicerem, formam in homogeneis eſſe totum ipſum in proportione certa, & fixa; quæ quidem ita exiliter variatur, vt varietas ſenſum fugiat; ideireoque forma manere dicitur, licet partes varientur, & fluant; quod videtur innuere Philoponus com. cxviii. dum de temperamenti latitudine diſputaret. Conſtituimus igitur elementa manere in miſto: vtrum autem noua forma adueniat, an eſſentia miſti conſtituatur ex elementis ſimul iunctis, inter quæ tamen dominans inſtar formæ obtineat, vobis ſtatuendum relinquimus. Reſtat nunc, vt quibus argumentis videntur nonnulli demonſtrare elementa non manere in miſto, expendamus, ac ſi poſſumus, refutemus.

Argumẽta, quòd elementa non maneant in miſto.

Primùm, vt inquit Scotus in illa diſtinct. xv. idem numero ſubiectum in pluribus ſpeciebus continebitur; in eadem enim portione materiæ ſunt omnes quatuor formæ, ergo idem ſimul erit ignis, aër, aqua, & terra. Præterea plura corpora in eodem loco erunt, quod planè abſurdiſsimum eſt; nam ſi in eadem portione materiæ quatuor inſunt corpora, non vident, quî ſeſe non penetrare dimenſiones iſtorum corporum debeant. Præterea ignis manebit vnà cum qualitabus ſibi repugnantibus; itemque aqua, vt ille cum frigore, hæc cum calore. Præter hæc argumenta aduerſariorum, illa quoque nobis exhibere negociũ poſſunt, qui in eodem miſto quò ad qualitates mouentes, vnum elementũ dominari queat, alterum quò ad patibiles; vt in carne terra, quod ad grauitatem attinet; quod verò ad inſitum calorem, & humorem aër; qui miſtum intereat naturali interitu, ſi elementa in eo remanentia contraria non ſunt, ſed dominanti cætera libenter obediant; quî miſtum, vt mel vna qualitate amiſſa, vt dulcedine, non tamen exuat alteram, vt colorem flauum; de quo dubitauit Philoponus ſuperius in com. cxviii. Addamus & illud, ad quam categoriam referatur miſtio, itemque ſegregatio earum rerum, quæ in miſtione coierant; & vtrum in miſto omnia elementa inſint. His enim explicatis ad exitum quæſtio hæc perducta erit.

Explicatio argumẽtorũ, & quæſtionum.

Ad primum igitur argumentum dicimus, vt ex pluribus vnitatibus fit vnus numerus, ità ex pluribus formis ob ſeruatam proportionem fieri vnum, ac totum quiddam; cuius partes dicuntur eſſe poteſtate. Species autem poteſtatis hæc eſt, non terminari terminis propriis, ſed alienis, de qua diximus in quæſtione de formarum multitudine; quamque in miſtione elementorum euidenter conſtituit Ariſtoteles ſecundo de generatione xlviii. Itaque actus vnus eſt, & ſpecies vna diſtincta à ſpeciebus elementorum; præſertim ſi nouam illam formam à formis elementorum diſtinctam teneamus. Secundũ iam reprehendimus. Non enim vident aduerſarii, in eodem loco plura quidem corpora quanta eſſe non poſſe, plures autem formas eſſe nihil vetare; quod de accidentibus patet; eadem autem ratio eſt de formis; quoniam & ipſæ incorporeæ ſunt. Hinc Auerroes quarto phy. lxxvi. notabat ex Ariſt. ꝙ corpora non poſsint ſeſe penetrare, acceptum referre terminis mathematicis, id eſt quantitati, non qualitatib. ſenſilibus. Nos autem iam oſtendimus, quo quantitas nullo pacto in miſtione penetret aliam quantitatem, ſed tm̃ multiplicentur formæ, & ex plurib. materieb. fiat vna materia, ex plurib. quantitatibus vna quantitas. Idcirco demonſtrauit Ariſtoteles elementa non habere propriam figuram, quẽadmodum res præcipuè animatæ habent; ne in miſtione figuræ ipſæ, & quantitates ſeſe penetrare cogerentur. Tertium argumentum nihili facimus. Nam elementorum fractæ formæ ſeſe optimè ferre poſſunt, itemque illarum ſociæ qualitates: neque enim vere contrariæ ſunt, vt ex Platone oſtendimus, ſed in miram quandam naturæ vnitatem conſenſerunt. Aliud omnib. difficile eſt. Dicimus nos ex paraphraſi metaphyſica tractatù quarto columna xiiii. ſeſe comitari qualitates mouentes, & patibiles; vbi enim frigus, ibi grauitas; vbi calor, ibi leuitas. Sed tamen illud eſt attendendum; in his miſtis dominari aquam, & terram, quod ad molem pertinet; itaque etiam maius in illis eſt frigus, quàm calor, quantum ad eandem molem ſpectat; ſed tamen parua moles ignis plus agit in externam materiam, quàm magna terræ, aut aquæ; idcircoque calidum dicitur quaſi efficiens in miſtione, quòd ſcilicet agit in humidum; at quantum pertinet ad dandam propenſionem materiæ, & momentum; plus poteſt magna copia frigoris, & terræ, quàm parua caloris, & ignis, aut etiam æqualis; quoniam non eadem conditio eſt agendi in rem externam, & mouẽdi ſeipſum. Præterea duplex calor in rebus animatis, inſitus, & influens.

Qui in eodem miſto vnum elementũ dominetur quo ad qualitates patibiles, & alterum quò ad grauitatẽ & leuitatem.

Caro grauis eſt, & idcirco ſine calore influente eſſet magis frigida, quàm calida, id eſt maiorem copiam frigoris, quàm caloris haberet; at per calorem influentem magnam acquirit copiam caloris, & fit calida. In miſtis igitur illud grauius eſt, quod maiorem copiam habet elementi grauis inſiti, vt inquit Ariſt. quarto de Cœlo xxviii. & leuius, quod maiorem leuis; licet ob coniunctionem extrinſecus influentis caloris graue fieri poſsit calidum (de qua notione calidi, & frigidi diuinitus ſcripſit Ariſtoteles ſecundo de partibus animalium cap. ſecundo) eoq́ue ignis dicatur dominari in viuentibus ab Auerroe ſecundo de anima quadrageſimoprimo, quem locum explanat Zimara in trigeſima contradictione illius libri. In ſimplicibus autem abſolute calidius eſt etiam leuius, frigidum cum ſiccitate eſt grauius, cuius rei alibi cauſas attulimus. Crediderim autem animal nominari calidum, & humidum reſpectu habito ad cætera miſta, non quòd in eo dominetur ſimpliciter calor; niſi conſideremus excellentiam caloris in agendo. Quòd enim maximè efficax eſt, & tantus in animalibus calor vt omnibus ferè animæ muneribus inſeruiat, dominos cæterorum elementorum vocari poteſt, ita, vt in animali ſit maior copia frigoris, idcircoq́ue maior grauitas (præcipuè cum plus fortè valeat grauitas in mouendo, quàm leuitas, quamuis calor plus poſsit in agitando rem externam, quàm frigus, ita rerum vires compenſante natura) adſit tamen tantus calor, vt in actionibus maximè eluceat, idcircoq́ue in agendo longè dominetur.

Quomodo animal dicatur calidum.

Antequam reliqua problemata explicemus, illud primùm tractemus, an in omni miſto ſint omnia quatuor elementa. Rectè dicebat Zimara theoremate xliii, quod accæpit ab Ariſtotele initio octaui de hiſtoria animalium potuitq́ue ex hoc capite, eſſe naturas quaſdam ancipites; vt inter plantas, & animalia ſunt Zoophyta, item inter elementa, & miſta perfecta cuiuſmodi ſunt animantia, ſunt quædam corpora interiecta, quæ non ſatis conſtat, ſint ne verè miſta, diuerſamq́ue ab elementis ſpeciem ſint adæpta, an ſint elementa alterata, quomodo de rebus meteorologicis ſtatuebat Olympiodorus ad initium primi meteor. Nec verò vnica conditio eſt iſtorum intermediorum corporum; ſed quædam altius, quædam leuius miſta ſunt; quare perfecta miſta ex omnibus elementis conſtant, vt in ſecundum librum tex. 49. docebimus, itemq́ue in quartum meteororum alibi diximus (verè enim obſeruabat ad finem huius libri Auerroes, quæ hîc de miſtione ſunt inchoata, quarto meteororum abſolui) at minus perfecta non ſemper omnibus, vt chryſtallus, in quo ſcribit Ariſtoteles ſecundo poſt. cap. xii. omnem calorem eſſe extinctum; vtque multa fortaſſe alia ex inanimis. Attendatis autem interdum miſtum proximè fieri ex elementis, quod de ſulphure, & argento viuo, & aliis quibuſdam ſuccis traditur; interdum verò non proximè, ſed intercedente alio miſto: cæterum, etſi interdum miſtum fiat ex miſtis, vt ex variis cibis fit ſanguis, tamen per accidens fit ex miſtis: per ſe enim fit ex elementis, quæ continentur in miſtis illis. Sic piſces in medio mari fiunt ex ſemine, aut ex aliquo alio, in quo inſunt omnia elementa. Nec elementa vi omnino ſunt in hac inferiore mundi parte; licet enim leuia deorſum vi ferantur tamen rectè poſtea miſta libentiſsimè, vt diximus, verſantur, idcircoq́ue longo interuallo perdurare queunt. Attendatis etiam artem inchoare dumtaxat miſtionem, naturam perficere; ex quo verè dicebat Hippocrates naturam eſſe, quæ medetur, Medicum autem miniſtrare. Medicus enim miſcet, id eſt iuxta ponit pharmaca; at illa poſtmodum per internam, & naturalem vim efficientia, ac patientia miſtionem adminiſtrant, & forma illa extunditur, quam Meſue tot laudibus extollebat.

An in omni miſto ſint quatuor elementa.

Hoc ita conſtituto, quomodo miſta naturaliter intereant, doceamus. Primum igitur adeſt facultas materiæ; in qua ſemper adeſt contrarium poteſtate, quod appetitur; de qua cauſa pulchrè Ariſtoteles in libro de longitudine, & breuitate vitæ. Hæc autem eſt cauſa cõmunis oĩs interitus; ac ratione primæ materiæ omnis interitus naturalis eſt. Præterea adeſt certum temperamentum, quod vel facilius, vel difficilius ab ambiente peruerti poteſt; diſpoſitio enim patientis poteſt, vt ſæpè docuimus, accipi pro cauſa efficiente. Præterea adeſt etiã in miſtis perfectis calor igneus, qui nutritur humoris pabulo, atque hic humor vel citius, vel tardius poteſt abſumi, de qua re ibidem diſputauit Ariſtoteles, & copiam, & qualitatem, tùm caloris, tùm humoris conſiderans. Ex quo etiam facilè patere poteſt, elementa remanere in miſto; nam qualitas qualitate non nutritur. Verùm inquiunt, miſtum eſſe hæterogeneum, conſtareq́ue partibus tenuioribus igneis, aëreis, & aqueis, itemq́ue craſsioribus, ac terreis, quæ partes ſingulæ miſtæ, & ipſæ ſint, vt in ſanguine, & lacte apparet; ex quo diuerſæ medicamentis vires, vt habes à Galeno libro de theriace ad Piſonem; ita calorem naturalem, & humidum radicale eſſe duo corpora miſta, vt Thomas de Garbo tract. ſecundo quæſtione xix. docuit; nutriri autem corpus calidius corpore aquoſiore. Quod nos vt perpetuò falſum eſſe minimè affirmauerimus; nam certe in animalibus iſtæ partium varietates

Quomodo miſtã naturaliter intereat.

extant

extant, tamen aliquod miſtum verè homogeneum eſſe cenſendum eſt, ne res abeat in infinitum; atque iſtud homogeneum præcipuè ſpectauit Ariſt. & in eo hunc intereundi modum reperit. Ergo calor abſumit internum humidum, non, quòd inter ea pugna ſit, ſed vt ſe ipſum tueatur, qui ob tenuitatem ſuam facilè euaneſcit (non enim dico, vt Leonicus, in ſe ipſum agit ob ſuam efficaciam, nihil enim agit in ſe ipſum) facillimè magnam extinguitur, niſi alimento aſsiduè reparetur; atque etiam in hac reparatione gignuntur excrementa contraria illi, quod nutritur (ſunt enim reliquiæ prioris alimenti, quæ conuerti nequiuerunt) & ab iſtis ſemper nonnihil offenditur, vt in eodem libro Ariſtoteles; quamuis ob qualitatem humoris minimè diſsipabilis, & caloris non vrentis, neque citò conſumentis miſtum aliquod diu perſeuerare queat incolume ſine nouo, aut ſaltem euidenti alimento. Erit igitur naturalis interitus ille, qui ab interna conditione patientis ipſius, in qua, vt diximus, ineſt quædam vis efficiens (vt quòd humor magis, vel minus diſsipabilis ſit; quòd adſint inſtrumenta inuiolata refrigerandi caloris, aut paulatim officium ſuum fungi nequeant, vt pulmo, & branchia) vel à natura caloris interni abſumentis proficiſcitur.

Quomodo in miſto non omnes ſimul qualitates deſtruantur.

Reliqua quæſtio à Philop. optimè explicatur. Inquit.n. conſtare temperamentum latitudine quadam, cuius ſi portio aliqua auferatur, non continuò totum temperamentũ euertitur; ſed perſtare põt; quamuis requirat iuſtam quandam latitudinem, cuius nimia portione dempta totum euerteretur. Qualitates autem, quæ huiuſmodi ſequuntur temperamentum, non omnes eandem latitudinem ſequuntur, ſed quædam integrã ſpeciem, quædam paulò etiam alteratam, aut imminutam; quare paulatim coarctata, aut alterata latitudine, illa quidem qualitas abolebitur, quæ totam illam latitudinem, atque integram ſpeciem requirebat; non tamen illa, quæ in minori etiam latitudine, aut in paulò variato temperamento conſiſtere potuiſſet. Præterea alibi docuimus miſti corporis qualitates præcipuè vnius elementi naturã ſequi, vt ſaporem humidi; odorẽ ſicci; quare nihil mirum, ſi exſiccato corpore manebit odor, at non ſapor. Adde diuerſitatẽ partium tenuium, & craſſarum, quarum tenues facilius euaneſcunt, & qualitates illarum comites abolentur; ex quo ſapor perſæpe immutatur. Theophraſtus ſanè notabat plantas lætales eſſe interdum dulces, quamuis dulcedo ſit amiciſsima naturæ, quòd diuerſis partib. conſtent. Quare ſi alterentur partes dulciores, & abſumantur à calore noſtri corporis, remanebunt venenoſæ illæ, quæ ſi per ſe guſtatæ eſſent, amaræ, atque inſuaues viſæ eſſent.

Ad quam categoriã referatur miſtio.

Reſtat de propoſitis vltimum, vt ad quam categoriam referatur miſtio, intelligamus. Miſtionis vox aut ſignificat ipſam actionem miſcendi, ita ad categoriam faciendi referetur; aut ſignificat ipſammet naturam iam ex pluribus naturis conflatam (ſic vox αἴσθησις interdum naturam ipſam ſentientem; interdum actionem ſignificat) atque ita meo iudicio erit relatio quædam nixa in rebus quæ miſcentur. Si miſcerentur accidentia, eſſet relatio in accidentibus nixa; ſed quoniam cenſemus nos miſceri ſubſtantias, erit nixa in ſubſtantiis; Erit igitur vnio ſubſtantiarum, vel plures ſubſtantiæ in vnam naturam conductæ, atque vnum factæ. In quæſtionem autem cadere ſolet, quomodo diſtinguatur à generatione: nam quandoquidem deſinit in ſubſtantiam, videtur vera generatio; attamen Ariſtoteles tex. lxxxiii. eam à generatione diſtinxit.

Quomodo miſtio differat a generatione.

Zimara in theoremate xx. exiſtimauit, vt aliàs diximus, miſtionem differre à generatione definita ad initium huius libri, quippe cum generatio illa in ſimplicibus duntaxat corporibus habeat locum; at cum generatione illa, quæ ad initium quarti meteor. definitur, re conuenire, & ſubiecto idem eſſe, quamuis ratione fortaſſe differant, vt alibi idẽ declarauit. Miſtio enim ſpectat propriè formas ipſas elementorum coniunctas, generatio autem formam illam nouam additam prioribus formis. Nos in quæſtione de multitudine formarum oſtendimus generationem ad initium huius libri definitam omnibus ſubſtantiis, ſiue ſimplices, ſiue miſtæ ſint, conuenire. De generatione autem definita ad initium quarti meteororum non ſatis conſtat, qua etiam ratione diſtinguatur à miſtione; nam in ea nulla mentio fit nouæ formæ, ſed tamen nonnihil diſcriminis ineſſe intelligendum eſt, quemadmodum in ſuperioribus quæſtionib. notauimus. Nam ſi noua forma educitur, re differt generatio miſti à miſtione; nam miſtio quaſi materia eſt ad formæ miſti generationem; ſin minus, ratione tamen differt; quoniam miſtio ſignificat coniunctionem plurium formarum; generatio autem ſpectat illud vnum, quod genitum eſt, & nouam ſpeciẽ ex miſtione reſultantem quaſi ſpeciem numeri ex pluribus numeris coniunctis: atque hoc ſibi volebat Ariſtoteles, cum generationem à miſtione diſtingueret. Omnino enim noua quædam in miſto exoritur ſpecies, vel per nouæ formæ acceſsionem, vel per coniunctionem plurium, atque vnius naturæ ex pluribus conflationem, quod etiam notauit Gal. in libro de theriace ad Piſonem. Ariſtoteles autem quarto pol. cap. ix. hoc quaſi indicium tradit bonæ temperationis, ſi miſtum vtrunque eorum, quæ miſcentur, & neutrum eſſe videatur. Miſtio igitur eſt vnio, id

eſt

ſtum vtrunque eorum, quæ miſcentur, & neutrum eſſe videatur. Miſtio igitur eſt vnio, id-eſt relatio quædam, qua ſignificatur factam eſſe vnam naturam, vnumque corpus ex multis alteratis: quare definitio hæc formam pro genere habet (quomodo ſolent habere omnia accidentia; relatio autem accidens eſt) materiam autem pro differentia; in qua ineſt etiam vis quædam efficiens; vt in propriis affectionibus idem eſt ſubiectum, & efficiens; quòd enim corpora ſeſe viciſsim alterent, hinc exiſtit miſtio. Finis autem omittitur: quoniam idem eſt cum forma, vt alibi explicauimus. Cauſa autem efficiens remotior, id eſt cœlum ſuo tempore explicabitur: nunc enim nimis à propoſito digreſſus eſſet Ariſtoteles de ea memorans. Segregatio autem ac diremptio erit item relatio oppoſita miſtioni, eodemque pacto differet ab interitu, quo miſtio à generatione. In interitu enim præcipuè ſpectatur euerſio totius naturæ, in diremptione ſignificantur corpora, quæ diuelluntur. Non autem ſemper omnia elementa ſeparantur, ſed interdum vnum extinguitur, cætera roborantur, & ex dimidiatis quodammodo integra redduntur, vt ſuperius ex Alexandro diximus. Ità ex cadauere ignis extinctus recedit, terra remanet expreſsior, atque integrior, quàm antea in corpore miſto eſſet. Hæc de miſtione; atque ea, quæ in primum librum dicenda erant, hunc habeant terminum.

Argumenta pro parte negante.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB.

Omnes ſunt duerniones, præter BB, qui eſt ternio.

Libuit non tam, quòd me.e, quàm quòd lectiſsimorum, & mei amantiſsimorum Iuuenum gloriæ libenter faueo, quædam illorum de his Commentarijs Carmina apponere.

Petri Gherardi è Burgo Sancti Sepulchri.

GRaiugenûm meritò princeps clariſsime, cuius
Doctrinæ omnigenæ tantùm, variiſque repertis
Omne hominum genus, exquirens verè abdita rerum,
Nititur; humana qui vix iam ſtirpe creatus,
Vltima naturæ inſpiciens, cæcaſque latêbras
Ingrediens, &, quæ mortali corpore conſtant,
Quæque æterna manent, ſruioque carentia turpi,
Perluſtrans animi ratione, & mente ſagaci,
Omnia veridicis poſuiſti exponere dictis;
Quod tu inter clara, & diuina ſcripta profectò,
Pectore parta tuo, & duro quæſita labore,
Tam admiranda quoque hæc nobis monimenta dediſti
Et rerum inuentor docuiſti primus apertè
Quòue modo intereant generatim, quòue generantur,
Quæ ſunt mortali natura prædita ſanè,
Et qui abſque exitio poſsint nutririer umui,
Vnde etiam pariter minuantur, & augmina ſumant,
Quo pacto inter ſeſe tangere corpora poſsint,
Qui facere, & pati, & qua etiam ratione, modoque,
Mutuè quæ poſſunt miſceri, miſta reſultant;
Haud meritas poſſet quiſquam tibi reddere laudes;
Vnde tibi æterni à nobis debentur honores.
At tu ſuauiloquens Muſarum dulcis alumne,
Et decus eximium ſapientum, obſcura reperta
De rerum exortu qui ſolus tempore tali,
Illuſtras facili, & diti ſermone Latino;
Quòd genitas res, quas primò cum in loce lucaſſet
Maximus ille parens Sophiæ, ſummuſque magiſter,
Obruerat tenebris tamen, atque caligine tempus,
E tenebris rurſus proſers in luminis oras,
Dicta obſcura viri perſuadens omnia luce;
Maiores tibi certè ex hac re ducis honores
Partibus egregiè multis, maioraque multò
Mirificè quæris ſolidæ tibi præmia laudis.
Nam etſi cuiuſque primordia tradere rei
Præclarum quiddam, & mirum, carumque videtur;
Tempus enim aduenien s paullatim iam augmine donat
Artes, & multas ſemper floreſcere cogit;
Attamen ingenio tantum, & ratione valere,
Vt reparentur eæ, & diſt in luminis oras
Reſtituantur, quæ diſperdita tempore iniquo
Obſcura iam in nocte iacent, tenebriſque ſepulta;
Multò equidem magis, & mirum, carumque videtur,
Quàm res principiò in lucem proſerre ſerenam.
Hoc etenim humanum eſt; illud ſine numine diuûm
Vix potis eſt vlla noſtra ratione parari.
Iure igitur iuuenes te nunc, ò prime Sophorum,
Concelebrant; rerum exortum quòd ciſere poſſunt,
Per te diſcuſsis tenebris, & lumine ſuſo.
Et quàmuis multis, & doctis poſſe placere,
Difficile, & planè à noſtra ratione remotum eſt.
Tu tamen ingenio præſtans, & mente ſagaci
(Quæque tui eſt animi vis, & quæ viuida virtus)
Sic nunc alternis exluiſti flumina linguæ,
Doctrinam, & plenam certa ratione, fideque;
Vt, cum docta tui ingenii monimenta vigentis
Sint vario ſimul, & dulci contincta Lepôre,
Vtilis eſſe queas ſtudioſis omnibus æquè.
Viue diu nobis ſapientum prime virorum;
Aeternoſque tuos nobis iam perge labores
Tradere, & ornare hæc doctis pia ſæcula chartis
Nominis vnde tui iam didita ſama per omnes
Italiæ terrai vrbes, longeque remotas,
Te æterna ad cælum poſsit cum laude vocare.

Raphaellis Griſonij ex eodem oppido.

MIteſcunt Zephiris frigora, rumpitur
Vndarum glacies vorticibus, niues
Soluuntur tepida fronte Fauonii
Flores, & redeunt aues
Tunc glebæ tepido flamine putridæ
Frondet parturiunt, germina pullulant,
Hoc mundum genitum tempore concinunt
Aeterni Imperia Iouis
Sic grato Zephiri Flamine Nobili
Soluuntur placidis conditionibus
Concreti latices, diffugiunt niues
Florentem, & retegunt humum.
Hortis Heſperidumque Alcinoi magis
Fulgent conſpicui nunc Stagiritica
Squallor diſperiit, prata virentia
Vernant Flamine Nobili.
Hortum nunc ſubeant, quos ſtudia hæc iuuant
Flores hinc alacres purpureos ferant
Permiſtos violis, poma recentia
Autumno accipient ſuo.

Scipionis Bendinellij Lucenſis.

INter diuitias velut
Auro ſplendidius nil aliud nitet.
Ardens ignis vt æthere
Atras per tenebras fulget in ardua;
Qualem Mnemoſides vident
Phæbum, cum medium ſede tenet ſua,
Excellit ſapientiæ
Diuinum ſtudium non aliter bonis;
Quod ſic Flaminius tenet
Solo vt terra, polus gaudeat hoc viro,
Naturæque latentia,
Et cæli ardua non cognita plurimum.
Altum Nobilio nihil
Quod nunc principis extet Stagiritici,
Nam iſto, quicquid in his erat
Tecti, perſpicuum Sole nitet magis.
A nobis alii ſimul
Latini, Argolici ſic abeant procul,
Eſt vt gentibus omnibus
Carus deinde futurus liber vtilis.

Vidit, ac imprimendi facultatem, & licentiam conceſſit Fœlix Ambroſinus Vicarius Generalis Reuerēdiſs. Domini Epiſcopi Lucenſis.

Eandem facultatem Gymnaſiarchæ etiā dederunt.

Lucæ apud Vincentium Buſdracum.
1567.